

कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन २०७५

(वि.सं. २०७५ सालमा प्रकाशित साप्ताहिक बुलेटिन संग्रह पुस्तिका)

कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन-२०७५

थप जानकारीको लागि:

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना
(कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
हरिहरभवन, पुल्चोक, ललितपुर
www.namis.gov.np
फोन नं.: ०१-५५२४२३०, ०१-५५२९८८७
इमेल: ppcr.amis@gmail.com

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना
(कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
हरिहरभवन, पुल्चोक, ललितपुर

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना
(कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

२०७५

वि.सं. २०७५ सालमा कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली), नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा र जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा द्वारा संयुक्त रूपमा प्रकशित साप्ताहिक बुलेटिनका संग्रह पुस्तिका

आयोजना व्यवस्थापन इकाई

ललितपुर

प्रकाशक :

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना

(कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

आयोजना व्यवस्थापन इकाई

हरिहरभवन, पुलचोक, ललितपुर

टेलिफोन नं. : ०१-५५२४२३०, ०१-५५२९८८७

इमेल: ppcr.amis@gmail.com

www.namis.gov.np

बैशाख २०७६

प्रकाशित संख्या : १०००

मन्तव्य

कृषि प्रधान देश नेपालका कृषक तथा कृषक समुदायहरूलाई कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धित प्राविधिक सूचना तथा उपयोगी जानकारीहरू सरकारी एवं गैर सरकारी निकायहरूबाट विभिन्न माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार भई रहेको सर्वविदितै छ। यद्यपि जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक असर जस्तै शीतलहर, तापलहर, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, असिनापात, हावाहुरी आदि बाट कृषि क्षेत्रमा नकारात्मक प्रभाव परिराखेको विभिन्न वैज्ञानिक अध्ययन-अनुसन्धानले टड्कारो रूपमा उजागर गरेको छ। यसर्थ अस्थिर भौगर्भिक बनोट, विकासका पूर्वाधारहरूको कमी, कृषिमा निर्भर अर्थव्यवस्था आदि कारणले गर्दा जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक असर परिरहेका र पर्नसक्ने देशहरूको सूचीमा नेपाल चौथो स्थानमा पर्दछ।

यिनै तथ्यहरूलाई दृष्टिगत गरी कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक असरलाई न्यूनीकरण गरि कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाई कृषि समुदायको आर्थिक समृद्धि तथा खाद्य सुरक्षाको लागि विध्व बैंकको आर्थिक सहयोगमा कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले जलवायु समुत्थान सम्बन्धी नमूना कार्यक्रम अन्तर्गत जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली) विगत ५ वर्ष देखि संचालन गरि रहेको छ। यस आयोजनाका विभिन्न उद्देश्य मध्ये कृषक समुदायहरूलाई पुर्व सूचना प्रणाली अन्तर्गत सूचना प्राविधिका विभिन्न माध्यम जस्तै वेबसाइट, मोबाइल अनुप्रयोग, एसएमएस, पत्रपत्रिका, रेडियो/एफएम आदि बाट प्रचार-प्रसार गर्न २०७२ साल असार महिनादेखि नियमित रूपमा प्रत्येक शुक्रबार साप्ताहिक कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन तयार भइरहेको छ। विगतमा प्रकाशित साप्ताहिक बुलेटिनहरूका वार्षिक संग्रह पुस्तिकाहरू कृषक, कृषक समूह तथा सहकारी एवं सरोकारवालाहरूको लागि बहुउपयोगी सावित भएको तथ्यलाई मध्यनजर गर्दै वि.सं. २०७५ सालमा प्रकाशित सम्पूर्ण साप्ताहिक कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिनहरू संग्रहित यो पुस्तिका प्रकाशन गरिएको छ।

यसै सन्दर्भमा प्रत्येक शुक्रबार साप्ताहिक रूपमा कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन तयारीमा महत्त्वपूर्ण भूमिका प्रदान गर्ने नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्का विषय-विशेषज्ञहरू, जल तथा मौसम विज्ञान विभागका मौसमविद् तथा आयोजना व्यवस्थापन इकाईका सदस्यहरू प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु। साथै, यस वार्षिक संग्रह पुस्तिकालाई अन्तिम रूप दिन सहयोग गर्नुहुने यस आयोजनाका कृषि-मौसम विज्ञ श्री समि कुँवरलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु।

अन्त्यमा यो वार्षिक संग्रह पुस्तिकाले सम्पूर्ण कृषक तथा सरोकारवालाहरूको कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी ज्ञान र क्षमता विकासमा अभिवृद्धि हुने र मौसमजन्य कारणले कृषि क्षेत्रमा देखापर्ने समस्याको समाधान तथा व्यवस्थापनमा सहयोग पुर्याउने विश्वास गर्दै आगामी संस्करणमा पाठकवर्गबाट आवश्यक परिमार्जन तथा सुधारको लागि सल्लाह र सुझावको अपेक्षा राख्दछु।

शिव नन्दन प्रसाद शाह
आयोजना निर्देशक
जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना
(कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन: एक जानकारी

नेपाल जलवायु परिवर्तनबाट हुन सक्ने जोखिमको दृष्टिकोणले अति सम्बेदनशील मुलुक मध्येमा पर्दछ। नेपालको एक तिहाई भन्दा बढी जिल्लाहरूमा जलवायु प्रकोप जस्तै: बाढी, पहिरो, डुबान, कटान, असिना, खडेरी, शीतलहर, तापलहरले गर्दा ठूलो जनधनको क्षति भएको विवरण देखिन्छ र वर्षेनी लाखौं हेक्टर भन्दा बढी कृषि योग्य जमिन जलवायु प्रकोपबाट प्रभावित भई खाद्य असुरक्षित रहेको छ। यी कुरालाई मध्यनजर गर्दै पूर्व सूचना प्रणालीको प्रयोगले प्रतिकूल मौसमको असरलाई न्यूनीकरण गर्दै किसानलाई जलवायु मैत्री बनाउनु आजको आवश्यकता हो। यसका लागि जलवायु प्रकोपलाई न्यूनीकरण र अनुकुलनात्मक वातावरण सृजना गर्न नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयको समन्वयमा संचालित जलवायु प्रकोप समुत्थान सम्बन्धी नमूना कार्यक्रम (Pilot Program for Climate Resilience) अन्तर्गतका विभिन्न चार आयोजनाहरू मध्ये जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (Building Resilience to Climate Related Hazards Project) एक हो र यो आयोजना जुन २०१३ मा सुरु भई डिसेम्बर २०१९ सम्म रहनेछ। विश्व बैंकको अनुदान सहयोगमा संचालित जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजनामा चारवटा संभागहरू रहेका छन् जसमा तीनवटा संभागहरू जल तथा मौसम विज्ञान विभाग अन्तर्गत संचालित छन् भने चौथो संभाग कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (Agriculture Management Information System-AMIS), कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय अन्तर्गत जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (नार्क) संगको सहकार्यमा संचालित छ। यो आयोजनाको मुख्य उद्देश्य नेपालमा कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणालीलाई स्थापित गरी जलवायु परिवर्तनबाट देखिएका प्रतिकूल असरहरूबाट कृषि क्षेत्रमा पर्न सक्ने उत्पादन जोखिमलाई सूचना तथा संचार प्रविधिको माध्यमबाट न्युनिकरण गर्ने र अनुकुलनात्मक वातावरणलाई सहजीकरण गर्न कृषिसंग सम्बन्धित जलवायु सूचनाहरू पूर्व सूचना प्रणाली (Early Warning System) अन्तर्गत कृषक समुदाय तथा सरोकारवालाहरूलाई सूचना प्रवाह गर्ने रहेको छ। यस आयोजनाले जलवायु प्रभावित किसान समुदायहरूलाई कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली मार्फत मौसमी सूचना दिनुको साथै कृषक समुदाय तथा सरोकारवालाहरूलाई पूर्व सूचना प्रणाली अन्तर्गत कृषिसंग सम्बन्धित सूचनाहरू प्रवाह गर्ने, किसानको तथ्यपरक निर्णय गर्ने क्षमतामा अभिवृद्धि गर्ने, कृषिको लागि अनुकुलनात्मक मौसमको बारेमा सहि समयमा उपयुक्त सल्लाह, सुझाव दिएर कृषि उत्पादनमा वृद्धि गर्ने लक्ष्य लिएको छ। यस आयोजनाले कृषि, जलवायु तथा प्रविधि जडित जानकारीमुलक सामग्रीहरूको उत्पादन, प्रचार-प्रसार, उत्पादकत्व वृद्धिका लागि देशका २६ जिल्लाहरू (झापा, संखुवासभा, धनकुटा, मोरंग, सुनसरी, सप्तरी, सिरहा, दोलखा, महोत्तरी, धादिंग, काभ्रेपलान्चोक, बारा, चितवन, कास्की, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, मुस्ताङ्ग, रुकुम, दाङ, जुम्ला, सुर्खेत, बाँके, डोटी, कैलाली र दार्चुला)मा वेभपोर्टल, मोबाइल अनुप्रयोग, किसान कल सेन्टर, एस्एमएस्, संचारका माध्यम तथा छपाई सामग्रीहरूको प्रयोग गरि सेवा प्रवाह गरिरहेको छ। यसको साथै अन्य जिल्लाहरूमा पनि वेवसाईट -www.namis.gov.np, “हाम्रो कृषि” मोबाइल अनुप्रयोग, एस्एमएस् तथा राष्ट्रियस्तरको टि.भी./एफ्एम मार्फत कृषिसंग सम्बन्धित आवश्यक सूचनाहरू प्रवाह गरेको छ।

कृषि उत्पादनमा वृद्धि तथा हास आउनुका धेरै कारणहरू मध्ये मौसम एक प्रमुख कारक हो। मौसम क्षेत्र र समय अनुसार भिन्न हुने भएकोले यसको पूर्वानुमानबाट कृषि व्यवस्थापन गरि जोखिम कम गर्न सहयोगी हुन्छ। मौसमको कारणले हुने क्षति पूर्ण रूपमा निराकरण नभए पनि यसको समय सापेक्षित जानकारी तथा पूर्वानुमानलाई सही तरिकाले अवलम्बन गर्न सकेमा धेरै हदसम्म कृषि उत्पादन बढोत्तरी गर्न

सकिन्छ। मौसमको पूर्वानुमान र मौसममा आधारित कृषि सल्लाहहरूको माध्यमबाट मौसमको परिस्थिति अनुसार उपयुक्त व्यवस्थापन विधिका बारेमा कृषक समुदाय तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई सुझाव दिई उत्पादन बढाई आर्थिक सम्बृद्धि हासिल गर्न मद्दत गर्दछ। यसको लागि कृषि शोध तथा अनुसन्धानबाट प्राप्त वैज्ञानिक र प्राविधिक तथ्य/जानकारीको प्रचार-प्रसार नै सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण पक्ष हो।

यिनै तथ्यलाई आत्मसात गर्दै कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय अन्तर्गतको जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली) मार्फत कृषकहरूले बालीनाली तथा पशुपालनमा आएका समस्याका समाधानका उपायहरू समेटेर आगामी साताको मौसम पूर्वानुमानलाई मध्यनजर गरि प्रत्येक शुक्रवार नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्का विषय-विशेषज्ञहरू, जल तथा मौसम विज्ञान विभागका मौसमविद्हरू तथा आयोजना व्यवस्थापन इकाईका प्रतिनिधि लगायत विश्व बैंकका प्रतिनिधि विच छलफल गरि कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन तयार गरि प्रचार प्रसार गरिन्छ। यसरी कृषकहरूको लागि सम्बन्धित जिल्लाको मौसमी तथ्यांक र पूर्वानुमान अनुसार धान, गहुँ, मकै जस्ता मुख्य खाद्यान्नबाली लगायत तरकारीबाली, दलहनबाली, फलफूलबाली, तेलहनबाली, कोसेबाली, घाँसेबाली, च्याउ, पन्छी, मत्स्य एवं पशुपालनमा देखिएका समस्याहरूका बारे उचित सुझाव कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन मार्फत प्रवाह गरिन्छ।

मुख्य उद्देश्य

- कृषकहरूलाई वास्तविक र अपेक्षित मौसमको जानकारी प्रदान गरि कृषिमा पर्नसक्ने प्रभाव बारेमा सल्लाह दिन।
- मौसमको परिस्थिति अनुसार उपयुक्त व्यवस्थापन विधि तथा अभ्यासका बारेमा सुझाव दिई कृषकहरूको आर्थिक लाभ बढाउन योगदान पुर्याउन।

प्रचार-प्रसारका माध्यम

- वेबपोर्टल (Webportal/Website) र इमेल (E-mail): यस आयोजनाको www.namis.gov.np र नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को www.narc.gov.np वेबसाइटहरूमा अपलोड गरिन्छ। साथै यस बुलेटिनलाई सम्बन्धित जिल्लाका कृषि तथा पशु सेवासंग सम्बन्धित कार्यालयहरू, पत्रकार, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग तथा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्का वैज्ञानिक लगायत सरोकारवालाहरूलाई ई-मेलको माध्यमबाट पठाइन्छ।
- मोबाइल अनुप्रयोग (Mobile Application): “हाम्रो कृषि” मोबाइल अनुप्रयोगको मार्फत बुलेटिनहरू नियमित रूपमा किसान लगायत सम्बन्धित सबैको लागि प्रचार-प्रसार गरिन्छ।
- एसएमएस सेवा (SMS): पुर्व चेतावनी प्रणाली अन्तर्गत Krishi_Info एसएमएस सन्देशहरू नेपाल टेलीकम (NTC) तथा एनसेल (NCell) द्वारा कृषक तथा सरोकारवालाहरूलाई पठाइन्छ।
- किसान कल सेन्टर (Kisan Call Centre): प्रत्येक साता तयार भएको कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिनलाई किसान कल सेन्टरमा प्रदर्शन गरिन्छ।
- संचारका माध्यम (Mass Media): स्थानीय एफएम रेडियो, टेलिभिजन र अन्य मिडियाबाट प्रकाशित सल्लाहहरू नियमित रूपमा प्रसारण गरिन्छ।

विषय	जाति मिति	अवधि	पेज नं.
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ३४	६ पुस २०७५	६ पुस २०७५ - १२ पुस २०७५	४०२
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ३५	१३ पुस २०७५	१३ पुस २०७५ - १९ पुस २०७५	४१०
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ३६	२० पुस २०७५	२० पुस २०७५ - २६ पुस २०७५	४१८
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ३७	२७ पुस २०७५	२७ पुस २०७५ - ३ माघ २०७५	४२६
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ३८	४ माघ २०७५	४ माघ २०७५ - १० माघ २०७५	४३५
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ३९	११ माघ २०७५	११ माघ २०७५ - १७ माघ २०७५	४४४
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ४०	१८ माघ २०७५	१८ माघ २०७५ - २४ माघ २०७५	४५३
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ४१	२५ माघ २०७५	२५ माघ २०७५ - २ फागुन २०७५	४६२
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ४२	३ फागुन २०७५	३ फागुन २०७५ - ९ फागुन २०७५	४७१
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ४३	१० फागुन २०७५	१० फागुन २०७५ - १६ फागुन २०७५	४८०
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ४४	१७ फागुन २०७५	१७ फागुन २०७५ - २३ फागुन २०७५	४८९
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ४५	२४ फागुन २०७५	२४ फागुन २०७५ - ३० फागुन २०७५	४९७
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ४६	१ चैत २०७५	१ चैत २०७५ - ७ चैत २०७५	५०९
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ४७	८ चैत २०७५	८ चैत २०७५ - १४ चैत २०७५	५२५
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ४८	१५ चैत २०७५	१५ चैत २०७५ - २१ चैत २०७५	५४१
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ४९	२४ चैत २०७५	२४ चैत २०७५ - २८ चैत २०७५	५५५
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन वर्ष ४ अंक ५०	२९ चैत २०७५	२९ चैत २०७५ - ५ वैशाख २०७६	५६९
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन तयारी गर्ने विशेषज्ञहरूको नामावली			५८०

वर्ष ४ अंक १

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ०७ वैशाख २०७५

अवधि: ०७ वैशाख २०७५— १३ वैशाख २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्-कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- साताको शुरु तथा अन्त्यतिर पहाडी जिल्लाहरूका केही स्थानहरूमा अपरान्हपछि मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षा हुने सम्भावना छ। त्यस्तै साताको शुरु र अन्त्यतिर तराईका एक-दुई स्थानहरूमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ भने उच्च हिमाली भूभागहरूका केही स्थानहरूमा हल्का हिमपातको सम्भावना छ।

बालीनाली सारांश:

- चैते धान रोपिएको खेतमा बिरुवाले गाँज हाल्न शुरु गरेको र फुल फुल्नु अघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कठुका दरले टप्ट्रेस गर्नुहोस्।
- हावाहुरी लाग्न सक्ने भएकोले हावाहुरीबाट हुने क्षति नियन्त्रण गर्न पसाएका केराको बोटहरूलाई टेको दिनुहोस्।
- आँपको फल कुहाउने औँसाले फल गुच्चा आकारको भएको अवस्थादेखि प्वाल पारेर फलभित्र अण्डा पारी माथिबाट बन्द गरिदिन्छ र औँसा बन्दछ। सोहि औँसाले फल खाएको ठाउँमा संक्रमण सुरु भई फल कुहेर झर्दछ। यसको लागि भाले झिँगा आकर्षण गर्न फेरोमेन ट्राप (मिथाइल युजिनोल) २-३ वटा प्रति कठु राख्नुपर्दछ र २० लिटर पानीमा ४ लिटर मिलासेस र ५ एम.एल. स्पिनोस्याड राखी बगैँचामा छर्कनुपर्दछ साथै कुहेर झरेको फललाई खाडलमा पुर्नुपर्दछ।
- आँपको कोयामा लाग्ने घुनको प्रकोप हुने बगैँचाहरूमा केराउ/ लप्सी दाना जत्रो फल भएको अवस्थामा एसीफेट ७५% एस.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर बोटको हाँगाहरू र हाँगाको कापमा १५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुपर्दछ।

पशुपालन सारांश:

- प्रि-मनसुनको समयमा चट्याङ परेर पशुपक्षीमा हानी नोक्सानीका साथै मृत्यु समेत हुन सक्ने भएकोले समयमै पशु बीमा गर्नुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, धास-प्रधासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरू पलाउने र कलिला घाँसहरू पाउने हुँदा घाँसहरू नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरू ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा परेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहुँलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहुँलो दिसासँगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ०१, ०७ वैशाख २०७५, अवधि : ०७ वैशाख २०७५ — १३ वैशाख २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु
२३ चैत्र २०७४ देखि २९ चैत्र २०७४ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी विवरण							
	कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा	कैफियत
		अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	४७.२	२९.५-३४.०	१७.०-२०.०	६४-७३	५०-६७	-	-	-
मोरङ	१५०.४	३०.०-३३.६	१९.५-२२.०	६५-८८	४३-५९	०.०-१०.०	पूर्व	-
धनकुटा	२६.३	२५.०-२७.६	१४.५-१६.०	६५-९१	५२-६५	०.०-३.०	पश्चिम	-
संखुवासभा	१३.८	२४.४-२८.०	१५.५-१६.५	७५-९४	६२-८६	-	-	-
सुनसरी	२६.२	२९.५-३५.०	१७.०-२१.०	६२-८०	५९-६८	-	-	-
सप्तरी	१७.९	३०.०-३२.५	२०.०-२३.२	६७-९२	५९-८१	-	-	-
सिराहा	४४.५	३०.५-३३.५	१९.०-२२.५	६५-८३	५४-७३	-	-	-
दोलखा	१७.२	२१.०-२५.०	१०.५-१२.५	९१-९६	५३-८८	-	-	-
महोत्तरी	०.०	३१.०-३४.७	१८.८-२२.५	६९-८७	५८-८०	-	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	३.२	२७.८-३०.७	९.५-१५.०	९५-१००	६०-८२	-	-	-
वारा	१८.०	३२.०-३३.५	१९.०-२१.५	६२-९१	३९-६२	०-१.७५	पश्चिम	-
धदिङ	३.४	२६.५-३०.०	१४.०-१७.०	७१-९५	५३-८४	-	-	-
चितवन	फाटफुट	२९.२-३४.०	१८.५-२१.०	७०-८२	४९-७४	-	-	-
कास्की	६३.७	२५.३-२९.८	१४.५-१९.५	८३-९८	४५-५७	०.०-४.५	उत्तर	-
मुस्ताङ	३.०	१४.०-१८.५	१.०-५.०	७८-८९	७१-७६	-	-	-
पाल्पा	२४.७	२३.७-२७.५	१४.०-१७.३	७३-९५	६८-७७	-	-	-
रुपन्देही	४.५	३१.०-३३.६	१९.०-२०.६	६०-८०	३०-४५	१.०-९.०	पश्चिम	-
रुकुम	५७.०	२३.०-३३.५	११.५-१५.०	५९-९०	३९-८२	-	-	-
दाङ	३६.८	२९.४-३३.२	१६.४-१९.०	६०-९६	३०-५२	-	पश्चिम	-
बाँके	६४.३	३२.४-३५.३	१८.२-२१.८	६१-९३	३६-५६	०.०-८.०	पश्चिम	-
सुर्खेत	७१.३	२९.३-३१.४	१४.८-१८.०	६९-९६	४२-५२	०.०-९.०	पश्चिम	-
जुम्ला	१८.५	१५.९-२३.९	४.२-१०.०	६३-९१	३५-४७	०.०-८.०	पश्चिम	-
कैलाली	५३.७	२४.०-३४.५	१७.२-२१.५	६१-८८	४०-९०	१.०-१.५	पूर्व	-
डोटी	५३.८	३०.०-३३.६	१९.५-२२.०	६५-८८	४३-५९	०.०-१०.०	पूर्व	-
दार्चुला	२९.८	२६.०-३२.२	१३.०-१६.६	९१-९६	७२-९०	-	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ०१, ०७ वैशाख २०७५, अवधि : ०७ वैशाख २०७५ — १३ वैशाख २०७५

३० चैत २०७४ देखि ०६ बैशाख २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	६.७	३१.५-३४.५	१८.०-२२.५	६४-७३	५०-६७	-	-	
मोरङ	७२	१६.२	३१.०-३४.४	२०.२-२२.४	४३-८८	४३-६०	१.५-७.५	पूर्व	
धनकुटा	१६८०	४७.१	२५.४-२७.४	१४.३-१६.३	६६-८९	४०-६६	०.०-१.५	पश्चिम	
संखुवासभा	११७०	४.७	२१.८-२९.४	१५.९-१७.५	७३-९५	४५-९१	-	-	
सुनसरी	२००	१९.२	३२.०-३५.०	१७.५-२२.०	६७-७९	५६-७७	-	-	
सप्तरी	९१	९.१	३१.०-३४.०	२०.०-२६.०	७६-८७	४८-७३	-	-	
सिराहा	१३८	३३.०	३२.०-३५.०	१८.०-२४.०	६३-९२	५१-६८	-	-	
दोलखा	१७५५	४.४	२३.०-२७.०	११.०-१४.०	९१-९६	८५-९४	-	-	
महोत्तरी	१७२	३.०	३४.०-३७.५	२०.७-२५.०	६२-८५	४९-५९	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	१२.३	२९.५-३१.५	१०.७-१८.०	९७-१००	६१-९५	-	-	
बारा	१३०	१.५	३३.६-३६.०	१५.२-२४.५	५२-९२	३०-४४	०.५-१.८	दक्षिण	
धादिङ	१०८५	१७.०	३०.०-३२.०	१५.०-१९.०	५६-८२	४७-७०	-	-	
चितवन	२५६	३३.६	३३.३-३७.०	१४.६-२३.०	६४-९८	५७-८३	-	-	
कास्की	८२७	६९.१	२८.५-३०.७	१३.८-१८.०	८६-९९	३४-५८	०.०-५.०	पश्चिम	
मुस्ताङ	२५६६	०.५	१५.०-१६.०	२.०-४.५	६३-७६	५८-६७	-	-	
पाल्पा	१०६७	१.०	२८.०-२९.४	१४.०-१८.०	५७-९२	३७-६३	-	-	
रुपन्देही	१०९	०.०	३४.२-३८.०	१६.०-२४.२	५०-६०	१५-४५	१.०-१२.५	पश्चिम	
रुकुम	९१०	०.०	३१.०-३५.०	१७.५-२२.०	५२-६७	२८-४४	-	-	
दाङ	६३४	०.०	३१.०-३४.८	१५.०-१९.५	४५-७९	२४-४७	०.५-२.०	पश्चिम	
बाँके	१६५	फाटफुट	३३.४-३७.३	१५.८-२०.८	५२-९८	१९-४९			
सुर्खेत	७२०	१.८	२९.७-३४.४	१३.५-१७.०	४३-४९	२२-३८	०.२-४.५	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	फाटफुट	२०.५-२४.०	४.०-६.५	५४-६३	१८-२८	०.५-३.५	पश्चिम	
कैलाली	१८७	०.०	३४.८-३७.४	१६.०-१८.८	४५-७१	१८-३२	१.०-३.०	उत्तर	
डोटी	६५२	फाटफुट	२९.५-३७.०	१४.०-१६.२	५०-७२	१८-४०	०.५-३.०	पश्चिम	
दार्चुला	१०९७	१.०	२९.४-३३.५	११.६-१६.४	८०-९६	३७-८५	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ०१, ०७ बैशाख २०७५, अवधि : ०७ बैशाख २०७५ — १३ बैशाख २०७५

कृषि-सल्लाह

क. बालीनाली

१. चैते धान

- चैते धान रोपिएको खेतमा बिरुवाले गाँज हाल्न शुरु गरेको र फुल फुल्नु अघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- टपड्रेस गरिसकेपछि २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बगेर बाहिर जान नदिनुहोस्।

२. वर्षे धान

- धानबालीबाट राम्रो उत्पादन लिन र आफुले लगाउन चाहेको ठाउँ अनुसारको लागि सिफारिस गरिएका धानका उन्नत जातहरूको बीउ भरपट्टो श्रोतबाट समयमा नै व्यवस्था गर्नुहोस्।
 - तराई भित्रि मधेस, तल्लो पहाडी बेंशीका सिंचित क्षेत्रको लागि बहुगुणी धान-१, बहुगुणी धान-२, हर्दिनाथ-२, मिथिला, रामपुर मन्सुली, सावित्री, रामधान तथा असिंचित क्षेत्रको लागि सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, सुख्खा धान-४, सुख्खा धान-५, सुख्खा धान-६, तरहरा-१ र हर्दिनाथ-२
 - घैया धानको लागि घैया-१, घैया-२ र विन्देश्वरी
 - बाढी ग्रस्त क्षेत्रका लागि स्वर्ण सब-१ र सम्बा मन्सुली सब-१
 - मध्य पहाडी क्षेत्रका लागि खुमल-४, खुमल-८, खुमल-१०, खुमल-११ र खुमल-१३
 - छरुवा धानखेतीको लागि तराई तथा भित्रि मधेसमा सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, तरहरा-१, हर्दिनाथ-२, घैया-२, राधा-४ र विन्देश्वरी तथा मध्य पहाडमा खुमल-४, खुमल-८ र खुमल-१०

३. वर्षे मकै

- पहाडी भेगहरूमा अघिल्लो हप्ता हल्का देखि मध्यम वर्षा भएकोले मकै उम्रनको लागि चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा आफ्नो क्षेत्रको लागि सिफारिस गरिएको मकैको उन्नत जातहरू १-१.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले लगाउनु होस्।
- मध्यपहाडी भेगको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मनकामना-१, मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोषिलो मकै-१, खुमल पहेलो, सितला, देउती र खुमल हाइब्रिड-२ (वर्णशंकर मकै) तथा छिटो पाक्ने मकैका जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६ र उच्च पहाडी क्षेत्रका लागि गणेश-१, गणेश-२ हुन्।

मकै बालीको मलखाद व्यवस्थापन

प्रकार	प्रांगारिक मल (के.जी./ रोपनी) जग्गा तयारीको बेला	आवश्यक रसायनिक मल जग्गा तयारीको बेला (के.जी./ रोपनी)			बाली लगाएको २५-३० दिनमा	बाली लगाएको ४५-५० दिनमा
		डि.ए.पी	युरिया	म्युरेट अफ पोटास	युरिया	युरिया
छिटो पाक्ने मकै	५००	६.५	४.०	३.३	३.३	३.३
ढिलो पाक्ने मकै	५००	६.५	५.६	३.३	४.१	४.१
वर्णशंकर मकै	७५०	६.५	७.२	३.३	४.९	४.९

- पहाडी भेगका अम्लीय माटो भएका ठाउँहरूमा माथि दिईएको फस्फोरसको मात्रालाई आधा-आधा गरि २ पटक (बाली लगाउने समयमा र ४०-४५ दिनमा) प्रयोग गर्नुहोस्।

४. गहुँ

- साताको शुरु र अन्त्यतिर तराई तथा पहाडी भूभागका केही स्थानहरूमा अपरान्हपछि मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षा हुने सम्भावना भएकोले मौसमी अवस्था हेरि गहुँ काटनुहोस्।
- गहुँलाई २-३ दिन घाममा सुकाएपछि (दानामा चिस्यानको मात्रा १०-१२ प्रतिशत नहुन्जेल) हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै- सीड बिन, प्रो-ब्याग, घ्याम्पोमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- भण्डारण गरेको बीउलाई कीराहरूबाट जोगाउन भकारीको माथिल्लो भागको बीउ माथि ४-५ ईन्च जति छहारीमा सुकाएको सुकिलो निम, बकाइनो र तितेपाति जस्ता विरुवाको पातहरू राखे गरेमा पनि कीराहरू लाग्ने सम्भावना कम हुन्छ।
- बीउको लागि भण्डारण गरेको गहुँमा कीराहरू लाग्न नदिनको लागि सेलफस को २-३ चक्री मलमल कपडामा बेरेर १ मेट्रिक टन भण्डारण गरेको बीउमा भकारी भित्र हात घुसाएर ६-१२ ईन्च भित्र भकारीमा राखी हावा नछिर्ने गरि बन्द गरेर राखेमा कीराहरूबाट बचाउन सकिन्छ।

५. उखु

- उखु बालीको नयाँ गुबोमा एक भन्दा बढी स-साना प्वालहरू देखिएमा टुसा पसाउने गवारो (Early shoot borer) को प्रकोप हुने सम्भावना हुन्छ। यसको प्रकोप कम गर्न उखु रोपेको ४५ र ६० दिनमा ३ ईन्च जति माटो चढाउने र हल्का सिँचाईको व्यवस्था गर्दा यो कीरा नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। उखु रोपेको ३० देखि ४० दिन पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma) परजीवी कीरा १००,००० प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ४-५ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। उखुको जात अनुसार ढिलो पाक्ने जातमा मृत गुबो १५ देखि २३% र छिटो पाक्ने जातमा मृत गुबो १७% भन्दा बढी देखिएमा आर्थिक क्षती हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा थायोडीकार्प (Thiodicarp 75% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी एक हेक्टर बालीमा साँझपख छर्नुपर्दछ।
- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको एक महिना पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma chilonis or Trichogramma japonicum) परजीवी कीरा १००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँच वटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ३-४ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। (ट्राइको कार्डको लागी नजिकको चिनी मील वा कृषि सम्बन्धी कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोला।)

उखुको टुप्पोमा लाग्ने गवारो (Sugarcane top borer)

- यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष वर्षायाम सुरु हुन लागेपछि देखिन थाल्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यसको बयस्क पुतली सेतो रंगको हुन्छ र पेटको अन्तिम भागमा पहेँलो भुवा जस्तो रौंको झुप्पा हुन्छ (चित्र-क)। यसको नोकसानीको लक्षणमा नयाँ गुबो मर्ने, शुरुमा पातको मूल नसामा (mid-rib) सेतो रङको स-साना सुरंगहरू देखिन्छ, जुन ३/४ दिन पछि रातो रंगको हुन्छ। नयाँ निस्केको पातहरूमा पातको मूल नसाको दुवैतिर समानान्तर प्वालहरू (parallel shot hole) देखिन्छ (चित्र-ख)। यसको प्रकोप बढ्दै गएमा मूल हाँगाबाट धेरै हाँगाहरू निस्कन्छ (चित्र-ग)।

चित्र-क: उखुको टुप्पोमा लाग्ने गवारो कीराको बयस्क पुतली

चित्र: ख

चित्र: ग

- बालीमा १५% भन्दा बढी मृत गुभो देखिएमा आर्थिक क्षती हुन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि सुख्खा समयमा कीरा देखिन थालेपछि सिंचाई गरी दिने र वर्षा याममा निकासको उचित प्रबन्ध मिलाउनुहोस्। प्राकृतिक रूपमा आईसोटोमा जेभेन्सिस (*Ishotoma javensis*) जातको बारुलाले यस कीराको संख्यालाई नियन्त्रण गर्ने हुनाले यिनीहरूको संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्नुहोस्। माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राईकोग्रामा (*Trichogramma*) को प्रयोग गर्नुहोस्।

चित्र: आईसोटोमा जेभेन्सिस जातको बारुला

- प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरानट्रानिलीप्रोल

(Chlorantraniliprole ०.४% G) वा फिप्रोनिल (Fipronil ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर हलुका सिंचाई गर्नुहोस्। नोक्सानी ज्यादै भएमा थायोडीकार्प (Thiodicarp ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्।

उखुबालीमा लाग्ने प्लासी गवारो (*Plassey borer*)

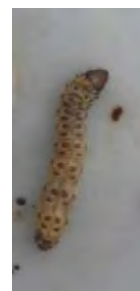
- यसको लाभाले उखुको डाँठभित्र तिब्र सुरंग बनाई क्षती पुर्याउँछ। एउटा अन्तर गाँठमा ८ देखि १० वटा सम्म प्वाल पार्दछ। यस्तो उखुको पात सुक्दछ र डाँठ सजिलै भाँचिन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि गवारो लागेको बोटहरू उखलेर जलाइदिने, पानी जमेको भए निकास दिने, कीराको प्रकोप देखा पर्न थालेपछि नाईट्रोजनजन्य मलहरूको प्रयोगमा रोक लगाउने, माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राईकोग्रामा (*Trichogramma*) को प्रयोग गर्ने, परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस (*Cotesia flavipes*) को संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्ने, बत्तीको पासो राखी कीराको अनुगमन/अवलोकन गर्ने र बढी संख्यामा पुतली आएको बेला थायोडीकार्प (Thiodicarp ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० ली. घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्। प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरानट्रानिलीप्रोल (Chlorantraniliprole ०.४% G) वा फिप्रोनिल (Fipronil ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर हलुका सिंचाई गर्नुहोस्।

चित्र: परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस

चित्र: प्लासी गवारोको बयस्क

चित्र: प्लासी गवारोको लार्भा

उखुबालीमा लाग्ने फट्यांग्रा

- पहिलो वर्षापश्चात सडक छेउ-छाउ, चरण क्षेत्र, बाँझो जग्गामा एक वर्गमिटरबाट उफ्रेको फट्यांग्राको संख्या १३ भन्दा बढी भएमा व्यवस्थापनका उपायहरू शुरु गर्नुहोस्। यसको लागि खेतबारीको आली १० देखि १५ से.मी. ताछेर पुनः त्यती नै हिलो माटो थपिदिनाले कीराको फुलहरू नष्ट हुन्छन्। शिकारी चराहरू जस्तै मैना, काग आदीलाई उखुबारीमा आकर्षित गर्न चराहरू बस्ने ठाउँको (bird perch) व्यवस्था गर्नुहोस्। सडक छेउ-छाउ, बाँझो जग्गा, चरणक्षेत्र आदिमा अल्फामेथ्रिन (Alphamethrin 10% EC) वा क्लोरपाईरीफस (Chlorpyrifos 20% EC) वा साईपरमेथ्रिन (Cypermethrin 10% EC) १६०० देखि २००० एम.एल. प्रति ८०० देखि १००० लिटर पानीमा मिसाई १ हेक्टर क्षेत्रफलमा छर्नुहोस्।

चित्र-क: पखेटाविहिन फट्यांग्राको बच्चा

६. आलु

- मध्यपहाडमा साताको शुरु र अन्त्यमा अपरान्धतिर तीव्रगतिको हावा चल्ने संभावना भएकोले आलुबालीमा डडुवा रोग र अन्य रोग-कीरा विरुद्ध विषादी छर्दा उक्त अवधिमा नछरि बिहानीपख वा साताको मध्यतिर हावा नचलेको बेलामा छर्नुहोला।
- मध्यपहाडमा साताको शुरु र अन्त्यतिर अपरान्धमा हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले गतहसा धेरै पानी परेका ठाउँमा आलुबालीमा पानी जम्न नदिन निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- साताको शुरु तथा अन्त्यतिर पहाडी भूभागका केही स्थानहरूमा अपरान्धपछि हल्का वर्षा हुने सम्भावना रहेकाले मध्यपहाडमा माघ महिनाको अन्त्यतिर लगाइएको बीउ आलुलाई अपरान्धभन्दा अघि नै हाल्मपुलिंग गर्नुहोस्। हाल्मपुलिंग गर्दा बोटबाट दाना बाहिर ननिस्कने गरी बोटको दुईतिर खुट्टाले च्यापी उखेल्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीले क्षति पुर्याउने हुँदा त्यसबाट जोगाउन १५ दिनको फरकमा माटो राम्ररी भिज्नेगरि सिँचाई दिने र आलुको दाना माटोमाथि निस्कन नदिन राम्ररी उकेरा दिनुहोस्।
- पहाडी भेगका पाखोबारीमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिने ठाउँहरूमा निरन्तर ओसिलो रहने गरि सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- उच्च पहाडमा फागुनको दोश्रो र तेस्रो सातामा लगाइएको खायन आलुबालीलाई गोडमेल र उकेरा दिनुहोस् र बीउको लागि लगाइएको बालीमा रगिंग (बेजातका, भाइरसका रोगी, कमजोर र खिरिला बोटहरू उखेल्ने) गर्नुहोस्।
- उच्चपहाडका केही ठाउँहरूमा साताभरि नै आंशिक देखि पूर्ण बदली हुने संभावना भएकोले डडुवा रोग देखिने हुनाले तल दिईएका व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोला।

डडुवा रोग: यो रोगको संक्रमण हुँदा शुरुमा पातमा फिक्का हरियो रंगका विभिन्न आकारका थोप्लाहरू देखिन्छन्। अनुकूल वातावरण (तापक्रम २०° सेन्टिग्रेड भन्दा कम, सापेक्षिक आर्द्रता ९०% भन्दा बढी, घाम नलाग्ने, हुस्सु लाग्ने वा सिमसिम वर्षा भएको अवस्था) रहिरहेमा थोप्लाको भित्री भाग सुकेको देखिन्छ भने थोप्लाको बाहिरी घेरा फिक्का हरियो देखिन्छ। रोग बढ्दै गएपछि पुरै पात सुकेर डढे जस्तो देखिन्छ। रोग अझै फैलँदै जाँदा आलुको काण्ड, पातको भेट्टा र मुनामै दुसीले बनाएका ठूला दागहरू देखिन्छ।

रोगको व्यवस्थापन:- यो रोगको व्यवस्थापनको लागि यो रोगको अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ। प्रकोप बढ्दै गएमा डाइमेथोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडिन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक वा क्लोराक्विसल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको अन्तरमा ४-५ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ०१, ०७ वैशाख २०७५, अवधि : ०७ वैशाख २०७५ — १३ वैशाख २०७५

७. फलफूल बाली

- कागती समुहको बालीहरूमा पात खन्ने (Leaf Miner) कीरा लाग्ने भएकोले करेसावारीमा भएका बोटमा गाईको गहुँत वा निमको पातको झोल १ भागमा ४ भाग पानी मिसाई ५-५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- हावाहुरी लाग्न सक्ने भएकोले हावाहुरीबाट हुने क्षति नियन्त्रण गर्न पसाएका केराको बोटहरूलाई टेको दिनुहोस्।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरु प्रष्ट भइ घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राखे र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको बरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसंग मिलाईदिनु पर्दछ।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुपर्दछ। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुपर्दछ। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुपर्दछ।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुपर्दछ। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका टुटाहरूलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई द्र्याप गरि नष्ट गर्नुपर्दछ। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो टुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुपर्दछ।
- आरुको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले पात बटारिएको देखिएमा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम वा बोर्डो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिज्ने गरी २ पटक छर्नुपर्दछ। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही पनि नियन्त्रण गर्नुपर्दछ।
- आँपको कोयामा लाग्ने घुनको प्रकोप हुने बगैँचाहरूमा केराउ/ लप्सी दाना जत्रो फल भएको अवस्थामा एसीफेट ७५% एस.पी., २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर बोटको हाँगाहरु र हाँगाको कापमा १५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुपर्दछ।
- आँपको बगैँचामा मधुवा (Mango hopper) लाग्ने समय भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यो कीराको अत्याधिक प्रकोप देखिएमा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल., १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख १५ दिनको फरकमा ४ पटक छर्नुपर्दछ।
- आँपको फल कुहाउने औँसाले फल गुच्चा आकारको भएको अवस्थादेखि प्वाल पारेर फलभित्र अण्डा पारी माथिबाट बन्द गरिदिन्छ र औँसा बन्दछ। सोहि औँसाले फल खाएको ठाउँमा संक्रमण सुरु भई फल कुहेर झर्दछ। यसको लागि भाले झिँगा आकर्षण गर्न फेरोमेन ट्राप (मिथाइल युजिनोल) २-३ वटा प्रति कट्टा राख्नुपर्दछ र २० लिटर पानीमा ४ लिटर मिलासेस र ५ एम.एल. स्पिनोस्याड राखी बगैँचामा छर्नुपर्दछ साथै कुहेर झरेको फललाई खाडलमा पुर्नुपर्दछ।

अनारको पुतली ब्यवस्थापन:

- अनारको वयस्क पुतलीहरू सक्रिय हुने मौसम भएकोले फूल फुलेदेखि नै फूल पार्ने र फल तयार हुने बेला (असार-श्रावण) मा अधिक झर्ने हुँदा यसै हप्ता देखि एकिकृत व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- अनारको दाना गुच्चा जत्रो भएपछि पेपरब्यागले ब्यागिङ्ग गर्नुहोस्।
- १५-१५ दिनको फरकमा नीमजन्य विषादी (एजाडि-याक्टिन) ०.३ ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली ४ पटक छर्नुहोस्। यस कीराको प्रकोप अधिक देखिने बगैँचाहरूमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी. ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली १५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।

सुन्तला बगैचामा सुक्ष्म खाद्यतत्वको व्यवस्थापन:

- पहाडी जिल्लाहरूको सुन्तला बगैचामा बोरोन, जिंक, फलाम र म्याङ्गनिजको कमी भएको पाइएकोले सुन्तलामा पालुवा आइरहेको बेला र दाना लागि सकेपछि २ पटक एग्रोमिन वा मल्टिप्लेक्स ४० थोपा प्रति लिटर पानीमा घोली पात लपक भिज्ने गरी विषादी छर्ने स्प्रेयरको सहायताले छर्नुहोस्। यसरी छर्ने काम यसै हप्ता देखि बैशाख/जेष्ठसम्म पानी नपरेको समय पारेर छर्न सकिन्छ।

सुन्तला बगैचामा विरुवा बर्धक रसायनको प्रयोग:

- सुन्तलामा फल झर्ने समस्या व्यवस्थापन गर्न फूल लागि सकेको भए पहिलो पटक यसै हप्तामा विरुवा बर्धक रसायन (प्लानोफिक्स-Planofix) वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्ने गरी छर्नुहोस्। दोश्रो पटक फलको आकार गुच्चा भन्दा ठूलो भएपछि जेष्ठ महिनामा छर्नुहोस्।

कफी

- कफीमा फूल फुल्ने समय भएकोले सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस्। सिँचाई छैन भने बोटको वरिपरि छापो राख्नुहोस्। कफी बगैचामा जमिन ढाक्ने वालीहरू जस्तै कोसेवाली (भट्टमास, बोडी, घ्यू सिमी आदि) र बगैचा ४ वर्ष पुगेको छैन भने अदुवा, वेसार (हलेदो), बदाम, ढैंचा लगाउनुहोस्।
- कफीको सेतो गवारोको वयस्क पोथी खपटेले मूल तथा छिप्पिएका शाखा हाँगाहरूको खस्रो बोक्राको अन्तरमा फुल पार्ने उपयुक्त मौसम भएकोले जुटको बोराले वा ब्रसले काण्ड चिल्लो हुने गरी रगडेर भुँईमा झार्ने र फुल भएको शंका लागेमा/भएमा खाडल खनी पुर्नु/जलाउनुहोस्। साथै १०% चूनको झोल फूल पार्नु अगावै छर्नाले कीराको प्रकोप कम हुने हुँदा यसै हप्ता भित्र छर्नुहोस्। यसको साथै निर्मलीकरण गरेको रातोमाटो, गाईको गोबर र गहुँत मिसाएर काण्डमा लेप लगाउनुहोस्।

मेवा तथा आँपमा लाग्ने मिलीवगको व्यवस्थापन:

- बोटमा मिलीवगको प्रकोप हुने समय भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ। यसको समस्या समाधानको लागि बगैचाको सरसफाईमा ध्यान दिनुको साथै सर्वो तेल १०-१५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुपर्दछ।
- बोटको १ फिट माथि मूल स्तम्भमा चारैतिर लेसिलो पट्टि रिजिन वा ग्रीजमा कास्टर (अडिर) को तेल मिसाएर लगाएमा वगका वच्चाहरू टुप्पासम्म पुग्न पाउँदैनन् वा ४०० गेजको २५ से. मी. चौडा बाक्लो सेतो प्लाष्टिक बोटको फेदमा बाँधनाले कीराहरू उक्लेर जान सक्दैनन्।
- धूलो विषादी मालाथियन २० ग्राम प्रति बोट वरिपरि माटोमा मिसाउनाले वच्चाहरू (nymph) मर्दछन् वा २% साइपरमेथ्रिनको झोल प्रयोग गरि निम्फहरू मार्न सकिन्छ वा १ के. जी. कार्बोफ्युरान प्रति हेक्टरका दरले जग्गामा प्रयोग गर्नुपर्दछ।
- फल/ काण्ड/ पातमा देखिएका मिलीवग व्यवस्थापन गर्न कार्बाराइल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २ पटक छर्नुपर्दछ।

चित्र: आँपमा लाग्ने मिली वग

लिचीको सुलसुलेको व्यवस्थापन:

- सुलसुले बाट ग्रसित हाँगाहरू काटेर जलाउने तथा केलथेन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नु पर्दछ वा गन्धक ४.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली नयाँ आएका पालुवामा १ पटक र २ हप्ता पछि पुनः एक पटक छर्नुपर्दछ।
- लिचीको बगैचामा प्रत्येक साल सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नु पर्दछ। सुलसुलेको प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ।

श्रोत: <https://www.flickr.com/photos/scotnelson/5684226393/>

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ०१, ०७ बैशाख २०७५, अवधि : ०७ बैशाख २०७५ — १३ बैशाख २०७५

स्याउमा लाग्ने लाही कीरा:

- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नु होस्। लाही कीराबाट संक्रमित हाँगा, मुनाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले यसलाई नोकसानी पुर्याउने भएकोले यसको संवर्धन गर्नुपर्दछ। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुपर्दछ (यसको लागी बागबानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोट वा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा सम्पर्क गर्नु होला)। खनिज तेल (Mineral oil) १० देखि १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्ने गरी सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्कनु पर्दछ।

८. तरकारी बालीहरू

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रायाप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस्। मालाथियन ५० इ.सी, २ एम.एल प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ टाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।

रातो खपटे कीरा:

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीरा जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। खपटे कीराहरू बिहान र बेलुका बालीमा हुने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- सिमी बालीमा सिंदूरे रोग व्यवस्थापनको लागि शुरुवाती अवस्थामा प्रकोप देखिएका पातहरू हटाई जलाउने गर्नुपर्दछ। यदि प्रकोप धेरै भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोट भिज्ने गरि छर्कनु पर्दछ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोला। फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफोस १६% ई.सी. (Chlorpyrifos 16% EC) को ०.५ एम.एल. र कार्बेनडाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्ने गरी छर्नु पर्दछ।
- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्लोराक्विसल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ मि.लि हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोकसानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनु पर्छ।
- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोकसानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, भर्टिसिलियम लेकानी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुपर्दछ।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- I. गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिंगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिंगाको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ।
 - II. यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउने काम गर्नुपर्दछ र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुपर्दछ।
 - III. यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनु नै राम्रो हुनेछ।
- बन्दाको पुतलीले पातको तल्लो भागमा समुहमा पहिलो रंगको फुल पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लार्भाहरूले एकै स्थानमा रहेर नोक्सानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लार्भाहरूलाई जम्मा पारी नष्ट गर्नु पर्दछ। कीराको प्रकोप बढी भएमा *डाइक्लोरभस* ७६ इ.सी. (नुभान) अथवा *मालाथियन* ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिजे गरी साँझपख छर्कनुहोस्।

फल कुहाउने औँसा (Fruit fly)

- काँक्रो, फर्सी, समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ड्र्याप प्रति कट्टा ५-६ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्र्यापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल ड्र्याप प्रति कट्टा १ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्र्यापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी. २ एम. एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।

फल कुहाउने औँसाको व्यवस्थापनको तरिका:-

- यो कीराको अनुगमन गर्न, भालेको लागी सुन्तला लगायतका फलफुलहरूमा पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) तथा तरकारी बालीहरूमा क्यु-ट्रेक (Cue-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नु पर्दछ। १-१ महिनाको अन्तरालमा जोनाट्रेक, क्युट्रेक, फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप फेर्दै जानुहोस्।
- मेटारहियिम (Metarhizium) नामक शुष्म जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोबर-नोभेम्बरमा एक के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेस्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उपरान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा एक के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।
- झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नु पर्दछ र चार महिना पछि पुनः उल्लेखित संख्या थप्दै जानु पर्दछ। पहिलो वर्ष प्रथम पटक प्रति हेक्टर १०० र चार महिना पछि अर्को ७५ वटा, त्यसै गरी दोश्रो वर्ष पहिलो पटक ७५ र चार महिनापछि पुनः अर्को ७५ तथा तेस्रो वर्षदेखि हरेक वर्ष पहिलो पटक ७५ र चार महिनापछि ५० वटाको दरले सेरानोक बेटस्टेसन प्रयोग गर्दै जानुहोस्।
- यी उल्लेखित सामग्रीहरू पाउनको लागि सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा वा कीट विज्ञान महाशाखा, NARC मा सम्पर्क गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ०१, ०७ वैशाख २०७५, अवधि : ०७ वैशाख २०७५ — १३ वैशाख २०७५

 <p>फल कुहाउने झिंगाहरु</p>	 <p>फल कुहाउने औंसाले गरेको क्षती</p>	 <p>ल्युर सहितको क्युटेक रहेको पाउच</p>
 <p>फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap)</p>	 <p>फलाई केचर ट्रेप मा राखिएको फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप</p>	 <p>बालीमा झुण्ड्याएर राखेको फलाई केचर ट्रेप</p>
 <p>माटोको उपचार गर्ने रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादि</p>	 <p>बालीमा झुण्ड्याएर राखेको सेरानोक बेट स्टेसन</p>	

केराउ/सिमिमा लाग्ने गवारो

- सुरुवाती अवस्थामा यसको लक्षण मुना, कलिलो पातहरु र फलहरुमा हुने भएकोले यिनीहरु लाई जम्मा गरि नष्ट गर्नु पर्दछ। यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। शिकारी कीरा (जालीदार हरियो पखेटे कीरा) को प्रवर्धन र सम्बर्धन गर्नुहोस्।
- कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी) २५० LE को चित्र: जालीदार हरियो पखेटे कीरा १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्। प्रकोप कम भएमा मालाथियन ५०% ई.सि. वा रोगर ३०% ई.सी. २.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर र प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

चित्र: जालीदार हरियो पखेटे कीरा

केराउ/सिमिमा लाग्ने वयस्क गवारो

गवारो कीराको लार्भा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ०१, ०७ बैशाख २०७५, अवधि : ०७ बैशाख २०७५ — १३ बैशाख २०७५

काउली-बन्दा समूहको इटा बुट्टे पुतली

- काउली-बन्दा समूहको तरकारी बालीमा इटा बुट्टे पुतलीको प्रकोप देखिएमा डाइक्लोरोभस ७६ इ.सी. (नुभान), २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी साँझपख छर्कनु पर्दछ। यदि यसको प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- भिण्डीमा फड्के कीरा (Jassid) को समस्या प्रत्येक वर्ष देखिने हुनाले फल टिप्ने अवस्था भन्दा पहिले यसको प्रकोप देखिएमा फिप्रोनील ८० डब्लु.पी. ५ ग्राम १६ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। फल टिप्ने अवस्था छ भने मालाथियन ५० इ. सी.

२ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा डाइक्लोरोभस ७६ इ. सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। मालाथियन छर्केको ७ दिन सम्म र डाइक्लोरोभस छर्केको ५ दिन सम्म फल टिप्न हुदैन।

भिँडीको फल तथा डाँठमा लाग्ने गवारोको व्यवस्थापन:

- यस कीराको प्रकोप प्रायः प्रत्येक वर्ष हुने हुँदा बालीको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। सुरुवाती अवस्थामा यसको लक्षण भिँडीका मुना, कलिलो पातहरू र फलहरूमा हुने भएकोले यिनिहरू लाई जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै, कीराको अचल (pupa) अवस्थाहरू बिरुवाको बाहिरी भागहरूमा हुने हुँदा जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्।
- यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। शिकारी कीरा (जालीदार हरियो पखेटे कीरा) को प्रवर्धन र सम्बर्धन गर्नुहोस्।
- यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

उफ्रने खपटे कीरा

- कलिलो अवस्थामा भएको तरकारी बालीहरूमा (काउली समुह, बोडी, सिमी, भन्टा, भिँडी आदि) उफ्रने खपटे कीराले पातमा प्वालहरू पारी नोक्सानी पार्न सक्छ। थोरै प्वालहरू भएमा खरानी वा गाईको गहुँत प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुन्छ तर धेरै क्षति भई आर्थिक नोक्सानी हुने अवस्था छ भने डाइक्लोरोभस ७६ इ. सी. २ एम.एल. एक लिटर पानीमा घोलेर साँझपख छर्नुपर्दछ।

प्याजको थ्रिप्स:

- यी कीराहरूले फूल र कलिला पातहरू चुसेर नोकसानी पुर्याउँछ। फूल फुलेको बेलामा बिषादीहरू प्रयोग गर्नाले पराग सेचन गर्ने कीराहरू मर्दछ। त्यसैले बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत (१ भाग गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर राखेको झोल) वा कुनै निम भएको बिषादी (३-४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा) थ्रिप्स लागेको ठाउँमा भिजे गरि छर्कनु पर्दछ। यो कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा डाइमेटोएट ३०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख थ्रिप्स लागेको ठाउँमा भिजे गरी छर्कनु पर्दछ।

प्याजको डहुवा रोग

- ढिलो गरी लगाइएको प्याज बालीमा डहुवा देखा पर्न सक्दछ। यसको रोकथामको लागि मेन्कोजेव ७५% डब्लु. पी. २ ग्राम वा कार्बेन्डाजेम ५०% डब्लु.पी. १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा २-३ पटक छर्नु पर्दछ।

डाउनी मिल्ड्युको व्यवस्थापन

- यसको जिवानु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सरे हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनु पर्दछ।
- फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुपर्दछ।
- खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्दछ र फर्सी जातका अन्य बिरुवाहरू हटाउनु पर्दछ।
- रोगको आक्रमण देखिएमा मेन्कोजेवयुक्त बिषादी २-२.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई हरेक ८-१० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नु पर्दछ।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरेमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्र्याप वा स्टिकी ट्र्याप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीराहरू मार्ने।

- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरएन्ट्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

९. च्याउ

- तापक्रम ३०° सेल्सियस भन्दा बढी भएमा आर्द्रता कायम गर्न जुटको बोरा च्याउ-घरको छानामा राखी बोरालाई बेला-बेलामा भिजाउनु पर्दछ वा च्याउ घरभित्र ह्युमिडिफायरको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।

१०. अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (*प्रेडङ्ग मेन्टीडा*) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।

मौरी

- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ। तापक्रम र आर्द्रतामा दैनिक रूपमा उतार-चढाव भइरहेको हुनाले यस्तो बेलामा मौरीको छाउरा कुहिने रोग (*Foul brood disease*) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले मौरी घरको नियमित अनुगमन गर्नुहोला।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। *डाइमेटोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल.* प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा *मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल.* प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनु उपयुक्त हुन्छ।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हप्तादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हप्ता पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्य वैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-श्रावणमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

व्यवस्थापनका बिधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नु पर्दछ। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुन किरी (*Fire fly*) र लाईटनिंग खपटे कीरा (*Lightening beetle*) को लार्भाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राखुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरु ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

जुटको झुसिलकीरा

- जुटबालीमा झुसिलकीराको आक्रमणले पातको हरियो भाग खाई उत्पादन घटाउने भएकोले बाली लगाएको ५-७ हप्तापछि १५-२० दिनको फरकमा क्लोरफाईरीफस १६% ई.सी. २.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई साँझपख प्रकोप हेरी ३-४ पटक सम्म छर्नुपर्दछ।

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- प्रि-मनसुनको समयमा चट्याङ परेर पशुपंक्षीमा हानी नोकसानीका साथै मृत्यु समेत हुन सक्ने भएकोले समयमै पशु बीमा गर्नुहोस्।
- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरु पलाउने र कलिला घाँसहरु पाउने हुँदा घाँसहरु नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छर्ने समस्या देखिने हुदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरु ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगधर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुवाउनु (Teat dipping) पर्दछ।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखा र बंगुरमा खोरेत विरुद् खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरुमा खोरेत विरुद् खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडा, बाखामा पनि पि.पि.आर. विरुद् खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ०१, ०७ बैशाख २०७५, अवधि : ०७ बैशाख २०७५ — १३ बैशाख २०७५

- तापक्रम बढ्दै जाँदा पशु बस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुबस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोला। यदि पशु बस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार विधि अपनाउनुहोला।
- २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
- ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
- ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखेर र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरी लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरूमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
- अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला। १ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाखालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरू दुहुना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।
- ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Tricalbendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला। २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएक भेडा बाखालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरूमा दिने सकिन्छ।
- लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, श्वास-प्रश्वासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानु पर्दछ।
- चल्लाको खोरमा २ घण्टा विहानको घाम पर्ने व्यवस्था अनिवार्य गरिनु पर्दछ। कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्काउँदा ब्रुडिङ व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान दिनुपर्दछ। चल्लाको उमेर अनुसार १ दिनमा (पेपर फिडिङ-पत्रिकामा राखेर खुवाउने), २ दिनमा पत्रिकामा + अतिरिक्त दाना दिने भाँडामा (जस्तै: नाइलो, नयाँ अण्डाको क्रेट) ३-५ दिनमा अतिरिक्त दाना दिने भाँडा (नाइलो/नयाँ अण्डाको क्रेट) + चिक फिडर, ५-१४ दिनमा चिक फिडर, १४-१८ दिनमा चिक फिडर + फिडर र १८ दिनभन्दा माथि फिडरमा दिनुपर्दछ। प्रति १०० चल्लाको लागि ३ वटा ट्रे र ३ वटा ड्रिडकर उपलब्ध गराउनुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा सोत्तरको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिकोन ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम. एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।
- माटोको भुँई भएको कुखुराको खोरमा जाडो मौसममा ८-१० से.मी. बाक्लो सोत्तर हुनुपर्दछ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ०१, ०७ वैशाख २०७५, अवधि : ०७ वैशाख २०७५ — १३ वैशाख २०७५

- क्लासिकल स्वाइन फिभर विषाणुबाट सुँगुर, बंगुर, बँदेलमा लाग्ने अति खतरनाक महामारी रोग भएकोले यो रोग लाग्नबाट बच्न पाठा-पाठी जन्मेको ४५ दिनमा पहिलोपटक यो रोग विरुद्ध खोप लगाउनुहोस् र आफूले पालेका बंगुरहरुलाई प्रत्येक वर्ष नियमित रूपमा खोप लगाउनुहोस्।
- नयाँ स्थानबाट पाठा-पाठी तथा वयस्क ल्याउँदा स्वाइन फिभर विरुद्ध भ्याक्सीन लगाएको/नलगाएको राम्ररी बुझेर मात्र ल्याउनुहोस्। यदि खोप नलगाएको भए खोप लगाएर मात्र ल्याउनुहोस्।

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मरेक्स	मरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.वि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारो	आई.वि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरिका
१ दिन	मरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि. भी. १-- एस.वि. १-	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.लासोटा १-	१ थोपा आखाँमा
८-१२ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	१ थोपा आखाँमा
१८-२० दिन	मरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाईड्रिट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर.१ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

३. माछा

- प्रि-मनसुनको समयमा परेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहेँलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के. जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेँलो दिसासगैँ रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरुमा कमनकार्प भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरुबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ०१, ०७ बैशाख २०७५, अवधि : ०७ बैशाख २०७५ — १३ बैशाख २०७५

- हुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (खपटे, बग, गाइने कीरा आदि) को प्रकोप देखिएमा मालाथियन ५०% ई.सी. प्रति कट्टा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ४०० एम.एल. मालाथियन १० लिटर पानीमा घोली (मालाथियनको मात्रा १ पिपिएम भन्दा कम हुनुपर्ने) पोखरीको चारै कुना छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर क्षति न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कट्टा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेग्ला बेग्लै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनु पर्दछ।
- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कट्टा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुपर्दछ। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।

मत्स्यपालनको लागि पानीको उपयुक्त गुणस्तर

अक्सिजन: ५० पीपीएम भन्दा बढी
एमोनिया: ०.२ पीपीएम भन्दा कम

पि.एच.: ५-६

तापक्रम: २६-३२ डिग्री सेल्सियस

- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (aerator) को प्रयोग गर्नुपर्दछ।
- वायु प्रवाह यन्त्रको प्रयोग नगरिएका माछापोखरीमा पूर्ण बदली भएको दिनमा पानीको रंग गाढा हरियो/गाढा खैरो वा सेची डिस्क रिडिड २५ से.मी. भन्दा कम वा पोखरी पानीमा हात डुवाउँदा कुहिनो नडुब्दै हत्केला देखिन छाडेमा र माछाको संख्या ३००-३५० गोटा प्रति कट्टा भन्दा बढि भएको अवस्थामा मलखाद र दाना दिनुहुँदैन।

४. घाँसेवाली

- कोइरालो, खन्यु, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर आदि डालेघाँसहरू चैत्र महिनासम्म खुवाउन सकिन्छ। पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- जै तथा बर्षिम घाँस लगाउनुभएका किसानहरूले यी घाँसहरू लगाएको २ महिनापछि पहिलो कटान लिई क्रमशः ३५-४० दिनको फरकमा हरेक कटाई लिँदै जानुहोस्। हरेक कटाई लिइसकेपछि ३० के.जी. प्रति हेक्टरका दरले नाइट्रोजन मल राखी आवश्यक सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस्। बीउको लागि लगाइएको जै घाँसलाई पहिलो १-२ कटाई लिई बीउ उत्पादनको लागि छोडिदिनुहोस्।
- बर्षिम तथा जै घाँसको बीउ पाक्ने समय भएकोले श्रेसर वा लाठी प्रयोग गरि बीउ झारेर थन्काउनु अघि ३-४ घाममा (१०-१२% को चिस्यान कायम राखे) सुकाउनुहोस्।
- घाँसको बीउ भण्डारणमा कीरा लाग्नबाट जोगाउन घाँसको बीउमा सुकेको निमको पात वा तितेपाती राख्नुहोस्। यदि कीराको प्रकोप बढी भएमा सेल्फस २ चक्की ३-प्रति टन बीउका दरले मलमल कपडामा बेरी बीउको बोरा वा भकारी भित्र ५ इन्च ६-गहिराईमा हावा नछिर्ने गरि राख्दा किराहरूबाट जोगाउन सकिन्छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने बर्षे घाँसहरु:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर	छर्ने तरीका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनु पर्दछ।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनु पर्दछ।

अनुसुची-१: युरिया उपचार विधी

सुख्खा पराल, छवाली वा नललाई १.५-२ इन्चको लामो टुक्रामा काट्ने र त्यसमा ४% (१०० लिटर पानीमा ४ के.जी. युरिया) को दरले युरियाको झोल बनाई (१०० के.जी. परालको लागि ५०-६० लिटर घोलको दरले) मिलाएर छर्ने। त्यसपछि हातमा प्लाष्टिकको पन्जा लगाई पराल र युरियाको झोल राम्ररी मिसाउने। मिसाइएको पराललाई प्लाष्टिकको थैलामा राम्ररी हावा नछिर्ने गरि खाँद्री। प्लाष्टिकको थैला नभएमा जमिनमा खाडल खनी अथवा जमिन माथी पानीमा फोहोर नमिसिने गरी प्लाष्टिक ओछ्याएर राम्ररी खाँद्री प्लाष्टिकले छोपी ४ इन्च बाक्लो माटोले हावा नछिर्ने गरी छोप्ने। खास गरेर २१ दिनसम्म त्यसलाई राख्ने र २१ दिन पछि थैलाबाट खुवाउने जति मात्रा निकाली हावामा आधा घण्टा जति फिजाई पशु वस्तुलाई खुवाउने। वाखालाई ३००-४०० ग्राम प्रतिदिन र गाई भैसीलाई ५-६ के.जी. प्रतिदिनका दरले खुवाउनु उपयुक्त हुन्छ।

वर्ष ४ अंक २

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १४ बैशाख २०७५

अवधि: १४ बैशाख २०७५— २० बैशाख २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- साताको शुरु तथा मध्यतिर मध्य तथा पश्चिमी तराईका जिल्लाहरूमा साँझपख हावाहुरी चल्ने संभावना छ।
- पूर्वी र पश्चिमी तराई तथा पूर्वी, पश्चिमी र सुदूर पश्चिमका पहाडी जिल्लाहरूका केही स्थानहरूमा मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षा हुने सम्भावना छ।

बालीनाली सारांश:

- हिउँदेवाली वा गहुँवाली काटिसकेपछि गहिरो जोताई गर्नुहोस्। यसो गर्दा तापक्रम बढ्दै गइरहेको अवस्थामा किराहरूको फुल र प्युपालाई तथा झारपातहरूका बीउलाई नष्ट गर्न मदत गर्दछ।
- मध्यपहाडमा तापक्रम बढिरहेको र साताको शुरु र मध्यतिर हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले पुसको अन्तिमदेखि माघको पहिलो हप्तासम्म रोपिएको आलुलाई साताको अन्त्यतिर खन्नुहोस्। रोपेको ९०-१०० दिन पुगेका बीउ आलुलाई पनि खन्नुहोस्।
- उच्च तथा मध्यपहाडमा सापेक्षिक आर्द्रता न्यून रहेकोले नर्सरीमा लगाएका कटिड, ग्राफिटड र बीजु विरुवाहरूलाई सुखावाट जोगाउन बिहान र बेलुका फोहरा (स्प्रिङ्गल) सिँचाई गर्नुहोस्।
- आगामी साता पश्चिमी तराईका जिल्लाहरूमा सुरु तथा मध्यतिर साँझपख हावाहुरी आउने संभावना भएकोले काँक्रा, फर्सी तथा थाँक्रा चाहिने तरकारी बालीलाई जोगाउन बलियो थाँक्रा दिई राम्ररी बाँध्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- प्रि-मनसुनको समयमा चट्याङ परेर पशुपंक्षीमा हानी नोकसानिका साथै मृत्यु समेत हुन सक्ने भएकोले समयमै पशु बीमा गर्नुहोस्।
- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा दिउँसोको समयमा तापक्रम बढ्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुहरूलाई अरु समयमाभन्दा बढी सफा पिउने पानी पर्याप्त मात्रामा व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै भैँसीलाई आहाल (पोखरी) मा लैजानुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, घास-प्रश्वासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरू पलाउने र कलिला घाँसहरू पाउने हुँदा घाँसहरू नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरू ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा परेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहेँलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेँलो दिसासँगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ बैशाख २०७५, अवधि : १४ बैशाख २०७५ — २० बैशाख २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु
३० चैत्र २०७४ देखि ०६ बैशाख २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी विवरण							कैफियत
	कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा	
		अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	६.७	३१.५-३४.५	१८.०-२२.५	६४-७३	५०-६७	-	-
मोरङ	७२	१६.२	३१.०-३४.४	२०.२-२२.४	४३-८८	४३-६०	१.५-७.५	पूर्व
धनकुटा	१६८०	४७.१	२५.४-२७.४	१४.३-१६.३	६६-८९	४०-६६	०.०-१.५	पश्चिम
संखुवासभा	११७०	४.७	२१.८-२९.४	१५.९-१७.५	७३-९५	४५-९१	-	-
सुनसरी	२००	१९.२	३२.०-३५.०	१७.५-२२.०	६७-७९	५६-७७	-	-
सप्तरी	९१	९.१	३१.०-३४.०	२०.०-२६.०	७६-८७	४८-७३	-	-
सिराहा	१३८	३३.०	३२.०-३५.०	१८.०-२४.०	६३-९२	५१-६८	-	-
दोलखा	१७५५	४.४	२३.०-२७.०	११.०-१४.०	९१-९६	८५-९४	-	-
महोत्तरी	१७२	३.०	३४.०-३७.५	२०.७-२५.०	६२-८५	४९-५९	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	१२.३	२९.५-३१.५	१०.७-१८.०	९७-१००	६१-९५	-	-
बारा	१३०	१.५	३३.६-३६.०	१५.२-२४.५	५२-९२	३०-४४	०.५-१.८	दक्षिण
धादिङ	१०८५	१७.०	३०.०-३२.०	१५.०-१९.०	५६-८२	४७-७०	-	-
चितवन	२५६	३३.६	३३.३-३७.०	१४.६-२३.०	६४-९८	५७-८३	-	-
कास्की	८२७	६९.१	२८.५-३०.७	१३.८-१८.०	८६-९९	३४-५८	०.०-५.०	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	०.५	१५.०-१६.०	२.०-४.५	६३-७६	५८-६७	-	-
पाल्पा	१०६७	१.०	२८.०-२९.४	१४.०-१८.०	५७-९२	३७-६३	-	-
रुपन्देही	१०९	०.०	३४.२-३८.०	१६.०-२४.२	५०-६०	१५-४५	१.०-१२.५	पश्चिम
रुकुम	९१०	०.०	३१.०-३५.०	१७.५-२२.०	५२-६७	२८-४४	-	-
दाङ	६३४	०.०	३१.०-३४.८	१५.०-१९.५	४५-७९	२४-४७	०.५-२.०	पश्चिम
बाँके	१६५	फाटफुट	३३.४-३७.३	१५.८-२०.८	५२-९८	१९-४९	-	-
सुर्खेत	७२०	१.८	२९.७-३४.४	१३.५-१७.०	४३-४९	२२-३८	०.२-४.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	फाटफुट	२०.५-२४.०	४.०-६.५	५४-६३	१८-२८	०.५-३.५	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.०	३४.८-३७.४	१६.०-१८.८	४५-७१	१८-३२	१.०-३.०	उत्तर
डोटी	६५२	फाटफुट	२९.५-३७.०	१४.०-१६.२	५०-७२	१८-४०	०.५-३.०	पश्चिम
दार्चुला	१०९७	१.०	२९.४-३३.५	११.६-१६.४	८०-९६	३७-८५	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ बैशाख २०७५, अवधि : १४ बैशाख २०७५ — २० बैशाख २०७५

०६ बैशाख २०७५ देखि १३ बैशाख २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	३१.०-३४.०	२०.०-२२.५	६६-८४	६४-७३	-	-
मोरङ	७२	०.०	३०.७-३४.३	१९.२-२४.०	३८-६२	१५-४७	०.५-१.५	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	०.०	२४.९-२६.५	१५.८-१७.२	६५-९१	५१-७२	०.०-२.०	पश्चिम
संखुवासभा	११७०	४.३	२६.०-३०.०	१६.०-१८.६	७२-९७	५६-७४	-	-
सुनसरी	२००	३.०	३१.५-३५.२	२०.५-२३.८	६०-९१	५७-७१	-	-
सप्तरी	९१	०.०	३२.०-३४.०	२२.०-२५.७	७३-८९	५६-६९	-	-
सिराहा	१३८	०.०	३२.०-३५.०	२२.०-२४.५	६४-७९	५०-७१	-	-
दोलखा	१७५५	१५.७	२३.०-२७.०	१३.०-१४.०	८३-९४	५५-७६	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	३५.०-३७.५	१९.०-२५.०	५४-८२	२४-६३	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	१.०	३१.४-३४.०	९.०-१६.३	९६-९९	५१-७५	-	-
बारा	१३०	२.४	३३.५-३७.४	१५.५-२४.०	५७-७२	१७-४८	१.०-२.०	पुर्व
धादिङ	१०८५	०.०	३०.७-३२.७	१६.५-२०.२	४०-७२	२९-५२	-	-
चितवन	२५६	३.३	३३.३-३७.२	१४.४-२१.५	६४-७८	५३-७७	-	-
कास्की	८२७	२५.३	२७.८-३१.६	१५.९-१७.६	७७-९८	३०.-५८	०.०-२.५	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	१३.८	१७.०-१९.५	१.५-४.०	६३-८४	५८-७१	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२९.०-३१.५	१६.५-१८.५	६३-८१	४७-५९	-	-
रूपन्देही	१०९	फाटफुट	३५.७-४०.०	१६.६-२४.५	३५-६५	१५-३०	१.५-१२.५	पुर्व
रुकुम	९१०	०.०	३३.५-३६.०	१३.०-१७.०	३०-५५	२५-३९	-	-
दाङ	६३४	०.०	३१.५-३५.४	१६.०-२१.०	३८-६२	१५-४७	०.५-१.५	पश्चिम
बाँके	१६५	०.०	३४.८-३७.६	१५.२-२३.०	४५-६८	१५-३६	०.०-४.५	पश्चिम
सुर्खेत	७२०	०.०	३३.३-३४.७	१५.२-१८.४	४३-५१	१४-३३	१.५-५.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	१०.१	२१.७-२३.९	३.४-६.५	४६-६६	१३-३१	०.०-५.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.१	३५.६-३८.५	१६.०-२१.०	४२-६८	१६-४२	१.०-२.०	पुर्व
डोटी	६५२	६.३	३४.८-३७.३	१५.०-१७.०	५१-७६	१३-३३	१.०-४.०	पुर्व
दार्चुला	१०९७	१.३	३१.०-३४.५	१४.५-१८.०	५५-८९	२८-७०	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ बैशाख २०७५, अवधि : १४ बैशाख २०७५ — २० बैशाख २०७५

कृषि-सल्लाह

क. बालीनाली

१. चैते धान

- चैते धान रोपिएको खेतमा बिरुवाले गाँज हाल्न शुरु गरेको र फुल फुल्नु अघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- टपड्रेस गरिसकेपछि २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बगेर बाहिर जान नदिनुहोस्।

२. वर्षे धान

- धानबालीबाट राम्रो उत्पादन लिन र आफुले लगाउन चाहेको ठाउँ अनुसारको लागि सिफारिस गरिएका धानका उन्नत जातहरूको बीउ भरपर्दो श्रोतबाट समयमा नै व्यवस्था गर्नुहोस्।
 - तराई भित्रि मधेस, तल्लो पहाडी बेंशीका सिंचित क्षेत्रको लागि बहुगुणी धान-१, बहुगुणी धान-२, हर्दिनाथ-२, मिथिला, रामपुर मन्सुली, सावित्री, रामधान तथा असिंचित क्षेत्रको लागि सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, सुख्खा धान-४, सुख्खा धान-५, सुख्खा धान-६, तरहरा-१ र हर्दिनाथ-२
 - घैया धानको लागि घैया-१, घैया-२ र विन्देश्वरी
 - बाढी प्रस्त क्षेत्रका लागी स्वर्ण सब-१ र सम्बा मन्सुली सब-१
 - मध्य पहाडी क्षेत्रका लागी खुमल-४, खुमल-८, खुमल-१०, खुमल-११ र खुमल-१३
 - छरुवा धानखेतीको लागी तराई तथा भित्रि मधेसमा सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, तरहरा-१, हर्दिनाथ-२, घैया-२, राधा-४ र विन्देश्वरी तथा मध्य पहाडमा खुमल-४, खुमल-८ र खुमल-१०

३. वर्षे मकै

- पहाडी भेगहरूमा अघिल्लो हप्ता हल्का देखि मध्यम वर्षा भएकोले मकै उम्रनको लागि चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा आफ्नो क्षेत्रको लागि सिफारिस गरिएको मकैको उन्नत जातहरू १-१.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले लगाउनु होस्।
- मध्यपहाडी भेगको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मनकामना-१, मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोषिलो मकै-१, खुमल पहेंलो, सितला, देउती र खुमल हाइब्रिड-२ (वर्णशंकर मकै) तथा छिटो पाक्ने मकैका जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६ र उच्च पहाडी क्षेत्रका लागि गणेश-१, गणेश-२ हुन्।

मकै बालीको मलखाद व्यवस्थापन

प्रकार	प्रांगारिक मल (के.जी./ रोपनी) जग्गा तयारीको बेला	आवश्यक रसायनिक मल जग्गा तयारीको बेला (के.जी./ रोपनी)			बाली लगाएको २५-३० दिनमा	बाली लगाएको ४५-५० दिनमा
		डि.ए.पी	युरिया	म्युरेट अफ पोटास	युरिया	युरिया
छिटो पाक्ने मकै	५००	६.५	४.०	३.३	३.३	३.३
ढिलो पाक्ने मकै	५००	६.५	५.६	३.३	४.१	४.१
वर्णशंकर मकै	७५०	६.५	७.२	३.३	४.९	४.९

- पहाडी भेगका अम्लीय माटो भएका ठाउँहरूमा माथि दिईएको फस्फोरसको मात्रालाई आधा-आधा गरि २ पटक (बाली लगाउने समयमा र ४०-४५ दिनमा) प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ वैशाख २०७५, अवधि : १४ वैशाख २०७५ — २० वैशाख २०७५

४. गहुँ

- हिउँदेवाली वा गहुँवाली काटिसकेपछि गहिरो जोताई गर्नुहोस्। यसो गर्दा तापक्रम बढ्दै गइरहेको अवस्थामा किराहरूको फुल र प्युपालाई तथा झारपातहरूका बीउलाई नष्ट गर्न मदत गर्दछ।
- साताको शुरु तथा मध्यतिर मध्य तथा पश्चिमी तराईका जिल्लाहरूमा साँझपख हावाहुरी चल्ने संभावना भएकोले मौसमी अवस्था हेरि गहुँ काटनुहोस्।
- गहुँलाई २-३ दिन घाममा सुकाएपछि (दानामा क्रिस्थानको मात्रा १०-१२ प्रतिशत नहुन्जेल) हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै- सीड बिन, प्रो-ब्याग, घ्याम्पोमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- भण्डारण गरेको बीउलाई किराहरूबाट जोगाउन भकारीको माथिल्लो भागको बीउ माथि ४-५ ईन्च जति छहारीमा सुकाएको सुकिलो निम, बकाइनो र तितेपाति जस्ता विरुवाको पातहरू राखे गरेमा पनि किराहरू लाग्ने सम्भावना कम हुन्छ।
- बीउको लागि भण्डारण गरेको गहुँमा किराहरू लाग्न नदिनको लागि सेलफस को २-३ चक्री मलमल कपडामा बेरेर १ मेट्रिक टन भण्डारण गरेको बीउमा भकारी भित्र हात घुसाएर ६-१२ ईन्च भित्र भकारीमा राखी हावा नछिर्ने गरि बन्द गरेर राखेमा किराहरूबाट बचाउन सकिन्छ।

५. उखु

- उखु बालीको नयाँ गुबोमा एक भन्दा बढी स-साना प्वालहरू देखिएमा टुसा पसाउने गवारो (Early shoot borer) को प्रकोप हुने सम्भावना हुन्छ। यसको प्रकोप कम गर्न उखु रोपेको ४५ र ६० दिनमा ३ ईन्च जति माटो चढाउने र हल्का सिँचाईको व्यवस्था गर्दा यो किरा नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। उखु रोपेको ३० देखि ४० दिन पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma) परजीवी किरा १००,००० प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ४-५ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। उखुको जात अनुसार ढिलो पाक्ने जातमा मृत गुबो १५ देखि २३% र छिटो पाक्ने जातमा मृत गुबो १७% भन्दा बढी देखिएमा आर्थिक क्षती हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा थायोडीकार्प (Thiodicarp 75% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी एक हेक्टर बालीमा साँझपख छर्नुपर्दछ।
- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो किराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको एक महिना पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma chilonis or Trichogramma japonicum) परजीवी किरा १००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँच वटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ३-४ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। (ट्राइको कार्डको लागी नजिकको चिनी मील वा कृषि सम्बन्धी कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोला।)

उखुको टुप्पोमा लाग्ने गवारो (Sugarcane top borer)

- यो किराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष वर्षायाम सुरु हुन लागेपछि देखिन थाल्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यसको बयस्क पुतली सेतो रंगको हुन्छ र पेटको अन्तिम भागमा पहेँलो भुवा जस्तो रौंको झुप्पा हुन्छ (चित्र-क)। यसको नोक्सानीको लक्षणमा नयाँ गुबो मर्ने, शुरुमा पातको मूल नसामा (mid-rib) सेतो रङको स-साना सुरंगहरू देखिन्छ, जुन ३/४ दिन पछि रातो रंगको हुन्छ। नयाँ निस्केको पातहरूमा पातको मूल नसाको दुवैतिर समानान्तर

चित्र-क: उखुको टुप्पोमा लाग्ने गवारो किराको बयस्क पुतली

चित्र: ख

चित्र: ग

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ वैशाख २०७५, अवधि: १४ वैशाख २०७५ — २० वैशाख २०७५

प्वालहरू (parallel shot hole) देखिन्छ (चित्र-ख)। यसको प्रकोप बढ्दै गएमा मूल हाँगाबाट धेरै हाँगाहरू निस्कन्छ (चित्र-ग)।

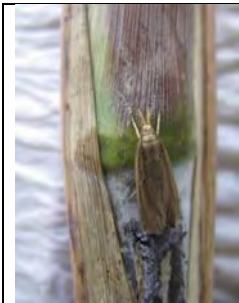
- बालीमा १५% भन्दा बढी मृत गुभो देखिएमा आर्थिक क्षती हुन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि सुख्खा समयमा कीरा देखिन थालेपछि सिँचाई गरी दिने र वर्षा याममा निकासको उचित प्रबन्ध मिलाउनुहोस्। प्राकृतिक रूपमा आईसोटोमा जेभेन्सिस (Ishotoma javensis) जातको बारुलाले यस कीराको संख्यालाई नियन्त्रण गर्ने हुनाले यिनीहरूको संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्नुहोस्। माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राईकोग्रामा (Trichogramma) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरानट्रानिलीप्रोल (Chlorantraniliprole ०.४% G) वा फिप्रोनिल (Fipronil ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कट्टाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर हलुका सिँचाई गर्नुहोस्। नोक्सानी ज्यादै भएमा थायोडीकार्प (Thiodicarp ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्।

उखुबालीमा लाग्ने प्लासी गवारो (Plassey borer)

यसको लाभले उखुको डाँठभित्र तिब्र सुरंग बनाई क्षती पुर्याउँछ। एउटा अन्तर गाँठमा ८ देखि १० वटा सम्म प्वाल पार्दछ। यस्तो उखुको पात सुक्दछ र डाँठ सजिलै भाँचिन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि गवारो लागेको बोटहरू उखलेर जलाइदिने, पानी जमेको भए निकास दिने, कीराको प्रकोप देखा पर्न थालेपछि नाईट्रोजनजन्य मलहरूको प्रयोगमा रोक लगाउने, माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राईकोग्रामा (Trichogramma) को प्रयोग गर्ने, परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस (Cotesia flavipes) को संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्ने, बत्तीको पासो राखी कीराको अनुगमन/अवलोकन गर्ने र बढी संख्यामा पुतली आएको बेला थायोडीकार्प (Thiodicarp ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० ली. घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्। प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरानट्रानिलीप्रोल (Chlorantraniliprole ०.४% G) वा फिप्रोनिल (Fipronil ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कट्टाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर हलुका सिँचाई गर्नुहोस्।

चित्र: परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस

चित्र: प्लासी गवारोको वयस्क

चित्र: प्लासी गवारोको लार्वा

चित्र: आईसोटोमा जेभेन्सिस जातको बारुला

उखुबालीमा लाग्ने फट्यांग्रा

- पहिलो वर्षापश्चात सडक छेउ-छाउ, चरण क्षेत्र, बाँझो जग्गामा एक बर्गमिटरबाट उफ्रेको फट्यांग्राको संख्या १३ भन्दा बढी भएमा व्यवस्थापनका उपायहरू शुरु गर्नुहोस्। यसको लागि खेतबारीको आली १० देखि १५ से.मी. ताछेर पुनः त्यती नै हिलो माटो थपिदिनाले कीराको फुलहरू नष्ट हुन्छन्। शिकारी चराहरू जस्तै मैना, काग आदीलाई उखुबारीमा आकर्षित गर्न चराहरू बस्ने ठाउँको (bird perch) व्यवस्था गर्नुहोस्। सडक छेउ-छाउ, बाँझो जग्गा, चरणक्षेत्र आदिमा अल्फामेथ्रिन (Alphamethrin 10% EC) वा क्लोरपाईरीफस (Chlorpyrifos 20% EC) वा साईपरमेथ्रिन (Cypermethrin 10% EC) १६०० देखि २००० एम.एल. प्रति ८०० देखि १००० लिटर पानीमा मिसाई १ हेक्टर क्षेत्रफलमा छर्नुहोस्।

चित्र-क: पखेटाविहिन फट्यांग्राको बच्चा

६. आलु

- मध्यपहाडमा तापक्रम बढिरहेको र साताको शुरु र मध्यतिर हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले पुसको अन्तिमदेखि माघको पहिलो हप्तासम्म रोपिएको आलुलाई साताको अन्त्यतिर खन्नुहोस्। रोपेको ९०-१०० दिन पुगेका बीउ आलुलाई पनि खन्नुहोस्।

आलु भण्डारण विधि:- आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०°सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा बीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट या -याकमा फिजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुपर्छ। यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुपर्छ। लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५°सेल्सियस तापक्रममा २ हप्तासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा वाक्लिन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिएझैं गरी भण्डारण गर्नुपर्छ। रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिपफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन।

- मध्यपहाडमा माघ महिनाको अन्त्यतिर लगाइएको बीउ आलुलाई हाल्मपुलिंग गर्नुहोस्। हाल्मपुलिंग गर्दा बोटबाट दाना बाहिर ननिस्कने गरी बोटको दुईतिर खुट्टाले च्यापी उखेल्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीले क्षति पुर्याउने हुँदा त्यसबाट जोगाउन १५ दिनको फरकमा माटो राम्ररी भिज्नेगरि सिँचाई दिने र आलुको दाना माटोमाथि निस्कन नदिन राम्ररी उकेरा दिनुहोस्।
- पहाडी भेगका पाखोबारीमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिने ठाउँहरूमा निरन्तर ओसिलो रहने गरि सिँचाइको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- उच्च पहाडमा फागुनको दोश्रो र तेश्रो सातामा लगाइएको खायन आलुबालीलाई गोडमेल र उकेरा दिनुहोस् र बीउको लागि लगाइएको बालीमा रगिंग (बेजातका, भाइरसका रोगी, कमजोर र खिरिला बोटहरू उखेल्ने) गर्नुहोस्।
- संखुवासभा जिल्लामा साताको सुरु तथा मध्य तिर आंशिक बदली तथा मुस्ताड, जुम्ला र दार्चूला जिल्लाहरूमा साताको सुरु र मध्यतिर पूर्ण बदली हुने संभावना हुँदा डडुवा रोग देखिने हुनाले तल दिईएका व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोला।

डुढुवा रोग: यो रोगको संक्रमण हुँदा शुरुमा पातमा फिक्का हरियो रंगका विभिन्न आकारका थोप्लाहरू देखिन्छन्। अनुकूल वातावरण (तापक्रम २०° सेन्टिग्रेड भन्दा कम, सापेक्षिक आर्द्रता ९०% भन्दा बढी, घाम नलाग्ने, हुस्सु लाग्ने या सिमसिम वर्षा भएको अवस्था) रहिरहेमा थोप्लाको भित्री भाग सुकेको देखिन्छ भने थोप्लाको बाहिरी घेरा फिक्का हरियो देखिन्छ। रोग बढ्दै गएपछि पुरै पात सुकेर डढे जस्तो देखिन्छ। रोग अझै फैलँदै जाँदा आलुको काण्ड, पातको भेट्ना र मुनामै ढुसीले बनाएका ठूला दागहरू देखिन्छ।

रोगको व्यवस्थापन:- यो रोगको व्यवस्थापनको लागि यो रोगको अनुकूल वातावरण रहिरहेमा *मेन्कोजेव* युक्त कुनै पनि विषादी (*इण्डोफिल एम-४५*, *डाइथेन एम-४५* आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ। प्रकोप बढ्दै गएमा *डाइमेथोमर्फ (एकोबेट)* वा *फेनामिडन* तथा *मेन्कोजेव* युक्त मिश्रित (*सेक्टिन*) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक वा *क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि.* को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको अन्तरमा ४-५ पटक छर्नुहोस्।

७. फलफूल बाली

- उच्च तथा मध्यपहाडमा सापेक्षिक आर्द्रता न्यून रहेकोले नर्सरीमा लगाएका कटिड, ग्राफिटिड र बीजु विरुवाहरूलाई सुख्खाबाट जोगाउन बिहान र बेलुका फोहरा (स्प्रिङ्गल) सिँचाई गर्नुहोस्।
- सुख्खाका कारण स्याउका फूल र चिचिला झरी नोकसानी हुनेहुँदा बोटको वरिपरि हल्का सिँचाई दिनुहोस्।
- हिउँदको समयमा रोपिएका लेकाली फलफूलका विरुवाहरूलाई सुख्खाबाट जोगाउन बोटको वरिपरि छापो राखी हरेक हप्ता सिँचाई दिनुहोस्।
- कागती समुहको बालीहरूमा पात खन्ने (Leaf Miner) कीरा लाग्ने भएकोले करेसाबारीमा भएका बोटमा गाईको गहुँत वा निमको पातको झोल १ भागमा ४ भाग पानी मिसाई ५-५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- साताको शुरु तथा मध्यतिर मध्य तथा पश्चिमी तराईका जिल्लाहरूमा साँझपख हावाहुरी चल्ने संभावना भएकोले हावाहुरीबाट हुने क्षति नियन्त्रण गर्न पसाएका केराको बोटहरूलाई टेको दिनुहोस्।
- केराको काइयो बनिसेकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरू पुष्ट भई घरको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोकसानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा *क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR)* ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसंग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा ढुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि ढुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका टुटाहरूलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ड्रयाप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आरुको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले पात बटारिएको देखिएमा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम वा बोर्दो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिज्ने गरी २ पटक छर्नुहोस्। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही पनि नियन्त्रण गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ वैशाख २०७५, अवधि : १४ वैशाख २०७५ — २० वैशाख २०७५

- आँपको कोयामा लाग्ने घुनको प्रकोप हुने बगैँचाहरुमा केराउ/ लप्सी दाना जत्रो फल भएको अवस्थामा एसीफेट ७५% एस.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर बोटको हाँगाहरु र हाँगाको कापमा १५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- आँपको बगैँचामा मधुवा (Mango hopper) लाग्ने समय भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यो कीराको अत्याधिक प्रकोप देखिएमा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल., १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख १५ दिनको फरकमा ४ पटक छर्नुहोस्।
- आँपको फल कुहाउने औँसाले फल गुच्चा आकारको भएको अवस्थादेखि प्वाल पारेर फलभित्र अण्डा पारी माथिबाट बन्द गरिदिन्छ र औँसा बन्दछ। सोहि औँसाले फल खाएको ठाउँमा संक्रमण सुरु भई फल कुहेर झर्दछ। यसको लागि भाले झिँगा आकर्षण गर्न फेरोमेन ट्राप (मिथाइल युजिनोल) २-३ वटा प्रति कष्टा राख्नुहोस्। र २० लिटर पानीमा ४ लिटर मिलासेस र ५ एम.एल. स्पिनोस्याड राखी बगैँचामा छर्नुहोस्। साथै कुहेर झरेको फललाई खाडलमा पुर्नुहोस्।

अनारको पुतली व्यवस्थापन:

- अनारको वयस्क पुतलीहरु सक्रिय हुने मौसम भएकोले फूल फुलेदेखि नै फुल पार्ने र फल तयार हुने बेला (असार-श्रावण) मा अधिक झर्ने हुँदा यसै हप्ता देखि एकिकृत व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- अनारको दाना गुच्चा जत्रो भएपछि पेपरब्यागले ब्यागिङ्ग गर्नुहोस्।
- १५-१५ दिनको फरकमा नीमजन्य विषादी (एजाडि-याक्विटन) ०.३ ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली ४ पटक छर्नुहोस्। यस कीराको प्रकोप अधिक देखिने बगैँचाहरुमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी. ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली १५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।

सुन्तला बगैँचामा सुक्ष्म खाद्यतत्वको व्यवस्थापन:

- पहाडी जिल्लाहरुको सुन्तला बगैँचामा बोरोन, जिंक, फलाम र म्याङ्गनिजको कमी भएको पाइएकोले सुन्तलामा पालुवा आइरहेको बेला र दाना लागिसकेपछि २ पटक एग्रोमिन वा मल्टिप्लेक्स ४० थोपा प्रति लिटर पानीमा घोली पात लपक भिजे गरी विषादी छर्ने स्प्रेयरको सहायताले छर्नुहोस्। यसरी छर्ने काम जेष्ठसम्म पानी नपरेको समय पारेर छर्नुहोस्।

सुन्तला बगैँचामा विरुवा बर्धक रसायनको प्रयोग:

- सुन्तलामा फल झर्ने समस्या व्यवस्थापन गर्न फूल लागिसकेको भए पहिलो पटक यसै हप्तामा विरुवा बर्धक रसायन) प्लानोफिक्स-Planofix) वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिजे गरी छर्नुहोस्। दोश्रो पटक फलको आकार गुच्चा भन्दा ठूलो भएपछि जेष्ठ महिनामा छर्नुहोस्।

कफी

- कफीमा फूल फुल्ने समय भएकोले सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस्। सिँचाई छैन भने बोटको वरिपरि छापो राख्नुहोस्। कफी बगैँचामा जमिन ढाक्ने बालीहरु जस्तै कोसेबाली (भट्टमास, बोडी, घ्यू सिमी आदि) र बगैँचा ४ वर्ष पुगेको छैन भने अदुवा, वेसार (हलेदो), बदाम, ढैँचा लगाउनुहोस्।
- कफीको सेतो गवारोको वयस्क पोथी खपटेले मूल तथा छिप्पिएका शाखा हाँगाहरुको खस्रो बोक्राको अन्तरमा फुल पार्ने उपयुक्त मौसम भएकोले जुटको बोराले वा ब्रसले काण्ड चिल्लो हुने गरी रगडेर भुँईँमा झार्ने र फुल भएको शंका लागेमा/भएमा खाडल खनी पुर्नु/जलाउनुहोस्। साथै १०% चूनको झोल फुल पार्नु अगावै छर्नाले कीराको प्रकोप कम हुने हुँदा यसै हप्ता भित्र छर्नुहोस्। यसको साथै निर्मलीकरण गरेको रातोमाटो, गाईको गोबर र गहुँत मिसाएर काण्डमा लेप लगाउनुहोस्।

मेवा तथा औपमा लाग्ने मिलीवगको व्यवस्थापन:

- बोटमा मिलीवगको प्रकोप हुने समय भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यसको समस्या समाधानको लागि बगैँचाको सरसफाईमा ध्यान दिनुको साथै सर्वो तेल १०-१५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुपर्दछ।
- बोटको १ फिट माथि मूल स्तम्भमा चारैतिर लेसिलो पट्टि [रेजिन वा ग्रीजमा कास्टर (अडिर) को तेल मिसाएर] लगाएमा वगका वच्चाहरू टुप्पासम्म पुग्न पाउँदैनन् वा ४०० गेजको २५ से. मी. चौडा बाक्लो सेतो प्लाष्टिक बोटको फेदमा बाँधनाले कीराहरू उक्लेर जान सक्दैनन्।
- धूलो त्रिषादी मालाथियन २० ग्राम प्रति बोट वरिपरि माटोमा मिसाउनाले वच्चाहरू (nymph) मर्दछन् वा २% साइपरमेथ्रिनको झोल प्रयोग गरि निम्फहरू मार्न सकिन्छ वा १ के. जी. कार्बोफ्युरान प्रति हेक्टरका दरले जग्गामा प्रयोग गर्नुपर्दछ।
- फल/ काण्ड/ पातमा देखिएका मिलीवग व्यवस्थापन गर्न कार्बाराइल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २ पटक छर्नुपर्दछ।

चित्र: औपमा लाग्ने मिली वग

लिचीको सुलसुलेको व्यवस्थापन:

- सुलसुले बाट ग्रसित हाँगाहरू काटेर जलाउने तथा केल्वेन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् वा गन्धक ४.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली नयाँ आएका पालुवामा १ पटक र २ हप्ता पछि पुनः एक पटक छर्नुहोस्।
- लिचीको बगैँचामा प्रत्येक साल सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। सुलसुलेको प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस्।

स्रोत: <https://www.flickr.com/photos/scotnelson/5684226393>

स्याउमा लाग्ने लाही कीरा:

- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नु होस्। लाही कीराबाट संक्रमित हाँगा, मुनाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले यसलाई नोक्सानी पुर्याउने भएकोले यसको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागी बागबानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) १० देखि १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिजेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्नुहोस्।

८. तरकारी बालीहरू

- आगामी साता पश्चिमी तराईका जिल्लाहरूमा सुरु तथा मध्यतिर साँझपख हावाहुरी आउने संभावना भएकोले काँक्रा, फर्सी तथा थाँक्रा चाहिने तरकारी बालीलाई जोगाउन बलियो थाँक्रा दिई राम्ररी बाँध्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बचनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रायाप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस्। मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।

रातो खपटे कीरा:

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीरा जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले यसबाट बचनको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। खपटे कीराहरू बिहान र बेलुका बालीमा हुने भएकोले सम्भव

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ वैशाख २०७५, अवधि : १४ वैशाख २०७५ — २० वैशाख २०७५

भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्ने गरी छर्नुहोस्।

- सिमी बालीमा सिंदूरे रोग व्यवस्थापनको लागि शुरुवाती अवस्थामा प्रकोप देखिएका पातहरू हटाई जलाउने गर्नुपर्दछ। यदि प्रकोप धेरै भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोट भिज्ने गरि छर्कनु पर्दछ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोला। फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफोस १६% ई.सी. (Chlorpyrifos 16% EC) को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्ने गरी छर्नु पर्दछ।
- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्लोराक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ मि.लि हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोकसानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनु पर्छ।
- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोकसानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, *अर्टिसिलियम लेकानी* २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा *एसिटामाइप्रिड* २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुपर्दछ।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

I. गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिंगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिंगाको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ।

II. यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउने काम गर्नुपर्दछ र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुपर्दछ।

III. यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनु नै राम्रो हुनेछ।

- बन्दाको पुतलीले पातको तल्लो भागमा समुहमा पहिलो रंगको फुल पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लार्भाहरूले एकै स्थानमा रहेर नोकसानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लार्भाहरूलाई जम्मा पारी नष्ट गर्नु पर्दछ। कीराको प्रकोप बढी भएमा *डाइक्लोरभस* ७६ इ.सी. (नुभान) अथवा *मालाथियन* ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी साँझपख छर्कनुहोस्।

फल कुहाउने औँसा (Fruit fly)

- काँक्रो, फर्सी, समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रयाप प्रति कष्टा ५-६ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्रयापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल ट्रयाप प्रति कष्टा १ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्रयापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।

- मालाथियन ५० इ.सी, २ एम. एल प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- भिण्डीमा फड्के कीरा (Jassid) को समस्या प्रत्येक वर्ष देखिने हुनाले फल टिप्ने अवस्था भन्दा पहिले यसको प्रकोप देखिएमा फिप्रोनील ८० डब्लु.पी. ५ ग्राम १६ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। फल टिप्ने अवस्था छ भने मालाथियन ५० इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा डाइक्लोरोभस ७६ इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। मालाथियन छर्केको ७ दिन सम्म र डाइक्लोरोभस छर्केको ५ दिन सम्म फल टिप्न हुदैन।

भिण्डीको फल तथा डाँठमा लाग्ने गवारोको व्यवस्थापन:

- यस कीराको प्रकोप प्रायः प्रत्येक वर्ष हुने हुँदा बालीको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। सुरुवाती अवस्थामा यसको लक्षण भिण्डीका मुना, कलिलो पातहरू र फलहरूमा हुने भएकोले यिनिहरू लाई जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै, कीराको अचल (pupa) अवस्थाहरू बिरुवाको बाहिरी भागहरूमा हुने हुँदा जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्।
- यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। शिकारी कीरा (जालीदार हरियो पखेटे कीरा) को प्रवर्धन र सम्बर्धन गर्नुहोस्।
- यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

उफ्रने खपटे कीरा

- कलिलो अवस्थामा भएको तरकारी बालीहरूमा (काउली समुह, बोडी, सिमी, भन्टा, भिण्डी आदि) उफ्रने खपटे कीराले पातमा प्वालहरू पारी नोक्सानी पार्न सक्छ। थोरै प्वालहरू भएमा खरानी वा गाईको गहुँत प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुन्छ तर धेरै क्षति भई आर्थिक नोक्सानी हुने अवस्था छ भने डाइक्लोरोभस ७६ इ. सी. २ एम.एल. एक लिटर पानीमा घोलेर साँझपख छर्नुपर्दछ।

फल कुहाउने औँसाको व्यवस्थापनको तरिका:-

- यो कीराको अनुगमन गर्न, भालेको लागी सुन्तला लगायतका फलफुलहरूमा पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) तथा तरकारी बालीहरूमा क्यु-ट्रेक (Cue-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नु पर्दछ। १-१ महिनाको अन्तरालमा जोनाट्रेक, क्युट्रेक, फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप फेर्दै जानुहोस्।
- मेटरहिजियम (Metarhizium) नामक शुष्म जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोबर-नोभेम्बरमा एक के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेस्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उपरान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा एक के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ वैशाख २०७५, अवधि : १४ वैशाख २०७५ — २० वैशाख २०७५

- झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नु पर्दछ र चार महिना पछि पुनः उल्लेखित संख्या थप्दै जानु पर्दछ। पहिलो वर्ष प्रथम पटक प्रति हेक्टर १०० र चार महिना पछि अर्को ७५ वटा, त्यसै गरी दोश्रो वर्ष पहिलो पटक ७५ र चार महिनापछि पुनः अर्को ७५ तथा तेश्रो वर्षदिखि हरेक वर्ष पहिलो पटक ७५ र चार महिनापछि ५० वटाको दरले सेरानोक बेटस्टेसन प्रयोग गर्दै जानुहोस्।
- यी उल्लेखित सामग्रीहरु पाउनको लागि सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा वा कीट विज्ञान महाशाखा, NARC मा सम्पर्क गर्नुहोस्।

		
फल कुहाउने झिंगाहरु	फल कुहाउने औसाले गरेको क्षती	ल्युर सहितको क्युटेक रहेको पाउच
		
फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap)	फलाई केचर ट्रेप मा राखिएको फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप	बालीमा झुण्ड्याएर राखेको फलाई केचर ट्रेप
		
माटोको उपचार गर्ने रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक बिषादि	बालीमा झुण्ड्याएर राखेको सेरानोक बेट स्टेसन	

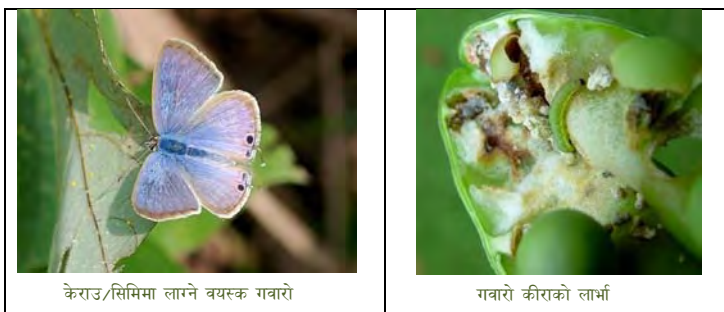
केराउ/सिमीमा लाग्ने गवारो

- सुरुवाती अवस्थामा यसको लक्षण मुना, कलिलो पातहरु र फलहरुमा हुने भएकोले यिनीहरु लाई जम्मा गरि नष्ट गर्नु पर्दछ। यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। शिकारी कीरा (जालीदार हरियो पखेटे कीरा) को प्रवर्धन र सम्बर्धन गर्नुहोस्।
- कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्। प्रकोप कम भएमा मालाथियन ५०% ई.सि. वा रोगर ३०% ई.सी. २.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर र प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्। एउटै बिषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

चित्र: जालीदार हरियो पखेटे कीरा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ वैशाख २०७५, अवधि : १४ वैशाख २०७५ — २० वैशाख २०७५

काउली-बन्दा समूहको इटा बुट्टे पुतली

- काउली-बन्दा समूहको तरकारी बालीमा इटा बुट्टे पुतलीको प्रकोप देखिएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान), २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी साँझपख छर्कनु पर्दछ। यदि यसको प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

प्याजको श्रिप्स:

- यी कीराहरूले फूल र कलिला पातहरू चुसेर नोक्सानी पुर्याउँछ। फूल फुलेको बेलामा बिषादीहरू प्रयोग गर्नाले पराग सेचन गर्ने कीराहरू मर्दछ। त्यसैले बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत (१ भाग गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर राखेको झोल) वा कुनै निम भएको बिषादी (३-४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा) श्रिप्स लागेको ठाउँमा भिज्ने गरि छर्कनु पर्दछ। यो कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा डाइमिथोएट ३०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख श्रिप्स लागेको ठाउँमा भिज्ने गरी छर्कनु पर्दछ।

प्याजको डडुवा रोग

- ढिलो गरी लगाइएको प्याज बालीमा डडुवा देखा पर्न सक्दछ। यसको रोकथामको लागि मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पी. २ ग्राम वा कार्बेन्डाजेम ५०% डब्लु.पी. १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा २-३ पटक छर्नु पर्दछ।

डाउनी मिल्ड्युको व्यवस्थापन

- यसको जिवानु माटो तथा वीउमा रहने र हावाबाट पनि सर्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनु पर्दछ।
- फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुपर्दछ।
- खेतवारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्दछ र फर्सी जातका अन्य बिरुवाहरू हटाउनु पर्दछ।
- रोगको आक्रमण देखिएमा मेन्कोजेवयुक्त बिषादी २-२.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई हरेक ८-१० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नु पर्दछ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ वैशाख २०७५, अवधि : १४ वैशाख २०७५ — २० वैशाख २०७५

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरेमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्रयाप वा स्टिकी ट्रयाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि वयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरस्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरएन्ट्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै बिषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

९. च्याउ

- तापक्रम ३०° सेल्सियस भन्दा बढी भएमा आर्द्रता कायम गर्न जुटको बोरा च्याउ-घरको छानामा राखी बोरालाई बेला-बेलामा भिजाउनु पर्दछ वा च्याउ घरभित्र ह्युमिडिफायरको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।

१०. अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (*प्रेङ्ग मेन्टीड*) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।

मौरी

- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ। तापक्रम र आर्द्रतामा दैनिक रूपमा उतार-चढाव भइरहेको हुनाले यस्तो बेलामा मौरीको छाउरा कुहिने रोग (*Foul brood disease*) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले मौरी घरको नियमित अनुगमन गर्नुहोला।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। *डाइमेथोएट* ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा *मालाथियन* ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनु उपयुक्त हुन्छ।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हप्तादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हप्ता पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा विगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्य वैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-श्रावणमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

व्यवस्थापनका बिधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नु पर्दछ। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुन किरी (*Fire fly*) र लाईटनिंग खपटे कीरा (*Lightening beetle*) को लार्भाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (*Metaldehyde* ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (*Metaldehyde* ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

चित्र-ग: जुनकिरी को लार्भा

जुटको झुसिलकीरा

- जुटबालीमा झुसिलकीराको आक्रमणले पातको हरियो भाग खाई उत्पादन घटाउने भएकोले बाली लगाएको ५-७ हप्तापछि १५-२० दिनको फरकमा क्लोरपाईरीफस १६% ई.सी. २.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई साँझपख प्रकोप हेरी ३-४ पटक सम्म छर्नुपर्दछ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ वैशाख २०७५, अवधि : १४ वैशाख २०७५ — २० वैशाख २०७५

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा दिउँसोको समयमा तापक्रम बढ्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुहरूलाई अरु समयमाभन्दा बढी सफा पिउने पानी पर्याप्त मात्रामा व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै भैंसीलाई आहाल (पोखरी) मा लैजानुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा चट्याङ परेर पशुपंक्षीमा हानी नोक्सानीका साथै मृत्यु समेत हुन सक्ने भएकोले समयमै पशु बीमा गर्नुहोस्।
- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरू पलाउने र कलिला घाँसहरू पाउने हुँदा घाँसहरू नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरू ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुग्घर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुवाउनु (Teat dipping) पर्दछ।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा र बंगुरमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरूमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडा, बाख्रामा पनि पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाँदा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरिक्षण गर्नुहोला। यदि पशु वस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार बिधि अपनाउनुहोला।
 - ✚ २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ✚ ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ✚ ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखे र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरी लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरूमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
 - ✚ अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला। १ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाख्रालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ वैशाख २०७५, अवधि : १४ वैशाख २०७५ — २० वैशाख २०७५

प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरू दुहुना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।

- ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Tricalbendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला। २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएक भेडा बाखालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरूमा दिने सकिन्छ।
- लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, श्वास-प्रश्वासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानु पर्दछ।
- चल्लाको खोरमा २ घण्टा विहानको घाम पर्ने व्यवस्था अनिवार्य गरिनु पर्दछ। कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा सोत्तरको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिकोर्न ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम. एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।
- क्लासिकल स्वाइन फिभर विषाणुबाट सुँगुर, बंगुर, बँदेलमा लाग्ने अति खतरनाक महामारी रोग भएकोले यो रोग लाग्नबाट बच्न पाठा-पाठी जन्मेको ४५ दिनमा पहिलोपटक यो रोग विरुद्ध खोप लगाउनुहोस् र आफूले पालेका बंगुरहरूलाई प्रत्येक वर्ष नियमित रूपमा खोप लगाउनुहोस्।
- नयाँ स्थानबाट पाठा-पाठी तथा वयस्क ल्याउँदा स्वाइन फिभर विरुद्ध भ्याक्सीन लगाएको/नलगाएको राम्ररी बुझेर मात्र ल्याउनुहोस्। यदि खोप नलगाएको भए खोप लगाएर मात्र ल्याउनुहोस्।

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मरेक्स	मरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.वि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारो	आई.वि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरीका
१ दिन	मरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि. भी. १-- एस.वि. १-	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.लासोटा १-	१ थोपा आखाँमा
८-१२ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	१ थोपा आखाँमा
१८-२० दिन	मरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाईड्रट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर.१ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

३. माछा

- प्रि-मनसुनको समयमा परेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहेलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्त्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेलो दिसासंगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरुमा कमनकार्प भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरुबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (विहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (खपटे, बग, गाइने कीरा आदि) को प्रकोप देखिएमा मालाथियन ५०% ई.सी. प्रति कट्टा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ४०० एम.एल. मालाथियन १० लिटर पानीमा घोली (मालाथियनको मात्रा १ पिपिएम भन्दा कम हुनुपर्ने) पोखरीको चारै कुना छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर क्षति न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कट्टा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेगला बेगलै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरुमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कट्टा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २, १४ वैशाख २०७५, अवधि : १४ वैशाख २०७५ — २० वैशाख २०७५

मत्स्यपालनको लागि पानीको उपयुक्त गुणस्तर

अक्सिजन: ५० पीपीएम भन्दा बढी

पि.एच.: ५-६

एमोनिया: ०.२ पीपीएम भन्दा कम

तापक्रम: २६-३२ डिग्री सेल्सियस

- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (aerator) को प्रयोग गर्नुपर्दछ।
- वायु प्रवाह यन्त्रको प्रयोग नगरिएका माछापोखरीमा पूर्ण बदली भएको दिनमा पानीको रंग गाढा हरियो/गाढा खैरो वा सेची डिस्क रिडिड २५ से.मी. भन्दा कम वा पोखरी पानीमा हात डुवाउँदा कुहिनो नडुब्दै हत्केला देखिन छाडेमा र माछाको संख्या ३००-३५० गोटा प्रति कट्टा भन्दा बढि भएको अवस्थामा मलखाद र दाना दिनुहुँदैन।

४. घाँसेवाली

- बर्सिम तथा जै घाँसको बीउ पाक्ने समय भएकोले श्वेसर वा लाठी प्रयोग गरि बीउ झारेर थन्काउनु अघि ३-४ घाममा (१०-१२% को चिस्यान कायम राख्ने) सुकाउनुहोस्।
- घाँसको बीउ भण्डारणमा कीरा लाग्नबाट जोगाउन घाँसको बीउमा सुकेको निमको पात वा तितेपाती राख्नुहोस्। यदि कीराको प्रकोप बढी भएमा सेल्फस २ चक्की ३-प्रति टन बीउका दरले मलमल कपडामा बेरी बीउको बोरा वा भकारी भित्र ५ इन्च ६-गहिराईमा हावा नछिर्ने गरि राख्दा किराहरुबाट जोगाउन सकिन्छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने वर्षे घाँसहरु:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर	छर्ने तरिका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनु पर्दछ।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनु पर्दछ।

वर्ष ४ अंक ३

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २१ वैशाख २०७५

अवधि: २१ वैशाख २०७५— २७ वैशाख २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- पूर्वी तराई तथा हिमाली र सुदूर पश्चिमका बाहेक सबै पहाडी जिल्लाहरूमा साताको शुरुमा बदली रही हल्का देखि मध्यम र साताको मध्य तथा अन्त्यमा मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षाको सम्भावना छ साथै बाँकी जिल्लाहरूमा साताभरी नै बदली रही मेघ गर्जन सहित एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा हुने संभावना रहेको छ।

बालीनाली सारांश:

- प्रि-मनसुनी वर्षा सक्रिय भएकोले लगाईएको बालीनालीहरूमा पानी जम्न गई नोकसानी हुने भएकोले निकासको उपयुक्त व्यवस्था गर्नुहोस्।
- आउँदो हप्ता हल्का देखि मध्य खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले विषादीको प्रयोग गर्दा स्टिकर मिसाई प्रयोग गर्नुहोस्।
- हिउँदेबाली वा गहुँबाली काटिसकेपछि गहिरा जोताई गर्नुहोस्। यसो गर्दा तापक्रम बढ्दै गइरहेको अवस्थामा किराहरूको फुल र प्युपालाई तथा झारपातहरूका बीउलाई नष्ट गर्न मद्दत गर्दछ।
- वर्षासँगै शंखे तथा चिप्ले कीराहरूको प्रकोप बढ्ने र तरकारी बाली तथा फलफुलका विरुवामा निकै क्षती पुर्याउने भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा साताभरी नै बदली रही हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना भएकोले माघको पहिलो हप्तासम्म रोपिएको आलुबालीमा पानी जम्न सक्ने जर्गामा निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्। रोपेको ९०-१०० दिन पुगेका बीउ आलुलाई पनि पानी जम्ने संभावना भए निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, धास-प्रधासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरू पलाउने र कलिला घाँसहरू पाउने हुँदा घाँसहरू नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरू ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा परेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो दिसासँगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३, २१ वैशाख २०७५, अवधि : २१ वैशाख २०७५ — २७ वैशाख २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

०७ बैशाख २०७४ देखि १३ बैशाख २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी विवरण							
	कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा	कैफियत
		अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	०.०	३१.०-३४.०	२०.०-२२.५	६६-८४	६४-७३	-	-	
मोरङ	०.०	३०.७-३४.३	१९.२-२४.०	३८-६२	१५-४७	०.५-१.५	पश्चिम	
धनकुटा	०.०	२४.९-२६.५	१५.८-१७.२	६५-९१	५१-७२	०.०-२.०	पश्चिम	
संखुवासभा	४.३	२६.०-३०.०	१६.०-१८.६	७२-९७	५६-७४	-	-	
सुनसरी	३.०	३१.५-३५.२	२०.५-२३.८	६०-९१	५७-७१	-	-	
सप्तरी	०.०	३२.०-३४.०	२२.०-२५.७	७३-८९	५६-६९	-	-	
सिराहा	०.०	३२.०-३५.०	२२.०-२४.५	६४-७९	५०-७१	-	-	
दोलखा	१५.७	२३.०-२७.०	१३.०-१४.०	८३-९४	५५-७६	-	-	
महोत्तरी	०.०	३५.०-३७.५	१९.०-२५.०	५४-८२	२४-६३	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	१.०	३१.४-३४.०	९.०-१६.३	९६-९९	५१-७५	-	-	
बारा	२.४	३३.५-३७.४	१५.५-२४.०	५७-७२	१७-४८	१.०-२.०	पुर्व	
धादिङ	०.०	३०.७-३२.७	१६.५-२०.२	४०-७२	२९-५२	-	-	
चितवन	३.३	३३.३-३७.२	१४.४-२१.५	६४-७८	५३-७७	-	-	
कास्की	२५.३	२७.८-३१.६	१५.९-१७.६	७७-९८	३०-५८	०.०-२.५	पश्चिम	
मुस्ताङ	१३.८	१७.०-१९.५	१.५-४.०	६३-८४	५८-७१	-	-	
पाल्पा	०.०	२९.०-३१.५	१६.५-१८.५	६३-८१	४७-५९	-	-	
रूपन्देही	फाटफुट	३५.७-४०.०	१६.६-२४.५	३५-६५	१५-३०	१.५-१२.५	पुर्व	
रुकुम	०.०	३३.५-३६.०	१३.०-१७.०	३०-५५	२५-३९	-	-	
दाङ	०.०	३१.५-३५.४	१६.०-२१.०	३८-६२	१५-४७	०.५-१.५	पश्चिम	
बाँके	०.०	३४.८-३७.६	१५.२-२३.०	४५-६८	१५-३६	०.०-४.५	पश्चिम	
सुर्खेत	०.०	३३.३-३४.७	१५.२-१८.४	४३-५१	१४-३३	१.५-५.०	पश्चिम	
जुम्ला	१०.१	२१.७-२३.९	३.४-६.५	४६-६६	१३-३१	०.०-५.०	पश्चिम	
कैलाली	०.१	३५.६-३८.५	१६.०-२१.०	४२-६८	१६-४२	१.०-२.०	पुर्व	
डोटी	६.३	३४.८-३७.३	१५.०-१७.०	५१-७६	१३-३३	१.०-४.०	पुर्व	
दार्चुला	१.३	३१.०-३४.५	१४.५-१८.०	५५-८९	२८-७०	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३, २१ बैशाख २०७५, अवधि : २१ बैशाख २०७५ — २७ बैशाख २०७५

१४ बैशाख २०७५ देखि २० बैशाख २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	१९.०	२९.०-३२.५	१७.५-२३.०	६९-७५	५१-७३	-	-	
मोरङ	७२	१८.०	२७.९-३१.४	१९.०-२२.५	७४-९६	४०-७७	१.५-९.०	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	३०.७	२२.८-२७.१	१४.४-१७.३	७२-९८	५१-७४	०.५-१.०	पुर्व	
संखुवासभा	११७०	४९.४	२४.०-२८.४	१५.४-१७.५	७२-९८	६२-९८	-	-	
सुनसरी	२००	२७.२	२८.८-३३.०	१७.०-२२.०	५८-९७	५१-९२	-	-	
सप्तरी	९१	४९.९	२०.०-३१.५	१८.५-२३.५	७२-९८	५९-७८	-	-	
सिराहा	१३८	६४.५	२८.०-३३.०	१८.०-२३.५	६१-७५	५५-६८	-	-	
दोलखा	१७५५	५१.४	२०.५-२७.०	११.०-१४.०	८५-९१	६२-८६	-	-	
महोत्तरी	१७२	८१.७	२८.०-३४.०	१९.०-२२.५	५६-९८	४६-६६	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	१८.५	२५.५-३१.१	१२.०-१८.७	८७-९४	५७-८७	-	-	
बारा	१३०	३.०	२६.५-३५.५	१७.५-२२.६	४५-८९	३३-६५	३.०-५.०	पुर्व	
धादिङ	१०८५	३३.२	२४.०-३१.५	१४.६-१८.८	६९-९३	३६-९१	-	-	
चितवन	२५६	४८.१	३१.३-३५.३	१९.५-२३.५	६४-८१	५३-७८	-	-	
कास्की	८२७	६२.४	२३.३-३०.५	१६.५-१८.३	७९-९८	४५-७८	१.०-३.५	पुर्व	
मुस्ताङ	२५६६	फाटफुट	१६.५-१८.५	१.६-५.५	६५-८१	६३-७८	-	-	
पाल्पा	१०६७	१००	२५.६-२९.५	१०.५-१७.८	४९-६२.०	४९-६०.२	-	-	
रुपन्देही	१०९	८९.५	२८.३-३६.३	१६.८-२४.३	४०-९०	३०-५५	३.५-९.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	०.०	३१.०-३४.५	१३.०-१६.०	५२-८९	२९-४१	-	-	
दाङ	६३४	४१.२	२७.८-३३.५	१६.९-२१.५	४८-९०	३६-५९	०.५-२.०	पुर्व	
बाँके	१६५	४०.६	३१.०-३८.६	१७.५-२४.५	४९-८८	३६-६६	१.५-६.०	दक्षिण	
सुर्खेत	७२०	३६.५	३१.७-३४.२	१६.८-२१.८	५५-८८	३५-५९	१.५-४.०	दक्षिण	
जुम्ला	२३००	६.५	२१.१-२४.१	५.५-८.६	५२-७३.४	३०.१-४२.३	०.५-२.५	पश्चिम	
कैलाली	१८७	९.५	३३.८-३६.५	१९.२-२४.९	५१-७५	३३-६०	१.०-२.५	पुर्व	
डोटी	६५२	२२.४	३३.६-३६.६	१६.५-२२.०	६१-८२	२९-४२	०.५-३.०	पुर्व	
दार्चुला	१०९७	६७.८	३०.०-३४.२	१४.५-१७.७	५६-९३	४०-८३	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३, २१ बैशाख २०७५, अवधि : २१ बैशाख २०७५ — २७ बैशाख २०७५

कृषि-सल्लाह

क. बालीनाली

१. चैते धान

- चैते धान रोपिएको खेतमा बिरुवाले गाँज हाल्न शुरु गरेको र फुल फुल्नु अघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- टपड्रेस गरिसकेपछि २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बगेर बाहिर जान नदिनुहोस्।
- आउँदो हप्ता हल्का पानी पर्ने सम्भावना भएकोले गबारोको प्रकोप कम हुन पनि सक्छ। यदि प्रकोप कम नभएमा र धान खेतमा ५% मृत गुबा वा प्रति वर्ग मिटर कीराको फुलको एउटा झुण्ड भएमा मात्र व्यवस्थापनका लागि व्याक्टेरिया जन्य जैविक विषादी, ब्यासीलस थुरिन्जियन्सिस (Bacillus thuringiensis - Bt) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर छर्नुहोस्।

२. वर्षे धान

- धानबालीबाट राम्रो उत्पादन लिन र आफुले लगाउन चाहेको ठाउँ अनुसारको लागि सिफारिस गरिएका धानका उन्नत जातहरूको बीउ भरपर्दो श्रोतबाट समयमा नै व्यवस्था गर्नुहोस्।
 - तराई भित्रि मधेस, तल्लो पहाडी बेंशीका सिंचित क्षेत्रको लागि बहुगुणी धान-१, बहुगुणी धान-२, हर्दिनाथ-२, मिथिला, रामपुर मन्सुली, सावित्री, रामधान तथा असिंचित क्षेत्रको लागि सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, सुख्खा धान-४, सुख्खा धान-५, सुख्खा धान-६, तरहरा-१ र हर्दिनाथ-२
 - घैया धानको लागि घैया-१, घैया-२ र विन्देश्वरी
 - बाढी ग्रस्त क्षेत्रका लागि स्वर्ण सब-१ र सम्बा मन्सुली सब-१
 - मध्य पहाडी क्षेत्रका लागि खुमल-४, खुमल-८, खुमल-१०, खुमल-११ र खुमल-१३
 - छरुवा धानखेतीको लागि तराई तथा भित्रि मधेसमा सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, तरहरा-१, हर्दिनाथ-२, घैया-२, राधा-४ र विन्देश्वरी तथा मध्य पहाडमा खुमल-४, खुमल-८ र खुमल-१०

३. वर्षे मकै

- पहाडी भेगहरूमा अधिल्लो हप्ता हल्का देखि मध्यम वर्षा भएकोले मकै उम्रनको लागि चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा आफ्नो क्षेत्रको लागि सिफारिस गरिएको मकैको उन्नत जातहरू १-१.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले लगाउनु होस्।
- मध्यपहाडी भेगको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मनकामना-१, मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोषिलो मकै-१, खुमल पहेलो, सितला, देउती र खुमल हाइब्रिड-२ (वर्णशंकर मकै) तथा छिटो पाक्ने मकैका जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६ र उच्च पहाडी क्षेत्रका लागि गणेश-१, गणेश-२ हुन्।

मकै बालीको मलखाद व्यवस्थापन

प्रकार	प्रांगारिक मल (के.जी./ रोपनी) जग्गा तयारीको वेलामा	आवश्यक रसायनिक मल जग्गा तयारीको वेलामा (के.जी./ रोपनी)			बाली लगाएको २५-३० दिनमा	बाली लगाएको ४५-५० दिनमा
		डि.ए.पी	युरिया	म्युरेट अफ पोटास	युरिया	युरिया
छिटो पाक्ने मकै	५००	६.५	४.०	३.३	३.३	३.३
ढिलो पाक्ने मकै	५००	६.५	५.६	३.३	४.१	४.१
वर्णशंकर मकै	७५०	६.५	७.२	३.३	४.९	४.९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३, २१ वैशाख २०७५, अवधि : २१ वैशाख २०७५ — २७ वैशाख २०७५

- पहाडी भेगका अम्लीय माटो भएका ठाउँहरूमा माथि दिईएको फस्फोरसको मात्रालाई आधा-आधा गरि २ पटक (बाली लगाउने समयमा र ४०-४५ दिनमा) प्रयोग गर्नुहोस्।
- मकै बालीमा गवारो कीराको प्रकोप बढि देखिएमा कार्बोफ्युरान ३% G (फ्युराडन) ३-४ गेडा प्रत्येक बोटको गुबोमा राख्नुहोस्।
- आउँदो हसा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना भएकोले लगाईएको मकैबालीमा पानी जम्न गई बोट पहेंलो भई मर्ने सम्भावना भएकोले निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।

४. गहुँ

- हिउँदेबाली वा गहुँबाली काटिसकेपछि गहिरो जोताई गर्नुहोस्। यसो गर्दा तापक्रम बढ्दै गइरहेको अवस्थामा किराहरूको फुल र प्युपालाई तथा झारपातहरूका बीउलाई नष्ट गर्न मद्दत गर्दछ।
- गहुँलाई २-३ दिन घाममा सुकाएपछि (दानामा चिस्यानको मात्रा १०-१२ प्रतिशत नहुन्जेल) हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै- सीड बिन, प्रो-ब्याग, घ्याम्पोमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- भण्डारण गरेको बीउलाई कीराहरूबाट जोगाउन भकारीको माथिल्लो भागको बीउ माथि ४-५ ईन्च जति छहारीमा सुकाएको सुकिलो निम, बकाइनो र तितेपाति जस्ता विरुवाको पातहरू राखे गरेमा पनि कीराहरू लाग्ने सम्भावना कम हुन्छ।
- बीउको लागि भण्डारण गरेको गहुँमा कीराहरू लाग्न नदिनको लागि सेलफस को २-३ चक्री मलमल कपडामा बेरेर १ मेट्रिक टन भण्डारण गरेको बीउमा भकारी भित्र हात घुसाएर ६-१२ ईन्च भित्र भकारीमा राखी हावा नछिर्ने गरि बन्द गरेर राखेमा कीराहरूबाट बचाउन सकिन्छ।

५. उखु

- उखु बालीको नयाँ गुबोमा एक भन्दा बढी स-साना प्वालहरू देखिएमा टुसा पसाउने गवारो (Early shoot borer) को प्रकोप हुने सम्भावना हुन्छ। यसको प्रकोप कम गर्न उखु रोपेको ४५ र ६० दिनमा ३ ईन्च जति माटो चढाउने र हल्का सिँचाईको व्यवस्था गर्दा यो कीरा नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। उखु रोपेको ३० देखि ४० दिन पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma) परजीवी कीरा १००,००० प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ४-५ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। उखुको जात अनुसार ढिलो पाक्ने जातमा मृत गुबो १५ देखि २३% र छिटो पाक्ने जातमा मृत गुबो १७% भन्दा बढी देखिएमा आर्थिक क्षति हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा थायोडीकार्प (Thiodicarp 75% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी एक हेक्टर बालीमा साँझपख छर्नुपर्दछ।
- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको एक महिना पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma chilonis or Trichogramma japonicum) परजीवी कीरा १००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँच वटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ३-४ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। (ट्राइको कार्डको लागि नजिकको चिनी मील वा कृषि सम्बन्धी कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोला।)

उखुको टुप्पोमा लाग्ने गवारो (Sugarcane top borer)

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३, २१ वैशाख २०७५, अवधि: २१ वैशाख २०७५ — २७ वैशाख २०७५

- यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष वर्षायाम सुरु हुन लागेपछि देखिन थाल्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यसको बयस्क पुतली सेतो रंगको हुन्छ र पेटको अन्तिम भागमा पहेँलो भुवा जस्तो रौंको झुप्पा हुन्छ (चित्र-क)। यसको नोक्सानीको लक्षणमा नयाँ गुबो मर्ने, शुरुमा पातको मूल नसामा (mid-rib) सेतो रङको स-साना सुरंगहरू देखिन्छ, जुन ३/४ दिन पछि रातो रंगको हुन्छ। नयाँ निस्केको पातहरूमा पातको मूल नसाको दुवैतिर समानान्तर प्वालहरू (parallel shot hole) देखिन्छ (चित्र-ख)। यसको प्रकोप बढ्दै गएमा मूल हाँगाबाट धेरै हाँगाहरू निस्कन्छ (चित्र-ग)।
- बालीमा १५% भन्दा बढी मृत गुभो देखिएमा आर्थिक क्षती हुन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि सुख्खा समयमा कीरा देखिन थालेपछि सिंचाई गरी दिने र वर्षा याममा निकासको उचित प्रबन्ध मिलाउनुहोस्। प्राकृतिक रूपमा आईसोटोमा जेभेन्सिस (Ishotoma javensis) जातको बारुलाले यस कीराको संख्यालाई नियन्त्रण गर्ने हुनाले यिनीहरूको संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्नुहोस्। माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राईकोग्रामा (Trichogramma) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरानट्रानिलीप्रोल (Chlorantraniliprole ०.४% G) वा फिप्रोनिल (Fipronil ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कट्टाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर पर्याप्त चिस्यानको व्यवस्था गर्नुहोस्। नोक्सानी ज्यादै भएमा थायोडीकार्प (Thiodicarp ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्।

उखुबालीमा लाग्ने प्लासी गवारो (Plassey borer)

यसको लाभाले उखुको डाँठभित्र तिन सुरंग बनाई क्षती पुर्याउँछ। एउटा अन्तर गाँठमा ८ देखि १० वटा सम्म प्वाल पार्दछ। यस्तो उखुको पात सुक्दछ र डाँठ सजिलै भाँचिन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि गवारो लागेको बोटहरू उखलेर जलाइदिने, पानी जमेको भए निकास दिने, कीराको प्रकोप देखा पर्न थालेपछि नाईट्रोजनजन्य मलहरूको प्रयोगमा रोक लगाउने, माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राईकोग्रामा (Trichogramma) को प्रयोग गर्ने, परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस (Cotesia flavipes) को संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्ने, बत्तीको पासो राखी कीराको अनुगमन/अवलोकन गर्ने र बढी संख्यामा पुतली आएको बेला थायोडीकार्प (Thiodicarp ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० ली. घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्। प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरानट्रानिलीप्रोल (Chlorantraniliprole ०.४% G) वा फिप्रोनिल (Fipronil ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कट्टाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर पर्याप्त चिस्यानको व्यवस्था गर्नुहोस्।

चित्र: परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस

चित्र: प्लासी गवारोको बयस्क

चित्र: प्लासी गवारोको लाभाले

चित्र: आईसोटोमा जेभेन्सिस जातको बरुला

६. आलु

- मध्यपहाडमा साताभरीनै बदली रही हल्का देखी मध्यम वर्षाको संभावना भएकोले माघको पहिलो हप्तासम्म रोपिएको आलुबालीमा पानी जम्न सक्ने जग्गामा निकाशको व्यवस्था गर्नुहोस्। रोपेको ९०-१०० दिन पुगेका बीउ आलुलाई पनि पानी जम्ने संभावना भए निकाशको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा साताभरीनै बदली रही हल्का देखी मध्यम वर्षाको संभावना भएकोले बीउ आलुलाई हाल्मपुलिंग नगर्नुहोस्।
- उच्च पहाडमा फागुनको दोश्रो र तेश्रो सातामा बीउको लागि लगाइएको आलु बालीमा रगिंग (बेजातका, भाइरसका रोगी, कमजोर र खिरिला बोटहरु उखेल्ने) गर्ने काम जारी राख्नुहोस्।
- पहाडी जिल्लाहरुमा साता भरिनै बदली हुने संभावना भएकोले डढुवा रोग लाग्नबाट बचाउन मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कष्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिजे गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ। प्रकोप बढ्दै गएमा डाइमेथोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक वा क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको अन्तरमा ४-५ पटक छर्नुहोस्। यी विषादी छर्दा स्टिकरको प्रयोग गर्नुहोस्।

७. फलफूल बाली

- यस हप्ता उच्च पहाडी भेगका वर्षा भएका स्थानमा ओस कायम राख्न लेकाली फलफूलका बिरुवाहरुको वरिपरि छापो राख्नुहोस्।
- सुन्तला जात फलफूल बालीमा लाग्ने कल्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि सामान्य प्रकोप भएका हाँगा पातहरु जलाईदिने तथा कीराको लागेको ठाँउमा कपडा/कपासले राम्ररी पुछ्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोली ७-७ दिनको अन्तरमा कल्ले कीरा लागेको स्थानमा छर्नुहोस्।
- केराको काइयो बनिस्केपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरु पुष्ट भई घरको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (*Chlorpyrifos* 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (*Rhizome Weevil*) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछि टुटाहरुलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ड्र्याप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो दुङ्गा (कंक्रिट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आरुको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले पात बटारिएको देखिएमा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम वा बोर्डो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिजे गरी २ पटक छर्नुहोस्। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही पनि नियन्त्रण गर्नुहोस्।
- आँपको फल कुहाउने औँसाले फल गुच्चा आकारको भएको अवस्थादेखि प्वाल पारेर फलभित्र अण्डा पारी माथिबाट बन्द गरिदिन्छ र औँसा बन्दछ। सोहि औँसाले फल खाएको ठाँउमा संक्रमण सुरु भई फल कुहेर झर्दछ। यसको

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३, २१ वैशाख २०७५, अवधि : २१ वैशाख २०७५ — २७ वैशाख २०७५

लागि भाले झिँगा आकर्षण गर्न फेरोमेन ट्राप (मिथाइल युजिनोल) २-३ वटा प्रति कट्टा राख्नुहोस्। २ २० लिटर पानीमा ४ लिटर मिलासेस र ५ एम.एल. स्पिनोस्याड राखी बगैँचामा छर्कनुहोस्। साथै कुहेर झरेको फललाई खाडलमा पुर्नुहोस्।

- आँपमा फल झर्ने समस्या नरोकिएमा एन.ए.ए. १०-२० पि.पि.एम. पानी नपरेको बेलामा यो हप्तामा छर्नुहोस्। साथै प्लानोफिक्स १-२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर १०-१२ दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।
- लिचीमा फूल झर्ने तथा फल फुट्ने समस्या हुने ठाँउहरूमा वोरेक्स वा वोरिक एसिड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर २-३ पटक छर्नुहोस्।

सुन्तला बगैँचामा सुक्ष्म खाद्यतत्वको व्यवस्थापन:

- पहाडी जिल्लाहरूको सुन्तला बगैँचामा बोरोन, जिंक, फलाम र म्याङ्गनिजको कमी भएको पाइएकोले सुन्तलामा पालुवा आइरहेको बेला र दाना लागिसकेपछि २ पटक एग्रोमिन वा मल्टिप्लेक्स ४० थोपा प्रति लिटर पानीमा घोली पात लपक भिज्ने गरी विषादी छर्ने स्प्रेयरको सहायताले छर्नुहोस्। यसरी छर्ने काम जेष्ठसम्म पानी नपरेको समय पारेर छर्नुहोस्।

सुन्तला बगैँचामा विरुवा बर्धक रसायनको प्रयोग:

- सुन्तलामा फल झर्ने समस्या व्यवस्थापन गर्न फूल लागिसकेको भए पहिलो पटक यसै हप्तामा विरुवा बर्धक रसायन (प्लानोफिक्स-Planofix) वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्ने गरी छर्नुहोस्। दोश्रो पटक फलको आकार गुच्चा भन्दा ठूलो भएपछि जेष्ठ महिनामा छर्नुहोस्।

भेवा तथा आँपमा लाग्ने मिलीबगको व्यवस्थापन:

- बोटमा मिलीबगको प्रकोप हुने समय भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यसको समस्या समाधानको लागि बगैँचाको सरसफाईमा ध्यान दिनुको साथै सर्वो तेल १०-१५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्।
- बोटको १ फिट माथि मूल स्तम्भमा चारैतिर लेसिलो पट्टि रिजिन वा ग्रीजमा कास्टर (अडिर) को तेल मिसाएर] लगाएमा बगका वच्चाहरू टुप्पासम्म पुग्न पाउँदैनन् वा ४०० गेजको २५ से. मी. चौडा बाक्लो सेतो प्लाष्टिक बोटको फेदमा बाँधनाले कीराहरू उक्लेर जान सक्दैनन्।
- धूलो विषादी मालाथियन २० ग्राम प्रति बोट वरिपरि माटोमा मिसाउनाले वच्चाहरू (nymph) मर्दछन् वा २% साइपरमेथ्रिनको झोल प्रयोग गरि निम्फहरू मार्न सकिन्छ वा १ के. जी. कार्बोफ्युरान प्रति हेक्टरका दरले जग्गामा प्रयोग गर्नुहोस्।
- फल/ काण्ड/ पातमा देखिएका मिलीबग व्यवस्थापन गर्न कार्बाराइल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।

चित्र: आँपमा लाग्ने मिली बग

लिचीको सुलसुलेको व्यवस्थापन:

- सुलसुले बाट ग्रसित हाँगाहरू काटेर जलाउने तथा केलथेन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् वा गन्धक ४.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली नयाँ आएका पालुवामा १ पटक र २ हप्ता पछि पुनः एक पटक छर्नुहोस्।
- लिचीको बगैँचामा प्रत्येक साल सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। सुलसुलेको प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस्।

श्रोत: <https://www.flickr.com/photos/scottnelson/5684226393/>

स्याउमा लाग्ने लाही कीरा:

- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नु होस्। लाही कीराबाट संक्रमित हाँगा, मुनाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागी बागबानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) १० देखि १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्कनुहोस्।

द. तरकारी बालीहरू

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रायाप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस्। मालाथियन ५० इ.सी, २ एम.एल प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।

रातो खपटे कीरा:

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीरा जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। खपटे कीराहरू बिहान र बेलुका बालीमा हुने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- सिमी बालीमा सिँदुरे रोग व्यवस्थापनको लागि शुरुवाती अवस्थामा प्रकोप देखिएका पातहरू हटाई जलाउने गर्नुहोस्। यदि प्रकोप धेरै भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोला। फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफोस १६% ई.सी. (Chlorpyrifos 16% EC) को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्लोराक्विसल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ मि.लि हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरान्द्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्।
- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, भर्टिसिलियम लेकानी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाको सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- भाइरस लागेका बोटहरूलाई उखेलेर गाड्ने र स्वस्थ बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।

फल कुहाउने औँसा (Fruit fly)

- काँक्रो, फर्सी, समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्र्याप प्रति कट्टा ५-६ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्र्यापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल ट्र्याप प्रति कट्टा १ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्र्यापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- भण्टाको डौँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- भिण्डीमा फड्के कीरा (Jassid) को समस्या प्रत्येक वर्ष देखिने हुनाले फल टिप्ने अवस्था भन्दा पहिले यसको प्रकोप देखिएमा फिप्रोनील ८० डब्लु.पी. ५ ग्राम १६ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। फल टिप्ने अवस्था छ भने मालाथियन ५० इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा डाइक्लोरोभस ७६ इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। मालाथियन छर्केको ७ दिन सम्म र डाइक्लोरोभस छर्केको ५ दिन सम्म फल टिप्न हुँदैन।

भिँडीको फल तथा डौँठमा लाग्ने गवारोको व्यवस्थापन:

- यस कीराको प्रकोप प्रायः प्रत्येक वर्ष हुने हुँदा बालीको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। सुरुवाती अवस्थामा यसको लक्षण भिँडीका मुना, कलिलो पातहरू र फलहरूमा हुने भएकोले यिनिहरू लाई जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै, कीराको अचल (pupa) अवस्थाहरू बिरुवाको बाहिरी भागहरूमा हुने हुँदा जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्।
- यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। शिकारी कीरा (जालीदार हरियो पखेटे कीरा) को प्रबर्धन र सम्बर्धन गर्नुहोस्।
- यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

फल कुहाउने औँसाको व्यवस्थापनको तरिका:-

- यो कीराको अनुगमन गर्न, भालेको लागि सुन्तला लगायतका फलफुलहरूमा पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) तथा तरकारी बालीहरूमा क्यु-ट्रेक (Cue-trac) र पोथी झिँगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमि ल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नु पर्दछ। १-१ महिनाको अन्तरालमा जोनाट्रेक, क्युट्रेक, फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप फेर्दै जानुहोस्।
- मेटारहियम (Metarhizium) नामक शुष्म जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी., जुन-जुलाईमा २

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३, २१ वैशाख २०७५, अवधि : २१ वैशाख २०७५ — २७ वैशाख २०७५

के.जी र अक्टोवर-नोभेम्बरमा एक के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उपरान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा एक के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।

- झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुण्ड्याई प्रयोग गर्नु पर्दछ र चार महिना पछि पुनः उल्लेखित संख्या थप्दै जानु पर्दछ। पहिलो वर्ष प्रथम पटक प्रति हेक्टर १०० र चार महिना पछि अर्को ७५ वटा, त्यसै गरी दोश्रो वर्ष पहिलो पटक ७५ र चार महिनापछि पुनः अर्को ७५ तथा तेश्रो वर्षदेखि हरेक वर्ष पहिलो पटक ७५ र चार महिनापछि ५० वटाको दरले सेरानोक बेटस्टेसन प्रयोग गर्दै जानुहोस्।
- यी उल्लेखित सामग्रीहरू पाउनको लागि सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा वा कीट विज्ञान महाशाखा, NARC मा सम्पर्क गर्नुहोस्।

		
फल कुहाउने झिंगाहरु	फल कुहाउने औसाले गरेको क्षती	ल्युर सहितको क्युटेक रहेको पाउच
		
फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap)	फलाई केचर ट्रेप मा राखिएको फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप	बालीमा झुण्ड्याएर राखेको फलाई केचर ट्रेप
		
माटोको उपचार गर्ने रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादि	बालीमा झुण्ड्याएर राखेको सेरानोक बेट स्टेसन	

डाउनी मिल्ड्युको व्यवस्थापन

- यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सर्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनु पर्दछ।
- फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुपर्दछ।
- खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्दछ र फर्सी जातका अन्य विरुवाहरु हटाउनु पर्दछ।
- रोगको आक्रमण देखिएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २-२.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई हरेक ८-१० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नु पर्दछ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३, २१ वैशाख २०७५, अवधि : २१ वैशाख २०७५ — २७ वैशाख २०७५

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरोमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्रयाप वा स्टिकी ट्रयाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तिको पासोको प्रयोग गरि वयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरएन्ट्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै बिषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

९. अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३, २१ वैशाख २०७५, अवधि : २१ वैशाख २०७५ — २७ वैशाख २०७५

मौरी

- मौरी घारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ। तापक्रम र आर्द्रतामा दैनिक रूपमा उतार-चढाव भइरहेको हुनाले यस्तो बेलामा मौरीको छाउरा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले मौरी घारको नियमित अनुगमन गर्नुहोला।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनु उपयुक्त हुन्छ।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हप्तादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हप्ता पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्य वैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-श्रावणमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

व्यवस्थापनका बिधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नु पर्दछ। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुन किरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लार्भा (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्भा

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरु पलाउने र कलिला घाँसहरु पाउने हुँदा घाँसहरु नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरु ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगंध राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) पर्दछ।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखा र बंगुरमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरुमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडा, बाखामा पनि पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरिक्षण गर्नुहोला। यदि पशु वस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार बिधि अपनाउनुहोला।
 - २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ५० एम.एल. नरिबलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाईदिनुहोस्।
 - ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखे र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरी लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरुमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
 - अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला। १ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाखालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरु दुहुना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।
 - ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Tricalbendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला। २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएक भेडा बाखालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरुमा दिने सकिन्छ।
 - लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, श्वास-प्रश्वासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरुमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।

- ब्रोइलर कुखुराहरुलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा १५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानु पर्दछ।
- चल्लाको खोरमा २ घण्टा विहानको घाम पस्ने व्यवस्था अनिवार्य गरिनु पर्दछ। कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा सोत्तरको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिकोन ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम. एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।
- क्लासिकल स्वाइन फिभर विषाणुबाट सुँगुर, बंगुर, बँदेलमा लाग्ने अति खतरनाक महामारी रोग भएकोले यो रोग लाग्नबाट बचन पाठा-पाठी जन्मेको ४५ दिनमा पहिलोपटक यो रोग विरुद्ध खोप लगाउनुहोस् र आफूले पालेका बंगुरहरुलाई प्रत्येक वर्ष नियमित रूपमा खोप लगाउनुहोस्।
- नयाँ स्थानबाट पाठा-पाठी तथा वयस्क ल्याउँदा स्वाइन फिभर विरुद्ध भ्याक्सीन लगाएको/नलगाएको राम्ररी बुझेर मात्र ल्याउनुहोस्। यदि खोप नलगाएको भए खोप लगाएर मात्र ल्याउनुहोस्।

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मरेक्स	मरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.वि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारो	आई.वि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरीका
१ दिन	मरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि. भी. १-- एस.वि. १-	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.-१ लासोटा	१ थोपा आँखामा
८-१२ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	१ थोपा आँखामा
१८-२० दिन	मरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाईड्रिट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर. १ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

३. माछा

- प्रि-मनसुनको समयमा परेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहेँलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेँलो दिसासगैँ रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरूमा कमनकार्प भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरूबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कछा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेगला बेगलै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कछा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।

मत्स्यपालनको लागि पानीको उपयुक्त गुणस्तर

अक्सिजन: ५० पीपीएम भन्दा बढी

पि.एच.: ५-६

एमोनिया: ०.२ पीपीएम भन्दा कम

तापक्रम: २६-३२ डिग्री सेल्सियस

- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (aerator) को प्रयोग गर्नुपर्दछ।
- वायु प्रवाह यन्त्रको प्रयोग नगरिएका माछापोखरीमा पूर्ण बदली भएको दिनमा पानीको रंग गाढा हरियो/गाढा खैरो वा सेची डिस्क रिडिड २५ से.मी. भन्दा कम वा पोखरी पानीमा हात डुवाउँदा कुहिनो नडुबदै हत्केला देखिन छाडेमा र माछाको संख्या ३००-३५० गोटा प्रति कछा भन्दा बढि भएको अवस्थामा मलखाद र दाना दिनुहुँदैन।

४. घाँसेवाली

- बर्सिम तथा जै घाँसको बीउ पाक्ने समय भएकोले थ्रेसर वा लाठी प्रयोग गरि बीउ झारेर थन्काउनु अघि ३-४ घाममा (१०-१२% को चिस्यान कायम राख्ने) सुकाउनुहोस्।
- घाँसको बीउ भण्डारणमा कीरा लाग्नबाट जोगाउन घाँसको बीउमा सुकेको निमको पात वा तितेपाती राख्नुहोस्। यदि कीराको प्रकोप बढी भएमा सेल्फस २-३ चक्की प्रति टन बीउका दरले मलमल कपडामा बेरी बीउको बोरा वा भकारी भित्र ५-६ इन्च गहिराईमा हावा नछिर्ने गरि राख्दा कीराहरूबाट जोगाउन सकिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३, २१ वैशाख २०७५, अवधि: २१ वैशाख २०७५ — २७ वैशाख २०७५

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने बर्षे घाँसहरु:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर	छर्ने तरिका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनु पर्दछ।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनु पर्दछ।

वर्ष ४ अंक ४

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २८ वैशाख २०७५

अवधि: २८ वैशाख २०७५— ३ जेठ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- मुस्ताङ जिल्लामा साताभरी नै बदली रही मेघ गर्जन सहित एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा हुने संभावना रहेको छ। बाँकी सबै जिल्लाहरूमा साताको शुरुमा आंशिक बदली हुने र साताको मध्य तथा अन्त्यतिर सामान्य बदली रही हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको सम्भावना छ।

बालीनाली सारांश:

- साताको शुरुमा आंशिक बदली र साताको मध्य तथा अन्त्यतिर सामान्य बदली रही हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको सम्भावना रहेकोले विपादीको प्रयोग गर्दा स्टिकर मिसाई प्रयोग गर्नुहोस्।
- वर्षे धानको बीउ ब्याडमा राखे बेला भएकोले बेर्ना तयारीको लागि राम्ररी पाकेको गोबरमल/कम्पोस्ट मल २०-२५ डोको प्रति कट्टा वा ३०-३५ डोको प्रति रोपनीका दरले ब्याड राखे ठाँउको माटोमा राम्ररी मिलाई ३४ के.जी. बीउ प्रति कट्टा वा ५९ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले (१० वर्गमिटरमा ९ के.जी. बीउका दरले) ब्याडमा छर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा साताको मध्यतिर हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले आलुबालीमा पानी जम्न नदिन निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- वर्षासँगै शंखे तथा चिप्ले कीराहरूको प्रकोप बढ्ने र तरकारी बाली तथा फलफुलका विरुवामा निकै क्षती पुर्याउने भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे (ईन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरू पलाउने र कलिला घाँसहरू पाउने हुँदा घाँसहरू नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरू ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा फरेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहेलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेलो दिसासँगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

१४ बैशाख २०७४ देखि २० बैशाख २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी विवरण							
	कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा	कैफियत
		अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१९.०	२९.०-३२.५	१७.५-२३.०	६९-७५	५१-७३	-	-	
मोरङ	१८.०	२७.९-३१.४	१९.०-२२.५	७४-९६	४०-७७	१.५-९.०	पुर्व	
धनकुटा	३०.७	२२.८-२७.१	१४.४-१७.३	७२-९८	५१-७४	०.५-१.०	पुर्व	
संखुवासभा	४९.४	२४.०-२८.४	१५.४-१७.५	७२-९८	६२-९८	-	-	
सुनसरी	२७.२	२८.८-३३.०	१७.०-२२.०	५८-९७	५१-९२	-	-	
सप्तरी	४९.९	२०.०-३१.५	१८.५-२३.५	७२-९८	५९-७८	-	-	
सिराहा	६४.५	२८.०-३३.०	१८.०-२३.५	६१-७५	५५-६८	-	-	
दोलखा	५१.४	२०.५-२७.०	११.०-१४.०	८५-९१	६२-८६	-	-	
महोत्तरी	८१.७	२८.०-३४.०	१९.०-२२.५	५६-९८	४६-६६	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	१८.५	२५.५-३१.१	१२.०-१८.७	८७-९४	५७-८७	-	-	
बारा	३.०	२६.५-३५.५	१७.५-२२.६	४५-८९	३३-६५	३.०-५.०	पुर्व	
धादिङ	३३.२	२४.०-३१.५	१४.६-१८.८	६९-९३	३६-९१	-	-	
चितवन	४८.१	३१.३-३५.३	१९.५-२३.५	६४-८१	५३-७८	-	-	
कास्की	६२.४	२३.३-३०.५	१६.५-१८.३	७९-९८	४५-७८	१.०-३.५	पुर्व	
मुस्ताङ	फाटफुट	१६.५-१८.५	१.६-५.५	६५-८१	६३-७८	-	-	
पाल्पा	१००	२५.६-२९.५	१०.५-१७.८	४९-६२.०	४९-६०.२	-	-	
रूपन्देही	८९.५	२८.३-३६.३	१६.८-२४.३	४०-९०	३०-५५	३.५-९.०	पुर्व	
रुकुम	०.०	३१.०-३४.५	१३.०-१६.०	५२-८९	२९-४१	-	-	
दाङ	४१.२	२७.८-३३.५	१६.९-२१.५	४८-९०	३६-५९	०.५-२.०	पुर्व	
बाँके	४०.६	३१.०-३८.६	१७.५-२४.५	४९-८८	३६-६६	१.५-६.०	दक्षिण	
सुर्खेत	३६.५	३१.७-३४.२	१६.८-२१.८	५५-८८	३५-५९	१.५-४.०	दक्षिण	
जुम्ला	६.५	२१.१-२४.१	५.५-८.६	५२-७३.४	३०.१-४२.३	०.५-२.५	पश्चिम	
कैलाली	९.५	३३.८-३६.५	१९.२-२४.९	५१-७५	३३-६०	१.०-२.५	पुर्व	
डोटी	२२.४	३३.६-३६.६	१६.५-२२.०	६१-८२	२९-४२	०.५-३.०	पुर्व	
दार्चुला	६७.८	३०.०-३४.२	१४.५-१७.७	५६-९३	४०-८३	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ बैशाख २०७५, अवधि : २८ बैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

२१ बैशाख २०७५ देखि २७ बैशाख २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	४०.८	३०.०-३४.५	१७.५-२२.०	७६-९४	६७-९१	-	-	
मोरङ	७२	८२.२	२९.५-३५.०	१९.०-२४.८	७०-८७	४८-७१	१.५-६.०	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	३५.३	२४.०-२७.४	१५.०-१८.८	८०-९३	५७-७५	०.०-१.५	दक्षिण	
संखुवासभा	११७०	१८.५	२२.५-२९.४	१४.४-१९.२	७१-९४	५५-८८	-	-	
सुनसरी	२००	१५.०	३०.५-३५.५	१८.०-२३.५	६९-९६	५८-७४	-	-	
सप्तरी	९१	१९.२	२९.५-३४.५	२०.५-२५.०	८३-८९	६३-७७	-	-	
सिराहा	१३८	३८.५	३०.५-३४.५	१९.०-२४.५	६९-९३	६१-७४	-	-	
दोलखा	१७५५	२.६	२०.०-२८.५	१३.४-१७.०	८८-९६	६२-८२	-	-	
महोत्तरी	१७२	३४.५	३१.०-३७.०	२२.०-२५.०	७३-९४	५२-७३	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	३.१	२९.३-३४.६	१६.०-१८.७	९०-१००	६२-८९	-	-	
बारा	१३०	२६.३	३३.०-३७.०	२०.५-२४.०	६१-७९	३९-५६	१.०-२.४	पुर्व	
धादिङ	१०८५	११.४	२५.०-३४.०	१६.५-२१.०	६२-७९	३७-७५	-	-	
चितवन	२५६	१४.५	२७.८-३७.२	२०.०-२३.३	६४-९८	६०-७४	-	-	
कास्की	८२७	३९.९	२८.०-३१.५	१४.५-१९.८	५७-९८	४१-६५	०.०-२.०	उत्तर	
मुस्ताङ	२५६६	३४.९	१६.०-२१.०	०.०-६.५	७३-१००	५४-७९	-	-	
पाल्पा	१०६७	२.०	२५.५-३२.०	१५.४-२०.०	६२-८४	४९-८३	-	-	
रुपन्देही	१०९	०.२	३०.०-३८.३	१७.२-२४.३	५०-७५	३५-५०	१.०-५.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	७.०	३२.५-३६.५	१४.०-१८.०	४६-९९	२४-५५	-	-	
दाङ	६३४	७.५	३०.८-३६.६	१८.६-२१.४	४७-८१	२१-४९	०.५-३.०	पुर्व	
बाँके	१६५	०.०	३४.३-४०.३	१९.५-२३.०	५७-८२	२६-५१	१.५-४.५	पश्चिम	
सुर्खेत	७२०	२६.५	३१.६-३५.४	१६.५-१९.४	६७-८०	२३-४७	१.५-७.०	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	४५.९	२०.६-२५.१	३.५-७.५	५२-७८	२५-४१	०.५-२.५	पश्चिम	
कैलाली	१८७	फाटफुट	३४.६-४०.४	१९.०-२२.५	४८-६७	१९-४५	०.०-२.०	उत्तर	
डोटी	६५२	२४.७	३२.२-३८.२	१५.३-१९.८	६७-८१	२३-४७	१.०-२.०	पुर्व	
दार्चुला	१०९७	४४.८	१९.५-३२.५	१३.०-१६.०	६५-९१	६०-८४	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ बैशाख २०७५, अवधि : २८ बैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

कृषि-सल्लाह

क. बालीनाली

१. चैते धान

- चैते धान रोपिएको खेतमा बिरुवाले गाँज हाल्न शुरु गरेको र फूल फुल्नु अघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टाका दरले टपट्रेस गर्नुहोस्।
- टपट्रेस गरिसकेपछि २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बगेर बाहिर जान नदिनुहोस्।
- चैते धानको बालामा दुध भरिने अवस्थामा पतेरो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष देखिने गरेको छ। यो कीरालाई समयमै व्यवस्थापन नगरे आर्थिक क्षती हुने भएकोले बालीको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

धानबालीको गवारो कीरा

- धान खेतमा ५% मृत गुवा वा २% सेतो बाला वा प्रति वर्ग मीटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएको अवस्थामा यसले आर्थिक क्षती पुर्याउछ। यस कीराको प्रकोप धेरै छ भने व्यवस्थापन गर्न: सिंचित क्षेत्रमा थायोडीकार्ब (Thiodicarb 75% WP) २ ग्राम प्रति एम.एल. पानीमा मिलाई पानी नपरेको बेलामा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्। साथै अन्य क्षेत्रमा फिप्रोनिल (Fipronil 0.3% G) अथवा कारटाप हाईड्रोक्लोराइड (Cartap hydrochloride 4% G) १५ देखि २० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले पानी नपरेको समयमा छर्कनुहोस्।

२. वर्षे धान

- धानबालीबाट राम्रो उत्पादन लिन र आफुले लगाउन चाहेको ठाउँ अनुसारको लागि सिफारिस गरिएका धानका उन्नत जातहरूको बीउ भरपर्दो श्रोतबाट समयमा नै व्यवस्था गरि ब्याड राख्नुहोस्।
 - तराई भित्रि मधेस, तल्लो पहाडी बेंशीका सिंचित क्षेत्रको लागि बहुगुणी धान-१, बहुगुणी धान-२, हर्दिनाथ-२, मिथिला, रामपुर मन्सुली, सावित्री, रामधान तथा असिंचित क्षेत्रको लागि सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, सुख्खा धान-४, सुख्खा धान-५, सुख्खा धान-६, तरहरा-१ र हर्दिनाथ-२
 - घैया धानको लागि घैया-१, घैया-२ र विन्देश्वरी
 - बाढी ग्रस्त क्षेत्रका लागि स्वर्ण सब-१ र सम्बा मन्सुली सब-१
 - मध्य पहाडी क्षेत्रका लागि खुमल-४, खुमल-८, खुमल-१०, खुमल-११ र खुमल-१३
 - छरुवा धानखेतीको लागि तराई तथा भित्रि मधेसमा सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, तरहरा-१, हर्दिनाथ-२, घैया-२, राधा-४ र विन्देश्वरी तथा मध्य पहाडमा खुमल-४, खुमल-८ र खुमल-१०
- वर्षे धानको बीउ ब्याडमा राख्ने बेला भएकोले बेर्ना तयारीको लागि राम्ररी पाकेको गोबरमल/कम्पोस्ट मल २०-२५ डोको प्रति कट्टा वा ३०-३५ डोको प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्ने ठाँउको माटोमा राम्ररी मिलाई ३४ के.जी. बीउ प्रति कट्टा वा ५१ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले (१० वर्गमिटरमा १ के.जी. बीउका दरले) ब्याडमा छर्नुहोस्।
- छरुवा धानखेतीको लागि उपयुक्त समय भएकोले राम्रोसँग जग्गा तयार गरी १ के.जी. बीउ प्रति कट्टा वा १.५ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले लगाउन सुरु गर्नुहोस्।
- छरुवा धान खेतीमा झार व्यवस्थापनको लागि बीउ छरेको २-४ दिन भित्र पेन्डीमेथालिन झारनासक बिषादी ५० मिलिलिटर १५ लिटर पानीमा मिसाई प्रति कट्टाका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धानको बिउलाई ब्याडमा राख्न वा सिधै छरुवा बिधिबाट खेतमा छर्नु भन्दा अगाडी तल दिईएको बिउ छान्ने बिधि द्वारा धानको बीउलाई छानेर मात्रै प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

बीउ छान्ने विधि:

- तीन लिटर पानीमा मसिनो धानको लागि लगभग ५०० ग्राम र मोटो धानको लागि ६०० ग्राम नुन एउटा बाल्टिनमा राम्ररी घोल्ने।
- घोलिएको नुन-पानीमा एक किलोग्राम जति धानको बीउ खन्याउने, एकैछिन चलाउने र १-३ मिनेट जति बीउलाई तैरिन र थिप्पिन दिने।
- तैरिएका र थिप्पिएका बीउलाई अलग-अलग झिकेर छुट्टै राख्ने। बाँकी बीउलाई त्यसरी नै सोही नुन-पानीको घोल प्रयोग गर्दै छुट्ट्याउने।
- बीउको मात्रा धेरै वा थोरै भए सोही अनुरूप नुन-पानीको घोलको मात्रालाई बढाउन वा घटाउन सकिन्छ।
- थिप्पिएको बीउलाई सफा पानीले २ पटक सफा गरी ब्याड राख्ने।
- छरुवा धान भए सधैं छर्ने। यसरी छानेको बीउलाई सोही दिन ब्याड नराख्ने वा नछर्ने भए बीउलाई पानीले पखाली छहारीमा राम्ररी सुकाएर राख्न सकिन्छ।
- तैरिएको बीउलाई पनि पानीले पखालेर र सुकाएर अन्य प्रयोजनमा ल्याउन सकिन्छ। नुन-पानीको घोललाई गाईभैँसीको कुँडो बनाउँदा प्रयोगमा ल्याउन सकिन्छ।
- बीउलाई साफ, साफल वा बेभिष्टिनले ३.० ग्राम प्रति के.जी. को दरले मिसाएर बन्द भाँडोमा वा बाल्टिनमा सबै दानामा लाग्ने गरी उपचार गर्ने। उपचार गरेको ३-४ दिनभित्र ब्याडमा बीउ राख्ने।

चित्र: नुनपानीको घोलमा थियोका र तैरिएका धानको बीउ

३. बर्षे मकै

- पहाडी भेगहरूमा अधिल्लो हसा हल्का देखि मध्यम वर्षा भएकोले मकै उम्रनको लागि चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा आफ्नो क्षेत्रको लागि सिफारिस गरिएको मकैको उन्नत जातहरू १-१.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले लगाउनु होस्।
- मध्यपहाडी भेगको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मनकामना-१, मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोषिलो मकै-१, खुमल पहेँलो, सितला, देउती र खुमल हाइब्रिड-२ (बर्णशंकर मकै) तथा छिटो पाक्ने मकैका जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६ र उच्च पहाडी क्षेत्रका लागि गणेश-१, गणेश-२ हुन्।

मकै बालीको मलखाद व्यवस्थापन

प्रकार	प्रांकारिक मल (के.जी./ रोपनी) जग्गा तयारीको बेलामा	आवश्यक रसायनिक मल जग्गा तयारीको बेलामा (के.जी./ रोपनी)			बाली लगाएको २५-३० दिनमा	बाली लगाएको ४५-५० दिनमा
		डि.ए.पी	युरिया	म्युरेट अफ पोटास	युरिया	युरिया
छिटो पाक्ने मकै	५००	६.५	४.०	३.३	३.३	३.३
ढिलो पाक्ने मकै	५००	६.५	५.६	३.३	४.१	४.१
बर्णशंकर मकै	७५०	६.५	७.२	३.३	४.९	४.९

- पहाडी भेगका अम्लीय माटो भएका ठाउँहरूमा माथि दिईएको फस्फोरसको मात्रालाई आधा-आधा गरि २ पटक (बाली लगाउने समयमा र ४०-४५ दिनमा) प्रयोग गर्नुहोस्।
- मकै बालीमा गवारो कीराको प्रकोप बढि देखिएमा कार्बोफ्युरान ३% G (फ्युराडन) ३-४ गेडा प्रत्येक बोटको गुबोमा राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

४. गहुँ

- हिउँदेबाली वा गहुँबाली काटिसकेपछि गहिरो जोताई गर्नुहोस्। यसो गर्दा तापक्रम बढ्दै गइरहेको अवस्थामा किराहरूको फुल र प्युपालाई तथा झारपातहरूका बीउलाई नष्ट गर्न मद्दत गर्दछ।
- गहुँलाई २-३ दिन घाममा सुकाएपछि (दानामा चिस्यानको मात्रा १०-१२ प्रतिशत नहुन्जेल) हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै- सीड बिन, प्रो-ब्याग, घ्याम्पोमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- भण्डारण गरेको बीउलाई कीराहरूबाट जोगाउन भकारीको माथिल्लो भागको बीउ माथि ४-५ ईन्च जति छहारीमा सुकाएको सुकिलो निम, बकाइनो र तितेपाति जस्ता विरुवाको पातहरू राखे गरेमा पनि कीराहरू लाग्ने सम्भावना कम हुन्छ।
- बीउको लागि भण्डारण गरेको गहुँमा कीराहरू लाग्न नदिनको लागि सेलफस को २-३ चक्री मलमल कपडामा बेरेर १ मेट्रिक टन भण्डारण गरेको बीउमा भकारी भित्र हात घुसाएर ६-१२ ईन्च भित्र भकारीमा राखी हावा नछिर्ने गरि बन्द गरेर राखेमा कीराहरूबाट बचाउन सकिन्छ।

५. उखु

- उखु बालीको नयाँ गुबोमा एक भन्दा बढी स-साना प्वालहरू देखिएमा टुसा पसाउने गवारो (Early shoot borer) को प्रकोप हुने सम्भावना हुन्छ। यसको प्रकोप कम गर्न उखु रोपेको ४५ र ६० दिनमा ३ ईन्च जति माटो चढाउने र हल्का सिँचाईको व्यवस्था गर्दा यो कीरा नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। उखु रोपेको ३० देखि ४० दिन पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma) परजीवी कीरा १००,००० प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ४-५ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। उखुको जात अनुसार ढिलो पाक्ने जातमा मृत गुबो १५ देखि २३% र छिटो पाक्ने जातमा मृत गुबो १७% भन्दा बढी देखिएमा आर्थिक क्षती हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा थायोडीकार्प (Thiodicarp 75% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी एक हेक्टर बालीमा साँझपख छर्नुपर्दछ।
- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको एक महिना पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma chilonis or Trichogramma japonicum) परजीवी कीरा १००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँच वटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ३-४ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। (ट्राइको कार्डको लागी नजिकको चिनी मील वा कृषि सम्बन्धी कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोला।)

उखुको टुप्पोमा लाग्ने गवारो (Sugarcane top borer)

- यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष वर्षायाम सुरु हुन लागेपछि देखिन थाल्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यसको बयस्क पुतली सेतो रंगको हुन्छ र पेटको अन्तिम भागमा पहेंलो भुवा जस्तो रौंको झुप्पा हुन्छ (चित्र-क)। यसको नोकसानीको लक्षणमा नयाँ गुबो मर्ने, शुरुमा पातको मूल नसामा (mid-rib) सेतो रङको स-साना सुरंगहरू देखिन्छ, जुन ३/४ दिन पछि रातो रंगको हुन्छ। नयाँ निस्केको पातहरूमा पातको मूल नसाको दुवैतिर समानान्तर

चित्र-क: उखुको टुप्पोमा लाग्ने गवारो कीराको बयस्क पुतली

चित्र: ख

चित्र: ग

प्वालहरू (parallel shot hole) देखिन्छ (चित्र-ख)। यसको प्रकोप बढ्दै गएमा मूल हाँगाबाट धेरै हाँगाहरू निस्कन्छ (चित्र-ग)। बालीमा १५% भन्दा बढी मृत गुबो देखिएमा आर्थिक क्षती हुन्छ। यसको व्यवस्थापनको कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

लागि सुख्खा समयमा कीरा देखिन थालेपछि सिंचाई गरी दिने र वर्षा याममा निकासको उचित प्रबन्ध मिलाउनुहोस्। प्राकृतिक रूपमा आईसोटोमा जेभेन्सिस (*Ishotoma javensis*) जातको वारुलाले यस कीराको संख्यालाई नियन्त्रण गर्ने हुनाले यिनीहरूको संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्नुहोस्। माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राईकोग्रामा (*Trichogramma*) को प्रयोग गर्नुहोस्।

- प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरान्ट्रानिलीप्रोल (*Chlorantraniliprole* ०.४% G) वा फिप्रोनिल (*Fipronil* ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कट्टाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर पर्याप्त चिस्यानको ब्यबस्था गर्नुहोस्। नोक्सानी ज्यादै भएमा थायोडीकार्प (*Thiodicarp* ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्।

उखुबालीमा लाग्ने प्लासी गवारो (*Plassey borer*)

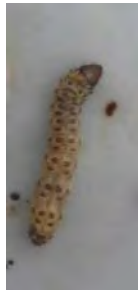
यसको लाभाले उखुको डाँठभित्र तिन्र सुरंग बनाई क्षती पुर्याउँछ। एउटा अन्तर गाँठमा ८ देखि १० वटा सम्म प्वाल पार्दछ। यस्तो उखुको पात सुक्दछ र डाँठ सजिलै भँचिन्छ। यसको ब्यबस्थापनको लागि गवारो लागेको बोटहरू उखलेर जलाइदिने, पानी जमेको भए निकास दिने, कीराको प्रकोप देखा पर्न थालेपछि नाईट्रोजनजन्य मलहरूको प्रयोगमा रोक लगाउने, माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राईकोग्रामा (*Trichogramma*) को प्रयोग गर्ने, परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस (*Cotesia flavipes*) को संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्ने, बत्तीको पासो राखी कीराको अनुगमन/अवलोकन गर्ने र बढी संख्यामा पुतली आएको बेला थायोडीकार्प (*Thiodicarp* ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० ली. घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्। प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरान्ट्रानिलीप्रोल (*Chlorantraniliprole* ०.४% G) वा फिप्रोनिल (*Fipronil* ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कट्टाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर पर्याप्त चिस्यानको ब्यबस्था गर्नुहोस्।

चित्र: परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस

चित्र: प्लासी गवारोको वयस्क

चित्र: प्लासी गवारोको लाभर्भा

चित्र: आईसोटोमा जेभेन्सिस जातको वरुला

६. आलु

- उच्च पहाडमा साताको मध्य र अन्त्यतिर सामान्यतया बदली भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने संभावना भएकोले बीउको लागि लगाइएको आलु बालीमा साताको शुरू (आईतवार अघि) मा रगिंग (बेजातका, भाइरसका रोगी, कमजोर र खिरिला बोटहरू उखेल्ने) गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा साताको मध्यतिर हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले आलुबालीमा पानी जम्न नदिन निकासको ब्यबस्था गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा साताको मध्यतिर हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले उक्त समयमा बीउ आलुलाई हालमपुलिंग नगर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

- मध्यपहाडमा लगाइएको अगोटे आलुबाली साताको शुरु (आईतवार अघि) मै खनुहोस्।
- पहाडी जिल्लाहरूमा साता भरिने बदली हुने संभावना भएकोले डढुवा रोग लाग्नबाट बचाउन मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ। प्रकोप बढ्दै गएमा डाइमेथोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक वा क्लोरोक्विसल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको अन्तरमा ४-५ पटक छर्नुहोस्। यी विषादी छर्दा स्टिकरको प्रयोग गर्नुहोस्।

७. फलफूल वाली

- उच्च पहाडी भेगका वर्षा भएका स्थानमा ओस कायम राख्न लेकाली फलफूलका बिरुवाहरूको बरिपरि छापो राख्नुहोस्।
- सुन्तला जात फलफूल वालीमा लाग्ने कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि सामान्य प्रकोप भएका हाँगा पातहरू जलाईदिने तथा कीराको लागेको ठाँउमा कपडा/कपासले राम्ररी पुछ्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोली ७-७ दिनको अन्तरमा कत्ले कीरा लागेको स्थानमा छर्नुहोस्।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझो काटेर हटाउनाले कोसाहरू पुष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझो हटाउनुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (*Chlorpyrifos* 4% GR) ३० ग्राम गाँजको बरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा टुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि टुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (*Rhizome Weevil*) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका ठुटाहरूलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ड्र्याप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुब्रोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० इन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो टुक्रा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आरुको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले पात बटारिएको देखिएमा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम वा बोर्डो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिज्ने गरी २ पटक छर्नुहोस्। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही पनि नियन्त्रण गर्नुहोस्।
- आँपको फल कुहाउने आँसाले फल गुच्चा आकारको भएको अवस्थादेखि प्वाल पारेर फलभिन्न अण्डा पारी माथिबाट बन्द गरिदिन्छ र आँसा बन्दछ। सोहि आँसाले फल खाएको ठाउँमा संक्रमण सुरु भई फल कुहेर झर्दछ। यसको लागि भाले झिँगा आकर्षण गर्न फेरोमेन ट्राप (मिथाइल युजिनोल) २-३ वटा प्रति कट्टा राख्नुहोस्। २ २० लिटर पानीमा ४ लिटर मिलासेस र ५ एम.एल. स्पिनोस्याड राखी बगैँचामा छर्नुहोस्। साथै कुहेर झरेको फललाई खाडलमा पुर्नुहोस्।
- आँपमा फल झर्ने समस्या नरोकिएमा एन.ए.ए. १०-२० पि.पि.एम. पानी नपरेको बेलामा यो हप्तामा छर्नुहोस्। साथै प्लानोफिक्स १-२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर १०-१२ दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।
- लिचीमा फूल झर्ने तथा फल फुट्ने समस्या हुने ठाँउहरूमा वोरेक्स वा वोरिक एसिड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर २-३ पटक छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

सुन्तला बगैचामा सुक्ष्म खाद्यतत्वको व्यवस्थापन:

- पहाडी जिल्लाहरूको सुन्तला जात फलफूल बगैचामा बोरोन, जिंक, फलाम र म्याङ्गनिजको कमी भएको पाइएकोले पालुवा आइरहेको बेला र दाना लागि सकेपछि २ पटक एग्नोमिन वा मल्टिप्लेक्स ४० थोपा प्रति लिटर पानीमा घोली पात लपक भिज्ने गरी छर्नुहोस्। यसरी छर्ने काम जेष्ठसम्म पानी नपरेको समय पारेर गर्नुहोस्।
- सुन्तला जात फलफूलमा फल झर्ने समस्या व्यवस्थापन गर्न विरुवा बर्धक रसायन-प्लानोफिक्स (Planofix) वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्ने गरी छर्नुहोस्।

मेवा तथा औपमा लाग्ने मिलीवगको व्यवस्थापन:

- बोटमा मिलीवगको प्रकोप हुने समय भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यसको समस्या समाधानको लागि बगैचाको सरसफाईमा ध्यान दिनुको साथै सर्वो तेल १०-१५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्।
- बोटको १ फिट माथि मूल स्तम्भमा चारैतिर लेसिलो पट्टि [रेजिन वा ग्रीजमा कास्टर (अडिर) को तेल मिसाएर] लगाएमा बगका वच्चाहरू टुप्पासम्म पुग्न पाउँदैनन् वा ४०० गेजको २५ से. मी. चौडा बाक्लो सेतो प्लाष्टिक बोटको फेदमा बाँधनाले कीराहरू उक्लेर जान सक्दैनन्।
- धूलो त्रिषादी मालाधियन २० ग्राम प्रति बोट बरिपरि माटोमा मिसाउनाले वच्चाहरू (nymph) मर्दछन् वा २% साइपरमेथ्रिनको झोल प्रयोग गरि निम्फहरू मार्न सकिन्छ वा १ के. जी. कार्बोफ्युरान प्रति हेक्टरका दरले जग्गामा प्रयोग गर्नुहोस्।
- फल/ काण्ड/ पातमा देखिएका मिलीवग व्यवस्थापन गर्न कार्बाराइल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।

चित्र: औपमा लाग्ने मिली वग

लिचीको सुलसुलेको व्यवस्थापन:

- सुलसुले बाट ग्रसित हाँगाहरू काटेर जलाउने तथा केल्वेन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् वा गन्धक ४.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली नयाँ आएका पालुवामा १ पटक र २ हप्ता पछि पुनः एक पटक छर्नुहोस्।
- लिचीको बगैचामा प्रत्येक साल सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। सुलसुलेको प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस्।

श्रोत: <https://www.flickr.com/photos/scotnelson/5684226393>

स्याउमा लाग्ने लाही कीरा:

- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नु होस्। लाही कीराबाट संक्रमित हाँगा, मुनाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागी बागवानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) १० देखि १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्नुहोस्।

द. तरकारी बालीहरू

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्याप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी, २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।

रातो खपटे कीरा:

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीरा जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। खपटे कीराहरू विहान र बेलुका बालीमा हुने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- सिमी बालीमा सिंदूरे रोग व्यवस्थापनको लागि शुरूवाती अवस्थामा प्रकोप देखिएका पातहरू हटाई जलाउने गर्नुहोस्। यदि प्रकोप धेरै भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोला। फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफोस १६% ई.सी. (Chlorpyrifos 16% EC) को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्लोराक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्।
- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, अर्टिसिलियम लेकानी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिंगाले सार्ने भएको हुँदा शुरूमा सेतो झिंगाको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- भाइरस लागेका बोटहरूलाई उखेलेर गाड्ने र स्वस्थ बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।

फल कुहाउने औसा (Fruit fly)

- काँको, फर्सी, समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औसाबाट बचनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्र्याप प्रति कट्टा ५-६ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्र्यापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- फलफूल बालीमा फल कुहाउने औसाबाट बचनको लागि मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल ट्र्याप प्रति कट्टा १ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्र्यापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी, २ एम. एल प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- भिण्डीमा फड्के कीरा (Jassid) को समस्या प्रत्येक वर्ष देखिने हुनाले फल टिप्ने अवस्था भन्दा पहिले यसको प्रकोप देखिएमा फिप्रोनील ८० डब्लु.पी. ५ ग्राम १६ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। फल टिप्ने अवस्था छ भने मालाथियन ५० इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा डाइक्लोरोभस ७६ इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। मालाथियन छर्केको ७ दिन सम्म र डाइक्लोरोभस छर्केको ५ दिन सम्म फल टिप्न हुदैन।

भिँडीको फल तथा डाँठमा लाग्ने गवारोको व्यवस्थापनः

- यस कीराको प्रकोप प्रायः प्रत्येक वर्ष हुने हुँदा बालीको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। सुरुवाती अवस्थामा यसको लक्षण भिँडीका मुना, कलिलो पातहरू र फलहरूमा हुने भएकोले यिनिहरू लाई जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै, कीराको अचल (pupa) अवस्थाहरू बिरुवाको बाहिरी भागहरूमा हुने हुँदा जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्।
- यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। शिकारी कीरा (जालीदार हरियो पखेटे कीरा) को प्रवर्धन र सम्बर्धन गर्नुहोस्।
- यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

फल कुहाउने औसाको व्यवस्थापनको तरिकाः-

- यो कीराको अनुगमन गर्न, भालेको लागी सुन्तला लगायतका फलफुलहरूमा पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) तथा तरकारी बालीहरूमा क्यु-ट्रेक (Cue-trac) र पोथी झिगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नु पर्दछ। १-१ महिनाको अन्तरालमा जोनाट्रेक, क्युट्रेक, फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप फेर्दै जानुहोस्।
- मेटारहिजियम (Metarhizium) नामक शुष्म जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोबर-नोभेम्बरमा एक के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उप्रान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा एक के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

१००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।

- झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बेटको हाँगामा झुण्ड्याई प्रयोग गर्नु पर्दछ र चार महिना पछि पुनः उल्लेखित संख्या थप्दै जानु पर्दछ। पहिलो बर्ष प्रथम पटक प्रति हेक्टर १०० र चार महिना पछि अर्को ७५ वटा, त्यसै गरी दोश्रो बर्ष पहिलो पटक ७५ र चार महिनापछि पुनः अर्को ७५ तथा तेश्रो बर्षदेखि हरेक बर्ष पहिलो पटक ७५ र चार महिनापछि ५० वटाको दरले सेरानोक बेटस्टेसन प्रयोग गर्दै जानुहोस्।
- यी उल्लेखित सामग्रीहरू पाउनको लागि सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा वा कीट विज्ञान महाशाखा, NARC मा सम्पर्क गर्नुहोस्।

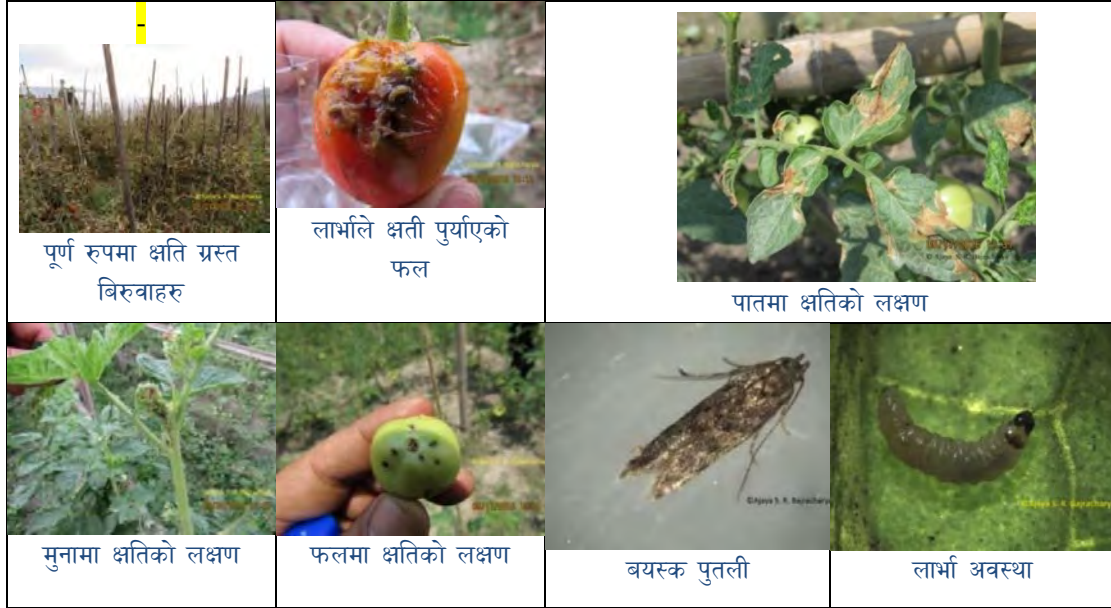
		
फल कुहाउने झिंगाहरू	फल कुहाउने औँसाले गरेको क्षती	ल्युर सहितको क्युटेक रहेको पाउच
		
फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap)	फलाई केचर ट्रेप मा राखिएको फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप	बालीमा झुण्ड्याएर राखेको फलाई केचर ट्रेप
		
माटोको उपचार गर्ने रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादि	बालीमा झुण्ड्याएर राखेको सेरानोक बेट स्टेसन	

डाउनी मिल्ड्युको व्यवस्थापन

- यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सर्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनु पर्दछ।
- फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुपर्दछ।
- खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्दछ र फर्सी जातका अन्य बिरुवाहरू हटाउनु पर्दछ।
- रोगको आक्रमण देखिएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २-२.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई हरेक ८-१० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नु पर्दछ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा विरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरोमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता विरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता विरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता विरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्रयाप वा स्टिकी ट्रयाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरान्त्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

मौरी

- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ। तापक्रम र आर्द्रतामा दैनिक रुपमा उतार-चढाव भइरहेको हुनाले यस्तो बेलामा मौरीको छाउरा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले मौरी घरको नियमित अनुगमन गर्नुहोला।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमिथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनु उपयुक्त हुन्छ।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हप्तादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हप्ता पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी वाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्य बैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-श्रावणमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

व्यवस्थापनका बिधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नु पर्दछ। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुन किरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लार्भाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्भा

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरु पलाउने र कलिला घाँसहरु पाउने हुँदा घाँसहरु नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरु ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगधर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) पर्दछ।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा र बंगुरमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरुमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाख्रामा पनि पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाख्रामा छमासे (ईन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोपको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको समयमा पशुवस्तुलाई शितल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। प्रशस्त मात्रामा पशुवस्तुलाई सफा पानी दिनमा ३ पटक भन्दा बढि उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोला। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार बिधि अपनाउनुहोला।
- २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
- ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
- ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखे र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरी लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरुमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
- अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला। १ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाख्रालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरु दुहुना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।
- ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Tricalbendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला। २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएक भेडा बाख्रालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरुमा दिने सकिन्छ।
- लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८-२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, श्वास-प्रश्वासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५० फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५० फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५० फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानुपर्दछ।
- चल्लाको खोरमा २ घण्टा विहानको घाम पस्ने व्यवस्था अनिवार्य गरिनु पर्दछ। कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा सोत्तरको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिकॉन ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम.एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।
- क्लासिकल स्वाइन फिभर विषाणुबाट सुँगुर, बंगुर, बँदेलमा लाग्ने अति खतरनाक महामारी रोग भएकोले यो रोग लाग्नबाट बच्न पाठा-पाठी जन्मेको ४५ दिनमा पहिलोपटक यो रोग विरुद्ध खोप लगाउनुहोस् र आफूले पालेका बंगुरहरूलाई प्रत्येक वर्ष नियमित रूपमा खोप लगाउनुहोस्।
- नयाँ स्थानबाट पाठा-पाठी तथा वयस्क ल्याउँदा स्वाइन फिभर विरुद्ध भ्याक्सीन लगाएको/नलगाएको राम्ररी बुझेर मात्र ल्याउनुहोस्। यदि खोप नलगाएको भए खोप लगाएर मात्र ल्याउनुहोस्।

लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरीका
१ दिन	मरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि. भी.-१- एस.वि.-१	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.-१ लासोटा	१ थोपा आखाँमा
८-१२ दिन	गम्बारो	इन्टरमिडियट	१ थोपा आखाँमा
१८-२० दिन	मरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाईड्रिट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	इन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर.१ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मरेक्स	मरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.वि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारो	आई.वि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

३. माछा

- प्रि-मनसुनको समयमा परेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहेलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेलो दिसासगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामीन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरूमा कमनकार्प भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरूबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कछा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेग्ला बेग्लै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कछा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।

मत्स्यपालनको लागि पानीको उपयुक्त गुणस्तर

अक्सिजन: ५० पीपीएम भन्दा बढी

पि.एच.: ५-६

एमोनिया: ०.२ पीपीएम भन्दा कम

तापक्रम: २६-३२ डिग्री सेल्सियस

- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (aerator) को प्रयोग गर्नुपर्दछ।
- वायु प्रवाह यन्त्रको प्रयोग नगरिएका माछापोखरीमा पूर्ण बदली भएको दिनमा पानीको रंग गाढा हरियो/गाढा खैरो वा सेची डिस्क रिडिङ २५ से.मी. भन्दा कम वा पोखरी पानीमा हात ढुवाउँदा कुहिनो नडुब्दै हत्केला देखिन छाडेमा र माछाको संख्या ३००-३५० गोटा प्रति कछा भन्दा बढि भएको अवस्थामा मलखाद र दाना दिनुहुँदैन।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४, २८ वैशाख २०७५, अवधि : २८ वैशाख २०७५ — ३ जेठ २०७५

४. घाँसेबाली

- वर्सिम तथा जै घाँसको बीउ पाक्ने समय भएकोले थ्रेसर वा लाठी प्रयोग गरि बीउ झारेर थन्काउनु अघि ३-४ घाममा (१०-१२% को चिस्यान कायम राख्ने) सुकाउनुहोस्।
- घाँसको बीउ भण्डारणमा कीरा लाग्नबाट जोगाउन घाँसको बीउमा सुकेको निमको पात वा तितेपाती राख्नुहोस्। यदि कीराको प्रकोप बढी भएमा सेल्फस २-३ चक्की प्रति टन बीउका दरले मलमल कपडामा बेरी बीउको बोरा वा भकारी भित्र ५-६ इन्च गहिराईमा हावा नछिर्ने गरि राख्दा कीराहरूबाट जोगाउन सकिन्छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने बर्षे घाँसहरू:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर	छर्ने तरीका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनु पर्दछ।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक ५

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ०४ जेठ २०७५

अवधि: ०४ जेठ २०७५— १० जेठ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- सुदूर पश्चिमका तराई र पहाडी जिल्लामा साता भरिनै अपरान्हपछि आंशिक देखि पूर्ण बदली रही केही स्थानहरूमा मेघ गर्जन हावा /हुरी सहित वर्षा हुने संभावना छ।
- अन्य जिल्लाहरूमा साता भरिनै आंशिक देखि पूर्ण बदली रही मेघ गर्जन सहित कुनै ठाउँमा फाटफुट तथा कुनै ठाउँमा मेघ गर्जन/हावा हुरी सहित वर्षा हुने संभावना छ।
- हिमाली भेगका एक-दुई स्थानहरूमा हल्का हिमपात हुने संभावना छ।

बालीनाली सारांश:

- उच्च पहाडी भेग (जुम्ला) मा तयार भईसकेको बेर्ना रोपन शुरु गर्नुहोस्। व्याडमा तयार गरिएको बेर्ना उखेल्लु भन्दा १-२ दिन अगाडी सिंचाई दिएर मात्र उखेल्लुहोस र रोपनको लागि तयार गरेको जग्गामा १ हार देखि अर्को हारको दुरी २० से.मी. र बोटबाट बोटको दुरी १५ से.मी. को फरकमा २-३ वटा बेर्ना २-३ से.मी. गहिराईमा रोप्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुबोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।
- आलु खन्दा सानो (२० ग्रामभन्दा कम), वीड साइजको (२०-५० ग्राम) र ठूलो (५० ग्राम भन्दा माथि) मा वर्गीकरण गर्नुहोस्। यी मध्ये वीड साइजको आलु मात्र आगामी सिजनको लागि वीडको रूपमा कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्। वीड आलु छान्दा बोका बाक्लो, राम्रोसँग ओभाएको, चोट नलागेको, स्वस्थ आलुमात्र कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्। कोल्डस्टोरमा वीड राख्न जुटको पातलो बोरा प्रयोग गर्नुहोस्।
- वर्षासँगै शंखे तथा चिप्ले कीराहरूको प्रकोप बढ्ने र तरकारी बाली तथा फलफुलका विरुवामा निकै क्षती पुर्याउने भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे (ईन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरू पलाउने र कलिला घाँसहरू पाउने हुँदा घाँसहरू नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरू ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा कमनकार्प, ग्रास कार्प भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजी मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरूबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि : ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

२१ बैशाख २०७५ देखि २७ बैशाख २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी विवरण							
	कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा	कैफियत
		अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१९.०	४०.८	३०.०-३४.५	१७.५-२२.०	७६-९४	६७-९१	-	
मोरङ	१८.०	८२.२	२९.५-३५.०	१९.०-२४.८	७०-८७	४८-७१	१.५-६.०	
धनकुटा	३०.७	३५.३	२४.०-२७.४	१५.०-१८.८	८०-९३	५७-७५	०.०-१.५	
संखुवासभा	४९.४	१८.५	२२.५-२९.४	१४.४-१९.२	७१-९४	५५-८८	-	
सुनसरी	२७.२	१५.०	३०.५-३५.५	१८.०-२३.५	६९-९६	५८-७४	-	
सप्तरी	४९.९	१९.२	२९.५-३४.५	२०.५-२५.०	८३-८९	६३-७७	-	
सिराहा	६४.५	३८.५	३०.५-३४.५	१९.०-२४.५	६९-९३	६१-७४	-	
दोलखा	५१.४	२.६	२०.०-२८.५	१३.४-१७.०	८८-९६	६२-८२	-	
महोत्तरी	८१.७	३४.५	३१.०-३७.०	२२.०-२५.०	७३-९४	५२-७३	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	१८.५	३.१	२९.३-३४.६	१६.०-१८.७	९०-१००	६२-८९	-	
बारा	३.०	२६.३	३३.०-३७.०	२०.५-२४.०	६१-७९	३९-५६	१.०-२.४	
धरिङ	३३.२	११.४	२५.०-३४.०	१६.५-२१.०	६२-७९	३७-७५	-	
चितवन	४८.१	१४.५	२७.८-३७.२	२०.०-२३.३	६४-९८	६०-७४	-	
कास्की	६२.४	३९.९	२८.०-३१.५	१४.५-१९.८	५७-९८	४१-६५	०.०-२.०	
मुस्ताङ	फाटफुट	३४.९	१६.०-२१.०	०.०-६.५	७३-१००	५४-७९	-	
पाल्पा	१००	२.०	२५.५-३२.०	१५.४-२०.०	६२-८४	४९-८३	-	
रुपन्देही	८९.५	०.२	३०.०-३८.३	१७.२-२४.३	५०-७५	३५-५०	१.०-५.०	
रुकुम	०.०	७.०	३२.५-३६.५	१४.०-१८.०	४६-९९	२४-५५	-	
दाङ	४१.२	७.५	३०.८-३६.६	१८.६-२१.४	४७-८१	२१-४९	०.५-३.०	
बाँके	४०.६	०.०	३४.३-४०.३	१९.५-२३.०	५७-८२	२६-५१	१.५-४.५	
सुर्खेत	३६.५	२६.५	३१.६-३५.४	१६.५-१९.४	६७-८०	२३-४७	१.५-७.०	
जुम्ला	६.५	४५.९	२०.६-२५.१	३.५-७.५	५२-७८	२५-४१	०.५-२.५	
कैलाली	९.५	फाटफुट	३४.६-४०.४	१९.०-२२.५	४८-६७	१९-४५	०.०-२.०	
डोटी	२२.४	२४.७	३२.२-३८.२	१५.३-१९.८	६७-८१	२३-४७	१.०-२.०	
दार्चुला	६७.८	४४.८	१९.५-३२.५	१३.०-१६.०	६५-९१	६०-८४	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि : ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

२७ बैशाख २०७५ देखि ०३ जेठ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	-	-	-	-	-	-	-	
मोरङ	७२	४०.८	२९.५-३३.१	१९.०-२४.४	६०-९२	४०-६०	१.०-६.०	पूर्व	
धनकुटा	१६८०	२५.७	२१.९-२६.२	१४.९-१८.५	७२-९८	५८-७७	०.०-१.०	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	३३.८	२१.८-२८.४	१५.५-१९.५	७७-९८	६०-९०	-	-	
सुनसरी	२००	१३.३	३०.५-३३.५	१९.०-२३.०	५९-८०	५५-७२	-	-	
सप्तरी	९१	२५.२	२८.७-३३.०	२२.०-२६.०	७८-९७	६२-७४	-	-	
सिराहा	१३८	१४.४	३०.०-३३.०	२०.०-२४.५	६४-७८	३१-६७	-	-	
दोलखा	१७५५	५७.०	१७.०-२७.५	११.५-१६.५	८४-९७	७१-९५	-	-	
महोत्तरी	१७२	३६.५	३०.५-३५.७	१९.०-२५.०	६४-८४	६४-७३	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	५९.३	२३.५-३०.५	१४.५-२०.५	८३-१००	७१-८८	-	-	
बारा	१३०	३२.१	३१.५-३५.०	१९.५-२५.५	५७-७८	४९-५८	२.०-३.०	दक्षिण	
धादिङ	१०८५	५३.४	२३.५-३३.०	१६.०-१९.७	६०-९०	४७-७१	-	-	
चितवन	२५६	२५.८	३०.२-३५.४	१९.०-२५.८	६७-९१	६५-७८	-	-	
कास्की	८२७	७.३	२७.२-३०.४	११.०-१७.२	७७-९६	२७-३७	०.०-२.०	पूर्व	
मुस्ताङ	२५६६	३.४	१५.०-२१.५	४.५-८.०	६४-९०	४९-८२	-	-	
पाल्पा	१०६७	३६.५	२५.६-२९.२	१३.८-२०.२	७४-९२	६७-८०	-	-	
रूपन्देही	१०९	२०.५	३१.६-३८.०	१६.९-२५.१	५०-७५	२५-५५	०.५-७.५	पूर्व	
रुकुम	९१०	४.०	३०.०-३५.५	१६.५-२१.५	४९-८९	३६-५८	-	-	
दाङ	६३४	३४.९	३०.६-३४.२	१३.७-२३.९	४८-८४	३१-६८	१.०-४.०	दक्षिण	
बाँके	१६५	४३.३	३३.५-३८.८	१९.५-२५.०	५७-८४	२९-५६	०.०-४.०	पूर्व	
सुर्खेत	७२०	५३.७	३०.७-३४.३	१७.९-२३.२	४५-८३	२८-५७	१.०-५.५	दक्षिण	
जुम्ला	२३००	१४.४	१९.६-२७.६	५.५-११.५	६०-७५	२६-५१	०.५-४.०	पश्चिम	
कैलाली	१८७	१५.६	३३.०-३८.७	१९.०-२७.०	४४-७१	२०-४९	०.०-२.०	-	
डोटी	६५२	१५.६	३३.५-३८.०	१५.३-२२.४	५९-७८	२४-४१	१.०-३.०	पूर्व	
दार्चुला	१०९७	२५.६	३०.०-३४.२	१६.०-२०.०	६६-९२	४०-७१	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि : ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

कृषि-सल्लाह

क. बालीनाली

१. चैते धान

- चैते धानमा फूल फुल्नु अघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाका दरले टपट्रेस गर्नुहोस्। टपट्रेस गरिसकेपछि २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बगेर बाहिर जान नदिनुहोस्।
- चैते धानको बालामा दुध भरिने अवस्थामा पतेरो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष देखिने गरेको छ। यो कीरालाई समयमै व्यवस्थापन नगरे आर्थिक क्षती हुने भएकोले बालीको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

धानबालीको गवारो कीरा

- धान खेतमा ५% मृत गुबा वा २% सेतो बाला वा प्रति वर्ग मीटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएको अवस्थामा यसले आर्थिक क्षती पुर्याउछ। यस कीराको प्रकोप धेरै छ भने व्यवस्थापन गर्न: सिंचित क्षेत्रमा थायोडीकार्ब (Thiodicarb 75% WP) २ ग्राम प्रति एम.एल. पानीमा मिलाई पानी नपरेको बेलामा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्। साथै अन्य क्षेत्रमा फिप्रोनिल (Fipronil 0.3% G) अथवा कारटाप हाईड्रोक्लोराइड (Cartap hydrochloride 4% G) १५ देखि २० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले पानी नपरेको समयमा छर्कनुहोस्।

२. वर्षे धान

- धानबालीबाट राम्रो उत्पादन लिन र आफुले लगाउन चाहेको ठाउँ अनुसारको लागि सिफारिस गरिएका धानका उन्नत जातहरूको बीउ भरपदो श्रोतबाट समयमा नै व्यवस्था गरि ब्याड राख्नुहोस्।
 - तराई भित्रि मधेस, तल्लो पहाडी बेंशीका सिंचित क्षेत्रको लागि बहुगुणी धान-१, बहुगुणी धान-२, हर्दिनाथ-२, मिथिला, रामपुर मन्सुली, सावित्री, रामधान तथा असिंचित क्षेत्रको लागि सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, सुख्खा धान-४, सुख्खा धान-५, सुख्खा धान-६, तरहरा-१ र हर्दिनाथ-२
 - घैया धानको लागि घैया-१, घैया-२ र विन्देश्वरी
 - बाढी प्रस्त क्षेत्रका लागि स्वर्ण सब-१ र सम्बा मन्सुली सब-१
 - मध्य पहाडी क्षेत्रका लागि खुमल-४, खुमल-८, खुमल-१०, खुमल-११ र खुमल-१३
 - छरुवा धानखेतीको लागि तराई तथा भित्रि मधेसमा सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, तरहरा-१, हर्दिनाथ-२, घैया-२, राधा-४ र विन्देश्वरी तथा मध्य पहाडमा खुमल-४, खुमल-८ र खुमल-१०
- वर्षे धानको बीउ ब्याडमा राखे बेला भएकोले बेर्ना तयारीको लागि राम्ररी पाकेको गोबरमल/कम्पोस्ट मल २०-२५ डोको प्रति कट्टा वा ३०-३५ डोको प्रति रोपनीका दरले ब्याड राखे ठाँउको माटोमा राम्ररी मिलाई ३४ के.जी. बीउ प्रति कट्टा वा ५१ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले (१० वर्गमिटरमा १ के.जी. बीउका दरले) ब्याडमा छर्नुहोस्।
- छरुवा धानखेतीको लागि उपयुक्त समय भएकोले राम्रोसँग जग्गा तयार गरी १ के.जी. बीउ प्रति कट्टा वा १.५ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले लगाउन सुरु गर्नुहोस्।
- छरुवा धान खेतीमा झार व्यवस्थापनको लागि बीउ छरेको २-४ दिन भित्र पेन्डीमेथालिन झारनासक विषादी ५० मिलिलिटर १५ लिटर पानीमा मिसाई प्रति कट्टाका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धानको बीउलाई ब्याडमा राख्न वा सिधै छरुवा विधिबाट खेतमा छर्नु भन्दा अगाडी तल दिईएको बिउ छात्रे विधि द्वारा धानको बीउलाई छानेर मात्रै प्रयोग गर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी भेग (जुम्ला) मा तयार भईसकेको बेर्ना रोप्न शुरु गर्नुहोस्। ब्याडमा तयार गरिएको बेर्ना उखेलनु भन्दा १-२ दिन अगाडी सिंचाई दिएर मात्र उखेलनुहोस र रोप्नको लागि तयार गरेको जग्गामा १ हार देखि अर्को हारको दुरी २० से.मी. र बोटबाट बोटको दुरी १५ से.मी. को फरकमा २-३ वटा बेर्ना २-३ से.मी. गहिराईमा रोप्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि : ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

बीज छान्ने विधि:

- तीन लिटर पानीमा मसिनो धानको लागि लगभग ५०० ग्राम र मोटो धानको लागि ६०० ग्राम नुन एउटा बाल्टीनमा राम्ररी घोलने।
- घोलिएको नुन-पानीमा एक किलोग्राम जति धानको बीउ खन्याउने, एकैछिन चलाउने र १-३ मिनेट जति बीउलाई तैरिन र थिग्न दिने।
- तैरिएका र थिग्निएका बीउलाई अलग-अलग झिकेर छुट्टै राख्ने। बाँकी बीउलाई त्यसरी नै सोही नुन-पानीको घोल प्रयोग गर्दै छुट्याउने।
- बीउको मात्रा धेरै वा थोरै भए सोही अनुरूप नुन-पानीको घोलको मात्रालाई बढाउन वा घटाउन सकिन्छ।
- थिग्निएको बीउलाई सफा पानीले २ पटक सफा गरी व्याड राख्ने।
- छरुवा धान भए सिधै छर्ने। यसरी छान्नेको बीउलाई सोही दिन व्याड नराख्ने वा नछर्ने भए बीउलाई पानीले पखाली छहारीमा राम्ररी सुकाएर राख्न सकिन्छ।
- तैरिएको बीउलाई पनि पानीले पखालेर र सुकाएर अन्य प्रयोजनमा ल्याउन सकिन्छ। नुन-पानीको घोललाई गाईभैँसीको कुँडो बनाउँदा प्रयोगमा ल्याउन सकिन्छ।
- बीउलाई साफ, साफल वा बेभिष्टिनले ३.० ग्राम प्रति के.जी. को दरले मिसाएर बन्द भाँडोमा वा बाल्टिनमा सबै दानामा लाग्ने गरी उपचार गर्ने। उपचार गरेको ३-४ दिनभित्र व्याडमा बीउ राख्ने।

चित्र: नुनपानीको घोलमा थियेका र तैरिएका धानको बीउ

३. बर्षे मकै

- पहाडी भेगहरूमा अधिल्लो हसा हल्का देखि मध्यम वर्षा भएकोले मकै उम्रनको लागि चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा आफ्नो क्षेत्रको लागि सिफारिस गरिएको मकैको उन्नत जातहरू १-१.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले लगाउनु होस्।
- मध्यपहाडी भेगको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मनकामना-१, मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोषिलो मकै-१, खुमल पहेँलो, सितला, देउती र खुमल हाइब्रिड-२ (वर्णशंकर मकै) तथा छिटो पाक्ने मकैका जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६ र उच्च पहाडी क्षेत्रका लागि गणेश-१, गणेश-२ हुन्।

मकै बालीको मलखाद व्यवस्थापन

प्रकार	प्रांगारिक मल (के.जी./ रोपनी) जग्गा तयारीको बेलामा	आवश्यक रसायनिक मल जग्गा तयारीको बेलामा (के.जी./ रोपनी)			बाली लगाएको २५-३० दिनमा	बाली लगाएको ४५-५० दिनमा
		डि.ए.पी	युरिया	म्युरेट अफ पोटास	युरिया	युरिया
छिटो पाक्ने मकै	५००	६.५	४.०	३.३	३.३	३.३
ढिलो पाक्ने मकै	५००	६.५	५.६	३.३	४.१	४.१
वर्णशंकर मकै	७५०	६.५	७.२	३.३	४.९	४.९

- पहाडी भेगका अम्लीय माटो भएका ठाउँहरूमा माथि दिईएको फस्फोरसको मात्रालाई आधा-आधा गरि २ पटक (बाली लगाउने समयमा र ४०-४५ दिनमा) प्रयोग गर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्धतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि: ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

४. मुंग

- मुंग बालीमा पात खाने कीराको समस्या बारा जिल्लामा देखिएको हुँदा नोकसानी थोरै छ भने आउँदो हप्ता पर्ने पानीले यस कीराको प्रकोप कम भएर जान्छ। यदि आर्थिक क्षती हुने अवस्था भएमा कुनै पनि सम्पर्क विषादी (डेल्टामेथ्रिन २८% ई.सी. वा मालाथियन ५०% ई.सी.) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई) पानी नपरेको बेलामा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

५. गहुँ

- हिउँदेबाली वा गहुँबाली काटिसकेपछि गहिरो जोताई गर्नुहोस्। यसो गर्दा तापक्रम बढ्दै गइरहेको अवस्थामा किराहरुको फुल र प्युपालाई तथा झारपातहरुका बीउलाई नष्ट गर्न मद्दत गर्दछ।
- गहुँलाई २-३ दिन घाममा सुकाएपछि (दानामा चिस्यानको मात्रा १०-१२ प्रतिशत नहुन्जेल) हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै- सीड बिन, प्रो-ब्याग, घ्याम्पोमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- भण्डारण गरेको बीउलाई कीराहरुबाट जोगाउन भकारीको माथिल्लो भागको बीउ माथि ४-५ ईन्च जति छहारीमा सुकाएको सुकिलो नीम, बकाइनो र तितेपाति जस्ता विरुवाको पातहरु राखे गरेमा पनि कीराहरु लाग्ने सम्भावना कम हुन्छ।
- बीउको लागि भण्डारण गरेको गहुँमा कीराहरु लाग्न नदिनको लागि सेलफस को २-३ चक्री मलमल कपडामा बेरेर १ मेट्रिक टन भण्डारण गरेको बीउमा भकारी भित्र हात घुसाएर ६-१२ ईन्च भित्र भकारीमा राखी हावा नछिर्ने गरि बन्द गरेर राखेमा कीराहरुबाट बचाउन सकिन्छ।

६. उखु

- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरु व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको एक महिना पछि ट्राइकोग्रामा (*Trichogramma chilonis* or *Trichogramma japonicum*) परजीवी कीरा १००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँच वटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ३-४ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। (ट्राइको कार्डको लागी नजिकको चिनी मील वा कृषि सम्बन्धी कार्यालयहरुमा सम्पर्क गर्नुहोला।)

उखुबालीमा लाग्ने प्लासी गवारो (Plassey borer)

यसको लाभाले उखुको डाँठभित्र तिन सुरुंग बनाई क्षती पुर्याउँछ। एउटा अन्तर गाँठमा ८ देखि १० वटा सम्म प्वाल पार्दछ। यस्तो उखुको पात सुक्दछ र डाँठ सजिलै भाँचिन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि गवारो लागेको बोटहरु उखलेर जलाइदिने, पानी जमेको भए निकास दिने, कीराको प्रकोप देखा पर्न थालेपछि नाईट्रोजनजन्य मलहरुको प्रयोगमा रोक लगाउने, माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामा (*Trichogramma*) को प्रयोग गर्ने, परजीवी कीरा, कोटिसिया फ्ल्याभीपिस (*Cotesia flavipes*) को संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्ने, बत्तीको पासो राखी कीराको अनुगमन/अवलोकन गर्ने र बढी संख्यामा पुतली आएको बेला थायोडीकार्प (*Thiodicarp* ७५% WP)

२ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० ली. घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्। प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरान्त्रानिलीप्रोल (*Chlorantraniliprole* ०.४% G) वा फिप्रोनिल (*Fipronil* ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कट्टाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर पर्याप्त चिस्यानको व्यवस्था गर्नुहोस्।

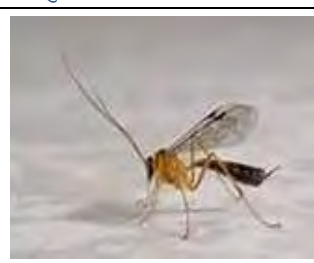
चित्र: परजीवी कीरा, कोटिसिया फ्ल्याभीपिस

चित्र: प्लासी गवारोको बयस्क

चित्र: प्लासी गवारोको लार्वा

चित्र: आईसोटोमा जेभेन्सिस जातको बरुला

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि: ४ जेठ २०७५ - १० जेठ २०७५

७. भटमास

- भटमास लगाउने उपयुक्त समय भएकोले तराईका लागि पूजा, हाडी र कब तथा पहाडका लागि तरकारी भटमास १, लुम्ले १, सेती र रेन्सम सिफारिस गरिएका भटमासका उन्नत जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट ल्याएर लगाउनुहोस्।
- भटमास लगाउने जग्गामा २.९ के.जी. डि.ए.पि. तथा १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा वा ४.५ के.जी. डि.ए.पि. र १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले जमीनको अन्तिम तयारीको बेला माटोमा राम्ररी मिलाईसकेपछि बीउ छर्नुहोस्।
- भटमासको एकल खेती गर्दा १.५-२.० के.जी. प्रति कट्टा वा २.५-३.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले बीउ प्रयोग गर्नुहोस्।
- भटमास एकलो बालीको रूपमा लाईनमा लगाउदा १ हार देखि अर्को हारको दूरी ५० से.मी. र बोटबाट बोटको दूरी १०-१५ से.मी. मा बीउलाई ३-४ से.मी. गहिरोमा रोप्नुहोस् तर भटमास मकैसंग अन्तरबालीको रूपमा लगाउदा मकैको हारको दुरी १ मीटर र एक बोट देखि अर्को बोट सम्मको दुरी २५ से.मी. हुने गरि १ हार मकै र २ हार भटमास लगाउनुहोस्।

८. आलु

- आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिने ठाउँहरूमा निरन्तर चिस्यान कायम राख्नुहोस्।
- उच्च पहाडी भेगका केही स्थानहरूमा साताभरि नै आंशिक देखि पूर्ण बदली भई फाटफुट देखि मेघ गर्जन र हावाहुरी सहितको वर्षा हुने संभावना भएकोले बीउको लागि लगाइएको आलु बालीमा माटो ओभानो भएको अवस्थामा मात्र रगिंग (बेजातका, भाइरसका रोगी, कमजोर र खिरिला बोटहरू उखेल्ने) गर्नुहोस्।
- सुदूर पश्चिम बाहेकका मध्यपहाडी जिल्लाहरूका केही स्थानहरूमा साताभरि नै आंशिक देखि पूर्ण बदली भई फाटफुट देखि मेघ गर्जन र हावाहुरी सहितको वर्षा हुने संभावना भएकोले आलुबालीमा पानी जम्न नदिन निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा साताभरि नै आंशिक देखि पूर्ण बदली भई फाटफुट देखि मेघ गर्जन र हावाहुरी सहितको वर्षा हुने संभावना भएकोले माटो ओभानो भएको अवस्थामा मात्र बीउ आलुलाई हाल्मपुलिंग नगर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा लगाइएको अगौटे आलुबाली माटो ओभानो भएको अवस्थामा मात्र खन्नुहोस्।
- पहाडी जिल्लाहरूमा साता भरि नै बदली हुने संभावना भएकोले डडुवा रोग लाग्नबाट बचाउन मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिजेर गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ। प्रकोप बढ्दै गएमा डाइमेथोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक वा क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको अन्तरमा ४-५ पटक छर्नुहोस्। यी विषादी छर्दा स्टिकरको प्रयोग गर्नुहोस्।
- आलु खन्दा सानो (२० ग्रामभन्दा कम), बीउ साइजको (२०-५० ग्राम) र ठूलो (५० ग्राम भन्दा माथि) मा वर्गीकरण गर्नुहोस्। यी मध्ये बीउ साइजको आलु मात्र आगामी सिजनको लागि बीउको रूपमा कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्। बीउ आलु छान्दा बोक्रा बाक्लो, राम्रोसँग ओभएको, चोट नलागेको, स्वस्थ आलुमात्र कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्। कोल्डस्टोरमा बीउ राख्न जुटको पातलो बोरा प्रयोग गर्नुहोस्।
- भण्डार गरिने बोराको भित्र र बाहिर नाम, जात, बीउको स्तर, खायन वा बीउ के को लागि हो छुट्टिने गरि लेवल लगाएर कोल्डस्टोरमा भण्डारण गर्नुपर्दछ।

९. फलफूल बाली

- उच्च पहाडी भेगका वर्षा भएका स्थानमा ओस कायम राख्न लेकाली फलफूलका विरुवाहरूको वरिपरि छापो राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि : ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

- सुन्तला जात फलफूल वालीमा लागने कल्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि सामान्य प्रकोप भएका हाँगा पातहरू जलाईदिने तथा कीराको लागेको ठाँउमा कपडा/कपासले राम्ररी पुछनुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोली ७-७ दिनको अन्तरमा कल्ले कीरा लागेको स्थानमा छर्नुहोस्।
- सुन्तला जात फलफूलमा फल झर्ने समस्या व्यवस्थापन गर्न विरुवा बर्धक रसायन-प्लानोफिक्स (Planofix) वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरू पुष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछि टुटाहरूलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ड्रयाप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आरुको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले पात बटारिएको देखिएमा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम वा बोर्डो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिज्ने गरी २ पटक छर्नुहोस्। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही पनि नियन्त्रण गर्नुहोस्।
- आँपको फल कुहाउने औँसाले फल गुच्चा आकारको भएको अवस्थादेखि प्वाल पारेर फलभित्र अण्डा पारी माथिबाट बन्द गरिदिन्छ र औँसा बन्दछ। सोहि औँसाले फल खाएको ठाँउमा संक्रमण सुरु भई फल कुहेर झर्दछ। यसको लागि भाले झिँगा आकर्षण गर्न फेरोमेन ट्राप (मिथाइल युजिनोल) २-३ वटा प्रति कठ्ठा राख्नुहोस्। र २० लिटर पानीमा ४ लिटर मिलासेस र ५ एम.एल. स्पिनोस्याड राखी बगैँचामा छर्नुहोस्। साथै कुहेर झरेको फललाई खाडलमा पुर्नुहोस्।
- आँपमा फल झर्ने समस्या नरोकिएमा एन.ए.ए. १०-२० पि.पि.एम. पानी नपरेको बेलामा यो हप्तामा छर्नुहोस्। साथै प्लानोफिक्स १-२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर १०-१२ दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।
- लिचीमा फल फुट्ने समस्या हुने ठाँउहरूमा वोरेक्स वा वोरिक एसिड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर २-३ पटक छर्नुहोस्।

लिचीको सुलसुलेको व्यवस्थापन:

- सुलसुले बाट ग्रसित हाँगाहरू काटेर जलाउने तथा केलथेन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् वा गन्धक ४.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली नयाँ आएका पालुवामा १ पटक र २ हप्ता पछि पुनः एक पटक छर्नुहोस्।
- लिचीको बगैँचामा प्रत्येक साल सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। सुलसुलेको प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस्।

Host: Lychee
Problem: Erythraeus mites
श्रोत: <https://www.flickr.com/photos/scotnelson/5684226393>

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि : ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

स्याउमा लाग्ने लाही कीरा:

- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नु होस्। लाही कीराबाट संक्रमित हाँगा, मुनाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागी बागबानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) १० देखि १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्कनुहोस्।

१०. तरकारी बालीहरू

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रायाप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस्। मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।

रातो खपटे कीरा:

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीरा जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। खपटे कीराहरू बिहान र बेलुका बालीमा हुने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- सिमी बालीमा सिंदूरे रोग व्यवस्थापनको लागि शुरुवाती अवस्थामा प्रकोप देखिएका पातहरू हटाई जलाउने गर्नुहोस्। यदि प्रकोप धेरै भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोला। फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफोस १६% ई.सी. (Chlorpyrifos 16% EC) को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्लोराक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरान्द्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्।
- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, अर्टिसिलियम लेकानी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- भाइरस लागेका बोटहरूलाई उखेलेर गाड्ने र स्वस्थ बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।

फल कुहाउने औँसा (Fruit fly)

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ड्र्याप प्रति कट्टा ५-६ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्रयापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल ड्र्याप प्रति कट्टा १ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्रयापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। क्लोरनट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- भिण्डीमा फड्के कीरा (Jassids) को समस्या प्रत्येक वर्ष देखिने हुनाले फल टिप्ने अवस्था भन्दा पहिले यसको प्रकोप देखिएमा फिप्रोनील ८० डब्लु.पी. ५ ग्राम १६ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। फल टिप्ने अवस्था छ भने मालाथियन ५० इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा डाइक्लोरोभस ७६ इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। मालाथियन छर्केको ७ दिन सम्म र डाइक्लोरोभस छर्केको ५ दिन सम्म फल टिप्न हुदैन।

भिँडीको फल तथा डाँठमा लाग्ने गवारोको व्यवस्थापन:

- यस कीराको प्रकोप प्रायः प्रत्येक वर्ष हुने हुँदा बालीको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। सुरुवाती अवस्थामा यसको लक्षण भिँडीका मुना, कलिलो पातहरू र फलहरूमा हुने भएकोले यिनिहरू लाई जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै, कीराको अचल (pupa) अवस्थाहरू बिरुवाको बाहिरी भागहरूमा हुने हुँदा जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्।
- यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। शिकारी कीरा (जालीदार हरियो पखेटे कीरा) को प्रवर्धन र सम्बर्धन गर्नुहोस्।
- यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरनट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

डाउनी मिल्ड्युको व्यवस्थापन

- यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सार्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनु पर्दछ।
- फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुपर्दछ।
- खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्दछ र फर्सी जातका अन्य बिरुवाहरू हटाउनुहोस्।
- रोगको आक्रमण देखिएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २-२.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई हरेक ८-१० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुपर्दछ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि : ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरेमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्र्याप वा स्टिकी ट्र्याप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि वयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरएन्ट्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

११. अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ड मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- माटोको सौर्य उपचार विधिवारे अनुसूची-१ मा विस्तृतमा दिईएको छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि: ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

मौरी

- मौरी घारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ। तापक्रम र आर्द्रतामा दैनिक रूपमा उतार-चढाव भइरहेको हुनाले यस्तो बेलामा मौरीको छाउरा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले मौरी घारको नियमित अनुगमन गर्नुहोला।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमिथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनु उपयुक्त हुन्छ।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हसादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हसा पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्य वैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-श्रावणमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रवाट हराएर जाने पाईएको छ।

व्यवस्थापनका बिधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नु पर्दछ। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुन किरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लार्भाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्भा

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगधर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) पर्दछ।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखा र बंगुरमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरूमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाखामा पनि पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे (ईन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोपको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको समयमा पशुवस्तुलाई शितल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। प्रशस्त मात्रामा पशुवस्तुलाई सफा पानी दिनमा ३ पटक भन्दा बढि उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोला। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार विधि अपनाउनुहोला।
 - ✚ २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ✚ ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ✚ ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राख्ने र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरी लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरूमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
 - ✚ अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला। १ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाखालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरू दुहुना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।
 - ✚ ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Tricalbendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला।
 - ✚ २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएकै भेडा बाखालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरूमा दिने सकिन्छ।
 - ✚ लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि: ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, श्वास-प्रश्वासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानुपर्दछ।
- चल्लाको खोरमा २ घण्टा विहानको घाम पर्ने व्यवस्था अनिवार्य गरिनु पर्दछ। कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा स्रोतको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिकोर्न ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम.एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।
- क्लासिकल स्वाइन फिभर विषाणुबाट सुँगुर, बंगुर, बँदेलमा लाग्ने अति खतरनाक महामारी रोग भएकोले यो रोग लाग्नबाट बच्न पाठा-पाठी जन्मेको ४५ दिनमा पहिलोपटक यो रोग विरुद्ध खोप लगाउनुहोस् र आफूले पालेका बंगुरहरूलाई प्रत्येक वर्ष नियमित रूपमा खोप लगाउनुहोस्।
- नयाँ स्थानबाट पाठा-पाठी तथा बयस्क ल्याउँदा स्वाइन फिभर विरुद्ध भ्याक्सिन लगाएको/नलगाएको राम्ररी बुझेर मात्र ल्याउनुहोस्। यदि खोप नलगाएको भए खोप लगाएर मात्र ल्याउनुहोस्।

लेयर्स कर्मसियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरीका
१ दिन	मेरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि.भी.-१, एस.वि.-१	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.-१ लासोटा	१ थोपा आखाँमा
८-१२ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	१ थोपा आखाँमा
१८-२० दिन	मेरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाइड्रेट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर.१ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५, ४ जेठ २०७५, अवधि : ४ जेठ २०७५ — १० जेठ २०७५

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मरेक्स	मरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.बि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारो	आई.बि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

३. माछा

- प्रि-मनसुनको समयमा परेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहेलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेलो दिसासँगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरूमा कमनकार्प, ग्रास कार्प भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरूबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कछा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कँदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेग्ला बेग्लै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कँनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कछा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (aerator) को प्रयोग गर्नुपर्दछ।
- वायु प्रवाह यन्त्रको प्रयोग नगरिएका माछापोखरीमा पूर्ण बदली भएको दिनमा पानीको रंग गाढा हरियो/गाढा खैरो वा सेची डिस्क रिडिड २५ से.मी. भन्दा कम वा पोखरी पानीमा हात डुबाउँदा कुहिनो नडुब्दै हत्केला देखिन छाडेमा र माछाको संख्या ३००-३५० गोटा प्रति कछा भन्दा बढि भएको अवस्थामा मलखाद र दाना दिनुहुँदैन।

४. घाँसेवाली

- वर्सिम तथा जै घाँसको बीउ पाक्ने समय भएकोले थ्रेसर वा लाठी प्रयोग गरि बीउ झारेर थन्काउनु अघि ३-४ घाममा (१०-१२% को चिस्यान कायम राख्ने) सुकाउनुहोस्।
- घाँसको बीउ भण्डारणमा कीरा लाग्नबाट जोगाउन घाँसको बीउमा सुकेको निमको पात वा तितेपाती राख्नुहोस्। यदि कीराको प्रकोप बढी भएमा सेल्फस २-३ चक्की प्रति टन बीउका दरले मलमल कपडामा बेरी बीउको बोरा वा भकारी भित्र ५-६ इन्च गहिराईमा हावा नछिर्ने गरि राख्दा कीराहरूबाट जोगाउन सकिन्छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने वर्षे घाँसहरू:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर	छर्ने तरिका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनु पर्दछ।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

अनुसूची १: माटोको सौर्य उपचार विधि

चैत्र देखि जेठ महिनामा नर्सरी राख्ने ठाउँमा माटोमुनि बसेर वाली बिरुवालाई नोक्सानी गर्ने झारपात, जीवाणु, किटाणुहरूको व्यवस्थापन गर्न पारदर्शी प्लाष्टिकले माटोलाई छोपी सूर्यको प्रकाशको मद्दतले माटोको उपचार गर्न यो विधि उपयुक्त मानिन्छ। यसका लागि ब्याड बनाउने ठाउँमा राम्रोसँग खनजोत गरी माटोको डल्ला फुटाई मसिनो पार्ने, झारपात तथा ढुंगालाई हटाउने, आवश्यक पर्ने गोठेमल माटोमा मिलाउने र पानीको निकासको लागि कुलेसो बनाउनुहोस्। जमिनको सतहबाट एक बित्ता उठाएर १ मिटर चौडाई र आवश्यकता अनुसार लम्बाई भएको, बिचको भाग केही उठेको र दायाँ बायाँ केही भिरालो भएको ब्याड राख्नुहोस्। माटो सुख्खा छ भने ६ इन्च गहिरो भिज्ने गरी सिचाई गर्नुहोस्। यसरी तयार भएको ब्याडलाई २५०-३०० गेजको प्लाष्टिकले करिब २५ से.मी. प्लाष्टिक ब्याड भन्दा बाहिर हुनेगरी माटो कालो नुहुन्जेल (करिब ३ हप्ता) छोप्नुहोस्। ब्याड राख्नुभन्दा अगाडी माटोलाई कुटोको सहायताले हल्का चलाउने र करिब ४-५ दिनसम्म चिसो हुन दिई वीउलाई पुरै ब्याडमा एकै दिन छर्नुहोस्। बीउ छरिसकेपछि नउभ्रेसम्म छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्। यसरी उपचार गरेको माटो करिब ६ महिना सम्म ब्याडको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ।

वर्ष ४ अंक ६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ११ जेठ २०७५

अवधि: ११ जेठ २०७५— १७ जेठ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- पूर्वी नेपालका तराई र पहाडी जिल्लामा साता भरिनै आंशिक देखि पूर्ण बदलि रही हल्का वर्षा हुने संभावना छ। संखुवासभा जिल्लामा साताका अधिकांश दिनहरूमा पूर्ण बदलि रही मेघ गर्जन सहित वर्षा हुने सम्भावना रहेको छ।
- मध्य तथा पश्चिमी नेपालका जिल्लाहरूमा साता भरिनै आंशिक देखि पूर्ण बदलि रही केहि स्थानहरूमा मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षा हुने संभावना छ।
- मुस्ताङ जिल्लामा साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक बदलि रही साताको मध्यमा हल्का फाटफुट वर्षा/हिमपात को सम्भावना छ।
- जुम्ला र दार्चुला जिल्लाहरूमा साताको सुरु र मध्यमा पूर्ण बदलि रहि हल्का वर्षा/ हिमपात को सम्भावना छ भने साताको अन्त्यमा आंशिक बदलि रहने सम्भावना छ।

बालीनाली सारांश:

- उच्च पहाडी भेग (जुम्ला) मा तयार भईसकेको बेर्ना रोप्न शुरु गर्नुहोस्। व्याडमा तयार गरिएको बेर्ना उखेल्लु भन्दा १-२ दिन अगाडी सिंचाई दिएर मात्र उखेल्लुहोस र रोप्नको लागि तयार गरेको जग्गामा १ हार देखि अर्को हारको दुरी २० से.मी. र बोटबाट बोटको दुरी १५ से.मी. को फरकमा २-३ वटा बेर्ना २-३ से.मी. गहिराईमा रोप्नुहोस्।
- सुन्तलाजात तथा लेकाली फलफूल बालीका नर्सरीहरूमा कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट आएका चोर हाँगाहरू अनिवार्य रूपमा हटाउनुहोस्।
- स्याउको बोटमा लाग्ने टेन्ट क्याटरपिलर व्यवस्थापनको लागि टेन्ट समेतको हाँगालाई काटेर जलाउनुहोस् वा साबुन पानीको झोलमा डुबाउनुहोस्। कीरा लागेको सुरुवाती अवस्थामा वि. टी. २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् साथै यस कीराको प्रकोप बढि भएको खण्डमा क्लोरपरिफस (२० % ई.सी.) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।
- वर्षासँगै शंखे तथा चिप्ले कीराहरूको प्रकोप बढ्ने र तरकारी बाली तथा फलफुलका विरुवामा निकै क्षती पुर्‍याउने भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे (ईन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरू पलाउने र कलिला घाँसहरू पाउने हुँदा घाँसहरू नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरू ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा कमनकार्प, ग्रास कार्प भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र निजी मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरूबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ६, ११ जेठ २०७५, अवधि : ११ जेठ २०७५ — १७ जेठ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

२७ बैशाख २०७५ देखि ०३ जेठ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी विवरण							
	कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा	कैफियत
		अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	-	-	-	-	-	-	-	
मोरङ	४०.८	२९.५-३३.१	१९.०-२४.४	६०-९२	४०-६०	१.०-६.०	पूर्व	
धनकुटा	२५.७	२१.९-२६.२	१४.९-१८.५	७२-९८	५८-७७	०.०-१.०	उत्तर	
संखुवासभा	३३.८	२१.८-२८.४	१५.५-१९.५	७७-९८	६०-९०	-	-	
सुनसरी	१३.३	३०.५-३३.५	१९.०-२३.०	५९-८०	५५-७२	-	-	
सप्तरी	२५.२	२८.७-३३.०	२२.०-२६.०	७८-९७	६२-७४	-	-	
सिराहा	१४.४	३०.०-३३.०	२०.०-२४.५	६४-७८	३१-६७	-	-	
दोलखा	५७.०	१७.०-२७.५	११.५-१६.५	८४-९७	७१-९५	-	-	
महोत्तरी	३६.५	३०.५-३५.७	१९.०-२५.०	६४-८४	६४-७३	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	५९.३	२३.५-३०.५	१४.५-२०.५	८३-१००	७१-८८	-	-	
बारा	३२.१	३१.५-३५.०	१९.५-२५.५	५७-७८	४९-५८	२.०-३.०	दक्षिण	
धादिङ	५३.४	२३.५-३३.०	१६.०-१९.७	६०-९०	४७-७१	-	-	
चितवन	२५.८	३०.२-३५.४	१९.०-२५.८	६७-९१	६५-७८	-	-	
कास्की	७.३	२७.२-३०.४	११.०-१७.२	७७-९६	२७-३७	०.०-२.०	पूर्व	
मुस्ताङ	३.४	१५.०-२१.५	४.५-८.०	६४-९०	४९-८२	-	-	
पाल्पा	३६.५	२५.६-२९.२	१३.८-२०.२	७४-९२	६७-८०	-	-	
रुपन्देही	२०.५	३१.६-३८.०	१६.९-२५.१	५०-७५	२५-५५	०.५-७.५	पूर्व	
रुकुम	४.०	३०.०-३५.५	१६.५-२१.५	४९-८९	३६-५८	-	-	
दाङ	३४.९	३०.६-३४.२	१३.७-२३.९	४८-८४	३१-६८	१.०-४.०	दक्षिण	
बाँके	४३.३	३३.५-३८.८	१९.५-२५.०	५७-८४	२९-५६	०.०-४.०	पूर्व	
सुर्खेत	५३.७	३०.७-३४.३	१७.९-२३.२	४५-८३	२८-५७	१.०-५.५	दक्षिण	
जुम्ला	१४.४	१९.६-२७.६	५.५-११.५	६०-७५	२६-५१	०.५-४.०	पश्चिम	
कैलाली	१५.६	३३.०-३८.७	१९.०-२७.०	४४-७१	२०-४९	०.०-२.०		
डोटी	१५.६	३३.५-३८.०	१५.३-२२.४	५९-७८	२४-४१	१.०-३.०	पूर्व	
दार्चुला	२५.६	३०.०-३४.२	१६.०-२०.०	६६-९२	४०-७१	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ६, ११ जेठ २०७५, अवधि: ११ जेठ २०७५ — १७ जेठ २०७५

०४ जेठ २०७५ देखि १० जेठ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	९०.१	३२.०-३४.०	२१.०-२४.०	६७-९३	६५-७९	-	-
मोरङ	७२	१२.२	३२.१-३४.३	२३.०-२५.६	७०-८२	३५-६५	०.०-६.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	९.४	२६.६-२७.९	१८.०-२१.०	८१-९२	७०-७८	०.०-१.०	उत्तर
संखुवासभा	११७०	११.९	२५.४-२९.८	१८.५-२१.०	८६-९९	७२-८७	-	-
सुनसरी	२००	४.५	३३.०-३५.०	२१.५-२५.५	६५-९०	५६-८८	-	-
सप्तरी	९१	४४.२	३२.३-३५.०	२४.०-२७.५	८१-९०	६४-७१	-	-
सिराहा	१३८	०.०	३३.५-३५.०	२४.५-२७.५	६८-७७	५३-६५	-	-
दोलखा	१७५५	३५.१	२४.५-२९.०	१८.५-२२.५	९२-९७	८४-८७	-	-
महोत्तरी	१७२	१.७	३३.३-३५.८	२५.०-२८.०	६८-८१	४२-७७	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	२१.४	२९.०-३३.३	१८.९-२३.५	९८-१००	७१-८७	-	-
बारा	१३०	१८.४	३४.५-३५.७	२२.०-२८.०	६६-७९	४९-६०	१.४-२.८	पुर्व
धादिङ	१०८५	६.४	३०.०-३३.०	१९.०-२२.५	७२-८०	६०-७८	-	-
चितवन	२५६	१७.५	३३.२-३५.२	२२.५-२६.०	७९-९७	७०-८४	-	-
कास्की	८२७	५६.१	२८.०-३१.६	१९.५-२३.४	९१-९८	५९-७५	०.०-२.०	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	०.०	१८.५-२३.०	५.५-१०.०	७४-८६	७१-८२	-	-
पाल्पा	१०६७	१५.१	२६.२-२९.०	१९.६-२२.०	७८-९०	७३-८३	-	-
रूपन्देही	१०९	३१.९	३४.३-३६.५	१८.५-२७.५	५५-८०	४५-५५	१.०-६.०	पुर्व
रुकुम	९१०	०.०	३५.०-३८.०	१७.५-२३.५	५३-६९	४६-६३	-	-
दाङ	६३४	४.२	३२.३-३४.३	२०.७-२४.४	७१-७६	५२-६१	१.०-३.०	दक्षिण
बाँके	१६५	१५.६	३६.२-३८.५	२०.५-२७.०	६१-७४	३१-५१	०.०-७.०	दक्षिण
सुर्खेत	७२०	१०.२	३२.५-३५.२	१८.४-२५.१	६२-७९	४०-५८	१.०-४.०	पुर्व
जुम्ला	२३००	२.२	२५.६-२९.४	८.५-१२.०	५७-६८	२१-३२	०.५-५.०	दक्षिण
कैलाली	१८७	६.२	३५.७-४१.०	२२.५-२८.६	६०-६७	३८-४९	०.०-२.५	उत्तर
डोटी	६५२	१३.०	३४.२-४१.०	१७.६-२४.०	६२-८१	१७-४५	०.०-२.५	पुर्व
दार्चुला	१०९७	११.४	३१.५-३५.०	१६.५-२२.०	७५-८८	५०-६९	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ६, ११ जेठ २०७५, अवधि : ११ जेठ २०७५ — १७ जेठ २०७५

कृषि-सल्लाह

क. वालीनाली

१. चैते धान

- चैते धानमा फूल फुल्नु अघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्। टपड्रेस गरिसकेपछि २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बगेर बाहिर जान नदिनुहोस्।
- चैते धानको बालामा दुध भरिने अवस्थामा पतेरो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष देखिने गरेको छ। यो कीरालाई समयमै व्यवस्थापन नगरे आर्थिक क्षती हुने भएकोले वालीको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

धानबालीको गवारो कीरा

- धान खेतमा ५% मृत गुवा वा २% सेतो बाला वा प्रति वर्ग मीटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएको अवस्थामा यसले आर्थिक क्षती पुर्याउछ। यस कीराको प्रकोप धेरै छ भने व्यवस्थापन गर्न: सिंचित क्षेत्रमा थायोडीकार्ब (Thiodicarb 75% WP) २ ग्राम प्रति एम.एल. पानीमा मिलाई पानी नपरेको बेलामा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्। साथै अन्य क्षेत्रमा फिप्रोनिल (Fipronil 0.3% G) अथवा कारटाप हाईड्रोक्लोराइड (Cartap hydrochloride 4% G) १५ देखि २० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले पानी नपरेको समयमा छर्कनुहोस्।

२. वर्षे धान

- धानबालीबाट राम्रो उत्पादन लिन र आफुले लगाउन चाहेको ठाउँ अनुसारको लागि सिफारिस गरिएका धानका उन्नत जातहरूको बीउ भरपर्दो श्रोतबाट समयमा नै व्यवस्था गरि ब्याड राख्नुहोस्।
 - तराई भित्रि मधेस, तल्लो पहाडी बेशीका सिंचित क्षेत्रको लागि बहुगुणी धान-१, बहुगुणी धान-२, हर्दिनाथ-२, मिथिला, रामपुर मन्सुली, सावित्री, रामधान तथा असिंचित क्षेत्रको लागि सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, सुख्खा धान-४, सुख्खा धान-५, सुख्खा धान-६, तरहरा-१ र हर्दिनाथ-२
 - घैया धानको लागि घैया-१, घैया-२ र विन्देश्वरी
 - बाढी ग्रस्त क्षेत्रका लागि स्वर्ण सब-१ र सम्बा मन्सुली सब-१
 - मध्य पहाडी क्षेत्रका लागि खुमल-४, खुमल-८, खुमल-१०, खुमल-११ र खुमल-१३
 - छरुवा धानखेतीको लागि तराई तथा भित्रि मधेसमा सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, तरहरा-१, हर्दिनाथ-२, घैया-२, राधा-४ र विन्देश्वरी तथा मध्य पहाडमा खुमल-४, खुमल-८ र खुमल-१०
- वर्षे धानको बीउ ब्याडमा राख्ने बेला भएकोले बेर्ना तयारीको लागि राम्ररी पाकेको गोबरमल/कम्पोस्ट मल २०-२५ डोको प्रति कठ्ठा वा ३०-३५ डोको प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्ने ठाँउको माटोमा राम्ररी मिलाई ३४ के.जी. बीउ प्रति कठ्ठा वा ५१ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले (१० वर्गमिटरमा १ के.जी. बीउका दरले) ब्याडमा छर्नुहोस्।
- छरुवा धानखेतीको लागि उपयुक्त समय भएकोले राम्रोसँग जग्गा तयार गरी १ के.जी. बीउ प्रति कठ्ठा वा १.५ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले लगाउन सुरु गर्नुहोस्।
- छरुवा धान खेतीमा झार व्यवस्थापनको लागि बीउ छरेको २-४ दिन भित्र पेन्डीमेथालिन झारनासक विषादी ५० मिलिलिटर १५ लिटर पानीमा मिसाई प्रति कठ्ठाका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धानको वीउलाई ब्याडमा राख्न वा सिधै छरुवा विधिबाट खेतमा छर्नु भन्दा अगाडी तल दिईएको विउ छान्ने विधि द्वारा धानको वीउलाई छानेर मात्रै प्रयोग गर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी भेग (जुम्ला) मा तयार भईसकेको बेर्ना रोपन शुरु गर्नुहोस्। ब्याडमा तयार गरिएको बेर्ना उखेलनु भन्दा १-२ दिन अगाडी सिंचाई दिएर मात्र उखेलनुहोस् र रोपनको लागि तयार गरेको जग्गामा १ हार देखि अर्को हारको दुरी २० से.मी. र बोटबाट बोटको दुरी १५ से.मी. को फरकमा २-३ वटा बेर्ना २-३ से.मी. गहिराईमा रोपनुहोस्।

बीउ छान्ने विधि:

- तीन लिटर पानीमा मसिनो धानको लागि लगभग ५०० ग्राम र मोटो धानको लागि ६०० ग्राम नुन एउटा बाल्टीनमा राम्ररी घोल्ने।
- घोलिएको नुन-पानीमा एक किलोग्राम जति धानको बीउ खन्याउने, एकैछिन चलाउने र १-३ मिनेट जति बीउलाई तैरिन र थिप्रिन दिने।
- तैरिएका र थिप्रिएका बीउलाई अलग-अलग झिकेर छुट्टै राख्ने। बाँकी बीउलाई त्यसरी नै सोही नुन-पानीको घोल प्रयोग गर्दै छुट्टयाउने।
- बीउको मात्रा धेरै वा थोरै भए सोही अनुरूप नुन-पानीको घोलको मात्रालाई बढाउन वा घटाउन सकिन्छ।
- थिप्रिएको बीउलाई सफा पानीले २ पटक सफा गरी व्याड राख्ने।
- छरुवा धान भए सिधै छर्ने। यसरी छानेको बीउलाई सोही दिन व्याड नराख्ने वा नछर्ने भए बीउलाई पानीले पखाली छहारीमा राम्ररी सुकाएर राख्न सकिन्छ।
- तैरिएको बीउलाई पनि पानीले पखालेर र सुकाएर अन्य प्रयोजनमा ल्याउन सकिन्छ। नुन-पानीको घोललाई गाईभैँसीको कुँडो बनाउँदा प्रयोगमा ल्याउन सकिन्छ।
- बीउलाई साफ, साफल वा बेभ्रिष्टिनले ३.० ग्राम प्रति के.जी. को दरले मिसाएर बन्द भाँडोमा वा बाल्टिनमा सबै दानामा लाग्ने गरी उपचार गर्ने। उपचार गरेको ३-४ दिनभित्र व्याडमा बीउ राख्ने।

चित्र: नुनपानीको घोलमा थिप्रेका र तैरिएका धानको बीउ

३. वर्षे मकै

- पहाडी भेगहरूमा अघिल्लो हप्ता हल्का देखि मध्यम वर्षा भएकोले मकै उम्रनको लागि चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा आफ्नो क्षेत्रको लागि सिफारिस गरिएको मकैको उन्नत जातहरू १-१.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले लगाउनु होस्।
- मध्यपहाडी भेगको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मनकामना-१, मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोषिलो मकै-१, खुमल पहेंलो, सितला, देउती र खुमल हाइब्रिड-२ (वर्णशंकर मकै) तथा छिटो पाक्ने मकैका जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६ र उच्च पहाडी क्षेत्रका लागि गणेश-१, गणेश-२ हुन्।

मकै बालीको मलखाद व्यवस्थापन

प्रकार	प्रांगारिक मल (के.जी./ रोपनी) जग्गा तयारीको बेलामा	आवश्यक रसायनिक मल जग्गा तयारीको बेलामा (के.जी./ रोपनी)			बाली लगाएको २५-३० दिनमा	बाली लगाएको ४५-५० दिनमा
		डि.ए.पी	युरिया	म्युरेट अफ पोटास	युरिया	युरिया
छिटो पाक्ने मकै	५००	६.५	४.०	३.३	३.३	३.३
ढिलो पाक्ने मकै	५००	६.५	५.६	३.३	४.९	४.९
वर्णशंकर मकै	७५०	६.५	७.२	३.३	४.९	४.९

- पहाडी भेगका अम्लीय माटो भएका ठाउँहरूमा माथि दिईएको फस्फोरसको मात्रालाई आधा-आधा गरि २ पटक (बाली लगाउने समयमा र ४०-४५ दिनमा) प्रयोग गर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ६, ११ जेठ २०७५, अवधि: ११ जेठ २०७५ — १७ जेठ २०७५

४. मुंग

- मुंग बालीमा पात खाने कीराको समस्या बारा जिल्लामा देखिएको हुँदा नोक्सानी थोरै छ भने आउँदो हप्ता पर्ने पानीले यस कीराको प्रकोप कम भएर जान्छ। यदि आर्थिक क्षति हुने अवस्था भएमा कुनै पनि सम्पर्क विषादी (डेल्टामेथ्रिन २८% ई.सी. वा मालाथियन ५०% ई.सी.) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई) पानी नपरेको बेलामा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

५. गहुँ

- गहुँलाई २-३ दिन घाममा सुकाएपछि (दानामा चिस्यानको मात्रा १०-१२ प्रतिशत नहुन्जेल) हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै- सीड बिन, प्रो-ब्याग, घ्याम्पोमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- भण्डारण गरेको वीउलाई कीराहरूबाट जोगाउन भकारीको माथिल्लो भागको वीउ माथि ४-५ ईन्च जति छहारीमा सुकाएको सुकिलो नीम, बकाइनो र तितेपाति जस्ता विरुवाको पातहरू राख्ने गरेमा पनि कीराहरू लाग्ने सम्भावना कम हुन्छ।
- वीउको लागि भण्डारण गरेको गहुँमा कीराहरू लाग्न नदिनको लागि सेलफस को २-३ चक्की मलमल कपडामा बेरेर १ मेट्रिक टन भण्डारण गरेको वीउमा भकारी भित्र हात घुसाएर ६-१२ ईन्च भित्र भकारीमा राखी हावा नछिर्ने गरि बन्द गरेर राखेमा कीराहरूबाट बचाउन सकिन्छ।

६. उखु

- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको एक महिना पछि ट्राइकोग्रामा (*Trichogramma chilonis* or *Trichogramma japonicum*) परजीवी कीरा १००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँच वटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ३-४ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। (ट्राइको कार्डको लागी नजिकको चिनी मील वा कृषि सम्बन्धी कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोला।)

उखुबालीमा लाग्ने प्लासी गवारो (Plassey borer)

यसको लाभाले उखुको डाँठभित्र तिब्र सुरंग बनाई क्षती पुर्याउँछ। एउटा अन्तर गाँठमा ८ देखि १० वटा सम्म प्वाल पार्दछ। यस्तो उखुको पात सुक्दछ र डाँठ सजिलै भाँचिन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि गवारो लागेको बोटहरू उखलेर जलाइदिने, पानी जमेको भए निकास दिने, कीराको प्रकोप देखा पर्न थालेपछि नाईट्रोजनजन्य मलहरूको प्रयोगमा रोक लगाउने, माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामा (*Trichogramma*) को प्रयोग गर्ने, परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस (*Cotesia flavipes*) को संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्ने, बत्तीको पासो राखी कीराको अनुगमन/अबलोकन गर्ने र बढी संख्यामा पुतली आएको बेला थायोडीकार्प (*Thiodicarp* ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० ली. घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्। प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरान्त्रानिलीप्रोल (*Chlorantraniliprole* ०.४% G) वा फिप्रोनिल (*Fipronil* ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कट्टाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर पर्याप्त चिस्यानको व्यवस्था गर्नुहोस्।

चित्र: परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस

चित्र: प्लासी गवारोको बयस्क

चित्र: प्लासी गवारोको लाभार्

चित्र: आईसोटोमा जेभेन्सिस जातको बरुला

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ६, ११ जेठ २०७५, अवधि: ११ जेठ २०७५ — १७ जेठ २०७५

७. भटमास

- भटमास लगाउने उपयुक्त समय भएकोले तराईका लागि पूजा, हाडी र कब तथा पहाडका लागि तरकारी भटमास १, लुम्ले १, सेती र रेन्सम सिफारिस गरिएका भटमासका उन्नत जातको बीउ भरपदो स्रोतबाट ल्याएर लगाउनुहोस्।
- भटमास लगाउने जग्गामा २.९ के.जी. डि.ए.पि. तथा १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा वा ४.५ के.जी. डि.ए.पि. र १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले जमीनको अन्तिम तयारीको बेला माटोमा राम्ररी मिलाईसकेपछि बीउ छर्नुहोस्।
- भटमासको एकल खेती गर्दा १.५-२.० के.जी. प्रति कट्टा वा २.५-३.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले बीउ प्रयोग गर्नुहोस्।
- भटमास एकलो बालीको रूपमा लाईनमा लगाउदा १ हार देखि अर्को हारको दूरी ५० से.मी. र बोटबाट बोटको दूरी १०-१५ से.मी. मा बीउलाई ३-४ से.मी. गहिरोमा रोप्नुहोस् तर भटमास मकैसँग अन्तरबालीको रूपमा लगाउदा मकैको हारको दुरी १ मीटर र एक बोट देखि अर्को बोट सम्मको दुरी २५ से.मी. हुने गरि १ हार मकै र २ हार भटमास लगाउनुहोस्।

८. आलु

- आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिने ठाउँहरूमा निरन्तर चिस्यान कायम राख्नुहोस्।
- उच्च पहाडी भेगमा बीउको लागि लगाइएको आलु बालीमा माटो ओभानो भएको अवस्थामा मात्र रगिग (वेजातका, भाइरसका रोगी, कमजोर र खिरिला बोटहरू उखेल्ने) गर्नुहोस्।
- आगामी साता वर्षा हुने संभावना भएकोले आलुबालीमा पानी जम्न नदिन निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा माटो ओभानो भएको अवस्थामा मात्र बीउ आलुलाई हाल्मपुलिंग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा लगाइएको अगोटे आलुबाली माटो ओभानो भएको अवस्थामा मात्र खनुहोस्।
- पहाडी जिल्लाहरूमा साता भरिनै बदली हुने संभावना भएकोले डडुवा रोग लाग्नबाट बचाउन मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिजेन गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ। प्रकोप बढ्दै गएमा डाइमेथोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक वा क्लिक्विसल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको अन्तरमा ४-५ पटक छर्नुहोस्। यी विषादी छर्दा स्टिकरको प्रयोग गर्नुहोस्।
- आलु खन्दा सानो (२० ग्रामभन्दा कम), वीउ साइजको (२०-५० ग्राम) र ठूलो (५० ग्राम भन्दा माथि) मा वर्गीकरण गर्नुहोस्। यी मध्ये वीउ साइजको आलु मात्र आगामी सिजनको लागि वीउको रूपमा कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्। वीउ आलु छान्दा बोक्रा बाक्लो, राम्रोसँग ओभाएको, चोट नलागेको, स्वस्थ आलुमात्र कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्। कोल्डस्टोरमा वीउ राख्न जुटको पातलो बोरा प्रयोग गर्नुहोस्।
- भण्डार गरिने बोराको भित्र र बाहिर नाम, जात, वीउको स्तर, खायन वा वीउ के को लागि हो छुट्टिने गरि लेवल लगाएर कोल्डस्टोरमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- आलुको पुतलीले सामान्यतया आलु भण्डारणमा ज्यादा नोक्सानी गर्ने भएकोले यसको नियन्त्रणको लागि बोझोको गानोको धुलो २ ग्राम प्रति के.जी. आलुको दरले मिसाउने वा तीतेपातीका टुक्रा आलुको तहमाथि राखिदिने वा वीउ आलुको हकमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई छर्नु पर्दछ।

९. फलफूल बाली

- उच्च पहाडी भेगका वर्षा भएका स्थानमा ओस कायम राख्न लेकाली फलफूलका विरुवाहरूको वरिपरि छापो राख्नुहोस्।
- सुन्तला जात फलफूल बालीमा लाग्ने कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि सामान्य प्रकोप भएका हाँगा पातहरू जलाईदिने तथा कीराको लागेको ठाँउमा कपडा/कपासले राम्ररी पुछ्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोली ७-७ दिनको अन्तरमा कत्ले कीरा लागेको स्थानमा छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ६, ११ जेठ २०७५, अवधि: ११ जेठ २०७५ — १७ जेठ २०७५

- सुन्तला जात फलफूलमा फल झर्ने समस्या व्यवस्थापन गर्न विरुवा बर्धक रसायन-प्लानोफिक्स (Planofix) वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात तथा लेकाली फलफूल बालीका नर्सरीहरूमा कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट आएका चोर हाँगाहरू अनिवार्य रूपमा हटाउनुहोस्।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरू पुष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगौँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराईड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगौँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगौँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका ठुटाहरूलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई द्र्याप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोप्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आरुको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले पात बटारिएको देखिएमा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम वा बोर्डो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिज्ने गरी २ पटक छर्नुहोस्। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही पनि नियन्त्रण गर्नुहोस्।
- आँपको फल कुहाउने औँसाले फल गुच्चा आकारको भएको अवस्थादेखि प्वाल पारेर फलभित्र अण्डा पारी माथिबाट बन्द गरिदिन्छ र औँसा बन्दछ। सोहि औँसाले फल खाएको ठाउँमा संक्रमण सुरु भई फल कुहेर झर्दछ। यसको लागि भाले झिँगा आकर्षण गर्न फेरोमेन ट्राप (मिथाइल युजिनोल) २-३ वटा प्रति कट्टा राख्नुहोस्। र २० लिटर पानीमा ४ लिटर मिलासेस र ५ एम.एल. स्पिनोस्याड राखी बगौँचामा छर्नुहोस्। साथै कुहेर झरेको फललाई खाडलमा पुर्नुहोस्।
- आँपमा फल झर्ने समस्या नरोकिएमा एन.ए.ए. १०-२० पि.पि.एम. पानी नपरेको बेलामा यो हप्तामा छर्नुहोस्। साथै प्लानोफिक्स १-२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर १०-१२ दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।
- लिचीमा फल फुट्ने समस्या हुने ठाँउहरूमा वोरेक्स वा वोरिक एसिड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर २-३ पटक छर्नुहोस्।
- स्याउको बोटमा लाग्ने टेन्ट क्याटरपिलर व्यवस्थापनको लागि टेन्ट समेतको हाँगालाई काटेर जलाउनुहोस् वा साबुन पानीको झोलमा डुबाउनुहोस्। कीरा लागेको सुरुवाती अवस्थामा वि. टी. २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् साथै यस कीराको प्रकोप बढि भएको खण्डमा क्लोरपाइरिफस (२० % ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने जिजिनामोथ व्यवस्थापनको लागि कीराको आश्रय स्थल नष्ट पार्न बगौँचाको सरसफाई गर्नुहोस् साथै क्लोरपाइरिफस (२०% ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको रातो सुलसुले कीरा व्यवस्थापनको लागि कार्तिक-मंसीरमा झरेका पातहरू संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। हिउँदको समय, जेठ तथा साउन महिनामा सर्वो खनिज तेल ५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्। यदि प्रकोप बढी भएमा ईमामेक्टिन बेन्जोएट (१.९% ई.सी.) १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् वा डाइमेथोएट (३५% ई.सी.) १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ६, ११ जेठ २०७५, अवधि : ११ जेठ २०७५ — १७ जेठ २०७५

- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष वैशाख देखि कात्तिकसम्म हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित चोर हाँगा तथा अन्य हाँगाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागि बागबानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्कनुहोस्। तथा थायोमेथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा पात खाने कीरा व्यवस्थापनको लागि क्लोरपाईरिफस (२० % ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि १% को बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो र १० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस्। प्रकोप बढी भएमा चोर हाँगाहरू हटाई सर्वो खनिज तेल ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस् अथवा थायोमेथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा फेद काट्ने कीरा व्यवस्थापनको लागि विषालु चारा (गहुँको चोकर वा ढुटो १०० ग्राम , चिनी वा सख्खर १० ग्राम, मालाथियन धुलो १० ग्राम, पानी १८० एम.एल. सबै मिलाई केराउका दाना जत्रा गोली बनाई साँझपख १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले) बनाई नर्सरीमा छर्कनुहोस् साथै प्रकाश पासोको प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा लाग्ने खुम्चे कीरा व्यवस्थापनको लागि राम्ररी पाकेको गोबर मल मात्र प्रयोग गर्नुहोस्। कार्वोफ्युरान (३% सि.जि.) १ के.जी. प्रति रोपनीका दरले छरेर माटोमा मिसाउनुहोस्। मेटरहिजियम (Metarhizium) नामक शुष्म जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १ के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उपरान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा १ के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने धुले ढुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरू हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्। डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको वरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिड गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।
- स्याउको बोक्रा खुइलिने रोग (Papery bark disease) को व्यवस्थापनको लागि हिउँदको समय, जेठ तथा साउनमा पुरै बोट भिज्नेगरि १% को बोर्डो मिश्रण छर्कनुहोस्। रोगी हाँगा, काँटछाँट गर्दा बनेका घाउ र बोटको काण्डमा बोर्डोपिष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो तथा १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्।
- आरु तथा कागजी बदामको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम वा बोर्डो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिज्ने गरी २ पटक छर्कनुहोस्। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही कीराको पनि नियन्त्रण गर्नुहोस्।

लिचीको सुलसुलेको व्यवस्थापन:

- सुलसुले बाट ग्रसित हाँगाहरु काटेर जलाउने तथा केल्वेन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् वा गन्धक ४.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली नयाँ आएका पालुवामा १ पटक र २ हप्ता पछि पुनः एक पटक छर्नुहोस्।
- लिचीको बगैचामा प्रत्येक साल सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। सुलसुलेको प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस्।

Photo: Lydell
Problem: Erhose mites.
श्रोत: <https://www.flickr.com/photos/scotnelson/5684226393>

१. तरकारी बालीहरु

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रायाप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस्। मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- बन्दाको पुतली (cabbage butterfly) ले बन्दा, काउली, मुला, रायो, सलगम, ब्रोकाउली तथा ग्याँठगोभीको पातको तल्लो भागमा समुहमा पहेलो रंगको फुल पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लाभ्राहरुले एकै स्थानमा रहेर नोक्सानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लाभ्राहरुलाई जम्मा पारी नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढी भएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान) अथवा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी साँझपख छर्कनुहोस्।

काउली-बन्दा समूहको इटा बुट्टे पुतली

- काउली-बन्दा समूहको तरकारी बालीमा इटा बुट्टे पुतलीको प्रकोप देखिएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान), २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्। यदि यसको प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

रातो खपटे कीरा:

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीरा जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। खपटे कीराहरू बिहान र बेलुका बालीमा हुने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- सिमी बालीमा सिंदूरे रोग व्यवस्थापनको लागि शुरुवाती अवस्थामा प्रकोप देखिएका पातहरू हटाई जलाउने गर्नुहोस्। यदि प्रकोप धेरै भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोला। फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफोस १६% ई.सी. (Chlorpyrifos 16% EC) को ०.५ एम.एल. र कार्बेनडाजिम (वेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्लोराक्विसल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्।
- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, भर्टिसिलियम लेकानी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिंगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिंगाको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- भाइरस लागेका बोटहरूलाई उखेलेर गाड्ने र स्वस्थ बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- भिण्डीमा फड्के कीरा (Jassids) को समस्या प्रत्येक वर्ष देखिने हुनाले फल टिप्ने अवस्था भन्दा पहिले यसको प्रकोप देखिएमा फिप्रोनील ८० डब्लु.पी. ५ ग्राम १६ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। फल टिप्ने अवस्था छ भने मालाथियन ५० इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा डाइक्लोरोभस ७६ इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। मालाथियन छर्केको ७ दिन सम्म र डाइक्लोरोभस छर्केको ५ दिन सम्म फल टिप्न हुदैन।

भिँडीको फल तथा डौँठमा लाग्ने गवारोको व्यवस्थापन:

- यस कीराको प्रकोप प्रायः प्रत्येक वर्ष हुने हुँदा बालीको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। सुरुवाती अवस्थामा यसको लक्षण भिँडीका मुना, कलिलो पातहरू र फलहरूमा हुने भएकोले यिनिहरू लाई जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै, कीराको अचल (pupa) अवस्थाहरू बिरुवाको बाहिरी भागहरूमा हुने हुँदा जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्।
- यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुवालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। शिकारी कीरा (जालीदार हरियो पखेटे कीरा) को प्रवर्धन र सम्बर्धन गर्नुहोस्।
- यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

फल कुहाउने औँसा (Fruit fly)

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रयाप प्रति कठ्ठा ५-६ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्रयापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- तरकारी बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि मिथायल ड्युजिनल युक्त बोटल ट्रयाप प्रति कठ्ठा १ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्रयापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्। मालाथियन ५० इ.सी, २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।

डाउनी मिल्ड्युको व्यवस्थापन

- यसको जिवाणु माटो तथा वीउमा रहने र हावाबाट पनि सार्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनु पर्दछ।
- फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुपर्दछ।
- खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्दछ र फर्सी जातका अन्य बिरुवाहरू हटाउनुहोस्।
- रोगको आक्रमण देखिएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २-२.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई हरेक ८-१० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुपर्दछ।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरोमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरू, धतुरो र कालीगोडी जस्ता बिरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्रयाप वा स्टिकी ट्रयाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि वयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरेण्ट्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

फौजी कीराको व्यवस्थापन:

- कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमोन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डो पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। बिरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने बित्तिकै तल उल्लेखित उपयुक्त व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनु पर्दछ।
- खेत भित्र र बाहिर रहेका झारपात निकाल्ने।
- बाली काटेपछि लार्भा र अचल अवस्थाहरू मार्नको लागि खेतलाई जोती ठुटाहरू नष्ट गर्ने र खेतमा २-४ दिनसम्म पानी पटाइदिने।
- प्रकोप देखिएको क्षेत्रमा धान पछि बढी कीरा लाग्ने बाली जस्तै: गहुँ, मकै, इत्यादी नलगाई अन्य बाली लगाउने।
- लार्भाहरू दिउँसो पातपतिङ्गरमा लुकी बस्ने भएकोले खेतको वरिपरि खाल्डो खनेर पातपतिङ्गरले ढाक्ने र त्यसमा जम्मा भएका लार्भाहरू संकलन गरी मार्ने।
- खेतमा पानी पटाएर २ लिटर प्रति हेक्टरका दरले मट्टितेल राखे र लार्भाहरूलाई मार्न बाँसको पट्टी वा डोरीको सहायताले बोट हल्लाइ मट्टितेल पानीमा झार्ने।
- जैविक विषादीहरू जस्तै: न्यूक्लियर पोलिहेड्रोसिस भाइरस (NPV) २५० एल.ई प्रति हेक्टर, वेसिलस थुरिन्जेन्सिस (Bt) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा क्लोरपाइरिफस १६% ई. सि. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा कीराको प्रकोप ज्यादै भएमा क्लोरपाइरिफस र साइपरमेथ्रिनको संमिश्रण भएको विषादी २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा इमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जि. ०.३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाइ प्रकोपको समयमा आवश्यकता अनुसार १-२ पटक स्प्रे गर्ने। यस्ता विषादी प्रयोग गरेको २ दिन सम्म विहान खेतमा गई मरेका ३-लार्भाहरू संकलन गरि नष्ट गर्नुपर्दछ अन्यथा पशुपंक्षीले खाएमा हानिकारक हुनसक्छ।

११. अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- माटोको सौर्य उपचार विधिबारे अनुसूची-१ मा विस्तृतमा दिईएको छ।

मौरी

- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ। तापक्रम र आर्द्रतामा दैनिक रूपमा उतार-चढाव भइरहेको हुनाले यस्तो बेलामा मौरीको छाउरा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले मौरी घरको नियमित अनुगमन गर्नुहोला।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनु उपयुक्त हुन्छ।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हप्तादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हप्ता पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्य वैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-श्रावणमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

व्यवस्थापनका बिधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नु पर्दछ। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुन किरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लाभले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्वा

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- हिमाली जिल्लाहरूमा भेडाबाखालाई उच्च चरन खर्कमा लैजाने समय भएकोले खोरत, पि.पि.आर. र बाह्य परिजिवी विरुद्ध खोप र डिपिङ्ग गरि चरन क्षेत्रमा लैजानुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगंध राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडिन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) पर्दछ।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखा र बंगुरमा खोरत विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरूमा खोरत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाखामा पनि पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे (ईन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोपको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको समयमा पशुवस्तुलाई शितल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। प्रशस्त मात्रामा पशुवस्तुलाई सफा पानी दिनमा ३ पटक भन्दा बढि उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोला। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार विधि अपनाउनुहोला।
 - २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राख्ने र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरूमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
 - अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला। १ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाखालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरू दुहुना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।
 - ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Tricalbendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला।
 - २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएक भेडा बाखालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरूमा दिने सकिन्छ।
 - लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ६, ११ जेठ २०७५, अवधि: ११ जेठ २०७५ — १७ जेठ २०७५

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, श्वास-प्रश्वासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानुपर्दछ।
- कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा सोत्तरको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिक्रोन ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम.एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।
- क्लासिकल स्वाइन फिभर विषाणुबाट सुँगुर, बंगुर, बँदेलमा लाग्ने अति खतरनाक महामारी रोग भएकोले यो रोग लाग्नबाट बच्न पाठा-पाठी जन्मेको ४५ दिनमा पहिलोपटक यो रोग विरुद्ध खोप लगाउनुहोस् र आफूले पालेका बंगुरहरूलाई प्रत्येक वर्ष नियमित रूपमा खोप लगाउनुहोस्।
- नयाँ स्थानबाट पाठा-पाठी तथा वयस्क ल्याउँदा स्वाइन फिभर विरुद्ध भ्याक्सीन लगाएको/नलगाएको राम्ररी बुझेर मात्र ल्याउनुहोस्। यदि खोप नलगाएको भए खोप लगाएर मात्र ल्याउनुहोस्।

लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरीका
१ दिन	मेरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि.भी.-१, एस.वि.-१	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.-१ लासोटा	१ थोपा आखाँमा
८-१२ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	१ थोपा आखाँमा
१८-२० दिन	मेरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाईड्रिट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर.१ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ६, ११ जेठ २०७५, अवधि : ११ जेठ २०७५ — १७ जेठ २०७५

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मरेक्स	मरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.बि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारो	आई.बि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

३. माछा

- प्रि-मनसुनको समयमा परेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो दिसासँगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरूमा कमनकार्प, ग्रास कार्प भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरूबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कछा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेगला बेगलै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कछा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- वायु प्रवाह यन्त्रको प्रयोग नगरिएका माछापोखरीमा पूर्ण बदली भएको दिनमा पानीको रंग गाढा हरियो/गाढा खैरो वा सेची डिस्क रिडिड २५ से.मी. भन्दा कम वा पोखरी पानीमा हात डुबाउँदा कुहिनो नडुब्यै हल्केला देखिन छाडेमा र माछाको संख्या ३००-३५० गोटा प्रति कछा भन्दा बढि भएको अवस्थामा मलखाद र दाना दिनुहुँदैन।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ६, ११ जेठ २०७५, अवधि: ११ जेठ २०७५ — १७ जेठ २०७५

४. घाँसेवाली

- वर्सिम तथा जै घाँसको बीउ पाक्ने समय भएकोले थ्रेसर वा लाठी प्रयोग गरि बीउ झारेर थन्काउनु अघि ३-४ घाममा (१०-१२% को चिस्यान कायम राख्ने) सुकाउनुहोस्।
- घाँसको बीउ भण्डारणमा कीरा लाग्नबाट जोगाउन घाँसको बीउमा सुकेको निमको पात वा तितेपाती राख्नुहोस्। यदि कीराको प्रकोप बढी भएमा सेल्फस २-३ चक्की प्रति टन बीउका दरले मलमल कपडामा बेरी बीउको बोरा वा भकारी भित्र ५-६ इन्च गहिराईमा हावा नछिर्ने गरि राख्दा कीराहरूबाट जोगाउन सकिन्छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने बर्षे घाँसहरू:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर	छर्ने तरीका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

अनुसूची १: माटोको सौर्य उपचार विधि

चैत्र देखि जेठ महिनामा नर्सरी राख्ने ठाउँमा माटोमुनि बसेर वाली बिरुवालाई नोक्सानी गर्ने झारपात, जीवाणु, किटाणुहरूको व्यवस्थापन गर्न पारदर्शी प्लाष्टिकले माटोलाई छोपी सूर्यको प्रकाशको मद्दतले माटोको उपचार गर्न यो विधि उपयुक्त मानिन्छ। यसका लागि ब्याड बनाउने ठाउँमा राम्रोसँग खनजोत गरी माटोको डल्ला फुटाई मसिनो पार्ने, झारपात तथा ढुंगालाई हटाउने, आवश्यक पर्ने गोठेमल माटोमा मिलाउने र पानीको निकासको लागि कुलेसो बनाउनुहोस्। जमिनको सतहबाट एक बित्ता उठाएर १ मिटर चौडाई र आवश्यकता अनुसार लम्बाई भएको, बिचको भाग केही उठेको र दायाँ बायाँ केही भिरालो भएको ब्याड राख्नुहोस्। माटो सुख्खा छ भने ६ इन्च गहिरो भिज्ने गरी सिचाई गर्नुहोस्। यसरी तयार भएको ब्याडलाई २५०-३०० गेजको प्लाष्टिकले करिब २५ से.मी. प्लाष्टिक ब्याड भन्दा बाहिर हुनेगरी माटो कालो नुहुन्जेल (करिब ३ हप्ता) छोप्नुहोस्। ब्याड राख्नुभन्दा अगाडी माटोलाई कुटोको सहायताले हल्का चलाउने र करिब ४-५ दिनसम्म चिसो हुन दिई बीउलाई पुरै ब्याडमा एकै दिन छर्नुहोस्। बीउ छरिसकेपछि नउभ्रसम्म छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्। यसरी उपचार गरेको माटो करिब ६ महिना सम्म ब्याडको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ।

वर्ष ४ अंक ७

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १८ जेठ २०७५

अवधि: १८ जेठ २०७५— २४ जेठ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- साताभरिने आशिक वा सामान्य रूपले बदली भई पूर्व र माध्यका धेरैजसो स्थानहरूमा मेघ गर्जन सहित हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने छ भने पश्चिमका स्थानहरूमा हल्का वर्षा हुने सम्भावना छ।

बालीनाली सारांश:

- नाइट्रोजनको कमीले बेना पहेंलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले व्याडमा टपड्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- तराई तथा भित्री मधेशमा वर्षे मकै लगाउने बेला भएकोले मकै उम्रनका लागि पर्याप्त चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाँउहरूमा सिफारिस गरिएका मकैका उन्नत जातहरू पोषिलो मकै-२, रामपुर-४, रामपुर कम्पोजिट तथा छिटो पाक्ने जात अरुण-१, अरुण-२, अरुण-३, अरुण-४ र अरुण-६ मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले व्यवस्था गरि लगाउनुहोस्।
- सुन्तलाजात तथा लेकाली फलफूल बालीका नर्सरीहरूमा कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट आएका चोर हाँगाहरू अनिवार्य रूपमा हटाउनुहोस्।
- स्याउको बोटमा लाग्ने टेन्ट क्याटरपिलर व्यवस्थापनको लागि टेन्ट समेतको हाँगालाई काटेर जलाउनुहोस् वा साबुन पानीको झोलमा डुबाउनुहोस्। कीरा लागेको सुरुवाती अवस्थामा बि. टी. २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् साथै यस कीराको प्रकोप बढि भएको खण्डमा क्लोरपाईरिफस (२० % ई.सी.) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हितर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवामा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।
- वर्षा सँगै शंखे तथा चिप्ले कीराहरूको प्रकोप बढ्ने र तरकारी बाली तथा फलफुलका विरुवामा निकै क्षती पुर्याउने भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- प्रि-मनसुनको समयमा हावाहुरी, चट्याङ सँगै परेको असिना पानीले माछा पोखरीमा हुने तापीय आघात (thermal shock) बाट बचाउन माछापोखरीमा पानीको गहिराई कम्तीमा १.५ मिटर कायम राख्नुहोस्।
- हिमाली जिल्लाहरूमा भेडावाखालाई उच्च चरन खर्कमा लैजाने समय भएकोले खोरेत, पि.पि.आर. र बाहा परिजिवी विरुद्ध खोप र डिपिङ्ग गरि चरन क्षेत्रमा लैजानुहोस्।
- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- भेडावाखामा छमासे (इन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरू पलाउने र कलिला घाँसहरू पाउने हुँदा घाँसहरू नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुँदा पशु वस्तुलाई यस्ता घाँसहरू ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि: १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

०४ जेठ २०७५ देखि १० जेठ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी विवरण							
	कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा	कैफियत
		अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	९०.१	३२.०-३४.०	२१.०-२४.०	६७-९३	६५-७९	-	-	-
मोरङ	१२.२	३२.१-३४.३	२३.०-२५.६	७०-८२	३५-६५	०.०-६.०	उत्तर	
धनकुटा	९.४	२६.६-२७.९	१८.०-२१.०	८१-९२	७०-७८	०.०-१.०	उत्तर	
संखुवासभा	११.९	२५.४-२९.८	१८.५-२१.०	८६-९९	७२-८७	-	-	-
सुनसरी	४.५	३३.०-३५.०	२१.५-२५.५	६५-९०	५६-८८	-	-	-
सप्तरी	४४.२	३२.३-३५.०	२४.०-२७.५	८१-९०	६४-७१	-	-	-
सिराहा	०.०	३३.५-३५.०	२४.५-२७.५	६८-७७	५३-६५	-	-	-
दोलखा	३५.१	२४.५-२९.०	१८.५-२२.५	९२-९७	८४-८७	-	-	-
महोत्तरी	१.७	३३.३-३५.८	२५.०-२८.०	६८-८१	४२-७७	-	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	२१.४	२९.०-३३.३	१८.९-२३.५	९८-१००	७१-८७	-	-	-
बारा	१८.४	३४.५-३५.७	२२.०-२८.०	६६-७९	४९-६०	१.४-२.८	पुर्व	
धादिङ	६.४	३०.०-३३.०	१९.०-२२.५	७२-८०	६०-७८	-	-	-
चितवन	१७.५	३३.२-३५.२	२२.५-२६.०	७९-९७	७०-८४	-	-	-
कास्की	५६.१	२८.०-३१.६	१९.५-२३.४	९१-९८	५९-७५	०.०-२.०	पश्चिम	
मुस्ताङ	०.०	१८.५-२३.०	५.५-१०.०	७४-८६	७१-८२	-	-	-
पाल्पा	१५.१	२६.२-२९.०	१९.६-२२.०	७८-९०	७३-८३	-	-	-
रूपन्देही	३१.९	३४.३-३६.५	१८.५-२७.५	५५-८०	४५-५५	१.०-६.०	पुर्व	
रुकुम	०.०	३५.०-३८.०	१७.५-२३.५	५३-६९	४६-६३	-	-	-
दाङ	४.२	३२.३-३४.३	२०.७-२४.४	७१-७६	५२-६१	१.०-३.०	दक्षिण	
बाँके	१५.६	३६.२-३८.५	२०.५-२७.०	६१-७४	३१-५१	०.०-७.०	दक्षिण	
सुर्खेत	१०.२	३२.५-३५.२	१८.४-२५.१	६२-७९	४०-५८	१.०-४.०	पुर्व	चट्याङ
जुम्ला	२.२	२५.६-२९.४	८.५-१२.०	५७-६८	२१-३२	०.५-५.०	दक्षिण	
कैलाली	६.२	३५.७-४१.०	२२.५-२८.६	६०-६७	३८-४९	०.०-२.५	उत्तर	
डोटी	१३.०	३४.२-४१.०	१७.६-२४.०	६२-८१	१७-४५	०.०-२.५	पुर्व	
दार्चुला	११.४	३१.५-३५.०	१६.५-२२.०	७५-८८	५०-६९	-	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि : १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

११ जेठ २०७५ देखि १८ जेठ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	२४.३	३१.५-३५.०	१९.५-२३.०	६७-९३	६९-७८	-	-
मोरङ	७२	२९.९	३१.८-३४.०	२१.०-२५.३	६४-८६	३५-६७	२.०-९.०	पुर्व
धनकुटा	१६८०	७.८	२६.४-२९.१	१६.४-२१.०	७६-९१	६०-७२	०.५-१.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	१६.५	२४.८-३०.०	१७.०-२१.०	७७-९१	७३-८४	-	-
सुनसरी	२००	०.०	३१.०-३५.०	२३.५-२५.५	६३-८६	४५-७३	-	-
सप्तरी	९१	३४.३	३२.५-३४.३	२५.०-२७.५	८०-९४	६५-८०	-	-
सिराहा	१३८	५.७	३१.५-३४.५	२४.०-२७.०	६१-८५	५०-७३	-	-
दोलखा	१७५५	२२.१	२३.०-२९.०	१४.५-१७.५	८७-९४	७३-९६	-	-
महोत्तरी	१७२	२५.०	३३.७-३६.०	२२.०-२७.५	६२-७६	५७-७१	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	३५.२	२९.२-३५.०	१६.०-२१.५	९५-१००	६१-८३	-	-
बारा	१३०	२३.४	३४.०-३६.५	२२.०-२४.०	६३-९६	४२-८१	१.०-२.५	पुर्व
धादिङ	१०८५	५.४	३१.०-३४.३	१७.५-२३.०	५४-९०	४९-८४	-	-
चितवन	२५६	४१.१	३३.३-३६.४	१९.२-२५.२	७८-९९	७२-८३	-	-
कास्की	८२७	१७८.०	२९.६-३२.१	१८.३-२२.५	८४-९९	५१-६१	०.५-२.५	पुर्व
मुस्ताङ	२५६६	३.३	१८.०-२२.५	३.५-७.५	६७-७८	५८-६९	-	-
पाल्पा	१०६७	२१.२	२८.०-३१.५	१६.७-२२.४	७७-८७	५३-८३	-	-
रुपन्देही	१०९	२८.०	३३.७-३६.७	१८.६-२५.६	६०-७०	५०-५५	०.६-६.०	पुर्व
रुकुम	९१०	फाटफुट	३४.५-३९.५	१७.०-२१.०	४६-८४	३६-७७	-	-
दाङ	६३४	२२.७	३३.३-३७.४	१८.८-२४.८	५६-७९	३९-५२	०.५-६.०	दक्षिण
बाँके	१६५	१९.४	३६.६-४२.२	२०.०-२८.०	५३-७५	२३-५०	१.५-३.०	पुर्व
सुर्खेत	७२०	४१.६	३१.०-३६.७	१७.५-२२.०	४१-७४	२९-५४	१.५-३.०	पुर्व
जुम्ला	२३००	२.९	२५.५-२८.२	९.०-१०.७	५०-६९	१८-३५	०.५-४.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	१९.७	३६.२-४१.२	२१.०-२६.२	५९-७४	३८-४६	१.०-२.०	पुर्व
डोटी	६५२	६.८	३६.५-३९.०	१८.०-२१.५	४५-६६	१५-४७	०.५-४.०	दक्षिण
दार्चुला	१०९७	६.०	३१.५-३६.०	१६.०-२१.०	६६-९१	२२-६५	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि: १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

कृषि-सल्लाह

क. बालीनाली

१. चैते धान

- चैते धानमा फूल फुल्नु अघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टाका दरले टपट्रेस गर्नुहोस्। टपट्रेस गरिसकेपछि २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बगेर बाहिर जान नदिनुहोस्।
- चैते धानको बालामा दुध भरिने अवस्थामा पतेरो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष देखिने गरेको छ। यो कीरालाई समयमै व्यवस्थापन नगरे आर्थिक क्षती हुने भएकोले बालीको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

धानबालीको गवारो कीरा

- धान खेतमा ५% मृत गुबा वा २% सेतो बाला वा प्रति वर्ग मीटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएको अवस्थामा यसले आर्थिक क्षती पुर्‍याउछ। यस कीराको प्रकोप धेरै छ भने व्यवस्थापन गर्न: सिंचित क्षेत्रमा थायोडीकार्ब (Thiodicarb 75% WP) २ ग्राम प्रति एम.एल. पानीमा मिलाई पानी नपरेको बेलामा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्। साथै अन्य क्षेत्रमा फिप्रोनिल (Fipronil 0.3% G) अथवा कारटाप हाईड्रोक्लोराइड (Cartap hydrochloride 4% G) १५ देखि २० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले पानी नपरेको समयमा छर्कनुहोस्।

२. वर्षे धान

- धानबालीबाट राम्रो उत्पादन लिन र आफुले लगाउन चाहेको ठाउँ अनुसारको लागि सिफारिस गरिएका धानका उन्नत जातहरूको बीउ भरपर्दो श्रोतबाट समयमा नै व्यवस्था गरि ब्याड राख्नुहोस्।
 - तराई भित्रि मधेस, तल्लो पहाडी बेंशीका सिंचित क्षेत्रको लागि बहुगुणी धान-१, बहुगुणी धान-२, हर्दिनाथ-२, मिथिला, रामपुर मन्सुली, सावित्री, रामधान तथा असिंचित क्षेत्रको लागि सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, सुख्खा धान-४, सुख्खा धान-५, सुख्खा धान-६, तरहरा-१ र हर्दिनाथ-२
 - घैया धानको लागि घैया-१, घैया-२ र विन्देश्वरी
 - बाढी ग्रस्त क्षेत्रका लागि स्वर्ण सब-१ र सम्बा मन्सुली सब-१
 - मध्य पहाडी क्षेत्रका लागि खुमल-४, खुमल-८, खुमल-१०, खुमल-११ र खुमल-१३
 - छरुवा धानखेतीको लागि तराई तथा भित्रि मधेसमा सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, तरहरा-१, हर्दिनाथ-२, घैया-२, राधा-४ र विन्देश्वरी तथा मध्य पहाडमा खुमल-४, खुमल-८ र खुमल-१०
- वर्षे धानको बीउ ब्याडमा राख्ने बेला भएकोले बेर्ना तयारीको लागि राम्ररी पाकेको गोबरमल/कम्पोस्ट मल २०-२५ डोको प्रति कट्टा वा ३०-३५ डोको प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्ने ठाँउको माटोमा राम्ररी मिलाई ३४ के.जी. बीउ प्रति कट्टा वा ५१ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले (१० वर्गमिटरमा १ के.जी. बीउका दरले) ब्याडमा छर्नुहोस्।
- नाइट्रोजनको कमीले बेर्ना पहेंलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले ब्याडमा टपट्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- छरुवा धानखेतीको लागि उपयुक्त समय भएकोले राम्रोसँग जग्गा तयार गरी १ के.जी. बीउ प्रति कट्टा वा १.५ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले लगाउन सुरु गर्नुहोस्।
- छरुवा धान खेतीमा झार व्यवस्थापनको लागि बीउ छरेको दिनदेखि ४ दिन भित्र पेन्डीमेथालिन झारनासक विपादी ५० मिलिलिटर १५ लिटर पानीमा मिसाई प्रति कट्टाका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धानको बीउलाई ब्याडमा राख्न वा सिधै छरुवा बिधिबाट खेतमा छर्नु भन्दा अगाडी तल दिईएको बिउ छान्ने बिधि द्वारा धानको बीउलाई छानेर मात्रै प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान बालीमा हरियो मलको रूपमा ढैंचा खेतीको व्यवस्थापनबारे अनुसूची-२ मा विस्तृतमा दिईएको छ।

बीउ छान्ने विधि:

- तीन लिटर पानीमा मसिनो धानको लागि लगभग ५०० ग्राम र मोटो धानको लागि ६०० ग्राम नुन एउटा बाल्टिनमा राम्ररी घोल्ने।
- घोलिएको नुन-पानीमा एक किलोग्राम जति धानको बीउ खन्याउने, एकैछिन चलाउने र १-३ मिनेट जति बीउलाई तैरिन र थिग्न दिन।
- तैरिएका र थिग्निएका बीउलाई अलग-अलग झिकेर छुट्टै राख्ने। बाँकी बीउलाई त्यसरी नै सोही नुन-पानीको घोल प्रयोग गर्दै छुट्याउने।
- बीउको मात्रा धेरै वा थोरै भए सोही अनुरूप नुन-पानीको घोलको मात्रालाई बढाउन वा घटाउन सकिन्छ।
- थिग्निएको बीउलाई सफा पानीले २ पटक सफा गरी ब्याड राख्ने।
- छरुवा धान भए सिधै छर्ने। यसरी छानेको बीउलाई सोही दिन ब्याड नराख्ने वा नछर्ने भए बीउलाई पानीले पखाली छहारीमा राम्ररी सुकाएर राख्न सकिन्छ।
- तैरिएको बीउलाई पनि पानीले पखालेर र सुकाएर अन्य प्रयोजनमा ल्याउन सकिन्छ। नुन-पानीको घोललाई गाईभैसीको कुँडो बनाउँदा प्रयोगमा ल्याउन सकिन्छ।
- बीउलाई साफ, साफल वा बेभिष्टिनले ३.० ग्राम प्रति के.जी. को दरले मिसाएर बन्द भाँडोमा वा बाल्टिनमा सबै दानामा लाग्ने गरी उपचार गर्ने। उपचार गरेको ३-४ दिनभित्र ब्याडमा बीउ राख्ने।

चित्र: नुनपानीको घोलमा थिग्निएका र तैरिएका धानको बीउ

३. वर्षे मकै

- पहाडी भेगहरूमा अघिल्लो हप्ता हल्का देखि मध्यम वर्षा भएकोले मकै उम्रनको लागि चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा आफ्नो क्षेत्रको लागि सिफारिस गरिएको मकैको उन्नत जातहरू १-१.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले लगाउनु होस्।
- मध्यपहाडी भेगको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मनकामना-१, मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोषिलो मकै-१, खुमल पहेँलो, सितला, देउती र खुमल हाइब्रिड-२ (वर्णशंकर मकै) तथा छिटो पाक्ने मकैका जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६ हुन्।
- तराई तथा भित्री मधेशमा वर्षे मकै लगाउने बेला भएकोले मकै उम्रनका लागि पर्याप्त चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा सिफारिस गरिएका मकैका उन्नत जातहरू पोषिलो मकै-२, रामपुर-४, रामपुर कम्पोजिट तथा छिटो पाक्ने जात अरुण-१, अरुण-२, अरुण-३, अरुण-४ र अरुण-६ मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले व्यवस्था गरि लगाउनुहोस्।

मकै बालीको मलखाद व्यवस्थापन

प्रकार	प्रांगारिक मल (के.जी./ रोपनी) जग्गा तयारीको बेला	आवश्यक रसायनिक मल जग्गा तयारीको बेला (के.जी./ रोपनी)			बाली लगाएको २५-३० दिनमा	बाली लगाएको ४५-५० दिनमा
		डि.ए.पी	युरिया	म्युरेट अफ पोटास	युरिया	युरिया
छिटो पाक्ने मकै	५००	६.५	४.०	३.३	३.३	३.३
ढिलो पाक्ने मकै	५००	६.५	५.६	३.३	४.१	४.१
वर्णशंकर मकै	७५०	६.५	७.२	३.३	४.९	४.९

- पहाडी भेगका अम्लीय माटो भएका ठाउँहरूमा माथि दिईएको फस्फोरसको मात्रालाई आधा-आधा गरि २ पटक (बाली लगाउने समयमा र ४०-४५ दिनमा) प्रयोग गर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हातिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुबोमा राख्नुहोस्। यसरी बिषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मासम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि : १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

४. मुंग

- मुंग बालीमा पात खाने कीराको समस्या बारा जिल्लामा देखिएको हुँदा नोकसानी थोरै छ भने आउँदो हप्ता पर्ने पानीले यस कीराको प्रकोप कम भएर जान्छ। यदि आर्थिक क्षती हुने अवस्था भएमा कुनै पनि सम्पर्क बिषादी (डेल्टामेथ्रिन २८% ई.सी. वा मालाथियन ५०% ई.सी.) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई) पानी नपरेको बेलामा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

५. गहुँ

- बीउको लागि भण्डारण गरेको गहुँमा कीराहरू लागे नलागेको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्।

६. उखु

- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको एक महिना पछि ट्राइकोग्रामा (*Trichogramma chilonis* or *Trichogramma japonicum*) परजीवी कीरा १००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँच वटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ३-४ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। (ट्राइको कार्डको लागी नजिकको चिनी मील वा कृषि सम्बन्धी कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोला।)

उखुबालीमा लाग्ने प्लासी गवारो (*Plassey borer*)

यसको लाभाले उखुको डाँठभित्र तिब्र सुरंग बनाई क्षती पुर्याउँछ। एउटा अन्तर गाँठमा ८ देखि १० वटा सम्म प्वाल पार्दछ। यस्तो उखुको पात सुक्दछ र डाँठ सजिलै भाँचिन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि गवारो लागेको बोटहरू उखलेर जलाइदिने, पानी जमेको भए निकास दिने, कीराको प्रकोप देखा पर्ने थालेपछि नाईट्रोजनजन्य मलहरूको प्रयोगमा रोक लगाउने, माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामा (*Trichogramma*) को प्रयोग गर्ने, परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस (*Cotesia flavipes*) को संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्ने, बत्तीको पासो राखी कीराको अनुगमन/अवलोकन गर्ने र बढी संख्यामा पुतली आएको बेला थायोडीकार्प (*Thiodicarp* ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० ली. घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्। प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरान्त्रानिलीप्रोल (*Chlorantraniliprole* ०.४% G) वा फिप्रोनिल (*Fipronil* ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कट्टाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरे प्यास चिस्यानको व्यवस्था गर्नुहोस्।

चित्र: परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस

चित्र: प्लासी गवारोको बयस्क

चित्र: प्लासी गवारोको लार्वा

चित्र: आईसोटोमा जेभेन्सिस जातको बरला

७. भटमास

- भटमास लगाउने उपयुक्त समय भएकोले तराईका लागि पूजा, हाडी र कव तथा पहाडका लागि तरकारी भटमास १, लुम्ले १, सेती र रेन्सम सिफारिस गरिएका भटमासका उन्नत जातको बीउ भरपदो स्रोतबाट ल्याएर लगाउनुहोस्।
- भटमास लगाउने जग्गामा २.९ के.जी. डि.ए.पि. तथा १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा वा ४.५ के.जी. डि.ए.पि. र १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले जमीनको अन्तिम तयारीको बेला माटोमा राम्ररी मिलाईसकेपछि बीउ छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि: १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

- भटमासको एकल खेती गर्दा १.५-२.० के.जी. प्रति कट्टा वा २.५-३.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले बीउ प्रयोग गर्नुहोस्।
- भटमास एकलो बालीको रूपमा लाईनमा लगाउदा १ हार देखि अर्को हारको दूरी ५० से.मी. र बोटबाट बोटको दूरी १०-१५ से.मी. मा बीउलाई ३-४ से.मी. गहिरोमा रोप्नुहोस् तर भटमास मकैसंग अन्तरबालीको रूपमा लगाउदा मकैको हारको दुरी १ मीटर र एक बोट देखि अर्को बोट सम्मको दुरी २५ से.मी. हुने गरि १ हार मकै र २ हार भटमास लगाउनुहोस्।

८. आलु

- उच्च पहाडमा लगाइएको आलुमा दाना लाग्ने बेला भएकोले माटोको चिस्यान हेरी उकेरा दिने काम सिध्याउने र वीउ आलुबालीमा बेजात र रोगी बोट उखेलेर (रोगिङ्ग) नष्ट गर्नुहोस्।
- आगामी हप्तामा पानी पर्ने सम्भावना भएकोले मध्य तथा उच्च पहाडमा आलु बालीमा पानी जम्न नदिन निकासको व्यवस्था गर्नुहोला। सो समयमा विषादी छर्ने काम नगर्नुहोला।
- खन्ने बेला भइसकेको आलुलाई वर्षा र माटोको चिस्यान हेरी कम ओसिलो अवस्थामा मात्र खनुहोला।
- मध्य पहाडमा रोपेको अगोटै आलुबाली खन्ने र पछ्यौटे वीउको बालीमा हाल्मपुलिड (दाना ननिस्कने गरि बोट उखेल्ने) गर्नुहोस्।
- आलु खन्दा सानो (२० ग्राम भन्दा कम), वीउ साइजको (२०-५० ग्राम) र ठूलो (५० ग्राम भन्दा माथि) मा वर्गीकरण गर्नुहोस्। यी मध्ये वीउ साइजको आलु मात्र आगामी सिजनको लागि वीउको रूपमा कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्।

आलु भण्डारण विधि:- आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०°सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा वीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाक्स, प्लाष्टिकका क्रेट या -याकमा फिजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुपर्छ। यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुपर्छ। लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५°सेल्सियस तापक्रममा २ हप्तासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा बाक्लिन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिझै गरी भण्डारण गर्नुपर्छ। रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिपफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन।

- मध्य तथा उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा साता भरिने बदली भई पानी पर्ने संभावना भएकोले डुबुवा रोग लाग्न सक्ने भए पनि परिपक्व भइसकेको आलु बालीमा विषादि छर्कदा खर्च मात्रै हुनाले अपरिपक्व बालीमा मात्रै विषादि छर्कनुहोस्।
- आलुको पुतली (Phthorimaea operculella) ले सामान्यतया आलु भण्डारणमा ज्यादा नोक्सानी गर्ने भएपनि कहिले काँही खेतबारीमा पनि नोक्सानी पुर्याउँछ। यसको व्यवस्थापनको लागि जमीन बाहिर आलुको दाना नदेखिने गरि उकेरा लगाउने, डाईमेथोएट ३०% ई.सी. (रोगर) २ एम.एल वा मालथियन ५० % इ.सी.,
- २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनु पर्दछ। साथै यस कीराको प्रकोप हाल खेतबारीमा देखिएको हुँदा त्यस क्षेत्रमा आलु भण्डारण गर्दा विशेष ध्यान दिनु पर्दछ।
- आलुको पुतलीले सामान्यतया आलु भण्डारणमा ज्यादा नोक्सानी गर्ने भएकोले यसको नियन्त्रणको लागि बोझोको गानोको धूलो २ ग्राम प्रति के.जी. आलुको दरले मिसाउने वा तीतेपातीका टुक्रा आलुको तहमाथि राखिदिने वा वीउ आलुको हकमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई छर्कनु पर्दछ।
- भण्डार गरिने बोराको भित्र र बाहिर नाम, जात, वीउको स्तर, खायन वा वीउ के को लागि हो छुट्टिने गरि लेवल लगाएर कोल्डस्टोरमा भण्डारण गर्नुपर्दछ।

९. फलफूल वाली

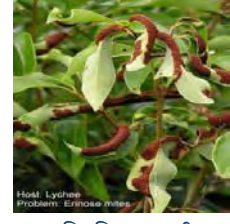
- सुन्तलाजात फलफूल वालीमा लागने कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि सामान्य प्रकोप भएका हाँगा पातहरू जलाईदिने तथा कीरा लागेको ठाँउमा कपडा/कपासले राम्ररी पुछनुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोली ७-७ दिनको अन्तरमा कत्ले कीरा लागेको स्थानमा छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलमा फल झर्ने समस्या व्यवस्थापन गर्न विरुवा बर्धक रसायन-प्लानोफिक्स (Planofix) वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात तथा लेकाली फलफूल वालीका नर्सरीहरूमा कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट आएका चोर हाँगाहरू अनिवार्य रूपमा हटाउनुहोस्।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरू पुष्ट भई घरको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोकसानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटासम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्रविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका टुटाहरूलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ट्राप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आरुको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले पात बटारिएको देखिएमा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम वा बोर्डो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिज्ने गरी २ पटक छर्नुहोस्। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही पनि नियन्त्रण गर्नुहोस्।
- आँपको फल कुहाउने औँसाले फल गुच्चा आकारको भएको अवस्थादेखि प्वाल पारेर फलभिन्न अण्डा पारी माथिबाट बन्द गरिदिन्छ र औँसा बन्दछ। सोहि औँसाले फल खाएको ठाउँमा संक्रमण सुरु भई फल कुहेर झर्दछ। यसको लागि भाले झिँगा आकर्षण गर्न फेरोमेन ट्राप (मिथाइल युजिनोल) २-३ वटा प्रति कट्टा राख्नुहोस्। र २० लिटर पानीमा ४ लिटर मिलासेस र ५ एम.एल. स्पिनोस्याड राखी बगैँचामा छर्नुहोस्। साथै कुहेर झरेको फललाई खाडलमा पुर्नुहोस्।
- आँपमा फल झर्ने समस्या नरोकिएमा एन.ए.ए. १०-२० पि.पि.एम. पानी नपरेको बेलामा यो हसामा छर्नुहोस्। साथै प्लानोफिक्स १-२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर १०-१२ दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।
- लिचीमा फल फुट्ने समस्या हुने ठाँउहरूमा वोरेक्स वा वोरिक एसिड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर २-३ पटक छर्नुहोस्।
- स्याउको बोटमा लाग्ने टेन्ट क्याटरपिलर व्यवस्थापनको लागि टेन्ट समेतको हाँगालाई काटेर जलाउनुहोस् वा साबुन पानीको झोलमा डुबाउनुहोस्। कीरा लागेको सुरुवाती अवस्थामा वि. टी. २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् साथै यस कीराको प्रकोप बढि भएको खण्डमा क्लोरपाइरिफस (२० % ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरी छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने जिजिनामोथ व्यवस्थापनको लागि कीराको आश्रय स्थल नष्ट पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस् साथै क्लोरपाइरिफस (२०% ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरी छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि: १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

- स्याउको रातो सुलसुले कीरा व्यवस्थापनको लागि कार्तिक-मंसिरमा झरेका पातहरू संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। हिउँदको समय, जेठ तथा साउन महिनामा सर्वो खनिज तेल ५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्। यदि प्रकोप बढी भएमा ईमामेक्टिन बेन्जोएट (१.९% ई.सी.) १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् वा डाइमेथोएट (३.५% ई.सी.) १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष वैशाख देखि कात्तिकसम्म हुने हुनाले नियमीत अनुगमन गर्नुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित चोर हाँगा तथा अन्य हाँगाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागि बागवानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्नुहोस्। तथा थायोमेथोक्जाम (२.५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा पात खाने कीरा व्यवस्थापनको लागि क्लोरपाईरिफस (२० % ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि १% को बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो र १० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा चोर हाँगाहरू हटाई सर्वो खनिज तेल ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् अथवा थायोमेथोक्जाम (२.५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा फेद काट्ने कीरा व्यवस्थापनको लागि विषालु चारा (गहुँको चोकर वा ढुटो १०० ग्राम , चिनी वा सख्खर १० ग्राम, मालाथियन धुलो १० ग्राम, पानी १८० एम.एल. सबै मिलाई केराउका दाना जत्रा गोली बनाई साँझपख १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले) बनाई नर्सरीमा छर्नुहोस् साथै प्रकाश पासोको प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा लाग्ने खुम्चे कीरा व्यवस्थापनको लागि राम्ररी पाकेको गोबर मल मात्र प्रयोग गर्नुहोस्। कार्वोफ्युरान (३% सि.जि.) १ के.जी. प्रति रोपनीका दरले छरेर माटोमा मिसाउनुहोस्। मेटरहिजियम (Metarhizium) नामक शुद्ध जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १ के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उप्रान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा १ के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने धुले हुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरू हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्। डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको वरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिड गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।
- स्याउको बोक्रा खुइलिने रोग (Papery bark disease) को व्यवस्थापनको लागि हिउँदको समय, जेठ तथा साउनमा पुरै बोट भिज्नेगरि १% को बोर्डो मिश्रण छर्नुहोस्। रोगी हाँगा, काँटछाँट गर्दा बनेका घाउ र बोटको काण्डमा बोर्डोपेष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो तथा १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्।
- आरु तथा कागजी बदामको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम वा बोर्डो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिज्ने गरी २ पटक छर्नुहोस्। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही कीराको पनि नियन्त्रण गर्नुहोस्।

लिचीको सुलसुलेको व्यवस्थापन:

- लिचीको फल टिपिसकेपछि सुलसुले लागेका हाँगाहरु व्यवस्थित तरिकाले काटेर नष्ट गर्नुहोस् र काटेको ठाँउमा बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस् र केल्थेन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् वा गन्धक ४.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली नयाँ आएका पालुवामा १ पटक र २ हप्ता पछि पुनः एक पटक छर्नुहोस्।
- लिचीको बगैँचामा प्रत्येक साल सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। सुलसुलेको प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस्।

श्रोत: <https://www.flickr.com/photos/scotnelson/5684226393>

१०. तरकारी बालीहरु

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रयाप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस्। मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- बन्दाको पुतली (cabbage butterfly) ले बन्दा, काउली, मुला, रायो, सलगम, ब्रोकाउली तथा ग्याँठगोभीको पातको तल्लो भागमा समुहमा पहिलो रंगको फुल पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लाभ्राहरुले एकै स्थानमा रहेर नोकसानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लाभ्राहरुलाई जम्मा पारी नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढी भएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान) अथवा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी साँझपख छर्नुहोस्।

काउली-बन्दा समूहको इटा बुट्टे पुतली

- काउली-बन्दा समूहको तरकारी बालीमा इटा बुट्टे पुतलीको प्रकोप देखिएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान), २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्नुहोस्। यदि यसको प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी छर्नुहोस्।

रातो खपटे कीरा:

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीरा जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। खपटे कीराहरु बिहान र बेलुका बालीमा हुने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पी.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि: १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

- सिमी बालीमा सिंदूरे रोग व्यवस्थापनको लागि शुरुवाती अवस्थामा प्रकोप देखिएका पातहरू हटाई जलाउने गर्नुहोस्। यदि प्रकोप धेरै भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोला। फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफोस १६% ई.सी. (Chlorpyrifos 16% EC) को ०.५ एम.एल. र कार्बेनडाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्लोराक्विसल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्।
- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, *भर्टिसिलियम लेकानी* २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिंगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिंगाको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- भाइरस लागेका बोटहरूलाई उखेलेर गाड्ने र स्वस्थ बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- भिण्डीमा फड्के कीरा (Jassids) को समस्या प्रत्येक वर्ष देखिने हुनाले फल टिप्ने अवस्था भन्दा पहिले यसको प्रकोप देखिएमा फिप्रोनील ८० डब्लु.पी. ५ ग्राम १६ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। फल टिप्ने अवस्था छ भने मालाथियन ५० इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ वा डाइक्लोरोभस ७६ इ.सी. २ एम.एल. १ लिटर पानीमा घोलेर छर्नुपर्दछ। मालाथियन छर्केको ७ दिन सम्म र डाइक्लोरोभस छर्केको ५ दिन सम्म फल टिप्न हुँदैन।

भिँडीको फल तथा डाँठमा लाग्ने गवारोको व्यवस्थापन:

- यस कीराको प्रकोप प्रायः प्रत्येक वर्ष हुने हुँदा बालीको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। शुरुवाती अवस्थामा यसको लक्षण भिँडीका मुना, कलिलो पातहरू र फलहरूमा हुने भएकोले यिनिहरू लाई जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै, कीराको अचल (pupa) अवस्थाहरू विरुवाको बाहिरी भागहरूमा हुने हुँदा जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्।
- यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। शिकारी कीरा (जालीदार हरियो पखेटे कीरा) को प्रबर्धन र सम्बर्धन गर्नुहोस्। यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मासम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि : १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

फल कुहाउने औसा (Fruit fly)

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औसाबाट बचनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रयाप प्रति कट्टा ५-६ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्रयापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- तरकारी बालीमा फल कुहाउने औसाबाट बचनको लागि मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल ट्रयाप प्रति कट्टा १ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्रयापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्। मालाथियन ५० इ.सी, २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।

डाउनी मिल्ड्युको व्यवस्थापन

- यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सरेने हुँदा घुम्तीवाली प्रणाली अपनाउनु पर्दछ।
- फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुपर्दछ।
- खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्दछ र फर्सी जातका अन्य बिरुवाहरू हटाउनुहोस्।
- रोगको आक्रमण देखिएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २-२.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई हरेक ८-१० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुपर्दछ।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरोमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्रयाप वा स्टिकी ट्रयाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिजेर गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा स्पिनोसाड (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि: १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

बत्तिको पासो तथा यसमा परेका पुतलीहरू

पानीको पासोमा फेरोमोनको प्रयोग

फौजी कीराको व्यवस्थापन:

- कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमोन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डो पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने बित्तिकै तल उल्लेखित उपयुक्त व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनु पर्दछ।
 - खेत भित्र र बाहिर रहेका झारपात निकाल्ने।
 - बाली काटेपछि लार्भा र अचल अवस्थाहरू मार्नको लागि खेतलाई जोती ठुटाहरू नष्ट गर्ने र खेतमा २-४ दिनसम्म पानी पटाइदिने।
 - प्रकोप देखिएको क्षेत्रमा धान पछि बढी कीरा लाग्ने बाली जस्तै: गहुँ, मकै, इत्यादी नलागाई अन्य बाली लगाउने।
 - लार्भाहरू दिउँसो पातपतिङ्गरमा लुकी बस्ने भएकोले खेतको वरिपरि खाल्डो खनेर पातपतिङ्गरले ढाक्ने र त्यसमा जम्मा भएका लार्भाहरू संकलन गरी मार्ने।
 - खेतमा पानी पटाएर २ लिटर प्रति हेक्टरका दरले मट्टितेल राख्ने र लार्भाहरूलाई मार्न बाँसको पट्टी वा डोरीको सहायताले बोट हल्लाइ मट्टितेल पानीमा झार्ने।
 - जैविक विषादीहरू जस्तै: न्यूक्लियर पोलिहेड्रोसिस भाइरस (NPV) २५० एल.ई प्रति हेक्टर, वेसिलस थुरिन्जेन्सिस (Bt) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा क्लोरपाइरिफस १६% ई. सि. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा कीराको प्रकोप ज्यादै भएमा क्लोरपाइरिफस र साइपरमेथ्रिनको संमिश्रण भएको विषादी २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा इमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जि. ०.३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाइ प्रकोपको समयमा आवश्यकता अनुसार १-२ पटक स्प्रे गर्ने। यस्ता विषादी प्रयोग गरेको २ दिन सम्म बिहान खेतमा गई मरेका ३-लार्भाहरू संकलन गरि नष्ट गर्नुपर्दछ अन्यथा पशुपंक्षीले खाएमा हानिकारक हुनसक्छ।

११. अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- माटोको सौर्य उपचार विधिबारे अनुसूची-१ मा विस्तृतमा दिईएको छ।

मौरी

- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ। तापक्रम र आर्द्रतामा दैनिक रूपमा उतार-चढाव भइरहेको हुनाले यस्तो बेलामा मौरीको छाउरा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले मौरी घरको नियमित अनुगमन गर्नुहोला।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। *डाइमेथोएट* ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा *मालाथियन* ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनु उपयुक्त हुन्छ।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हप्तादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हप्ता पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्ये बैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-साउनमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

व्यवस्थापनका विधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुपर्दछ। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लाभाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

चित्र-ग: जुनकिरीको लाभाले

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- हिमाली जिल्लाहरूमा भेडाबाखालाई उच्च चरन खर्कमा लैजाने समय भएकोले खोरेत, पि.पि.आर. र बाह्य परिजिवी विरुद्ध खोप र डिपिङ्ग गरि चरन क्षेत्रमा लैजानुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगंध राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुवाउनु (Teat dipping) पर्दछ।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखा र बंगुरमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरूमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाखामा पनि पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे (ईन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोपको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको समयमा पशुवस्तुलाई शितल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। प्रशस्त मात्रामा पशुवस्तुलाई सफा पानी दिनमा ३ पटक भन्दा बढि उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोला। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार विधि अपनाउनुहोला।
 - २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखे र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरूमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
 - अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला। १ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाखालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरू दुहुना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।
 - ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Tricalbendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला।
 - २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएक भेडा बाखालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरूमा दिने सकिन्छ।
 - लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि : १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, श्वास-प्रश्वासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानुपर्दछ।
- कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा सोत्तरको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिकोर्न ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम.एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।
- नयाँ स्थानबाट पाठा-पाठी तथा वयस्क ल्याउँदा स्वाइन फिभर विरुद्ध भ्याक्सीन लगाएको/नलगाएको राम्ररी बुझेर मात्र ल्याउनुहोस्। यदि खोप नलगाएको भए खोप लगाएर मात्र ल्याउनुहोस्।

लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरीका
१ दिन	मेरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि.भी.-१, एस.वि.-१	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.-१ लासोटा	१ थोपा आखाँमा
८-१२ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	१ थोपा आखाँमा
१८-२० दिन	मेरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाईड्रेट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर.१ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि: १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मरेक्स	मरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.बि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारो	आई.बि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

३. माछा

- प्रि-मनसुनको समयमा हावाहुरी, चट्याङ सँगै परेको असिना पानीले माछा पोखरीमा हुने तापीय आघात (thermal shock) बाट बचाउन माछापोखरीमा पानीको गहिराई कम्तीमा १.५ मिटर कायम राख्नुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा परेको पानीले ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिन सक्ने हुँदा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो दिसासँगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव सँगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरुमा ग्रास कार्प भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरुबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव सँगै शिकारी जीव (back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कष्टा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेग्ला बेग्लै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरुमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कष्टा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- वायु प्रवाह यन्त्रको प्रयोग नगरिएका माछापोखरीमा पूर्ण बदली भएको दिनमा पानीको रंग गाढा हरियो/गाढा खैरो वा सेची डिस्क रिडिड २५ से.मी. भन्दा कम वा पोखरी पानीमा हात डुबाउँदा कुहिनो नडुब्दै हत्केला देखिन छाडेमा र माछाको संख्या ३००-३५० गोटा प्रति कष्टा भन्दा बढि भएको अवस्थामा मलखाद र दाना दिनुहुँदैन।

४. घाँसेवाली

- घाँसको बीउ भण्डारणमा कीरा लाग्नबाट जोगाउन घाँसको बीउमा सुकेको निमको पात वा तितेपाती राख्नुहोस्। यदि कीराको प्रकोप बढी भएमा सेल्फस २-३ चक्की प्रति टन बीउका दरले मलमल कपडामा बेरी बीउको बोरा वा भकारी भित्र ५-६ इन्च गहिराईमा हावा नछिर्ने गरि राख्दा कीराहरूबाट जोगाउन सकिन्छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने वर्षे घाँसहरू:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर	छर्ने तरीका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

अनुसूची १: माटोको सौर्य उपचार विधि

चैत्र देखि जेठ महिनामा नर्सरी राखे ठाउँमा माटोमुनि बसेर बाली बिरुवालाई नोक्सानी गर्ने झारपात, जीवाणु, किटाणुहरूको व्यवस्थापन गर्न पारदर्शी प्लाष्टिकले माटोलाई छोपी सूर्यको प्रकाशको मद्दतले माटोको उपचार गर्न यो विधि उपयुक्त मानिन्छ। यसका लागि ब्याड बनाउने ठाउँमा राम्रोसँग खनजोत गरी माटोको डल्ला फुटाई मसिनो पार्ने, झारपात तथा ढुंगालाई हटाउने, आवश्यक पर्ने गोठेमल माटोमा मिलाउने र पानीको निकासको लागि कुलेसो बनाउनुहोस्। जमिनको सतहबाट एक विन्ता उठाएर १ मिटर चौडाई र आवश्यकता अनुसार लम्बाई भएको, बिचको भाग केही उठेको र दायाँ बायाँ केही भिरालो भएको ब्याड राख्नुहोस्। माटो सुख्खा छ भने ६ इन्च गहिरो भिज्ने गरी सिचाई गर्नुहोस्। यसरी तयार भएको ब्याडलाई २५०-३०० गेजको प्लाष्टिकले करिब २५ से.मी. प्लाष्टिक ब्याड भन्दा बाहिर हुनेगरी माटो कालो नहुन्जेल (करिब ३ हप्ता) छोप्नुहोस्। ब्याड राख्नुभन्दा अगाडी माटोलाई कुटोको सहायताले हल्का चलाउने र करिब ४-५ दिनसम्म चिसो हुन दिई बीउलाई पुरै ब्याडमा एकै दिन छर्नुहोस्। बीउ छरिसकेपछि नउम्रेसम्म छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्। यसरी उपचार गरेको माटो करिब ६ महिना सम्म ब्याडको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ।

अनुसूची २: धान बालीमा हरियो मलको रूपमा ढैंचा खेतीको व्यवस्थापन

हरियो मल माटोको उर्वराशक्ति र बालीको उत्पादन बढाउने हुनाले कृषकको लागि अत्यन्त लाभदायी हुन्छ। हरियो मलको रूपमा ढैंचा प्रयोग गर्दा माटोमा नाईट्रोजन स्थिरीकरण गर्नुका साथै माटोमा प्रांगारिक पदार्थको मात्रा थप्ने गर्दछ। विभिन्न अनुसन्धानबाट प्राप्त नतिजा अनुसार बालीलाई आवश्यक पर्ने नाईट्रोजनको २५% भाग ढैंचा खेती गरेको खण्डमा परिपूर्ति हुने हुनाले नेपालमा पाईने ढैंचाका जातहरू सेस्वानिया रोस्ट्राटा (*Sesbania rostrata*) र सेस्वानिया क्यानाबिना (*Sesbania cannabina*) धान खेती गर्नुभन्दा ४५ दिन अगाडी धान लगाउने खेतमा ४० के.जी. प्रति हेक्टरका दरले खनजोत गरी लगाउनुहोस्। यी मध्ये सेस्वानिया रोस्ट्राटामा त झन् काण्ड र जरामा समेत वायुमण्डलीय नाईट्रोजन सोसेर लिन सक्ने राईजोबियम ब्याक्टेरिया भएको गिर्खाहरू मौजुद हुन्छन् जसले नाईट्रोजन स्थिरीकरणको मात्रा बढाउँछ। ढैंचा लगाएको ६-७ हप्ता (फूल फूलने अवस्था) पछि खेतमा पानी राखी बोटलाई जोत्न सजिलो हुनेगरी काट्ने र जोतेर माटोमुनि पारी सडाउनुहोस्। यसरी सडाएर राखेको हरियो मल ढैंचाले माटोमा ८०-१५० के.जी. नाईट्रोजन प्रति हेक्टर स्थिरीकरण गर्न सक्ने पाईएको छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ७, १८ जेठ २०७५, अवधि: १८ जेठ २०७५ — २४ जेठ २०७५

वर्ष ४ अंक ८

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २५ जेठ २०७५

अवधि: २५ जेठ २०७५— ३१ जेठ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- पूर्वी र मध्य नेपालका जिल्लाहरूमा साताभरिने सामान्य देखि पूर्ण रूपले बदली भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने र साताको शुरुमा केही स्थानहरूमा भारी वर्षा हुने संभावना छ।
- पश्चिमी तथा सुदूर पश्चिमी नेपालका जिल्लाहरूमा साताभरिने सामान्य देखि पूर्ण रूपले बदली भई हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना छ।

बालीनाली सारांश:

- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिउँसो २-४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।
- पानी परिरहने समय भएकोले विषादी छर्कदा स्टिकरको प्रयोग गर्नुहोस्।
- धानबालीमा लाग्ने पतेरो कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा छोटो अवशेष रहने विषादीहरू जस्तै: डाइक्लोरोभस ७६ इ.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- नाइट्रोजनको कमीले धानको बेर्ना पहेंलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले ब्याडमा टपड्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- मनसुन शुरु हुने बेला भएकोले मध्य पहाडमा फागुनमा रोपेको आलुबाली खन्ने काम सक्नुहोस्।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात तथा लेकाली फलफूल बालीका नर्सरीहरूमा कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट आएका चोर हाँगाहरू अनिवार्य रूपमा हटाउनुहोस्।
- स्याउको बोटमा लाग्ने टेन्ट क्याटरपिलर व्यवस्थापनको लागि टेन्ट समेतको हाँगालाई काटेर जलाउनुहोस् वा साबुन पानीको झोलमा डुबाउनुहोस्। कीरा लागेको सुरुवाती अवस्थामा वि. टी. २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् साथै यस कीराको प्रकोप बढि भएको खण्डमा क्लोरपाईरिफस (२० % ई.सी.) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- यो समयमा देशको विभिन्न कुखुरा फार्महरूमा बर्ड फ्लु रोग फैलने उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्महरूमा उचित जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् र बर्ड फ्लु रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुबस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुगंध राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- यो समयमा कुखुराहरूमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस आदिको समस्या देखिन सक्ने भएकोले विशेष ध्यान पुऱ्याउनुहोस् र यस्ता समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- पोखरीमा माछाको भुरा राख्नु भन्दा १-२ हप्ता अगाडी १५ के.जी. चुन र ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल, ४ के.जी. युरिया, ३ के.जी. डि.ए.पी. प्रति कट्टाको दरले राखि पोखरी तयार गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि : २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

११ जेठ २०७५ देखि १७ जेठ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	२४.३	३१.५-३५.०	१९.५-२३.०	६७-९३	६९-७८	-	-	
मोरङ	७२	२९.९	३१.८-३४.०	२१.०-२५.३	६४-८६	३५-६७	२.०-९.०	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	७.८	२६.४-२९.१	१६.४-२१.०	७६-९१	६०-७२	०.५-१.५	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	१६.५	२४.८-३०.०	१७.०-२१.०	७७-९१	७३-८४	-	-	
सुनसरी	२००	०.०	३१.०-३५.०	२३.५-२५.५	६३-८६	४५-७३	-	-	
सप्तरी	९१	३४.३	३२.५-३४.३	२५.०-२७.५	८०-९४	६५-८०	-	-	
सिराहा	१३८	५.७	३१.५-३४.५	२४.०-२७.०	६१-८५	५०-७३	-	-	
दोलखा	१७५५	२२.१	२३.०-२९.०	१४.५-१७.५	८७-९४	७३-९६	-	-	
महोत्तरी	१७२	२५.०	३३.७-३६.०	२२.०-२७.५	६२-७६	५७-७१	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	३५.२	२९.२-३५.०	१६.०-२१.५	९५-१००	६१-८३	-	-	
बारा	१३०	२३.४	३४.०-३६.५	२२.०-२४.०	६३-९६	४२-८१	१.०-२.५	पुर्व	
धादिङ	१०८५	५.४	३१.०-३४.३	१७.५-२३.०	५४-९०	४९-८४	-	-	
चितवन	२५६	४१.१	३३.३-३६.४	१९.२-२५.२	७८-९९	७२-८३	-	-	
कास्की	८२७	१७८.०	२९.६-३२.१	१८.३-२२.५	८४-९९	५१-६१	०.५-२.५	पुर्व	
मुस्ताङ	२५६६	३.३	१८.०-२२.५	३.५-७.५	६७-७८	५८-६९	-	-	
पाल्पा	१०६७	२१.२	२८.०-३१.५	१६.७-२२.४	७७-८७	५३-८३	-	-	
रुपन्देही	१०९	२८.०	३३.७-३६.७	१८.६-२५.६	६०-७०	५०-५५	०.६-६.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	फाटफुट	३४.५-३९.५	१७.०-२१.०	४६-८४	३६-७७	-	-	
दाङ	६३४	२२.७	३३.३-३७.४	१८.८-२४.८	५६-७९	३९-५२	०.५-६.०	दक्षिण	
बाँके	१६५	१९.४	३६.६-४२.२	२०.०-२८.०	५३-७५	२३-५०	१.५-३.०	पुर्व	
सुर्खेत	७२०	४१.६	३१.०-३६.७	१७.५-२२.०	४१-७४	२९-५४	१.५-३.०	पुर्व	
जुम्ला	२३००	२.९	२५.५-२८.२	९.०-१०.७	५०-६९	१८-३५	०.५-४.०	पश्चिम	
कैलाली	१८७	१९.७	३६.२-४१.२	२१.०-२६.२	५९-७४	३८-४६	१.०-२.०	पुर्व	
डोटी	६५२	६.८	३६.५-३९.०	१८.०-२१.५	४५-६६	१५-४७	०.५-४.०	दक्षिण	
दार्चुला	१०९७	६.०	३१.५-३६.०	१६.०-२१.०	६६-९१	२२-६५	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि: २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

१८ जेठ २०७५ देखि २४ जेठ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	३०.५	२५.०-३६.५	२२.०-२५.०	६५-९२	६३-७९	-	-
मोरङ	७२	११.७	३२.२-३७.४	२४.०-२७.०	६४-७८	३०-६२	१.०-७.५	पुर्व
धनकुटा	१६८०	१६.६	२७.०-३०.१	१४.३-२१.८	७८-९१	६५-७३	०.५-१.०	उत्तर
संखुवासभा	११७०	७५.८	२८.४-३०.७	१८.४-२२.५	८०-९१	७३-७८	-	-
सुनसरी	२००	६८.५	३३.०-३६.८	२२.८-२९.५	६५-९४	५६-७३	-	-
सप्तरी	९१	३.०	३२.५-३६.७	२५.५-२९.०	७८-९२	६३-७०	-	-
सिराहा	१३८	०.८	३३.५-३७.०	२५.०-२८.०	६२-८०	५२-६३	-	-
दोलखा	१७५५	१३.८	२४.५-२८.०	१५.५-१८.५	९१-९७	८०-९३	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	३४.०-३८.५	२५३-२८.५	६५-७७	५६-६९	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	३८.८	३०.७-३५.०	१८.५-२३.०	७६-९१	५६-८६	-	-
बारा	१३०	६५.१	३४.५-३८.२	२३.०-२७.०	५७-९७	२५-६१	१.५-४.०	दक्षिण
धादिङ	१०८५	४५.६	३०.५-३३.५	१९.५-२४.०	७६-९१	५६-९२	-	-
चितवन	२५६	८३.२	३१.३-३७.०	२२.६-२७.०	७२-९४	६१-८४	-	-
कास्की	८२७	७.३	२७.२-३०.४	११.०-१७.२	७७-९६	२७-३७	००-२.०	-
मुस्ताङ	२५६६	०.८	१८.०-२४.०	५.५-११.५	६२-८९	६०-७५	-	-
पाल्पा	१०६७	५६.२	२५.८-३२.२	१६.८-२२.३	८१-९६	५४-८२	-	-
रूपन्देही	१०९	१३२.०	३०.७-३७.०	१९.०-२६.८	६०-१००	४५-७०	०.५-५.०	पुर्व
रुकुम	९१०	४५.५	३२.०-३७.०	१८.५-२२.५	६९-८३	५०-६५	-	-
दाङ	६३४	१५.४	३१.४-३६.४	१९.५-२५.५	५८-८०	४२-५७	०.५-२.०	पुर्व
बाँके	१६५	५२.०	३३.४-३८.६	२२.०-२८.३	६०-८५	४८-६०	१.५-१०.०	दक्षिण
सुर्खेत	७२०	५०.८	३१.२-३४.२	२०.२-२४.५	६९-८७	५०-६३	१.५-३.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	२१.६	२२.०-२७.२	१०.५-१५.०	६६-८६	४३-४९	०.५-५.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	६.०	३८.५-३३.५	२३.८-२८.४	५८-७६	४३-५७	०.०-२.५	पुर्व
डोटी	६५२	१७.७	३३.६-३८.५	२०.६-२५.८	६३-९३	३९-४६	०.५-२.५	पुर्व
दार्चुला	१०९७	१८.१	२८.०-३५.६	१९.०-२३.०	६८-९५	३८-८२	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि : २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

कृषि-सल्लाह

क. वालीनाली

१. चैते धान

- चैते धानमा फूल फुल्नु अघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्। टपड्रेस गरिसकेपछि २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बगेर बाहिर जान नदिनुहोस्।

पतेरो व्यवस्थापन:

- पतेरोबाट हुने नोक्सानी कम गर्न खेतभित्र तथा वरपरको झारपात गोडमेल गरि यसको आश्रय नष्ट गर्नुका साथै प्रकाश पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीरालाइ संकलन गरि मार्नुहोस्।
- डर्टी ट्र्याप (Dirty trap) को प्रयोग गरी बयस्क कीरालाइ मार्ने: स्थानीय रूपमा डर्टी ट्र्याप बनाउन गाई, भैंसीको ताजा पिसावमा कपडा वा जुटको बोरालाई भिजाएर एउटा लष्टीको छेउमा बाँध्नुहोस् र उक्त लष्टीलाई धानखेतको बिचमा लगेर गाड्नुहोस्। ट्र्यापमा आकर्षित भएका पतेरोहरूलाई बाहिरपट्टिबाट प्लाष्टिकको झोलाले छोपि संकलन गरी मार्नुहोस्।
- यो कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा छोटो अवशेष रहने विषादीहरू जस्तै: डाइक्लोरोभस ७६ इ.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा स्टीकर मिसाई छर्नुहोस्। यो विषादी छर्कदा मुखमा मास्क अनिवार्य लगाउनुहोस्।

गवारो कीरा

- धान खेतमा ५% मृत गुवा वा २% सेतो बाला वा प्रति वर्ग मीटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएको अवस्थामा यसले आर्थिक क्षती पुर्याउछ। यस कीराको प्रकोप धेरै छ भने व्यवस्थापन गर्न: सिंचित क्षेत्रमा थायोडीकार्ब (Thiodicarb 75% WP) २ ग्राम प्रति एम.एल. पानीमा मिलाई पानी नपरेको बेलामा स्टीकर मिसाई छर्नुहोस्। साथै अन्य क्षेत्रमा फिप्रोनिल (Fipronil 0.3% G) अथवा कारटाप हाईड्रोक्लोराइड (Cartap hydrochloride 4% G) १५ देखि २० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले पानी नपरेको समयमा छर्नुहोस्।

२. वर्षे धान

- धानवालीबाट राम्रो उत्पादन लिन र आफुले लगाउन चाहेको ठाउँ अनुसारको लागि सिफारिस गरिएका धानका उन्नत जातहरूको बीउ भरपदो श्रोतबाट समयमा नै व्यवस्था गरि ब्याड राख्नुहोस्।
 - तराई भित्रि मधेस, तल्लो पहाडी बेशीका सिंचित क्षेत्रको लागि बहुगुणी धान-१, बहुगुणी धान-२, हर्दिनाथ-२, मिथिला, रामपुर मन्सुली, सावित्री, रामधान तथा असिंचित क्षेत्रको लागि सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, सुख्खा धान-४, सुख्खा धान-५, सुख्खा धान-६, तरहरा-१ र हर्दिनाथ-२
 - घैया धानको लागि घैया-१, घैया-२ र विन्देश्वरी
 - बाढी ग्रस्त क्षेत्रका लागि स्वर्ण सब-१ र सम्बा मन्सुली सब-१
 - मध्य पहाडी क्षेत्रका लागि खुमल-४, खुमल-८, खुमल-१०, खुमल-११ र खुमल-१३
 - छरुवा धानखेतीको लागि तराई तथा भित्रि मधेसमा सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, तरहरा-१, हर्दिनाथ-२, घैया-२, राधा-४ र विन्देश्वरी तथा मध्य पहाडमा खुमल-४, खुमल-८ र खुमल-१०
- वर्षे धानको बीउ ब्याडमा राखे बेला भएकोले बेर्ना तयारीको लागि राम्ररी पाकेको गोबरमल/कम्पोस्ट मल २०-२५ डोको प्रति कठ्ठा वा ३०-३५ डोको प्रति रोपनीका दरले ब्याड राखे ठाँउको माटोमा राम्ररी मिलाई ३४ के.जी. बीउ प्रति कठ्ठा वा ५१ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले (१० वर्गमिटरमा १ के.जी. बीउका दरले) ब्याडमा छर्नुहोस्।
- नाइट्रोजनको कमीले बेर्ना पहेंलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले ब्याडमा टपड्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- छरुवा धानखेतीको लागि उपयुक्त समय भएकोले राम्रोसँग जग्गा तयार गरी १ के.जी. बीउ प्रति कठ्ठा वा १.५ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले लगाउन सुरु गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि : २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

- छरुवा धान खेतीमा झार व्यवस्थापनको लागि बीउ छरेको दिनदेखि ४ दिन भित्र पेन्डीमेथालिन झारनासक विपादी ५० मिलिलिटर १५ लिटर पानीमा मिसाई प्रति कट्टाका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धानको बीउलाई ब्याडमा राख्न वा सिधै छरुवा बिधिबाट खेतमा छर्नु भन्दा अगाडी तल दिईएको बिउ छान्ने बिधि द्वारा धानको बीउलाई छानेर मात्रै प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान बालीमा हरियो मलको रूपमा ढैंचा खेतीको व्यवस्थापनबारे अनुसूची-२ मा विस्तृतमा दिईएको छ।

बीउ छान्ने विधि:

- तीन लिटर पानीमा मसिनो धानको लागि लगभग ५०० ग्राम र मोटो धानको लागि ६०० ग्राम नुन एउटा बाल्टीनमा राम्ररी घोल्ने।
- घोलिएको नुन-पानीमा एक किलोग्राम जति धानको बीउ खन्याउने, एकैछिन चलाउने र १-३ मिनेट जति बीउलाई तैरिन र थिग्न दिनै।
- तैरिएका र थिग्निएका बीउलाई अलग-अलग झिकेर छुट्टै राख्ने। बाँकी बीउलाई त्यसरी नै सोही नुन-पानीको घोल प्रयोग गर्दै छुट्टयाउने।
- बीउको मात्रा धेरै वा थोरै भए सोही अनुरूप नुन-पानीको घोलको मात्रालाई बढाउन वा घटाउन सकिन्छ।
- थिग्निएको बीउलाई सफा पानीले २ पटक सफा गरी ब्याड राख्ने।
- छरुवा धान भए सिधै छर्ने। यसरी छानेको बीउलाई सोही दिन ब्याड नराख्ने वा नछर्ने भए बीउलाई पानीले पखाली छहारीमा राम्ररी सुकाएर राख्न सकिन्छ।
- तैरिएको बीउलाई पनि पानीले पखालेर र सुकाएर अन्य प्रयोजनमा ल्याउन सकिन्छ। नुन-पानीको घोललाई गाईभैसीको कुँडो बनाउँदा प्रयोगमा ल्याउन सकिन्छ।
- बीउलाई साफ, साफल वा बेभिष्टिनले ३.० ग्राम प्रति के.जी. को दरले मिसाएर बन्द भाँडोमा वा बाल्टिनमा सबै दानामा लाग्ने गरी उपचार गर्ने। उपचार गरेको ३-४ दिनभित्र ब्याडमा बीउ राख्ने।

चित्र: नुनपानीको घोलमा थियेका र तैरिएका धानको बीउ

३. वर्षे मकै

- पहाडी भेगहरूमा अघिल्लो हप्ता हल्का देखि मध्यम वर्षा भएकोले मकै उम्रनको लागि चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा आफ्नो क्षेत्रको लागि सिफारिस गरिएको मकैको उन्नत जातहरू १-१.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले लगाउनु होस्।
- मध्यपहाडी भेगको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मनकामना-१, मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोषिलो मकै-१, खुमल पहेंलो, सितला, देउती र खुमल हाइब्रिड-२ (वर्णशंकर मकै) तथा छिटो पाक्ने मकैका जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६ हुन्।
- तराई तथा भित्री मधेशमा वर्षे मकै लगाउने बेला भएकोले मकै उम्रनका लागि पर्याप्त चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा सिफारिस गरिएका मकैका उन्नत जातहरू पोषिलो मकै-२, रामपुर-४, रामपुर कम्पोजिट तथा छिटो पाक्ने जात अरुण-१, अरुण-२, अरुण-३, अरुण-४ र अरुण-६ मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १ के.जी. प्रति कट्टाका दरले व्यवस्था गरि लगाउनुहोस्।

मकै बालीको मलखाद व्यवस्थापन

प्रकार	प्रांकारिक मल (के.जी./ रोपनी) जग्गा तयारीको बेला	आवश्यक रसायनिक मल जग्गा तयारीको बेला (के.जी./ रोपनी)			बाली लगाएको २५-३० दिनमा	बाली लगाएको ४५-५० दिनमा
		डि.ए.पी	युरिया	म्युरेट अफ पोटास	युरिया	युरिया
छिटो पाक्ने मकै	५००	६.५	४.०	३.३	३.३	३.३
ढिलो पाक्ने मकै	५००	६.५	५.६	३.३	४.१	४.१
वर्णशंकर मकै	७५०	६.५	७.२	३.३	४.९	४.९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि: २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

- पहाडी भेगका अम्लीय माटो भएका ठाउँहरूमा माथि दिईएको फस्फोरसको मात्रालाई आधा-आधा गरि २ पटक (बाली लगाउने समयमा र ४०-४५ दिनमा) प्रयोग गर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुबोमा राख्नुहोस्। यसरी बिषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

४. उखु

- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको एक महिना पछि ट्राइकोग्रामा (*Trichogramma chilonis* or *Trichogramma japonicum*) परजीवी कीरा १००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँच वटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ३-४ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। (ट्राइको कार्डको लागि नजिकको चिनी मील वा कृषि सम्बन्धी कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोला।)

उखुबालीमा लाग्ने प्लासी गवारो (Plassey borer)

यसको लाभाले उखुको डाँठभित्र तिन्र सुरंग बनाई क्षती पुर्याउँछ। एउटा अन्तर गाँठमा ८ देखि १० वटा सम्म प्वाल पार्दछ। यस्तो उखुको पात सुक्दछ र डाँठ सजिलै भाँचिन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि गवारो लागेको बोटहरू उखलेर जलाइदिने, पानी जमेको भए निकास दिने, कीराको प्रकोप देखा पर्न थालेपछि नाईट्रोजनजन्य मलहरूको प्रयोगमा रोक लगाउने, माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामा (*Trichogramma*) को प्रयोग गर्ने, परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस (*Cotesia flavipes*) को संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्ने, बत्तीको पासो राखी कीराको अनुगमन/अवलोकन गर्ने र बढी संख्यामा पुतली आएको बेला थायोडीकार्प (*Thiodicarp* ७५% WP) २ ग्राम प्रती लिटर पानीको दरले ८००-१००० ली. घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्। प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरान्त्रानिलीप्रोल (*Chlorantraniliprole* ०.४% G) वा फिप्रोनिल (*Fipronil* ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कट्टाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर पर्याप्त चिस्यानको व्यवस्था गर्नुहोस्।

चित्र: परजीवी कीरा, कोटेसिया फ्ल्याभीपेस

चित्र: प्लासी गवारोको बयस्क

चित्र: प्लासी गवारोको लार्वा

चित्र: आईसोटोमा जेभेन्सिस जातको बरुला

५. भटमास

- भटमास लगाउने उपयुक्त समय भएकोले तराईका लागि पूजा, हाडी र कब तथा पहाडका लागि तरकारी भटमास १, लुम्ले १, सेती र रेन्सम सिफारिस गरिएका भटमासका उन्नत जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट ल्याएर लगाउनुहोस्।
- भटमास लगाउने जग्गामा २.९ के.जी. डि.ए.पि. तथा १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा वा ४.५ के.जी. डि.ए.पि. र १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले जमीनको अन्तिम तयारीको बेला माटोमा राम्ररी मिलाईसकेपछि बीउ छर्नुहोस्।
- भटमासको एकल खेती गर्दा १.५-२.० के.जी. प्रति कट्टा वा २.५-३.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले बीउ प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि : २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

- भटमास एकल खेतीको रूपमा लाईनमा लगाउँदा १ हार देखि अर्को हारको दूरी ५० से.मी. र बोटबाट बोटको दूरी १०-१५ से.मी. मा वीउलाई ३-४ से.मी. गहिरोमा रोप्नुहोस् तर भटमास मकैसंग अन्तरबालीको रूपमा लगाउदा मकैको हारको दुरी १ मीटर र एक बोट देखि अर्को बोट सम्मको दुरी २५ से.मी. हुने गरि १ हार मकै र २ हार भटमास लगाउनुहोस्।

६. आलु

- उच्च पहाडमा लगाइएको आलुमा दाना लाग्ने बेला भएकोले माटोको चिस्यान हेरी उकेरा दिने काम सिध्याउने र वीउ आलुबालीमा बेजात र रोगी बोट उखेलेर (रोगिङ्ग) नष्ट गर्नुहोस्।
- आगामी हसामा पानी पर्ने सम्भावना भएकोले उच्च पहाडमा आलु बालीमा पानी जम्न नदिन निकासको व्यवस्था गर्नुहोला। सो समयमा विषादी छर्ने काम नगर्नुहोस्।
- मनसुन शुरु हुने बेला भएकोले मध्य पहाडमा रोपेको आलुबाली खन्ने काम सक्नुहोस्।
- आलु खन्दा सानो (२० ग्राम भन्दा कम), वीउ साइजको (२०-५० ग्राम) र ठूलो (५० ग्राम भन्दा माथि) मा वर्गीकरण गर्नुहोस्। यी मध्ये वीउ साइजको आलु मात्र आगामी सिजनको लागि वीउको रूपमा कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्।

आलु भण्डारण विधि:- आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०°सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा वीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट या -याकमा फिजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुपर्छ। यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुपर्छ। लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५°सेल्सियस तापक्रममा २ हसासम्म नचलाईकन राख्नाले वोक्रा बाक्लिनन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिउँदै गरी भण्डारण गर्नुपर्छ। रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन।

- उच्च पहाडी जिल्लाहरुमा साता भरिनै बदली भई पानी पर्ने संभावना भएकोले डढुवा रोग लाग्न सक्ने भए पनि परिपक्व भइसकेको आलु बालीमा विषादि छर्कदा खर्च मात्रै हुनाले अपरिपक्व बालीमा मात्रै विषादि छर्कनुहोस्।
- आलुको पुतलीले सामान्यतया आलु भण्डारणमा ज्यादा नोक्सानी गर्ने भएकोले यसको नियन्त्रणको लागि बोझोको गानोको धुलो २ ग्राम प्रति के.जी. आलुको दरले मिसाउने वा तीतेपातीका टुक्रा आलुको तहमाथि राखिदिने वा वीउ आलुको हकमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई छर्कनु पर्दछ।
- भण्डार गरिने बोरको भित्र र बाहिर नाम, जात, वीउको स्तर, खायन वा वीउ के को लागि हो छुट्टिने गरि लेवल लगाएर कोल्डस्टोरमा भण्डारण गर्नुपर्दछ।

७. फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा लाग्ने कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि सामान्य प्रकोप भएका हाँगा पातहरु जलाईदिने तथा कीरा लागेको ठाँउमा कपडा/कपासले राम्ररी पुछ्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोली ७-७ दिनको अन्तरमा कत्ले कीरा लागेको स्थानमा छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलमा फल झर्ने समस्या व्यवस्थापन गर्न विरुवा बर्धक रसायन-प्लानोफिक्स (Planofix) वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात तथा लेकाली फलफूल बालीका नर्सरीहरुमा कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट आएका चोर हाँगाहरु अनिवार्य रूपमा हटाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि: २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझो काटेर हटाउनाले कोसाहरु पुष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझो हटाउनुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटासम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिकलोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका टुटाहरुलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई द्र्याप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आरू तथा कागजी बदामको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले कपर अक्सिकलोराइड २ ग्राम वा बोर्डो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिज्ने गरी २ पटक छर्नुहोस्। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही कीराको पनि नियन्त्रण गर्नुहोस्।
- आँपमा फल फुट्ने समस्या कुनै रोग वा कीराको कारण नभई यो एउटा फिजियोलोजिकल विकृति हो। मौसममा अकस्मात परिवर्तन भएमा (सुख्खा पछि बढी वर्षा भई तापक्रम तथा सापेक्षिक आर्द्रता एक्कासी बढेमा) लामो खडेरी पछि बढी सिँचाई गरेमा, माटोमा अम्लियपना बढी भएमा, फूल फुल्ने समयमा नाइट्रोजनयुक्त मलखाद बढी प्रयोग गरेमा, माटोमा बोरोन खनिज तत्वको कमी भएमा आँपमा फल फुट्ने समस्या देखिन्छ। यो समस्यालाई निराकरण गर्नको लागि निम्न लिखित उपायहरु अपनाउनु पर्दछ।
 - सुख्खाको समयमा हल्का सिँचाई गर्ने
 - बोरेक्स ५ के.जी. प्रति हेक्टरको दरले माटोमा मिसाउने
 - ०.२-०.२५ प्रतिशतको बोरेक्स १० दिनको फरकमा बोटमा स्प्रे गर्ने वा ०.८% को बोरिक एसिड स्प्रे गर्ने
 - छिपिने बित्तिकै (फूल फुलेको करीव ९० दिनपछि) फल टिप्ने, बोटमा फल लामो समयसम्म नराख्ने
 - फल फुट्ने समस्या नभएका अवरोधक जातहरु- आम्रपाली, मल्लिका, लखनउ सफेदा, चौसा र अल्फान्सो लगाउने
 - बिग्रेका फलहरु टिपेर खाडलमा गाडिदिनुहोस्।
- स्याउको बोटमा लाग्ने टेन्ट क्याटरपिलर व्यवस्थापनको लागि टेन्ट समेतको हाँगालाई काटेर जलाउनुहोस् वा साबुन पानीको झोलमा डुबाउनुहोस्। कीरा लागेको सुरुवाती अवस्थामा बि. टी. २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् साथै यस कीराको प्रकोप बढि भएको खण्डमा क्लोरपाइरिफस (२० % ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने जिजिनामोथ व्यवस्थापनको लागि कीराको आश्रय स्थल नष्ट पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस् साथै क्लोरपाइरिफस (२०% ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको रातो सुलसुले कीरा व्यवस्थापनको लागि कार्तिक-मंसिरमा झरेका पातहरु संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। हिउँदको समय, जेठ तथा साउन महिनामा सर्वो खनिज तेल ५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्। यदि प्रकोप बढी भएमा ईमामेक्टिन बेन्जोएट (१.९% ई.सी.) १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् वा डाइमेटोएट (३५% ई.सी.) १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरुमा यो कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष बैशाख देखि कात्तिकसम्म हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित चोर हाँगा तथा अन्य हाँगाहरु नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरुले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि : २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजिवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागि बागवानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्कनुहोस्। तथा थायोमेथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

- स्याउको नर्सरीमा पात खाने कीरा व्यवस्थापनको लागि क्लोरपाईरिफस (२० % ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि १% को बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो र १० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा चोर हाँगाहरु हटाई सर्वो खनिज तेल ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् अथवा थायोमेथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा फेद काट्ने कीरा व्यवस्थापनको लागि विषालु चारा (गहुँको चोकर वा ढुटो १०० ग्राम , चिनी वा सख्खर १० ग्राम, मालाथियन धुलो १० ग्राम, पानी १८० एम.एल. सबै मिलाई केराउका दाना जत्रा गोली बनाई साँझपख १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले) बनाई नर्सरीमा छर्नुहोस् साथै प्रकाश पासोको प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा लाग्ने खुम्भे कीरा व्यवस्थापनको लागि राम्ररी पाकेको गोबर मल मात्र प्रयोग गर्नुहोस्। कार्वोफ्युरान (३% सि.जि.) १ के.जी. प्रति रोपनीका दरले छरेर माटोमा मिसाउनुहोस्। मेटरहिजियम (Metarhizium) नामक शुष्म जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोबर-नोभेम्बरमा १ के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उप्रान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा १ के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई टाँउ-टाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने धुले ढुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरु हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्। डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको वरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिड गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।
- स्याउको बोक्रा खुइलिन रोग (Papery bark disease) को व्यवस्थापनको लागि हिउँदको समय, जेठ तथा साउनमा पुरै बोट भिज्नेगरि १% को बोर्डो मिश्रण छर्नुहोस्। रोगी हाँगा, काँटछाँट गर्दा बनेका घाउ र बोटको काण्डमा बोर्डोपेष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो तथा १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्।
- यो सिजनमा खराने वा धुले ढुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा लहरे फलफूल तथा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न निम्नुसारको व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
 - यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सर्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनुहोस्।
 - फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुहोस्।
 - खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुहोस् र काँको, फर्सी समूहका अन्य विरुवाहरु हटाउनुहोस्।
 - रोगको आक्रमण देखिएमा काराथिन १.५ एम.एल. प्रति लिटरको दरले सात दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्।

८. तरकारी बालीहरू

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बचनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रयाप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस्। मालाथियन ५० इ.सी, २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीरा जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले यसबाट बचनको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। खपटे कीराहरू बिहान र बेलुका बालीमा हुने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिसल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- सिमी बालीमा सिंदूरे रोग व्यवस्थापनको लागि शुरुवाती अवस्थामा प्रकोप देखिएका पातहरू हटाई जलाउने गर्नुहोस्। यदि प्रकोप धेरै भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोला। फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफोस १६% ई.सी. (Chlorpyrifos 16% EC) को ०.५ एम.एल. र कार्बेनडाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्लोराक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्।
- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, *भर्टिसिलियम लेकानी* २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा *एसिटामाइप्रिड* २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

फल कुहाउने औँसा (Fruit fly)

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बचनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रयाप प्रति कठ्ठा ५-६ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्रयापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्।
- तरकारी बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बचनको लागि मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल ट्रयाप प्रति कठ्ठा १ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। यस्ता बोटल ट्रयापहरू प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्। मालाथियन ५० इ.सी, २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि : २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

डाउनी मिल्ड्युको व्यवस्थापन

- यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सरेर हुँदा घुम्तीवाली प्रणाली अपनाउनु पर्दछ।
- फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुपर्दछ।
- खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्दछ र फर्सी जातका अन्य बिरुवाहरु हटाउनुहोस्।
- रोगको आक्रमण देखिएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २-२.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई हरेक ८-१० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुपर्दछ।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरु: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरोमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरु, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरु हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरु नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरु नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्रयाप वा स्टिकी ट्रयाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि वयस्क कीराहरु मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरेन्ट्रानिलिप्रोले* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि: २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

फौजी कीराको व्यवस्थापन:

- कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने बित्तिकै तल उल्लेखित उपयुक्त व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनु पर्दछ।
- खेत भित्र र बाहिर रहेका झारपात निकाल्ने।
- बाली काटेपछि लार्भा र अचल अवस्थाहरू मार्नको लागि खेतलाई जोती ठुटाहरू नष्ट गर्ने र खेतमा २-४ दिनसम्म पानी पटाइदिने।
- प्रकोप देखिएको क्षेत्रमा धान पछि बढी कीरा लाग्ने बाली जस्तै: गहुँ, मकै, इत्यादी नलगाई अन्य बाली लगाउने।
- लार्भाहरू दिउँसो पातपतिङ्गरमा लुकी बस्ने भएकोले खेतको वरिपरि खाल्डो खनेर पातपतिङ्गरले ढाक्ने र त्यसमा जम्मा भएका लार्भाहरू संकलन गरी मार्ने।
- खेतमा पानी पटाएर २ लिटर प्रति हेक्टरका दरले मडितेल राख्ने र लार्भाहरूलाई मार्न बाँसको पट्टी वा डोरीको सहायताले बोट हल्लाइ मडितेल पानीमा झार्ने।
- जैविक विषादीहरू जस्तै: न्यूक्लियर पोलिहेड्रोसिस भाइरस (NPV) २५० एल.ई प्रति हेक्टर, वेसिलस थुरिन्जेन्सिस (Bt) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा क्लोरपाइरिफस १६% ई. सि. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा कीराको प्रकोप ज्यादै भएमा क्लोरपाइरिफस र साइपरमेथ्रिनको संमिश्रण भएको विषादी २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा इमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जि. ०.३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाइ प्रकोपको समयमा आवश्यकता अनुसार १-२ पटक स्प्रे गर्ने। यस्ता विषादी प्रयोग गरेको २-३ दिन सम्म बिहान खेतमा गई मरेका लार्भाहरू संकलन गरि नष्ट गर्नुपर्दछ अन्यथा पशुपक्षीले खाएमा हानिकारक हुनसक्छ।

९. अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- माटोको सौर्य उपचार विधिबारे अनुसूची-१ मा विस्तृतमा दिईएको छ।

मौरी

- आउँदो हप्ता पनि पानी पर्ने भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छु छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गुहूँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाइ लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि : २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हसादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हसा पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी वाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्ये बैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-साउनमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

व्यवस्थापनका विधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुपर्दछ। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लार्वाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्वा

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुगधर राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- हिमाली जिल्लाहरूमा भेडाबाख्रालाई उच्च चरन खर्कमा लैजाने समय भएकोले खोरत, पि.पि.आर. र बाह्य परजीवी विरुद्ध खोप र डिपिङ्ग गरि चरन क्षेत्रमा लैजानुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगधर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलामा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा र बंगुरमा खोरत विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरूमा खोरत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाख्रामा पनि पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाख्रामा छमासे (ईन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोपको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि: २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

- दिउँसोको समयमा पशुबस्तुलाई शितल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। प्रशस्त मात्रामा पशुबस्तुलाई सफा पानी दिनमा ३ पटक भन्दा बढि उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु बस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुबस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरिक्षण गर्नुहोला। यदि पशुबस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार बिधि अपनाउनुहोला।
 - २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखे र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरुमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
 - अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला। १ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाखालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरु दुहुना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।
 - ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Tricalbendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला।
 - २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएका भेडा बाखालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरुमा दिने सकिन्छ।
 - लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- हाल यो समयमा देशको विभिन्न कुखुरा फार्महरुमा बर्ड फ्लु रोग फैलिएर कुखुरा हाँसहरुको मृत्यु भएको हुँदा र बर्ड फ्लु रोगको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्महरुमा उचित जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् र बर्ड फ्लु रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस् अथवा रोग निदानको लागि नजिकैको क्षेत्रीय वा केन्द्रिय भेटेरिनरी प्रयोगशालामा सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो समयमा कुखुराहरुमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस आदिको समस्या देखिन सक्ने भएकोले विशेष ध्यान पु-याउनुहोस र यस्ता समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरुमा पालिएका कुखुराहरुले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरुले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, धास-प्रधासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरुमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि : २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

- ब्रोइलर कुखुराहरुलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा १५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानुपर्दछ।
- कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा सोत्तरको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिकोर्न ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम.एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।
- नयाँ स्थानबाट पाठा-पाठी तथा वयस्क ल्याउँदा स्वाइन फिभर विरुद्ध भ्याक्सीन लगाएको/नलगाएको राम्ररी बुझेर मात्र ल्याउनुहोस्। यदि खोप नलगाएको भए खोप लगाएर मात्र ल्याउनुहोस्।

लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरीका
१ दिन	मरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि.भी.-१, एस.वि.-१	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.-१ लासोटा	१ थोपा आखाँमा
८-१२ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	१ थोपा आखाँमा
१८-२० दिन	मरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाईड्रट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर.१ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मरेक्स	मरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.वि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारो	आई.वि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

३. माछा

- पोखरीमा भुरा राख्नु भन्दा १-२ हप्ता अगाडी १५ के.जी. चुन र ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल, ४ के.जी. युरिया, ३ के.जी. डि.ए.पी. प्रति कठ्ठाको दरले राखि पोखरी तयार गर्नुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा हावाहुरी, चट्याङ सँगै परेको असिना पानीले माछा पोखरीमा हुने तापीय आघात (Thermal shock) बाट बचाउन माछापोखरीमा पानीको गहिराई कम्तीमा १.५ मिटर कायम राख्नुहोस्।
- ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिएमा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि: २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

दिसासगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।

- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामीन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरूमा ग्रास कार्प, सिल्भर कार्प, बिगहेड कार्प, र नैनी भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरूबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (विहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (Back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कछा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कैदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेग्ला बेग्लै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कछा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- वायु प्रवाह यन्त्रको प्रयोग नगरिएका माछापोखरीमा पूर्ण बदली भएको दिनमा पानीको रंग गाढा हरियो/गाढा खैरो वा सेची डिस्क रिडिड २५ से.मी. भन्दा कम वा पोखरी पानीमा हात डुबाउँदा कुहिनो नडुब्दै हत्केला देखिन छाडेमा र माछाको संख्या ३००-३५० गोटा प्रति कछा भन्दा बढि भएको अवस्थामा मलखाद र दाना दिनुहुँदैन।

४. घाँसेबाली

- घाँसको वीड भण्डारणमा कीरा लाग्नबाट जोगाउन घाँसको वीडमा सुकेको निमको पात वा तितेपाती राख्नुहोस्। यदि कीराको प्रकोप बढी भएमा सेल्फस २-३ चक्की प्रति टन वीडका दरले मलमल कपडामा बेरी वीडको बोरा वा भकारी भित्र ५-६ इन्च गहिराईमा हावा नछिर्ने गरि राख्दा कीराहरूबाट जोगाउन सकिन्छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने बर्षे घाँसहरू:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर	छर्ने तरीका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. यूरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी.

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ८, २५ जेठ २०७५, अवधि : २५ जेठ २०७५ — ३१ जेठ २०७५

कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डिएपी तथा २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डिएपी तथा १.६७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

अनुसूची १: माटोको सौर्य उपचार विधि

चैत्र देखि जेठ महिनामा नर्सरी राख्ने ठाउँमा माटोमुनि बसेर बाली बिरुवाललाई नोक्सानी गर्ने झारपात, जीवाणु, किटाणुहरूको व्यवस्थापन गर्न पारदर्शी प्लाष्टिकले माटोलाई छोपी सुर्यको प्रकाशको मद्दतले माटोको उपचार गर्न यो विधि उपयुक्त मानिन्छ। यसका लागि ब्याड बनाउने ठाउँमा राम्रोसँग खनजोत गरी माटोको डल्ला फुटाई मसिनो पार्ने, झारपात तथा ढुंगालाई हटाउने, आवश्यक पर्ने गोठेमल माटोमा मिलाउने र पानीको निकासको लागि कुलेसो बनाउनुहोस्। जमिनको सतहबाट एक बित्ता उठाएर १ मिटर चौडाई र आवश्यकता अनुसार लम्बाई भएको, बिचको भाग केही उठेको र दायाँ बायाँ केही भिरालो भएको ब्याड राख्नुहोस्। माटो सुख्खा छ भने ६ इन्च गहिरो भिज्ने गरी सिचाई गर्नुहोस्। यसरी तयार भएको ब्याडलाई २५०-३०० गेजको प्लाष्टिकले करिब २५ से.मी. प्लाष्टिक ब्याड भन्दा बाहिर हुनेगरी माटो कालो नुहुन्जेल (करिब ३ हप्ता) छोप्नुहोस्। ब्याड राख्नुभन्दा अगाडी माटोलाई कुटोको सहायताले हल्का चलाउने र करिब ४-५ दिनसम्म चिसो हुन दिई बीउलाई पुरै ब्याडमा एकै दिन छर्नुहोस्। बीउ छरिसकेपछि नउम्रेसम्म छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्। यसरी उपचार गरेको माटो करिब ६ महिना सम्म ब्याडको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ।

अनुसूची २: धान बालीमा हरियो मलको रूपमा ढैंचा खेतीको व्यवस्थापन

हरियो मल माटोको उर्वराशक्ति र बालीको उत्पादन बढाउने हुनाले कृषकको लागि अत्यन्त लाभदायी हुन्छ। हरियो मलको रूपमा ढैंचा प्रयोग गर्दा माटोमा नाईट्रोजन स्थिरीकरण गर्नुका साथै माटोमा प्रांगारिक पदार्थको मात्रा थप्ने गर्दछ। विभिन्न अनुसन्धानबाट प्राप्त नतिजा अनुसार बालीलाई आवश्यक पर्ने नाईट्रोजनको २५% भाग ढैंचा खेती गरेको खण्डमा परिपूर्ति हुने हुनाले नेपालमा पाईने ढैंचाका जातहरू सेस्वानिया रोस्ट्राटा (*Sesbania rostrata*) र सेस्वानिया क्यानाबिना (*Sesbania cannabina*) धान खेती गर्नुभन्दा ४५ दिन अगाडी धान लगाउने खेतमा ४० के.जी. प्रति हेक्टरका दरले खनजोत गरी लगाउनुहोस्। यी मध्ये सेस्वानिया रोस्ट्राटामा त झन् काण्ड र जरामा समेत वायुमण्डलीय नाईट्रोजन सोसेर लिन सक्ने राईजोबियम ब्याक्टेरिया भएको गिर्खाहरू मौजुद हुन्छन् जसले नाईट्रोजन स्थिरीकरणको मात्रा बढाउँछ। ढैंचा लगाएको ६-७ हप्ता (फूल फूलने अवस्था) पछि खेतमा पानी राखी बोटलाई जोत्न सजिलो हुनेगरी काट्ने र जोतेर माटोमुनि पारी सडाउनुहोस्। यसरी सडाएर राखेको हरियो मल ढैंचाले माटोमा ८०-१५० के.जी. नाईट्रोजन प्रति हेक्टर स्थिरीकरण गर्न सक्ने पाईएको छ।

वर्ष ४ अंक ९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १ असार २०७५

अवधि: १ असार २०७५— ७ असार २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- पूर्वी र मध्य तराईका धेरैजसो स्थानहरूमा र पश्चिमी तराईका केही स्थानहरूमा साताभरि नै बदली भई हल्का वर्षा हुने संभावना छ। साथै तराईका जिल्लाहरूमा अधिकतम तथा न्यूनतम तापक्रम हल्का वृद्धि हुने संभावना छ।
- देशको पहाडी जिल्लाहरूमा सामान्य देखि पूर्ण बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना छ।
- संखुवासभा जिल्लाका केही स्थानहरूमा आइतवार, सोमवार तिर भारी वर्षा हुने र साताभरि नै सामान्यदेखि पूर्ण बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना छ। साथै मध्य र पश्चिमी हिमाली जिल्लाहरूमा सामान्य देखि पूर्ण बदली भई मुस्ताङ जिल्लाका केही स्थानहरूमा र जुम्ला तथा दार्चुलाका धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का वर्षा हुने संभावना छ।

बालीनाली सारांश:

- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिउँसो २-४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।
- धानको ब्याडबाट वेर्ना उखेल्नु १ दिन अगाडी मौसमको अवस्था हेरि सिँचाई गर्नुहोस्।
- नाइट्रोजनको कमीले धानको वेर्ना पहेंलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले ब्याडमा टपड्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- यो समयमा सुन्तलाजात फलफूल बालीमा औँसा कीराको गतिविधि अत्याधिक हुने हुँदा अटोलाइज्ड प्रोटिन (५०%) २० एम.एल. प्रति लिटर र विषादी ट्रेसर (स्पिनोस्याड) ०.०२५% को दरले मिसाई बनाएको झोललाई बोटको करीब ५% क्षेत्रफल ढाक्ने गरि प्रति हेक्टर ९०-१२० बोटमा पर्ने गरि छर्नुहोस्।
- आँपको हाँगा सुकाउने गबारीको व्यवस्थापनको लागि क्षति पुर्याई सुकेका हाँगाहरू काँटछाँट गरि जलाएर नष्ट गर्ने, फल टिपिसकेपछि इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर प्रत्येक १५ दिनको अन्तरमा काण्ड तथा हाँगाहरू राम्ररी भिज्नेगरि ४-५ पटक छर्नुहोस्।
- पानी परिरहने समय भएकोले विषादी छर्कदा स्टिकरको प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउको बोटमा लाग्ने टेन्ट क्याटरपिलर व्यवस्थापनको लागि टेन्ट समेतको हाँगालाई काटेर जलाउनुहोस् वा साबुन पानीको झोलमा डुबाउनुहोस्। कीरा लागेको सुरुवाती अवस्थामा बि. टी. २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् साथै यस कीराको प्रकोप बढि भएको खण्डमा क्लोरपाईरिफस (२०% ई.सी.) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- यो समयमा देशको विभिन्न कुखुरा फार्महरूमा बर्ड फ्लु रोग फैलने उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्महरूमा उचित जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् र बर्ड फ्लु रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुगंध राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- पशुवस्तुलाई नाम्ले रोगबाट बचाउन शंखेकीराको प्रकोप भएको ठाँउ वरपर नचराउनुहोस् तथा सिमसारका घाँस नखुवाउनुहोस्।
- मनसुन शुरु भएपछि माछामा बाह्य परजीवी अरगुलस (माछाको जुसा) देखिएको अवस्थामा डयुराक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. दानाको दरले ३ दिनसम्म लगातार दिएपछि १ दिन छोडी फेरी २ दिनसम्म लगातार दिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अवधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

१८ जेठ २०७५ देखि २४ जेठ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	३०.५	२५.०-३६.५	२२.०-२५.०	६५-९२	६३-७९	-	-	
मोरङ	७२	११.७	३२.२-३७.४	२४.०-२७.०	६४-७८	३०-६२	१.०-७.५	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	१६.६	२७.०-३०.१	१४.३-२१.८	७८-९१	६५-७३	०.५-१.०	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	७५.८	२८.४-३०.७	१८.४-२२.५	८०-९१	७३-७८	-	-	
सुनसरी	२००	६८.५	३३.०-३६.८	२२.८-२९.५	६५-९४	५६-७३	-	-	
सप्तरी	९१	३.०	३२.५-३६.७	२५.५-२९.०	७८-९२	६३-७०	-	-	
सिराहा	१३८	०.८	३३.५-३७.०	२५.०-२८.०	६२-८०	५२-६३	-	-	
दोलखा	१७५५	१३.८	२४.५-२८.०	१५.५-१८.५	९१-९७	८०-९३	-	-	
महोत्तरी	१७२	०.०	३४.०-३८.५	२५३-२८.५	६५-७७	५६-६९	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	३८.८	३०.७-३५.०	१८.५-२३.०	७६-९१	५६-८६	-	-	
बारा	१३०	६५.१	३४.५-३८.२	२३.०-२७.०	५७-९७	२५-६१	१.५-४.०	दक्षिण	
धादिङ	१०८५	४५.६	३०.५-३३.५	१९.५-२४.०	७६-९१	५६-९२	-	-	
चितवन	२५६	८३.२	३१.३-३७.०	२२.६-२७.०	७२-९४	६१-८४	-	-	
कास्की	८२७	७.३	२७.२-३०.४	११.०-१७.२	७७-९६	२७-३७	००-२.०	-	
मुस्ताङ	२५६६	०.८	१८.०-२४.०	५.५-११.५	६२-८९	६०-७५	-	-	
पाल्पा	१०६७	५६.२	२५.८-३२.२	१६.८-२२.३	८१-९६	५४-८२	-	-	
रुपन्देही	१०९	१३२.०	३०.७-३७.०	१९.०-२६.८	६०-१००	४५-७०	०.५-५.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	४५.५	३२.०-३७.०	१८.५-२२.५	६९-८३	५०-६५	-	-	
दाङ	६३४	१५.४	३१.४-३६.४	१९.५-२५.५	५८-८०	४२-५७	०.५-२.०	पुर्व	
बाँके	१६५	५२.०	३३.४-३८.६	२२.०-२८.३	६०-८५	४८-६०	१.५-१०.०	दक्षिण	
सुर्खेत	७२०	५०.८	३१.२-३४.२	२०.२-२४.५	६९-८७	५०-६३	१.५-३.०	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	२१.६	२२.०-२७.२	१०.५-१५.०	६६-८६	४३-४९	०.५-५.०	पश्चिम	
कैलाली	१८७	६.०	३८.५-३३.५	२३.८-२८.४	५८-७६	४३-५७	०.०-२.५	पुर्व	
डोटी	६५२	१७.७	३३.६-३८.५	२०.६-२५.८	६३-९३	३९-४६	०.५-२.५	पुर्व	
दार्चुला	१०९७	१८.१	२८.०-३५.६	१९.०-२३.०	६८-९५	३८-८२	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अवधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

२५ जेठ २०७५ देखि ३१ जेठ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	२१०.५	३०.०-३८.०	२१.५-२४.५	६६-९८	५४-८८	-	-
मोरङ	७२	३४.२	२९.०-३७.८	२३.०-२६.४	६५-८५	३६-७२	०.०-४.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	६३.१	२१.२-३०.८	२०.३-२३.४	८१-९८	६४-८८	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	८७.७	२५.२-३१.५	२०.६-२२.४	८७-१००	७४-९४	-	-
सुनसरी	२००	१३७.०	२९.५-३८.०	२२.०-२७.०	६१-९६	५१-९०	-	-
सप्तरी	९१	३६.०	३१.५-३८.५	२४.७-२८.५	७४-९१	५०-८९	-	-
सिराहा	१३८	८८.३	३३.०-३९.०	२३.०-२७.५	७१-९८	५१-७४	-	-
दोलखा	१७५५	६८.६	२३.६-२८.०	१६.५-१८.५	९१-९८	८०-८९	-	-
महोत्तरी	१७२	६७.५	३३.४-३६.७	२५.०-२९.०	७४-८३	६२-७७	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	२३.३	३१.०-३५.५	२१.५-२३.५	९६-९९	७४-९२	-	-
बारा	१३०	७५.९	३३.०-३८.५	२३.६-२७.४	६०-९५	४२-७०	०.५-४.०	दक्षिण
धादिङ	१०८५	३६.३	३२.५-३५.०	२१.०-२५.०	७३-९०	४८-७७	-	-
चितवन	२५६	३६.२	३५.२-३८.२	२३.५-२६.६	७२-९८	६७-७९	-	-
कास्की	८२७	३५.८	२९.७-३३.३	२१.३-२३.२	९०-९५	६२-७२	०.०-२.५	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	१.३	२२.०-२४.०	९.५-११.५	७०-८४	५२-८०	-	-
पाल्पा	१०६७	१०५.९	२७.३-३२.२	१८.५-२१.७	८५-९८	७२-८३	-	-
रूपन्देही	१०९	२१.६	३३.०-३९.०	१९.६-२७.०	६०-८५	४५-६०	१.०-६.०	पुर्व
रुकुम	९१०	६६.०	२८.५-३६.०	२०.०-२३.०	७१-८९	४९-८०	-	-
दाङ	६३४	-	-	-	-	-	-	-
बाँके	१६५	३१.१	३२.४-३९.७	२२.५-२८.४	६५-९५	४८-८१	१.५-२.५	उत्तर
सुर्खेत	७२०	४५.७	२९.५-३५.५	२२.१-२५.५	६७-९६	४८-८४	१.५-४.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	७.३	२४.६-२९.१	१३.५-१७.०	६१-८६	३३-६०	०.५-४.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	६२.०	३४.२-३९.८	२३.०-२७.५	६५-९७	४४-६६	०.०-२.०	उत्तर
डोटी	६५२	८.५	३६.०-४१.०	२३.६-२५.०	५९-९५	३६-७८	०.५-३.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	३२.३	२८.६-३५.०	२०.५-२३.५	८३-९७	५७-७६	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अर्वाधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

कृषि-सल्लाह

क. वालीनाली

१. चैते धान

- आगामी हसा हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरी पाकेको धान काट्नुहोस्।
- चैते धानमा फूल फुल्नु अघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टाका दरले टपट्रेस गर्नुहोस्। टपट्रेस गरिसकेपछि २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बगेर बाहिर जान नदिनुहोस्।

पतेरो व्यवस्थापन:

- पतेरोबाट हुने नोक्सानी कम गर्न खेतभित्र तथा वरपरको झारपात गोडमेल गरि यसको आश्रय नष्ट गर्नुका साथै प्रकाश पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीरालाइ संकलन गरि मार्नुहोस्।
- डर्टी ट्राप (Dirty trap) को प्रयोग गरी बयस्क कीरालाइ मार्ने: स्थानीय रूपमा डर्टी ट्राप बनाउन गाई, भैंसीको ताजा पिसावमा कपडा वा जुटको बोरालाई भिजाएर एउटा लट्टीको छेउमा बाँध्नुहोस् र उक्त लट्टीलाई धानखेतको बिचमा लगेर गाड्नुहोस्। ट्रापमा आकर्षित भएका पतेरोहरुलाई बाहिरपट्टिबाट प्लाष्टिकको झोलाले छोपि संकलन गरी मार्नुहोस्।
- यो कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा छोटो अवशेष रहने विषादीहरु जस्तै: डाइक्लोरोभस ७६ इ.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा स्टीकर मिसाई छर्नुहोस्। यो विषादी छर्कदा मुखमा मास्क अनिवार्य लगाउनुहोस्।

गवारो कीरा

- धान खेतमा ५% मृत गुवा वा २% सेतो बाला वा प्रति वर्ग मीटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएको अवस्थामा यसले आर्थिक क्षती पुर्‍याउछ। यस कीराको प्रकोप धेरै छ भने व्यवस्थापन गर्न: सिंचित क्षेत्रमा थायोडीकार्ब (Thiodicarb 75% WP) २ ग्राम प्रति एम.एल. पानीमा मिलाई पानी नपरेको बेलामा स्टीकर मिसाई छर्नुहोस्। साथै अन्य क्षेत्रमा फिप्रोनिल (Fipronil 0.3% G) अथवा कारटाप हाईड्रोक्लोराइड (Cartap hydrochloride 4% G) १५ देखि २० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले पानी नपरेको समयमा छर्नुहोस्।

२. वर्षे धान

- २१-२५ दिन भैसकेको बेर्ना रोपन शुरू गर्नुहोस्।
- ब्याडबाट बेर्ना उखेलनु १ दिन अगाडी मौसमको अवस्था हेरि सिँचाई गर्नुहोस्।
- धानवालीबाट राम्रो उत्पादन लिन र आफुले लगाउन चाहेको ठाउँ अनुसारको लागि सिफारिस गरिएका धानका उन्नत जातहरूको बीउ भरपदोँ श्रोतबाट समयमा नै व्यवस्था गरि ब्याड राख्नुहोस्।
 - तराई भित्रि मधेस, तल्लो पहाडी बेंशीका सिंचित क्षेत्रको लागि बहुगुणी धान-१, बहुगुणी धान-२, हर्दिनाथ-२, मिथिला, रामपुर मन्सुली, सावित्री, रामधान तथा असिंचित क्षेत्रको लागि सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, सुख्खा धान-४, सुख्खा धान-५, सुख्खा धान-६, तरहरा-१ र हर्दिनाथ-२
 - घैया धानको लागि घैया-१, घैया-२ र विन्देश्वरी
 - बाढी ग्रस्त क्षेत्रका लागि स्वर्ण सब-१ र सम्बा मन्सुली सब-१
 - मध्य पहाडी क्षेत्रका लागि खुमल-४, खुमल-८, खुमल-१०, खुमल-११ र खुमल-१३
 - छरुवा धानखेतीको लागि तराई तथा भित्रि मधेसमा सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३, तरहरा-१, हर्दिनाथ-२, घैया-२, राधा-४ र विन्देश्वरी तथा मध्य पहाडमा खुमल-४, खुमल-८ र खुमल-१०
- वर्षे धानको बीउ ब्याडमा राख्ने बेला भएकोले बेर्ना तयारीको लागि राम्ररी पाकेको गोबरमल/कम्पोस्ट मल २०-२५ डोको प्रति कट्टा वा ३०-३५ डोको प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्ने ठाँउको माटोमा राम्ररी मिलाई ३४ के.जी. बीउ प्रति कट्टा वा ५१ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले (१० वर्गमिटरमा १ के.जी. बीउका दरले) ब्याडमा छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अर्वाधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

- नाइट्रोजनको कमीले बेर्ना पहेंलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले ब्याडमा टपड्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- छरुवा धानखेतीको लागि उपयुक्त समय भएकोले राम्रोसँग जग्गा तयार गरी १ के.जी. बीउ प्रति कट्टा वा १.५ के.जी. बीउ प्रति रोपनीका दरले लगाउन सुरु गर्नुहोस्।
- छरुवा धान खेतीमा झार व्यवस्थापनको लागि बीउ छरेको दिनदेखि ४ दिन भित्र पेन्डीमेथालिन झारनासक विषादी ५० मिलिलिटर १५ लिटर पानीमा मिसाई प्रति कट्टाका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धानको बीउलाई ब्याडमा राख्न वा सिधै छरुवा विधिबाट खेतमा छर्नु भन्दा अगाडी तल दिईएको बिउ छान्ने विधि द्वारा धानको बीउलाई छानेर मात्रै प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान बालीमा हरियो मलको रूपमा ढैंचा खेतीको व्यवस्थापनबारे अनुसूची-१ मा विस्तृतमा दिईएको छ।

बीउ छान्ने विधि:

- तीन लिटर पानीमा मसिनो धानको लागि लगभग ५०० ग्राम र मोटो धानको लागि ६०० ग्राम नुन एउटा बाल्टीनमा राम्ररी घोल्ने।
- घोलिएको नुन-पानीमा एक किलोग्राम जति धानको बीउ खन्याउने, एकैछिन चलाउने र १-३ मिनेट जति बीउलाई तैरिन र थिग्न दिन।
- तैरिएका र थिग्निएका बीउलाई अलग-अलग झिकेर छुट्टै राख्ने। बाँकी बीउलाई त्यसरी नै सोही नुन-पानीको घोल प्रयोग गर्दै छुट्ट्याउने।
- बीउको मात्रा धेरै वा थोरै भए सोही अनुरूप नुन-पानीको घोलको मात्रालाई बढाउन वा घटाउन सकिन्छ।
- थिग्निएको बीउलाई सफा पानीले २ पटक सफा गरी ब्याड राख्ने।
- छरुवा धान भए सिधै छर्ने। यसरी छानेको बीउलाई सोही दिन ब्याड नराख्ने वा नछर्ने भए बीउलाई पानीले पखाली छहारीमा राम्ररी सुकाएर राख्न सकिन्छ।
- तैरिएको बीउलाई पनि पानीले पखालेर र सुकाएर अन्य प्रयोजनमा ल्याउन सकिन्छ। नुन-पानीको घोललाई गाईभैसीको कुँडो बनाउँदा प्रयोगमा ल्याउन सकिन्छ।
- बीउलाई साफ, साफल वा बेभिष्टिनले ३.० ग्राम प्रति के.जी. को दरले मिसाएर बन्द भाँडोमा वा बाल्टिनमा सबै दानामा लाग्ने गरी उपचार गर्ने।
- मनसुली, लल्का बासमती लगायतका मरुवा रोग सहन नसक्ने जातका बीउलाई भने ट्रिप वा वीम (Tricyclazole) ३.० ग्राम प्रति के.जी. को दरले मिसाएर बन्द भाँडोमा वा बाल्टिनमा सबै दानामा लाग्ने गरी उपचार गर्ने।
- उपचार गरेको ३-४ दिनभित्र ब्याडमा बीउ राख्ने।

चित्र: नुनपानीको घोलमा थिग्निएका र तैरिएका धानको बीउ

३. वर्षे मकै

- मकै लगाइएको जग्गामा गोडमेल गरि रोगी तथा बाक्लो भएको ठाँउको बोट उखेलेर उकेरा दिने र मनसुन शुरु भएकोले पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- पहाडी भेगहरूमा अधिल्लो हसा हल्का देखि मध्यम वर्षा भएकोले मकै उम्रनको लागि चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा आफ्नो क्षेत्रको लागि सिफारिस गरिएको मकैको उन्नत जातहरू १-१.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले लगाउनुहोस्।
- मध्यपहाडी भेगको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मनकामना-१, मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोषिलो मकै-१, खुमल पहेंलो, सितला, देउती र खुमल हाइब्रिड-२ (वर्णशंकर मकै) तथा छिटो पाक्ने मकैका जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६ हुन्।
- धर्वाँसे थेले रोग (GLS) को प्रकोप देखिने उच्च पहाडी भेगहरूमा उक्त रोग अवरोधक जातहरू गणेश-१ र मध्य पहाडमा मनकामना-३, देउती वा शितलाको खेती गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अवधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

- तराई तथा भित्री मधेशमा वर्षे मकै लगाउने बेला भएकोले मकै उम्रनका लागि पर्याप्त चिस्यान पुग्ने देखिएका ठाउँहरूमा सिफारिस गरिएका मकैका उन्नत जातहरू पोषिलो मकै-२, रामपुर-४, रामपुर कम्पोजिट तथा छिटो पाक्ने जात अरुण-१, अरुण-२, अरुण-३, अरुण-४ र अरुण-६ मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले व्यवस्था गरि लगाउनुहोस्।

मकै बालीको मलखाद व्यवस्थापन

प्रकार	प्रांगारिक मल (के.जी./ रोपनी) जग्गा तयारीको बेलामा	आवश्यक रसायनिक मल जग्गा तयारीको बेलामा (के.जी./ रोपनी)			बाली लगाएको २५-३० दिनमा	बाली लगाएको ४५-५० दिनमा
		डि.ए.पी	युरिया	म्युरेट अफ पोटास	युरिया	युरिया
छिटो पाक्ने मकै	५००	६.५	४.०	३.३	३.३	३.३
ढिलो पाक्ने मकै	५००	६.५	५.६	३.३	४.९	४.९
वर्णशंकर मकै	७५०	६.५	७.२	३.३	४.९	४.९

- पहाडी भेगका अम्लीय माटो भएका ठाउँहरूमा माथि दिईएको फस्फोरसको मात्रालाई आधा-आधा गरि २ पटक (बाली लगाउने समयमा र ४०-४५ दिनमा) प्रयोग गर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुब्रोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

४. उखु

- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको एक महिना पछि ट्राइकोग्रामा (*Trichogramma chilonis* or *Trichogramma japonicum*) परजीवी कीरा १००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँच वटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ३-४ पटक छोड्नु उपयुक्त हुन्छ। (ट्राइको कार्डको लागी नजिकको चिनी मील वा कृषि सम्बन्धी कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोला।)

उखुबालीमा लाग्ने प्लासी गवारो (Plassey borer)

यसको लाभाले उखुको डाँठभित्र तिब्र सुरंग बनाई क्षती पुर्याउँछ। एउटा अन्तर गाँठमा ८ देखि १० वटा सम्म प्वाल पार्दछ। यस्तो उखुको पात सुकदछ र डाँठ सजिलै भाँचिन्छ। यसको व्यवस्थापनको लागि गवारो लागेको बोटहरू उखलेर जलाइदिने, पानी जमेको भए निकास दिने, कीराको प्रकोप देखा पर्न थालेपछि नाईट्रोजनजन्य मलहरूको प्रयोगमा रोक लगाउने, माथि उल्लेख गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामा (*Trichogramma*) को प्रयोग गर्ने, परजीवी कीरा, कोटेशिया फ्ल्याभीपेस (*Cotesia flavipes*) को संख्या बढाउन सम्बर्धन गर्ने, बत्तीको पासो राखी कीराको अनुगमन/अबलोकन गर्ने र बढी संख्यामा पुतली आएको बेला थायोडीकार्प (*Thiodicarp* ७५% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लीटर घोल तयार गरी १ हेक्टरमा छर्नुहोस्। प्रकोप बढी हुने क्षेत्रमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (*Chlorantraniliprole* ०.४% G) वा फिप्रोनिल (*Fipronil* ०.३% G) ०.७५ देखि १ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले उखुको ड्याडमा हाली माटोले पुरेर पर्याप्त चिस्यानको व्यवस्था गर्नुहोस्।

चित्र: परजीवी कीरा, कोटेशिया फ्ल्याभीपेस

५. भटमास

- भटमास लगाउने उपयुक्त समय भएकोले तराईका लागि पूजा, हाडी र कव तथा पहाडका लागि तरकारी भटमास १, लुम्ले १, सेती र रेन्सम सिफारिस गरिएका भटमासका उन्नत जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट ल्याएर लगाउनुहोस्।
- भटमास लगाउने जग्गामा २.९ के.जी. डि.ए.पि. तथा १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा वा ४.५ के.जी. डि.ए.पि. र १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले जमीनको अन्तिम तयारीको बेला माटोमा राम्ररी मिलाईसकेपछि बीउ छर्नुहोस्।
- भटमासको एकल खेती गर्दा १.५-२.० के.जी. प्रति कट्टा वा २.५-३.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले बीउ प्रयोग गर्नुहोस्।
- भटमास एकल खेतीको रूपमा लाईनमा लगाउँदा १ हार देखि अर्को हारको दूरी ५० से.मी. र बोटबाट बोटको दूरी १०-१५ से.मी. मा बीउलाई ३-४ से.मी. गहिरोमा रोप्नुहोस् तर भटमास मकैसंग अन्तरबालीको रूपमा लगाउदा मकैको हारको दुरी १ मीटर र एक बोट देखि अर्को बोट सम्मको दुरी २५ से.मी. हुने गरि १ हार मकै र २ हार भटमास लगाउनुहोस्।

६. आलु

- उच्च पहाडमा लगाइएको आलुमा दाना लाग्ने बेला भएकोले माटोको चिस्यान हेरी उकेरा दिने काम सिध्याउने र बीउ आलुबालीमा बेजात र रोगी बोट उखेलेर (रोगिङ्ग) नष्ट गर्नुहोस्।
- पूर्वी उच्च पहाड विशेष गरि संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा आइतवार, सोमवार तिर भारी वर्षा हुने संभावना रहेकोले यस भेगमा लगाइएको आलुबालीमा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् र त्यो समयमा विषादी नछर्कनुहोस्।
- देशका अन्य उच्च पहाडी भेगमा सामान्यदेखि पूर्ण बदली रहि हल्का वर्षाको संभावना रहेकोले डढुवा रोग लाग्न सक्ने भए पनि परिपक्व भइसकेको आलुबालीमा विषादि छर्कदा खर्च मात्रै हुनाले अपरिपक्व बालीमा मात्रै विषादि छर्कनुहोस्।
- मनसुन शुरु भैसकेकोले मध्य पहाडमा रोपेको आलुबाली खन्ने काम सक्नुहोस्।
- आलु खन्दा सानो (२० ग्राम भन्दा कम), बीउ साइजको (२०-५० ग्राम) र ठूलो (५० ग्राम भन्दा माथि) मा वर्गीकरण गर्नुहोस्। यी मध्ये बीउ साइजको आलु मात्र आगामी सिजनको लागि बीउको रूपमा कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्।
- आलुको पुतलीले सामान्यतया आलु भण्डारणमा ज्यादा नोक्सानी गर्ने भएकोले यसको नियन्त्रणको लागि बोझोको गानोको धूलो २ ग्राम प्रति के.जी. आलुको दरले मिसाउने वा तीतेपातीका टुक्रा आलुको तहमाथि राखिदिने वा बीउ आलुको हकमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई छर्कनु पर्दछ।

आलु भण्डारण विधि:- आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०°सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा बीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट या -याकमा फिजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुपर्छ। यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुपर्छ। लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५°सेल्सियस तापक्रममा २ हसासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा बाक्लिन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिझैं गरी भण्डारण गर्नुपर्छ। रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिपफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन।

७. फलफूल वाली

- यो समयमा सुन्तलाजात फलफूल वालीमा औँसा कीराको गतिविधि अत्याधिक हुने हुँदा अटोलाइज्ड प्रोटीन (५०%) २० एम.एल. प्रति लिटर र विषादी ट्रेसर (स्पिनोस्याड) ०.०२५% को दरले मिसाई बनाएको झोललाई बोटको करीव ५% क्षेत्रफल ढाक्ने गरि प्रति हेक्टर ९०-१२० बोटमा पर्ने गरि छर्नुहोस्।
- सुन्तला जातमा लाग्ने पुतली (Lemon Butterfly) को व्यवस्थापनको लागि यस कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यसको लार्वा अवस्थाहरू बिहान र बेलुका सक्रिय रहने हुँदा यिनीहरूलाई संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै यसका अचल अवस्थाहरू बोटमा झुण्डिएर रहने भएकोले संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै यसको व्यवस्थापनको लागि व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) विषादी ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाएर साँझको समयमा छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा डेल्टामेथिन २.८% ई.सी. (डेसीस) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई साँझको समयमा छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल वालीमा लाग्ने कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि सामान्य प्रकोप भएका हाँगा पातहरू जलाईदिने तथा कीरा लागेको ठाँउमा कपडा/कपासले राम्ररी पुछ्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोली ७-७ दिनको अन्तरमा कत्ले कीरा लागेको स्थानमा छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलमा फल झर्ने समस्या व्यवस्थापन गर्न विरुवा बर्धक रसायन-प्लानोफिक्स (Planofix) वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात तथा लेकाली फलफूल वालीका नर्सरीहरूमा कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट आएका चोर हाँगाहरू अनिवार्य रूपमा हटाउनुहोस्।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरू पुष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटासम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका टुटारहरूलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ड्र्याप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आरु तथा कागजी बदामको पात बटारिने समस्या देखापर्ने समय भएकोले कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम वा बोर्डो मिश्रण १% वा सल्फर २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात भिज्ने गरी २ पटक छर्नुहोस्। यो रोग लाही कीराले सार्ने भएकोले लाही कीराको पनि नियन्त्रण गर्नुहोस्।
- आँपमा फल फुट्ने समस्या कुनै रोग वा कीराको कारण नभई यो एउटा फिजियोलोजिकल विकृति हो। मौसममा अकस्मात परिवर्तन भएमा (सुख्खा पछि बढी वर्षा भई तापक्रम तथा सापेक्षिक आर्द्रता एकासी बढेमा) लामो खडेरी पछि बढी सिँचाई गरेमा, माटोमा अम्लियपना बढी भएमा, फूल फुल्ने समयमा नाइट्रोजनयुक्त मलखाद बढी प्रयोग गरेमा, माटोमा बोरान खनिज तत्वको कमी भएमा आँपमा फल फुट्ने समस्या देखिन्छ। यो समस्यालाई निराकरण गर्नको लागि निम्न लिखित उपायहरू अपनाउनु पर्दछ।
 - सुख्खाको समयमा हल्का सिँचाई गर्ने।
 - बोरेक्स ५ के.जी. प्रति हेक्टरको दरले माटोमा मिसाउने।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अवधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

- 0.2-0.25 प्रतिशतको बोरेक्स 90 दिनको फरकमा बोटमा स्प्रे गर्ने वा 0.5% को बोरिक एसिड स्प्रे गर्ने
 - छिपिने बित्तिकै (फूल फुलेको करीव 90 दिनपछि) फल टिप्ने, बोटमा फल लामो समयसम्म नराखे ।
 - फल फुट्ने समस्या नभएका अवरोधक जातहरू- आम्रपाली, मल्लिका, लखनउ सफेदा, चौसा र अल्फान्सो लगाउने ।
 - बिप्रेका फलहरू टिपेर खाडलमा गाडिदिनुहोस् ।
- आँपको हाँगा सुकाउने गवारो (Mango stem borer) को व्यवस्थापनको लागि गवारोले क्षति पुर्याई सुकेका हाँगाहरू काँटछाँट गरि हटाउनुहोस् र जलाएर नष्ट गर्नुहोस् । फल टिपिसकेपछि इमिडाक्लोप्रिड 97.5 एस.एल. 9 एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर प्रत्येक 95 दिनको अन्तरमा 4-5 पटक छर्नुहोस् । तर बिषादीले काण्ड तथा हाँगाहरू राम्ररी भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।

- आँपको कोयामा लाग्ने घुन (Mango stone weevil) को व्यवस्थापनको लागि घुनले क्षति पुर्याई बोटबाट झरेका फलहरूलाई गहिरो गरि खाल्डोमा पुरिदिनाले यो कीराको धेरै न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ । यो घुनले फलको भित्र बसेर खाने भएकोले भित्र कीरा रहँदा बिषादी द्वारा नियन्त्रण गर्न सकिँदैन त्यसैले सुषुप्त अवस्थामा रहेको वयस्कलाई मार्ने रणनीति अनुसार बिषादी छर्नुहोस् । वयस्क घुन आँपको काण्ड तथा शाखा हाँगाहरूमा लुकेर बस्ने भएकोले उक्त भागहरू पुरै भिज्ने गरि फूल फुल्नु अघि इमिडाक्लोप्रिड 97.5 एस.एल. 9 एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर छर्नुहोस् ।

- आँपमा लाग्ने औँसा कीराको व्यवस्थापनको लागि औँसा लागि झरेका फलहरूबाट बाहिरिई माटोमा प्रवेश गर्नु अगावै फल जम्मा गरि 9 देखि 9.5 मिटर खाडल खनि कम्तीमा 30 से.मि. गहिरो माटो मुनि पुर्नुहोस् । बगैँचामा झरेका फलहरू प्लास्टिकको थैलामा जम्मा गरि औँसाहरूलाई आगोमा पोलेर वा तातो पानीमा डुबाएर नष्ट गर्नुहोस् । मिथाइल युजिनोलको मोहनी पासोमा मालाथियन 50% ई.सी. प्रति हेक्टर 50 पासोको दरले प्रयोग गर्दा भाले झिंगाहरूको संख्या न्यूनीकरण भई बिस्तारै क्षति कम हुँदै जान्छ । उक्त मिथाइल युजिनोल र मालाथियन प्रत्येक 95 दिनको अन्तरमा थप्दै जानुहोस् । प्रोटिनको खोजीमा आएका झिंगाहरूलाई मार्न प्रोटिनको श्रोतमा स्पिनिस्याड (ट्रेसर 45 SC) 0.025% को दरले मिसाई बोटको कूल क्षेत्रफलको 5% भागमा स्पट स्प्रे गर्नुहोस् । उपरोक्त बिषादी उपलब्ध हुन नसके फिप्रोनिल (जम्प 50 डब्लु. जी./ जम्प 5 एस. पी.) वा अल्फामेथ्रिन वा एबामेक्टीन प्रयोग गर्नुहोस् । प्रोटिन बेट स्प्रेबाट प्रभावकारी नतिजा प्राप्त गर्न झिंगा आइरहने समयवावधीभरि यो लगातार प्रयोग गरिरहन आवश्यक छ । प्रोटिनको प्रयोग दुई तरिकाले गर्न सकिने भएकोले आफुलाई व्यावहारिक लाग्ने कुनै पनि तरिका प्रयोग गर्नुहोस् ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष 08, अंक 9, 9 असार 2075, अवधि : 9 असार 2075 — 7 असार 2075

- बेट स्प्रे- माथि उल्लेखित तरिकाले तयार गरिएको झोल हरेक बोटको ५ प्रतिशत भाग ढाक्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्। यस तरिकामा पुरै बगैँचा र बोटको हरेक भागमा छर्न जरुरी हुँदैन।
- बेट स्टेसन बनाई प्रयोग गर्ने- यस तरिकामा कुनै भाँडोमा माथि उल्लेखित तरिकाले बनाइएको झोल राखी बोटको हाँगामा झुन्ड्याईदिनुहोस् र आवश्यकता अनुसार त्यसमा झोल थप्दै जानुहोस्।

चित्र: बेट स्टेसन

चित्र: बेट स्प्रे

- स्याउको बोटमा लाग्ने टेन्ट क्याटरपिलर व्यवस्थापनको लागि टेन्ट समेतको हाँगालाई काटेर जलाउनुहोस् वा साबुन पानीको झोलमा डुबाउनुहोस्। कीरा लागेको सुरुवाती अवस्थामा बि. टी. २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् साथै यस कीराको प्रकोप बढि भएको खण्डमा क्लोरपाईरिफस (२० % ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने जिजिनामोथ व्यवस्थापनको लागि कीराको आश्रय स्थल नष्ट पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस् साथै क्लोरपाईरिफस (२०% ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको रातो सुलसुले कीरा व्यवस्थापनको लागि ईमामेक्टिन बेन्जोएट (१.९% ई.सी.) १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् वा डाइमेथोएट (३५% ई.सी.) १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा भुवादार लाही कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष बैशाख देखि कात्तिकसम्म हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित चोर हाँगा तथा अन्य हाँगाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागि बागवानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्नुहोस्। तथा थायोमेथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा पात खाने कीरा व्यवस्थापनको लागि क्लोरपाईरिफस (२० % ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि १% को बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो र १० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा चोर हाँगाहरू हटाई सर्वो खनिज तेल ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् अथवा थायोमेथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा फेद काट्ने कीरा व्यवस्थापनको लागि विषालु चारा (गहुँको चोकर वा ढुटो १०० ग्राम , चिनी वा सख्खर १० ग्राम, मालाथियन धुलो १० ग्राम, पानी १८० एम.एल. सबै मिलाई केराउका दाना जत्रा गोली बनाई साँझपख १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले) बनाई नर्सरीमा छर्नुहोस् साथै प्रकाश पासोको प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा लाग्ने खुम्भे कीरा व्यवस्थापनको लागि राम्ररी पाकेको गोबर मल मात्र प्रयोग गर्नुहोस्। कार्वोप्युरान (३% सि.जि.) १ के.जी. प्रति रोपनीका दरले छरेर माटोमा मिसाउनुहोस्। मेटरहिजियम (Metarhizium) नामक शुष्क जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक बिषादीले माटोको उपचार

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अर्वाधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १ के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उपरान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा १ के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।

- स्याउमा लाग्ने धुले दुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरू हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्। डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको वरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिड गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।

८. तरकारी बालीहरू

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीरा जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। खपटे कीराहरू बिहान र बेलुका बालीमा हुने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- सिमी बालीमा सिंदूरे रोग व्यवस्थापनको लागि शुरुवाती अवस्थामा प्रकोप देखिएका पातहरू हटाई जलाउने गर्नुहोस्। यदि प्रकोप धेरै भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोला। फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफोस १६% ई.सी. (Chlorpyrifos 16% EC) को ०.५ एम.एल. र कार्बेनडाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्लोराक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोकसानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्।
- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोकसानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, भर्टिसिलियम लेकानी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अवधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

- यो सिजनमा खराने वा धुले ढुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न निम्नुसारको व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
 - यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सर्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनुहोस्।
 - फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुहोस्।
 - खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुहोस् र काँक्रो, फर्सी समूहका अन्य बिरुवाहरु हटाउनुहोस्।
 - रोगको आक्रमण देखिएमा काराथिन १.५ एम.एल. प्रति लिटरको दरले सात दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।

फल कुहाउने औँसा (Fruit fly)

- काँक्रो, फर्सी समूहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बचनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ड्र्याप प्रति कट्टा २-३ ओटाको दरले राख्नुहोस्। यस्ता बोटल ट्रयापहरु प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्। यसको विकल्पमा व्याक्टोसेरा कम्पोजिटि ट्याबलेट प्रति कट्टा २-३ ओटाको दरले राख्नुहोस्।

डाउनी मिल्ड्युको व्यवस्थापन

- यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सर्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनु पर्दछ।
- फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुपर्दछ।
- खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्दछ र फर्सी जातका अन्य बिरुवाहरु हटाउनुहोस्।
- रोगको आक्रमण देखिएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २-२.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई हरेक ८-१० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुपर्दछ।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरु: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरेमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरु, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरु हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरु नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरु नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अर्वाधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्रयाप वा स्टिकी ट्रयाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि वयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरएन्ट्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

फौजी कीराको व्यवस्थापन:

- कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमोन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने बित्तिकै तल उल्लेखित उपयुक्त व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनु पर्दछ।
- खेत भित्र र बाहिर रहेका झारपात निकाल्ने।
- बाली काटेपछि लार्भा र अचल अवस्थाहरू मार्नको लागि खेतलाई जोती टुटाहरू नष्ट गर्ने र खेतमा २-४ दिनसम्म पानी पटाइदिने।
- लार्भाहरू दिउँसो पातपतिङ्गरमा लुकी बस्ने भएकोले खेतको वरिपरि खाल्डो खनेर पातपतिङ्गरले ढाक्ने र त्यसमा जम्मा भएका लार्भाहरू संकलन गरी मार्ने।
- खेतमा पानी पटाएर २ लिटर प्रति हेक्टरका दरले मट्टितेल राखेर र लार्भाहरूलाई मार्न बाँसको पट्टी वा डोरीको सहायताले बोट हल्लाइ मट्टितेल पानीमा झार्ने।
- जैविक विषादीहरू जस्तै: न्यूक्लियर पोलिहेड्रोसिस भाइरस (NPV) २५० एल.ई प्रति हेक्टर, बेसिलस थुरिन्जेन्सिस (Bt) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा क्लोरपाइरिफस १६% ई. सि. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा कीराको प्रकोप ज्यादै भएमा क्लोरपाइरिफस र साइपरमेथ्रिनको संमिश्रण भएको विषादी २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्ने गरी साँझपख स्प्रे गर्ने, अथवा इमामेक्विटन बेन्जोएट ५ एस.जि. ०.३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाइ प्रकोपको समयमा आवश्यकता अनुसार १-२ पटक स्प्रे गर्ने। यस्ता विषादी प्रयोग गरेको २-३ दिन सम्म बिहान खेतमा गई मरेका लार्भाहरू संकलन गरि नष्ट गर्नुपर्दछ अन्यथा पशुपंक्षीले खाएमा हानिकारक हुनसक्छ।

९. अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अवधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

मौरी

- आउँदो हप्ता पनि पानी पर्ने भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छ छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी छर्कनुहोस्।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हप्तादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हप्ता पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा विगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरुले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका विरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरु मध्ये वैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-साउनमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

व्यवस्थापनका बिधिहरु: यिनीहरुको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र विरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुपर्दछ। यिनीहरु लुकेर बस्ने ठाउँहरु जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लार्भाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरुको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख विरुवाको वरपर राख्नुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरु ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर विरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्भा

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- पशुबस्तुलाई नाम्ले रोगबाट बचाउन शंखेकीराको प्रकोप भएको ठाँउ वरपर नचराउनुहोस् तथा सिमसारका घाँस नखुवाउनुहोस्।
- बर्षातको समयमा पशुबस्तुको खुट्टाको कापतिर घाउ हुने, पाक्ने, औँसा पर्ने, खुट्टा कुहिने आदि समस्या देखिन सक्ने हुँदा पशुबस्तुको हिँडडुल, चाल आदिको राम्रो निरीक्षण गरि समयमै भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- बर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुबस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुगधर राख्नुहोस् र बरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- हिमाली जिल्लाहरूमा भेडाबाखालाई उच्च चरन खर्कमा लैजाने समय भएकोले खोरेत, पि.पि.आर. र बाह्य परजीवी विरुद्ध खोप र डिपिङ्ग गरि चरन क्षेत्रमा लैजानुहोस्।
- दुधालु गाईबस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगधर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुवाउनु (Teat dipping) होस्।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखा र बंगुरमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरूमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाखामा पनि पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे (ईन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोपको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको समयमा पशुबस्तुलाई शीतल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। पशुबस्तुलाई दिनमा ३ पटक भन्दा बढि सफा पानी प्रशस्त मात्रामा उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु बस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुबस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोला। यदि पशुबस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार विधि अपनाउनुहोला।
 - २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राख्ने र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरूमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
 - अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला। १ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाखालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरू दुहना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अवधि: १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

- ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Triclabendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला।
- २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएक भेडा बाखालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरुमा दिने सकिन्छ।
- लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- हाल यो समयमा देशको विभिन्न कुखुरा फार्महरुमा बर्ड फ्लू रोग फैलिएर कुखुरा हाँसहरुको मृत्यु भएको हुँदा र बर्ड फ्लू रोगको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्महरुमा उचित जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् र बर्ड फ्लू रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस् अथवा रोग निदानको लागि नजिकैको क्षेत्रीय वा केन्द्रिय भेटेरिनरी प्रयोगशालामा सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो समयमा कुखुराहरुमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस आदिको समस्या देखिन सक्ने भएकोले विशेष ध्यान पु-याउनुहोस् र यस्ता समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरुमा पालिएका कुखुराहरुले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरुले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, श्वास-प्रश्वासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लू लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरुमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरुलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानुपर्दछ।
- कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा सोत्तरको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिकोर्न ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम.एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।
- नयाँ स्थानबाट पाठा-पाठी तथा वयस्क ल्याउँदा स्वाइन फिभर विरुद्ध भ्याक्सीन लगाएको/नलगाएको राम्ररी बुझेर मात्र ल्याउनुहोस्। यदि खोप नलगाएको भए खोप लगाएर मात्र ल्याउनुहोस्।

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मरेक्स	मरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.वि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारी	गम्बारी (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारी	गम्बारी (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारी	आई.वि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अर्वाधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरीका
१ दिन	मरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि.भी.-१, एस.वि.-१	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.-१ लासोटा	१ थोपा आखाँमा
८-१२ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	१ थोपा आखाँमा
१८-२० दिन	मरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाईड्रट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर.१ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

३. माछा

- पोखरीमा भुरा राखेपछि प्रति हप्ता १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कट्टाका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा ३-४ पटक राख्नुहोस्।
- मनसुन शुरु भएपछि माछामा वाह्य परजीवी अरगुलस (माछाको जुम्मा) देखिएको अवस्थामा ड्युराक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. दानाको दरले ३ दिनसम्म लगातार दिएपछि १ दिन छोडी फेरी २ दिनसम्म लगातार दिनुहोस्।
- माछा पोखरीमा हुने तापीय आघात (Thermal shock) बाट बचाउन माछापोखरीमा पानीको गहिराई कम्तीमा १.५ मिटर कायम राख्नुहोस्।
- ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिएमा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो दिसासगैँ रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरुमा ग्रास कार्प, सिल्भर कार्प, बिगहेड कार्प, र नैनी भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरुबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, १ असार २०७५, अवधि : १ असार २०७५ — ७ असार २०७५

- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (Back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कट्टा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेग्ला बेग्लै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कट्टा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- वायु प्रवाह यन्त्रको प्रयोग नगरिएका माछापोखरीमा पूर्ण बदली भएको दिनमा पानीको रंग गाढा हरियो/गाढा खैरो वा सेची डिस्क रिडिड २५ से.मी. भन्दा कम वा पोखरी पानीमा हात डुबाउँदा कुहिनो नडुब्दै हत्केला देखिन छाडेमा र माछाको संख्या ३००-३५० गोटा प्रति कट्टा भन्दा बढि भएको अवस्थामा मलखाद र दाना दिनुहुँदैन।

४. घाँसेवाली

- घाँसको बीउ भण्डारणमा कीरा लाग्नबाट जोगाउन घाँसको बीउमा सुकेको निमको पात वा तितेपाती राखुहोस्। यदि कीराको प्रकोप बढी भएमा सेल्फस २-३ चक्री प्रति टन बीउका दरले मलमल कपडामा बेरी बीउको बोरा वा भकारी भित्र ५-६ इन्च गहिराईमा हावा नछिर्ने गरि राख्दा कीराहरूबाट जोगाउन सकिन्छ।
- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. यूरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. यूरिया, ४.३४ के.जी. डि.ए.पी तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम यूरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम यूरिया, ४.३४ के.जी. डि.ए.पी तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

अनुसूची १: धान बालीमा हरियो मलको रूपमा ढैँचा खेतीको व्यवस्थापन

हरियो मल माटोको उर्बराशक्ति र बालीको उत्पादन बढाउने हुनाले कृषकको लागि अत्यन्त लाभदायी हुन्छ। हरियो मलको रूपमा ढैँचा प्रयोग गर्दा माटोमा नाईट्रोजन स्थिरीकरण गर्नुका साथै माटोमा प्रांगारिक पदार्थको मात्रा थप्ने गर्दछ। विभिन्न अनुसन्धानबाट प्राप्त नतिजा अनुसार बालीलाई आवश्यक पर्ने नाईट्रोजनको २५% भाग ढैँचा खेती गरेको खण्डमा परिपूर्ति हुने हुनाले नेपालमा पाईने ढैँचाका जातहरू सेस्वानिया रोस्ट्राटा (*Sesbania rostrata*) र सेस्वानिया क्यानाबिना (*Sesbania cannabina*) धान खेती गर्नुभन्दा ४५ दिन अगाडी धान लगाउने खेतमा ४० के.जी. प्रति हेक्टरका दरले खनजोत गरी लगाउनुहोस्। यी मध्ये सेस्वानिया रोस्ट्राटामा त झन् काण्ड र जरामा समेत वायुमण्डलीय नाईट्रोजन सोसेर लिन सक्ने राईजोबियम ब्याक्टेरिया भएको गिर्खाहरू मौजुद हुन्छन् जसले नाईट्रोजन स्थिरीकरणको मात्रा बढाउँछ। ढैँचा लगाएको ६-७ हप्ता (फूल फूलने अवस्था) पछि खेतमा पानी राखी बोटलाई जोत्र सजिलो हुनेगरी काट्ने र जोतेर माटोमुनि पारी सडाउनुहोस्। यसरी सडाएर राखेको हरियो मल ढैँचाले माटोमा ८०-१५० के.जी. नाईट्रोजन प्रति हेक्टर स्थिरीकरण गर्न सक्ने पाईएको छ।

वर्ष ४ अंक १०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ८ असार २०७५

अवधी: ८ असार २०७५— १४ असार २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- पुर्वी र मध्य तराईका जिल्लाहरूमा साताभरि नै बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना छ भने पूर्वी तराईमा साताको मध्य र अन्त्यमा एक/दुई स्थानमा भारी वर्षाको सम्भावना छ। पश्चिमी तराईमा साताको सुरु र मध्यमा हल्का बदलि भई अन्त्यमा मेघ गर्जन सहित हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना रहेको छ।
- देशका सुदूर पश्चिम पहाडी जिल्लाहरूमा साताभरि नै सामान्य बदली भई पश्चिमी जिल्लाका केहि स्थानमा हल्का वर्षा हुने र बाँकी पहाडी जिल्लाहरूका धेरैजसो स्थानहरूमा साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण रूपले बदली भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने सम्भावना छ।
- मध्य र पश्चिमी हिमाली जिल्लाहरूमा साताभरि नै सामान्य बदली भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षा/हिमपात हुने र पूर्वी हिमाली जिल्लामा साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण रूपले बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने सम्भावना छ।

बालीनाली सारांश:

- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिउँसो २-४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।
- जिकको मात्रा कम भएका भू-भागहरूमा वर्षे धानवालीमा खैर रोग लाग्न सक्ने भएको हुनाले जमिनको अन्तिम तयारीको बेला १.२५ के.जी. प्रति रोपनी वा ८३० ग्राम प्रति कट्टाका दरले जिक सल्फेट (zinc sulphate) प्रयोग गर्नुहोस्।
- धानको ब्याडबाट बेना उखेलु १ दिन अगाडी मौसमको अवस्था हेरि सिँचाई गर्नुहोस्।
- नाइट्रोजनको कमीले धानको बेना पहिलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले ब्याडमा टप्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डडुवाको व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू टिपेर खाल्डो खनि पुरिदिनुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा डाईथेन एम.-४५; २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- आँपको हाँगा सुकाउने गवारोको व्यवस्थापनको लागि क्षति पुर्याई सुकेका हाँगाहरू काँटछाँट गरि जलाएर नष्ट गर्ने, फल टिपिसकेपछि इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर प्रत्येक १५ दिनको अन्तरमा काण्ड तथा हाँगाहरू राम्ररी भिज्नेगरि ४-५ पटक छर्नुहोस्।
- बोडी तथा खुर्सानीको पात थोप्ले रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू खाडलमा पुर्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- गर्मी मौसममा दुधालु गाईहरूको वाली लाग्ने दर (conception rate) २०-२७% ले घट्ने र पशुवस्तुको गर्भ तुहिने सम्भावना बढि हुनाले हावापानी सुहाउँदो स्थानीय तथा नस्र सुधार गरिएका पशुवस्तुहरू पाल्नुहोस साथै हावापानी सुहाउँदो खोर गोठ निर्माण गरि प्रशस्त पानी तथा भेन्टिलेशनको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यो समयमा देशको विभिन्न कुखुरा फार्महरूमा बर्ड फ्लु रोग फैलने उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्महरूमा उचित जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् र बर्ड फ्लु रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- बर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुगन्ध राख्नुहोस र बरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- पशुवस्तुलाई नाम्ले रोगबाट बचाउन शंखेकीराको प्रकोप भएको ठाँउ वरपर नचराउनुहोस् तथा सिमसारका घाँस नखुवाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

२५ जेठ २०७५ देखि ३१ जेठ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	२१०.५	३०.०-३८.०	२१.५-२४.५	६६-९८	५४-८८	-	-
मोरङ	७२	३४.२	२९.०-३७.८	२३.०-२६.४	६५-८५	३६-७२	०.०-४.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	६३.१	२१.२-३०.८	२०.३-२३.४	८१-९८	६४-८८	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	८७.७	२५.२-३१.५	२०.६-२२.४	८७-१००	७४-९४	-	-
सुनसरी	२००	१३७.०	२९.५-३८.०	२२.०-२७.०	६१-९६	५१-९०	-	-
सप्तरी	९१	३६.०	३१.५-३८.५	२४.७-२८.५	७४-९१	५०-८९	-	-
सिराहा	१३८	८८.३	३३.०-३९.०	२३.०-२७.५	७१-९८	५१-७४	-	-
दोलखा	१७५५	६८.६	२३.६-२८.०	१६.५-१८.५	९१-९८	८०-८९	-	-
महोत्तरी	१७२	६७.५	३३.४-३६.७	२५.०-२९.०	७४-८३	६२-७७	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	२३.३	३१.०-३५.५	२१.५-२३.५	९६-९९	७४-९२	-	-
वारा	१३०	७५.९	३३.०-३८.५	२३.६-२७.४	६०-९५	४२-७०	०.५-४.०	दक्षिण
धादिङ	१०८५	३६.३	३२.५-३५.०	२१.०-२५.०	७३-९०	४८-७७	-	-
चितवन	२५६	३६.२	३५.२-३८.२	२३.५-२६.६	७२-९८	६७-७९	-	-
कास्की	८२७	३५.८	२९.७-३३.३	२१.३-२३.२	९०-९५	६२-७२	०.०-२.५	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	१.३	२२.०-२४.०	९.५-११.५	७०-८४	५२-८०	-	-
पाल्पा	१०६७	१०५.९	२७.३-३२.२	१८.५-२१.७	८५-९८	७२-८३	-	-
रुपन्देही	१०९	२१.६	३३.०-३९.०	१९.६-२७.०	६०-८५	४५-६०	१.०-६.०	पुर्व
रुकुम	९१०	६६.०	२८.५-३६.०	२०.०-२३.०	७१-८९	४९-८०	-	-
दाङ	६३४	-	-	-	-	-	-	-
बाँके	१६५	३१.१	३२.४-३९.७	२२.५-२८.४	६५-९५	४८-८१	१.५-२.५	उत्तर
सुर्खेत	७२०	४५.७	२९.५-३५.५	२२.१-२५.५	६७-९६	४८-८४	१.५-४.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	७.३	२४.६-२९.१	१३.५-१७.०	६१-८६	३३-६०	०.५-४.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	६२.०	३४.२-३९.८	२३.०-२७.५	६५-९७	४४-६६	०.०-२.०	उत्तर
डोटी	६५२	८.५	३६.०-४१.०	२३.६-२५.०	५९-९५	३६-७८	०.५-३.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	३२.३	२८.६-३५.०	२०.५-२३.५	८३-९७	५७-७६	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

१ असार २०७५ देखि ७ असार २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	११६.६	२९.५-३४.३	२०.५-२४.५	८०-९४	७६-८४	-	-	
मोरङ	७२	७३.५	३०.६-३५.२	२२.८-२७.०	७४-९४	६०-७८	०.०-४.५	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	३.१	२५.७-२८.४	१९.९-२२.२	८०-९२	७३-८४	०.०-१.०	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	१२३.१	२५.८-३०.२	२०.०-२२.२	९१-९७	७७-९२	-	-	
सुनसरी	२००	११०.९	३०.०-३४.८	२२.८-२९.५	७९-९४	६८-७७	-	-	
सप्तरी	९१	६६.२	३१.०-३५.२	२३.५-२८.३	८५-९७	६६-८२	-	-	
सिराहा	१३८	७७.४	३१.५-३६.०	२३.०-२७.०	७१-८४	५८-८३	-	-	
दोलखा	१७५५	८७.४	२२.५-२९.५	१६.५-१८.५	९१-९८	८२-९२	-	-	
महोत्तरी	१७२	३६.२	३५.०-३७.५	२७.०-२८.०	७०-९३	६२-७८	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	६६.३	२८.३-३५.२	२०.२-२२.०	९३-९९	७६-९७	-	-	
बारा	१३०	३३.९	३१.५-३८.०	२२.८-२८.०	७५-८७	५२-७२	०.०-२.५	उत्तर	
धादिङ	१०८५	२५.८	३०.०-३५.६	२०.०-२२.५	६३-९४	५०-९२	-	-	
चितवन	२५६	२५.१	३२.२-३७.२	२२.५-२६.५	७८-९४	६१-९३	-	-	
कास्की	८२७	७.३	२७.२-३०.४	११.०-१७.२	७७-९६	२७-३७	०.०-२.०	उत्तर	
मुस्ताङ	२५६६	२.५	२२.०-२३.०	९.०-११.०	७०-८७	६६-७५	-	-	
पाल्पा	१०६७	फाटफुट	२७.७-३१.४	१९.५-२१.५	७४-९१	७४-८१	-	-	
रुपन्देही	१०९	०.३	३०.८-३९.५	२३.६-२७.६	६०-७५	४५-६५	१.०-४.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	५.०	३१.०-३९.५	१९.५-२२.५	६८-८३	४४-६६	-	-	
दाङ	६३४	२०.४	२९.१-३६.५	२०.५-२४.५	५९-७७	३८-६८	०.५-१.५	पश्चिम	
बाँके	१६५	९.८	३१.३-४०.५	२२.०-२७.४	६०-९२	३७-८६	०.०-४.०	उत्तर	
सुर्खेत	७२०	२.७	२९.४-३५.९	२०.४-२४.०	४८-८५	३३-५७	१.५-५.५	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	१८.५	२४.४-२७.५	१०.१-१५.०	५९-८९	२९-५०	०.०-५.०	पश्चिम	
कैलाली	१८७	२२.१	३०.८-३९.०	२३.६-२६.२	६१-९५	४४-८०	०.०-१.०	उत्तर	
डोटी	६५२	७.७	३२.५-३८.५	१९.५-२४.०	७५-८९	५७-७६	०.०-३.०	उत्तर	
दार्चुला	१०९७	६३.४	२६.०-३४.०	१७.३-२२.५	७१-९८	६१-८६	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

कृषि-सल्लाह

क. बालीनाली

१. चैते धान

- आगामी हसा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने संभावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरी पाकेको धान काट्नुहोस्।

२. वर्षे धान

- नाइट्रोजनको कमीले बेर्ना पहेंलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले ब्याडमा टपड्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- ब्याडबाट बेर्ना उखेल्नु १ दिन अगाडी मौसमको अवस्था हेरि सिँचाई गर्नुहोस्।
- २१-२५ दिन भैसकेको बेर्ना रोप्नुहोस्।
- जग्गा तयारीको बेलामा ५०० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; ३.७ के.जी. युरिया, २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनी वा ३३० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ३ के.जी. डि.ए.पी., २.५ के.जी. युरिया, १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाई बेर्ना रोप्नुहोस्।
- जिकको मात्रा कम भएका भू-भागहरूमा धानवालीमा खैरे रोग लाग्न सक्ने भएको हुनाले जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा १.२५ के.जी. प्रति रोपनी वा ८३० ग्राम प्रति कट्टाका दरले जिक सल्फेट (zinc sulphate) प्रयोग गर्नुहोस्।

३. वर्षे मकै

- मकै लगाइएको जग्गामा गोडमेल गरि रोगी तथा बाक्लो भएको ठाँउको बोट उखेलेर उकेरा दिने र मनसुन शुरु भैसकेकोले पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- बाली लगाएको २५-३० दिन पछि र ४५-५० दिन पछि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टा र बर्णशंकर जातहरूको लागि ४.९ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा ३.३ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले गरि टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डडुवा (NLB) को व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू टिपेर खाल्डो खनि पुरिदिनुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा डाईथेन एम.-४५; २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्धतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी बिषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

४. भटमास

- भटमास लगाउने उपयुक्त समय भएकोले तराईका लागि पूजा, हार्डी र कब तथा पहाडका लागि तरकारी भटमास १, लुम्ले १, सेती र रेन्सम सिफारिस गरिएका भटमासका उन्नत जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट ल्याएर लगाउनुहोस्।
- भटमास लगाउने जग्गामा २.९ के.जी. डि.ए.पि. तथा १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा वा ४.५ के.जी. डि.ए.पि. र १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले जमीनको अन्तिम तयारीको बेला माटोमा राम्ररी मिलाईसकेपछि बीउ छर्नुहोस्।
- भटमासको एकल खेती गर्दा १.५-२.० के.जी. प्रति कट्टा वा २.५-३.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले बीउ प्रयोग गर्नुहोस्।
- भटमास एकल खेतीको रूपमा लाईनमा लगाउँदा १ हार देखि अर्को हारको दूरी ५० से.मी. र बोटबाट बोटको दूरी १०-१५ से.मी. मा बीउलाई ३-४ से.मी. गहिरामा रोप्नुहोस् तर भटमास मकैसंग अन्तरबालीको रूपमा लगाउँदा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

मकैको हारको दुरी १ मीटर र एक बोट देखि अर्को बोट सम्मको दुरी २५ से.मी. हुने गरि १ हार मकै र २ हार भटमास लगाउनुहोस्।

५. आलु

- आलुको पुतलीले सामान्यतया आलु भण्डारणमा ज्यादा नोक्सानी गर्ने भएकोले यसको नियन्त्रणको लागि बोझोको गानोको धुलो २ ग्राम प्रति के.जी. आलुको दरले मिसाउने वा तीतेपातीका टुक्रा आलुको तहमाथि राखिदिने वा वीड आलुको हकमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई छर्कनु पर्दछ।

आलु भण्डारण विधि:- आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०°सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा वीड भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाक्स, प्लाष्टिकका क्रेट या -याकमा फिजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुपर्छ। यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुपर्छ। लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५°सेल्सियस तापक्रममा २ हसासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा बाक्लिनन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिएझै गरी भण्डारण गर्नुपर्छ। रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन।

६. फलफूल बाली

- यो समयमा सुन्तलाजात फलफूल बालीमा औँसा कीराको गतिविधि अत्याधिक हुने हुँदा अटोलाइज्ड प्रोटीन (५०%) २० एम.एल. प्रति लिटर र विषादी ट्रेसर (स्पिनोस्याड) ०.०२५% को दरले मिसाई बनाएको झोललाई बोटको करीव ५% क्षेत्रफल ढाक्ने गरि प्रति हेक्टर ९०-१२० बोटमा पर्ने गरि छर्नुहोस्।
- सुन्तला जातमा लाग्ने पुतली (Lemon Butterfly) को व्यवस्थापनको लागि यस कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यसको लार्वा अवस्थाहरू बिहान र बेलुका सक्रिय रहने हुँदा यिनीहरूलाई संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै यसका अचल अवस्थाहरू बोटमा झुण्डिएर रहने भएकोले संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै यसको व्यवस्थापनको लागि व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) विषादी ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाएर साँझको समयमा छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा डेल्टामेथ्रिन २.८% ई.सी. (डेसीस) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई साँझको समयमा छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा लाग्ने कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि सामान्य प्रकोप भएका हाँगा पातहरू जलाईदिने तथा कीरा लागेको ठाँउमा कपडा/कपासले राम्ररी पुछ्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोली ७-७ दिनको अन्तरमा कत्ले कीरा लागेको स्थानमा छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलमा फल झर्ने समस्या व्यवस्थापन गर्न विरुवा बर्धक रसायन-प्लानोफिक्स (Planofix) वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात तथा लेकाली फलफूल बालीका नर्सरीहरूमा कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट आएका चोर हाँगाहरू अनिवार्य रूपमा हटाउनुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलमा लाग्ने हरियो पतेरो (green stink bug) को प्रकोप कम गर्नको लागि यसका माउ र बच्चा (adult and nymph) हरुलाई बिहान वा बेलुका हात अथवा जालीले पक्रेर नस्ट गर्ने वा खरानी/काठको धुलो छर्कनुहोस्। यो कीराको प्राकृतिक शत्रुहरू बगैँचामा रहने भएकोले सकेसम्म रासायनिक विषादीको प्रयोग नगरी वानस्पतिक विषादीको प्रयोग गर्नुहोस्। यदि रासायनिक विषादीको प्रयोग जरुरी देखिएमा रोगर ३० ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझको समयमा बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटासम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरु पुष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराईड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका टुटाहरुलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ट्याप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो दुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आँपको हाँगा सुकाउने गवारो (Mango stem borer) को व्यवस्थापनको लागि गवारोले क्षति पुर्याई सुकेका हाँगाहरु काँटछाँट गरि हटाउनुहोस् र जलाएर नष्ट गर्नुहोस्। फल टिपिसकेपछि इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर प्रत्येक १५ दिनको अन्तरमा ४-५ पटक छर्नुहोस्। तर बिषादीले काण्ड तथा हाँगाहरु राम्ररी भिजेगरि छर्नुहोस्।

- आँपमा लाग्ने औँसा कीराको व्यवस्थापनको लागि औँसा लागि झरेका फलहरुबाट बाहिरिई माटोमा प्रवेश गर्नु अगावै फल जम्मा गरि १ देखि १.५ मिटर खाडल खनि कम्तीमा ३० से.मि. गहिरो माटो मुनि पुर्नुहोस्। बगैँचामा झरेका फलहरु प्लास्टिकको थैलामा जम्मा गरि औँसाहरुलाई आगोमा पोलेर वा तातो पानीमा डुबाएर नष्ट गर्नुहोस्। मिथाइल युजिनोलको मोहनी पासोमा मालाथियन ५०% ई.सी. प्रति हेक्टर ५० पासोको दरले प्रयोग गर्दा भाले झिँगाहरुको संख्या न्यूनीकरण भई विस्तारै क्षति कम हुँदै जान्छ। उक्त मिथाइल युजिनोल र मालाथियन प्रत्येक १५ दिनको अन्तरमा थप्दै जानुहोस्। प्रोटिनको खोजीमा आएका झिँगाहरुलाई मार्न प्रोटिनको श्रोतमा स्पिनिस्याड (ट्रेसर ४८ SC) ०.०२५% को दरले मिसाई बोटको कूल क्षेत्रफलको ५% भागमा स्प्रे गर्नुहोस्। उपरोक्त बिषादी उपलब्ध हुन नसके फिप्रोनिल (जम्प ८० डब्लु. जी./ जम्प ५ एस. पी.) वा अल्फामेथिन वा एवामेक्टीन प्रयोग गर्नहोस्। प्रोटिन बेट स्प्रेबाट प्रभावकारी नतिजा प्राप्त गर्न झिँगा आइरहने समयावधीभरि यो लगातार प्रयोग गरिरहन आवश्यक छ। प्रोटिनको प्रयोग दुई तरिकाले गर्न सकिने भएकोले आफुलाई व्यावहारिक लाग्ने कुनै पनि तरिका प्रयोग गर्नुहोस्।

• बेट स्प्रे- माथि उल्लेखित तरिकाले तयार गरिएको झोल हरेक बोटको ५ प्रतिशत भाग ढाक्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्। यस तरिकामा पुरै बगैँचा र बोटको हरेक भागमा छर्न जरुरी हुँदैन।

• बेट स्टेसन बनाई प्रयोग गर्ने- यस तरिकामा कुनै भाँडोमा माथि उल्लेखित तरिकाले बनाइएको झोल राखी बोटको हाँगामा झुन्ड्याईदिनुहोस् र आवश्यकता अनुसार त्यसमा झोल थप्दै जानुहोस्।

चित्र: बेट स्टेसन

चित्र: बेट स्प्रे

- स्याउमा लाग्ने जिजिनामोथ व्यवस्थापनको लागि कीराको आश्रय स्थल नष्ट पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस् साथै क्लोरपाईरिफस (२०% ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको रातो सुलसुले कीरा व्यवस्थापनको लागि ईमामेक्विटन बेन्जोएट (१.९% ई.सी.) १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् वा डाइमेथोएट (३५% ई.सी.) १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा भुवादार लाही कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष बैशाख देखि कात्तिकसम्म हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित चोर हाँगा तथा अन्य हाँगाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागि बागवानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्नुहोस्। तथा थायोमेथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि १% को बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो र १० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा चोर हाँगाहरू हटाई सर्वो खनिज तेल ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् अथवा थायोमेथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा फेद काट्ने कीरा व्यवस्थापनको लागि विषालु चारा (गहुँको चोकर वा ढुटो १०० ग्राम , चिनी वा सख्खर १० ग्राम, मालाथियन धुलो १० ग्राम, पानी १८० एम.एल. सबै मिलाई केराउका दाना जत्रा गोली बनाई साँझपख १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले) बनाई नर्सरीमा छर्नुहोस् साथै प्रकाश पासोको प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा लाग्ने खुम्भे कीरा व्यवस्थापनको लागि राम्ररी पाकेको गोबर मल मात्र प्रयोग गर्नुहोस्। कार्वोफ्युरान (३% सि.जि.) १ के.जी. प्रति रोपनीका दरले छरेर माटोमा मिसाउनुहोस्। मेटरहिजियम (Metarhizium) नामक शुष्क जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोबर-नोभेम्बरमा १ के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उपरान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा १ के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने धुले ढुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरू हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्। डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको वरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिड गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

७. तरकारी बालीहरु

- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोला। फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफोस १६% ई.सी. (Chlorpyrifos 16% EC) को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- विभिन्न बालीहरुमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरु पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, भर्टिसिलियम लेकानी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।
- यो समयमा खराने वा धुले ढुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न निम्नसारको व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
 - यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सार्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनुहोस्।
 - फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुहोस्।
 - खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुहोस् र काँक्रो, फर्सी समूहका अन्य बिरुवाहरु हटाउनुहोस्।
 - रोगको आक्रमण देखिएमा काराथिन १.५ एम.एल. प्रति लिटरको दरले सात दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समूहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीरा जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। खपटे कीराहरु बिहान र बेलुका बालीमा हुने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समूहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ड्र्याप प्रति कट्टा २-३ ओटाको दरले राख्नुहोस्। यस्ता बोटल ट्र्यापहरु प्रत्येक २ हप्तामा परिवर्तन गर्नुहोस्। यसको विकल्पमा व्याक्टोसेरा कम्पोजिटि ट्याबलेट प्रति कट्टा २-३ ओटाको दरले राख्नुहोस्।
- सिमी बालीमा सिंदूरे रोग व्यवस्थापनको लागि शुरुवाती अवस्थामा प्रकोप देखिएका पातहरु हटाई जलाउने गर्नुहोस्। यदि प्रकोप धेरै भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- बोडी तथा खुर्सानीको पात थोप्ले रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरु खाडलमा पुर्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।
- खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि पानीको निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस्। रोगी बोटहरु हटाउनुहोस्। बेर्ना सार्ने बेलामा बोट बरिपरि पानी नजम्ने गरि सार्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र बरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्लिवाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

- गोलभेंडामा लागने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा *क्लोरान्त्रानिलिप्रोल* (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्। गोलभेंडामा लागने अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरेमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्र्याप वा स्टिकी ट्र्याप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरान्त्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

- खेतवारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।

मौरी

- आउँदो हप्ता पनि पानी पर्ने भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छु छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घारभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घार राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमेटोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हप्तादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हप्ता पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्ये वैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-साउनमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

व्यवस्थापनका बिधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुपर्दछ। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लार्भाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्भा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

ख. पशुपालन

१. गार्ड, भैंसी, भेडा, बाखा

- गर्मी मौसममा दुधालु गार्डहरुको वाली लाग्ने दर (conception rate) २०-२७% ले घट्ने र ऋतु चक्रमा देखाउने लक्षणमा कमि हुने गर्दछ। गर्मीको तनाव (Heat stress) का कारण पशुवस्तुको पाठेघरमा विकास भइरहेको भ्रुणको वृद्धिमा कमी आउनुका साथै गर्भ तुहिने सम्भावना बढि हुन्छ। त्यसकारण आफ्नो हावापानी सुहाँउदो स्थानीय तथा नक्ष सुधार गरिएका पशुवस्तुहरु पाल्नुहोस र आफ्नो हावापानी सुहाँउदो खोर गोठ निर्माण गरि प्रशस्त पानी तथा भेन्टिलेशनको को व्यवस्था गर्नुहोस्।
- पशुवस्तुलाई नाम्ले रोगबाट बचाउन शंखेकीराको प्रकोप भएको ठाँउ वरपर नचराउनुहोस् तथा सिमसारका घाँस नखुवाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा पशुवस्तुको खुट्टाको कापतिर घाउ हुने, पाक्ने, औँसा पर्ने, खुट्टा कुहिने आदि समस्या देखिन सक्ने हुँदा पशुवस्तुको हिँडडुल, चाल आदिको राम्रो निरीक्षण गरि समयमै भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरुलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुगधर राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरु पुरिदिनुहोस्।
- हिमाली जिल्लाहरुमा भेडाबाखालाई उच्च चरन खर्कमा लैजाने समय भएकोले खोरेत, पि.पि.आर. र बाह्य परजीवी विरुद्ध खोप र डिपिङ्ग गरि चरन क्षेत्रमा लैजानुहोस्।
- दुधालु गार्डवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगधर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- गार्ड, भैंसी, भेडा, बाखा र बंगुरमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरुमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाखामा पनि पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे (ईन्टरोटक्सिमिया) विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोपको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको समयमा पशुवस्तुलाई शीतल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। पशुवस्तुलाई दिनमा ३ पटक भन्दा बढि सफा पानी प्रशस्त मात्रामा उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोला। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार बिधि अपनाउनुहोला।
 - २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखे र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरुमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
 - अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला। १ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाखालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरु दुहना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

- ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Tricalbendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला।
- २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएक भेडा बाखालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरूमा दिने सकिन्छ।
- लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- हाल यो समयमा देशको विभिन्न कुखुरा फार्महरूमा बर्ड फ्लु रोग फैलिएर कुखुरा हाँसहरूको मृत्यु भएको हुँदा र बर्ड फ्लु रोगको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्महरूमा उचित जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् र बर्ड फ्लु रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस् अथवा रोग निदानको लागि नजिकैको क्षेत्रीय वा केन्द्रिय भेटेरिनरी प्रयोगशालामा सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो समयमा कुखुराहरूमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस आदिको समस्या देखिन सक्ने भएकोले विशेष ध्यान पुऱ्याउनुहोस र यस्ता समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, श्वास-प्रश्वासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानुपर्दछ।
- कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा सोत्तरको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिकॉन ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम.एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मरेक्स	मरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.बि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारो	आई.बि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरीका
१ दिन	मरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि.भी.-१, एस.वि.-१	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.-१ लासोटा	१ थोपा आखाँमा
८-१२ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	१ थोपा आखाँमा
१८-२० दिन	मरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाइड्रिट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर.१ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

३. माछा

- पोखरीमा भुरा राखेपछि प्रति हप्ता १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कठ्ठाका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा ३-४ पटक राख्नुहोस्।
- छडी माछा पालनको लागि भुरा राख्नु भन्दा २ हप्ता अगाडी चुन १५ के.जी., यूरिया ४ के.जी., डि.ए.पी. ३ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले पोखरीमा राखि तयार गर्नुहोस्।
- मनसुन शुरू भएपछि माछामा बाह्य परजीवी अरगुलस (माछाको जुम्रा) देखिएको अवस्थामा ड्युराक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. दानाको दरले ३ दिनसम्म लगातार दिएपछि १ दिन छोडी फेरी २ दिनसम्म लगातार दिनुहोस्।
- ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिएमा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो
- दिसासगैँ रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरुमा ग्रास कार्प, सिल्भर कार्प, बिगहेड कार्प, र नैनी भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरुबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (विहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (Back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कठ्ठा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्केदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेग्ला बेग्लै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।

- तराईका जिल्लाहरुमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कट्टा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- वायु प्रवाह यन्त्रको प्रयोग नगरिएका माछापोखरीमा पूर्ण बदली भएको दिनमा पानीको रंग गाढा हरियो/गाढा खैरो वा सेची डिस्क रिडिड २५ से.मी. भन्दा कम वा पोखरी पानीमा हात डुबाउँदा कुहिनो नडुब्दै हत्केला देखिन छाडेमा र माछाको संख्या ३००-३५० गोटा प्रति कट्टा भन्दा बढि भएको अवस्थामा मलखाद र दाना दिनुहुँदैन।

४. घाँसेवाली

- तराई, मध्य पहाड तथा उच्च पहाडमा लगाइने विभिन्न जातका मौसमी घाँसहरु तथा लगाउने समय यसप्रकार छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने वर्षे घाँसहरु:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर	छर्ने तरीका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

उच्च पहाडमा हुने बहुवर्षिय घाँसहरु

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर, के.जी. (प्रति हेक्टर)	छर्ने तरीका	मलखाद (एन.पि.के.) दर (प्रति हेक्टर)	घाँसको उत्पादन, (टन प्रति हेक्टर)	घाँस काट्ने समय
क्लोभर सेतो	जेठ - असार	५	छरुवा वा लाईनमा	१० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	३०- ४०	कार्तिक - चैत
राईग्रास	जेठ - असार	१२ - १५	छरुवा वा लाईनमा	५० : ४० : ० र १० टन गोबर मल	३५ - ४०	कार्तिक - वैशाख
कक्सफुट	जेठ - असार	१० - १५	छरुवा वा लाइनमा	५० : ४० : ३० र १० टन गोबर मल	३० - ३५	कार्तिक - चैत
कोते	असार - श्रावण	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	गोबर मल ८० : ६० : ४० र १० टन गोबर मल	३० - ४०	कार्तिक - असार
टाल फेस्क्यू	जेठ - असार	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	२० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	३० - ४०	कार्तिक - चैत
लुसर्न	जेठ - असार	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	८० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	४५ - ५०	कार्तिक - वैशाख

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. यूरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी. तथा ३.३ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. यूरिया, ४.३४ के.जी. डि.ए.पी. तथा २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम यूरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी. तथा २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम यूरिया, ४.३४ के.जी. डि.ए.पी. तथा १.६७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ९, ८ असार २०७५, अवधी : ८ असार २०७५ — १४ असार २०७५

वर्ष ४ अंक ११

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १५ असार २०७५

अवधी: १५ असार २०७५— २१ असार २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली) नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- साताको मध्यतिर मनसुनी न्यूनचापीय प्रणाली नेपालतिर सने देखिएकोले यो समयमा देशभर वर्षा भई केही जिल्लाहरूमा भारि वर्षा हुनसक्ने संभावना छ।
- पूर्वी र मध्य तराईका जिल्लाहरूमा साताभरि नै बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना छ भने पश्चिमी तराईका जिल्लाहरूमा साताभरि नै बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना छ। साताको मध्यमा एक/ दुई स्थानमा भारि वर्षाको सम्भावना छ।
- पूर्वी र मध्य पहाडी जिल्लाहरूमा साताभरि नै बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना छ भने पश्चिमी र सुदूर पश्चिमी पहाडी जिल्लाहरूमा साताभरि नै बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना छ। साताको मध्यमा एक/ दुई स्थानमा भारि वर्षाको सम्भावना छ।
- पूर्वी हिमाली जिल्लामा साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण रूपले बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने सम्भावना छ भने मध्य र पश्चिमी हिमाली जिल्लाहरूमा साताभरि नै सामान्य बदली भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षा हुने सम्भावना छ।

बालीनाली सारांश:

- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिउँसो २-४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलान्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।
- मनसुन शुरु भैसकेकोले फलफूल तथा तरकारी बालीमा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- २१-२५ दिनको बेर्ना रोप्नको लागि उत्तम हुने र बेर्ना रोप्दा प्रत्येक गावामा २-३ वटा बेर्ना २-३ से. मी. को गहिराईमा रोप्नुहोस्।
- रोपाई गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक विषादी २५० एम.एल. ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- आँप, लिची, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैंची र कफी आदि सानै उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस्।
- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटड गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुरिने गरि सार्नुहोस्।
- आँपको हाँगा सुकाउने गबारोको व्यवस्थापनको लागि क्षति पुर्याई सुकेका हाँगाहरू काँटछाँट गरि जलाएर नष्ट गर्ने, फल टिपिसकेपछि इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर प्रत्येक १५ दिनको अन्तरमा काण्ड तथा हाँगाहरू राम्ररी भिज्नेगरि ४-५ पटक छर्नुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानीमा लाग्ने पात थोप्ले रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू खाडलमा पुर्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैसीहरूमा भ्यागुते र चरचरे रोग देखा पर्न सक्दछ। यी रोगहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनर प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुगन्ध राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले पशु-वस्तुलाई खुवाउने पराल दानालाई सफा र ओभानो ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस्। चिसो ठाउँमा भण्डारण गरेको दानामा दुसीको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- माछापौखरीमा भुरा राखेपछि प्रति हप्ता १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कट्टाका दरले पानीमा घोलेर पौखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा ३-४ पटक राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ११, १५ असार २०७५, अवधी : १५ असार २०७५ — २१ असार २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

१ असार २०७५ देखि ७ असार २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	११६.६	२९.५-३४.३	२०.५-२४.५	८०-९४	७६-८४	-	-	
मोरङ	७२	७३.५	३०.६-३५.२	२२.८-२७.०	७४-९४	६०-७८	०.०-४.५	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	३.१	२५.७-२८.४	१९.९-२२.२	८०-९२	७३-८४	०.०-१.०	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	१२३.१	२५.८-३०.२	२०.०-२२.२	९१-९७	७७-९२	-	-	
सुनसरी	२००	११०.९	३०.०-३४.८	२२.८-२९.५	७९-९४	६८-७७	-	-	
सप्तरी	९१	६६.२	३१.०-३५.२	२३.५-२८.३	८५-९७	६६-८२	-	-	
सिराहा	१३८	७७.४	३१.५-३६.०	२३.०-२७.०	७१-८४	५८-८३	-	-	
दोलखा	१७५५	८७.४	२२.५-२९.५	१६.५-१८.५	९१-९८	८२-९२	-	-	
महोत्तरी	१७२	३६.२	३५.०-३७.५	२७.०-२८.०	७०-९३	६२-७८	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	६६.३	२८.३-३५.२	२०.२-२२.०	९३-९९	७६-९७	-	-	
बारा	१३०	३३.९	३१.५-३८.०	२२.८-२८.०	७५-८७	५२-७२	०.०-२.५	उत्तर	
धादिङ	१०८५	२५.८	३०.०-३५.६	२०.०-२२.५	६३-९४	५०-९२	-	-	
चितवन	२५६	२५.१	३२.२-३७.२	२२.५-२६.५	७८-९४	६१-९३	-	-	
कास्की	८२७	७.३	२७.२-३०.४	११.०-१७.२	७७-९६	२७-३७	०.०-२.०	उत्तर	
मुस्ताङ	२५६६	२.५	२२.०-२३.०	९.०-११.०	७०-८७	६६-७५	-	-	
पाल्पा	१०६७	फाटफुट	२७.७-३१.४	१९.५-२१.५	७४-९१	७४-८१	-	-	
रुपन्देही	१०९	०.३	३०.८-३९.५	२३.६-२७.६	६०-७५	४५-६५	१.०-४.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	५.०	३१.०-३९.५	१९.५-२२.५	६८-८३	४४-६६	-	-	
दाङ	६३४	२०.४	२९.१-३६.५	२०.५-२४.५	५९-७७	३८-६८	०.५-१.५	पश्चिम	
बाँके	१६५	९.८	३१.३-४०.५	२२.०-२७.४	६०-९२	३७-८६	०.०-४.०	उत्तर	
सुर्खेत	७२०	२.७	२९.४-३५.९	२०.४-२४.०	४८-८५	३३-५७	१.५-५.५	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	१८.५	२४.४-२७.५	१०.१-१५.०	५९-८९	२९-५०	०.०-५.०	पश्चिम	
कैलाली	१८७	२२.१	३०.८-३९.०	२३.६-२६.२	६१-९५	४४-८०	०.०-१.०	उत्तर	
डोटी	६५२	७.७	३२.५-३८.५	१९.५-२४.०	७५-८९	५७-७६	०.०-३.०	उत्तर	
दार्चुला	१०९७	६३.४	२६.०-३४.०	१७.३-२२.५	७१-९८	६१-८६	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ११, १५ असार २०७५, अवधी : १५ असार २०७५ — २१ असार २०७५

द असार २०७५ देखि १४ असार २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	२०३.५	३१.०-३३.५	२१.५-२५.०	८२-९७	६८-८७	-	-
मोरङ	७२	३१.३	३२.०-३३.५	२३.८-२६.८	७८-९०	५५-७५	०.५-५.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	३२.१	२६.८-२९.५	२०.५-२१.९	८५-९४	६९-८४	०.०-१.०	पुर्व
संखुवासभा	११७०	३९.४	२७.०-३०.०	२१.५-२२.५	८८-१००	७९-८३	-	-
सुनसरी	२००	१३७.६	३०.०-३३.०	२०.०-२६.०	७६-९६	७०-८९	-	-
सप्तरी	९१	१३.६	३१.७-३४.०	२४.०-२७.७	८७-९७	७२-८१	-	-
सिराहा	१३८	७१.२	३२.०-३४.०	२३.५-२७.५	७७-९७	६८-८२	-	-
दोलखा	१७५५	२१.८	२४.०-२८.०	१८.०-१९.०	९५-९८	८५-९२	-	-
महोत्तरी	१७२	८६.०	३३.०-३७.५	२३.७-२९.०	७५-९२	६०-८०	-	-
काम्पेपलाञ्चोक	८६५	१५.३	३१.७-३४.५	२२.०-२५.५	९६-१००	७७-९६	-	-
बारा	१३०	४५.३	३२.५-३६.५	२२.०-२७.०	७४-९७	५५-७७	०.०-३.०	पुर्व
धादिङ	१०८५	४३.९	३१.०-३४.५	२१.५-२२.६	६३-९१	५५-८४	-	-
चितवन	२५६	६७.०	३३.२-३७.०	२२.३-२६.२	९३-९९	९१-९७	-	-
कास्की	८२७	१५६.१	३०.३-३२.३	२१.४-२३.२	९३-९८	६४-७२	०.०-२.०	दक्षिण
मुस्ताङ	२५६६	२.५	२२.०-२३.०	९.०-११.०	६९-९१	६६-७३	-	-
पाल्पा	१०६७	१८.०	२८.०-३२.८	२१.०-२२.०	८८-९६	७४-८२	-	-
रूपन्देही	१०९	५३.१	३३.४-३८.४	२२.८-२७.३	६५-९९	५०-६५	१.०-५.०	उत्तर
रुकुम	९१०	६२.०	३१.५-३९.४	२१.५-२४.५	६२-९३	५५-७९	-	-
दाङ	६३४	८४.४	३०.४-३६.६	२३.०-२६.०	६५-९८	४७-८०	०.५-१.०	दक्षिण
बाँके	१६५	१०५.०	३३.२-४०.२	२३.०-२८.०	८६-९७	४८-६४	०.०-४.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	२६.५	२६.३-३६.९	२१.९-२६.०	६०-९१	४३-७१	१.५-४.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	६.४	२६.५-३०.३	१४.७-१६.७	६०-८०	२२-५२	०.५-३.५	दक्षिण
कैलाली	१८७	६६.२	३६.०-४३.८	२४.०-२८.०	६१-९०	४१-७०	०.०-२.५	उत्तर
डोटी	६५२	४८.७	३५.०-३९.४	२३.०-२५.०	८३-९३	५१-८८	०.५-४.०	पश्चिम
दार्चुला	१०९७	६९.३	२९.६-३५.०	२१.०-२४.०	७६-९४	६०-८२	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ११, १५ असार २०७५, अवधी : १५ असार २०७५ — २१ असार २०७५

कृषि-सल्लाह

क. वालीनाली

१. चैते धान

- आगामी हसा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने संभावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरी पाकेको धान काट्नुहोस्।

२. वर्षे धान

- २१-२५ दिनको बेर्ना रोप्नको लागि उत्तम हुने र बेर्ना रोप्दा प्रत्येक गावामा २-३ वटा बेर्ना २-३ से. मी. को गहिराईमा रोप्नुहोस्।
- ब्याडबाट बेर्ना उखेलनु १ दिन अगाडी मौसमको अवस्था हेरि सिँचाई गर्नुहोस्।
- नाइट्रोजनको कमीले बेर्ना पहेंलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले ब्याडमा टपड्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- जग्गा तयारीको बेलामा ५०० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; ३.७ के.जी. युरिया, २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनी वा ३३० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ३ के.जी. डि.ए.पी., २.५ के.जी. युरिया, १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाई बेर्ना रोप्नुहोस्।
- जिकको मात्रा कम भएका भू-भागहरूमा धानवालीमा खैर रोग लाग्न सक्ने भएको हुनाले जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा १.२५ के.जी. प्रति रोपनी वा ८३० ग्राम प्रति कट्टाका दरले जिक सल्फेट (zinc sulphate) प्रयोग गर्नुहोस्।
- रोपाई गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक विषादी २५० एम.एल. ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।

३. वर्षे मकै

- मकै लगाइएको जग्गामा गोडमेल गरि रोगी तथा बाक्लो भएको ठाँउको बोट उखेलेर उकेरा दिने र मनसुन शुरु भैसकेकोले पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- वाली लगाएको २५-३० दिन पछि र ४५-५० दिन पछि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टा र वर्णशंकर जातहरूको लागि ४.९ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा ३.३ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले गरि टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डडुवा (NLB) को व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू टिपेर खाल्डो खनि पुरिदिनुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा डाईथेन एम.-४५; २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुबोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

४. भटमास

- भटमास लगाउने उपयुक्त समय भएकोले तराईका लागि पूजा, हाडी र कब तथा पहाडका लागि तरकारी भटमास १, लुम्ले १, सेती र रेन्सम सिफारिस गरिएका भटमासका उन्नत जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट ल्याएर लगाउनुहोस्।
- भटमास लगाउने जग्गामा २.९ के.जी. डि.ए.पि. तथा १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा वा ४.५ के.जी. डि.ए.पि. र १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले जमीनको अन्तिम तयारीको बेला माटोमा राम्ररी मिलाईसकेपछि बीउ छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ११, १५ असार २०७५, अवधी : १५ असार २०७५ — २१ असार २०७५

- भटमासको एकल खेती गर्दा १.५-२.० के.जी. प्रति कट्टा वा २.५-३.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले बीउ प्रयोग गर्नुहोस्।
- भटमास एकल खेतीको रूपमा लाईनमा लगाउँदा १ हार देखि अर्को हारको दूरी ५० से.मी. र बोटबाट बोटको दूरी १०-१५ से.मी. मा बीउलाई ३-४ से.मी. गहिरोमा रोप्नुहोस् तर भटमास मकैसंग अन्तरबालीको रूपमा लगाउँदा मकैको हारको दुरी १ मीटर र एक बोट देखि अर्को बोट सम्मको दुरी २५ से.मी. हुने गरि १ हार मकै र २ हार भटमास लगाउनुहोस्।
- मनसुन शुरु भैसकेकोले भटमास लगाइएको जग्गामा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।

५. आलु

- आलुको पुतलीले सामान्यतया आलु भण्डारणमा ज्यादा नोक्सानी गर्ने भएकोले यसको नियन्त्रणको लागि बोझोको गानोको धुलो २ ग्राम प्रति के.जी. आलुको दरले मिसाउने वा तीतेपातीका टुक्रा आलुको तहमाथि राखिदिने वा बीउ आलुको हकमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई छर्नु पर्दछ।

आलु भण्डारण विधि:- आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०°सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा बीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट या -याकमा फिजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुपर्छ। यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुपर्छ। लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५°सेल्सियस तापक्रममा २ हप्तासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा बाक्लिन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिएझै गरी भण्डारण गर्नुपर्छ। रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन।

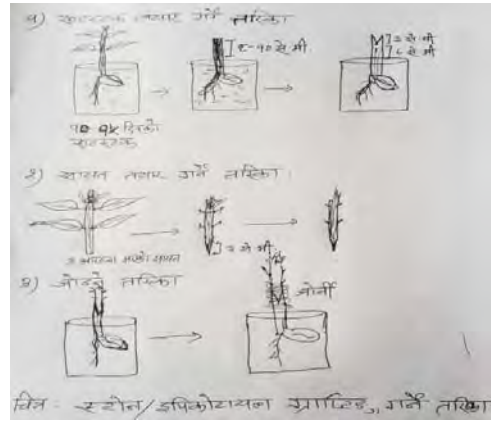
६. फलफूल वाली

- यो समयमा सुन्तलाजात फलफूल वालीमा औँसा कीराको गतिविधि अत्याधिक हुने हुँदा अटोलाइज्ड प्रोटीन (५०%) २० एम.एल. प्रति लिटर र विषादी ट्रेसर (स्पिनोस्याड) ०.०२५% को दरले मिसाई बनाएको झोललाई बोटको करीव ५% क्षेत्रफल ढाक्ने गरि प्रति हेक्टर ९०-१२० बोटमा पर्ने गरि छर्नुहोस्।
- सुन्तला जातमा लाग्ने पुतली (Lemon Butterfly) को व्यवस्थापनको लागि यस कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यसको लार्भा अवस्थाहरू बिहान र बेलुका सक्रिय रहने हुँदा यिनीहरूलाई संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै यसका अचल अवस्थाहरू बोटमा झुण्डिएर रहने भएकोले संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै यसको व्यवस्थापनको लागि व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) विषादी ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाएर साँझको समयमा छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा डेल्टामेथिन २.८% ई.सी. (डेसीस) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई साँझको समयमा छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल वालीमा लाग्ने कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि सामान्य प्रकोप भएका हाँगा पातहरू जलाईदिने तथा कीरा लागेको ठाँउमा कपडा/कपासले राम्ररी पुछ्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोली ७-७ दिनको अन्तरमा कत्ले कीरा लागेको स्थानमा छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलमा लाग्ने हरियो पतेरो (green stink bug) को प्रकोप कम गर्नको लागि यसका माउ र बच्चा (adult and nymph) हरुलाई बिहान वा बेलुका हात अथवा जालीले पक्रेर नस्ट गर्ने वा खरानी/काठको धुलो छर्नुहोस्। यो कीराको प्राकृतिक शत्रुहरू बगैँचामा रहने भएकोले सकेसम्म रासायनिक विषादीको प्रयोग नगरी वानस्पतिक विषादीको प्रयोग गर्नुहोस्। यदि रासायनिक विषादीको प्रयोग जरूरी देखिएमा रोगर ३० ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझको समयमा बोट भिजे गरि छर्नुहोस्।

- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटासम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको बरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरु पुष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराईड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका ठुटाहरुलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ड्रयाप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।

आँपमा स्टोन/इपिकोटायल ग्राफिटिङ गर्ने तरिका

- यो तरिकामा स्थानीय जातका आँपका कोयालाई नर्सरी व्याडमा उमारिन्छ। बेर्ना उम्रिएको १०-१५ दिन भित्रमा पातको रंग तामाको जस्तो भएको हुन्छ र पूरा आकार लिइसकेको हुँदैन। यस्तो उमेरमा बेर्ना कोया सहित उखेलिन्छ र १५ से.मी. उचाई र १० से.मी. व्यासको पोलिव्यागमा सारिन्छ। ८-१० से.मी लामो, स्वस्थ, २-३ महिना पुरानो, ३-४ आँखला भएको सायनलाई ग्राफिटिङ गर्नु भन्दा ७ दिन अघि नै पातहरु हटाइ तयार गर्नु पर्दछ। ग्राफिटिङ गर्ने दिनमा माउ बोटबाट सायनलाई काटेर ल्याई तल्लो टुप्पोमा ३-४ से.मी लामो हलोको फाली आकार हुने गरि काटिन्छ। रुटस्टकको करिब ८-१० से.मी. उचाईबाट काटेर टुप्पा हटाइन्छ। यसरी छुट्याइएको रुटस्टकको टुप्पाको माझबाट लाग्ने चक्रुले ३-४ से.मी लामो V आकारको चिरा हुने गरी काटिन्छ। सायनलाई रुटस्टकको टुप्पामा बनाइएको चिरामा घुसाएर ३ से.मी. जति चौडा प्लाष्टिकको टेपले पानी नछिर्ने गरि बाधिन्छ। यसरी तयार गरिएको कलमी विरुवालाई ८०-९० प्रतिशत आर्द्रता कायम हुने गरि बेला बेलामा पानी छर्कि छायाँदार ठाँउमा हुर्काउनु पर्दछ। १ महिना भित्र जोडिएको कलमीको आँखलाबाट टुसा आउन थाल्दछ। यसरी तयार भएको बेर्नालाई अर्को वर्षको वर्षा याममा सार्नु उपयुक्त हुन्छ।
- आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैंची र कफी आदि सार्ने उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस्।
- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटिङ गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुग्ने गरि सार्नुहोस्।

- आँपको हाँगा सुकाउने गवारो (Mango stem borer) को व्यवस्थापनको लागि गवारोले क्षति पुर्याई सुकेका हाँगाहरू काँटछाँट गरि हटाउनुहोस् र जलाएर नष्ट गर्नुहोस्। फल टिपिसकेपछि इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल. १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर प्रत्येक १५ दिनको अन्तरमा ४-५ पटक छर्नुहोस्। तर बिषादीले काण्ड तथा हाँगाहरू राम्ररी भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- लिची फल टिपिसकिएको भए बोटको फेदबाट १ मिटर टाढा घेरा बनाई ३० के.जी. कम्पोष्ट मल, २ के.जी. पिना, ३०० ग्राम डि.ए.पी, ३०० ग्राम यूरिया र २०० ग्राम म्युरेट अफ पोटास प्रति बोट राखुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने जिजिनामोथ व्यवस्थापनको लागि कीराको आश्रय स्थल नष्ट पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस् साथै क्लोरपाईरिफस (२०% ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको रातो सुलसुले कीरा व्यवस्थापनको लागि ईमामेक्टिन बेन्जोएट (१.९% ई.सी.) १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् वा डाइमेथोएट (३५% ई.सी.) १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा भुवादार लाही कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष बैशाख देखि कात्तिकसम्म हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित चोर हाँगा तथा अन्य हाँगाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागि बागबानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्नुहोस्। तथा थायोमिथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्थानजोस कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि १% को बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो र १० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा चोर हाँगाहरू हटाई सर्वो खनिज तेल ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् अथवा थायोमिथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा फेद काट्ने कीरा व्यवस्थापनको लागि विषालु चारा (गहुँको चोकर वा ढुटो १०० ग्राम , चिनी वा सख्खर १० ग्राम, मालाथियन धुलो १० ग्राम, पानी १८० एम.एल. सबै मिलाई केराउका दाना जत्रा गोली बनाई साँझपख १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले) बनाई नर्सरीमा छर्नुहोस् साथै प्रकाश पासोको प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा लाग्ने खुम्भे कीरा व्यवस्थापनको लागि राम्ररी पाकेको गोबर मल मात्र प्रयोग गर्नुहोस्। कार्बोफ्युरान (३% सि.जि.) १ के.जी. प्रति रोपनीका दरले छरेर माटोमा मिसाउनुहोस्। मेटरहिजियम (Metarhizium) नामक शुष्म जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक बिषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १ के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उपरान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा १ के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने धुले ढुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरू हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्।डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको वरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिङ गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।

७. तरकारी बालीहरू

- विभिन्न बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, भर्टिसिलियम लोकानी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुपर्दछ। प्रकोप ज्यादा भएर रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।
- यो समयमा खराने वा धुले ढुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न निम्नुसारको व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
 - यसको जिवानु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सार्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनुहोस्।
 - फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुहोस्।
 - खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुहोस् र काँक्रो, फर्सी समूहका अन्य बिरुवाहरू हटाउनुहोस्।
 - रोगको आक्रमण देखिएमा काराथिन १.५ एम.एल. प्रति लिटरको दरले सात दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानीमा लाग्ने पात थोप्ले रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू खाडलमा पुर्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि पानीको निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस्। रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। बेर्ना सार्ने बेलामा बोट वरिपरि पानी नजम्ने गरि सार्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- मूला तथा गाँजर लगाईएको स्थानमा पानी जम्न गई कुहिने समस्या देखिन सक्ने हुनाले उचित निकासको व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डढुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्। गोलभेंडामा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

			
पूर्ण रूपमा क्षति ग्रस्त बिरुवाहरू	लाभार्थी क्षती पुर्याएको फल	पातमा क्षतिको लक्षण	
			
मुनामा क्षतिको लक्षण	फलमा क्षतिको लक्षण	बयस्क पुतली	लाभार्थी अवस्था

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरोमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्रयाप वा स्टिकी ट्रयाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि वयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिजेर गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरान्त्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

- खेतवारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।

मौरी

- आउँदो हप्ता पनि पानी पर्ने भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छ छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरण कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी छर्कनुहोस्।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- गत केहि हप्तादेखि हल्का वर्षा भैरहेका र आउँदो हप्ता पनि हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले यस्तो मौसममा विगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरुले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका विरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरु मध्ये वैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-साउनमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

व्यवस्थापनका बिधिहरु: यिनीहरुको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र विरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुपर्दछ। यिनीहरु लुकेर बस्ने ठाउँहरु जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुपर्दछ। शंखे कीरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लार्भाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरुको सम्बर्धन गर्नुपर्छ।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख विरुवाको वरपर राख्नुपर्दछ। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरु ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर विरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुपर्दछ।

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्भा

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैंसीहरूमा भ्यागुते रोग देखा पर्न सक्दछ। प्रायःगरि तिक्ष्ण लक्षणहरूमा मुख्यत ८-२४ घण्टा भित्र गाई-भैंसी मर्ने गर्दछन्। यो रोग लागेका गाई-भैंसीहरूमा ज्वरो आउने, -याल काढ्ने, नाकबाट पानी बग्ने, गर्दन मुनिको मासुमा पानी वा रगत मिसिएको पानी जम्मा भई सुन्निते र सास फेर्न गाह्रो भएर भ्यागुता कराएको जस्तै आवाज निस्कने गर्दछ। नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग समयमा सम्पर्क गरि उपचार गरेमा यो रोग निको पार्न सकिन्छ।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी र भेडाबाखाहरूमा चरचरे रोग देखा पर्न सक्दछ। यो रोग लागेका पशुहरूमा उच्च ज्वरो आउने, अरुची हुने, मुटुको र श्वासको गतिमा बृद्धि हुने र खुट्टा सुन्निएर खोच्याई हिड्ने गर्दछ। यस्ता लक्षणहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले पशु-वस्तुलाई खुवाउने पराल दानालाई सफा र ओभानो ठाँउमा भण्डारण गर्नुपर्दछ। चिसो ठाउँमा भण्डारण गरेको दानामा ढुसीको संक्रमण हुनसक्छ जसले गर्दा पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउनुका साथै विष उत्पन्न भई पशु-वस्तु मर्न सक्दछन्। त्यसैगरी भण्डारण गरिएको परालमा ढुसिको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- गर्मी मौसममा दुधालु गाईहरूको वाली लाग्ने दर (conception rate) २०-२७% ले घट्ने र ऋतु चक्रमा देखाउने लक्षणमा कमी हुने गर्दछ। गर्मीको तनाव (Heat stress) का कारण पशुवस्तुको पाठेघरमा विकास भइरहेको भ्रुणको वृद्धिमा कमी आउनुका साथै गर्भ तुहिने सम्भावना बढि हुन्छ। त्यसकारण आफ्नो हावापानी सुहाँउदो स्थानीय तथा नक्ष सुधार गरिएका पशुवस्तुहरू पाल्नुहोस् र आफ्नो हावापानी सुहाउँदो खोर गोठ निर्माण गरि प्रशस्त पानी तथा भेन्टिलेशनको को व्यवस्था गर्नुहोस्।
- पशुवस्तुलाई नाम्ले रोगबाट बचाउन शंखेकीराको प्रकोप भएको ठाँउ वरपर नचराउनुहोस् तथा सिमसारका घाँस नखुवाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा पशुवस्तुको खुट्टाको कापतिर घाउ हुने, पाक्ने, औँसा पर्ने, खुट्टा कुहिने आदि समस्या देखिन सक्ने हुँदा पशुवस्तुको हिँडडुल, चाल आदिको राम्रो निरीक्षण गरि समयमै भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुगंध राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगंध राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखा र बंगुरमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले आफ्ना पशुहरूमा खोरेत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। खोप सम्बन्धि जानकारीको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको समयमा पशुवस्तुलाई शीतल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। पशुवस्तुलाई दिनमा ३ पटक भन्दा बढि सफा पानी प्रशस्त मात्रामा उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोला। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार बिधि अपनाउनुहोला।
 - २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखे र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।

नाम्ले / माटे रोग

- पशुहरुमा नाम्लेको परजिवी देखिएमा निम्न अनुसारको उपचार गर्नु होला।
 - ✚ अक्सिक्लोजनाइड (Oxyclozanide) १० एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार एक पटक खान दिनुहोला।
१ ग्राम बोलस प्रति १०० किलो शारीरिक तौल अनुसार तथा झोल औषधी ३०० किलो शारीरिक तौल भएका पशुलाई ९० एम.एल. एकपटकमा खान दिनु होला। भेडा बाखालाई २०० एम.जी. को एक ट्याब्लेट प्रति १३ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनुहोला। यी औषधीहरु दुहुना, ब्याउने सबै प्रकारका पशुमा दिन सकिन्छ।
 - ✚ ट्राइक्यालबेन्डाजोल (Tricalbendazole) १२ एम.जी. प्रति किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिँदा निकै प्रभावकारी हुन्छ। ९.०० एम.जी. को एक बोलस प्रति ७५ किलो शारीरिक तौल अनुसार खान दिनु होला।
 - ✚ २५० एम.जी. को १ ट्याब्लेट १५ किलो शारीरिक तौल भएक भेडा बाखालाई खान दिनु होला। दुहुना ब्याउने सबै प्रकारका पशुहरुमा दिने सकिन्छ।
 - ✚ लिभर टोनिक झोल वा पाउडर ठूलो पशुलाई ४०-६० ग्राम, सानो पशुलाई १५-२० ग्राम दैनिक खान दिनु होला।

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुरा फार्महरुमा बर्ड फ्लु रोगको जोखिमबाट बच्न उचित जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् र बर्ड फ्लु रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस् अथवा रोग निदानको लागि नजिकैको क्षेत्रीय वा केन्द्रिय भेटेरिनरी प्रयोगशालामा सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो समयमा कुखुराहरुमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस आदिको समस्या देखिन सक्ने भएकोले विशेष ध्यान पु-याउनुहोस् र यस्ता समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरुमा पालिएका कुखुराहरुले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरुले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरुलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम. एल. वि कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरु बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरु झोक्राउने, धास-प्रधासमा समस्या (घ्यार-घ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोला। साथै कुखुरा फार्महरुमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरुलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट नपुग्दा सम्म तापक्रम घटाउँदै लैजानुपर्दछ।
- कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई धासप्रधास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।
- चल्ला हुर्कने समयमा सोत्तरको उपयुक्त तापक्रम ७५-८०° फरेनहाइट हुनुपर्दछ र हप्ताको २ पटक निसंक्रमण झोल भिक्रोन ५ ग्राम प्रति लिटर, वा टि.एच. ४-५ एम.एल. प्रति लिटर, वा ओमनिसा ७ एम. एल. प्रति लिटर (१५० वर्ग फिट क्षेत्रफलको लागि १ लिटर स्प्रे झोल उपयुक्त हुन्छ) का दरले छर्कनुपर्दछ।

ब्रोइलर कुखुराको खोप तालिका

उमेर	रोग	खोपको किसिम
० दिन	मेरेक्स	मेरेक्स ०.२ एम.एल. छाला मुनि
५-७ दिन	रानीखेत	एफ १ लासोटा-१ थोपा आँखामा
७-१० दिन	लिच्ची	आई.वि.एच.-०.२ एम.एल. छाला मुनि
१०-१४ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Plain)- १ थोपा आँखामा
१६-१८ दिन	गम्बारो	गम्बारो (Intermediate)- १ थोपा आँखामा
१९-२८ दिन	रानीखेत + गम्बारो	आई.वि.डि. + एन.डि. रानीखेत पानीमा

लेयर्स कमर्सियल कुखुराको खोप तरिका:

उमेर	रोग	भ्याक्सिनको किसिम	भ्याक्सिनेसन तरीका
१ दिन	मेरेक्स	सि. भी. १९८८ वा सि.भी.-१, एस.वि.-१	छालामा
५-७ दिन	रानीखेत	एफ.-१ लासोटा	१ थोपा आँखामा
८-१२ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	१ थोपा आँखामा
१८-२० दिन	मेरेक्स	एच.भि.टि. फ्रिजहाईड्रट	छालामा
२४-२६ दिन	गम्बारो	ईन्टरमिडियट	पानीमा
२८-३० दिन	आई.वि. रानिखेत	आई.वि. लासोटा	पानीमा
४२ दिन	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
४९-५० दिन	रानीखेत आई.वि.	आई.वि. लासोटा	पानीमा
८-१० हप्ता	रानीखेत आई.वि.	आर.१ वि.	मासुमा
१२-१४ हप्ता	फाउल पक्स	फाउल पक्स	पखेटामा
१५ हप्ता	आई.वि.	आर.वि.एच. १२०	पानीमा
१६ हप्ता	रानीखेत	लासोटा/ एफ. १	पानीमा

३. माछा

- पोखरीमा भुरा राखेपछि प्रति हप्ता १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कठ्ठाका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा ३-४ पटक राख्नुहोस्।
- छडी माछा पालनको लागि भुरा राख्नु भन्दा २ हप्ता अगाडी चुन १५ के.जी., यूरिया ४ के.जी., डि.ए.पी. ३ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले पोखरीमा राखि तयार गर्नुहोस्।
- मनसुन शुरु भएपछि माछामा बाह्य परजीवी अरगुलस (माछाको जुम्मा) देखिएको अवस्थामा ड्युराक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. दानाको दरले ३ दिनसम्म लगातार दिएपछि १ दिन छोडी फेरी २ दिनसम्म लगातार दिनुहोस्।
- ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिएमा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो
- दिसासगैँ रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/ खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरुमा ग्रास कार्प, सिल्भर कार्प, बिगहेड कार्प, र नैनी भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरुबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ११, १५ असार २०७५, अवधी : १५ असार २०७५ — २१ असार २०७५

- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्रि सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (Back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कष्ट ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेगला बेगलै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कष्ट १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

४. घाँसेवाली

- तराई, मध्य पहाड तथा उच्च पहाडमा लगाइने विभिन्न जातका मौसमी घाँसहरू तथा लगाउने समय यसप्रकार छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने बर्षे घाँसहरू:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर	छर्ने तरीका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

उच्च पहाडमा हुने बहुबर्षिय घाँसहरू

घाँसको जात	छर्ने समय	बीउ दर, के.जी. (प्रति हेक्टर)	छर्ने तरीका	मलखाद (एन.पि.के.) दर (प्रति हेक्टर)	घाँसको उत्पादन, (टन प्रति हेक्टर)	घाँस काट्ने समय
क्लोभर सेतो	जेठ - असार	५	छरुवा वा लाईनमा	१० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	३०-४०	कार्तिक - चैत
राईग्रास	जेठ - असार	१२ - १५	छरुवा वा लाईनमा	५० : ४० : ० र १० टन गोबर मल	३५ - ४०	कार्तिक - वैशाख
कक्सफुट	जेठ - असार	१० - १५	छरुवा वा लाईनमा	५० : ४० : ३० र १० टन गोबर मल	३० - ३५	कार्तिक - चैत
कोते	असार - श्रावण	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	गोबर मल ८० : ६० : ४० र १० टन गोबर मल	३० - ४०	कार्तिक - असार
टाल फेस्क्यू	जेठ - असार	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	२० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	३० - ४०	कार्तिक - चैत
लुसर्न	जेठ - असार	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	८० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	४५ - ५०	कार्तिक - वैशाख

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ११, १५ असार २०७५, अवधी : १५ असार २०७५ — २१ असार २०७५

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. युरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी. तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डि.ए.पी. तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी. तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डि.ए.पी. तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक १२

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २२ असार २०७५

अवधी: २२ असार २०७५— २८ असार २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली) नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- पूर्वी र मध्य तराईका जिल्लाहरूमा साताभरि नै बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना छ भने पूर्वी तराईका एक/दुई स्थानमा साताको मध्यमा भारि वर्षाको संभावना र साताको अन्त्यमा वर्षाको गतिविधि घट्ने देखिन्छ।
- पश्चिमी तराईका जिल्लाहरूमा साताको सुरुवाती दिनमा आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि हल्का वर्षा हुने तर साताको मध्य र अन्त्य तिर हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा र मध्यतिर भारि वर्षा हुने संभावना रहेको छ।
- पूर्वी तथा मध्य पहाडी र पूर्वी हिमाली जिल्लाहरूमा साता भरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली भई केहि स्थानहरूमा हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना छ भने धनकुटामा साताको अन्त्यमा वर्षाको गतिविधि कम रहने देखिन्छ।
- पश्चिमी, सुदूर पश्चिमी पहाडी र सुदूरपश्चिमी हिमाली जिल्लाहरूमा साताको सुरुवाती दिनमा आंशिक देखि सामान्य बदली रहि हल्का वर्षा हुने तर साताको मध्य र अन्त्य तिर सामान्य बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा सम्भावना छ भने मध्य र सुदूर पश्चिमी पहाडी जिल्लाहरू (सुर्खेत, दाङ र डोटी) मा साताको मध्यमा भारि वर्षाको संभावना रहेको छ।
- मुस्ताङ जिल्लामा साताको सुरुमा आंशिक देखि सामान्य बदली रहि साताको मध्य र अन्त्यमा पूर्ण बदली रहि हल्का वर्षा र उच्च भू-भागमा हिमपातको संभावना रहेको छ।

बालीनाली सारांश:

- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिउँसो २-४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले फलफूल तथा तरकारी बालीमा उकेरा दिई पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- २१-२५ दिनको बेर्ना रोपनको लागि उत्तम हुने र बेर्ना रोप्टा प्रत्येक गावामा २-३ वटा बेर्ना २-३ से. मी. को गहिराईमा रोपनुहोस्।
- रोपाई गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक विषादी २५० एम.एल. ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- आँप, लिची, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैची र कफी आदि साँठो उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दूरीको फरकमा सार्नुहोस्।
- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटड गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुरिने गरि सार्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- वर्षायाममा पशुवस्तुमा पटके रोग देखिन सक्ने भएकोले यसको लक्षण देखिनासाथ नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्।
- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैँसीहरूमा भ्यागुते र चरचरे रोग देखा पर्न सक्दछ। यी रोगहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले पशु-वस्तुलाई खुवाउने पराल दानालाई सफा र ओभानो ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस्। चिसो ठाउँमा भण्डारण गरेको दानामा दुसीको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- पानीको पारदर्शिता ४० से.मी. भन्दा बढी भएमा मलको मात्रा कम भएको बुझिन्छ। यस्तो अवस्थामा माछापोखरीमा १५ दिनको फरकमा १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कष्टाका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १२, २२ असार २०७५, अवधी : २२ असार २०७५ — २८ असार २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

८ असार २०७५ देखि १४ असार २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	२०३.५	३१.०-३३.५	२१.५-२५.०	८२-९७	६८-८७	-	-	
मोरङ	७२	३१.३	३२.०-३३.५	२३.८-२६.८	७८-९०	५५-७५	०.५-५.०	उत्तर	
धनकुटा	१६८०	३२.१	२६.८-२९.५	२०.५-२१.९	८५-९४	६९-८४	०.०-१.०	पुर्व	
संखुवासभा	११७०	३९.४	२७.०-३०.०	२१.५-२२.५	८८-१००	७९-८३	-	-	
सुनसरी	२००	१३७.६	३०.०-३३.०	२०.०-२६.०	७६-९६	७०-८९	-	-	
सप्तरी	९१	१३.६	३१.७-३४.०	२४.०-२७.७	८७-९७	७२-८१	-	-	
सिराहा	१३८	७१.२	३२.०-३४.०	२३.५-२७.५	७७-९७	६८-८२	-	-	
दोलखा	१७५५	२१.८	२४.०-२८.०	१८.०-१९.०	९५-९८	८५-९२	-	-	
महोत्तरी	१७२	८६.०	३३.०-३७.५	२३.७-२९.०	७५-९२	६०-८०	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	१५.३	३१.७-३४.५	२२.०-२५.५	९६-१००	७७-९६	-	-	
बारा	१३०	४५.३	३२.५-३६.५	२२.०-२७.०	७४-९७	५५-७७	०.०-३.०	पुर्व	
धादिङ	१०८५	४३.९	३१.०-३४.५	२१.५-२२.६	६३-९१	५५-८४	-	-	
चितवन	२५६	६७.०	३३.२-३७.०	२२.३-२६.२	९३-९९	९१-९७	-	-	
कास्की	८२७	१५६.१	३०.३-३२.३	२१.४-२३.२	९३-९८	६४-७२	०.०-२.०	दक्षिण	
मुस्ताङ	२५६६	२.५	२२.०-२३.०	९.०-११.०	६९-९१	६६-७३	-	-	
पाल्पा	१०६७	१८.०	२८.०-३२.८	२१.०-२२.०	८८-९६	७४-८२	-	-	
रुपन्देही	१०९	५३.१	३३.४-३८.४	२२.८-२७.३	६५-९९	५०-६५	१.०-५.०	उत्तर	
रुकुम	९१०	६२.०	३१.५-३९.४	२१.५-२४.५	६२-९३	५५-७९	-	-	
दाङ	६३४	८४.४	३०.४-३६.६	२३.०-२६.०	६५-९८	४७-८०	०.५-१.०	दक्षिण	
बाँके	१६५	१०५.०	३३.२-४०.२	२३.०-२८.०	८६-९७	४८-६४	०.०-४.०	उत्तर	
सुर्खेत	७२०	२६.५	२६.३-३६.९	२१.९-२६.०	६०-९१	४३-७१	१.५-४.५	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	६.४	२६.५-३०.३	१४.७-१६.७	६०-८०	२२-५२	०.५-३.५	दक्षिण	
कैलाली	१८७	६६.२	३६.०-४३.८	२४.०-२८.०	६१-९०	४१-७०	०.०-२.५	उत्तर	
डोटी	६५२	४८.७	३५.०-३९.४	२३.०-२५.०	८३-९३	५१-८८	०.५-४.०	पश्चिम	
दार्चुला	१०९७	६९.३	२९.६-३५.०	२१.०-२४.०	७६-९४	६०-८२	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १२, २२ असार २०७५, अवधी : २२ असार २०७५ — २८ असार २०७५

१५ असार २०७५ देखि २१ असार २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	५१३.१	२८.५-३४.५	२२.०-२४.०	७७-९८	७७-९२	-	-
मोरङ	७२	१४६.६	२८.३-३५.३	२४.६-२६.२	८२-९८	४५-९०	०.०-२.५	पुर्व
धनकुटा	१६८०	८६.७	२३.८-२८.२	२०.५-२१.०	८५-९८	७२-९३	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	७०.२	२३.०-२९.५	२०.५-२२.०	९२-९८	८१-९८	-	-
सुनसरी	२००	२५१.१	२८.०-३५.२	१९.२-२५.५	८०-९८	७०-९३	-	-
सप्तरी	९१	१७८.८	२९.५-३४.७	२५.३-२७.४	८८-९९	७०-९४	-	-
सिराहा	१३८	२७५.०	२८.०-३६.०	२४.५-२७.०	८२-९८	७२-९४	-	-
दोलखा	१७५५	५१.९	२२.५-२६.५	१७.५-१९.०	९६-९८	८६-९७	-	-
महोत्तरी	१७२	१४४.०	३२.०-३५.०	२५.०-२७.५	८३-९६	७२-८३	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	५२.३	२४.७-३३.५	२२.३-२३.०	८५-९९	७५-९६	-	-
बारा	१३०	२५६.३	२८.०-३६.५	२४.८-२६.८	६८-१००	६०-८९	०.५-२.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	६९.१	२७.४-३२.५	२०.५-२२.६	७९-९७	६२-८६	-	-
चितवन	२५६	-	-	-	-	-	-	-
कास्की	८२७	२६९.७	२४.३-३२.०	२१.७-२३.३	८९-९९	६५-९५	१.०-३.५	दक्षिण
मुस्ताङ	२५६६	२३.८	१९.५-२२.०	११.०-१२.०	७६-९६	६९-८३	-	-
पाल्पा	१०६७	१०४.६	२२.५-३०.५	१९.५-२०.७	८६-९९	८२-९५	-	-
रूपन्देही	१०९	२९४.८	२६.६-३५.३	२४.१-२७.६	७५-१००	६०-९४	०.५-४.०	पुर्व
रुकुम	९१०	११३.५	२८.५-३२.०	२१.०-२२.५	९०-९८	६०-९०	-	-
दाङ	६३४	१७७.०	२५.०-३२.३	२२.५-२४.५	७३-९८	६५-९२	०.०-२.५	उत्तर
बाँके	१६५	२६९.८	३०.०-३६.७	२१.०-२७.०	७२-९९	५५-९७	०.०-२.०	पश्चिम
सुर्खेत	७२०	१५१.२	२४.५-३२.५	२१.५-२४.२	७३-९८	६२-८५	१.०-२.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	४२.५	१८.९-२८.५	१४.१-१७.२	७०-९७	४५-९२	०.०-२.५	पश्चिम
कैलाली	१८७	१७६.८	२७.७-३५.६	२३.६-२७.०	६५-९८	५६-९७	०.०-०.०	-
डोटी	६५२	३०.०	२६.८-३७.४	२१.६-२६.३	९०-९८	८६-९५	०.५-२.०	दक्षिण
दार्चुला	१०९७	३१८.५	२४.२-३२.०	२०.५-२२.५	८९-९८	६५-९५	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १२, २२ असार २०७५, अवधी : २२ असार २०७५ — २८ असार २०७५

कृषि-सल्लाह

क. वालीनाली

१. धान

- २१-२५ दिनको बेर्ना रोपको लागि उत्तम हुने र बेर्ना रोपदा प्रत्येक गावामा २-३ वटा बेर्ना २-३ से. मी. को गहिराईमा रोपनुहोस्।
- ब्याडबाट बेर्ना उखेलनु १ दिन अगाडी मौसमको अवस्था हेरि सिँचाई गर्नुहोस्।
- नाइट्रोजनको कमीले बेर्ना पहुँलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले ब्याडमा टपड्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- जग्गा तयारीको बेलामा ५०० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; ३.७ के.जी. युरिया, २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनी वा ३३० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ३ के.जी. डि.ए.पी., २.५ के.जी. युरिया, १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाई बेर्ना रोपनुहोस्।
- जिंकको मात्रा कम भएका भू-भागहरूमा धानबालीमा खैर रोग लाग्न सक्ने भएको हुनाले जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा १.२५ के.जी. प्रति रोपनी वा ८३० ग्राम प्रति कट्टाका दरले जिंक सल्फेट (zinc sulphate) प्रयोग गर्नुहोस्।
- रोपाईँ गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक विषादी २५० एम.एल. ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान रोपेको ५-६ दिन पछि १५-२० दिन सम्म ३-५ से. मी. र त्यस पछि धान पाक्नु भन्दा १५-२० दिन अगाडी सम्म ५-७ से. मी. पानी जमाउनु पर्दछ।

२. मकै

- मकै लगाइएको जग्गामा गोडमेल गरि रोगी तथा बाक्लो भएको ठाँउको बोट उखेलेर उकेरा दिने र मनसुन शुरु भैसकेकोले पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- बाली लगाएको २५-३० दिन पछि र ४५-५० दिन पछि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टा र वर्षाशंकर जातहरूको लागि ४.९ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा ३.३ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले गरि टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डडुवा (NLB) को व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू टिपेर खाल्डो खनि पुरिदिनुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा डाईथेन एम.-४५; २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्धतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

३. भटमास

- भटमास लगाउने उपयुक्त समय भएकोले तराईका लागि पूजा, हार्डी र कव तथा पहाडका लागि तरकारी भटमास १, लुम्ले १, सेती र रेन्सम सिफारिस गरिएका भटमासका उन्नत जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट ल्याएर लगाउनुहोस्।
- भटमास लगाउने जग्गामा २.९ के.जी. डि.ए.पि. तथा १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा वा ४.५ के.जी. डि.ए.पि. र १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले जमीनको अन्तिम तयारीको बेला माटोमा राम्ररी मिलाईसकेपछि बीउ छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १२, २२ असार २०७५, अवधी : २२ असार २०७५ — २८ असार २०७५

- भटमासको एकल खेती गर्दा १.५-२.० के.जी. प्रति कट्टा वा २.५-३.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले बीउ प्रयोग गर्नुहोस्।
- भटमास एकल खेतीको रूपमा लाईनमा लगाउँदा १ हार देखि अर्को हारको दूरी ५० से.मी. र बोटबाट बोटको दूरी १०-१५ से.मी. मा बीउलाई ३-४ से.मी. गहिरोमा रोप्नुहोस् तर भटमास मकैसंग अन्तरबालीको रूपमा लगाउँदा मकैको हारको दुरी १ मीटर र एक बोट देखि अर्को बोट सम्मको दुरी २५ से.मी. हुने गरि १ हार मकै र २ हार भटमास लगाउनुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले भटमास लगाइएको जग्गामा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।

४. आलु

- जुम्ला, मुस्ताङ र संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा लगाइएको पछ्यौटे आलुमा रगिंग गर्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले उच्च पहाडी भेगमा लगाइएको पछ्यौटे आलुबालीमा निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- आलुको पुतलीले सामान्यतया आलु भण्डारणमा ज्यादा नोक्सानी गर्ने भएकोले यसको नियन्त्रणको लागि बोझोको गानोको धुलो २ ग्राम प्रति के.जी. आलुको दरले मिसाउने वा तीतेपातीका टुक्रा आलुको तहमाथि राखिदिने वा बीउ आलुको हकमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।

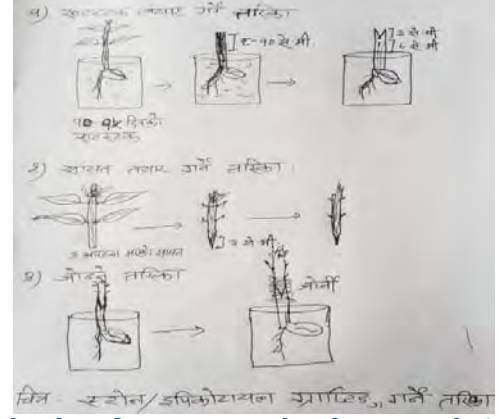
५. फलफूल वाली

- सुन्तला जातमा लाग्ने पुतली (Lemon Butterfly) को व्यवस्थापनको लागि यस कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यसको लार्भा अवस्थाहरू बिहान र बेलुका सक्रिय रहने हुँदा यिनीहरूलाई संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै यसका अचल अवस्थाहरू बोटमा झुण्डिएर रहने भएकोले संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्। साथै यसको व्यवस्थापनको लागि व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) विषादी ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाएर साँझको समयमा छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा डेल्टामेथिन २.८% इ.सी. (डेसीस) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई साँझको समयमा छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलमा लाग्ने हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोप कम गर्नको लागि यसका माउ र बच्चा (adult and nymph) हरुलाई बिहान वा बेलुका हात अथवा जालीले पक्रेर नस्ट गर्ने वा खरानी/काठको धुलो छर्नुहोस्। यो कीराको प्राकृतिक शत्रुहरू बगैँचामा रहने भएकोले सकेसम्म रासायनिक विषादीको प्रयोग नगरी वानस्पतिक विषादीको प्रयोग गर्नुहोस्। यदि रासायनिक विषादीको प्रयोग जरूरी देखिएमा रोगर ३० इ.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझको समयमा बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटासम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरू पुष्ट भई घरको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका ठुटाहरूलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ट्रयाप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० इन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-

सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।

आँपमा स्टोन/इपिकोटायल ग्राफिटङ्ग गर्ने तरिका

- यो तरिकामा स्थानीय जातका आँपका कोयालाई नर्सरी व्याडमा उमारिन्छ। बेर्ना उम्रिएको १०-१५ दिन भित्रमा पातको रंग तामाको जस्तो भएको हुन्छ र पूरा आकार लिइसकेको हुँदैन। यस्तो उमेरमा बेर्ना कोया सहित उखेलिन्छ र १५ से.मी. उचाई र १० से.मी. व्यासको पोलिव्यागमा सारिन्छ। ८-१० से.मी लामो, स्वस्थ, २-३ महिना पुरानो, ३-४ आँब्ला भएको सायनलाई ग्राफिटङ्ग गर्नु भन्दा ७ दिन अघि नै पातहरू हटाइ तयार गर्नु पर्दछ। ग्राफिटङ्ग गर्ने दिनमा माउ बोटबाट सायनलाई काटेर ल्याई तल्लो टुप्पोमा ३-४ से.मी लामो हलोको फाली आकार हुने गरि काटिन्छ। रुटस्टकको करिब ८-१० से.मी. उचाईबाट काटेर टुप्पा हटाइन्छ। यसरी छुट्याइएको रुटस्टकको टुप्पाको माझबाट लाग्ने चक्रुले ३-४ से.मी लामो V आकारको चिरा हुने गरी काटिन्छ। सायनलाई रुटस्टकको टुप्पामा बनाइएको चिरामा घुसाएर ३ से.मी. जति चौडा प्लाष्टिकको टेपले पानी नछिर्ने गरि बाधिन्छ। यसरी तयार गरिएको कलमी विरुवालाई ८०-९० प्रतिशत आर्द्रता कायम हुने गरि बेला बेलामा पानी छर्कि छायाँदार ठाँउमा हुर्काउनु पर्दछ। १ महिना भित्र जोडिएको कलमीको आँब्लाबाट टुसा आउन थाल्दछ। यसरी तयार भएको बेर्नालाई अर्को वर्षको वर्षा याममा सार्नु उपयुक्त हुन्छ।
- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटङ्ग गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुरिने गरि सार्नुहोस्। आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैची र कफी आदि सार्ने उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस्।
- लिची फल टिपिसकिएको भए बोटको फेदबाट १ मिटर टाढा घेरा बनाई ३० के.जी. कम्पोष्ट मल, २ के.जी. पिना, ३०० ग्राम डि.ए.पी, ३०० ग्राम यूरिया र २०० ग्राम म्युरेट अफ पोटास प्रति बोट राख्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने जिजिनामोथ व्यवस्थापनको लागि कीराको आश्रय स्थल नष्ट पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस् साथै क्लोरपाईरिफस (२०% ई.सी.) २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको रातो सुलसुले कीरा व्यवस्थापनको लागि ईमामेक्टिन बेन्जोएट (१.९% ई.सी.) १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् वा डाइमेटोएट (३५% ई.सी.) १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि छर्नुहोस्।
- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा भुवादार लाही कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष वैशाख देखि कात्तिकसम्म हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित चोर हाँगा तथा अन्य हाँगाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागि बागबानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिजेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्नुहोस्। तथा थायोमेथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि छर्नुहोस्।

- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि १% को बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो र १० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा चोर हाँगाहरु हटाई सर्वो खनिज तेल ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् अथवा थायोमैथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा लाग्ने खुम्चे कीरा व्यवस्थापनको लागि राम्ररी पाकेको गोबर मल मात्र प्रयोग गर्नुहोस्। कार्बोफ्युरान (३% सि.जि.) १ के.जी. प्रति रोपनीका दरले छरेर माटोमा मिसाउनुहोस्। मेटरहिजियम (Metarhizium) नामक शुष्म जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १ के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उप्रान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा १ के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने धुले ढुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरु हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्। डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको बरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिड गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।

६. तरकारी वालीहरु

- यो समयमा खराने वा धुले ढुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीवालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न निम्नसारको व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
 - यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सर्ने हुँदा घुम्तीवाली प्रणाली अपनाउनुहोस्।
 - फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुहोस्।
 - खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुहोस् र काँक्रो, फर्सी समूहका अन्य बिरुवाहरु हटाउनुहोस्।
 - रोगको आक्रमण देखिएमा काराथिन १.५ एम.एल. प्रति लिटरको दरले सात दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानीमा लाग्ने पात थोप्ले रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरु खाडलमा पुर्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।
- खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि पानीको निकासको उचित प्रबन्ध मिलाउनुहोस्। रोगी बोटहरु हटाउनुहोस्। बेर्ना सार्ने बेलामा बोट बरिपरि पानी नजम्ने गरि सार्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र बरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुवालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डडुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।

- गोलभेंडामा लागने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा *क्लोरोट्रानिलिप्रोल* (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्। गोलभेंडामा लागने अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरेमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्याप वा स्टिकी ट्याप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साझ पख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरोट्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १२, २२ असार २०७५, अवधी : २२ असार २०७५ — २८ असार २०७५

अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिहरने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छु छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- वर्षातको समय भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्ये बैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-साउनमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

व्यवस्थापनका विधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। शंखे कीरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लार्भाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुहोस्।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुहोस्।

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्भा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा जुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १२, २२ असार २०७५, अवधी: २२ असार २०७५ — २८ असार २०७५

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैंसीहरूमा भ्यागुते रोग देखा पर्न सक्दछ। प्रायःगरि तिक्षण लक्षणहरूमा मुख्यतः ८-२४ घण्टा भित्र गाई-भैंसी मर्ने गर्दछन। यो रोग लागेका गाई-भैंसीहरूमा ज्वरो आउने, -याल काढ्ने, नाकबाट पानी बग्ने, गर्दन मुनिको मासुमा पानी वा रगत मिसिएको पानी जम्मा भई सुन्निते र सास फेर्न गाह्रो भएर भ्यागुता कराएको जस्तै आवाज निस्कने गर्दछ। नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग समयमा सम्पर्क गरि उपचार गरेमा यो रोग निको पार्न सकिन्छ।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी र भेडाबाखाहरूमा चरचरे रोग देखा पर्न सक्दछ। यो रोग लागेका पशुहरूमा उच्च ज्वरो आउने, अरुची हुने, मुटुको र घासको गतिमा वृद्धि हुने र खुट्टा सुन्निएर खोच्याई हिड्ने गर्दछ। यस्ता लक्षणहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले पशु-वस्तुलाई खुवाउने पराल दानालाई सफा र ओभानो ठाँउमा भण्डारण गर्नुपर्दछ। चिसो ठाँउमा भण्डारण गरेको दानामा दुसीको संक्रमण हुनसक्छ जसले गर्दा पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउनुका साथै बिष उत्पन्न भई पशु-वस्तु मर्न सक्दछन। त्यसैगरी भण्डारण गरिएको परालमा दुसिको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- वर्षायाममा पशुवस्तुमा पटके रोग देखिन सक्ने भएकोले यसको लक्षण देखिनासाथ नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्। पटके रोगका कारणले मरेका पशुवस्तुहरूलाई नाङ्गो हातले नछुनुहोस् र चिरफार पनि नगर्नुहोस्। यो रोग मानिसलाई पनि सर्न सक्ने भएकोले निकै होशियारी अपनाउनुहोस्। पटके रोग लागेर मरेको पशु-वस्तु, तिनिहरूमा प्रयोग गरिएका स्रोत, आहारा राम्रोसँग नष्ट गर्नुहोस्।
- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मुत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस (Leptospirosis) नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा बुट लगाएर मात्र जानुहोस्।
- गर्मी मौसममा दुधालु गाईहरूको वाली लाग्ने दर (Conception rate) २०-२७% ले घट्ने र ऋतु चक्रमा देखाउने लक्षणमा कमि हुने गर्दछ। गर्मीको तनाव (Heat stress) का कारण पशुवस्तुको पाठेघरमा विकास भइरहेको भ्रुणको वृद्धिमा कमि आउनुका साथै गर्भ तुहिने सम्भावना बढि हुन्छ। त्यसकारण आफ्नो हावापानी सुहाँउदो स्थानीय तथा नक्ष सुधार गरिएका पशुवस्तुहरू पाल्नुहोस् र आफ्नो हावापानी सुहाँउदो खोर गोठ निर्माण गरि प्रशस्त पानी तथा भेन्टिलेशनको को व्यवस्था गर्नुहोस्।
- पशुवस्तुलाई नाम्ले रोगबाट बचाउन शंखेकीराको प्रकोप भएको ठाँउ वरपर नचराउनुहोस् तथा सिमसारका घाँस नखुवाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा पशुवस्तुको खुट्टाको कापतिर घाउ हुने, पाक्ने, औँसा पर्ने, खुट्टा कुहिने आदि समस्या देखिन सक्ने हुँदा पशुवस्तुको हिँडडुल, चाल आदिको राम्रो निरीक्षण गरि समयमै भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुग्घर राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुग्घर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- दिउँसोको समयमा पशुवस्तुलाई शीतल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। पशुवस्तुलाई दिनमा ३ पटक भन्दा बढि सफा पानी प्रशस्त मात्रामा उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोस्। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार विधि अपनाउनुहोस्।
 - २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखे र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १२, २२ असार २०७५, अवधी : २२ असार २०७५ — २८ असार २०७५

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुरा फार्महरूमा बर्ड फ्लु रोगको जोखिमबाट बच्न उचित जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् र बर्ड फ्लु रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस् अथवा रोग निदानको लागि नजिकैको क्षेत्रीय वा केन्द्रिय भेटेरिनरी प्रयोगशालामा सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो समयमा कुखुराहरूमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस आदिको समस्या देखिन सक्ने भएकोले विशेष ध्यान पु-याउनुहोस् र यस्ता समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरूलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. वि. कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरू बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।
- कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुहोस्।

३. माछा

- माछापोखरीमा मलको मात्रा बढी भएमा पानीको पारदर्शिता २० से.मी. भन्दा कम हुन्छ। मलको मात्रा उपयुक्त हुँदा पानीको पारदर्शिता २०-४० से.मी. को बिचमा हुन्छ। पानीको पारदर्शिता ४० से.मी. भन्दा बढी भएमा मलको मात्रा कम भएको बुझिन्छ। यस्तो अवस्थामा माछापोखरीमा १५ दिनको फरकमा १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कठ्ठाका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा राख्नुहोस्।
- माछामा बाह्य परजीवी अरगुलस (माछाको जुम्रा) देखिएको अवस्थामा ड्युराक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. दानाको दरले ३ दिनसम्म लगातार दिएपछि १ दिन छोडी फेरी २ दिनसम्म लगातार दिनुहोस्।
- ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिएमा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो दिसासँगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- तराईका जिल्लाहरूमा ग्रास कार्प, सिल्भर कार्प, बिगहेड कार्प, र नैनी भुरा उपलब्ध हुने हुँदा नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरूबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (Back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कठ्ठा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेग्ला बेग्लै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १२, २२ असार २०७५, अवधी : २२ असार २०७५ — २८ असार २०७५

- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कट्टा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

४. घाँसेवाली

- तराई, मध्य पहाड तथा उच्च पहाडमा लगाइने विभिन्न जातका मौसमी घाँसहरू तथा लगाउने समय यसप्रकार छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने वर्षे घाँसहरू:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीज दर	छर्ने तरिका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

उच्च पहाडमा हुने बहुवर्षिय घाँसहरू

घाँसको जात	छर्ने समय	बीज दर, के.जी. (प्रति हेक्टर)	छर्ने तरिका	मलखाद (एन.पि.के.) दर (प्रति हेक्टर)	घाँसको उत्पादन, (टन प्रति हेक्टर)	घाँस काट्ने समय
क्लोभर सेतो	जेठ - असार	५	छरुवा वा लाईनमा	१० : ६०:० र १० टन गोबर मल	३०- ४०	कार्तिक - चैत
राईग्रास	जेठ - असार	१२ - १५	छरुवा वा लाईनमा	५० : ४० : ० र १० टन गोबर मल	३५ - ४०	कार्तिक - बैशाख
कक्सफुट	जेठ - असार	१० - १५	छरुवा वा लाईनमा	५० : ४० : ३० र १० टन गोबर मल	३० - ३५	कार्तिक - चैत
कोते	असार - श्रावण	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	गोबर मल ८० : ६० : ४० र १० टन गोबर मल	३० - ४०	कार्तिक - असार
टाल फेस्क्यू	जेठ - असार	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	२० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	३० - ४०	कार्तिक - चैत
लुसर्न	जेठ - असार	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	८० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	४५ - ५०	कार्तिक - बैशाख

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. युरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी. तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डि.ए.पी. तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी. तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डि.ए.पी. तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- विभिन्न किसिमका भुँईँ घाँस, मकैको बोट तथा खेर गएका घाँसहरूलाई साइलेज बनाउने उपयुक्त समय यही हो। बढी भएका घाँसहरूलाई साइलेज बनाएर राख्दा पछि अपुग भएको समयमा खुवाउन सकिन्छ। साइलेज विभिन्न तरिकाले बनाउन सकिन्छ। साइलेज बनाउँदा निम्न कुराहरूमा ध्यान दिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १२, २२ असार २०७५, अवधी : २२ असार २०७५ — २८ असार २०७५

- ✚ घाँस सकेसम्म पोषिलो अवस्थामा काट्नुहोस। दलहन जातका घाँसहरू, दुधिलो अवस्थाको मकैको बोट एवं कलिलो अवस्थाको घाँसमा पोषिलोपना बढी हुने गर्दछ।
- ✚ घाँसको चिस्यान ३० देखि ३५% सम्म कायम गर्नुहोस्। भर्खर काटेको घाँसमा सरदर ७० देखि ८०% चिस्यान रहेको हुन्छ। घाँस काटिसकेपछि २४ घण्टा सम्म घाममा सुकाउँदा यो चिस्यान कायम गर्न सकिन्छ।
- ✚ घाँसलाई १ देखि २ इन्च सम्ममा टुक्र्याउनुहोस्।
- ✚ घाँसलाई कुहाउने ब्याक्टेरियाहरूबाट जोगाउन र अम्लियपना बढाइ गलाउनको लागि १ प्रतिशत कडा सल्फ्युरिक एसिड एकनासले मिसाउनुहोस्। साइलेजलाई प्लास्टिकको थैला वा साइलो पिट के मा बनाउने हो निक्क्योल गरि हावा नछिर्ने गरि घाँसलाई खँदिर राख्नुहोस। घाँसमा २% खुँदो एकनासले मिसाउँदा साइलेजको गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ। घाँस राखेको २ महिनामा उच्च गुणस्तरको साइलेज तयार हुन्छ। यस साइलेजलाई आवश्यकता अनुसार थोरै-थोरै झिक्दै उम्राउने पशुलाई खुवाउनुहोस् साथै साइलेज झिकिसकेपछि हरेक पटक हावा नछिर्ने गरि खाल्टो बन्द गर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक १३

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २९ असार २०७५

अवधी: २९ असार २०७५— ०३ साउन २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली) नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- पूर्वी तराईका जिल्लाहरूमा साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि हल्का वर्षा हुने तथा मध्य र पश्चिमी तराईका जिल्लाहरूमा साताको शुरु र अन्त्यतिर सामान्य बदली भई धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना र साताको मध्यमा पूर्ण बदलि रहि एक-दुई स्थानमा भारि वर्षा हुने सम्भावना छ।
- सबै पहाडी जिल्लाहरूमा साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली भई हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना छ।
- सबै हिमाली जिल्लाहरूमा साताभरि नै बदली भई हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने र उपल्लो भू-भागहरूमा हल्का हिमपातको सम्भावना छ।

बालीनाली सारांश:

- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २-४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले फलफूल तथा तरकारी बालीमा उकेरा दिई पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- २१-२५ दिनको बेर्ना रोपको लागि उत्तम हुने र बेर्ना रोपदा प्रत्येक गावामा २-३ वटा बेर्ना २-३ से.मी. को गहिराईमा रोपनुहोस्।
- रोपाई गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक झारनाशक विषादी २५० एम.एल., ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- आँप, लिची, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैची र कफी आदि सार्ने उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दूरीको फरकमा सार्नुहोस्।
- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटिड गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुग्ने गरि सार्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- वर्षायाममा पशुवस्तुमा पटके रोग देखिन सक्ने भएकोले यसको लक्षण देखिनासाथ नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्।
- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैँसीहरूमा भ्यागुते र चरचरे रोग देखा पर्न सक्दछ। यी रोगहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले पशु-वस्तुलाई खुवाउने पराल दानालाई सफा र ओभानो ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस्। चिसो ठाउँमा भण्डारण गरेको दानामा दुसीको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले माछापोखरीमा पानीको निकास हुने ठाँउमा माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- पानीको पारदर्शिता ४० से.मी. भन्दा बढी भएमा मलको मात्रा कम भएको बुझिन्छ। यस्तो अवस्थामा माछापोखरीमा १५ दिनको फरकमा १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कट्टाका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १३, २९ असार २०७५, अवधी : २९ असार २०७५ — ०३ साउन २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

१५ असार २०७५ देखि २१ असार २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	५१३.१	२८.५-३४.५	२२.०-२४.०	७७-९८	७७-९२	-	-	
मोरङ	७२	१४६.६	२८.३-३५.३	२४.६-२६.२	८२-९८	४५-९०	०.०-२.५	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	८६.७	२३.८-२८.२	२०.५-२१.०	८५-९८	७२-९३	०.०-०.५	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	७०.२	२३.०-२९.५	२०.५-२२.०	९२-९८	८१-९८	-	-	
सुनसरी	२००	२५१.१	२८.०-३५.२	१९.२-२५.५	८०-९८	७०-९३	-	-	
सप्तरी	९१	१७८.८	२९.५-३४.७	२५.३-२७.४	८८-९९	७०-९४	-	-	
सिराहा	१३८	२७५.०	२८.०-३६.०	२४.५-२७.०	८२-९८	७२-९४	-	-	
दोलखा	१७५५	५१.९	२२.५-२६.५	१७.५-१९.०	९६-९८	८६-९७	-	-	
महोत्तरी	१७२	१४४.०	३२.०-३५.०	२५.०-२७.५	८३-९६	७२-८३	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	५२.३	२४.७-३३.५	२२.३-२३.०	८५-९९	७५-९६	-	-	
बारा	१३०	२५६.३	२८.०-३६.५	२४.८-२६.८	६८-१००	६०-८९	०.५-२.५	उत्तर	
धादिङ	१०८५	६९.१	२७.४-३२.५	२०.५-२२.६	७९-९७	६२-८६	-	-	
चितवन	२५६	-	-	-	-	-	-	-	
कास्की	८२७	२६९.७	२४.३-३२.०	२१.७-२३.३	८९-९९	६५-९५	१.०-३.५	दक्षिण	
मुस्ताङ	२५६६	२३.८	१९.५-२२.०	११.०-१२.०	७६-९६	६९-८३	-	-	
पाल्पा	१०६७	१०४.६	२२.५-३०.५	१९.५-२०.७	८६-९९	८२-९५	-	-	
रुपन्देही	१०९	२९४.८	२६.६-३५.३	२४.१-२७.६	७५-१००	६०-९४	०.५-४.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	११३.५	२८.५-३२.०	२१.०-२२.५	९०-९८	६०-९०	-	-	
दाङ	६३४	१७७.०	२५.०-३२.३	२२.५-२४.५	७३-९८	६५-९२	०.०-२.५	उत्तर	
बाँके	१६५	२६९.८	३०.०-३६.७	२१.०-२७.०	७२-९९	५५-९७	०.०-२.०	पश्चिम	
सुर्खेत	७२०	१५१.२	२४.५-३२.५	२१.५-२४.२	७३-९८	६२-८५	१.०-२.५	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	४२.५	१८.९-२८.५	१४.१-१७.२	७०-९७	४५-९२	०.०-२.५	पश्चिम	
कैलाली	१८७	१७६.८	२७.७-३५.६	२३.६-२७.०	६५-९८	५६-९७	०.०-०.०	-	
डोटी	६५२	३०.०	२६.८-३७.४	२१.६-२६.३	९०-९८	८६-९५	०.५-२.०	दक्षिण	
दार्चुला	१०९७	३१८.५	२४.२-३२.०	२०.५-२२.५	८९-९८	६५-९५	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १३, २९ असार २०७५, अवधी : २९ असार २०७५ — ०३ साउन २०७५

२२ असार २०७५ देखि २८ असार २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	१४.३	३२.०-३४.०	२३.५-२४.५	८३-८९	७२-८३	-	-
मोरङ	७२	५.६	३२.४-३४.७	२५.८-२७.०	८५-९६	६२-७५	१.०-४.०	पुर्व
धनकुटा	१६८०	४.१	२७.३-२९.४	२०.९-२२.०	८५-९८	७७-८७	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	२९.२	२८.०-२९.८	२१.२-२२.८	९०-९८	८१-९४	-	-
सुनसरी	२००	११.७	३२.७-३४.५	२५.५-२७.०	७५-९८	७१-८०	-	-
सप्तरी	९१	२०.०	३२.५-३५.०	२६.५-२८.५	८९-९३	७९-८३	-	-
सिराहा	१३८	४६.०	३३.५-३५.५	२५.५-२८.०	८१-८६	७४-८१	-	-
दोलखा	१७५५	११९.०	२१.०-२७.५	१७.५-१९.५	९४-९७	९१-९५	-	-
महोत्तरी	१७२	४१.५	३२.५-३५.५	२५.०-२८.२	८२-९६	७०-८१	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	९३.८	३०.८-३४.२	२२.५-२३.६	९६-९९	७८-९१	-	-
बारा	१३०	९०.७	३३.०-३६.१	२५.४-२७.६	७५-९७	६४-८४	१.०-२.५	पुर्व
धादिङ	१०८५	७४.२	२९.२-३३.८	२२.०-२४.०	७२-९४	६५-८६	-	-
चितवन	२५६	१२.३	३०.०-३६.२	२५.२-२७.६	९१-९९	८८-९७	-	-
कास्की	८२७	१६३.६	२९.५-३३.३	२२.२-२३.७	९४-९८	६५-७५	०.०-३.५	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	३.१	२१.५-२४.०	११.०-१२.५	८०-९६	७०-८४	-	-
पाल्पा	१०६७	१२०.७	२४.०-३०.०	१६.०-२१.७	९१-९८	७७-९६	-	-
रूपन्देही	१०९	१४९.०	३०.०-३६.२	२५.५-२८.५	७७-१००	६०-८५	१.५-४.०	पुर्व
रुकुम	९१०	८६.०	२९.५-३४.५	२१.५-२४.०	७७-९२	४०-८७	-	-
दाङ	६३४	३१.०	३०.०-३२.६	२३.०-२५.५	८४-९८	६९-९३	०.५-१.५	दक्षिण
बाँके	१६५	५३.२	३२.५-३६.९	२०.५-२७.७	८०-९८	७०-९५	१.५-२.५	पुर्व
सुर्खेत	७२०	१५.१	२९.९-३३.८	२३.८-२५.६	७६-९०	५९-७६	०.०-५.०	दक्षिण
जुम्ला	२३००	२२.७	२४.४-२९.१	१५.१-१८.८	७२-९१	४४-९४	०.५-५.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	१८.२	३०.७-३७.०	२१.९-२८.०	८०-९२	५४-८४	०.५-२.०	उत्तर
डोटी	६५२	४४.३	२९.०-३७.४	२३.५-२७.५	९२-१००	८१-९५	०.५-२.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	१९७.२	२८.०-३४.४	२२.४-२५.९	८५-९८	७६-८९	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १३, २९ असार २०७५, अवधी : २९ असार २०७५ — ०३ साउन २०७५

कृषि-सल्लाह

क. वालीनाली

१. धान

- २१-२५ दिनको बेर्ना रोप्नुको लागि उत्तम हुने र बेर्ना रोप्दा प्रत्येक गावामा २-३ वटा बेर्ना २-३ से.मी. को गहिराईमा रोप्नुहोस्।
- नाइट्रोजनको कमीले बेर्ना पहेंलो भएमा २० ग्राम युरिया प्रति वर्गमिटरको दरले ब्याडमा टपड्रेस गर्नुहोस् अथवा ५ ग्राम युरिया १ लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- जग्गा तयारीको बेलामा ५०० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; ३.७ के.जी. युरिया, २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनी वा ३३० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ३ के.जी. डि.ए.पी., २.५ के.जी. युरिया, १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाई बेर्ना रोप्नुहोस्।
- जिकको मात्रा कम भएका भू-भागहरूमा धानवालीमा खैरे रोग लाग्न सक्ने भएको हुनाले जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा १.२५ के.जी. प्रति रोपनी वा ८३० ग्राम प्रति कट्टाका दरले जिक सल्फेट (zinc sulphate) प्रयोग गर्नुहोस्।
- रोपाईँ गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक झारनाशक विषादी २५० एम.एल. ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान रोपेको ५-६ दिन पछि १५-२० दिन सम्म ३-५ से. मी. र त्यस पछि धान पाक्नु भन्दा १५-२० दिन अगाडी सम्म ५-७ से. मी. पानी जमाउनु पर्दछ।

२. मकै

- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले मकै लगाइएको जग्गामा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- बाली लगाएको २५-३० दिन पछि र ४५-५० दिन पछि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टा र वर्षाशंकर जातहरूको लागि ४.९ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा ३.३ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले गरि टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डडुवा (NLB) को व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू टिपेर खाल्डो खनि पुरिदिनुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा डाईथेन एम.-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्धतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुबोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

३. आलु

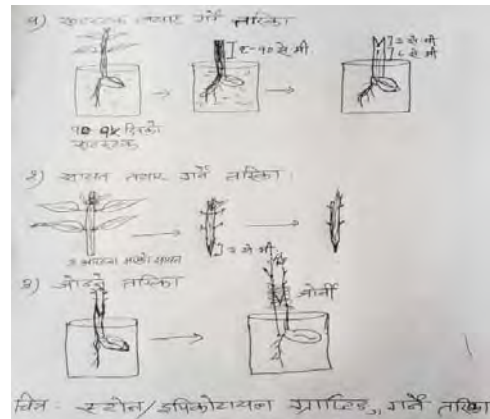
- जुम्ला, मुस्ताङ र संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा लगाइएको पछौटे आलुमा डडुवा रोग लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले उच्च पहाडी भेगमा लगाइएको पछौटे आलुवालीमा निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।

४. फलफूल वाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा लाग्ने हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोप कम गर्नको लागि यसका माउ र बच्चा (adult and nymph) हरुलाई बिहान वा बेलुका हात अथवा जालीले पकेर नस्ट गर्ने वा खरानी/काठको धुलो छर्कनुहोस्। यो कीराको प्राकृतिक शत्रुहरु बगैँचामा रहने भएकोले सकेसम्म रासायनिक बिषादीको प्रयोग नगरी वानस्पतिक बिषादीको प्रयोग गर्नुहोस्। यदि रासायनिक बिषादीको प्रयोग जरुरी देखिएमा रोगर ३० ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझको समयमा बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटासम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरु पुष्ट भई घरको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका टुक्राहरुलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ट्र्याप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।

आँपमा स्टोन/इपिकोटायल ग्राफिटिङ गर्ने तरिका

- यो तरिकामा स्थानीय जातका आँपका कोयालाई नर्सरी व्याडमा उमारिन्छ। बेर्ना उम्रिएको १०-१५ दिन भित्रमा पातको रंग तामाको जस्तो भएको हुन्छ र पूरा आकार लिइसकेको हुँदैन। यस्तो उमेरमा बेर्ना कोया सहित उखेलिन्छ र १५ से.मी. उचाई र १० से.मी. व्यासको पोलिव्यागमा सारिन्छ। ८-१० से.मी लामो, स्वस्थ, २-३ महिना पुरानो, ३-४ आँखला भएको सायनलाई ग्राफिटिङ गर्नु भन्दा ७ दिन अघि नै पातहरु हटाइ तयार गर्नु पर्दछ। ग्राफिटिङ गर्ने दिनमा माउ बोटबाट सायनलाई काटेर ल्याई तल्लो टुप्पोमा ३-४ से.मी लामो हलोको फाली आकार हुने गरि काटिन्छ। रुटस्टकको करिब ८-१० से.मी. उचाईबाट काटेर टुप्पा हटाइन्छ। यसरी छुट्याइएको रुटस्टकको टुप्पाको माझबाट लाग्ने चक्रुले ३-४ से.मी लामो V आकारको चिरा हुने गरी काटिन्छ। सायनलाई रुटस्टकको टुप्पामा बनाइएको चिरामा घुसाएर ३ से.मी. जति चौडा प्लाष्टिकको टेपले पानी नछिर्ने गरि बाधिन्छ। यसरी तयार गरिएको कलमी विरुवालाई ८०-९० प्रतिशत आर्द्रता कायम हुने गरि बेला बेलामा पानी छर्कि छायाँदार ठाँउमा हुर्काउनु पर्दछ। १ महिना भित्र जोडिएको कलमीको आँखलाबाट टुसा आउन थाल्दछ। यसरी तयार भएको बेर्नालाई अर्को वर्षको वर्षा याममा सार्नु उपयुक्त हुन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १३, २९ असार २०७५, अवधी : २९ असार २०७५ — ०३ साउन २०७५

- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटड गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुरिने गरि सार्नुहोस्। आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैंची र कफी आदि सार्ने उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस्।
- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा भुवादार लाही कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष बैशाख देखि कात्तिकसम्म हुने हुनाले नियमीत अनुगमन गर्नुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित चोर हाँगा तथा अन्य हाँगाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागि बागबानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्कनुहोस्। तथा थायोमथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि १% को बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो र १० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा चोर हाँगाहरू हटाई सर्वो खनिज तेल ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् अथवा थायोमथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा लाग्ने खुम्चे कीरा व्यवस्थापनको लागि राम्ररी पाकेको गोबर मल मात्र प्रयोग गर्नुहोस्। कार्वोफ्युरान (३% सि.जि.) १ के.जी. प्रति रोपनीका दरले छरेर माटोमा मिसाउनुहोस्। मेटरहिजियम (Metarhizium) नामक शुद्ध जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोबर-नोभेम्बरमा १ के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोबर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उपरान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा १ के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने धुले ढुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरू हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्। डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको वरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिड गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।

५. तरकारी बालीहरू

- यो समयमा खराने वा धुले ढुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न निम्नसारको व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
 - यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सार्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनुहोस्।
 - फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुहोस्।
 - खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुहोस् र काँक्रो, फर्सी समूहका अन्य बिरुवाहरू हटाउनुहोस्।
 - रोगको आक्रमण देखिएमा काराथिन १.५ एम.एल. प्रति लिटरको दरले सात दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानिमा लाग्ने पात थोप्ले रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू खाडलमा पुर्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १३, २९ असार २०७५, अवधी : २९ असार २०७५ — ०३ साउन २०७५

- खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि पानीको निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस्। रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। बेर्ना सार्ने बेलामा बोट बरिपरि पानी नजम्ने गरि सार्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र बरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुवालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्ट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा क्याल्सियम सुक्ष्म तत्वको कमीले फल पाक्नुभन्दा पहिले फलको टुप्पोबाट कुहिने समस्या (Blossom end rot) आउने भएकोले बाली लगाउनु भन्दा पहिले सन्तुलित मलको प्रयोग गर्नुहोस्, माटोको पि.एच. ६.२ देखि ६.८ र उपयुक्त चिस्यान कायम राख्नुहोस्। यस्तो समस्या भइरहने ठाँउहरूमा विरुवा रोप्नुभन्दा पहिले प्रति बोट एक मुठी अण्डाको बोका वा माटोको पि.एच. को आधारमा सिफारिस मात्रामा कृषि चूनको प्रयोग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डडुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरान्ट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोकसानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्। गोलभेंडामा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १३, २९ असार २०७५, अवधी : २९ असार २०७५ — ०३ साउन २०७५

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरोमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्राप वा स्टिकी ट्राप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि वयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साँझपख बोट भिजेर गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरान्त्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षति थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छु छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजेर गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। *डाइमेथोएट* ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा *प्रकोप* ज्यादा भएमा *मालाथियन* ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजेर गरी छर्कनुहोस्।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- वर्षातको समय भएकोले यस्तो मौसममा विगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्ये बैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-साउनमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

व्यवस्थापनका बिधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। शंखे कीरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लाभले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुहोस्।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुहोस्।

चित्र-ग: जुनकिरीको लाभ

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैंसीहरूमा भ्यागुते रोग देखा पर्न सक्दछ। प्रायःगरि तिक्षण लक्षणहरूमा मुख्यतः ८-२४ घण्टा भित्र गाई-भैंसी मर्ने गर्दछन्। यो रोग लागेका गाई-भैंसीहरूमा ज्वरो आउने, -याल काढ्ने, नाकबाट पानी बग्ने, गर्दन मुनिको मासुमा पानी वा रगत मिसिएको पानी जम्मा भई सुन्निएको र सास फेर्न गाह्रो भएर भ्यागुता कराएको जस्तै आवाज निस्कने गर्दछ। नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग समयमा सम्पर्क गरि उपचार गरेमा यो रोग निको पार्न सकिन्छ।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी र भेडाबाखाहरूमा चरचरे रोग देखा पर्न सक्दछ। यो रोग लागेका पशुहरूमा उच्च ज्वरो आउने, अरुची हुने, मुटुको र घासको गतिमा वृद्धि हुने र खुट्टा सुन्निएर खोच्याई हिड्ने गर्दछ। यस्ता लक्षणहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले पशु-वस्तुलाई खुवाउने पराल दानालाई सफा र ओभानो ठाँउमा भण्डारण गर्नुपर्दछ। चिसो ठाँउमा भण्डारण गरेको दानामा दुसीको संक्रमण हुनसक्छ जसले गर्दा पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउनुका साथै बिष उत्पन्न भई पशु-वस्तु मर्न सक्दछन्। त्यसैगरी भण्डारण गरिएको परालमा दुसिको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- वर्षायाममा पशुवस्तुमा पटके रोग देखिन सक्ने भएकोले यसको लक्षण देखिनासाथ नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्। पटके रोगका कारणले मरेका पशुवस्तुहरूलाई नाङ्गो हातले नछुनुहोस् र चिरफार पनि नगर्नुहोस्। यो रोग मानिसलाई पनि सर्न सक्ने भएकोले निकै होशियारी अपनाउनुहोस्। पटके रोग लागेर मरेको पशु-वस्तु, तिनिहरूमा प्रयोग गरिएका स्रोत, आहारा राम्रोसँग नष्ट गर्नुहोस्।
- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मुत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस (Leptospirosis) नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा बुट लगाएर मात्र जानुहोस्।
- गर्मी मौसममा दुधालु गाईहरूको वाली लाग्ने दर (Conception rate) २०-२७% ले घट्ने र ऋतु चक्रमा देखाउने लक्षणमा कमि हुने गर्दछ। गर्मीको तनाव (Heat stress) का कारण पशुवस्तुको पाठेघरमा विकास भइरहेको भ्रुणको वृद्धिमा कमि आउनुका साथै गर्भ तुहिने सम्भावना बढि हुन्छ। त्यसकारण आफ्नो हावापानी सुहाँउदो स्थानीय तथा नक्ष सुधार गरिएका पशुवस्तुहरू पाल्नुहोस् र आफ्नो हावापानी सुहाँउदो खोर गोठ निर्माण गरि प्रशस्त पानी तथा भेन्टिलेशनको को व्यवस्था गर्नुहोस्।
- पशुवस्तुलाई नाम्ले रोगबाट बचाउन शंखेकीराको प्रकोप भएको ठाँउ वरपर नचराउनुहोस् तथा सिमसारका घाँस नखुवाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा पशुवस्तुको खुट्टाको कापतिर घाउ हुने, पाक्ने, औँसा पर्ने, खुट्टा कुहिने आदि समस्या देखिन सक्ने हुँदा पशुवस्तुको हिँडडुल, चाल आदिको राम्रो निरीक्षण गरि समयमै भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुग्घर राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुग्घर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरीन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- दिउँसोको समयमा पशुवस्तुलाई शीतल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। पशुवस्तुलाई दिनमा ३ पटक भन्दा बढि सफा पानी प्रशस्त मात्रामा उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोस्। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार विधि अपनाउनुहोस्।
 - २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखे र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १३, २९ असार २०७५, अवधी : २९ असार २०७५ — ०३ साउन २०७५

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुरा फार्महरूमा बर्ड फ्लु रोगको जोखिमबाट बच्न उचित जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् र बर्ड फ्लु रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस् अथवा रोग निदानको लागि नजिकैको क्षेत्रीय वा केन्द्रिय भेटेरिनरी प्रयोगशालामा सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो समयमा कुखुराहरूमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस आदिको समस्या देखिन सक्ने भएकोले विशेष ध्यान पु-याउनुहोस् र यस्ता समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरूमा पालिएका कुखुराहरूले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरूले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरूलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. वि कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरू बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।
- कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुहोस्।

३. माछा

- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले माछापोखरीमा पानीको निकास हुने ठाँउमा माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- माछापोखरीमा मलको मात्रा बढी भएमा पानीको पारदर्शिता २० से.मी. भन्दा कम हुन्छ। मलको मात्रा उपयुक्त हुँदा पानीको पारदर्शिता २०-४० से.मी. को बिचमा हुन्छ। पानीको पारदर्शिता ४० से.मी. भन्दा बढी भएमा मलको मात्रा कम भएको बुझिन्छ। यस्तो अवस्थामा माछापोखरीमा १५ दिनको फरकमा १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कछाका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा राख्नुहोस्।
- माछामा बाह्य परजीवी अरगुलस (माछाको जुम्रा) देखिएको अवस्थामा ड्युराक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. दानाको दरले ३ दिनसम्म लगातार दिएपछि १ दिन छोडी फेरी २ दिनसम्म लगातार दिनुहोस्।
- ट्राउट माछामा पातलो पहेँलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिएमा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेँलो दिसासँगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- ग्रास कार्प, सिल्भर कार्प, बिगहेड कार्प, र नैनी जातका माछाका भुराहरू नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरूबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (Back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कछा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेग्ला बेग्लै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १३, २९ असार २०७५, अवधी : २९ असार २०७५ — ०३ साउन २०७५

- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कट्टा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

४. घाँसेवाली

- तराई, मध्य पहाड तथा उच्च पहाडमा लगाइने विभिन्न जातका मौसमी घाँसहरू तथा लगाउने समय यसप्रकार छ।

तराई र मध्य पहाडमा लगाइने वर्षे घाँसहरू:

घाँसको जात	छर्ने समय	बीज दर	छर्ने तरीका	घाँसको उत्पादन (टन/हे.)	घाँसको काट्ने समय
टिओसेन्टी	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	५०-६०	जेष्ठ - असोज
सर्गम	चैत-असार	४०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बाजरा	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	४०-५०	जेष्ठ - असोज
बोडी	चैत-असार	२५-३०	छरुवा वा लाईनमा	२०-२५	जेष्ठ - असोज

उच्च पहाडमा हुने बहुवर्षिय घाँसहरू

घाँसको जात	छर्ने समय	बीज दर, के.जी. (प्रति हेक्टर)	छर्ने तरीका	मलखाद (एन.पि.के.) दर (प्रति हेक्टर)	घाँसको उत्पादन, (टन प्रति हेक्टर)	घाँस काट्ने समय
क्लोभर सेतो	जेठ - असार	५	छरुवा वा लाईनमा	१० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	३०- ४०	कार्तिक - चैत
राईग्रास	जेठ - असार	१२ - १५	छरुवा वा लाईनमा	५० : ४० : ० र १० टन गोबर मल	३५ - ४०	कार्तिक - बैशाख
कक्सफुट	जेठ - असार	१० - १५	छरुवा वा लाईनमा	५० : ४० : ३० र १० टन गोबर मल	३० - ३५	कार्तिक - चैत
कोते	असार - श्रावण	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	गोबर मल ८० : ६० : ४० र १० टन गोबर मल	३० - ४०	कार्तिक - असार
टाल फेस्क्यू	जेठ - असार	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	२० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	३० - ४०	कार्तिक - चैत
लुसर्न	जेठ - असार	८ - १०	छरुवा वा लाईनमा	८० : ६० : ० र १० टन गोबर मल	४५ - ५०	कार्तिक - बैशाख

- जग्गा तयारीको बेलामा टिओसेन्टी, सर्गम र बाजरा घाँसको लागि १००० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.८ के.जी. युरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी. तथा ३.३ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ६६६ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १.२ के.जी. युरिया, ४.३४ के.जी. डि.ए.पी. तथा २.२ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- बोडीको लागि १२५० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, १६५ ग्राम युरिया, ६.५ के.जी. डि.ए.पी. तथा २.५ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनीका दरले वा ८३३ के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ११० ग्राम युरिया, ४.३४ के.जी. डि.ए.पी. तथा १.६७ के.जी म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टा दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- विभिन्न किसिमका भुँईँ घाँस, मकैको बोट तथा खेर गएका घाँसहरूलाई साइलेज बनाउने उपयुक्त समय यही हो। बढी भएका घाँसहरूलाई साइलेज बनाएर राख्दा पछि अपुग भएको समयमा खुवाउन सकिन्छ। साइलेज विभिन्न तरिकाले बनाउन सकिन्छ। साइलेज बनाउँदा निम्न कुराहरूमा ध्यान दिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १३, २९ असार २०७५, अवधी : २९ असार २०७५ — ०३ साउन २०७५

- ✚ घाँस सकेसम्म पोषिलो अवस्थामा काट्नुहोस। दलहन जातका घाँसहरू, दुधिलो अवस्थाको मकैको बोट एवं कलिलो अवस्थाको घाँसमा पोषिलोपना बढी हुने गर्दछ।
- ✚ घाँसको चिस्यान ३० देखि ३५% सम्म कायम गर्नुहोस्। भर्खर काटेको घाँसमा सरदर ७० देखि ८०% चिस्यान रहेको हुन्छ। घाँस काटिसकेपछि २४ घण्टा सम्म घाममा सुकाउँदा यो चिस्यान कायम गर्न सकिन्छ।
- ✚ घाँसलाई १ देखि २ इन्च सम्ममा टुक्र्याउनुहोस्।
- ✚ घाँसलाई कुहाउने ब्याक्टेरियाहरूबाट जोगाउन र अम्लियपना बढाइ गलाउनको लागि १ प्रतिशत कडा सल्फ्युरिक एसिड एकनासले मिसाउनुहोस्। साइलेजलाई प्लास्टिकको थैला वा साइलो पिट के मा बनाउने हो निक्क्योल गरि हावा नछिर्ने गरि घाँसलाई खँदिर राख्नुहोस। घाँसमा २% खुँदो एकनासले मिसाउँदा साइलेजको गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ। घाँस राखेको २ महिनामा उच्च गुणस्तरको साइलेज तयार हुन्छ। यस साइलेजलाई आवश्यकता अनुसार थोरै-थोरै झिक्दै उम्राउने पशुलाई खुवाउनुहोस् साथै साइलेज झिकिसकेपछि हरेक पटक हावा नछिर्ने गरि खाल्टो बन्द गर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक १४

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ४ साउन २०७५

अवधि: ४ साउन २०७५— १० साउन २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- मध्य र पश्चिमी भेगका जिल्लाहरूमा साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदलि रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने साथै केही स्थानहरूमा भारी वर्षा हुने संभावना छ। पूर्वी नेपालका जिल्लाहरूमा साताभरि नै आंशिक देखि पूर्ण बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने र साताको शुरु र अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा भारी वर्षा हुने सम्भावना छ।

बालीनाली सारांश:

- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २-४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।
- धानको २१-२५ दिनको बेर्ना रोपनको लागि उत्तम हुने र बेर्ना रोपदा प्रत्येक गावामा २-३ वटा बेर्ना २-३ से.मी. को गहिराईमा रोप्नुहोस्।
- रोपाई गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक झारनाशक विषादी २५० एम.एल., ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले फलफूल तथा तरकारी बालीमा उकेरा दिई पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- तरकारी बालीको नर्सरी राख्दा १ विक्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो व्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी वीड राखी हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस्। झरी पर्ने समय भएकोले बेर्ना लाई जोगाउन प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- आँप, लिची, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैंची र कफी आदि सार्ने उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दूरीको फरकमा सार्नुहोस्।
- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटड गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुरिने गरि सार्नुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- साउन महिनामा विशेष गरी गाई-गोरुमा साउने ज्वरो अथवा तीन दिने ज्वरो देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा पशुवस्तुमा पटके रोग देखिन सक्ने भएकोले यसको लक्षण देखिनासाथ नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्।
- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैँसीहरूमा भ्यागुते र चरचरे रोग देखा पर्न सक्दछ। यी रोगहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले पशु-वस्तुलाई खुवाउने पराल दानालाई सफा र ओभानो ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस्। चिसो ठाउँमा भण्डारण गरेको दानामा दुसीको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- माछापोखरीमा पानीको सतहको तापक्रम ३५ डिग्री सेल्सियस भन्दा बढी भएमा दाना तथा मल नदिई पोखरीको २५% पानी बगाई नयाँ/ताजा पानी पोखरीमा राख्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले माछापोखरीमा पानीको निकास हुने ठाँउमा माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- पानीको पारदर्शिता ४० से.मी. भन्दा बढी भएमा मलको मात्रा कम भएको बुझिन्छ। यस्तो अवस्थामा माछापोखरीमा १५ दिनको फरकमा १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कछुका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १४, ४ साउन २०७५, अवधि : ४ साउन २०७५ — १० साउन २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

२२ असार २०७५ देखि २८ असार २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	१४.३	३२.०-३४.०	२३.५-२४.५	८३-८९	७२-८३	-	-	
मोरङ	७२	५.६	३२.४-३४.७	२५.८-२७.०	८५-९६	६२-७५	१.०-४.०	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	४.१	२७.३-२९.४	२०.९-२२.०	८५-९८	७७-८७	०.०-०.५	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	२९.२	२८.०-२९.८	२१.२-२२.८	९०-९८	८१-९४	-	-	
सुनसरी	२००	११.७	३२.७-३४.५	२५.५-२७.०	७५-९८	७१-८०	-	-	
सप्तरी	९१	२०.०	३२.५-३५.०	२६.५-२८.५	८९-९३	७९-८३	-	-	
सिराहा	१३८	४६.०	३३.५-३५.५	२५.५-२८.०	८१-८६	७४-८१	-	-	
दोलखा	१७५५	११९.०	२१.०-२७.५	१७.५-१९.५	९४-९७	९१-९५	-	-	
महोत्तरी	१७२	४१.५	३२.५-३५.५	२५.०-२८.२	८२-९६	७०-८१	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	९३.८	३०.८-३४.२	२२.५-२३.६	९६-९९	७८-९१	-	-	
बारा	१३०	९०.७	३३.०-३६.१	२५.४-२७.६	७५-९७	६४-८४	१.०-२.५	पुर्व	
धादिङ	१०८५	७४.२	२९.२-३३.८	२२.०-२४.०	७२-९४	६५-८६	-	-	
चितवन	२५६	१२.३	३०.०-३६.२	२५.२-२७.६	९१-९९	८८-९७	-	-	
कास्की	८२७	१६३.६	२९.५-३३.३	२२.२-२३.७	९४-९८	६५-७५	०.०-३.५	उत्तर	
मुस्ताङ	२५६६	३.१	२१.५-२४.०	११.०-१२.५	८०-९६	७०-८४	-	-	
पाल्पा	१०६७	१२०.७	२४.०-३०.०	१६.०-२१.७	९१-९८	७७-९६	-	-	
रुपन्देही	१०९	१४९.०	३०.०-३६.२	२५.५-२८.५	७७-१००	६०-८५	१.५-४.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	८६.०	२९.५-३४.५	२१.५-२४.०	७७-९२	४०-८७	-	-	
दाङ	६३४	३१.०	३०.०-३२.६	२३.०-२५.५	८४-९८	६९-९३	०.५-१.५	दक्षिण	
बाँके	१६५	५३.२	३२.५-३६.९	२०.५-२७.७	८०-९८	७०-९५	१.५-२.५	पुर्व	
सुर्खेत	७२०	१५.१	२९.९-३३.८	२३.८-२५.६	७६-९०	५९-७६	०.०-५.०	दक्षिण	
जुम्ला	२३००	२२.७	२४.४-२९.१	१५.१-१८.८	७२-९१	४४-९४	०.५-५.०	पश्चिम	
कैलाली	१८७	१८.२	३०.७-३७.०	२१.९-२८.०	८०-९२	५४-८४	०.५-२.०	उत्तर	
डोटी	६५२	४४.३	२९.०-३७.४	२३.५-२७.५	९२-१००	८१-९५	०.५-२.०	उत्तर	
दार्चुला	१०९७	१९७.२	२८.०-३४.४	२२.४-२५.९	८५-९८	७६-८९	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १४, ४ साउन २०७५, अवधि : ४ साउन २०७५ — १० साउन २०७५

२९ असार २०७५ देखि ३ साउन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	उचाई मि. (समुन्द्री सतहबाट)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	३८.०	३४.०-३५.०	२४.०-२५.०	७५-१००	७२-८३	-	-
मोरङ	७२	४९.४	३३.४-३५.०	२६.०-२७.६	६२-८५	४८-६३	१.५-७.५	पुर्व
धनकुटा	१६८०	८.३	२९.३-३१.६	२१.५-२२.०	८४-९७	६३-७७	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	३७.२	२९.५-३०.६	२१.५-२३.४	८९-१००	७१-९२	-	-
सुनसरी	२००	२७.२	३३.३-३५.०	२६.०-२८.०	७६-८४	६८-७७	-	-
सप्तरी	९१	६.७	३३.५-३४.७	२७.५-२८.७	८३-९७	६९-७६	-	-
सिराहा	१३८	१९.१	३४.०-३५.०	२५.५-२८.०	६९-९६	६६-७१	-	-
दोलखा	१७५५	२७३.६	२६.०-२८.५	१८.०-१९.०	९४-९८	८६-९४	-	-
महोत्तरी	१७२	१२.५	३४.२-३५.२	२७.०-२८.५	७३-८८	६९-८२	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	५९.२	३४.०-३५.०	२२.६-२४.५	९६-९९	८३-९१	-	-
बारा	१३०	२०.४	३३.०-३५.०	२२.५-२८.०	७१-८५	६४-६९	१.०-३.०	पुर्व
धादिङ	१०८५	६७.०	३१.५-३३.१	२२.०-२४.५	७९-९४	६७-८४	-	-
चितवन	२५६	१६.९	३५.०-३६.०	२६.०-२७.६	८८-९६	७९-९२	-	-
कास्की	८२७	७३.८	३१.७-३३.८	२२.३-२४.४	९१-९७	६१-६८	०.०-२.५	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	७.०	२१.५-२३.५	११.०-१२.५	७७-९६	७०-८४	-	-
पाल्पा	१०६७	६४.३	२९.२-३१.३	२०.४-२१.६	८६-१००	७२-९२	-	-
रूपन्देही	१०९	६०.५	३४.६-३६.२	२५.२-२९.५	७५-१००	६०-७०	०.५-५.०	पुर्व
रुकुम	९१०	१८७.०	३२.०-३५.०	२१.५-२२.५	८२-९३	७२-८९	-	-
दाङ	६३४	३५.४	३०.०-३३.०	२३.३-२५.३	७२-९२	७०-७४	०.०-१.०	दक्षिण
बाँके	१६५	३०.६	३१.७-३८.३	२४.४-२८.०	८०-९८	६१-८५	०.०-२.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	७६.६	३१.०-३३.७	२३.५-३०.४	८२-९८	६६-७८	०.०-३.०	उत्तर
जुम्ला	२३००	४९.६	२४.६-२७.९	१६.३-१७.५	७९-९७	५३-७३	०.५-२.५	पश्चिम
कैलाली	१८७	८८.०	३१.६-३६.२	२४.०-२७.०	७३-९७	६२-७८	०.०-२.०	उत्तर
डोटी	६५२	२८.०	३२.५-३७.०	२४.४-२५.५	७५-९५	५४-७७	०.०-२.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	१६४.७	२८.५-३२.५	२२.०-२३.०	९३-१००	७८-९८	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १४, ४ साउन २०७५, अर्वाधि : ४ साउन २०७५ — १० साउन २०७५

कृषि-सल्लाह

क. वालीनाली

१. धान

- २१-२५ दिनको बेर्ना रोपको लागि उत्तम हुने र बेर्ना रोप्दा प्रत्येक गावामा २-३ वटा बेर्ना २-३ से.मी. को गहिराईमा रोप्नुहोस्।
- सिंचित क्षेत्रको लागि जग्गा तयारीको बेलामा ५०० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; ३.७ के.जी. युरिया, २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनी वा ३३० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ३ के.जी. डि.ए.पी., २.५ के.जी. युरिया, १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाई बेर्ना रोप्नुहोस्।
- जिंकको मात्रा कम भएका भू-भागहरूमा धानबालीमा खैर रोग लाग्न सक्ने भएको हुनाले जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा १.२५ के.जी. प्रति रोपनी वा ८३० ग्राम प्रति कट्टाका दरले जिंक सल्फेट (zinc sulphate) प्रयोग गर्नुहोस्।
- रोपाई गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक झारनाशक विषादी २५० एम.एल. ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान रोपेको ५-६ दिन पछि १५-२० दिन सम्म ३-५ से. मी. सम्म पानी जमाउनुहोस्।
- धान रोपेको २-३ हप्ता भएको खेतमा गुबो मर्ने समस्या हुने सक्ने भएकोले खेतको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। धान खेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा मात्र व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फेद कुहिने रोग नियन्त्रणको लागि रोगी बोटहरू उखेलेर नष्ट गर्ने, प्रकोप ज्यादा देखिएमा २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक बोट भिजेगरि छर्नुहोस्।

२. मकै

- आगामी साता हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले मकै लगाइएको जग्गामा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- बाली लगाएको ४५-५० दिन पछि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टा र बर्णशंकर जातहरूको लागि ४.९ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा ३.३ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले गरि टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डडुवा (NLB) को व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू टिपेर खाल्डो खनि पुरिदिनुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा डाईथेन एम.-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हितर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

३. आलु

- जुम्ला र मुस्ताङमा साताभरि नै र संखुवासभामा साताको मध्यतिर मध्यान्हको समयमा मौसम केही अनुकूल रहेकोले लगाइएको वीड आलुमा अन्तिम पटक रिंगि गर्नुहोस्। परिपक्व भैसकेको वीड आलुमा हाल्म पुलिङ्ग गर्नुहोस्।
- जुम्ला, मुस्ताङ र संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा आगामी साता सामान्य देखि पूर्ण बदलि रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले आलुबालीमा निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।

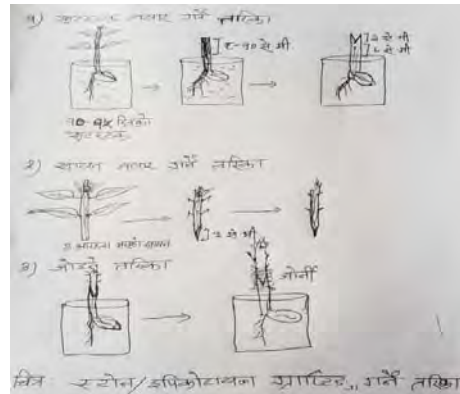
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १४, ४ साउन २०७५, अवधि : ४ साउन २०७५ — १० साउन २०७५

४. फलफूल वाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा लाग्ने हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोप कम गर्नको लागि यसका माउ र बच्चा (adult and nymph) हरुलाई बिहान वा बेलुका हात अथवा जालीले पकेर नस्ट गर्ने वा खरानी/काठको धुलो छर्कनुहोस्। यो कीराको प्राकृतिक शत्रुहरु बगैँचामा रहने भएकोले सकेसम्म रासायनिक बिषादीको प्रयोग नगरी वानस्पतिक बिषादीको प्रयोग गर्नुहोस्। यदि रासायनिक बिषादीको प्रयोग जरूरी देखिएमा रोगर ३० ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझको समयमा बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- कागतीमा जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापनको लागि १% बोर्डो मिश्रण बोटको वरिपरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटासम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिङ आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको काइयो बनिस्केपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरु पुष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गबारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका टुटाहरुलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ट्रयाप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।

आँपमा स्टोन/इपिकोटायल ग्राफिटिङ गर्ने तरिका

- यो तरिकामा स्थानीय जातका आँपका कोयालाई नर्सरी व्याडमा उमारिन्छ। बेर्ना उम्रिएको १०-१५ दिन भित्रमा पातको रंग तामाको जस्तो भएको हुन्छ र पूरा आकार लिइसकेको हुँदैन। यस्तो उमेरमा बेर्ना कोया सहित उखेलिन्छ र १५ से.मी. उचाई र १० से.मी. व्यासको पोलिव्यागमा सारिन्छ। ८-१० से.मी लामो, स्वस्थ, २-३ महिना पुरानो, ३-४ आँखला भएको सायनलाई ग्राफिटिङ गर्नु भन्दा ७ दिन अघि नै पातहरु हटाइ तयार गर्नु पर्दछ। ग्राफिटिङ गर्ने दिनमा माउ बोटबाट सायनलाई काटेर ल्याई तल्लो टुप्पोमा ३-४ से.मी लामो हलोको फाली आकार हुने गरि काटिन्छ। रुटस्टकको करिब ८-१० से.मी. उचाईबाट काटेर टुप्पा हटाइन्छ। यसरी छुट्याइएको रुटस्टकको टुप्पाको माझबाट लाग्ने चक्रुले ३-४ से.मी लामो V आकारको चिरा हुने गरी काटिन्छ। सायनलाई रुटस्टकको टुप्पामा बनाइएको चिरामा घुसारेर ३ से.मी. जति चौडा प्लाष्टिकको टेपले पानी नछिर्ने गरि बाधिन्छ। यसरी तयार गरिएको कलमी विरुवालाई ८०-९० प्रतिशत आर्द्रता कायम हुने गरि बेला बेलामा पानी छर्कि छायाँदार ठाँउमा हुर्काउनु पर्दछ। १ महिना भित्र जोडिएको कलमीको आँखलाबाट टुसा आउन थाल्दछ। यसरी तयार भएको बेर्नालाई अर्को वर्षको वर्षा याममा सार्नु उपयुक्त हुन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १४, ४ साउन २०७५, अवधि : ४ साउन २०७५ — १० साउन २०७५

- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटड गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुरिने गरि सार्नुहोस्। आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैंची र कफी आदि सार्ने उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस्।
- जुम्ला लगायत स्याउ उत्पादन हुने स्थानहरूमा भुवादर लाही कीराको प्रकोप प्रत्येक वर्ष बैशाख देखि कात्तिकसम्म हुने हुनाले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित चोर हाँगा तथा अन्य हाँगाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे (Lady bird beetle) कीराहरूले लाही कीरालाई नियन्त्रण गर्ने भएकोले परजीवी खपटे कीराको संवर्धन गर्नुहोस्। लाहीको परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस् (यसको लागि बागवानी अनुसन्धान केन्द्र, राजिकोटमा सम्पर्क गर्नुहोस्)। खनिज तेल (Mineral oil) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्कनुहोस्। तथा थायोमथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस कत्ले कीरा व्यवस्थापनको लागि १% को बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो र १० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा चोर हाँगाहरू हटाई सर्वो खनिज तेल ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् अथवा थायोमथोक्जाम (२५% डब्लु.जी.) ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- स्याउको नर्सरीमा लाग्ने खुम्चे कीरा व्यवस्थापनको लागि राम्ररी पाकेको गोबर मल मात्र प्रयोग गर्नुहोस्। कावोफ्युरान (३% सि.जि.) १ के.जी. प्रति रोपनीका दरले छरेर माटोमा मिसाउनुहोस्। मेटरहिजियम (Metarhizium) नामक शुष्म जीव सहितको वानस्पतिक मिश्रण भएको रिचार्ज (Recharge) नामक जैविक विषादीले माटोको उपचार गर्नुहोस्। पहिलो वर्ष फेब्रुअरि-मार्च महिनामा ३ के.जी, जुन-जुलाईमा २ के.जी र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १ के.जी. प्रति हेक्टर दोश्रो वर्ष फेब्रुअरि-मार्चमा २ के.जी र जुन-जुलाई तथा अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी तथा तेश्रो वर्ष मे-जुन र अक्टोवर-नोभेम्बरमा १-१ के.जी. को दरले, त्यस उपरान्त वर्षको एक पटक सेप्टेम्बर-अक्टुबरमा १ के.जी. को दरले प्रयोग गर्दै जानुहोस्। उल्लेखित मात्रालाई १००० लिटर पानीमा घोली नैप्सेक स्प्रेयरको नोजल हटाई स्प्रेयरको छडीलाई ठाँउ-ठाँउमा बगैँचाको माटोमा घुसारी प्रयोग गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने धुले दुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरू हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्। डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको वरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिड गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।

५. तरकारी बालीहरू

- नर्सरी राख्दा १ विक्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो व्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बिउ राखी हल्का माटोले पुरेपछी छापो राख्नुहोस्। झरी पर्ने समय भएकोले बेर्ना लाई जोगाउन प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टालाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुने भएकोले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुपर्दछ। यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै- मल्टिप्लेक्स/ट्रिप्लेक्स/एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- यो समयमा खराने वा धुले दुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न निम्नुसारको व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १४, ४ साउन २०७५, अवधि : ४ साउन २०७५ — १० साउन २०७५

- यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सार्ने हुँदा घुम्तीवाली प्रणाली अपनाउनुहोस्।
- फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुहोस्।
- खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुहोस् र काँक्रो, फर्सी समूहका अन्य बिरुवाहरू हटाउनुहोस्।
- रोगको आक्रमण देखिएमा काराथिन १.५ एम.एल. प्रति लिटरको दरले सात दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।

- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानिमा लाग्ने पात थोप्ले रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू खाडलमा पुर्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- खुर्सानिको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि पानीको निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस्। रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। बेर्ना सार्ने बेलामा बोट बरिपरि पानी नजम्ने गरि सार्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र बरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुवालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा क्याल्सियम सुक्ष्म तत्वको कमीले फल पाक्नुभन्दा पहिले फलको टुप्पोबाट कुहिने समस्या (Blossom end rot) आउने भएकोले बाली लगाउनु भन्दा पहिले सन्तुलित मलको प्रयोग गर्नुहोस्, माटोको पि.एच. ६.२ देखि ६.८ र उपयुक्त चिस्यान कायम राख्नुहोस्। यस्तो समस्या भइरहने ठाँउहरूमा विरुवा रोप्नुभन्दा पहिले प्रति बोट एक मुठी अण्डाको बोक्रा वा माटोको पि.एच. को आधारमा सिफारिस मात्रामा कृषि चूनको प्रयोग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डडुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्। गोलभेंडामा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरु: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा बिरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरोमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता बिरुवाहरु, धतुरो र कालीगेडी जस्ता बिरुवाहरु हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरु नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता बिरुवाहरु नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्रयाप वा स्टिकी ट्रयाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीराहरु मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साँझपख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरएन्ट्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै बिषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरु टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरु लागेमा यिनीहरुबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले बिषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा बिषादी प्रयोग गरेमा बिषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै बिषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरु जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १४, ४ साउन २०७५, अर्वाधि : ४ साउन २०७५ — १० साउन २०७५

- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरुलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छ छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- वर्षातको समय भएकोले यस्तो मौसममा विगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरुले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी वाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षती पुर्‍याउने गरेको छ। यिनीहरु मध्ये बैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-साउनमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

चित्र-क: शंखे कीरा

चित्र-ख: चिप्ले कीरा

व्यवस्थापनका बिधिहरु: यिनीहरुको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरु लुकेर बस्ने ठाउँहरु जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। शंखे कीरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लार्भाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरुको सम्बर्धन गर्नुहोस्।

- १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरु ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुहोस्।

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्भा

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- साउन महिनामा विशेष गरी गाई-गोरुमा साउने ज्वरो अथवा तीन दिने ज्वरो देखा पर्न सक्दछ। वर्षातको मौसममा वढी देखिने यो रोग छ महिना भन्दा कम उमेरका पशुहरूमा लाग्दैन। यो रोग देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैंसीहरूमा भ्यागुते रोग देखा पर्न सक्दछ। प्रायःगरि तिक्ण लक्षणहरूमा मुख्यतः ८-२४ घण्टा भित्र गाई-भैंसी मर्ने गर्दछन्। यो रोग लागेका गाई-भैंसीहरूमा ज्वरो आउने, -याल काढ्ने, नाकबाट पानी बग्ने, गर्दन मुनिको मासुमा पानी वा रगत मिसिएको पानी जम्मा भई सुन्निने र सास फेर्न गाह्रो भएर भ्यागुता कराएको जस्तै आवाज निस्कने गर्दछ। नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग समयमा सम्पर्क गरि उपचार गरेमा यो रोग निको पार्न सकिन्छ।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी र भेडाबाख्राहरूमा चरचरे रोग देखा पर्न सक्दछ। यो रोग लागेका पशुहरूमा उच्च ज्वरो आउने, अरुची हुने, मुटुको र श्वासको गतिमा वृद्धि हुने र खुट्टा सुन्निएर खोच्याई हिड्ने गर्दछ। यस्ता लक्षणहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले पशु-वस्तुलाई खुवाउने पराल दानालाई सफा र ओभानो ठाँउमा भण्डारण गर्नुपर्दछ। चिसो ठाउँमा भण्डारण गरेको दानामा ढुसीको संक्रमण हुनसक्छ जसले गर्दा पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउनुका साथै विष उत्पन्न भई पशु-वस्तु मर्न सक्दछन। त्यसैगरी भण्डारण गरिएको परालमा ढुसिको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- वर्षायाममा पशुवस्तुमा पटके रोग देखिन सक्ने भएकोले यसको लक्षण देखिनासाथ नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्। पटके रोगका कारणले मरेका पशुवस्तुहरूलाई नाङ्गो हातले नछुनुहोस् र चिरफार पनि नगर्नुहोस्। यो रोग मानिसलाई पनि सर्न सक्ने भएकोले निकै होशियारी अपनाउनुहोस्। पटके रोग लागेर मरेको पशु-वस्तु, तिनिहरूमा प्रयोग गरिएका सोत्तर, आहारा राम्रोसँग नष्ट गर्नुहोस्।
- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मुत्रबाट सरेन लेप्टोस्पाइरोसिस (Leptospirosis) नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा बुट लगाएर मात्र जानुहोस्।
- गर्मी मौसममा दुधालु गाईहरूको वाली लाग्ने दर (Conception rate) २०-२७% ले घट्ने र ऋतु चक्रमा देखाउने लक्षणमा कमी हुने गर्दछ। गर्मीको तनाव (Heat stress) का कारण पशुवस्तुको पाठेघरमा विकास भइरहेको भ्रुणको वृद्धिमा कमी आउनुका साथै गर्भ तुहिने सम्भावना बढि हुन्छ। त्यसकारण आफ्नो हावापानी सुहाँउदो स्थानीय तथा नख सुधार गरिएका पशुवस्तुहरू पाल्नुहोस् र आफ्नो हावापानी सुहाँउदो खोर गोठ निर्माण गरि प्रशस्त पानी तथा भेन्टिलेशनको को व्यवस्था गर्नुहोस्।
- पशुवस्तुलाई नाम्ले रोगबाट बचाउन शंखेकीराको प्रकोप भएको ठाँउ वरपर नचराउनुहोस् तथा सिमसारका घाँस नखुवाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा पशुवस्तुको खुट्टाको कापतिर घाउ हुने, पाक्ने, औँसा पर्ने, खुट्टा कुहिने आदि समस्या देखिन सक्ने हुँदा पशुवस्तुको हिँडडुल, चाल आदिको राम्रो निरीक्षण गरि समयमै भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुग्घर राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुग्घर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- दिउँसोको समयमा पशुवस्तुलाई शीतल ठाँउमा वा छहारीमा राख्नुहोस्। पशुवस्तुलाई दिनमा ३ पटक भन्दा बढि सफा पानी प्रशस्त मात्रामा उपलब्ध गराउनुहोस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोस्। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार विधि अपनाउनुहोस्।
✚ २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १४, ४ साउन २०७५, अर्वाधि : ४ साउन २०७५ — १० साउन २०७५

- ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
- ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखेर ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- यो समयमा कुखुराहरुमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस आदिको समस्या देखिन सक्ने भएकोले विशेष ध्यान पु-याउनुहोस् र यस्ता समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरुमा पालिएका कुखुराहरुले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरुले खोरको तापक्रम १८ - २५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरुलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. वि. कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरु बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।
- कुखुराको खोरमा भेन्टीलेसन राम्रो हुनुपर्दछ। कुखुराको सुलीमा धेरै आर्द्रता हुने भएकोले धेरै एमोनिया उत्पादन भई श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या हुने हुँदा खोरमा राम्रो भेन्टीलेशनको व्यवस्था गर्नुहोस्।

३. माछा

- पोखरीमा पानीको सतहको तापक्रम ३५ डिग्री सेल्सियस भन्दा बढी भएमा दाना तथा मल नदिई पोखरीको २५% पानी बगाई नयाँ/ताजा पानी पोखरीमा राख्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले माछापोखरीमा पानीको निकास हुने ठाँउमा माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- माछापोखरीमा मलको मात्रा बढी भएमा पानीको पारदर्शिता २० से.मी. भन्दा कम हुन्छ। मलको मात्रा उपयुक्त हुँदा पानीको पारदर्शिता २०-४० से.मी. को बिचमा हुन्छ। पानीको पारदर्शिता ४० से.मी. भन्दा बढी भएमा मलको मात्रा कम भएको बुझिन्छ। यस्तो अवस्थामा माछापोखरीमा १५ दिनको फरकमा १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कछाका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा राख्नुहोस्।
- माछामा बाह्य परजीवी अरगुलस (माछाको जुम्रा) देखिएको अवस्थामा ड्युराक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. दानाको दरले ३ दिनसम्म लगातार दिएपछि १ दिन छोडी फेरी २ दिनसम्म लगातार दिनुहोस्।
- ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिएमा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो दिसासँगै रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- मौसमी बदलाव संगै रेस्वे पोखरीमा आउने वातावरणीय असरले ट्राउट माछा भुरा/माउ/खाने माछा तनावमा आई रोग र शिकारी जीवको आक्रमणका लागि तिनको शरीर अनुकूल हुने हुँदा दैनिक दाना दरमा भिटामिन सी ०.५ ग्राम प्रति के.जी. थप गरि दानामा मिसाई खुवाउँदा तनाव व्यवस्थापन र संभाव्य रोग न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।
- ग्रास कार्प, सिल्भर कार्प, बिगहेड कार्प, र नैनी जातका माछाका भुराहरु नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरुबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्री सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (Back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कछा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १४, ४ साउन २०७५, अवधि : ४ साउन २०७५ — १० साउन २०७५

घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्यूदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेगला बेगलै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।

- तराईका जिल्लाहरूमा माछामा इ.यू.एस. रोग लागेमा चुना प्रति कष्टा १४ के.जी. का दरले हाली प्रकोप हेरी १ हप्ताको अन्तरालमा बढीमा ३ पटकसम्म प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उपचार गर्दा औषधी (Ciphalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछाको दरले दानामा मिसाई १५ दिन सम्म खुवाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

४. घाँसेवाली

- विभिन्न किसिमका भुँई घाँस, मकैको बोट तथा खेर गएका घाँसहरूलाई साइलेज बनाउने उपयुक्त समय यही हो। बढी भएका घाँसहरूलाई साइलेज बनाएर राख्दा पछि अपुग भएको समयमा खुवाउन सकिन्छ। साइलेज विभिन्न तरिकाले बनाउन सकिन्छ। साइलेज बनाउँदा निम्न कुराहरूमा ध्यान दिनुहोस्।
 - घाँस सकेसम्म पोषिलो अवस्थामा काट्नुहोस्। दलहन जातका घाँसहरू, दुधिलो अवस्थाको मकैको बोट एवं कलिलो अवस्थाको घाँसमा पोषिलोपना बढी हुने गर्दछ।
 - घाँसको चिस्यान ३० देखि ३५% सम्म कायम गर्नुहोस्। भर्खर काटेको घाँसमा सरदर ७० देखि ८०% चिस्यान रहेको हुन्छ। घाँस काटिसकेपछि २४ घण्टा सम्म घाममा सुकाउँदा यो चिस्यान कायम गर्न सकिन्छ।
 - घाँसलाई १ देखि २ इन्च सम्ममा टुक्र्याउनुहोस्।
 - घाँसलाई कुहाउने ब्याक्टेरियाहरूबाट जोगाउन र अम्लियपना बढाइ गलाउनको लागि १ प्रतिशत कडा सल्फ्युरिक एसिड एकनासले मिसाउनुहोस्। साइलेजलाई प्लास्टिकको थैला वा साइलो पिट के मा बनाउने हो निकर्योल गरि हावा नछिर्ने गरि घाँसलाई खँदैर राख्नुहोस्। घाँसमा २% खुँदो एकनासले मिसाउँदा साइलेजको गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ। घाँस राखेको २ महिनामा उच्च गुणस्तरको साइलेज तयार हुन्छ। यस साइलेजलाई आवश्यकता अनुसार थोरै-थोरै झिक्दै उग्राउने पशुलाई खुवाउनुहोस् साथै साइलेज झिकिसकेपछि हरेक पटक हावा नछिर्ने गरि खाल्टो बन्द गर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक १५

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ११ साउन २०७५

अवधि: ११ साउन २०७५— १७ साउन २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- देशका अधिकांश स्थानहरूमा साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदलि रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने साथै केही स्थानहरूमा भारी वर्षा हुने संभावना छ। तराईका जिल्लाहरूमा साताको शुरु र मध्यमा एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित भारी वर्षा हुने संभावना छ।

बालीनाली सारांश:

- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिउँसो २-४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।
- धानखेतमा टपड्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्न नदिनुहोस्।
- रोपाई गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक झारनाशक विषादी २५० एम.एल., ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले फलफूल तथा तरकारी बालीमा उकेरा दिई पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको अगोटे जातहरूको नर्सरी राख्नुहोस्।
- तरकारी बालीको नर्सरी राख्दा १ विन्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो व्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी वीज राखी हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस्। झरी पर्ने समय भएकोले बेर्ना लाई जोगाउन प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- व्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेमिष्टिन ६ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बिउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- साउन महिनामा विपेश गरी गाई-गोरुमा साउने ज्वरो अथवा तीन दिने ज्वरो देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा पशुवस्तुमा पटके रोग देखिन सक्ने भएकोले यसको लक्षण देखिनासाथ नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्।
- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैसीहरूमा भ्यागुते र चरचरे रोग देखा पर्न सक्दछ। यी रोगहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले पशु-वस्तुलाई खुवाउने पराल दानालाई सफा र ओभानो ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस्। चिसो ठाँउमा भण्डारण गरेको दानामा ढुसीको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- माछापौखरीमा पानीको सतहको तापक्रम ३५ डिग्री सेल्सियस भन्दा बढी भएमा दाना तथा मल नदिई पौखरीको २५% पानी बगाई नयाँ/ताजा पानी पौखरीमा राख्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले माछापौखरीमा पानीको निकास हुने ठाँउमा माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- पानीको पारदर्शिता ४० से.मी. भन्दा बढी भएमा मलको मात्रा कम भएको बुझिन्छ। यस्तो अवस्थामा माछापौखरीमा १५ दिनको फरकमा १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कट्टाका दरले पानीमा घोलेर पौखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा राख्नुहोस्।
- पौखरीमा उपलब्ध हुने प्राकृतिक आहाराको अधिकतम उपयोग गर्नको लागि अनुसूची-१ अनुसारको अनुपात मिलाएर पौखरीमा भुरा राख्नुहोस्।
- अन्य समयमा सुक्खा तर वर्षातको समयमा पानीले ढाकेको सीम ठाउँहरूमा पशुवस्तु चराउनु हुँदैन। यस अवस्थामा घाँसमा सार्डनाइड विपको मात्रा बढी हुने भएकोले पशुलाई असर गर्दछ। साथै यी ठाउँहरूबाट नेपियर लगायत घाँसहरू घाममा दिनभर सुकाएर मात्र खुवाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १५, ११ साउन २०७५, अवधि : ११ साउन २०७५ — १७ साउन २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

२९ असार २०७५ देखि ३ साउन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	१४.३	३२.०-३४.०	२३.५-२४.५	८३-८९	७२-८३	-	-	
मोरङ	७२	५.६	३२.४-३४.७	२५.८-२७.०	८५-९६	६२-७५	१.०-४.०	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	४.१	२७.३-२९.४	२०.९-२२.०	८५-९८	७७-८७	०.०-०.५	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	२९.२	२८.०-२९.८	२१.२-२२.८	९०-९८	८१-९४	-	-	
सुनसरी	२००	११.७	३२.७-३४.५	२५.५-२७.०	७५-९८	७१-८०	-	-	
सप्तरी	९१	२०.०	३२.५-३५.०	२६.५-२८.५	८९-९३	७९-८३	-	-	
सिराहा	१३८	४६.०	३३.५-३५.५	२५.५-२८.०	८१-८६	७४-८१	-	-	
दोलखा	१७५५	११९.०	२१.०-२७.५	१७.५-१९.५	९४-९७	९१-९५	-	-	
महोत्तरी	१७२	४१.५	३२.५-३५.५	२५.०-२८.२	८२-९६	७०-८१	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	९३.८	३०.८-३४.२	२२.५-२३.६	९६-९९	७८-९१	-	-	
बारा	१३०	९०.७	३३.०-३६.१	२५.४-२७.६	७५-९७	६४-८४	१.०-२.५	पुर्व	
धादिङ	१०८५	७४.२	२९.२-३३.८	२२.०-२४.०	७२-९४	६५-८६	-	-	
चितवन	२५६	१२.३	३०.०-३६.२	२५.२-२७.६	९१-९९	८८-९७	-	-	
कास्की	८२७	१६३.६	२९.५-३३.३	२२.२-२३.७	९४-९८	६५-७५	०.०-३.५	उत्तर	
मुस्ताङ	२५६६	३.१	२१.५-२४.०	११.०-१२.५	८०-९६	७०-८४	-	-	
पाल्पा	१०६७	१२०.७	२४.०-३०.०	१६.०-२१.७	९१-९८	७७-९६	-	-	
रूपन्देही	१०९	१४९.०	३०.०-३६.२	२५.५-२८.५	७७-१००	६०-८५	१.५-४.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	८६.०	२९.५-३४.५	२१.५-२४.०	७७-९२	४०-८७	-	-	
दाङ	६३४	३१.०	३०.०-३२.६	२३.०-२५.५	८४-९८	६९-९३	०.५-१.५	दक्षिण	
बाँके	१६५	५३.२	३२.५-३६.९	२०.५-२७.७	८०-९८	७०-९५	१.५-२.५	पुर्व	
सुर्खेत	७२०	१५.१	२९.९-३३.८	२३.८-२५.६	७६-९०	५९-७६	०.०-५.०	दक्षिण	
जुम्ला	२३००	२२.७	२४.४-२९.१	१५.१-१८.८	७२-९१	४४-९४	०.५-५.०	पश्चिम	
कैलाली	१८७	१८.२	३०.७-३७.०	२१.९-२८.०	८०-९२	५४-८४	०.५-२.०	उत्तर	
डोटी	६५२	४४.३	२९.०-३७.४	२३.५-२७.५	९२-१००	८१-९५	०.५-२.०	उत्तर	
दार्चुला	१०९७	१९७.२	२८.०-३४.४	२२.४-२५.९	८५-९८	७६-८९	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १५, ११ साउन २०७५, अवधि : ११ साउन २०७५ — १७ साउन २०७५

४ साउन २०७५ देखि १० साउन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	६१.०	३१.५-३८.५	२३.०-२५.५	६७-९३	६१-८६	-	-	
मोरङ	७२	१६१.३	३०.०-३८.०	२५.६-२९.०	७२-९४	४०-८०	०.०-८.०	उत्तर	
धनकुटा	१६८०	२.७	२८.३-३१.६	२१.०-२२.३	७४-९५	६०-७९	०.०-०.५	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	३६.६	२८.०-३२.०	२१.६-२३.०	९०-९८	७२-९१	-	-	
सुनसरी	२००	१५.१	३२.२-३८.०	२५.५-२७.३	७०-८९	६२-७७	-	-	
सप्तरी	९१	११.७	३०.५-३८.२	२६.२-२९.५	८०-९५	६९-८७	-	-	
सिराहा	१३८	फाटफुट	३३.०-३८.०	२६.५-२९.०	६८-८२	५९-७८	-	-	
दोलखा	१७५५	९४.२	२४.०-२७.५	१८.०-२०.०	९६-९८	८३-९७	-	-	
महोत्तरी	१७२	१२४.०	२९.०-३८.०	२५.५-३०.०	७०-९१	६१-८३	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	३९.८	३३.०-३५.४	२३.४-२४.५	९६-१००	८३-९०	-	-	
बारा	१३०	८०.८	३३.०-३८.५	२६.०-२८.०	७३-९५	५५-८३	०.०-३.४	पुर्व	
धादिङ	१०८५	६१.६	३०.३-३४.५	२२.०-२२.५	८४-९५	७९-९३	-	-	
चितवन	२५६	५९.८	३२.२-३८.३	२५.२-२९.०	८७-९९	५९-९२	-	-	
कास्की	८२७	१२१.५	२८.८-३४.५	२२.८-२३.५	९२-९९	६०-८२	०.०-२.५	पश्चिम	
मुस्ताङ	२५६६	२२.८	२१.०-२४.५	१०.०-१२.०	८०-१००	७३-८८	-	-	
पाल्पा	१०६७	८७.७	२५.६-३३.०	२०.२-२१.५	८८-९९	७२-९३	-	-	
रूपन्देही	१०९	५२.१	३३.१-३८.२	२५.५-२८.६	७०-९१	५०-७५	०.५-५.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	११९.१	३०.०-३४.०	२१.५-२३.५	८८-९४	६५-९२	-	-	
दाङ	६३४	१९.०	३१.२-३४.५	२३.०-२५.४	८०-९३	६२-७९	०.०-२.५	दक्षिण	
बाँके	१६५	२५.४	३४.५-३८.५	२३.६-२७.७	८०-९४	६२-७७	०.०-२.५	उत्तर	
सुर्खेत	७२०	९९.५	३१.८-३३.३	२२.६-२४.७	८२-९७	६२-७५	०.०-४.५	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	४५.९	२४.५-२८.५	१५.५-१७.५	७५-९१	५३-६८	०.५-२.५	पश्चिम	
कैलाली	१८७	७८.१	३१.२-३५.७	२५.०-२८.५	८१-९५	६१-८२	०.०-१.५	उत्तर	
डोटी	६५२	२७.७	३२.०-३६.८	२४.२-२५.२	९३-९८	५२-८३	०.५-५.०	दक्षिण	
दार्चुला	१०९७	१३८.९	२६.३-३३.६	२२.०-२३.५	९४-९८	८०-९५	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १५, ११ साउन २०७५, अवधि : ११ साउन २०७५ — १७ साउन २०७५

कृषि-सल्लाह

क. बालीनाली

१. धान

- २१-२५ दिनको बेर्ना रोपनको लागि उत्तम हुने र बेर्ना रोप्दा प्रत्येक गावामा २-३ वटा बेर्ना २-३ से.मी. को गहिराईमा रोपनुहोस्।
- सिंचित क्षेत्रको लागि जग्गा तयारीको बेलामा ५०० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; ३.७ के.जी. युरिया, २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति रोपनी वा ३३० के.जी. कम्पोस्ट वा गोबरमल, ३ के.जी. डि.ए.पी., २.५ के.जी. युरिया, १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाई बेर्ना रोपनुहोस्।
- जिकको मात्रा कम भएका भू-भागहरूमा धानबालीमा खैर रोग लाग्न सक्ने भएको हुनाले जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा १.२५ के.जी. प्रति रोपनी वा ८३० ग्राम प्रति कट्टाका दरले जिक सल्फेट (Zinc sulphate) प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान रोपेको २५-३० दिनमा गोडमेलपछि ३.८ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.५ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले पहिलो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- छरुवा बिधिबाट लगाएको धान भए २५-३० दिनमा गोडमेलपछि ३.५ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.० के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले पहिलो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- धानखेतमा टपड्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्नु नदिनुहोस्।
- रोपाईँ गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक झारनाशक विषादी २५० एम.एल. ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान रोपेको ५-६ दिन पछि १५-२० दिन सम्म ३-५ से. मी. सम्म पानी जमाउनुहोस्।
- धान रोपेको २-३ हप्ता भएको खेतमा गुबो मर्ने समस्या हुन सक्ने भएकोले खेतको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। धान खेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा मात्र व्यवस्थापनका बिधिहरू अपनाउनुहोस्। धानबालीमा गवारोले क्षति गर्न थालेमा व्याक्टेरिया जन्य जैविक विषादी-ब्यासीलस थुरिन्जियन्सिस (Bacillus thuringiensis-Bt) ३.० ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर छर्नुहोस्। यस कीराको प्रकोप धेरै भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न सिंचित क्षेत्रमा थायोडीकार्ब (Thiodicarb 75% WP) २.० ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई पानी नपरेको बेलामा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्। साथै अन्य क्षेत्रमा फिप्रोनिल (Fipronil 0.3% G) अथवा कारटाप हाईड्रोक्लोराइड (Cartap hydrochloride 4% G) १५ देखि २० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले साँझको समयमा छर्नुहोस्।
- धानबालीमा फेद कुहिने रोग नियन्त्रणको लागि रोगी बोटहरू उखेलेर नष्ट गर्ने, प्रकोप ज्यादा देखिएमा २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेर्रोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

२. मकै

- आगामी साता हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले मकै लगाइएको जग्गामा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- बाली लगाएको ४५-५० दिन पछि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टा र बर्णशंकर जातहरूको लागि ४.९ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा ३.३ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले गरि टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डुदुवा (NLB) को व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू टिपेर खाल्डो खनि पुरिदिनुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा डाईथेन एम.-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हातिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १५, ११ साउन २०७५, अवधि : ११ साउन २०७५ — १७ साउन २०७५

३. आलु

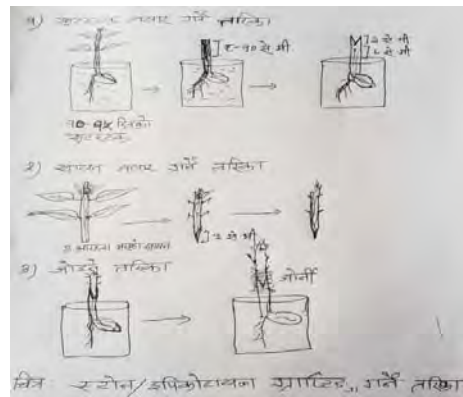
- जुम्ला, मुस्ताङ र संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा आगामी साता हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले आलुबालीमा निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।

४. फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा लाग्ने हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोप कम गर्नको लागि यसका माउ र बच्चा (adult and nymph) हरुलाई बिहान वा बेलुका हात अथवा जालीले पकेर नस्ट गर्ने वा खरानी/काठको धुलो छर्कनुहोस्। यो कीराको प्राकृतिक शत्रुहरु बगैँचामा रहने भएकोले सकेसम्म रासायनिक बिषादीको प्रयोग नगरी वानस्पतिक बिषादीको प्रयोग गर्नुहोस्। यदि रासायनिक बिषादीको प्रयोग जरुरी देखिएमा रोगर ३० ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझको समयमा बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- कागतीमा जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापनको लागि १% बोर्डो मिश्रण बोटको वरिपरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटासम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको काइयो बनिसकेपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरु पुष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराईड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका ठुटाहरुलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई द्र्याप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।

आँपमा स्टोन/इपिकोटायल ग्राफिटिङ गर्ने तरिका

- यो तरिकामा स्थानीय जातका आँपका कोयालाई नर्सरी व्याडमा उमारिन्छ। बेर्ना उम्रिएको १०-१५ दिन भित्रमा पातको रंग तामाको जस्तो भएको हुन्छ र पूरा आकार लिइसकेको हुँदैन। यस्तो उमेरमा बेर्ना कोया सहित उखेलिन्छ र १५ से.मी. उचाई र १० से.मी. व्यासको पोलिव्यागमा सारिन्छ। ८-१० से.मी लामो, स्वस्थ, २-३ महिना पुरानो, ३-४ आँख्ला भएको सायनलाई ग्राफिटिङ गर्नु भन्दा ७ दिन अघि नै पातहरु हटाइ तयार गर्नु पर्दछ। ग्राफिटिङ गर्ने दिनमा माउ बोटबाट सायनलाई काटेर ल्याई तल्लो टुप्पोमा ३-४ से.मी लामो हलोको फाली आकार हुने गरि काटिन्छ। रुटस्टकको करिब ८-१० से.मी. उचाईबाट काटेर टुप्पा हटाइन्छ। यसरी छुट्याइएको रुटस्टकको टुप्पाको माझबाट लाग्ने चक्रुले ३-४ से.मी लामो V आकारको चिरा हुने गरी काटिन्छ। सायनलाई

रुटस्टकको टुप्पामा बनाइएको चिरामा घुसारेर ३ से.मी. जति चौडा प्लाष्टिकको टेपले पानी नछिर्ने गरि बाधिन्छ। यसरी तयार गरिएको कलमी विरुवालाई ८०-९० प्रतिशत आर्द्रता कायम हुने गरि बेला बेलामा पानी छर्कि छायाँदार ठाँउमा हुर्काउनु पर्दछ। १ महिना भित्र जोडिएको कलमीको आँखलाबाट टुसा आउन थाल्दछ। यसरी तयार भएको बेर्नालाई अर्को वर्षको वर्षा याममा सार्नु उपयुक्त हुन्छ।

- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटड गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुरिने गरि सार्नुहोस्। आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैची र कफी आदि सार्ने उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने धुले ढुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरु हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्। डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको वरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिड गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।

५. तरकारी बालीहरु

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरुको अगौटे जातहरुको नर्सरी राखुहोस्।
- ब्याड राखे जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टीन ६ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बिउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस्।
- नर्सरी राख्दा १ विन्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बिउ राखी हल्का माटोले पुरेपछी छापो राखुहोस्। झरी पर्ने समय भएकोले बेर्ना लाई जोगाउन प्लाष्टिकको छापो राखुहोस्।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टालाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुने भएकोले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुपर्दछ। यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै- मल्टिप्लेक्स/ट्रिप्लेक्स/एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- यो समयमा खराने वा धुले ढुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न निम्नुसारको व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
 - यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सर्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनुहोस्।
 - फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुहोस्।
 - खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुहोस् र काँक्रो, फर्सी समूहका अन्य विरुवाहरु हटाउनुहोस्।
 - रोगको आक्रमण देखिएमा काराथिन १.५ एम.एल. प्रति लिटरको दरले सात दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानिमा लाग्ने पात थोप्ले रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरु खाडलमा पुर्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- खुर्सानिको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि पानीको निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस्। रोगी बोटहरु हटाउनुहोस्। बेर्ना सार्ने बेलामा बोट वरिपरि पानी नजम्ने गरि सार्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस्।

- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीब १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। यसको व्यवस्थापनको लागि माथि उखुबालीमा सिफारिस गरे अनुसार परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। यो कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्। एउटै बिषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा क्याल्सियम सुक्ष्म तत्वको कमीले फल पाक्नुभन्दा पहिले फलको टुप्पोबाट कुहिने समस्या (Blossom end rot) आउने भएकोले बाली लगाउनु भन्दा पहिले सन्तुलित मलको प्रयोग गर्नुहोस्, माटोको पि.एच. ६.२ देखि ६.८ र उपयुक्त चिस्यान कायम राख्नुहोस्। यस्तो समस्या भइरहने ठाँउहरूमा विरुवा रोप्नुभन्दा पहिले प्रति बोट एक मुठी अण्डाको बोक्रा वा माटोको पि.एच. को आधारमा सिफारिस मात्रामा कृषि चूनको प्रयोग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डढुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) *Bt* (डाई पेल्, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा *क्लोरोनट्रानिलिप्रोल* (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्। गोलभेंडामा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा विरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरिमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता विरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता विरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता विरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि टूयाप वा स्टिकी टूयाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बत्तीको पासोको प्रयोग गरि वयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा *ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी* (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साँझपख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा *क्लोरेन्ट्रानिलिप्रोल* (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा *स्पिनोसाड* (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षति थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छ छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले धारभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै धार राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। *डाइमेटोएट* ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा *मालाथियन* ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- वर्षातको समय भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षति पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्ये बैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-साउनमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १५, ११ साउन २०७५, अवधि : ११ साउन २०७५ — १७ साउन २०७५

व्यवस्थापनका विधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। शंखे कीरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लाभलि (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुहोस्।

✚ १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर साँझपख छर्नुहोस्।

चित्र-ग: जुनकिरीको लाभ

ख. पशुपालन

१. गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- साउन महिनामा विशेष गरी गाई-गोरुमा साउने ज्वरो अथवा तीन दिने ज्वरो देखा पर्न सक्दछ। वर्षातको मौसममा वढी देखिने यो रोग छ महिना भन्दा कम उमेरका पशुहरूमा लाग्दैन। यो रोग देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैंसीहरूमा भ्यागुते रोग देखा पर्न सक्दछ। प्रायःगरि तिक्ष्ण लक्षणहरूमा मुख्यतः ८-२४ घण्टा भित्र गाई-भैंसी मर्ने गर्दछन्। यो रोग लागेका गाई-भैंसीहरूमा ज्वरो आउने, -याल काढ्ने, नाकबाट पानी बग्ने, गर्दन मुनिको मासुमा पानी वा रगत मिसिएको पानी जम्मा भई सुन्निने र सास फेर्न गाह्रो भएर भ्यागुता कराएको जस्तै आवाज निस्कने गर्दछ। नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग समयमा सम्पर्क गरि उपचार गरेमा यो रोग निको पार्न सकिन्छ।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी र भेडाबाखाहरूमा चरचरे रोग देखा पर्न सक्दछ। यो रोग लागेका पशुहरूमा उच्च ज्वरो आउने, अरुची हुने, मुटुको र श्वासको गतिमा वृद्धि हुने र खुट्टा सुन्निएर खोच्याई हिड्ने गर्दछ। यस्ता लक्षणहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले पशु-वस्तुलाई खुवाउने पराल दानालाई सफा र ओभानो ठाँउमा भण्डारण गर्नुपर्दछ। चिसो ठाउँमा भण्डारण गरेको दानामा ढुसीको संक्रमण हुनसक्छ जसले गर्दा पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउनुका साथै विष उत्पन्न भई पशु-वस्तु मर्न सक्दछन्। त्यसैगरी भण्डारण गरिएको परालमा ढुसीको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- वर्षायाममा पशुवस्तुमा पटके रोग देखिन सक्ने भएकोले यसको लक्षण देखिनासाथ नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्। यो रोग मानिसलाई पनि सर्न सक्ने भएकोले निकै होशियारी अपनाउनुहोस्।
- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मुत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस (Leptospirosis) नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा बुट लगाएर मात्र जानुहोस्।

- गर्मी मौसममा दुधालु गाईहरुको वाली लाग्ने दर (Conception rate) २०-२७% ले घट्ने र ऋतु चक्रमा देखाउने लक्षणमा कमि हुने गर्दछ। गर्मीको तनाव (Heat stress) का कारण पशुवस्तुको पाठेघरमा विकास भइरहेको भ्रुणको वृद्धिमा कमी आउनुका साथै गर्भ तुहिने सम्भावना बढि हुन्छ। त्यसकारण आफ्नो हावापानी सुहाउँदो स्थानीय तथा नश्व सुधार गरिएका पशुवस्तुहरु पाल्नुहोस् र आफ्नो हावापानी सुहाउँदो खोर गोठ निर्माण गरि प्रशस्त पानी तथा भेन्टिलेशनको को व्यवस्था गर्नुहोस्।
- पशुवस्तुलाई नाम्ले रोगबाट बचाउन शंखेकीराको प्रकोप भएको ठाँउ वरपर नचराउनुहोस् तथा सिमसारका घाँस नखुवाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा पशुवस्तुको खुट्टाको कापतिर घाउ हुने, पाक्ने, औँसा पर्ने, खुट्टा कुहिने आदि समस्या देखिन सक्ने हुँदा पशुवस्तुको हिँडडुल, चाल आदिको राम्रो निरीक्षण गरि समयमै भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरुलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुगधर राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरु पुरिदिनुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगधर राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोस्। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार विधि अपनाउनुहोस्।
 - २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
 - ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
 - ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राखे र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।
- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्री डार्ई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्री सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- यो समयमा कुखुराहरुमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस आदिको समस्या देखिन सक्ने भएकोले विशेष ध्यान पु-याउनुहोस् र यस्ता समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरुमा पालिएका कुखुराहरुले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरुले खोरको तापक्रम १८ -२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरुलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. वि कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरु बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।

३. माछा

- पोखरीमा उपलब्ध हुने प्राकृतिक आहाराको अधिकतम उपयोग गर्नको लागि र सबै माछाले एकै किसिमको आहारा नखाने तथा सबै किसिमको आहाराको उत्पादन एकैनासको नहुने हुँदा पोखरीमा उत्पादन हुने प्राकृतिक आहारा एवं अन्य व्यवस्थापन पक्षलाई विचार गरि एकिकृत माछापालनको लागि अनुसूची-१ अनुसारको अनुपात मिलाएर पोखरीमा भुरा राख्नुहोस्।
- पोखरीमा पानीको सतहको तापक्रम ३५ डिग्री सेल्सियस भन्दा बढी भएमा दाना तथा मल नदिई पोखरीको २५% पानी बगाई नयाँ/ताजा पानी पोखरीमा राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १५, ११ साउन २०७५, अवधि : ११ साउन २०७५ — १७ साउन २०७५

- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले माछापोखरीमा पानीको निकास हुने ठाँउमा माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- माछापोखरीमा मलको मात्रा भन्दा भएमा पानीको पारदर्शिता २० से.मी. भन्दा कम हुन्छ। मलको मात्रा उपयुक्त हुँदा पानीको पारदर्शिता २०-४० से.मी. को बिचमा हुन्छ। पानीको पारदर्शिता ४० से.मी. भन्दा बढी भएमा मलको मात्रा कम भएको बुझिन्छ। यस्तो अवस्थामा माछापोखरीमा १५ दिनको फरकमा १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कठ्ठाका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा राख्नुहोस्।
- माछामा वाह्य परजीवी अरगुलस (माछाको जुम्रा) देखिएको अवस्थामा ड्युराक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. दानाको दरले ३ दिनसम्म लगातार दिएपछि १ दिन छोडी फेरी २ दिनसम्म लगातार दिनुहोस्।
- ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिएमा दानामा टोल्ट्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो दिसासगैँ रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- ग्रास कार्प, सिल्भर कार्प, बिगहेड कार्प, र नैनी जातका माछाका भुराहरु नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरुबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।
- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्रि सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (Back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कठ्ठा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेगला बेगलै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

४. घाँसेवाली

- अन्य समयमा सुक्खा तर वर्षातको समयमा पानीले ढाकेको सीम ठाउँहरुमा पशुबस्तु चराउनु हुँदैन। यस अवस्थामा घाँसमा साईनाइड बिषको मात्रा बढी हुने भएकोले पशुलाई असर गर्दछ। साथै यी ठाउँहरुबाट नेपियर लगायत घाँसहरु घाममा दिनभर सुकाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- विभिन्न किसिमका भुँईँ घाँस, मकैको बोट तथा खेर गएका घाँसहरुलाई साइलेज बनाउने उपयुक्त समय यही हो। बढी भएका घाँसहरुलाई साइलेज बनाएर राख्दा पछि अपुग भएको समयमा खुवाउन सकिन्छ। साइलेज विभिन्न तरिकाले बनाउन सकिन्छ। साइलेज बनाउँदा निम्न कुराहरुमा ध्यान दिनुहोस्।
 - घाँस सकेसम्म पोषिलो अवस्थामा काट्नुहोस्। दलहन जातका घाँसहरु, दुधिलो अवस्थाको मकैको बोट एवं कलिलो अवस्थाको घाँसमा पोषिलोपना बढी हुने गर्दछ।
 - घाँसको चिस्थान ३० देखि ३५% सम्म कायम गर्नुहोस्। भर्खर काटेको घाँसमा सरदर ७० देखि ८०% चिस्थान रहेको हुन्छ। घाँस काटिसकेपछि २४ घण्टा सम्म घाममा सुकाउँदा यो चिस्थान कायम गर्न सकिन्छ।
 - घाँसलाई १ देखि २ इन्च सम्ममा टुक्र्याउनुहोस्।
 - घाँसलाई कुहाउने ब्याक्टेरियाहरुबाट जोगाउन र अम्लियपना बढाई गलाउनको लागि १ प्रतिशत कडा सल्फ्युरिक एसिड एकनासले मिसाउनुहोस्। साइलेजलाई प्लास्टिकको थैला वा साइलो पिट के मा बनाउने हो निक्कै गरि हावा नछिने गरि घाँसलाई खाँदिर राख्नुहोस्। घाँसमा २% खुँदो एकनासले मिसाउँदा साइलेजको गुणस्तरमा बृद्धि हुन्छ। घाँस राखेको २ महिनामा उच्च गुणस्तरको साइलेज तयार हुन्छ। यस साइलेजलाई आवश्यकता अनुसार थोरै-थोरै झिक्दै उग्राउने पशुलाई खुवाउनुहोस् साथै साइलेज झिकिसकेपछि हरेक पटक हावा नछिने गरि खाल्टो बन्द गर्नुहोस्।

अनुसूची-१: एकिकृत माछापालनको लागि पोखरीमा माछा भुराको अनुपात

क्र. सं	माछाको जात	सातवटै जातहरू पाल्दा	चाइनिज कार्प मात्र पाल्दा	स्थानिय जात मात्र	कैफियत
१	कमन कार्प	२५%	३५%		बिगहेड तथा भाकुर दुवै मिलाएर वा एक-अर्काको सट्टामा राख्न सकिन्छ।
२	सिल्भर कार्प	३५%	४५%		
३	बिगहेड कार्प	५%	१५%		
४	ग्रास कार्प	५%	५%		
५	रहु	१०%		३०%	
६	नैनी	१५%		३०%	
७	भाकुर	५%		४०%	
	जम्मा	१००%	१००%	१००%	

वर्ष ४ अंक १६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १८ साउन २०७५

अवधि : १८ साउन २०७५— २४ साउन २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

मौसमी सारांश:

- देशका अधिकांश स्थानहरूमा साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदलि रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना छ।
- पूर्वी तराई तथा पुर्वी र मध्य पहाडी भेगहरूका साथै कास्की, पाल्पा र रुकुम जिल्लाहरूका एक-दुई स्थानहरूमा साताको मध्य र अन्त्यतिर भारी वर्षा हुने संभावना छ।

बालीनाली सारांश:

- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिउँसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।
- धानखेतमा टपड्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्नु नदिनुहोस्।
- रोपाई गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नेमिनी गोल्ड नामक झारनाशक विषादी २५० एम.एल., ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले फलफूल तथा तरकारी बालीमा उकेरा दिई पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको अगोटे जातहरूको नर्सरी राख्नुहोस्।
- तरकारी बालीको नर्सरी राख्दा १ विन्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो व्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी वीउ राखी हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस्। झरी पर्ने समय भएकोले बेर्ना लाई जोगाउन प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- व्याड राखे जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टीन ६ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बिउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस्।

पशुपालन सारांश:

- वर्षायाममा विशेष गरी गाई-गोरुमा साउने ज्वरो अथवा तीन दिने ज्वरो, पट्टे रोग, भ्यागुते तथा चरचरे रोग देखा परेमा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा चिसो ठाउँमा भण्डारण गरेको पराल र दानामा ढुसीको संक्रमण हुनसक्ने भएकोले बेला-बेलामा निरीक्षण गर्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा पानीले ढाकेको सीम ठाउँहरूको घाँसमा साईनाइड विषको मात्रा बढी हुने भएकोले पशुलाई चराउँदा असर गर्दछ। यी ठाउँहरूमा नेपियर लगायत घाँसहरूलाई घाममा दिनभर सुकाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- माछापोखरीमा पानीको सतहको तापक्रम ३५ डिग्री सेल्सियस भन्दा बढी भएमा दाना तथा मल नदिई पोखरीको २५% पानी बगाई नयाँ/ताजा पानी पोखरीमा राख्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले माछापोखरीमा पानीको निकास हुने ठाउँमा माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- पोखरीमा उपलब्ध हुने प्राकृतिक आहाराको अधिकतम उपयोग गर्नको लागि अनुसूची-१ अनुसारको अनुपात मिलाएर पोखरीमा भुरा राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १६, १८ साउन २०७५, अवधि : १८ साउन २०७५ — २४ साउन २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

४ साउन २०७५ देखि १० साउन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	६१.०	३१.५-३८.५	२३.०-२५.५	६७-९३	६१-८६	-	-	
मोरङ	७२	१६१.३	३०.०-३८.०	२५.६-२९.०	७२-९४	४०-८०	०.०-८.०	उत्तर	
धनकुटा	१६८०	२.७	२८.३-३१.६	२१.०-२२.३	७४-९५	६०-७९	०.०-०.५	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	३६.६	२८.०-३२.०	२१.६-२३.०	९०-९८	७२-९१	-	-	
सुनसरी	२००	१५.१	३२.२-३८.०	२५.५-२७.३	७०-८९	६२-७७	-	-	
सप्तरी	९१	११.७	३०.५-३८.२	२६.२-२९.५	८०-९५	६९-८७	-	-	
सिराहा	१३८	फाटफुट	३३.०-३८.०	२६.५-२९.०	६८-८२	५९-७८	-	-	
दोलखा	१७५५	९४.२	२४.०-२७.५	१८.०-२०.०	९६-९८	८३-९७	-	-	
महोत्तरी	१७२	१२४.०	२९.०-३८.०	२५.५-३०.०	७०-९१	६१-८३	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	३९.८	३३.०-३५.४	२३.४-२४.५	९६-१००	८३-९०	-	-	
बारा	१३०	८०.८	३३.०-३८.५	२६.०-२८.०	७३-९५	५५-८३	०.०-३.४	पुर्व	
धादिङ	१०८५	६१.६	३०.३-३४.५	२२.०-२२.५	८४-९५	७९-९३	-	-	
चितवन	२५६	५९.८	३२.२-३८.३	२५.२-२९.०	८७-९९	५९-९२	-	-	
कास्की	८२७	१२१.५	२८.८-३४.५	२२.८-२३.५	९२-९९	६०-८२	०.०-२.५	पश्चिम	
मुस्ताङ	२५६६	२२.८	२१.०-२४.५	१०.०-१२.०	८०-१००	७३-८८	-	-	
पाल्पा	१०६७	८७.७	२५.६-३३.०	२०.२-२१.५	८८-९९	७२-९३	-	-	
रुपन्देही	१०९	५२.१	३३.१-३८.२	२५.५-२८.६	७०-९१	५०-७५	०.५-५.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	११९.१	३०.०-३४.०	२१.५-२३.५	८८-९४	६५-९२	-	-	
दाङ	६३४	१९.०	३१.२-३४.५	२३.०-२५.४	८०-९३	६२-७९	०.०-२.५	दक्षिण	
बाँके	१६५	२५.४	३४.५-३८.५	२३.६-२७.७	८०-९४	६२-७७	०.०-२.५	उत्तर	
सुर्खेत	७२०	९९.५	३१.८-३३.३	२२.६-२४.७	८२-९७	६२-७५	०.०-४.५	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	४५.९	२४.५-२८.५	१५.५-१७.५	७५-९१	५३-६८	०.५-२.५	पश्चिम	
कैलाली	१८७	७८.१	३१.२-३५.७	२५.०-२८.५	८१-९५	६१-८२	०.०-१.५	उत्तर	
डोटी	६५२	२७.७	३२.०-३६.८	२४.२-२५.२	९३-९८	५२-८३	०.५-५.०	दक्षिण	
दार्चुला	१०९७	१३८.९	२६.३-३३.६	२२.०-२३.५	९४-९८	८०-९५	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १६, १८ साउन २०७५, अवधि : १८ साउन २०७५ — २४ साउन २०७५

११ साउन २०७५ देखि १७ साउन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	१३९.४	३१.५-३४.०	२३.०-२४.०	७४-९४	६८-८२	-	-
मोरङ	७२	५४.४	३०.२-३३.५	२५.२-२६.५	८५-९६	६०-८५	१.०-५.०	पुर्व
धनकुटा	१६८०	२८.८	२६.३-२९.२	२०.५-२१.८	८६-९५	७२-८८	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	७५.७	२५.५-२९.६	२१.४-२५.०	९२-९८	७४-९१	-	-
सुनसरी	२००	१३२.७	३१.२-३३.८	२५.०-२६.५	७९-९२	७४-८४	-	-
सप्तरी	९१	७७.२	२९.६-३४.२	२५.७-२७.२	९०-९९	८०-९४	-	-
सिराहा	१३८	७०.२	३१.०-३४.०	२५.०-२६.५	७८-९४	६५-८६	-	-
दोलखा	१७५५	१९१.६	२३.०-२६.५	१७.०-१९.०	९७-९९	८२-९३	-	-
महोत्तरी	१७२	१२२.८	३०.७-३५.०	२५.०-२६.७	८३-१००	७४-८३	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	१८.०	३०.५-३३.५	२३.०-२४.०	९५-९७	८३-९२	-	-
बारा	१३०	१६०.५	२९.६-३४.५	२५.०-२६.६	९२-९८	६३-८५	०.५-३.५	पुर्व
धादिङ	१०८५	९७.०	२७.०-३१.०	२१.५-२४.५	७९-९७	७५-९५	-	-
चितवन	२५६	८३.७	३०.२-३४.२	२४.६-२६.०	९७-९९	९०-९६	-	-
कास्की	८२७	१०१.५	२९.५-३२.३	२२.४-२३.५	९४-१००	६६-७८	०.०-२.५	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	१.३	२१.०-२३.५	११.०-१२.०	७६-९१	७३-८०	-	-
पाल्पा	१०६७	८०.६	२५.५-२९.८	१९.५-२१.२	९३-९८	८८-९२	-	-
रूपन्देही	१०९	२४३.९	२८.०-३३.४	२५.२-२६.९	८५-१००	७०-८०	१.०-४.०	पुर्व
रुकुम	९१०	६६.५	३१.०-३२.०	२२.०-२३.२	८९-९७	७३-९२	-	-
दाङ	६३४	११५.०	२६.०-३०.६	२२.७-२३.८	८६-९७	७८-९३	०.०-१.५	दक्षिण
बाँके	१६५	१९९.९	३०.२-३४.५	२४.३-२६.०	९४-९९	७४-९१	०.०-३.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	८५.२	२८.३-३१.२	२३.०-२४.५	८८-९६	७२-९०	०.०-३.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	२२.४	२२.८-२५.७	१६.०-१६.७	८१-९०	६१-७३	०.०-१.५	पश्चिम
कैलाली	१८७	१३२.०	३०.२-३४.६	२४.०-२६.५	८७-९७	६८-८९	०.०-१.५	उत्तर
डोटी	६५२	४४.७	२९.०-३४.६	२४.२-२५.०	८२-९८	६०-८५	०.०-१.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	१०७.३	२५.३-२९.५	२१.५-२२.५	९५-९८	८२-९४	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १६, १८ साउन २०७५, अवधि : १८ साउन २०७५ — २४ साउन २०७५

कृषि-सल्लाह

क. वालीनाली

१. धान

- धान रोपेको २५-३० दिनमा गोडमेलपछि ३.८ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.५ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले पहिलो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- छरुवा बिधिबाट लगाएको धान भए २५-३० दिनमा गोडमेलपछि ३.५ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.० के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले पहिलो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- धानखेतमा टपड्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्न नदिनुहोस्।
- रोपाईं गरिसकेको धानखेतमा झारपात व्यवस्थापनको लागि धान रोपेको १५-२५ दिनभित्र नोमिनी गोल्ड नामक झारनाशक विषादी २५० एम.एल. ४५० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान रोपेको ५-६ दिन पछि १५-२० दिन सम्म ३-५ से. मी. सम्म पानी जमाउनुहोस्।
- धान रोपेको २-३ हप्ता भएको खेतमा गुबो मर्ने समस्या हुन सक्ने भएकोले खेतको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। धान खेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा मात्र व्यवस्थापनका बिधिहरू अपनाउनुहोस्। धानवालीमा गवारोले क्षति गर्न थालेमा व्याक्टेरिया जन्य जैविक विषादी-ब्यासीलस थुरिन्जियन्सिस (Bacillus thuringiensis-Bt) ३.० ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर छर्नुहोस्। यस कीराको प्रकोप धेरै भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न सिंचित क्षेत्रमा थायोडीकार्ब (Thiodicarb 75% WP) २.० ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई पानी नपरेको बेलामा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्। साथै अन्य क्षेत्रमा फिप्रोनिल (Fipronil 0.3% G) अथवा कारटाप हाईड्रोक्लोराइड (Cartap hydrochloride 4% G) १५ देखि २० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले साँझको समयमा छर्नुहोस्।
- धानवालीमा फेद कुहिने रोग नियन्त्रणको लागि रोगी बोटहरू उखेलेर नष्ट गर्ने, प्रकोप ज्यादा देखिएमा कार्बेन्डाजिम युक्त विषादि (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

२. मकै

- आगामी साता हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले मकै लगाइएको जग्गामा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- वाली लगाएको ४५-५० दिन पछि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टा र बर्णशंकर जातहरूको लागि ४.९ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा ३.३ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले गरि टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डटुवा (NLB) को व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू टिपेर खाल्डो खनि पुरिदिनुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा डाईथेन एम.-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा स्टिकर मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३% जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ०.३% जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले हुने गरेर प्रयोग गर्नुहोस्।

३. आलु

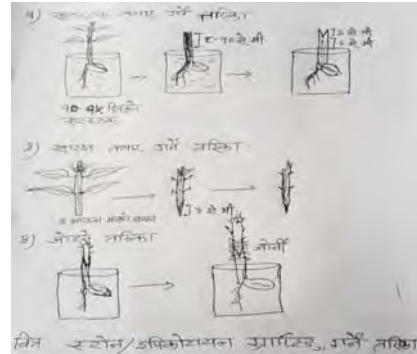
- जुम्ला, मुस्ताङ र संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा आगामी साता हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले आलुवालीमा निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।

४. फलफूल वाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा लाग्ने हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोप कम गर्नको लागि यसका माउ र बच्चा (adult and nymph) हरूलाई बिहान वा बेलुका हात अथवा जालीले पक्रेर नस्ट गर्ने वा खरानी/काठको धुलो छर्कनुहोस्। यो कीराको प्राकृतिक शत्रुहरु बगैँचामा रहने भएकोले सकेसम्म रासायनिक बिषादीको प्रयोग नगरी वानस्पतिक बिषादीको प्रयोग गर्नुहोस्। यदि रासायनिक बिषादीको प्रयोग जरुरी देखिएमा रोगर ३० ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझको समयमा बोट भिजे गरि छर्नुहोस्।
- कागतीमा जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापनको लागि १% बोर्डो मिश्रण अथवा कार्बेन्डाजिम युक्त विषादि (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोटको वरिपरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटासम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको काइयो बनिस्केपछि बुझ्ने काटेर हटाउनाले कोसाहरु पुष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुझ्ने हटाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको हो भने कपरअक्सिक्लोराइड २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बगैँचामा गवारो (Rhizome Weevil) लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सरसफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका टुटाहरुलाई नष्ट गर्ने, कीरालाई ट्र्याप गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढि भएमा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नु पर्दछ वा कीराको पासोमा कीरालाई आकर्षित गरी नष्ट गर्नको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।

आँपमा स्टोन/इपिकोटायल ग्राफिटिङ गर्ने तरिका

- यो तरिकामा स्थानीय जातका आँपका कोयालाई नर्सरी व्याडमा उमारिन्छ। बेर्ना उम्रिएको १०-१५ दिन भित्रमा पातको रंग तामाको जस्तो भएको हुन्छ र पूरा आकार लिइसकेको हुँदैन। यस्तो उमेरमा बेर्ना कोया सहित उखेलिन्छ र १५ से.मी. उचाई र १० से.मी. व्यासको पोलिव्यागमा सारिन्छ। ८-१० से.मी लामो, स्वस्थ, २-३ महिना पुरानो, ३-४ आँखला भएको सायनलाई ग्राफिटिङ गर्नु भन्दा ७ दिन अघि नै पातहरु हटाइ तयार गर्नु पर्दछ। ग्राफिटिङ गर्ने दिनमा माउ बोटबाट सायनलाई काटेर ल्याई तल्लो टुप्पोमा ३-४ से.मी लामो हलोको फाली आकार हुने गरि काटिन्छ। रुटस्टकको करिब ८-१० से.मी. उचाईबाट काटेर टुप्पा हटाइन्छ। यसरी छुट्याइएको रुटस्टकको टुप्पाको माझबाट लाग्ने चक्कुले ३-४ से.मी लामो V आकारको चिरा हुने गरी काटिन्छ। सायनलाई रुटस्टकको टुप्पामा बनाइएको चिरामा घुसाएर ३ से.मी. जति चौडा प्लाष्टिकको टेपले पानी नछिर्ने गरि बाधिन्छ। यसरी तयार गरिएको कलमी विरुवालाई ८०-९० प्रतिशत आर्द्रता कायम हुने गरि बेला बेलामा पानी छर्कि छायाँदार ठाँउमा हुर्काउनु पर्दछ। १ महिना भित्र जोडिएको कलमीको आँखलाबाट टुसा आउन थाल्दछ। यसरी तयार भएको बेर्नालाई अर्को वर्षको वर्षा याममा सार्नु उपयुक्त हुन्छ।

- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटड गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुरिने गरि सार्नुहोस्। आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैंची र कफी आदि सार्ने उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने धुले दुसी रोग (Powdery mildew) को व्यवस्थापनको लागि चोर हाँगाहरु हटाई बगैँचाको सरसफाई गर्नुहोस्। डाउनोक्याप (४८% ई.सी.) ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस् अथवा लाईम सल्फर (२२% एस.सी.) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्।
- स्याउको जरा कुहिने रोग व्यवस्थापनको लागि बगैँचा तथा नर्सरीमा पानी जम्न नदिनुहोस्। जरा कुहिएको संकास्पद बोटको वरिपरि १% को बोर्डो मिश्रणको झोल बनाई ड्रेन्चिड गर्नुहोस् तथा ट्राइकोडर्मा २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस्।

५. तरकारी बालीहरु

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरुको अगोटै जातहरुको नर्सरी राख्नुहोस्।
- ब्याड राखे जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टिन ६ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई विउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस्।
- नर्सरी राख्दा १ विक्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी विउ राखी हल्का माटोले पुरेपछी छापो राख्नुहोस्। झरी पर्ने समय भएकोले बेर्ना लाई जोगाउन प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टालाई अरु बाली बन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुने भएकोले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुपर्दछ। यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै- मल्टिप्लेक्स/ट्रिप्लेक्स/एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- यो समयमा खराने वा धुले दुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न निम्नुसारको व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
 - यसको जिवाणु माटो तथा बीउमा रहने र हावाबाट पनि सर्ने हुँदा घुम्तीबाली प्रणाली अपनाउनुहोस्।
 - फाटफुट रोगको लक्षण देखिने बित्तिकै रोगी पात हटाउने र माटोमा गाड्ने अथवा जलाई दिने गर्नुहोस्।
 - खेतबारीको सरसफाईमा ध्यान दिनुहोस् र काँक्रो, फर्सी समूहका अन्य विरुवाहरु हटाउनुहोस्।
 - रोगको आक्रमण देखिएमा काराथिन १.५ एम.एल. प्रति लिटरको दरले सात दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानीमा लाग्ने पात थोप्ले रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरु खाडलमा पुर्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा मेन्कोजेव युक्त विषादि (डाईथेन एम-४५), २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि पानीको निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस्। रोगी बोटहरु हटाउनुहोस्। बेर्ना सार्ने बेलामा बोट वरिपरि पानी नजम्ने गरि सार्नुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। यसको व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गवारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।

- गोलभेंडामा क्याल्सियम सुक्ष्म तत्वको कमीले फल पाक्नुभन्दा पहिले फलको टुप्पोबाट कुहिने समस्या (Blossom end rot) आउने भएकोले बाली लगाउनु भन्दा पहिले सन्तुलित मलको प्रयोग गर्नुहोस्, माटोको पि.एच. ६.२ देखि ६.८ र उपयुक्त चिस्यान कायम राख्नुहोस्। यस्तो समस्या भइरहने ठाँउहरूमा विरुवा रोप्नुभन्दा पहिले प्रति बोट एक मुठी अण्डाको बोक्रा वा माटोको पि.एच. को आधारमा सिफारिस मात्रामा कृषि चूनको प्रयोग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डडुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरान्ट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ। साथै कीराले नोकसानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुरिदिनुहोस्। गोलभेंडामा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोग व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।

गोलभेंडाको (दक्षिण अमेरिकी) पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) (Meyrick 1917)

व्यवस्थापन विधिहरू: कीरा लागेको क्षेत्रबाट अन्य क्षेत्रमा गोलभेंडा तथा विरुवा ओसारपसार नगर्ने। टाँसिने पासो वा पानीको पासोमा फेरोमोन प्रयोग गरि कीराको अनुगमन गर्ने। जंगली आश्रयदाता विरुवाहरू, धतुरो र कालीगेडी जस्ता विरुवाहरू हटाउने। गोलभेंडा खेती सकिसकेपछि बालीका अवशेषहरू नष्ट गर्ने। कीरा लागेको क्षेत्रमा आश्रयदाता विरुवाहरू नलगाउने। कीरा लागेका पात, फल तथा मुना संकलन गरि गहिरो गरि पुर्ने वा प्लाष्टिकको थैलामा बन्द गरि कुहाउने।

- यस कीरा (*Tuta absoluta*) को फेरोमोन लुर, ओटाटि ट्रायाप वा स्टिकी ट्रायाप प्रति रोपनी २ वटा प्रयोग गर्ने। बस्तीको पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीराहरू मार्ने।
- कीरा लागेको सुरुको अवस्थामा ब्यासिलस थुरिन्जीनेसिस कुरष्टाकी (*Bacillus thuringiensis var. Kurstaki*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर साँझपख बोट भिज्ने गरि छर्किने। धेरै कीरा लागेको अवस्थामा क्लोरान्ट्रानिलिप्रोल (*Chlorantraniliprole 18.5 % SC*) वा स्पिनोसाड (*Spinosad 45% SC*) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्ने। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरि आलोपालो प्रयोग गर्ने।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १६, १८ साउन २०७५, अर्वाधि : १८ साउन २०७५ — २४ साउन २०७५

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षति थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मुत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस (Leptospirosis) नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा बुट लगाएर मात्र जानुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छु छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राखुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ। डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा प्रकोप ज्यादा भएमा मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी छर्कनुहोस्।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- वर्षातको समय भएकोले यस्तो मौसममा बिगतमा झैं विभिन्न किसिमका शंखे (चित्र-क) तथा चिप्ले कीराहरूले (चित्र-ख) नेपालको तराई तथा पहाडी क्षेत्रमा तरकारी बाली तथा फलफुलका बिरुवामा निकै क्षति पुर्याउने गरेको छ। यिनीहरू मध्ये बैशाखदेखि देखिन थाल्ने, असार-साउनमा संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने र मध्य भाद्रबाट हराएर जाने पाईएको छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १६, १८ साउन २०७५, अवधि : १८ साउन २०७५ — २४ साउन २०७५

व्यवस्थापनका विधिहरू: यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। शंखे कीरालाई जुनकिरी (Fire fly) र लाईटनिंग खपटे कीरा (Lightening beetle) को लार्वाले (चित्र-ग) खाने भएकोले यिनीहरूको सम्बर्धन गर्नुहोस्।

चित्र-ग: जुनकिरीको लार्वा

१ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर सौँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्। साथै प्रकोप ज्यादा भएमा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%) का टुक्राहरू ५० के.जी. प्रति हेक्टरको दरले वा ५० ग्राम नीलोतुथो १ लिटर पानीमा मिसाएर बिरुवा/ बारीको वरपर सौँझपख छर्नुहोस्।

ख. पशुपालन

१. गाई, भैसी, भेडा, बाख्रा

- वर्षातको मौसममा छ महिना भन्दा बढी उमेरका गाई-गोरुमा साउने ज्वरो अथवा तीन दिने ज्वरो देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समय भएकोले गाई-भैसीहरूमा भ्यागुते रोग लागेमा ज्वरो आउने, -याल काढ्ने, नाकबाट पानी बग्ने, गर्दन मुनिको मासुमा पानी वा रगत मिसिएको पानी जम्मा भई सुन्निने र सास फेर्न गाह्रो भएर भ्यागुता कराएको जस्तै आवाज निस्कने प्रायःगरि तिक्षण लक्षणहरूमा मुख्यतः ८-२४ घण्टा भित्र गाई-भैसी मर्ने गर्दछन्। यस्तो समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग समयमा सम्पर्क गरि उपचार गर्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा गाई, भैसी र भेडाबाख्राहरूमा चरचरे रोग लागेमा उच्च ज्वरो आउने, अरुची हुने, मुटुको र धासको गतिमा बृद्धि हुने र खुट्टा सुन्निएर खोच्याई हिड्ने गर्दछ। यस्ता लक्षणहरू देखा परेमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले चिसो ठाउँमा भण्डारण गरिएको दाना र परालमा दुसीको संक्रमण भई पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउन सक्ने भएकोले दुसी नलागेको दाना र पराल मात्र खुवाउनुहोस्।
- वर्षायाममा पशुवस्तुमा पट्के रोग (मानिसलाई पनि सर्न सक्ने) देखिन सक्ने भएकोले यसको लक्षण देखिनासाथ निकै होशियारी अपनाई नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्।
- गर्मी मौसममा दुधालु गाईहरूको वाली लाग्ने दर (Conception rate) २०-२७% ले घट्ने र ऋतु चक्रमा देखाउने लक्षणमा कमि हुने, गर्मीको तनाव (Heat stress) का कारण पशुवस्तुको पाठेघरमा विकास भइरहेको भ्रुणको वृद्धिमा कमी आउनुका साथै गर्भ तुहिने सम्भावना बढि हुने भएकोले हावापानी सुहाउँदो स्थानीय तथा नक्ष सुधार गरिएको पशुवस्तुहरू पाल्नुहोस्, साथै हावापानी सुहाउँदो खोर गोठ निर्माण गरि प्रशस्त पानी तथा भेन्टिलेशनको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- पशुवस्तुलाई नाम्ले रोगबाट बचाउन शंखेकीराको प्रकोप भएको ठाँउ वरपर नचराउनुहोस् तथा सिमसारका घाँस नखुवाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा पशुवस्तुको खुट्टाको कापतिर घाउ हुने, पाक्ने, औँसा पर्ने, खुट्टा कुहिने आदि समस्या देखिन सक्ने हुँदा पशुवस्तुको हिँडडुल, चाल आदिको राम्रो निरीक्षण गरि समयमै भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा लामखुट्टे र झिंगाको टोकाइबाट पशुवस्तुहरूलाई बचाउन खोर गोठ सफा सुगंध राख्नुहोस् र वरिपरिका पानी जम्ने खाडलहरू पुरिदिनुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगंध राख्नुहोस्। साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- यो समयमा पशु वस्तुमा किर्ना र लुतोको समस्या देखा पर्नसक्दछ। त्यसकारण समयमै आफ्ना पशुवस्तुको राम्ररी बाह्य परिजिवीको प्रकोप भए नभएको निरीक्षण गर्नुहोस्। यदि पशुवस्तुमा किर्ना परेमा पहिला घरेलु उपचार विधि अपनाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १६, १८ साउन २०७५, अर्वाधि : १८ साउन २०७५ — २४ साउन २०७५

- ✦ २०० ग्राम नुन, ४ लिटर पानीमा घोलेर यसै झोलले नुहाईदिनुहोस्।
- ✦ ५० एम.एल. नरिवलको तेल, १०० ग्राम गन्धक र ५० ग्राम अदुवा मिसाई तताएर चिसो पार्ने र पशुको जिउभरि लगाइदिनुहोस्।
- ✦ ३०० ग्राम सुकेको सुर्तिको पातलाई १ लिटर पानीमा भिजाउने र १ चम्चा नुन हालेर यसलाई ३ घण्टासम्म यथावत राख्ने र ३ घण्टापछि यो झोल पशुको जीउभरि लगाउनुहोस्।

- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

२. कुखुरा, हाँस, बंगुर

- यो समयमा कुखुराहरुमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस आदिको समस्या देखिन सक्ने भएकोले विशेष ध्यान पु-याउनुहोस् र यस्ता समस्या देखिएमा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दिउँसोको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि पुग्ने ठाउँहरुमा पालिएका कुखुराहरुले दाना कम खाने, अन्डाको तौल घट्ने र अन्डाको गुणस्तरमा समेत हास आउने भएकोले कुखुरा पालक कृषकहरुले खोरको तापक्रम १८-२५ डिग्री सेल्सियस हुने गरि व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरुलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. वि कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरु बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।

३. माछा

- पोखरीमा उपलब्ध हुने प्राकृतिक आहाराको अधिकतम उपयोग गर्नको लागि र सबै माछाले एकै किसिमको आहारा नखाने तथा सबै किसिमको आहाराको उत्पादन एकैनासको नहुने हुँदा पोखरीमा उत्पादन हुने प्राकृतिक आहारा एवं अन्य व्यवस्थापन पक्षलाई विचार गरि एकिकृत माछापालनको लागि अनुसूची-१ अनुसारको अनुपात मिलाएर पोखरीमा भुरा राख्नुहोस्।
- पोखरीमा पानीको सतहको तापक्रम ३५ डिग्री सेल्सियस भन्दा बढी भएमा दाना तथा मल नदिई पोखरीको २५% पानी बगाई नयाँ/ताजा पानी पोखरीमा राख्नुहोस्।
- मनसुनी वर्षाको समय भएकोले माछापोखरीमा पानीको निकास हुने ठाँउमा माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- माछापोखरीमा मलको मात्रा भढी भएमा पानीको पारदर्शिता २० से.मी. भन्दा कम हुन्छ। मलको मात्रा उपयुक्त हुँदा पानीको पारदर्शिता २०-४० से.मी. को बिचमा हुन्छ। पानीको पारदर्शिता ४० से.मी. भन्दा बढी भएमा मलको मात्रा कम भएको बुझिन्छ। यस्तो अवस्थामा माछापोखरीमा १५ दिनको फरकमा १०-१५ के.जी. कम्पोष्ट राख्नुहोस्। यसका अतिरिक्त ७०० ग्राम यूरिया र ५०० ग्राम डि.ए.पी. प्रति कछाका दरले पानीमा घोलेर पोखरीको सबैतिर पर्ने गरि ७ दिनको फरकमा राख्नुहोस्।
- माछामा वाह्य परजीवी अरगुलस (माछाको जुम्रा) देखिएको अवस्थामा ड्युराक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. दानाको दरले ३ दिनसम्म लगातार दिएपछि १ दिन छोडी फेरी २ दिनसम्म लगातार दिनुहोस्।
- ट्राउट माछामा पातलो पहेंलो दिसा (कक्सिडियोसिस रोग) देखिएमा दानामा टोल्त्राजुरिल (Toltrazuril) ७ एम.जी. प्रति के.जी. माछाका दरले भटमासको तेल (०.७% प्रति के.जी. दाना) मा मिसाई खुवाउनुहोस्। पहेंलो दिसासगैँ रगत पनि मिसिएको देखिएमा भिटामिन के (Vitamin K) १०० एम.जी. प्रति के.जी. दानामा थप गरि ७ दिनसम्म दिनुहोस्।
- ग्रास कार्प, सिल्भर कार्प, बिगहेड कार्प, र नैनी जातका माछाका भुराहरु नजिकका सरकारी केन्द्र, मत्स्य विकास केन्द्र र नीजि मत्स्य ह्याचरी/नर्सरीहरुबाट उपलब्ध हुने हुँदा आफूलाई चाहिने भुराको बन्दोबस्त समयमै गर्नुहोस्।
- माछाभुरा ढुवानी सितल समय (बिहान वा बेलुका) मा गर्नुहोस् तथा माछा भुरालाई सोझै पोखरीमा नखन्याउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १६, १८ साउन २०७५, अवधि : १८ साउन २०७५ — २४ साउन २०७५

- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्रि सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कार्प माछा भुरा हुर्काउने पोखरीमा वातावरण बदलाव संगै शिकारी जीव (Back swimmer) को प्रकोप देखिएमा प्रति कछा ४ फिट पानी गहिराई भएको अवस्थामा ५ लिटर डिजल, १ लिटर डढेको मोबिल र ५०० ग्राम डिटरजेन्ट मिश्रित घोल पोखरीको चारै कुनामा छर्कदा माछा भुरा मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। यसो गर्दा पोखरीको उत्पादन क्षमता कम हुने भएकोले भोलिपल्ट १.५ के.जी. डि.ए.पी. र ०.५ के.जी. यूरिया बेग्ला बेग्लै भिजाउने र पोखरीको चारै कुनामा छर्कनुहोस्।
- माछा पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन बिहानको ३-४ बजेभित्र हावा यन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

४. घाँसेवाली

- अन्य समयमा सुक्खा तर वर्षातको समयमा पानीले ढाकेको सीम ठाउँहरूमा पशुवस्तु चराउनु हुँदैन। यस अवस्थामा घाँसमा साईनाइड बिषको मात्रा बढी हुने भएकोले पशुलाई असर गर्दछ। साथै यी ठाउँहरूबाट नेपियर लगायत घाँसहरू घाममा दिनभर सुकाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- विभिन्न किसिमका भुँईँ घाँस, मकैको बोट तथा खेर गएका घाँसहरूलाई साइलेज बनाउने उपयुक्त समय यही हो। बढी भएका घाँसहरूलाई साइलेज बनाएर राख्दा पछि अपुग भएको समयमा खुवाउन सकिन्छ। साइलेज विभिन्न तरिकाले बनाउन सकिन्छ। साइलेज बनाउँदा निम्न कुराहरूमा ध्यान दिनुहोस्।
 - घाँस सकेसम्म पोषिलो अवस्थामा काट्नुहोस्। दलहन जातका घाँसहरू, दुधिलो अवस्थाको मकैको बोट एवं कलिलो अवस्थाको घाँसमा पोषिलोपना बढी हुने गर्दछ।
 - घाँसको चिस्यान ३० देखि ३५% सम्म कायम गर्नुहोस्। भर्खर काटेको घाँसमा सरदर ७० देखि ८०% चिस्यान रहेको हुन्छ। घाँस काटिसकेपछि २४ घण्टा सम्म घाममा सुकाउँदा यो चिस्यान कायम गर्न सकिन्छ।
 - घाँसलाई १ देखि २ इन्च सम्ममा टुक्र्याउनुहोस्।
 - घाँसलाई कुहाउने ब्याक्टेरियाहरूबाट जोगाउन र अम्लियपना बढाई गलाउनको लागि १ प्रतिशत कडा सल्फ्युरिक एसिड एकनासले मिसाउनुहोस्। साइलेजलाई प्लास्टिकको थैला वा साइलो पिट के मा बनाउने हो निक्कै गरि हावा नछिर्ने गरि घाँसलाई खँदिर राख्नुहोस्। घाँसमा २% खुँदो एकनासले मिसाउँदा साइलेजको गुणस्तरमा बृद्धि हुन्छ। घाँस राखेको २ महिनामा उच्च गुणस्तरको साइलेज तयार हुन्छ। यस साइलेजलाई आवश्यकता अनुसार थोरै-थोरै झिकदै उग्राउने पशुलाई खुवाउनुहोस् साथै साइलेज झिकिसकेपछि हरेक पटक हावा नछिर्ने गरि खाल्टो बन्द गर्नुहोस्।

अनुसूची-१: एकिकृत माछापालनको लागि पोखरीमा माछा भुराको अनुपात

क्र. सं	माछाको जात	सातवटै जातहरू पाल्दा	चाइनिज कार्प मात्र पाल्दा	स्थानिय जात मात्र	कैफियत
१	कमन कार्प	२५%	३५%		बिगहेड तथा भाकुर दुवै मिलाएर वा एक-अर्काको सट्टामा राख्न सकिन्छ।
२	सिलभर कार्प	३५%	४५%		
३	बिगहेड कार्प	५%	१५%		
४	ग्रास कार्प	५%	५%		
५	रहु	१०%		३०%	
६	नैनी	१५%		३०%	
७	भाकुर	५%		४०%	
	जम्मा	१००%	१००%	१००%	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १६, १८ साउन २०७५, अवधि : १८ साउन २०७५ — २४ साउन २०७५

वर्ष ४ अंक १७

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २५ साउन २०७५

अवधि: २५ साउन २०७५— ३१ साउन २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताको मध्यतिर पश्चिमका तराई तथा पहाडी भेगका केही स्थानहरूमा भारी वर्षा हुने संभावना छ।
- धानखेतमा टपट्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्न नदिनुहोस्।
- स्टोन/इपिकोटायल ग्राफिटङ गरेको आँपको नर्सरीमा ८०-९० प्रतिशत आर्द्रता कायम हुने गरि बेला बेलामा पानी छर्किनुहोस्। कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट पलाएका मुनाहरू हटाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी, भेडा, बाखामा चरचरे, भ्यागुते, पट्के तथा गाई-गोरुमा साउने ज्वरो अथवा तीन दिने ज्वरो देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले माछापोखरीमा धमिलो पानी मिसिन नदिनुहोस्। साथै पोखरीको पानी निकासको लागि माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर- ११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १७, २५ साउन २०७५, अवधि: २५ साउन २०७५ — ३१ साउन २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

१८ साउन २०७५ देखि २४ साउन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	३४.८	३१.५-३४.५	२२.५-२४.५	७७-८८	७५-८२	-	-	
मोरङ	७२	४१.०	३०.६-३४.१	२५.४-२६.८	७५-९३	५२-७९	०.०-७.०	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	९.१	२७.१-३१.५	१९.९-२१.६	७७-९३	६३-८२	०.०-२.०	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	७४.१	२६.७-२९.३	२१.०-२२.०	८८-९५	७८-९३	-	-	
सुनसरी	२००	४३.०	३१.०-३३.५	२४.०-२६.५	७५-८९	७४-८२	-	-	
सप्तरी	९१	४०.६	३१.६-३४.२	२५.८-२८.०	८३-९६	७५-९३	-	-	
सिराहा	१३८	७१.८	३१.५-३४.०	२५.५-२७.५	७७-९०	६४-८६	-	-	
दोलखा	१७५५	२२०.९	२५.०-२७.५	१७.०-१८.५	९२-९९	८५-९४	-	-	
महोत्तरी	१७२	९९.७	३१.०-३४.७	२६.०-२७.५	८३-९४	८०-९२	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	६८.४	२९.९-३४.०	२२.४-२३.२	९५-९९	८६-९२	-	-	
बारा	१३०	११५.६	३१.५-३४.५	२५.०-२७.०	७५-९७	६५-८१	०.०-२.५	पुर्व	
धादिङ	१०८५	९७.५	२६.०-३२.३	२१.०-२२.०	८४-९७	७८-९२	-	-	
चितवन	२५६	१०६.९	३०.३-३५.०	२४.६-२५.६	९१-९९	८९-९७	-	-	
कास्की	८२७	१२९.०	२८.७-३२.६	२२.२-२३.५	९४-९८	६२-८०	०.०-१.८	पश्चिम	
मुस्ताङ	२५६६	१९.३	१९.०-२२.०	१०.०-११.५	८३-९६	६९-८७	-	-	
पाल्पा	१०६७	१४१.६	२४.५-३१.५	१९.८-२०.५	८८-९८	७५-९१	-	-	
रुपन्देही	१०९	९९.५	३१.३-३५.१	२४.४-२७.४	८०-१००	६५-७५	०.५-४.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	१२७.०	२७.०-३३.०	२१.४-२३.५	८४-९८	६१-९४	-	-	
दाङ	६३४	१७५.०	२६.५-३१.५	२२.६-२३.२	७५-९८	६८-९३	०.०-१.०	उत्तर	
बाँके	१६५	१७५.६	३१.७-३६.७	२३.६-२६.०	८०-१००	६५-९४	०.०-२.०	उत्तर	
सुर्खेत	७२०	१५१.०	२५.८-३२.६	२२.६-२४.२	९०-९८	७१-८५	०.०-३.५	उत्तर	
जुम्ला	२३००	५८.०	२०.३-२६.३	१५.६-१६.७	६७-९६	५४-८३	०.०-२.०	पश्चिम	
कैलाली	१८७	१०९.०	३१.०-३९.५	२३.८-२५.४	८५-९७	६३-८५	०.०-०.०	उत्तर	
डोटी	६५२	११४.९	२७.५-३१.५	२३.२-२४.०	८०-९५	५२-८६	०.०-१.०	उत्तर	
दार्चुला	१०९७	५८.३	२४.२-३२.३	२०.५-२३.०	९५-९८	८३-९७	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १७, २५ साउन २०७५, अवधि : २५ साउन २०७५ — ३१ साउन २०७५

आगामी साता (२५ साउन देखि ३१ साउन) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्युनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने	-	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि अधिकांश दिनहरूमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली देखि पूर्णतया बदली रहने	-	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना छ।
बाँके, कैलाली	मध्यम देखि भारी	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली देखि पूर्णतया बदली रहने	-	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि धेरैजसो स्थानमा मध्यम खालको र साताको मध्यतिर केहि स्थानमा भारी वर्षा हुने सम्भावना छ।
धनकुटा	मध्यम देखि भारी	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने	-	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने सम्भावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने	-	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको सुरु तथा मध्यतिर मध्यम वर्षा हुने तथा अन्त्यतिर हल्का वर्षा को सम्भावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	मध्यम देखि भारी	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली देखि पूर्णतया बदली रहने	-	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि धेरैजसो स्थानमा मध्यम खालको र साताको मध्यतिर केहि स्थानमा भारी वर्षा हुने सम्भावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली देखि पूर्णतया बदली रहने	-	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने सम्भावना छ। साताको मध्यतिर केहि स्थानमा भारी वर्षा हुने सम्भावना छ।
संखुवासभा	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने	-	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने हुने सम्भावना छ। साताको मध्यतिर एक-दुई स्थानमा भारी वर्षा हुने सम्भावना छ।
मुस्ताङ	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने	-	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने	-	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १७, २५ साउन २०७५, अर्वाधि : २५ साउन २०७५ — ३१ साउन २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा वर्षाको अवस्था हेरी धानबालीमा टपड्रेस गर्नुहोस्। टपड्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्न नदिनुहोस्।
- धान रोपेदेखि गाँज आउने अवस्था सम्मको धान खेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा वयस्क कीरा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फेद कुहिने रोगको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानीको उचित निकासको प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरूमा मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा झारनाशक, रोगनाशक तथा कीटनाशक विषादी मौसमको अवस्था हेरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- आगामी साता हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले मकै लगाइएको जग्गामा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डडुवा (NLB) र गुबोमा लाग्ने गवारोको प्रकोप बढ्न अनुकूल मौसम रहेकोले व्यवस्थापनको उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने समय रहेकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- मास लगाउने उपयुक्त समय भएकोले आली तथा पानी नजम्ने जग्गामा सिफारिस गरिएको जात-कालु वा उपलब्ध स्थानीय जातहरू लगाउनुहोस्।

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा हरियो पतेरो (Green stink bug)को प्रकोपको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले बगैँचाहरूमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- कागतीमा जरा कुहिने, ओइलाउने तथा धुले दुसीको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानी निकासको उचित प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना सँगै केराको बोट ओइलाउने रोगको प्रकोप बढ्ने हुँदा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैंची र कफी आदि सानै उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस् तथा बगैँचामा पानी जम्न नदिनुहोस्।
- वर्षासँगै स्याउमा धुले दुसी रोग (Powdery mildew) तथा जरा कुहिने रोग देखिने संभावना भएकोले बगैँचामा पानी जम्न नदिई व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- स्टोन/इपिकोटायल ग्राफिटङ गरेको आँपको नर्सरीमा ८०-९० प्रतिशत आर्द्रता कायम हुने गरि बेला बेलामा पानी छर्किनुहोस्। कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट पलाएका मुनाहरू हटाउनुहोस्।
- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटड गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुरिने गरि सार्नुहोस्। आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैंची र कफी आदि सानै उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १७, २५ साउन २०७५, अवधि : २५ साउन २०७५ — ३१ साउन २०७५

तरकारी बालीहरू

- जुम्ला, मुस्ताङ र संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा आगामी साता हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले आलुबालीमा निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको अगौटे जातहरूको ब्याड राख्नुअघि माटोको उपचार गर्नुहोस्। साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले प्लाष्टिकको गुमोजभिन्न नर्सरी राखि पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानीमा पात थोप्ले रोग साथै लाही कीरा लाग्ने अनुकूल मौसम भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनको विधिहरू अपनाउनुहोस्। रोगको प्रकोप बढि भएमा मेन्कोजेव युक्त विषादि (डाईथेन एम-४५), २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- खराने वा धुले ढुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न उचित व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि बेर्ना सार्ने बेलाको बोट वरिपरि पानी नजम्ने गरि निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस् र रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डहुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको अनुकूल मौसम भएकोले रोगको व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्। साथै गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को लागि अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मुत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस (Leptospirosis) नामक जुनोतिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा बुट लगाएर मात्र जानुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छ छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

शंखे कीरा/चिप्ले कीरा

- असार-साउनमा शंखे तथा चिप्ले कीराहरुको संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने भएकोले यिनीहरुको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरु लुकेर बस्ने ठाउँहरु जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। साथै १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाँहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रामा चरचरे, भ्यागुते, पट्टके तथा गाई-गोरुमा साउने ज्वरो अथवा तीन दिने ज्वरो देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले दाना र परालमा ढुसीको संक्रमण भई पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउन सक्ने भएकोले दाना र पराललाई ओभानो ठाउँमा राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुग्घर राख्नुका साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- यो समयमा बाख्रामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुराहरुमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस, टक्सिन र जीवाणुको संक्रमण देखिने अनुकूल मौसम भएकोले नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरुलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. "बि" कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेशा खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरु बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १७, २५ साउन २०७५, अवधि : २५ साउन २०७५ — ३१ साउन २०७५

मत्स्यपालन

- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले माछापोखरीमा धमिलो पानी मिसिन नदिनुहोस्। साथै पोखरीको पानी निकासको लागि माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएमा दाना ओसिलो भई दुसी लाग्न सक्छ। यस्तो दाना खुवाउँदा माछामा कलेजो सुन्निने समस्या (हेपाटोमा) हुन सक्ने भएकोले दानालाई सुख्खा तथा हावा खेल्ने कोठामा जुट वा प्लाष्टिकको बोरोमा प्याक गरि काठको फल्याक माथि राख्नुहोस्।

घाँसेबाली

- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले पानीले ढाकेको सीम ठाउँहरूको घाँसमा साईनाइड विषको मात्रा बढी भई पशुलाई असर गर्न सक्ने भएकोले घाँसलाई घाममा दिनभर सुकाएर मात्र खुवाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक १८

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १ भदौ २०७५
अवधि: १ भदौ २०७५— ७ भदौ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, वारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- मुस्ताङ जिल्लामा साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि हल्का वर्षा हुने संभावना देखिन्छ। बाँकी जिल्लाहरूमा साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना छ भने पूर्वी तराईका जिल्लाहरूमा साताको मध्यतिर र पश्चिमी तराईका जिल्लाहरूमा साताको अन्त्यतिर वर्षाको गतिविधि बढ्ने देखिन्छ।
- देशका सबै जिल्लाहरूमा अधिकतम तापक्रम गत साताभन्दा केहि बढ्ने र अपरान्हतिर मेघ गर्जन सहित खण्डवृष्टी हुने सम्भावना देखिन्छ।
- धानखेतमा टपड्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्न नदिनुहोस्।
- स्टोन/इपिकोटायल बिधिबाट कलमी गरेको आँपको नर्सरीमा ८०-९० प्रतिशत भन्दा कम आर्द्रता भएमा बेला बेलामा पानी छर्किनुहोस्। साथै कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट पलाएका मुनाहरू हटाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा गाई, भैँसी, भेडा, बाखामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले माछापोखरीमा धमिलो पानी मिसिन नदिनुहोस्। साथै पोखरीको पानी निकासको लागि माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १८, १ भदौ २०७५, अवधि : १ भदौ २०७५ — ७ भदौ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

२५ साउन २०७५ देखि ३१ साउन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	१८.१	३३.०-३५.५	२३.०-२४.०	८३-९१	७६-८४	-	-	
मोरङ	७२	४९.२	३३.४-३५.०	२६.०-२७.६	६२-८५	४८-६३	१.५-८.०	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	११३.०	२५.५-३०.४	२०.०-२१.७	७८-९७	७१-८७	०.०-०.५	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	१२३.३	२७.५-३०.०	१९.८-२२.५	९३-१००	७७-१००	-	-	
सुनसरी	२००	४३.०	३१.०-३३.५	२४.०-२६.५	७५-८९	७४-८२	-	-	
सप्तरी	९१	१६३.५	३१.५-३४.५	२६.०-२८.५	८७-९८	७५-९०	-	-	
सिराहा	१३८	७८.१	३२.०-३४.५	२५.०-२७.५	७९-९७	७१-८३	-	-	
दोलखा	१७५५	११८.५	२५.५-२६.६	१८.०-१८.५	९६-९९	८९-९५	-	-	
महोत्तरी	१७२	१०३.५	३१.५-३५.०	२६.०-२८.५	८१-९८	७५-८९	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	९५.६	३०.६-३४.०	२२.३-२३.५	९६-१००	८०-९४	-	-	
वारा	१३०	७८.१	३०.५-३५.५	२५.२-२६.६	६१-९५	५८-८५	०.०-३.५	उत्तर	
धादिङ	१०८५	८१.०	२८.०-३३.०	२१.०-२३.५	७९-९७	७२-८८	-	-	
चितवन	२५६	१७.०	३१.०-३६.०	२५.०-२६.५	९१-९९	५९-९६	-	-	
कास्की	८२७	१५५.२	२७.५-३१.१	२१.६-२३.३	९३-९९	६२-७९	०.०-३.५	उत्तर	
मुस्ताङ	२५६६	३३.५	२०.०-२२.०	१०.०-११.५	८१-९६	७५-८७	-	-	
पाल्पा	१०६७	८३.०	२३.५-३०.२	२०.०-२१.०	९२-९६	८१-९४	-	-	
रुपन्देही	१०९	११५.०	२९.५-३५.१	२४.६-२७.२	७०-१००	६०-८१	१.०-५.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	७६.०	३०.०-३३.०	२१.५-२३.२	८३-९२	७३-८६	-	-	
दाङ	६३४	२१०.०	३०.५-३६.०	२२.८-२४.४	८३-९८	७३-९२	०.०-१.०	पुर्व	
बाँके	१६५	९९.७	२९.५-३५.७	२५.२-२६.३	९०-९८	७३-९७	०.०-२.०	उत्तर	
सुर्खेत	७२०	८३.१	२६.७-३२.०	२३.३-२४.६	८७-९७	६६-८४	०.०-३.०	पुर्व	
जुम्ला	२३००	५७.०	२०.६-२५.५	१५.६-१९.६	८५-९४	५९-८१	०.०-४.०	दक्षिण	
कैलाली	१८७	११५.४	२७.२-३४.४	२४.४-२६.०	८४-९८	६३-९५	०.०-१.०	उत्तर	
डोटी	६५२	९१.५	२६.५-३५.०	२३.५-२५.०	८३-९८	५९-६२	०.०-१.५	उत्तर	
दार्चुला	१०९७	१३१.४	२३.७-३१.०	२१.०-२२.६	९७-९८	८०-९७	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १८, १ भदौ २०७५, अर्वाधि : १ भदौ २०७५ — ७ भदौ २०७५

आगामी साता (१ भदौ देखि ७ भदौ) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहियो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ्ग, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्कादेखि मध्यम	हल्का वृद्धि	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन	साताभरि नै आंशिकदेखि सामान्य बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना छ। साताको मध्यतिर वर्षाको गतिविधि बढ्ने देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही	हल्कादेखि मध्यम	हल्का वृद्धि	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन	साताभरि नै आंशिकदेखि सामान्य बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना छ।
बाँके, कैलाली	हल्कादेखि मध्यम	हल्का वृद्धि	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन	साताभरि नै आंशिकदेखि सामान्य बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना छ। साताको अन्त्यमा वर्षाको गतिविधि बढ्ने देखिन्छ।
धनकुटा	हल्कादेखि मध्यम	हल्का वृद्धि	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन	साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्कादेखि मध्यम	हल्का वृद्धि	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन	साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन	साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदली रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्कादेखि मध्यम	हल्का वृद्धि	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन	साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने सम्भावना छ।
संखुवासभा	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन	साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने हुने सम्भावना छ।
मुस्ताङ	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तनहुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन	साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि हल्का वर्षा हुने संभावना देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन	साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १८, १ भदौ २०७५, अवधि : १ भदौ २०७५ — ७ भदौ २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा वर्षाको अवस्था हेरी धानबालीमा टपड्रेस गर्नुहोस्। टपड्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्नु नदिनुहोस्।
- आगामी हप्ता तराई तथा मध्यपहाडी जिल्लाहरूमा अधिकतम तापक्रम बढ्ने संभावना भएकोले मौसम उपयुक्त भएको अवस्थामा अपरान्ह (सामान्यतया अपरान्ह ४ बजे) को समयमा टपड्रेस गर्नुहोस्।
- धान रोपेदेखि गाँज आउने अवस्था सम्मको धान खेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धान खेतमा पात वेरुवा कीरा (Leaf folder) ले नोक्सानी गर्ने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फेद कुहिने रोगको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानीको उचित निकासको प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा मरुवा रोगको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले यो रोग लागेमा कासु-बी (Kasugamycin-3%) २ एम.एल. वा वीम १ ग्राम वा हेक्जाकोनाजोल (Hexaconazole) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सम्पूर्ण पात भिजेगरि छर्नुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा झारनाशक, रोगनाशक तथा कीटनाशक विषादी मौसमको अवस्था हेरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- आगामी साता हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले मकै लगाइएको जग्गामा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डडुवा (NLB) र गुबोमा लाग्ने गवारोको प्रकोप बढ्न अनुकूल मौसम रहेकोले व्यवस्थापनको उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- पहाडी भेगका जिल्लाहरूमा मकैमा धर्वाँसे थग्ले रोग (GLS) देखिने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने समय रहेकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- मास लगाउने उपयुक्त समय भएकोले आली तथा पानी नजम्ने जग्गामा सिफारिस गरिएको जात-कालु वा उपलब्ध स्थानीय जातहरू लगाउनुहोस्।

चित्र: धानको पातमा मरुवाको योप्लाह

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा हरियो पतेरो (Green stink bug)को प्रकोपको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले बगैँचाहरूमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- कागतीमा जरा कुहिने, ओइलाउने तथा धुले दुसीको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानी निकासको उचित प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना सँगै केराको बोट ओइलाउने रोगको प्रकोप बढ्ने हुँदा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक १८, १ भदौ २०७५, अवधि : १ भदौ २०७५ — ७ भदौ २०७५

- आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैंची र कफी आदि सार्ने उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस् तथा बगैँचामा पानी जम्न नदिनुहोस्।
- वर्षासँगै स्याउमा धुले दुसी रोग (Powdery mildew) तथा जरा कुहिने रोग देखिने संभावना भएकोले बगैँचामा पानी जम्न नदिई व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- आँपमा ईनाचिङ्ग विधिबाट कलमी गर्ने उपयुक्त समय भएकोले कलमी गर्नुहोस् र नर्सरीमा उच्च आर्द्रता (८०-९० प्रतिशत) कायम गर्नुहोस्।
- स्टोन/इपिकोटायल विधिबाट कलमी गरेको आँपको नर्सरीमा ८०-९० प्रतिशत भन्दा कम आर्द्रता भएमा बेला बेलामा पानी छर्किनुहोस्। साथै कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट पलाएका मुनाहरू हटाउनुहोस्।
- वर्षे फलफूलका बेर्ना सार्दा जमीनबाट १ फिट उचो बनाई, ग्राफिटड गर्दा जोडिएको भाग माटोले नपुरिने गरि सार्नुहोस्। आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो (घिऊ फल), अलैंची र कफी आदि सार्ने उपयुक्त समय भएकोले भरपर्दो नर्सरीबाट सिफारिस जातका कलमी बेर्ना सिफारिस दुरीको फरकमा सार्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने संभावना रहेकोले मध्य पहाडी भेगमा भदौमा आलु लगाउने पाखोबारी जग्गामा मौसमको अवस्था हेरी जग्गा तयारी गर्नुहोस्।
- जुम्ला, मुस्ताङ्ग र संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने संभावना रहेकोले परिपक्व आलुबालीलाई मौसमको अवस्था हेरेर मात्र खन्न शुरु गर्नुहोस्।
- तराईमा आगामी सिजनमा आलु लगाउन चाहने कृषकहरूले आफ्नो क्षेत्रमा उत्पादनशील आलुको जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट बुकिङ्ग गरी राख्नुहोस्।
- खुमल चौडा पात, खुमल रातो पात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरूको नर्सरी पानी नजम्ने गरी राख्नुहोस् र मिनो अर्ली जातको मूला रोप्नुहोस्।
- आगामी हप्ता मध्य पहाडी भेगमा हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने संभावना रहेकोले काठमाण्डौँ लोकल काउलीको नर्सरी राख्दा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको मध्यम अवधिमा तयार हुने जातहरूको ब्याड राख्नुअघि माटोको उपचार गर्नुहोस्। साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले प्लाष्टिकको गुमोजभित्र नर्सरी राखि पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- प्याजको सेट उत्पादनको लागि नासिक ५३ वा नासिक रेड जातका बीउ ४ अंगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुक्का माटोले हल्का पुर्नुहोस्। साताका अधिकांश दिनहरूमा वर्षाको संभावना भएकोले नर्सरीमा प्लाष्टिकको गुमोज बनाउनुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानिमा पात थोप्ले रोग साथै लाही कीरा लाग्ने अनुकूल मौसम भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनको विधिहरू अपनाउनुहोस्। रोगको प्रकोप बढि भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादि (डाईथेन एम-४५), २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।
- खराने वा धुले दुसी (पाउडरी मिल्ड्यु) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न उचित व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- खुर्सानिको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि बोट बरिपरि पानी नजम्ने गरि निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस् र रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र बरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ्ग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १८, १ भदौ २०७५, अवधि : १ भदौ २०७५ — ७ भदौ २०७५

- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डढुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको अनुकूल मौसम भएकोले रोगको व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्। साथै गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को लागि अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (*Chlorantraniliprole* १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (*Spinosad* ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मुत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस (*Leptospirosis*) नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा बुट लगाएर मात्र जानुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छु छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (*Foul brood disease*) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

शंखे कीरा / चिप्ले कीरा

- शंखे तथा चिप्ले कीराहरूको संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने समय भएकोले यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। साथै १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (*Metaldehyde* ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा तापक्रम वृद्धि हुने सक्ने भएकोले गर्मीको बेलामा बढी दुधालु गाईभैंसीहरूलाई गर्मीको तनाव कम गर्न २ पटक पानी ३-स्प्रे गरिदिनुहोस्।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी, भेडा, बाखामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले दाना र परालमा दुसीको संक्रमण भई पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउन सक्ने भएकोले दाना र पराललाई ओभानो ठाउँमा राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगंध राख्नुका साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुवाउनु (Teat dipping) होस्।
- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुराहरूमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस, टक्सिन र जीवाणुको संक्रमण देखिने अनुकूल मौसम भएकोले नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरूलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. “बि” कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरू बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।

मत्स्यपालन

- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले माछापोखरीमा धमिलो पानी मिसिन नदिनुहोस्। साथै पोखरीको पानी निकासको लागि माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएमा दाना ओसिलो भई दुसी लाग्न सक्छ। यस्तो दाना खुवाउँदा माछामा कलेजो सुन्निने समस्या (हेपाटोमा) हुन सक्ने भएकोले दानालाई सुख्खा तथा हावा खेल्ने कोठामा जुट वा प्लाष्टिकको बोरामा प्याक गरि काठको फल्याक माथि राख्नुहोस्।

घाँसेबाली

- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले पानीले ढाकेको सीम ठाउँहरूको घाँसमा साईनाइड बिषको मात्रा बढी भई पशुलाई असर गर्न सक्ने भएकोले घाँसलाई घाममा दिनभर सुकाएर मात्र खुवाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक १९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ८ भदौ २०७५

अवधि: ८ भदौ २०७५— १४ भदौ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताभरि नै आंशिकदेखि पूर्णरूपले बदली रहि अधिकांश स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना छ भने पूर्व र पश्चिमका जिल्लाहरूका केही स्थानहरूमा साताको शुरु तथा अन्त्यतिर भारी वर्षाको पनि संभावना छ।
- धान रोपेदेखि गाँज आउने अवस्था सम्मको धान खेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानखेतमा टप्ट्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्न नदिनुहोस्।
- स्टोन/इपिकोटाथल विधिबाट कलमी गरेको आँपको नर्सरीमा ८०-९० प्रतिशत भन्दा कम आर्द्रता भएमा बेला बेलामा पानी छर्किनुहोस्। साथै कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट पलाएका मुनाहरू हटाउनुहोस्।
- वर्षाको समयमा गाई, भैसी, भेडा, बाख्रामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षाको पानीले पोखरीको खाद्यतत्व (Plankton) बगाएर कमी हुन सक्ने हुँदा पोखरीको पानीको पारदर्शिता हेरी घाम लागेको समय पारेर सिफारिस मात्रामा मलखाद प्रयोग गर्नुहोस्।
- डाले घाँसको नर्सरीबाट विरुवा झिकी लगाउने समय भएकोले नर्सरीमा रहेका ६ देखि ९ महिना पुराना बकाइनो, इपिल इपिल, किम्बु आदिको विरुवा १ फिट गहिरो र १ फिट फराकिलो पुरानो खाल्डो (१ महिना पहिले खनेर मलखाद तथा माटो भरेको) मा पानी नजम्ने गरि विरुवा लगाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १९, ८ भदौ २०७५, अवधि : ८ भदौ २०७५ — १४ भदौ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

१ भदौ २०७५ देखि ७ भदौ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	६०.२	३३.५-३८.०	२३.०-२४.५	८८-९८	६९-९६	-	-	
मोरङ	७२	३५.१	३२.०-३७.४	२५.२-२८.५	७०-९२	५१-८१	१.०-६.०	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	२.२	२८.७-३१.५	२१.०-२२.०	७६-८८	६२-७७	०.०-०.५	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	१६.०	२८.८-३०.७	२२.०-२२.६	८८-९५	७६-८८	-	-	
सुनसरी	२००	१९.५	३२.५-३७.५	२४.५-२७.०	७५-९८	६८-८०	-	-	
सप्तरी	९१	५६.५	३३.०-३६.५	२५.०-३०.०	८६-९६	७४-८९	-	-	
सिराहा	१३८	१८.०	३४.०-३७.५	२५.५-२८.५	७०-९०	५५-८२	-	-	
दोलखा	१७५५	१९४.९	२२.५-२७.०	१७.६-१९.५	९२-९७	८४-९५	-	-	
महोत्तरी	१७२	७.०	३२.७-३७.७	२७.०-२९.५	८१-९७	६९-८३	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	३७.९	३२.८-३४.५	२२.५-२३.८	९६-९९	८२-८८	-	-	
बारा	१३०	१५.०	३४.०-३७.५	२५.५-२७.०	७२-८७	५८-७०	०.५-२.५	पुर्व	
धादिङ	१०८५	४८.२	३०.०-३२.३	२२.०-२४.८	८७-९२	७३-८२	-	-	
चितवन	२५६	५०.१	३४.०-३६.२	२४.६-२७.३	९६-९९	९०-९७	-	-	
कास्की	८२७	८९.२	३२.२-३३.१	२१.५-२४.५	९०-९६	६४-६८	०.०-४.०	उत्तर	
मुस्ताङ	२५६६	१४.०	२१.५-२३.५	१०.५-१२.०	८३-९६	७६-८३	-	-	
पाल्पा	१०६७	१३.६	२८.७-३२.५	२०.०-२३.५	८९-१००	७७-९२	-	-	
रुपन्देही	१०९	४३.६	३०.०-३६.९	२४.१-२९.०	७०-९५	५५-८०	०.५-५.०	पुर्व	
रुकुम	९१०	९८.०	३०.०-३३.०	२१.५-२३.०	८५-९७	६५-७८	-	-	
दाङ	६३४	५९.८	३०.५-३४.५	२३.५-२५.२	८२-९८	६०-८२	०.५-१.०	दक्षिण	
बाँके	१६५	४३.०	३५.५-३८.०	२५.०-२७.०	८३-९५	६०-९१	०.०-२.०	उत्तर	
सुर्खेत	७२०	६८.०	३२.७-३३.२	२३.२-२४.७	७८-९९	५८-७६	०.०-४.५	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	५६.७	२३.४-२५.६	१५.५-१६.८	८२-९८	५६-६९	०.५-३.४	पश्चिम	
कैलाली	१८७	७४.०	३०.०-३७.०	२५.५-२६.५	८६-९२	५८-८४	-	-	
डोटी	६५२	४१.२	३१.५-३६.०	२३.५-२५.५	८०-९६	५२-७५	०.०-२.५	पश्चिम	
दार्चुला	१०९७	१४८.५	२७.४-३०.४	२१.७-२२.५	९४-९८	८०-९२	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १९, ८ भदौ २०७५, अवधि : ८ भदौ २०७५ — १४ भदौ २०७५

आगामी साता (८ भदौ देखि १४ भदौ २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्युनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहियो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ्ग, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साताको सुरुमा एक-दुई स्थानमा भारी वर्षाको समेत संभावना छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
बाँके, कैलाली	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
धनकुटा	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साताको शुरु तथा अन्त्यतिर एक-दुई स्थानमा भारी वर्षाको संभावना छ।
संखुवासभा	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
मुस्ताङ	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	आंशिकदेखि सामान्य बदली		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १९, ८ भदौ २०७५, अघि : ८ भदौ २०७५ — १४ भदौ २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा वर्षाको अवस्था हेरी धानबालीमा टपड्रेस गर्नुहोस्। टपड्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्न नदिनुहोस्।
- आगामी हप्ता तराई तथा मध्यपहाडी जिल्लाहरूमा गत हप्ताजस्तै अधिकतम तापक्रम रहने भएकोले अपरान्ह (सामान्यतया अपरान्ह ४ बजे) को समयमा टपड्रेस गर्नुहोस्।
- धान रोपेदेखि गाँज आउने अवस्था सम्मको धान खेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धान खेतमा पात बेरुवा कीरा (Leaf folder) ले नोक्सानी गर्ने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फेद कुहिने रोगको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानीको उचित निकासको प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा मरुवा रोगको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले यो रोग लागेमा कासु-बी (Kasugamycin-3%) २ एम.एल. वा वीम १ ग्राम वा हेक्जाकोनाजोल (Hexaconazole) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सम्पूर्ण पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा झारनाशक, रोगनाशक तथा कीटनाशक विषादी मौसमको अवस्था हेरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- आगामी साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले मकै लगाइएको जग्गामा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा लाग्ने डडुवा (NLB) र गुबोमा लाग्ने गबारोको प्रकोप बढ्न अनुकूल मौसम रहेकोले व्यवस्थापनको उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- पहाडी भेगका जिल्लाहरूमा मकैमा ध्वाँसे थग्ले रोग (GLS) देखिने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने समय रहेकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरुलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- आगामी साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले मास र रहर लगाइएको जग्गामा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।

चित्र: धानको पातमा मरुवाको चोप्लाहरू

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा हरियो पतेरो (Green stink bug)को प्रकोपको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले बगैँचाहरूमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- कागतीमा जरा कुहिने, ओइलाउने तथा धुले टुसीको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानी निकासको उचित प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना सँगै केराको बोट ओइलाउने रोगको प्रकोप बढ्ने हुँदा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १९, ८ भदौ २०७५, अवधि : ८ भदौ २०७५ — १४ भदौ २०७५

- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो, अलैंची तथा कफी बगैँचामा पानी जम्न नदिनुहोस्।
- वर्षासँगै स्याउमा धुले ढुसी रोग (Powdery mildew) तथा जरा कुहिने रोग देखिने संभावना भएकोले बगैँचामा पानी जम्न नदिई व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- आँपमा ईनाचिङ्ग विधिबाट कलमी गर्ने उपयुक्त समय भएकोले कलमी गर्नुहोस् र नर्सरीमा उच्च आर्द्रता (८०-९० प्रतिशत) कायम गर्नुहोस्।
- स्टोन/इपिकोटायल विधिबाट कलमी गरेको आँपको नर्सरीमा ८०-९० प्रतिशत भन्दा कम आर्द्रता भएमा बेला बेलामा पानी छर्किनुहोस्। साथै कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट पलाएका मुनाहरू हटाउनुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने संभावना रहेकोले मध्य पहाडी भेगमा भदौमा आलु लगाउने पाखोबारी जग्गामा मौसमको अवस्था हेरी जग्गा तयारी गर्नुहोस्। साथै कोल्डस्टोरबाट बीउ आलु झिकी टुसाउन दिनुहोस्।
- जुम्ला, मुस्ताङ्ग र संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने संभावना रहेकोले परिपक्व आलुबालीलाई मौसमको अवस्था हेरेर मात्र खन्नुहोस्।
- तराईमा आगामी सिजनमा आलु लगाउन चाहने कृषकहरूले आफ्नो क्षेत्रमा उत्पादनशील आलुको जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट बुकिङ्ग गरी राख्नुहोस्।
- खुमल चौडा पात, खुमल रातो पात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरूको नर्सरी पानी नजम्ने गरी राख्नुहोस् र मिनो अर्ली जातको मूला रोप्नुहोस्।
- साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने संभावना रहेकोले मध्य पहाडी भेगमा काठमाण्डौँ लोकल जातको काउलीको नर्सरी राख्दा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको मध्यम अवधिमा तयार हुने जातहरूको ब्याड राख्नुअघि माटोको उपचार गरि प्लाष्टिकको गुमोजभित्र नर्सरी राखि पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- प्याजको सेट उत्पादनको लागि नासिक ५३ वा नासिक रेड जातका बीउ ४ अंगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुक्का माटोले हल्का पुर्नुहोस्। साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना भएकोले नर्सरीमा प्लाष्टिकको गुमोज बनाउनुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानीमा पात थोप्ले रोग साथै लाही कीरा लाग्ने अनुकूल मौसम भएकोले यसको नियमीत अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनको विधिहरू अपनाउनुहोस्। रोगको प्रकोप बढि भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादि (डाईथेन एम-४५), २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिजे गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।
- खराने वा धुले ढुसी (Powdery mildew) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न उचित व्यवस्थापन विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि बोट वरिपरि पानी नजम्ने गरि निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस् र रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिजे गरि ड्रेन्चिङ्ग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डढुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको अनुकूल मौसम भएकोले रोगको व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिजे गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्। साथै गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को लागि अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।
- अदुवा बालीमा गानो कुहिने रोग देखिएकोमा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस् साथै रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (Bavistin) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ चोटी सम्म बोटको जरा भिजे गरि ड्रेन्चिङ्ग गर्नुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मुत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस (Leptospirosis) नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा बुट लगाएर मात्र जानुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छ छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

शंखे कीरा / चिप्ले कीरा

- शंखे तथा चिप्ले कीराहरूको संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने समय भएकोले यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। साथै १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- आगामी साता पनि तराईका जिल्लाहरूमा तापक्रम गतहप्ता जस्तै रहने भएकोले गर्मीको बेलामा बढी दुधालु गाईभैंसीहरूलाई गर्मीको तनाव कम गर्न २-३ पटक पानी स्प्रे गरिदिनुहोस्।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले दाना र परालमा दुसीको संक्रमण भई पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउन सक्ने भएकोले दाना र पराललाई ओभानो ठाउँमा राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगन्ध राख्नुका साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- यो समयमा बाख्रामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुराहरूमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस, टक्सिन र जीवाणुको संक्रमण देखिने अनुकूल मौसम भएकोले नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरूलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. "बि" कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरू बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।

मत्स्यपालन

- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले माछापोखरीमा धमिलो पानी मिसिन नदिनुहोस्। साथै पोखरीको पानी निकासको लागि माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएमा दाना ओसिलो भई दुसी लाग्न सक्छ। यस्तो दाना खुवाउँदा माछामा कलेजो सुन्निने समस्या (हेपाटोमा) हुन सक्ने भएकोले दानालाई सुख्खा तथा हावा खेल्ने कोठामा जुट वा प्लाष्टिकको बोरामा प्याक गरि काठको फल्याक माथि राख्नुहोस्।
- वर्षातको पानीले पोखरीको खाद्यतत्व (Plankton) बगाएर कमी हुन सक्ने हुँदा पोखरीको पानीको पारदर्शिता हेरी घाम लागेको समय पारेर सिफारिस मात्रामा मलखाद प्रयोग गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- नेपियर घाँस लगाउने मौसम अनुकूल रहेकोले राम्रोसँग खनजोत गरिएको जग्गामा झारहरू हटाई २-३ आँखला भएको डाँठ ४५° कोणमा हुने गरि १ आँखला माटो मुनि, अर्को माटोको सतहमा र अर्को माटो माथि रहने गरि लगाउनुहोस्। हरेक बिरुवाको फरक ९० से.मी. राखी त्यसको विचमा १२० से.मी. को फरकमा डेस्मोडीयम अथवा भटमासे घाँस (दलहन जातका घाँस) लगाउनुहोस्।
- डाले घाँसको नर्सरीबाट बिरुवा झिकी लगाउने समय भएकोले नर्सरीमा रहेका ६ देखि ९ महिना पुराना बकाइनो, इपिल इपिल, किम्बु आदिको बिरुवा १ फिट गहिरो र १ फिट फराकिलो पुरानो खाल्डो (१ महिना पहिले खनेर मलखाद तथा माटो भरेको) मा पानी नजम्ने गरि बिरुवा लगाउनुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले पानीले ढाकेको सीम ठाउँहरूको घाँसमा साईनाइड बिषको मात्रा बढी भई पशुलाई असर गर्न सक्ने भएकोले घाँसलाई घाममा दिनभर सुकाएर मात्र खुवाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक १९, ८ भदौ २०७५, अवधि : ८ भदौ २०७५ — १४ भदौ २०७५

वर्ष ४ अंक २०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १५ भदौ २०७५

अवधि: १५ भदौ २०७५— २१ भदौ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, वारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- मनसुन न्यूनचापीय रेखा नेपालतिर सरेकोले आगामी साता मनसुन सक्रिय भई साताभरि नै आंशिकदेखि पूर्णरूपले बदली रहि अधिकांश स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना छ। मुस्ताङ बाहेकका जिल्लाहरूको केहि स्थानहरूमा भारी वर्षाको संभावना छ।
- धान रोपेदेखि गाँज आउने अवस्था सम्मको धान खेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानखेतमा टप्ट्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्न नदिनुहोस्।
- अम्बामा गुटी (Air layering) विधिबाट प्रसारण गर्न उपयुक्त समय भएकोले पानी नपरेको समय पारेर कलमी गर्नुहोस्।
- तराईमा आलु लगाउने समय आउन लागेकोले सिफारिस गरिएका कुफ्रि सिन्धुरी, डेजिरे, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उज्ज्वल, खुमल उपहार मध्ये उपलब्ध जातहरूको गुणस्तरीय बीउ आवश्यक मात्रामा (५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठा) व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्।
- वर्षातको पानीले पोखरीको खाद्यतत्व (Plankton) बगाएर कमी हुन सक्ने हुँदा पोखरीको पानीको पारदर्शिता हेरी घाम लागेको समय पारेर सिफारिस मात्रामा मलखाद प्रयोग गर्नुहोस्।
- डाले घाँसको नर्सरीबाट बिरुवा झिकी लगाउने समय भएकोले नर्सरीमा रहेका ६ देखि ९ महिना पुराना बकाइनो, इपिल इपिल, किम्बु आदिको बिरुवा १ फिट गहिरो र १ फिट फराकिलो पुरानो खाल्डो (१ महिना पहिले खनेर मलखाद तथा माटो भरेको) मा पानी नजम्ने गरि बिरुवा लगाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २०, १५ भदौ २०७५, अवधि : १५ भदौ २०७५ — २१ भदौ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु
८ भदौ २०७५ देखि १४ भदौ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	६०.२	३३.५-३८.०	२३.०-२४.५	८८-९८	६९-९६	-	-
मोरङ	७२	३५.१	३२.०-३७.४	२५.२-२८.५	७०-९२	५१-८१	१.०-६.०	पुर्व
धनकुटा	१६८०	२.२	२८.७-३१.५	२१.०-२२.०	७६-८८	६२-७७	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	१६.०	२८.८-३०.७	२२.०-२२.६	८८-९५	७६-८८	-	-
सुनसरी	२००	१९.५	३२.५-३७.५	२४.५-२७.०	७५-९८	६८-८०	-	-
सप्तरी	९१	११३.४	३१.६-३४.०	२३.५-२७.५	९०-९६	८३-९०	-	-
सिराहा	१३८	७७.०	३२.५-३३.५	२५.०-२७.०	८३-९३	७८-८७	-	-
दोलखा	१७५५	१४९.९	२१.५-२६.५	१७.०-१९.०	९६-१००	८४-९७	-	-
महोत्तरी	१७२	८६.०	३२.०-३४.०	२६.०-२८.०	८६-१००	७७-८९	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	५८.६	३०.९-३४.०	२२.९-२३.८	९२-१००	८३-९५	-	-
बारा	१३०	२९५.४	३१.८-३५.०	२५.२-२६.०	८२-९८	६७-९१	०.५-२.०	पुर्व
धादिङ	१०८५	८८.४	२६.०-३२.०	२१.५-२२.२	८८-९७	७६-९२	-	-
चितवन	२५६	१३१.७	२९.१-३४.२	२४.४-२६.०	९८-९९	९०-९७	-	-
कास्की	८२७	९१.९	२७.३-३३.०	२२.०-२३.५	९०-९७	६३-८४	०.०-१.८	दक्षिण
मुस्ताङ	२५६६	२.७	२०.०-२२.५	१०.०-११.०	८३-९१	७६-८७	-	-
पाल्पा	१०६७	८०.३	२४.५-२८.७	१९.७-२१.०	९१-९८	८३-९६	-	-
रुपन्देही	१०९	५९.४	३०.७-३५.३	२५.२-२७.५	८०-९७	६५-८०	१.०-५.०	पुर्व
रुकुम	९१०	७१.०	२९.०-३१.५	२१.०-२२.५	८९-९५	८३-८९	-	-
दाङ	६३४	८३.६	२८.५-३१.५	२३.०-२३.८	८७-९७	७२-८९	०.०-१.०	दक्षिण
बाँके	१६५	९६.९	३४.०-३६.६	२४.४-२६.२	९१-९८	७२-९२	०.०-२.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	८८.६	२९.५-३२.५	२३.२-२४.२	८९-९८	६७-८२	१.०-७.०	उत्तर
जुम्ला	२३००	४१.८	२१.४-२७.४	१६.०-१६.७	७४-९६	५७-७६	०.५-४.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	११७.८	२९.२-३३.६	२५.०-२६.०	९२-९८	६७-९४	०.०-२.०	पुर्व
डोटी	६५२	४३.९	३०.०-३४.६	२३.२-२४.५	७९-९५	६०-७७	०.०-१.५	उत्तर
दार्चुला	१०९७	१४६.९	२४.८-३१.०	२१.४-२२.४	९७-९८	८४-९७	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २०, १५ भदौ २०७५, अर्वाधि : १५ भदौ २०७५ — २१ भदौ २०७५

आगामी साता (८ भदौ देखि १४ भदौ २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरु	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्युनतम तापक्रम	बदली हुने अबस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ्ग, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ साथै केहि स्थानमा भारी वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ साथै केहि स्थानमा भारी वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
बाँके, कैलाली	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ साथै केहि स्थानमा भारी वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
धनकुटा	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ साथै केहि स्थानमा भारी वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ साथै केहि स्थानमा भारी वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ साथै केहि स्थानमा भारी वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ साथै केहि स्थानमा भारी वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
संखुवासभा	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ साथै केहि स्थानमा भारी वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
मुस्ताङ	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		सामान्यतया साताभरि नै आंशिक वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ साथै केहि स्थानमा भारी वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २०, १५ भदौ २०७५, अवधि : १५ भदौ २०७५ — २१ भदौ २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा वर्षाको अवस्था हेरी धानबालीमा टपट्रेस गर्नुहोस्। टपट्रेस गरिसकेपछि कम्तीमा २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बग्नु नदिनुहोस्।
- आगामी हप्ता तराई तथा मध्यपहाडी जिल्लाहरूमा गत हप्ताजस्तै अधिकतम तापक्रम रहने भएकोले अपरान्ह (सामान्यतया अपरान्ह ४ बजे) को समयमा टपट्रेस गर्नुहोस्।
- धान रोपेदेखि गाँज आउने अवस्था सम्मको धानखेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धान खेतमा पात वेरुवा कीरा (Leaf folder) ले नोकसानी गर्ने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फेद कुहिने रोगको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानीको उचित निकासको प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा मरुवा रोगको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले यो रोग लागेमा कासु-बी (Kasugamycin-3%) २ एम.एल. वा वीम १ ग्राम वा हेक्जाकोनाजोल (Hexaconazole) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सम्पूर्ण पात भिजेगरि छर्नुहोस्।
- साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा झारनाशक, रोगनाशक तथा कीटनाशक विषादी मौसमको अवस्था हेरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- पहाडी भेगका जिल्लाहरूमा मकैमा धर्वाँसे थेग्ले रोग (GLS) देखिने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- खेतबारीको फरक-फरक ठाँउबाट मकैको घोगाको नमूना संकलन गरि बीचको दाना छोडाई खोयासँग जोडिएको भाग (नाथ्री) जाँच गर्दा कालो रङ्गमा परिणत भएको पाइएमा मौसमको अवस्था हेरि भाँचन शुरु गर्नुहोस्।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने समय रहेकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- आगामी साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले मास र रहर लगाइएको जग्गामा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।

चित्र: धानको पातमा मरुवाको योप्लाह

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोपको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले बगैँचाहरूमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- कागतीमा जरा कुहिने, ओइलाउने तथा धुले दुसीको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानी निकासको उचित प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना सँगै केराको बोट ओइलाउने रोगको प्रकोप बढ्ने हुँदा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो, अलैंची तथा कफी बगैँचामा पानी जम्न नदिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २०, १५ भदौ २०७५, अवधि : १५ भदौ २०७५ — २१ भदौ २०७५

- वर्षासँगै स्याउमा धुले ढुसी रोग (Powdery mildew) तथा जरा कुहिने रोग देखिने संभावना भएकोले बगैँचामा पानी जम्न नदिई व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- आँपमा ईनाचिङ्ग विधिबाट कलमी गर्ने उपयुक्त समय भएकोले कलमी गर्नुहोस् र नर्सरीमा उच्च आर्द्रता (८०-९० प्रतिशत) कायम गर्नुहोस्।
- अम्बामा गुटी (Air layering) विधिबाट प्रसारण गर्न उपयुक्त समय भएकोले पानी नपरेको समय पारेर कलमी गर्नुहोस्।
- स्टोन/इपिकोटायल विधिबाट कलमी गरेको आँपको नर्सरीमा ८०-९० प्रतिशत भन्दा कम आर्द्रता भएमा बेला बेलामा पानी छर्किनुहोस्। साथै कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट पलाएका मुनाहरू हटाउनुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- तराईमा आलु लगाउने समय आउन लागेकोले सिफारिस गरिएका कुफ्रि सिन्धुरी, डेजिरे, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उज्ज्वल, खुमल उपहार मध्ये उपलब्ध जातहरूको गुणस्तरीय बीउ आवश्यक मात्रामा (५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठा) व्यवस्था गर्नुहोस्।
- तराईमा मकै लगाइएको जग्गामा मकै भित्राइसकेपछि गहिरो गरी खनजोत गरेर छोड्नुहोस् जसले गर्दा माटोमा रहेका धेरै कीरा र रोगको व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुग्छ र आलुबालीमा क्षति कम हुन्छ।
- तराईमा कोल्डस्टोरमा राखिएको बीउ आलु झिकी ओभानो ठाँउमा फिजाएर टुसाउन दिनुहोस्।
- साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने संभावना रहेकोले मध्य पहाडी भेगमा भदौमा आलु लगाउने पाखोवारी जग्गामा मौसमको अवस्था हेरी जग्गा तयारी गर्नुहोस्। साथै कोल्डस्टोरबाट बीउ आलु झिकी टुसाउन दिनुहोस्।
- जुम्ला, मुस्ताङ्ग र संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने संभावना रहेकोले परिपक्व आलुबालीलगाई मौसमको अवस्था हेरेर मात्र खत्रुहोस्।
- खुमल चौडा पात, खुमल रातो पात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरूको नर्सरी पानी नजम्ने गरी राख्नुहोस् र मिना अर्ली जातको मूला रोप्नुहोस्।
- साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने संभावना रहेकोले मध्य पहाडी भेगमा काठमाण्डौँ लोकल जातको काउलीको नर्सरी राख्दा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको मध्यम अवधिमा तयार हुने जातहरूको ब्याड राख्नुअघि माटोको उपचार गरि प्लाष्टिकको गुमोजभित्र नर्सरी राखि पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- प्याजको सेट उत्पादनको लागि नासिक ५३ वा नासिक रेड जातका बीउ ४ अंगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुक्का माटोले हल्का पुर्नुहोस्। साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना भएकोले नर्सरीमा प्लाष्टिकको गुमोज बनाउनुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानिमा पात थोप्ले रोग साथै लाही कीरा लाग्ने अनुकूल मौसम भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनको विधिहरू अपनाउनुहोस्। रोगको प्रकोप बढि भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादि (डाईथेन एम-४५), २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिजे गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।
- खराने वा धुले ढुसी (Powdery mildew) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न उचित व्यवस्थापन विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- खुर्सानिको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि बोट वरिपरि पानी नजम्ने गरि निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस् र रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिजे गरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस्।

- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डढुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको अनुकूल मौसम भएकोले रोगको व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्। साथै गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को लागि अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (*Chlorantraniliprole* १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (*Spinosad* ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।
- अदुवा बालीमा गानो कुहिने रोग देखिएकोमा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस् साथै रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (*Bavistin*) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ चोटी सम्म बोटको जरा भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ्ग गर्नुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षति थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, वारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मुत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस (*Leptospirosis*) नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा बुट लगाएर मात्र जानुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छु छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (*Foul brood disease*) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

शंखे कीरा / चिप्ले कीरा

- शंखे तथा चिप्ले कीराहरूको संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने समय भएकोले यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। साथै १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (*Metaldehyde* ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- आगामी साता पनि तराईका जिल्लाहरूमा तापक्रम गतहप्ता जस्तै रहने भएकोले गर्मीको बेलामा बढी दुधालु गाईभैंसीहरूलाई गर्मीको तनाव कम गर्न २-३ पटक पानी स्प्रे गरिदिनुहोस्।
- वातावरणीय तापक्रम २३.६° सेल्सियस भन्दा माथि भएका स्थानहरूमा भैंसीको शारीरिक कार्यमा (Physiological function) असर गर्नुका साथै साँढेको शुक्राणुशोधनमा र भैंसीहरूको अण्डाशयको गतिविधिमा असर पर्ने हुँदा गोठहरूमा चौविसे घण्टा पानीको व्यवस्था तथा आहालको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्। भैंसीहरूले प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म ऋतुचक्रमा आउने गर्दछन् तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्। प्रायः सूक्ष्म ऋतुकाल (Silent heat) को लक्षण देखाउँछन्।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी, भेडा, बाखामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्टे रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले दाना र परालमा ढुसीको संक्रमण भई पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउन सक्ने भएकोले दाना र पराललाई ओभानो ठाउँमा राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगन्ध राख्नुका साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुराहरूमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस, टक्सिन र जीवाणुको संक्रमण देखिने अनुकूल मौसम भएकोले नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरूलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. "बि" कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरू बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले माछापोखरीमा धमिलो पानी मिसिन नदिनुहोस्। साथै पोखरीको पानी निकासको लागि माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएमा दाना ओसिलो भई ढुसी लाग्न सक्छ। यस्तो दाना खुवाउँदा माछामा कलेजो सुन्निते समस्या (हेपाटोमा) हुन सक्ने भएकोले दानालाई सुख्खा तथा हावा खेल्ने कोठामा जुट वा प्लाष्टिकको बोरामा प्याक गरि काठको फल्याक माथि राख्नुहोस्।
- वर्षातको पानीले पोखरीको खाद्यतत्व (Plankton) बगाएर कमी हुन सक्ने हुँदा पोखरीको पानीको पारदर्शिता हेरी घाम लागेको समय पारेर सिफारिस मात्रामा मलखाद प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २०, १५ भदौ २०७५, अवधि : १५ भदौ २०७५ — २१ भदौ २०७५

घाँसेबाली

- नेपियर घाँस लगाउने मौसम अनुकूल रहेकोले राम्रोसँग खनजोत गरिएको जग्गामा झारहरू हटाई २-३ आँखला भएको डाँठ ४५° कोणमा हुने गरि १ आँखला माटो मुनि, अर्को माटोको सतहमा र अर्को माटो माथि रहने गरि लगाउनुहोस्। हरेक बिरुवाको फरक ९० से.मी. राखी त्यसको बिचमा १२० से.मी. को फरकमा डेस्मोडीयम अथवा भटमासे घाँस (दलहन जातका घाँस) लगाउनुहोस्।
- डाले घाँसको नर्सरीबाट बिरुवा झिकी लगाउने समय भएकोले नर्सरीमा रहेका ६ देखि ९ महिना पुराना बकाइनो, इपिल इपिल, किम्बु आदिको बिरुवा १ फिट गहिरो र १ फिट फराकिलो पुरानो खाल्डो (१ महिना पहिले खनेर मलखाद तथा माटो भरेको) मा पानी नजम्ने गरि बिरुवा लगाउनुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले पानीले ढाकेको सीम ठाउँहरूको घाँसमा साईनाइड बिषको मात्रा बढी भई पशुलाई असर गर्न सक्ने भएकोले घाँसलाई घाममा दिनभर सुकाएर मात्र खुवाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक २१

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २२ भदौ २०७५

अवधि: २२ भदौ २०७५— २८ भदौ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- पूर्वी र मध्य तराईमा साताका अधिकांश दिनहरूमा सामान्य देखि पूर्ण रूपले बदलि भई साताको मध्य र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साताको मध्यमा एक-दुई स्थानमा भारि वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ। पश्चिम तराईमा साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साताको मध्य र अन्त्यमा मेघ गर्जन सहित मध्यम वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
- सबै पहाडी जिल्लाहरूमा साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। मध्य पहाडी जिल्लाहरूमा साताभरि नै, पश्चिम पहाडी जिल्लाहरूमा साताको मध्य र अन्त्यमा तथा सुदुर-पश्चिम पहाडी जिल्लाहरूमा साताको अन्त्यमा केहि स्थानमा भारि वर्षाको संभावना देखिन्छ।
- मुस्ताङ जिल्लामा साताको मध्यमा र बाँके हिमाली जिल्लाहरूमा साताको अधिकांश दिनहरूमा सामान्यदेखि पूर्णरूपले बदली भई हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना छ। धान रोपेदेखि गौज आउने अवस्था सम्मको धान खेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा व्यवस्थापनका बिधिहरू अपनाउनुहोस्।
- अम्बामा गुठी (Air layering) बिधिबाट प्रसारण गर्न उपयुक्त समय भएकोले पानी नपरेको समय पारेर गुठी बाँध्नुहोस्।
- तराईमा आलु लगाउने समय आउन लागेकोले सिफारिस गरिएका कुफ्रि सिन्धुरी, डेजिरे, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उज्ज्वल, खुमल उपहार मध्ये उपलब्ध जातहरूको गुणस्तरीय बीउ आवश्यक मात्रामा (५०-६५ के.जी. प्रति कट्टा) व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्।
- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा तापक्रम २-३° सेल्सियस बढ्न सक्ने संभावना भएकोले माछालाई तनाव रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्ने र पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- वर्षातको पानीले पोखरीको खाद्यतत्व (Plankton) बगाएर कमी हुन सक्ने हुँदा पोखरीको पानीको पारदर्शिता हेरी घाम लागेको समय पारेर सिफारिस मात्रामा मलखाद प्रयोग गर्नुहोस्।
- डाले घाँसको नर्सरीबाट बिरुवा झिकी लगाउने समय भएकोले नर्सरीमा रहेका ६ देखि ९ महिना पुराना बकाइनो, इपिल इपिल, किम्बु आदिको बिरुवा १ फिट गहिरो र १ फिट फराकिलो पुरानो खाल्डो (१ महिना पहिले खनेर मलखाद तथा माटो भरेको) मा पानी नजम्ने गरि बिरुवा लगाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २१, २२ भदौ २०७५, अवधि : २२ भदौ २०७५ — २८ भदौ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

१५ भदौ २०७५ देखि २१ भदौ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	५२.१	३४.०-३५.०	२२.५-२४.०	९७-१००	८१-८८	-	-
मोरङ	७२	३८.६	३१.९-३५.३	२५.०-२७.०	८५-९२	५८-७६	१.०-६.०	पुर्व
धनकुटा	१६८०	१९.७	२६.८-३०.०	२०.३-२१.५	८४-९८	७०-८५	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	२३.९	२६.०-३०.०	२१.०-२२.५	९०-९७	७८-८८	-	-
सुनसरी	२००	०.५	३२.५-३६.०	२४.५-२६.५	८१-९३	७५-८९	-	-
सप्तरी	९१	११.४	३२.०-३४.५	२६.०-२८.०	८८-९४	७८-८८	-	-
सिराहा	१३८	८.५	३२.०-३५.०	२५.५-२७.०	८१-९०	७५-८२	-	-
दोलखा	१७५५	७१.४	२४.०-२६.६	१७.५-१८.४	९४-९८	८९-९५	-	-
महोत्तरी	१७२	२२.०	३२.०-३४.५	२६.०-२७.७	८०-९३	७५-८६	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	३०.६	३१.५-३४.१	२२.१-२३.८	८२-९१	६८-८०	-	-
बारा	१३०	६१.२	३२.५-३५.०	२५.२-२६.८	८०-९२	६६-७८	१.०-२.५	पुर्व
धादिङ	१०८५	४७.४	२८.५-३२.०	२१.०-२२.०	७६-९२	७३-९२	-	-
चितवन	२५६	१०१.९	३२.०-३४.३	२४.६-२५.८	९७-९९	९०-९७	-	-
कास्की	८२७	१९३.१	३०.०-३२.९	२१.५-२३.५	९०-९९	५९-७९	०.०-२.०	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	१४.९	२०.०-२३.५	५.४-११.५	८३-९६	७६-८४	-	-
पाल्पा	१०६७	९३.७	२४.५-२९.८	१९.०-२०.७	८९-९८	७८-९८	-	-
रुपन्देही	१०९	१८५.२	२९.५-३४.५	२४.२-२६.९	८०-१००	६५-८०	०.५-५.०	पुर्व
रुकुम	९१०	४०.५	३०.०-३३.०	२१.५-२३.०	९०-९८	८५-९७	-	-
दाङ	६३४	३३.२	२७.४-३२.४	२२.०-२३.५	८८-९५	६४-९०	०.०-१.५	उत्तर
बाँके	१६५	१४.९	३३.६-३७.०	२५.०-२७.५	८४-९७	६५-८०	०.०-२.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	२५.२	२८.९-३३.३	२२.२-२४.२	८१-९८	६२-७६	०.०-४.५	पुर्व
जुम्ला	२३००	४८.८	२२.२-२५.४	१३.१-१६.५	७३-९१	५७-७४	०.०-२.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	२९.२	३२.१-३४.५	२५.२-२६.०	८२-९७	६४-७३	०.०-१.५	उत्तर
डोटी	६५२	४०.६	३२.०-३५.७	२३.०-२४.५	८१-९०	५६-७५	०.०-२.०	दक्षिण
दार्चुला	१०९७	१०७.८	२६.८-३१.६	२०.३-२२.५	९७-९८	६१-९४	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २१, २२ भदौ २०७५, अर्वाधि : २२ भदौ २०७५ — २८ भदौ २०७५

आगामी साता (२२ भदौ देखि २८ भदौ २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्युनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहियो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्कादेखि मध्यम	२-३° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	२-३° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	सामान्यदेखि पूर्णरूपले बदली रहने		साताका अधिकांश दिनहरूमा सामान्यदेखि पूर्ण रूपले बदलि भई साताको मध्य र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साताको मध्यमा एक-दुई स्थानमा भारि वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही	हल्कादेखि मध्यम	२-३° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	२-३° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	सामान्यदेखि पूर्णरूपले बदली रहने	मेघ गर्जन, मध्यम वर्षा	साताका अधिकांश दिनहरूमा सामान्यदेखि पूर्ण रूपले बदलि भई साताको शुरूवातमा हल्का वर्षा र साताको मध्य र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साताको मध्यमा एक-दुई स्थानमा भारि वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
बाँके, कैलाली	हल्कादेखि मध्यम	२-३° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	२-३° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	सामान्यदेखि पूर्णरूपले बदली रहने	मेघ गर्जन, मध्यम वर्षा	साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साताको मध्य र अन्त्यमा मेघ गर्जन सहित मध्यम वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
धनकुटा	हल्कादेखि मध्यम	१-३° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने	मेघ गर्जन	साताभरि नै सामान्य देखि पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साथै केहि स्थानमा भारि वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्य देखि पूर्णरूपले बदली रहने	मेघ गर्जन, भारी वर्षा	साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साथै साताको मध्य र अन्त्यमा केहि स्थानमा भारि वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्कादेखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यदेखि पूर्णरूपले बदली रहने	मेघ गर्जन	साताभरि नै सामान्य वा पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साथै साताको अन्त्यमा केहि स्थानमा मध्यम देखि भारि वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
संखुवासभा	हल्कादेखि मध्यम	१-३° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्य देखि पूर्णरूपले बदली रहने	भारी वर्षा	साताका अधिकांश दिनहरूमा सामान्य देखि पूर्ण रूपले बदलि भई हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साताको अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा भारि वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।
मुस्ताङ	हल्कादेखि मध्यम	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्य देखि पूर्णरूपले बदली रहने		साताको मध्यमा सामान्य देखि पूर्ण रूपले बदलि भई केहि स्थानमा हल्का र एक-दुई स्थानमा मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ। साताका शुरू र अन्त्यमा आंशिक बदली रहने सम्भावना छ।
जुम्ला, दार्चुला	फाटफुट, हल्का	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्य देखि पूर्णरूपले बदली रहने		साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई हल्का वर्षा हुने देखिन्छ। साताको अन्त्यमा सामान्य देखि पूर्ण रूपले बदलि भई एक-दुई स्थानमा मध्यम वर्षाको समेत संभावना देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २१, २२ भदौ २०७५, अवधि : २२ भदौ २०७५ — २८ भदौ २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- धान रोपेदेखि गाँज आउने अवस्था सम्मको धानखेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धान खेतमा पात वेरुवा कीरा (Leaf folder) ले नोकसानी गर्ने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फड्के कीरा लाग्ने अनुकूल समय भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा देखिएमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फेद कुहिने रोगको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानीको उचित निकासको प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा मरुवा रोगको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले यो रोग लागेमा कासु-बी (Kasugamycin-3%) २ एम.एल. वा वीम १ ग्राम वा हेक्जाकोनाजोल (Hexaconazole) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सम्पूर्ण पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा रोगनाशक तथा कीटनाशक विषादी मौसमको अवस्था हेरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी भेगका जिल्लाहरूमा मकैमा धर्वाँसे थग्ले रोग (GLS) देखिने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- खेतबारीको फरक-फरक ठाँउबाट मकैको घोगाको नमूना संकलन गरि बीचको दाना छोडाई खोयासँग जोडिएको भाग (नाश्री) जाँच गर्दा कालो रङ्गमा परिणत भएको पाइएमा मौसमको अवस्था हेरि भाँचन शुरु गर्नुहोस्।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने समय रहेकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- आगामी साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले मास र रहर लगाइएको जग्गामा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस्।

चित्र: धानको पातमा मरुवाको पोप्लाहरू

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोपको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले बगैँचाहरूमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- कागतीमा जरा कुहिने, ओइलाउने तथा धुले दुसीको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानी निकासको उचित प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना सँगै केराको बोट ओइलाउने रोगको प्रकोप बढ्ने हुँदा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले आँप, लिचि, भुइँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो, अलैंची तथा कफी बगैँचामा पानी जम्न नदिनुहोस्।
- आँपमा ईनाचिङ्ग विधिबाट कलमी गर्ने उपयुक्त समय भएकोले कलमी गर्नुहोस् र नर्सरीमा उच्च आर्द्रता (८०-९० प्रतिशत) कायम गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २१, २२ भदौ २०७५, अर्ध : २२ भदौ २०७५ — २८ भदौ २०७५

- अम्बामा गुटी (Air layering) विधिबाट प्रसारण गर्न उपयुक्त समय भएकोले पानी नपरेको समय पारेर गुटी बाधनुहोस्।
- स्टोन/इपिकोटायाल विधिबाट कलमी गरेको आँपको नर्सरीमा ८०-९० प्रतिशत भन्दा कम आर्द्रता भएमा बेला बेलामा पानी छर्किनुहोस्। साथै कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट पलाएका मुनाहरू हटाउनुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- तराईमा आलु लगाउने समय आउन लागेकोले सिफारिस गरिएका कुफ्रि सिन्धुरी, डेजिरे, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उज्ज्वल, खुमल उपहार मध्ये उपलब्ध जातहरूको गुणस्तरीय बीउ आवश्यक मात्रामा (५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठा) व्यवस्था गर्नुहोस्।
- तराईमा मकै लगाइएको जग्गामा मकै भित्राइसकेपछि गहिरो गरी खनजोत गरेर छोड्नुहोस् जसले गर्दा माटोमा रहेका धेरै कीरा र रोगको व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुग्छ र आलुबालीमा क्षति कम हुन्छ।
- तराईमा कोल्डस्टोरमा राखिएको बीउ आलु झिकी ओभानो ठाँउमा फिजाएर टुसाउन दिनुहोस्।
- साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने संभावना रहेकोले मध्य पहाडी भेगमा भदौमा आलु लगाउने पाखोबारी जग्गामा मौसमको अवस्था हेरी रोप्नुहोस्। साथै कोल्डस्टोरबाट बीउ आलु झिकी टुसाउन दिनुहोस्।
- जुम्ला, मुस्ताङ्ग र संखुवासभाका उच्च पहाडी भेगमा परिपक्व आलुबालीलाई मौसमको अवस्था हेरेर मात्र खन्नुहोस्।
- खुमल चौडा पात, खुमल रातो पात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरूको नर्सरी पानी नजम्ने गरी राख्नुहोस् र मिना अर्ली जातको मूला रोप्नुहोस्।
- साताभरि नै हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले मध्य पहाडी भेगमा काठमाण्डौं लोकल जातको काउलीको नर्सरी राख्दा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको ब्याड राख्नुअघि माटोको उपचार गरि प्लाष्टिकको गुमोजभित्र नर्सरी राखि पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- प्याजको सेट उत्पादनको लागि नासिक ५३ वा नासिक रेड जातका बीउ ४ अंगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुक्का माटोले हल्का पुर्नुहोस्। साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना भएकोले नर्सरीमा प्लाष्टिकको गुमोज बनाउनुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानिमा पात थोप्ले रोग साथै लाही कीरा लाग्ने तथा बोडी र भटमासमा सिंदुरे रोग लाग्ने अनुकूल मौसम भएकोले यसको नियमीत अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनको विधिहरू अपनाउनुहोस्। रोगको प्रकोप बढि भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादि (डाईथेन एम-४५), २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिजे गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।
- खराने वा धुले दुसी (Powdery mildew) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न उचित व्यवस्थापन विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- खुर्सानिको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि बोट वरिपरि पानी नजम्ने गरि निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस् र रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिजे गरि ड्रेन्चिङ्ग गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डढुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको अनुकूल मौसम भएकोले रोगको व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिजे गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्। साथै गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को लागि अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २१, २२ भदौ २०७५, अर्वाधि : २२ भदौ २०७५ — २८ भदौ २०७५

- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबरोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबरोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्नुहोस्।
- अदुवा बालीमा गानो कुहिने रोग देखिएकोमा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस् साथै रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (Bavistin) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ चोटी सम्म बोटको जरा भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ्ग गर्नुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छु छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्। साथै घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। तापक्रम र आर्द्रतामा घटबढ भइरहँदा (ओसिलो मौसम) मौरीको छाउरामा कुहिने रोग (Foul brood disease) लाग्ने सम्भावना हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

शंखे कीरा / चिप्ले कीरा

- शंखे तथा चिप्ले कीराहरूको संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने समय भएकोले यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। साथै १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा तापक्रम गतहप्ता भन्दा २-३° सेल्सियस बढ्ने संभावना भएकोले गर्मीको बेलामा बढी दुधालु गाईभैंसीहरूलाई गर्मीको तनाव कम गर्न २-३ पटक पानी स्प्रे गरिदिनुहोस्।
- वातावरणीय तापक्रम २३.६° सेल्सियस भन्दा माथि भएका स्थानहरूमा भैंसीको शारीरिक क्रियामा (Physiological function) असर गर्नुका साथै साँढेको शुक्राणुशोधनमा र भैंसीहरूको अण्डाशयको गतिविधिमा असर पर्ने हुँदा गोठहरूमा चौविसे घण्टा पानीको व्यवस्था तथा आहालको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्। भैंसीहरूले प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म ऋतुचक्रमा आउने गर्दछन् तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्। प्रायः सूक्ष्म ऋतुकाल (Silent heat) को लक्षण देखाउँछन्।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस्।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी, भेडा, बाखामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्टे रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले दाना र परालमा दुसीको संक्रमण भई पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउन सक्ने भएकोले दाना र पराललाई ओभानो ठाउँमा राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगन्ध राख्नुका साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुराहरूमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस, टक्सिन र जीवाणुको संक्रमण देखिने अनुकूल मौसम भएकोले नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरूलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. "बि" कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरू बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।
- बंगुरमा खोरत र स्वाइन फिभर विरूद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा तापक्रम २-३° सेल्सियस बढ्न सक्ने संभावना भएकोले माछालाई तनाव रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्ने र पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले माछापोखरीमा धमिलो पानी मिसिन नदिनुहोस्। साथै पोखरीको पानी निकासको लागि माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएमा दाना ओसिलो भई दुसी लाग्न सक्छ। यस्तो दाना खुवाउँदा माछामा कलेजो सुन्निएको समस्या (हेपाटोमा) हुन सक्ने भएकोले दानालाई सुख्खा तथा हावा खेल्ने कोठामा जुट वा प्लाष्टिकको बोरोमा प्याक गरि काठको फल्याक माथि राख्नुहोस्।
- वर्षातको पानीले पोखरीको खाद्यतत्व (Plankton) बगाएर कमी हुन सक्ने हुँदा पोखरीको पानीको पारदर्शिता हेरी घाम लागेको समय पारेर सिफारिस मात्रामा मलखाद प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २१, २२ भदौ २०७५, अवधि : २२ भदौ २०७५ — २८ भदौ २०७५

घाँसेबाली

- नेपियर घाँस लगाउने मौसम अनुकूल रहेकोले राम्रोसँग खनजोत गरिएको जग्गामा झारहरू हटाई २-३ आँखला भएको डाँठ ४५° कोणमा हुने गरि १ आँखला माटो मुनि, अर्को माटोको सतहमा र अर्को माटो माथि रहने गरि लगाउनुहोस्। हरेक विरुवाको फरक ९० से.मी. राखी त्यसको बिचमा १२० से.मी. को फरकमा डेस्मोडीयम अथवा भटमासे घाँस (दलहन जातका घाँस) लगाउनुहोस्।
- डाले घाँसको नर्सरीबाट विरुवा झिकी लगाउने समय भएकोले नर्सरीमा रहेका ६ देखि ९ महिना पुराना बकाइनो, इपिल इपिल, किम्बु आदिको विरुवा १ फिट गहिरो र १ फिट फराकिलो पुरानो खाल्डो (१ महिना पहिले खनेर मलखाद तथा माटो भरेको) मा पानी नजम्ने गरि विरुवा लगाउनुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले पानीले ढाकेको सीम ठाउँहरूको घाँसमा साईनाइड बिषको मात्रा बढी भई पशुलाई असर गर्न सक्ने भएकोले घाँसलाई घाममा दिनभर सुकाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसहरू जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि घाँसको बीउ जोहो गर्नुहोस्। बीउमा लुसी, कीरा, घुन, पुतली लगायतको समस्या छ भने घाममा राम्रोसँग सुकाउनुहोस्। साथै हिउँदे घाँस लगाउने जग्गाको खनजोत गरि तयारी गर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक २२

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २९ भदौ २०७५

अवधि: २९ भदौ २०७५— ४ असोज २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताका अधिकांश दिनहरूमा मध्य र पूर्वका पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूमा सामान्यतया बदलि रहने र पश्चिमी भेगका पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूमा आंशिकदेखि सामान्य बदली रहि मध्य र पूर्वका केहि स्थानहरूमा र पश्चिमका थोरै स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको सम्भावना छ।
- मध्य र पश्चिम तराईका जिल्लाहरूमा आंशिक देखि सामान्य रूपले बदलि रहने र साताभरि नै थोरै स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको सम्भावना छ।
- मकै भण्डारण गर्ने समयमा दानामा चिस्यानको प्रतिशत बढी भएमा घुन, पुतली र ढुसीले सजिलै आक्रमण गर्ने भएकोले मकै भण्डारण गर्नु भन्दा पहिला दानाको चिस्यान १२% भन्दा कम गराउन मकैलाई ३-४ दिन घाममा सुकाएर मात्र भण्डारण गर्नुहोस्।
- आगामी साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने, तापक्रम तथा आर्द्रतामा केहि वृद्धि हुने सम्भावना भएकोले उखु बालीको पातमा लाग्ने चुसाहा कीरा (Pyrilla) को प्रकोप हुन सक्छ, त्यसैले यस कीराको अनुगमन गर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाको अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि आवश्यकता अनुसार व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- तराईमा आलु लगाउने समय आउन लागेकोले सिफारिस गरिएका कुफ्रि सिन्धुरी, डेजिरे, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उज्ज्वल, खुमल उपहार मध्ये उपलब्ध जातहरूको गुणस्तरीय बीउ आवश्यक मात्रामा (५०-६५ के.जी. प्रति कट्टा) व्यवस्था गरि टुसाउन दिनुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्।
- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा तापक्रम १-२° सेल्सियस बढ्न सक्ने संभावना भएकोले माछालाई तनाव रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्ने र पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २२, २९ भदौ २०७५, अवधि : २९ भदौ २०७५ — ४ असोज २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु
२२ भदौ २०७५ देखि २८ भदौ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	२६२.७	२६.०-३४.०	२१.५-२४.०	९५-१००	८२-९७	-	-
मोरङ	७२	१६३.५	२९.२-३३.७	२४.४-२६.५	८०-९४	५२-८९	१.०-९.०	पुर्व
धनकुटा	१६८०	५३.६	२५.०-२९.३	१९.५-२०.५	८७-१००	६२-९३	०.५-१.०	उत्तर
संखुवासभा	११७०	१००.९	२२.०-२९.०	२०.०-२१.८	९२-१००	७८-९८	-	-
सुनसरी	२००	७७.६	२७.८-३५.०	२४.५-२५.५	७६-९६	६५-९२	-	-
सप्तरी	९१	११२.७	३१.५-३४.०	२५.५-२६.७	९५-८०	८०-९५	-	-
सिराहा	१३८	८३.८	३३.०-३४.५	२५.५-२७.०	७७-९५	७४-९१	-	-
दोलखा	१७५५	७३.३	२३.०-२८.०	१६.०-१९.५	९३-९८	८५-९७	-	-
महोत्तरी	१७२	८३.०	३२.०-३६.०	२५.७-२८.०	८६-९६	७७-९४	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	४१.१	२७.७-३३.५	२१.०-२३.५	८३-९६	७०-९१	-	-
बारा	१३०	१४८.१	३१.५-३५.०	२४.०-२६.०	८१-९८	६३-८४	०.५-३.५	पुर्व
धादिङ	१०८५	४२.६	२६.०-३२.०	२०.०-२२.०	९०-१००	७७-९३	-	-
चितवन	२५६	८२.५	२८.०-३५.०	२३.५-२६.२	९४-१००	९६-९८	-	-
कास्की	८२७	२५३.४	२४.५-३२.५	२१.०-२४.१	९३-९८	६२-८८	०.०-३.५	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	२०.३	१६.५-२२.५	६.५-११.०	७६-९१	६९-८३	-	-
पाल्पा	१०६७	१३.०	२२.५-३०.५	१८.०-२०.७	८७-९६	८०-९३	-	-
रुपन्देही	१०९	९३.९	३०.५-३४.३	२५.४-२७.६	७५-१००	६५-८५	१.०-६.०	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	२२.४	३१.४-३६.५	२५.४-२७.०	८५-९४	७८-९१	-	-
रुकुम	९१०	२५.०	३०.५-३३.०	२०.०-२३.०	९०-९५	७२-९१	-	-
दाङ	६३४	१०१.८	२६.८-३१.६	२२.०-२३.५	८२-९६	७१-८४	०.०-१.०	दक्षिण
बाँके	१६५	१८.४	३३.५-३८.२	२३.६-२६.४	७७-९८	६२-८४	१.०-४.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	३३.४	३०.४-३२.९	२१.०-२३.८	८३-९७	६२-७०	०.०-६.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	२८.४	२२.७-२७.१	१३.८-१६.०	७५-८७	४८-६४	१.०-२.५	पश्चिम
कैलाली	१८७	९६.७	३१.८-३४.८	२४.०-२६.८	५६-९५	६०-७८	०.०-१.०	उत्तर
डोटी	६५२	१३.१	३२.५-३४.५	२२.९-२४.६	८३-९२	५८-६५	०.५-१.५	उत्तर
दार्चुला	१०९७	१३४.३	२९.०-३२.४	२०.०-२३.२	९४-९८	७२-९१	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २२, २९ भदौ २०७५, अवधि : २९ भदौ २०७५ — ४ असोज २०७५

आगामी साता (२९ भदौ देखि ४ असोज २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्युनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्कादेखि मध्यम	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	आंशिकदेखि सामान्य रूपले बदली रहने		साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताभरि नै केहि स्थानमा हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का देखि मध्यम	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	सामान्यतया बदली रहने	मेघ गर्जन, मध्यम वर्षा	साताका अधिकांश दिनहरूमा सामान्यतया बदलि भई साताभरि नै थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यम वर्षाको सम्भावना देखिन्छ।
बाँके, कैलाली	हल्का	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	आंशिकदेखि सामान्यरूपले बदली रहने	मेघ गर्जन, मध्यम वर्षा	साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताभरि नै थोरै स्थानमा हल्कादेखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
धनकुटा	हल्का देखि मध्यम	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्यतया बदलि भई केहि स्थानमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का देखि मध्यम	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	सामान्यतया बदली रहने	मेघ गर्जन	साताभरि नै सामान्यतया बदलि भई केहि स्थानमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने देखिन्छ र मेघ गर्जन सहित थोरै स्थानमा वर्षा हुने सम्भावना देखिन्छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का देखि मध्यम	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	सामान्यतया बदली रहने	मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताभरि नै सामान्यतया बदलि भई केहि स्थानमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने देखिन्छ र मेघ गर्जन सहित थोरै स्थानमा वर्षा हुने सम्भावना देखिन्छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	आंशिकदेखि सामान्य रूपले बदली रहने	मेघ गर्जन	साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताभरि नै थोरै स्थानमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ र एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित वर्षा हुने सम्भावना देखिन्छ।
संखुवासभा	हल्का देखि मध्यम	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने	मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताभरि नै सामान्यतया बदलि भई केहि स्थानमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने देखिन्छ र मेघ गर्जन सहित थोरै स्थानमा वर्षा हुने सम्भावना देखिन्छ।
मुस्ताङ	हल्का देखि मध्यम	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	सामान्यतया बदली रहने		साताभरि नै सामान्यतया बदलि भई थोरै स्थानमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का	१-२° सेल्सियस बढ्ने देखिन्छ	१-२° सेल्सियस घट्ने देखिन्छ	आंशिकदेखि सामान्य रूपले बदली रहने		साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताभरि नै थोरै स्थानमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २२, २९ भदौ २०७५, अवधि : २९ भदौ २०७५ — ४ असोज २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- धान रोपेदेखि गाँज आउने अवस्था सम्मको धानखेतमा ५% मृत गुवा वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धान खेतमा पात वेरुवा कीरा (Leaf folder) ले नोकसानी गर्ने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फड्के कीरा लाग्ने अनुकूल समय भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा देखिएमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फेद कुहिने रोगको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानीको उचित निकासको प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा मरुवा रोगको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले यो रोग लागेमा कासु-बी (Kasugamycin-3%) २ एम.एल. वा वीम १ ग्राम वा हेक्जाकोनाजोल (Hexaconazole) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सम्पूर्ण पात भिजेगरि छर्नुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा रोगनाशक तथा कीटनाशक विषादी मौसमको अवस्था हेरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- मकै भण्डारण गर्ने समयमा दानामा चिस्यानको प्रतिशत बढी भएमा घुन, पुतली र दुसीले सजिलै आक्रमण गर्ने भएकोले मकै भण्डारण गर्नु भन्दा पहिला दानाको चिस्यान १२% भन्दा कम गराउन मकैलाई ३-४ दिन घाममा सुकाएर मात्र भण्डारण गर्नुहोस्।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने समय रहेकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- आगामी साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने, तापक्रम तथा आर्द्रतामा केहि वृद्धि हुने सम्भावना भएकोले उखुबालीको पातमा लाग्ने चुसाहा कीरा (Pyrilla) को प्रकोप हुन सक्छ, त्यसैले यस कीराको अनुगमन गर्नुहोस्।

चित्र: धानको पातमा मरुवाको पोप्लाहरू

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोपको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले बगैँचाहरुमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाको अनुगमन गर्न, भालेको लागि पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) तथा तरकारी बालीहरुमा क्यु-ट्रेक (Cue-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरुलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नुहोस्। १-१ महिनाको अन्तरालमा जोनाट्रेक, क्युट्रेक, फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप फेर्दै जानुहोस्। झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नुहोस् र ४ महिनापछि पुनः उल्लेखित संख्या थप्दै जानुहोस्। पहिलो वर्ष प्रथम पटक प्रति हेक्टर १०० र ४ महिनापछि अर्को ७५ वटा, त्यसै गरी दोश्रो वर्ष पहिलो पटक ७५ र ४ महिनापछि पुनः अर्को ७५ तथा तेश्रो वर्ष देखि हरेक वर्ष पहिलो पटक ७५ र ४ महिनापछि ५० वटाको दरले सेरानोक बेट स्टेसन प्रयोग गर्दै जानुहोला।
- कागतीमा जरा कुहिने, ओइलाउने तथा धुले ढुसीको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानी निकासको उचित प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना सँगै केराको बोट ओइलाउने रोगको प्रकोप बढ्ने हुँदा व्यवस्थापनका उचित विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- साताभरि नै हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले आँप, लिचि, भुईँकटहर, अनार, रुखकटहर, अम्बा, कागती, सुन्तला, मौसम, एभोकाडो, अलैंची तथा कफी बगैँचामा पानी जम्न नदिनुहोस्।
- आँपमा ईनाचिङ्ग विधिबाट कलमी गर्ने उपयुक्त समय भएकोले कलमी गर्नुहोस् र नर्सरीमा उच्च आर्द्रता (८०-९० प्रतिशत) कायम गर्नुहोस्।
- अम्बामा गुटी (Air layering) विधिबाट प्रसारण गर्न उपयुक्त समय भएकोले पानी नपरेको समय पारेर गुटी बाधनुहोस्।
- स्टोन/इपिकोटायल विधिबाट कलमी गरेको आँपको नर्सरीमा ८०-९० प्रतिशत भन्दा कम आर्द्रता भएमा बेला-बेलामा पानी छर्किनुहोस्। साथै कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट पलाएका मुनाहरु हटाउनुहोस्।

तरकारी बालीहरु

- तराईमा आलु लगाउने समय आउन लागेकोले सिफारिस गरिएका कुफ्रि सिन्धुरी, डेजिरे, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उज्ज्वल, खुमल उपहार मध्ये उपलब्ध जातहरुको गुणस्तरीय बीउ आवश्यक मात्रामा (५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठा) व्यवस्था गरि टुसाउन दिनुहोस्।
- तराईमा मकै लगाइएको जग्गामा मकै भित्राइसकेपछि गहिरो गरी खनजोत गरेर छोड्नुहोस् जसले गर्दा माटोमा रहेका धेरै कीरा र रोगको व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुग्छ र आलुबालीमा क्षति कम हुन्छ।
- तराईमा कोल्डस्टोरमा राखिएको बीउ आलु झिकी ओभानो ठाँउमा फिजाएर टुसाउन दिनुहोस्।
- उच्च पहाडमा आलुको पुतली (टोड्के कीरा, जोताहा कीरा) ले सामान्यतया भण्डारणमा ज्यादा नोक्सानी गर्ने भएकोले यसको नियन्त्रणको लागि बोझोको गानोको धुलो २ ग्राम प्रति के.जी. आलुको दरले मिसाउने वा तीतेपातीका टुक्रा आलुको तहमाथि राखिदिने वा बीउ आलुको हकमा मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्।
- संखुवासभा, मुस्ताङ र जुम्लाका उच्च पहाडी भेगहरुमा आलु भण्डारण गर्दा अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०° सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा बीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २२, २९ भदौ २०७५, अवधि : २९ भदौ २०७५ — ४ असोज २०७५

- तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट या र्याकमा फिजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुहोस्। यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुहोस्। लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५° सेल्सियस तापक्रममा २ हप्तासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा बाक्लिन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिझै गरी भण्डारण गर्नुहोस्।
- खुमल चौडापात, खुमल रातोपात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरूको तयारी बिरुवाहरू साँझपख सार्नुहोस् र मिनो अर्ली जातको मूला रोप्नुहोस्।
 - साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले मध्य पहाडी भेगमा काठमाण्डौं लोकल जातको काउलीको नर्सरी राख्दा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
 - साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले काउली, बन्दा जस्ता तरकारी वालीहरूको ब्याड राख्नुअघि माटोको उपचार गरि प्लाष्टिकको गुमोजभिन्न नर्सरी राखि पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
 - प्याजको सेट उत्पादनको लागि नासिक ५३ वा नासिक रेड जातका बीउ ४ अंगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुक्का माटोले हल्का पुर्नुहोस्। साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना भएकोले नर्सरीमा प्लाष्टिकको गुमोज बनाउनुहोस्।
 - हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानीमा पात थोप्ले रोग साथै लाही कीरा लाग्ने तथा बोडी र भटमासमा सिंदुरे रोग लाग्ने अनुकूल मौसम भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनको विधिहरू अपनाउनुहोस्। रोगको प्रकोप बढि भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादि (डाईथेन एम-४५), २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।
 - खराने वा धुले दुसी (Powdery mildew) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीवालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न उचित व्यवस्थापन विधिहरू अपनाउनुहोस्।
 - खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि बोट वरिपरि पानी नजम्ने गरि निकासको उचित प्रवन्ध मिलाउनुहोस् र रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
 - गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डडुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको अनुकूल मौसम भएकोले रोगको व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।
 - गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को लागि अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
 - भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गवारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्नुहोस्।
 - अदुवा वालीमा गानो कुहिने रोग देखिएकोमा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस् साथै रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (Bavistin) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ चोटी सम्म बोटको जरा भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।

अन्य

- बाली काटने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षति थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने वित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- यो समयमा मानिसमा जापानीज इन्सेफलाइटिस रोग देखिन सक्ने हुँदा बंगुरफार्ममा लामखुट्टेको रोकथाममा विशेष ध्यान पुर्याउनुहोस्। साथै फार्म, गोठ वरिपरि पानी जम्ने साना-साना खाडल पुर्नुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छ-छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर ख्वाउनुहोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए-नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्।

शंखे कीरा / चिप्ले कीरा

- शंखे तथा चिप्ले कीराहरूको संख्यामा वृद्धि भई अत्याधिक क्रियाशील हुने समय भएकोले यिनीहरूको संख्या कम पार्नको लागि शंखे/चिप्ली कीरा हिड्ने बाटो र बिरुवा/बारीको वरपर नुनको धुलो, सुख्खा काठको धुलो, अन्डाको बोक्राको टुक्रा साथै मानिस अथवा जनावरको रौं छर्नुहोस्। यिनीहरू लुकेर बस्ने ठाउँहरू जस्तै: झारपात, पात-पतिङ्गर, काठ तथा फोहर थुपारेको ठाउँलाई सफा राख्नुहोस्। साथै १ के.जी. गहुँको चोकर, ३० ग्राम नीलोतुथो वा मेटलडिहाईड (Metaldehyde ५%), ५० ग्राम चिनी वा मोलासिस चाहिँदो पानीमा मिसाएर बनाईएको विषादी पासो डल्लो पारेर साँझपख बिरुवाको वरपर राख्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा तापक्रम गत साता भन्दा १-२° सेल्सियस बढ्ने संभावना भएकोले गर्मीको बेलामा बढी दुधालु गाईभैंसीहरूलाई गर्मीको तनाव कम गर्न २-३ पटक पानी स्प्रे गरिदिनुहोस्।
- वातावरणीय तापक्रम २३.६° सेल्सियस भन्दा माथि भएका स्थानहरूमा भैंसीको शारीरिक क्रियामा (Physiological function) असर गर्नुका साथै साँढेको शुक्राणुशोधनमा र भैंसीहरूको अण्डाशयको गतिविधिमा असर पर्ने हुँदा गोठहरूमा चौविसै घण्टा पानीको व्यवस्था तथा आहालको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्। भैंसीहरूले प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म ऋतुचक्रमा आउने गर्दछन् तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्। प्रायः सूक्ष्म ऋतुकाल (Silent heat) को लक्षण देखाउँछन्।
- वर्षातको समयमा गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- वर्षातको समयमा दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुग्घर राख्नुका साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।

- वर्षायाममा सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने भएकोले दाना र परालमा दुसीको संक्रमण भई पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउन सक्ने भएकोले दाना र पराललाई ओभानो ठाउँमा राख्नुहोस्।
- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्री डार्ई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्री सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुराहरुमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस, टक्सिन र जीवाणुको संक्रमण देखिने अनुकुल मौसम भएकोले नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्। र संक्रमण रोकथामको लागि १ लिटर (४०% फर्मासिन) ९ लिटर पानीमा मिसाई फार्मको बाहिर र वरिपरि छर्कनुहोस्।
- गर्मीको तनाव कम गर्न कुखुराहरुलाई प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. "बि" कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरु विहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरूद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरुलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- आगामी साता तराईका जिल्लाहरुमा तापक्रम १-२° सेल्सियस बढ्न सक्ने संभावना भएकोले माछालाई तनाव रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्ने र पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरुमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले माछापोखरीमा धमिलो पानी मिसिन नदिनुहोस्। साथै पोखरीको पानी निकासको लागि माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएमा दाना ओसिलो भई दुसी लाग्न सक्छ। यस्तो दाना खुवाउँदा माछामा कलेजो सुन्निने समस्या (हेपाटोमा) हुन सक्ने भएकोले दानालाई सुख्खा तथा हावा खेल्ने कोठामा जुट वा प्लाष्टिकको बोरामा प्याक गरि काठको फल्याक माथि राख्नुहोस्।
- वर्षातको पानीले माछापोखरीको खाद्यतत्व (Plankton) बगाएर कमी हुन सक्ने हुँदा पोखरीको पानीको पारदर्शिता हेरी घाम लागेको समय पारेर सिफारिस मात्रामा मलखाद प्रयोग गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- नेपियर घाँस लगाउने मौसम अनुकुल रहेकोले राम्रोसँग खनजोत गरिएको जग्गामा झारहरु हटाई २-३ आँखला भएको डाँठ ४५° कोणमा हुने गरि १ आँखला माटो मुनि, अर्को माटोको सतहमा र अर्को माटो माथि रहने गरि लगाउनुहोस्। हरेक विरूवाको फरक ९० से.मी. राखी त्यसको बिचमा १२० से.मी. को फरकमा डेस्मोडीयम अथवा भटमासे घाँस (दलहन जातका घाँस) लगाउनुहोस्।
- डाले घाँसको नर्सरीबाट विरूवा झिकी लगाउने समय भएकोले नर्सरीमा रहेका ६ देखि ९ महिना पुराना बकाइनो, इपिल इपिल, किम्बु आदिको विरूवा १ फिट गहिरो र १ फिट फराकिलो पुरानो खाल्डो (१ महिना पहिले खनेर मलखाद तथा माटो भरेको) मा पानी नजम्ने गरि विरूवा लगाउनुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरुमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले पानीले ढाकेको सीम ठाउँहरुको घाँसमा साईनाइड बिषको मात्रा बढी भई पशुलाई असर गर्न सक्ने भएकोले घाँसलाई घाममा दिनभर सुकाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसहरु जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि घाँसको बीउ जोहो गर्नुहोस्। बीउमा दुसी, कीरा, घुन, पुतली लगायतको समस्या छ भने घाममा राम्रोसँग सुकाउनुहोस्। साथै हिउँदे घाँस लगाउने जग्गाको खनजोत गरि तयारी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २२, २९ भदौ २०७५, अवधि : २९ भदौ २०७५ — ४ असोज २०७५

वर्ष ४ अंक २३

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ५ असोज २०७५

अवधि: ५ असोज २०७५— ११ असोज २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताको सुरु तथा मध्य तिर सामान्य बदलि रही केहि स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम वर्षा भएता पनि साताको अन्त्यतिर आंशिक बदलि रहने देखिन्छ।
- धान बालीमा बाला पसाएपछि दुध भरिने अवस्थामा पतेरो कीरा (Rice gundhi bug) को प्रकोप देखिने हुँदा नोकसानी कम गर्नको लागि आवश्यकता अनुसार व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- मकै भण्डारण गर्ने समयमा दानामा चिस्यानको प्रतिशत बढी भएमा घुन, पुतली र ढुसीले सजिलै आक्रमण गर्ने भएकोले मकै भण्डारण गर्नु भन्दा पहिला दानाको चिस्यान १२% भन्दा कम गराउन मकैलाई ३-४ दिन घाममा सुकाएर मात्र भण्डारण गर्नुहोस्।
- आगामी साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने, तापक्रम तथा आर्द्रतामा केहि वृद्धि हुने सम्भावना भएकोले उखु बालीको पातमा लाग्ने चुसाहा कीरा (Pyrrilla) को प्रकोप हुन सक्छ, त्यसैले यस कीराको अनुगमन गर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाको अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि आवश्यकता अनुसार व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- मध्यपहाडमा साताको अन्त्यतिर मौसम अनुकूल रहने संभावना भएकोले भदौ महिनामा बारीमा लगाएको आलुको पहिलो गोडाइ गरि ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपट्रेस गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्।
- हिउँदे घाँस लगाउने जग्गाको खनजोत गरि तयारी गर्नुहोस्।
- माछापालनबाट राम्रो उत्पादन लिन माछापोखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २३, ५ असोज २०७५, अवधि : ५ असोज २०७५ — ११ असोज २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु
२९ भदौ २०७५ देखि ४ असोज २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	८३.०	३१.०-३५.५	२१.५-२३.०	९२-१००	८४-९७	-	-
मोरङ	७२	४२.०	३२.०-३५.३	२४.०-२६.६	८०-९४	४३-६७	१.०-४.०	पुर्व
धनकुटा	१६८०	२२.७	२४.५-३०.०	१८.९-२०.२	७६-९८	६५-९०	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	५८.२	२३.५-२९.५	१९.५-२१.९	८८-९८	८०-९६	-	-
सुनसरी	२००	७८.०	३१.०-३५.५	२३.०-२४.५	८०-९६	८०-९२	-	-
सप्तरी	९१	४९.२	३०.०-३५.०	२५.०-२७.७	८५-९९	८५-९०	-	-
सिराहा	१३८	८६.२	३१.५-३४.५	२४.०-२६.०	८४-९३	७९-८९	-	-
दोलखा	१७५५	१७.२	२५-२८	१५.५-१७.०	९२-९८	८१-९७	-	-
महोत्तरी	१७२	१३.०	३२.०-३५.४	२५.५-२८.०	८५-९६	७७-९०	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	१३.३	३०.९-३४.५	२०.५-२२.१	८२-९३	८०-९१	-	-
बारा	१३०	९९.६	३२.५-३५.५	२३.५-२४.५	७५-९५	५२-७९	०.०-२.०	उत्तर
धादिङ	१०८५	५.२	३०.५-३२.०	२०.०-२०.५	८५-१००	७५-८६	-	-
चितवन	२५६	५५.७	३२.१-३४.३	२३.६-२४.३	९९-१००	८७-९७	-	-
कास्की	८२७	१३२.०	३०.५-३२.४	२०.२-२१.४	८७-९९	५४-६९	०.०-४.०	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	१०.९	१८.०-२२.०	४.५-७.५	८२-९१	६८-९१	-	-
पाल्पा	१०६७	४.३	२६.४-३१.२	१७.४-१९.५	८८-९७	८४-९४	-	-
रुपन्देही	१०९	३.७	३२.४-३५.३	२४.८-२६.२	७५-९४	६०-७५	१.०-५.०	पुर्व
कपिलवस्तु	९४	२.४	३१.०-३४.०	२४.८-२५.९	८५-९४	७८-९१	-	-
रुकुम	९१०	१.०	२४.२-३२.०	१९.०-२१.५	८३-९२	६५-८९	-	-
दाङ	६३४	२४.४	३०.२-३२.६	२०.०-२३.०	८४-९५	५५-७१	०.५-१.०	पुर्व
बाँके	१६५	३८.७	३५.२-३७.५	२१.५-२५.०	८६-९४	५९-७१	०.०-२.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	४.९	३१.३-३३.२	१९.९-२२.७	८०-९१	५२-६७	१.५-१२.५	दक्षिण
जुम्ला	२३००	१.६	२४.४-२८.०	९.०-१४.७	६१-७८	३५-४७	०.०-३.५	पश्चिम
कैलाली	१८७	७५.२	३२.६-३५.०	२३.०-२४.०	७९-९८	६०-७२	०.०-१.०	उत्तर
डोटी	६५२	१.४	३३.५-३५.५	२०.५-२२.६	७६-८४	४७-५९	०.०-१.५	उत्तर
दार्चुला	१०९७	२१.२	३०.०-३१.०	१७.०-१९.६	७२-९१	९२-९९	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २३, ५ असोज २०७५, अवधि : ५ असोज २०७५ — ११ असोज २०७५

आगामी साता (५ असोज देखि ११ असोज २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृष्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का देखि मध्यम	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्य बदली		साताका अधिकांश दिनहरूमा सामान्य बदलि भई साताभरि नै केहि स्थानमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताको शुरु तथा मध्यतिर केहि स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने सम्भावना देखिन्छ।
बाँके, कैलाली	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताभरि नै केहि स्थानमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
धनकुटा	हल्का देखि मध्यम	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्य बदली	मेघ गर्जन	साताभरि नै सामान्यतया बदलि भई केहि स्थानमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जन	साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताको शुरु तथा मध्यतिर केहि स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने सम्भावना देखिन्छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया बदली	मेघ गर्जन	साताका अधिकांश दिनहरूमा सामान्य बदलि भई साताभरि नै केहि स्थानमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का देखि मध्यम	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जन	साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताभरि नै केहि स्थानमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने देखिन्छ।
संखुवासभा	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जन	साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताको शुरु तथा मध्यतिर केहि स्थानमा हल्का हिमपात वा वर्षा हुने देखिन्छ।
मुस्ताङ	हल्का	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताको शुरु तथा मध्यतिर केहि स्थानमा हल्का हिमपात वा वर्षा हुने देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताको शुरु तथा मध्यतिर केहि स्थानमा हल्का हिमपात वा वर्षा हुने देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २३, ५ असोज २०७५, अवधि : ५ असोज २०७५ — ११ असोज २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- धान बालीमा बाला पसाएपछि दुध भरिने अवस्थामा पतेरो कीरा (Rice gundhi bug) को प्रकोप देखिने हुँदा नोक्सानी कम गर्नको लागि खेत भित्र तथा वरपरको झारपात गोडमेल गरी पतेरोको बैकल्पिक आश्रय नष्ट गर्ने; प्रकाश पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीरालाइ मार्ने; डर्टी ट्राप (Dirty trap) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान खेतमा ५% मृत गुवा/सेतो बाला वा प्रति मिटर एउटा कीराको फुलको झुण्ड वा प्रति मिटर एउटा बयस्क कीरा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धान खेतमा पात वेरुवा कीरा (Leaf folder) ले नोक्सानी गर्ने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फड्के कीरा लाग्ने अनुकूल समय भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा देखिएमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा मरुवा रोगको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले यो रोग लागेमा कासु-बी (Kasugamycin-3%) २ एम.एल. वा वीम १ ग्राम वा हेक्जाकोनाजोल (Hexaconazole) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सम्पूर्ण पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएका स्थानहरूमा रोगनाशक तथा कीटनाशक विषादी मौसमको अवस्था हेरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- मकै भण्डारण गर्ने समयमा दानामा चिस्यानको प्रतिशत बढी भएमा घुन, पुतली र दुसीले सजिलै आक्रमण गर्ने भएकोले मकै भण्डारण गर्नु भन्दा पहिला दानाको चिस्यान १२% भन्दा कम गराउन मकैलाई ३-४ दिन घाममा सुकाएर मात्र भण्डारण गर्नुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने समय रहेकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- आगामी साताका अधिकांश दिनहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने, तापक्रम तथा आर्द्रता उच्च रहने समय भएकोले उखुबालीको पातमा लाग्ने चुसाहा कीरा (Pyrilla) को प्रकोप हुन सक्छ, त्यसैले यस कीराको अनुगमन गर्नुहोस्।

चित्र: धानको पातमा मरुवाको थोप्साहरू

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोपको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले बगैँचाहरुमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाको अनुगमन गर्न, भालेको लागि पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) तथा तरकारी बालीहरुमा क्यु-ट्रेक (Cue-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरुलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नुहोस्। १-१ महिनाको अन्तरालमा जोनाट्रेक, क्युट्रेक, फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप फेर्दै जानुहोस्। झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बेटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नुहोस् र ४ महिनापछि पुनः उल्लेखित संख्या थप्दै जानुहोस्। पहिलो वर्ष प्रथम पटक प्रति हेक्टर १०० र ४ महिनापछि अर्को ७५ वटा, त्यसै गरी दोश्रो वर्ष पहिलो पटक ७५ र ४ महिनापछि पुनः अर्को ७५ तथा तेश्रो वर्ष देखि हरेक वर्ष पहिलो पटक ७५ र ४ महिनापछि ५० वटाको दरले सेरानोक बेट स्टेसन प्रयोग गर्दै जानुहोला।
- कागतीमा जरा कुहिने, ओइलाउने तथा धुले ढुसीको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले पानी निकासको उचित प्रवन्ध गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- आँपमा ईनार्चिङ्ग विधिबाट कलमी गर्ने उपयुक्त समय भएकोले कलमी गर्नुहोस् र नर्सरीमा उच्च आर्द्रता (८०-९० प्रतिशत) कायम गर्नुहोस्। साथै कलमी गरेको भागभन्दा तलबाट पलाएका मुनाहरु हटाउनुहोस्।
- अम्बामा गुटी (Air layering) विधिबाट प्रसारण गर्न उपयुक्त समय भएकोले पानी नपरेको समय पारेर गुटी बाधनुहोस्।

तरकारी बालीहरु

- तराईमा आलु लगाउने समय आउन लागेकोले सिफारिस गरिएका कुफ्रि सिन्धुरी, डेजिरे, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उज्ज्वल, खुमल उपहार मध्ये उपलब्ध जातहरुको गुणस्तरीय बीउ आवश्यक मात्रामा (५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठा) व्यवस्था गरि टुसाउन दिनुहोस्।
- तराईमा मकै भित्राइसकेपछि गहिरो गरी खनजोत गरेर छोड्नुहोस् जसले गर्दा माटोमा रहेका धेरै कीरा र रोगको व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुग्छ र आलुबालीमा क्षति कम हुन्छ।
- तराईमा कोल्डस्टोरमा राखिएको बीउ आलु झिकी ओभानो ठाँउमा फिजाएर टुसाउन दिनुहोस्।
- मध्यपहाडमा साताको अन्त्यतिर मौसम अनुकूल रहने संभावना भएकोले भदौ महिनामा बारीमा लगाएको आलुको पहिलो गोडाइ गरि ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- खुमल चौडापात, खुमल रातोपात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरुको तयारी बिरुवाहरु साँझपख सार्नुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरुमा हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले मध्य पहाडी भेगमा काठमाण्डौ लोकल जातको काउलीको नर्सरी राखदा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- साताका अधिकांश दिनहरुमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरुको ब्याड राख्नुअघि माटोको उपचार गरि प्लाष्टिकको गुमोजभिन्न नर्सरी राखि पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस्।
- प्याजको सेट उत्पादनको लागि नासिक ५३ वा नासिक रेड जातका बीउ ४ अंगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुट्टा माटोले हल्का पुर्नुहोस्। साताका अधिकांश दिनहरुमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षाको संभावना भएकोले नर्सरीमा प्लाष्टिकको गुमोज बनाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २३, ५ असोज २०७५, अवधि : ५ असोज २०७५ — ११ असोज २०७५

- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानीमा पात थोप्ले रोग साथै लाही कीरा लाग्ने तथा बोडी र भटमासमा सिंदुरे रोग लाग्ने अनुकूल मौसम भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनको विधिहरू अपनाउनुहोस्। रोगको प्रकोप बढि भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादि (डाईथेन एम-४५), २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- खराने वा धुले दुसी (Powdery mildew) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न उचित व्यवस्थापन विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि बोट वरिपरि पानी नजम्ने गरि निकासको उचित प्रबन्ध मिलाउनुहोस् र रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा आगामी साता सापेक्षिक आर्द्रता बढ्न सक्ने संभावना भएकोले गोलभेंडामा धुले दुसी (Powdery mildew) रोगको नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित उपायहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डढुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको अनुकूल मौसम भएकोले रोगको व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को लागि अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।
- अदुवा बालीमा गानो कुहिने रोग देखिएमा पानी निकासको उचित व्यवस्था गर्नुहोस् साथै रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (Bavistin) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ पटकसम्म बोटको जरा भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ्ग गर्नुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- यो समयमा मानिसमा जापानीज इन्सेफलाईटिस रोग देखिन सक्ने हुँदा बंगुरफार्ममा लामखुट्टेको रोकथाममा विशेष ध्यान पुर्याउनुहोस्। साथै फार्म, गोठ वरिपरि पानी जम्ने साना-साना खाडल पुर्नुहोस्। र लामखुट्टे रोकथामको लागि कीटनाशक विषादी (Insecticides) नजिकैको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयबाट प्राप्त गर्नुहोस्।

मौरी

- वर्षातको समय भएकोले चाकामा मौरीको खाना (मह र पराग) छ/छैन नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यो समयमा मौरीलाई चरन कम हुने हुनाले घरभित्र खाना नभएमा चिनी चास्नी बनाएर ख्वाउनहुोस्। मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए-नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- स्थानीय हावापानी सुहाउँदो पशुपालन गर्नुहोस् र स्थानीय पशुको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सिफारिस गरिएका पशुका उन्नत जातहरूसँग क्रस गराउनुहोस्।
- चाडपर्व नजिकै आउन लागेकोले छिमेकी देशहरूबाट खसी, बोका, भेडा, च्याङ्गा आदि आयात हुने हुँदा पिपिआर/खोरेत रोग भित्रिने संभावना बढी हुन्छ। त्यसकारण आफ्ना घरमा पालिएका खसी, बोका, बाखा र भेडा च्याङ्गाहरूमा पिपिआर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्।
- गर्मीको बेला बढी दुधालु गाईभैंसीहरूलाई गर्मीको तनाव कम गर्न २-३ पटक पानी स्प्रे गरिदिनुहोस्।
- वातावरणीय तापक्रम २३.६° सेल्सियस भन्दा माथि भएका स्थानहरूमा भैंसीको शारीरिक क्रियामा (Physiological function) असर गर्नुका साथै साँढेको शुक्राणुशोधनमा र भैंसीहरूको अण्डाशयको गतिविधिमा असर पर्ने हुँदा गोठहरूमा चौविसै घण्टा पानीको व्यवस्था तथा आहालको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्। भैंसीहरूले प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म ऋतुचक्रमा आउने गर्दछन् तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्। प्रायः सूक्ष्म ऋतुकाल (Silent heat) को लक्षण देखाउँछन्।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुग्घर राख्नुका साथै ग्लिसिरिन र पोभिडिन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलामा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढि हुने संभावना भएकोले दाना र परालमा टुसीको संक्रमण भई पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउन सक्ने भएकोले दाना र पराललाई ओभानो ठाउँमा राख्नुहोस्।
- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुराहरूमा सेतो छेर्ने, कक्सिडियोसिस, टक्सिन र जीवाणुको संक्रमण देखिने अनुकूल मौसम भएकोले नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्। र संक्रमण रोकथामको लागि १ लिटर (४०% फर्मालिन) ९ लिटर पानीमा मिसाई फार्मको बाहिर र वरिपरि छर्कनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा पालिएका कुखुराहरूमा गर्मीको तनाव कम गर्न प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. "बि" कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेश खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरू बिहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालिदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- माछापालनबाट राम्रो उत्पादन लिन माछापोखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- माछालाई तनाव रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्ने र पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

- साताका अधिकांश दिनहरुमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले माछापोखरीमा धमिलो पानी मिसिन नदिनुहोस्। साथै पोखरीको पानी निकासको लागि माछाको साइज अनुसारको जाली लगाई निकासको उचित व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएमा दाना ओसिलो भई दुसी लाग्न सक्छ। यस्तो दाना खुवाउँदा माछामा कलेजो सुन्निने समस्या (हेपाटोमा) हुन सक्ने भएकोले दानालाई सुख्खा तथा हावा खेल्ने कोठामा जुट वा प्लाष्टिकको बोरामा प्याक गरि काठको फल्याक माथि राख्नुहोस्।
- वर्षातको पानीले माछापोखरीको खाद्यतत्व (Plankton) बगाएर कमी हुन सक्ने हुँदा पोखरीको पानीको पारदर्शिता हेरी घाम लागेको समय पारेर सिफारिस मात्रामा मलखाद प्रयोग गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- हिउँदे घाँसहरु जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि घाँसको बीउ जोहो गर्नुहोस्। बीउमा दुसी, कीरा, घुन, पुतली लगायतको समस्या छ भने घाममा राम्रोसँग सुकाउनुहोस्। साथै हिउँदे घाँस लगाउने जग्गाको खनजोत गरि तयारी गर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक २४

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १२ असोज २०७५

अवधि: १२ असोज २०७५— १८ असोज २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताभरि नै पूर्वी र मध्य भुभागतिर आंशिक बदलि देखी केहि समय सामान्यतया बदलि हुने र केहि स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ भने पश्चिमी भुभागमा सामान्यतया सफा देखि आंशिक बदलि भई साताको सुरुतिर एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
- यस वर्ष मनसुनको उत्तरार्द्धतिर आईसकेकोले साताको अन्त्य सम्ममा नेपालको पश्चिमी भुभागवाट मनसुन बाहिरिने संभावना देखिन्छ।
- धानखेतमा मिली बगको प्रकोप सामान्य भन्दा बढी छ भने प्रकोप कम गर्न धान खेतभित्र र वरिपरि रहेका घाँसपातहरु हटाउने र खेतमा पानीको सतह (५-७ से. मी.) कायम राखिराखुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल वालीमा फल कुहाउने औँसाको अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि आवश्यकता अनुसार व्यवस्थापनका विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौमा बारी जग्गामा लगाईएको आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिएमा सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा आवश्यकता अनुसार क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरु ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरु ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरु राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्।
- माछापालनवाट राम्रो उत्पादन लिन माछापोखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरुसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २४, १२ असोज २०७५, अवधि : १२ असोज २०७५ — १८ असोज २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

५ असोज २०७५ देखि ११ असोज २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	१४.९	२८.५-३४.५	२१.०-२४.०	९९-१००	८५-९९	-	-
मोरङ	७२	३.०	३१.०-३४.७	२४.४-२६.५	७०-९१	४८-७२	१.०-६.०	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	२०.२	२७.४-२९.३	१८.६-२०.०	७२-१००	६१-७६	०.०-१.०	उत्तर
संखुवासभा	११७०	६२.३	२६.०-२८.०	२०.०-२१.५	८५-१००	८१-९७	-	-
सुनसरी	२००	२५.०	३१.५-३४.२	२२.५-२५.८	८२-८९	७३-८६	-	-
सप्तरी	९१	८.२	३०.५-३३.५	२५.५-२७.०	८६-९०	७७-८६	-	-
सिराहा	१३८	१२.०	३१.५-३४.०	२४.०-२६.०	७४-८७	७१-८६	-	-
दोलखा	१७५५	८.४	२४.०-२८.५	१२.०-१७.५	९३-९८	८०-९२	-	-
महोत्तरी	१७२	२.५	३१.५-३५.०	२४.०-२८.०	७९-९६	७४-९०	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	८.४	३०.६-३३.१	१९.५-२१.४	७९-९५	६०-८०	-	-
बारा	१३०	४.०	३०.५-३४.५	२३.०-२५.४	७४-९१	५५-७५	०.०-२.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	१०.८	२६.७-३१.५	१९.३-२१.३	८६-९२	७७-८८	-	-
चितवन	२५६	१४.१	३०.४-३५.३	२२.३-२५.०	९६-९९	८७-९५	-	-
कास्की	८२७	७७.६	२४.७-३१.१	२०.३-२२.४	९०-९७	६१-८५	०.०-३.५	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	१.९	१५.०-२१.५	५.०-७.५	८६-९१	६८-८६	-	-
पाल्पा	१०६७	१७.३	२२.७-३१.५	१७.०-१९.०	८८-९८	८२-९४	-	-
रुपन्देही	१०९	फाटफुट	३१.५-३५.०	२४.६-२६.५	७०-८५	५५-७०	१.०-६.०	पुर्व
कपिलवस्तु	९४	०.०	२९.७-३३.२	२४.६-२६.२	८४-९५	८०-९४	-	-
रुकुम	९१०	२.०	२४.०-३२.५	१९.५-२१.०	८८-९७	७४-९५	-	-
दाङ	६३४	३.८	२७.२-३२.०	२१.२-२३.०	७६-९२	६२-७८	०.५-३.०	पुर्व
बाँके	१६५	फाटफुट	३२.५-३६.२	२३.४-२५.२	७६-९५	६१-८२	१.०-४.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	२५.८	२५.०-३२.०	२१.३-२२.०	८४-९८	६१-८७	०.०-०.४	दक्षिण
जुम्ला	२३००	४.१	१५.८-२५.६	११.६-१८.५	६५-९०	४८-८२	०.०-४.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	१४०.०	२९.२-३४.०	२२.०-२४.०	९२-९६	६५-८२	०.०-१.०	उत्तर
डोटी	६५२	२६.७	२६.०-३३.५	२०.६-२२.५	८३-९६	५६-८८	०.०-१.५	उत्तर
दार्चुला	१०९७	४२.०	२१.३-३१.७	१७.४-२०.०	९१-९८	४२-९६	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २४, १२ असोज २०७५, अवधि : १२ असोज २०७५ — १८ असोज २०७५

आगामी साता (१२ असोज देखि १८ असोज २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (धाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक तथा दिउँसो पछि केहि समय सामान्य बदलि भई १-२ स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका अधिकांश समय सामान्यतया सफा तथा केहि समय आंशिक बदलि भई साताको सुरुतिर १-२ स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
बाँके, कैलाली	हल्का	महत्वपूर्ण परिवर्तन हुने देखिदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका अधिकांश समय सामान्यतया सफा तथा केहि समय आंशिक बदलि भई साताको सुरुतिर १-२ स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
धनकुटा	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्य बदली	मेघ गर्जन	साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक तथा दिउँसो पछि केहि समय सामान्य बदलि भई १-२ स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जन	साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक तथा दिउँसो पछि केहि समय सामान्य बदलि भई १-२ स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा देखि आंशिक बदली	मेघ गर्जन	साताका अधिकांश समय सामान्यतया सफा देखि आंशिक बदलि भई साताको सुरुतिर १-२ स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा देखि आंशिक बदली	मेघ गर्जन	साताका अधिकांश समय सामान्यतया सफा देखि आंशिक बदलि भई साताको सुरुतिर १-२ स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
संखुवासभा	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा देखि आंशिक बदली	मेघ गर्जन	साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक तथा दिउँसो पछि केहि समय सामान्य बदलि भई १-२ स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
मुस्ताङ	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका अधिकांश समय सामान्यतया सफा तथा केहि समय आंशिक बदलि भई साताको सुरुतिर १-२ स्थानमा हल्का हिमपात वा वर्षा हुने देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका अधिकांश समय सामान्यतया सफा तथा केहि समय आंशिक बदलि भई साताको सुरुतिर १-२ स्थानमा हल्का हिमपात वा वर्षा हुने देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २४, १२ असोज २०७५, अवधि : १२ असोज २०७५ — १८ असोज २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- धान बालीमा बाला पसाएपछि दुध भरिने अवस्थामा पतेरो कीरा (Rice gundhi bug) को प्रकोप देखिने हुँदा नोक्सानी कम गर्नको लागि खेत भित्र तथा वरपरको झारपात गोडमेल गरी पतेरोको बैकल्पिक आश्रय नष्ट गर्ने; प्रकाश पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीरालाइ मार्ने; डर्टी ट्राप (Dirty trap) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान खेतमा पात वेरुवा कीरा (Leaf folder) ले नोक्सानी गर्ने समय भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनका विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- धानबालीमा फडुके कीरा लाग्ने अनुकूल समय भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा देखिएमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरु अपनाउनुहोस्।

- धानबालीमा मरुवा रोगको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले यो रोग लागेमा कासु-बी (Kasugamycin-3%) २ एम.एल. वा वीम १ ग्राम वा हेक्जाकोनाजोल (Hexaconazole) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सम्पूर्ण पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

चित्र: धानको पातमा मरुवाको योन्साह

- वर्षा कम भएसँगै धानबालीमा चिस्यानको कमी तथा खाद्यतत्वको कमी भएका स्थानहरुमा खैरो थोप्ले रोग देखिने हुँदा यसको प्रकोप भएका स्थानहरुमा सिँचाई गरि डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस्।

चित्र: धानको खैरो थोप्ले रोग

- धानखेतमा मिली बगको प्रकोप सामान्य भन्दा बढी छ भने प्रकोप कम गर्न धान खेतभित्र र वरिपरि रहेका घाँसपातहरु हटाउने र खेतमा पानीको सतह से ७—५). मीकायम राखिराख (ुहोस्। कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा अन्तिम विकल्पको रूपमा इमिडाक्लोरोपिड Imidachlorpid 17.8% SCएम १ (. एलप्रति लिटर . पानीमा मिसाई नोक्सानी भएको ठाँउ र वरिपरी साँझको समयमा छर्नुहोस्।

- हिउँदे मकै लगाउने समय भएकोले तराई तथा भित्री मधेशको लागि रामपुर कम्पोजिट, पोशिलो मकै-२, रामपुर हाइब्रिड-२, रामपुर हाइब्रिड-४, रामपुर हाइब्रिड-६, रामपुर हाइब्रिड-८, रामपुर हाइब्रिड-१० र मध्य पहाडकोलागि मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोशिलो मकै-१, देउती, शितला मध्ये उपलब्ध जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट १ के.जी. प्रति कट्टा वा १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- मध्य पहाडमा मुसुरो लगाउने समय भएकोले सिफारिस गरिएका जातहरु-महेश्वरभारती, शिशिर, शिखर, सिमल, सिम्रिक तथा सिन्दुर मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५—२.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि प्रयास चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २४, १२ असोज २०७५, अवधि: १२ असोज २०७५ — १८ असोज २०७५

- सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने समय रहेकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- तापक्रम तथा आर्द्रता उच्च रहने समय भएकोले उखुबालीको पातमा लाग्ने चुसाहा कीरा (Pyrrilla) को प्रकोप हुन सक्छ, त्यसैले यस कीराको अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोपको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले बगैँचाहरूमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाको अनुगमन गर्न, भालेको लागि पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) तथा तरकारी बालीहरूमा क्यु-ट्रेक (Cue-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नुहोस्। १-१ महिनाको अन्तरालमा जोनाट्रेक, क्युट्रेक, फेमिल्युर र डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप फेर्दै जानुहोस्। झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने वित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नुहोस् र ४ महिनापछि पुनः उल्लेखित संख्या थप्दै जानुहोस्। पहिलो वर्ष प्रथम पटक प्रति हेक्टर १०० र ४ महिनापछि अर्को ७५ वटा, त्यसै गरी दोश्रो वर्ष पहिलो पटक ७५ र ४ महिनापछि पुनः अर्को ७५ तथा तेस्रो वर्ष देखि हरेक वर्ष पहिलो पटक ७५ र ४ महिनापछि ५० वटाको दरले सेरानोक बेट स्टेसन प्रयोग गर्दै जानुहोला।

तरकारी बालीहरू

- तराईमा आलु लगाउने समय आउन लागेकोले सिफारिस गरिएका कुफ्रि सिन्धुरी, डेजिरे, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उज्ज्वल, खुमल उपहार मध्ये उपलब्ध जातहरूको गुणस्तरीय वीउ आवश्यक मात्रामा (५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठा) व्यवस्था गरि टुसाउन दिनुहोस्।
- तराईमा मकै भित्राइसकेपछि गहिरो गरी खनजोत गरेर छोड्नुहोस् जसले गर्दा माटोमा रहेका धेरै कीरा र रोगको व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुग्छ र आलुबालीमा क्षति कम हुन्छ।
- तराईमा कोल्डस्टोरमा राखिएको वीउ आलु झिकी ओभानो ठाँउमा फिजाएर टुसाउन दिनुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौ महिनामा बारीमा लगाएको आलुको पहिलो गोडाइ गर्न मौसम अनुकूल रहने भएकोले गोडमेल र उकेरा लगाउँदा ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौमा बारी जग्गामा लगाईएको आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिएमा सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा आवश्यकता अनुसार क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस्।
- खुमल चौडापात, खुमल रातोपात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरूको तयारी विरुवाहरू साँझपख सार्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २४, १२ असोज २०७५, अवधि : १२ असोज २०७५ — १८ असोज २०७५

- प्याजको सेट उत्पादनको लागि नासिक ५३ वा नासिक रेड जातका बीउ ४ अंगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुक्का माटोले हल्का पुर्नुहोस्।
- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानीमा पात थोप्ले रोग साथै लाही कीरा लाग्ने अनुकूल मौसम भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनको विधिहरु अपनाउनुहोस्। रोगको प्रकोप बढि भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादि (डाईथेन एम-४५), २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- खराने वा धुले दुसी (Powdery mildew) रोग फैलन मौसम अनुकूल रहने हुँदा तरकारीबालीमा यसको प्रकोप न्यूनीकरण गर्न उचित व्यवस्थापन विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगी बोटहरु हटाउनुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- आगामी साता मध्यपहाडमा गोलभेंडामा धुले दुसी (Powdery mildew) रोगको लागि सापेक्षिक आर्द्रता अनुकूल रहने भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित उपायहरु अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डडुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको अनुकूल मौसम भएकोले रोगको व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को लागि अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (*Chlorantraniliprole* १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (*Spinosad* ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर सौंझपख छर्नुहोस्।
- अदुवा बालीमा गानो कुहिने रोग देखिएमा रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (*Bavistin*) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ पटकसम्म बोटको जरा भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ्ग गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्नु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्नुहोस्।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सबई वा एट्सो तेल १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरु टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरु लागेमा यिनीहरुबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरु जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- यो समयमा मानिसमा जापानीज इन्सेफलाईटिस रोग देखिन सक्ने हुँदा बंगुरफार्ममा लामखुट्टेको रोकथाममा विशेष ध्यान पुर्याउनुहोस्। साथै फार्म, गोठ वरिपरि पानी जम्ने साना-साना खाडल पुर्नुहोस्। र लामखुट्टे रोकथामको लागि कीटनाशक विषादी (Insecticides) नजिकैको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयबाट प्राप्त गर्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- स्थानीय हावापानी सुहाउँदो पशुपालन गर्नुहोस् र स्थानीय पशुको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सिफारिस गरिएका पशुका उन्नत जातहरूसँग क्रस गराउनुहोस्।
- चाडपर्व नजिकै आउन लागेकोले छिमेकी देशहरूबाट खसी, बोका, भेडा, च्याङ्गा आदि आयात हुने हुँदा पिपिआर/खोरेत रोग भित्रिने संभावना बढी हुन्छ। त्यसकारण आफ्ना घरमा पालिएका खसी, बोका, बाखा र भेडा च्याङ्गाहरूमा पिपिआर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै नयाँ पशुवस्तु बथानमा मिसाउनु भन्दा पहिले कम्तीमा पनि सात दिनसम्म अलगगै राख्नुहोस्।
- वातावरणीय तापक्रम २३.६° सेल्सियस भन्दा माथि भएका स्थानहरूमा भैंसीको शारीरिक क्रियामा (Physiological function) असर गर्नुका साथै साँढेको शुक्राणुशोधनमा र भैंसीहरूको अण्डाशयको गतिविधिमा असर पर्ने हुँदा गोठहरूमा चौविसै घण्टा पानीको व्यवस्था तथा आहालको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्। भैंसीहरूले प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म ऋतुचक्रमा आउने गर्दछन् तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्। प्रायः सूक्ष्म ऋतुकाल (Silent heat) को लक्षण देखाउँछन्।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगन्ध राख्नुका साथै ग्लिसिरिन र पोभिडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलमा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएमा दाना, भुस र परालमा ढुसीको संक्रमण हुने र पशु-वस्तुको पाचनक्रियामा समस्या आउने हुँदा दाना र पराललाई ओभानो ठाउँमा राख्नुहोस्।
- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- तराईका जिल्लाहरूमा पालिएका कुखुराहरूमा गर्मीको तनाव कम गर्न प्रति कुखुरा १०-२० एम.एल. "बि" कम्प्लेक्स वा इमिनोकेर/जिट्रेस खानेपानीमा दिनुहोस्। साथै दाना खाने भाँडाहरू विहान १० देखि बेलुका ४ बजेसम्म १ फिट माथि उचालीदिनुहोस् र बेलुका दानाको मात्रा बढाईदिनुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोसोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- माछापालनबाट राम्रो उत्पादन लिन माछापोखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- माछालाई तनाव रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्ने र पोखरीमा अक्सिजनको मात्रा बढाउन वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २४, १२ असोज २०७५, अवधि : १२ असोज २०७५ — १८ असोज २०७५

- सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएमा दाना ओसिलो भई दुसी लाग्न सक्छ। यस्तो दाना खुवाउँदा माछामा कलेजो सुन्निने समस्या (हेपाटोमा) हुन सक्ने भएकोले दानालाई सुख्खा तथा हावा खेल्ने कोठामा जुट वा प्लाष्टिकको बोरामा प्याक गरि काठको फल्याक माथि राख्नुहोस्।

घाँसेबाली

- हिउँदे घाँसहरू जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि घाँसको बीउ जोहो गर्नुहोस्। बीउमा दुसी, कीरा, घुन, पुतली लगायतको समस्या छ भने घाममा राम्रोसँग सुकाउनुहोस्। साथै हिउँदे घाँस लगाउने जग्गाको खनजोत गरि तयारी गर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक २५

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १९ असोज २०७५

अवधि: १९ असोज २०७५— २५ असोज २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- यस वर्ष मनसुन नेपालको पश्चिमी भुभागबाट हटिसकेको छ। मध्य र पूर्वी भागमा मनसुन प्रणाली क्रमशः कमजोर हुँदैछ र छिट्टै बाहिरिने संभावना छ।
- धानखेतमा मिली बगको प्रकोप सामान्य भन्दा बढी छ भने प्रकोप कम गर्न धान खेतभित्र र वरिपरि रहेका घाँसपातहरू हटाउने र खेतमा पानीको सतह (५-७ से.मी.) कायम राखिराखुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाको अनुकूल मौसम भएकोले अनुगमन गरि आवश्यकता अनुसार व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौमा बारी जग्गामा लगाईएको आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिएमा सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा आवश्यकता अनुसार क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले जरा र वरिपरिको माटो भिजे गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैँसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैँसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्।
- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउन शुरु गर्नुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- माछापालनबाट राम्रो उत्पादन लिन माछापुखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २५, १९ असोज २०७५, अवधि : १९ असोज २०७५ — २५ असोज २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

१२ असोज २०७५ देखि १८ असोज २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	३३.५-३५.५	१९.५-२३.५	९९-१००	८४-९९	-	-
मोरङ	७२	०.०	३३.१-३५.०	२२.५-२६.०	७३-८५	४२-७२	१.०-४.५	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	३.६	२६.७-२८.५	१७.०-१९.७	७४-९६	६१-७७	०.०-१.०	उत्तर
संखुवासभा	११७०	५०.६	२४.५-२८.०	१८.९-२१.५	८९-९६	७७-९५	-	-
सुनसरी	२००	०.०	३३.५-३४.२	२०.८-२५.०	८०-८७	७२-८१	-	-
सप्तरी	९१	०.०	३२.५-३४.०	२४.२-२६.५	८१-९१	७८-९०	-	-
सिराहा	१३८	२.५	३२.५-३४.५	२२.०-२५.५	८३-८७	७३-८३	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	२५.०-२६.०	१५.०-१८.०	९२-९७	८४-९२	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	३३.५-३५.०	२४.०-२७.५	८२-८८	७४-८६	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	३१.४-३३.२	१७.६-२१.५	८०-८५	६८-७३	-	-
बारा	१३०	०.०	३३.०-३४.०	२०.४-२४.५	७२-९४	५०-६७	०.५-३.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	२९.०-३१.५	१७.०-२०.०	७७-९६	७१-८५	-	-
चितवन	२५६	६.९	२१.७-२४.६	३३.१-३४.३	८३-९९	८२-९२	-	-
कास्की	८२७	५२.७	२८.६-३१.४	१९.५-२२.८	९३-९७	६२-६८	०.०-३.५	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	०.०	१८.५-२१.५	३.०-६.०	८५-९५	६७-७९	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२८.२-३०.०	१७.०-१९.२	८८-९७	८०-९४	-	-
रुपन्देही	१०९	०.०	३३.६-३५.३	२२.२-२५.४	७५-९२	५०-८५	१.०-५.०	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	०	३२.२-३३.०	२३.३-२५.६	८३-९१	६३-८६	-	-
रुकुम	९१०	०	३०.०-३१.५	१६.५-२१.५	७१-९५	६७-८९	-	-
दाङ	६३४	१.८	३१.२-३१.८	१९.०-२१.८	७७-९०	५२-६४	०.५-१.५	पश्चिम
बाँके	१६५	०.०	३५.०-३५.६	२१.०-२४.०	८०-९७	५०-६३	१.०-३.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	फाटफुट	३१.७-३२.७	१८.१-२१.४	७१-९६	५२-६३	१.०-५.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	०.८	२२.९-२६.२	५.७-१३.६	६२-६९	३०-४४	०.५-५.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.०	३३.०-३४.४	२०.२-२३.८	९५-९८	५७-६६	१.०-१.५	उत्तर
डोटी	६५२	०.०	३३.०-३४.५	१६.८-२२.८	७९-९०	५०-८९	०.५-१.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	३१.७	२५.५-३१.२	१४.०-१९.४	४१-८३	४१-८३	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २५, १९ असोज २०७५, अवधि : १९ असोज २०७५ — २५ असोज २०७५

आगामी साता (१९ असोज देखि २५ असोज २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

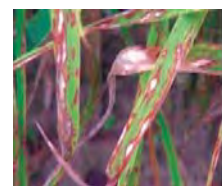
जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहियो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का क्षणिक वर्षा	उल्लेखनियरुप मा तलमाथि नहुने	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक-दुई स्थानमा चट्याड सहितको वर्षा	साताभरि नै अपरान्हतिर वा साँझपख आंशिक बदलि रहि हल्का वर्षा हुने र बाँकी समय सामान्यतया सफा रहने संभावना देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का क्षणिक वर्षा	उल्लेखनियरुप मा तलमाथि नहुने	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा चट्याड सहितको वर्षा	साताभरि नै अपरान्हतिर वा साँझपख आंशिक बदलि रहि हल्का वर्षा हुने र बाँकी समय सामान्यतया सफा रहने संभावना देखिन्छ।
बाँके, कैलाली	हल्का क्षणिक वर्षा	उल्लेखनियरुप मा तलमाथि नहुने	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा चट्याड सहितको वर्षा	साताभरिनै सामान्यतया सफा रहने तथापी साताको मध्य वा अन्त्यतिर साँझपख आंशिक बदलि रहि क्षणिक वर्षाको संभावना देखिन्छ।
धनकुटा	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा चट्याड सहितको वर्षा	साताभरि नै अपरान्हतिर वा साँझपख आंशिक बदलि रहि हल्का वर्षा हुने र बाँकी समय सामान्यतया सफा रहने संभावना देखिन्छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा चट्याड सहितको वर्षा	साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साताको मध्य वा अन्त्यतिर साँझपख आंशिक बदलि रहि क्षणिक वर्षाको संभावना देखिन्छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा चट्याड सहितको वर्षा	साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साँझपख वा अपरान्हतिर बदलि रहि छिटफुट वर्षाको संभावना देखिन्छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का क्षणिक वर्षा	उल्लेखनियरुप मा तलमाथि नहुने	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा चट्याड सहितको वर्षा	साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साताको मध्य वा अन्त्यतिर साँझपख वा अपरान्हतिर छिटफुट वर्षाको संभावना देखिन्छ।
संखुवासभा	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा चट्याड सहितको वर्षा	साताभरि नै आंशिक बदलि रहि हल्का वर्षा हुने सम्भावना छ विशेषतः साँझ वा अपरान्हपख छिटफुट वर्षाको संभावना देखिन्छ।
मुस्ताङ	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा चट्याड सहितको वर्षा	साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साताको मध्य वा अन्त्यतिर साँझपख वा अपरान्हतिर छिटफुट वर्षाको संभावना देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा चट्याड सहितको वर्षा	साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साताको मध्य वा अन्त्यतिर साँझपख वा अपरान्हतिर छिटफुट वर्षाको संभावना देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २५, १९ असोज २०७५, अवधि : १९ असोज २०७५ — २५ असोज २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- धान बालीमा बाला पसाएपछि दुध भरिने अवस्थामा पतेरो कीरा (Rice gundhi bug) को प्रकोप देखिने हुँदा नोक्सानी कम गर्नको लागि खेत भित्र तथा वरपरको झारपात गोडमेल गरी पतेरोको बैकल्पिक आश्रय नष्ट गर्ने; प्रकाश पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीरालाइ मार्ने; डर्टी ट्राप (Dirty trap) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान खेतमा पात बेरुवा कीरा (Leaf folder) ले नोक्सानी गर्ने समय भएकोले नियमित अनगुमन गर्नुहोस्। यसको प्रकोप देखिएमा नरिवलको डोरी वा अन्य काँडादार लट्टी लिई दुवै छेउमा समातेर दुई छेउमा बस्ने र धानलाई छुवाएर क्रमशः विपरित दिशातिर जानुहोस्। यसो गर्नाले धानको पातमा रहेका पात बेरुवाका लार्भाहरू पानीमा खसेर नष्ट हुन्छन्। २५- ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन (Alphamethrin १०% EC) १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कट्टाको दरमा धानको पात भिज्ने गरी साँझको समयमा छर्नुहोस्।

चित्र: धानको पातमा मरुवाको थोप्लाहरू

- धानबालीमा मरुवा रोगको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले यो रोग लागेमा कासु-बी (Kasugamycin-3%) २ एम.एल. वा वीम १ ग्राम वा हेक्जाकोनाजोल (Hexaconazole) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सम्पूर्ण पात भिज्नेगरी छर्नुहोस्।

- वर्षा कम भएसँगै धानबालीमा चिस्यानको कमी तथा खाद्यतत्वको कमी भएका स्थानहरूमा खैरो थोप्ले रोग देखिने हुँदा यसको प्रकोप भएका स्थानहरूमा सिँचाई गरि डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस्।

चित्र: धानको खैरो थोप्ले रोग

- धानखेतमा मिली बगको प्रकोप सामान्य भन्दा बढी छ भने प्रकोप कम गर्न धान खेतभित्र र वरिपरि रहेका घाँसपातहरू हटाउने र खेतमा पानीको सतह (५-७ से. मी.) कायम राखिराखुहोस्। कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा अन्तिम विकल्पको रूपमा इमिडाक्लोरोपिड (Imidachlorpid १७.८% SC) १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई नोक्सानी भएको ठाँउ र वरिपरी साँझको समयमा छर्नुहोस्।

- हिउँदै मकै लगाउने समय भएकोले तराई तथा भित्री मधेशको लागि रामपुर कम्पोजिट, पोशिलो मकै-२, रामपुर हाइब्रिड-२, रामपुर हाइब्रिड-४, रामपुर हाइब्रिड-६, रामपुर हाइब्रिड-८, रामपुर हाइब्रिड-१० र मध्य पहाडकोलागि मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोशिलो मकै-१, देउती, शितला मध्ये उपलब्ध जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट १ के.जी. प्रति कट्टा वा १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- मध्य पहाडमा मुसुरो लगाउने समय भएकोले सिफारिस गरिएका जातहरू-महेश्वरभारती, शिशिर, शिखर, सिमल, सिम्रिक तथा सिन्दुर मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५-२.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि प्रयाप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २५, १९ असोज २०७५, अवधि: १९ असोज २०७५ — २५ असोज २०७५

- सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुने समय रहेकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग र कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- तापक्रम तथा आर्द्रता उच्च रहने समय भएकोले उखुबालीको पातमा लाग्ने चुसाहा कीरा (Pyrrilla) को प्रकोप हुन सक्छ, त्यसैले यस कीराको अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूलमा हरियो पतेरो (Green stink bug) को प्रकोपको लागि अनुकूल मौसम रहेकोले बगैँचाहरूमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसालाई आकर्षित गरि मारन (Attract and Kill method) भालेको लागि पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फ्लाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मारन डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नुहोस्। झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मारन फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नुहोस्।
- केराको फलमा कोत्रे कीराले कोत्रेर फलको गुणस्तर घटाउने हुनाले यसबाट प्रभावित बगैँचामा भएका बुझ्जोलाई बोरा अथवा प्लाष्टिकले बेर्ने वा बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत १ भाग र ४ भाग पानी मिसाएर राखेको झोल वा कुनै नीम जन्य विषादी ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई फल लागेको ठाउँमा छर्कनुहोस्।

चित्र: केरामा कोत्रे कीराको क्षति

तरकारी बालीहरू

- तराईमा मकै र अगौटे धान लगाएको जग्गामा बाली भित्र्याई आलुखेतीको लागि जग्गा तयार गरेको भए आगामी हप्ता मौसम अनुकूल रहने भएकोले वीउ साइज (२५-५० ग्राम) को आलु रोप्नुहोस्।
- तराईमा कोल्डस्टोरमा राखिएको वीउ आलु झिकी ओभानो ठाँउमा फिजाएर टुसाउन दिनुहोस्।
- तराईमा आलु लगाउने जग्गामा कम्पोष्ट वा गोठेमल ६७० के.जी.; डि.ए.पि. ७.२ के.जी.; युरिया १.५ के.जी. र पोटास ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौ महिनामा बारीमा लगाएको आलुको पहिलो गोडाइ गर्न मौसम अनुकूल रहने भएकोले गोडमेल र उकेरा लगाउँदा ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौमा बारी जग्गामा लगाईएको आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिएमा सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा आवश्यकता अनुसार क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिड गर्नुहोस्।
- खुमल चौडापात, खुमल रातोपात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरूको तयारी विरुवाहरू साँझपख सार्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २५, १९ असोज २०७५, अवधि : १९ असोज २०७५ — २५ असोज २०७५

- हरियो सागपात, बोडी तथा खुर्सानीमा पात थोप्ले रोग साथै लाही कीरा लाग्ने अनुकूल मौसम भएकोले यसको नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनको विधिहरू अपनाउनुहोस्। रोगको प्रकोप बढि भएमा मेन्कोजेवयुक्त विषादि (डाईथेन एम-४५), २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोग व्यवस्थापनको लागि रोगी बोटहरू हटाउनुहोस्। प्रकोप बढि भएमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- आगामी साता मध्यपहाडमा गोलभेंडामा धुले दुसी (Powdery mildew) रोगको लागि सापेक्षिक आर्द्रता अनुकूल रहने भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित उपायहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने अगौटे डडुवा/अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको अनुकूल मौसम भएकोले रोगको व्यवस्थापनको लागि डाईथेन एम-४५, २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक पात भिज्ने गरि पानी नपरेको समयमा स्टिकर मिसाई छर्कनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खत्रे कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।
- अदुवा बालीमा गानो कुहिने रोग देखिएमा रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (Bavistin) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ पटकसम्म बोटको जरा भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सबई वा एट्सो तेल १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- यो समयमा मानिसमा जापानीज इन्सेफलाईटिस रोग देखिन सक्ने हुँदा बंगुरफार्ममा लामखुट्टेको रोकथाममा विशेष ध्यान पुर्याउनुहोस्। साथै फार्म, गोठ वरिपरि पानी जम्ने साना-साना खाडल पुर्नुहोस्। र लामखुट्टे रोकथामको लागि कीटनाशक विषादी (Insecticides) नजिकैको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयबाट प्राप्त गर्नुहोस्।

मौरी

- पानी पर्ने क्रम कम हुँदै गएकोले मौरी घरको नियमित निरीक्षण गरी आधार चाकाहरू साथै सुपर (तल्ला) थप्ने व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै घरको संख्या बढाउनु छ भने रानुको उपयुक्त व्यवस्था गरी मौरी गोला विभाजन गर्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- स्थानीय हावापानी सुहाउँदो पशुपालन गर्नुहोस् र स्थानीय पशुको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सिफारिस गरिएका पशुका उन्नत जातहरूसँग क्रस गराउनुहोस्।
- चाडपर्व नजिकै आउन लागेकोले छिमेकी देशहरूबाट खसी, बोका, भेडा, च्याङ्गा आदि आयात हुने हुँदा पिपिआर/खोरेत रोग भित्रिने संभावना बढी हुन्छ। त्यसकारण आफ्ना घरमा पालिएका खसी, बोका, बाखा र भेडा च्याङ्गाहरूमा पिपिआर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै नयाँ पशुवस्तु बथानमा मिसाउनु भन्दा पहिले कम्तीमा पनि सात दिनसम्म अलगगै राख्नुहोस्।
- वातावरणीय तापक्रम २३.६° सेल्सियस भन्दा माथि भएका स्थानहरूमा भैंसीको शारीरिक क्रियामा (Physiological function) असर गर्नुका साथै सँढिको शुक्राणुशोधनमा र भैंसीहरूको अण्डाशयको गतिविधिमा असर पर्ने हुँदा गोठहरूमा चौविसै घण्टा पानीको व्यवस्था तथा आहालको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्। भैंसीहरूले प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म ऋतुचक्रमा आउने गर्दछन् तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्। प्रायः सूक्ष्म ऋतुकाल (Silent heat) को लक्षण देखाउँछन्।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- दुधालु गाईवस्तुलाई थुनेलो (Mastitis) को समस्याबाट बचाउन गोठ सफा र सुगन्ध राख्नुका साथै ग्लिसिरिन र पोभिडन आयोडिन १:९ को अनुपातमा बनाइएको झोलामा दुध दुहिसकेपछि ३० सेकेण्डसम्म थुन डुबाउनु (Teat dipping) होस्।
- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस देखिन सक्ने भएकोले खोरमा आवश्यक तापक्रम साथै भेन्टिलेसनको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोसोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- माछापालनबाट राम्रो उत्पादन लिन माछापोखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा विहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएमा दाना ओसिलो भई दुसी लाग्न सक्छ। यस्तो दाना खुवाउँदा माछामा कलेजो सुन्निने समस्या (हेपाटोमा) हुन सक्ने भएकोले दानालाई सुख्खा तथा हावा खेल्ने कोठामा जुट वा प्लाष्टिकको बोरोमा प्याक गरि काठको फल्याक माथि राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २५, १९ असोज २०७५, अवधि : १९ असोज २०७५ — २५ असोज २०७५

घाँसेबाली

- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउन शुरु गर्नुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट मल २०० के. जी, डी.ए.पी. ३.६ के. जी, युरिया २.१ के. जी, म्युरेट अफ पोटास १.३ के. जी प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनु उपयुक्त हुन्छ।
- जै घाँसको हकमा ४ के. जी बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के. जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के. जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि छर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक २६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २६ असोज २०७५

अवधि: २६ असोज २०७५— ०१ कात्तिक २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- असोज १५ मा देशको पश्चिम क्षेत्रबाट बाहिरिएको यस वर्षको मनसुन १९ असोजबाट देशको समग्र भू-भाग बाट बाहिरिएको छ।
- धानको दानामा दुध पसिसकेपछिको अवस्था (Dough stage) पछि विषादी प्रयोग नगर्न उपयुक्त हुन्छ।
- पुर्वी तथा मध्य भेगका जिल्लाहरूमा साताको शुरु र अन्त्यमा हल्का पानी पर्ने संभावना रहेकोले मौसमको अवस्था हेरेर मात्र पाकिसकेको धान काट्नुहोस्।
- धानखेतमा मिली बगको प्रकोप सामान्य भन्दा बढी छ भने प्रकोप कम गर्न धान खेतभित्र र वरिपरि रहेका घाँसपातहरू हटाउने र खेतमा पानीको सतह (५-७ से.मी.) कायम राखिराख्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौमा बारी जग्गामा लगाईएको आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिएमा सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा आवश्यकता अनुसार क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले जरा र वरिपरिको माटो भिजे गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउन शुरु गर्नुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २६, २६ असोज २०७५, अवधि : २६ असोज २०७५ — ०१ कात्तिक २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

१९ असोज २०७५ देखि २५ असोज २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	३३.०-३४.०	१८.०-२०.०	८०-९९	६६-९७	-	-
मोरङ	७२	८.५	३१.६-३३.४	१९.५-२२.८	७०-८८	५१-७१	१.०-४.०	पुर्व
धनकुटा	१६८०	०.०	२५.४-२६.३	१५.०-१६.०	६९-८६	५८-७१	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	८.३	२२.५-२६.०	१५.५-१८.२	८७-९४	७३-८३	-	-
सुनसरी	२००	२३.२	३१.८-३३.०	१९.५-२१.५	७८-९६	७०-८५	-	-
सप्तरी	९१	१०.९	३१.२-३३.०	२२.६-२४.५	७९-९१	७६-८१	-	-
सिराहा	१३८	५.५	३२.०-३३.०	२०.५-२५.५	७९-८४	७२-८१	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	२३.४-२४.०	११.५-१४.०	९०-९३	७७-८३	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	३१.७-३४.०	२२.०-२७.०	७९-८७	७८-८६	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	२.२	३०.०-३०.६	१४.८-१८.३	८७-९०	७५-८७	-	-
बारा	१३०	फाटफुट	३१.५-३३.०	१९.०-२२.८	७३-८२	५१-६४	०.५-२.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	२८.२-२९.०	१६.२-२०.०	७०-८४	६३-७३	-	-
चितवन	२५६	१७.७	३०.८-३२.३	१७.०-२१.५	८०-८५	७२-८३	-	-
कास्की	८२७	१३.५	२७.३-२९.२	१३.५-१८.०	९१-९७	५२-६१	०.०-१.८	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	१.०	१७.०-१८.०	(-०.५)-५.०	८१-९०	६४-८५	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२७.०-२८.०	१३.६-१५.५	८१-९७	७७-८९	-	-
रुपन्देही	१०९	०.०	३१.४-३४.१	१९.७-२२.९	६५-८०	४५-६०	१.०-५.०	पुर्व
कपिलवस्तु	९४	०.०	३०.३-३२.४	२०.७-२२.७	८५-९१	७८-८६	-	-
रुकुम	९१०	०.०	२७.०-२९.५	१४.०-१६.०	७५-८९	५८-७१	-	-
दाङ	६३४	०.०	२९.४-३०.७	१६.२-१८.२	७५-८३	५०-६२	०.५-१.५	दक्षिण
बाँके	१६५	०.०	३३.३-३५.२	१९.२-२१.४	७९-९१	५०-६६	१.०-३.०	पुर्व
सुर्खेत	७२०	०.०	२९.७-३१.०	१४.६-१७.७	६३-८८	४४-६३	१.०-५.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	फाटफुट	२०.९-२३.३	२.३-७.१	५४-६९	२०-३३	०.५-५.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.०	३२.०-३३.६	१७.६-२१.२	९०-९८	४३-६६	०.०	०.०
डोटी	६५२	फाटफुट	३०.५-३२.०	१४.२-१९.०	९४-९८	३२-५१	०.५-१.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	२७.४-२८.५	१२.६-१५.०	९२-९६	४३-७३	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २६, २६ असोज २०७५, अवधि : २६ असोज २०७५ — ०१ कात्तिक २०७५

आगामी साता (२६ असोज देखि ०१ कात्तिक २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (धाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताको सुरु र अन्त्यमा सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षाको संभावना र बाँकि समयमा सामान्यतया सफा रहने देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	आंशिक बदली	एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताको सुरुमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षा तथा साताको मध्य र साताको अन्त्यको अपरान्हतिर वा साँझपख आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
बाँके, कैलाली		हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली		साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साताको अन्त्यको अपरान्हतिर वा साँझपख आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
धनकुटा	हल्का क्षणिक वर्षा	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षाको संभावना देखिन्छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताको सुरुमा सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षाको संभावना र साताको मध्य र अन्त्य तिर विशेषतः साँझ वा अपरान्हपख आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साँझपख वा अपरान्हतिर आंशिक बदलि रहि क्षणिक वर्षाको संभावना देखिन्छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी		हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली		साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साताको अन्त्यतिर आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
संखुवासभा	हल्का क्षणिक वर्षा	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताको सुरु र अन्त्यमा सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षाको संभावना र बाँकि समयमा आंशिक बदलि रहने संभावना छ। उच्च हिमाली क्षेत्रको केहि भू-भागमा साताको सुरुतिर र अन्त्यतिर हिमपातको संभावना छ।
मुस्ताङ		हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली		साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साताको अन्त्यतिर साँझपख वा अपरान्हतिर आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला		हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली		साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साताको अन्त्यतिर साँझपख वा अपरान्हतिर आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २६, २६ असोज २०७५, अवधि : २६ असोज २०७५ — ०१ कात्तिक २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- पश्चिमी भेगका जिल्लाहरूमा आगामी साता पानी पर्ने संभावना न्यून रहेकोले अवस्था हेरि पाकिसकेको धान काट्नुहोस्। पूर्वी तथा मध्य भेगका जिल्लाहरूमा साताको शुरु र अन्त्यमा हल्का पानी पर्ने संभावना रहेकोले मौसमको अवस्था हेरेर मात्र पाकिसकेको धान काट्नुहोस्।
- धानको दानामा दुध पसिसकेपछिको अवस्था (Dough stage) पछि विषादी प्रयोग नगर्न उपयुक्त हुन्छ।
- धानबालीमा बाला पसाएपछि दुध भरिने अवस्थामा पतेरो कीरा (Rice gundhi bug) को प्रकोप देखिने हुँदा नोक्सानी कम गर्नको लागि खेत भित्र तथा वरपरको झारपात गोडमेल गरी पतेरोको बैकल्पिक आश्रय नष्ट गर्ने; प्रकाश पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीरालाइ मार्ने; डर्टी ट्राप (Dirty trap) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान खेतमा पात बेरुवा कीरा (Leaf folder) ले नोक्सानी गर्ने समय भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यसको प्रकोप देखिएमा नरिवलको डोरी वा अन्य काँडादार लट्टी लिई दुवै छेउमा समातेर दुई छेउमा बस्ने र धानलाई छुवाएर क्रमशः विपरित दिशातिर जानुहोस्। यसो गर्नाले धानको पातमा रहेका पात बेरुवाका लार्वाहरू पानीमा खसेर नष्ट हुन्छन्। २५- ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन (Alphamethrin १०% EC) १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कट्टाको दरमा धानको पात भिज्ने गरी साँझको समयमा छर्नुहोस्।

चित्र: धानको पातमा मरुवाको थोप्लाहरू

- धानबालीमा मरुवा रोगको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले यो रोग लागेमा कासु-बी (Kasugamycin-3%) २ एम.एल. वा वीम १ ग्राम वा हेक्जाकोनाजोल (Hexaconazole) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सम्पूर्ण पात भिज्नेगरी छर्नुहोस्।

- वर्षा कम भएसँगै धानबालीमा चिस्यानको कमी तथा खाद्यतत्वको कमी भएका स्थानहरूमा खैरो थोप्ले रोग देखिने हुँदा यसको प्रकोप भएका स्थानहरूमा सिँचाई गरि डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस्।

- धानखेतमा मिली बगको प्रकोप सामान्य भन्दा बढी छ भने प्रकोप कम गर्न धान खेतभित्र र वरिपरि रहेका घाँसपातहरू हटाउने र खेतमा पानीको सतह (५-७ से. मी.) कायम राखिराख्नुहोस्। कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा अन्तिम विकल्पको रूपमा इमिडाक्लोरोपिड (Imidachlorpid १७.८% SC) १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई नोक्सानी भएको ठाँउ र वरिपरि साँझको समयमा छर्नुहोस्।

- हिउँदे मकै लगाउने समय भएकोले तराई तथा भित्री मधेशको लागि रामपुर कम्पोजिट, पोशिलो मकै-२, रामपुर हाइब्रिड-२, रामपुर हाइब्रिड-४, रामपुर हाइब्रिड-६, रामपुर हाइब्रिड-८, रामपुर हाइब्रिड-१० र मध्य पहाडकोलागि मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोशिलो मकै-१, देउती, शितला मध्ये उपलब्ध जातको वीउ भरपदोँ स्रोतवाट १ के.जी. प्रति कट्टा वा १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २६, २६ असोज २०७५, अवधि : २६ असोज २०७५ — ०१ कात्तिक २०७५

- मुसुरो लगाउने समय भएकोले मध्य पहाडको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू महेश्वर भारती, शिशिर, शिखर, सिमल, सिम्रिक, सिन्दुर तथा तराईको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू खजुरा मुसुरो-३, खजुरा मुसुरो-२, खजुरा मुसुरो-१, शितल र सिन्दुर मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५-२.० के.जी. प्रति रोपनी वा १.०-१.५ के.जी. प्रति कट्टाका दरले व्यवस्था गरि प्रयास चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- मुसुरो लगाउनु भन्दा अगाडी बीउलाई १२ घण्टा सम्म पानीमा भिजाई त्यसपछि २ घण्टा सम्म ओभाउन दिई ४० ग्राम प्रति रोपनी वा २६ ग्राम प्रति कट्टाका दरले १ लिटर पानीमा १०० ग्राम चिनी घुलाएर बनाएको घोलमा राइजोबियमले उपचार गरि लगाउनुहोस्।
- तोरी लगाउने समय भएकोले मध्य पहाडको लागि सिफारिस गरिएका जात लुम्ले तोरी-२ र प्रगति तथा तराईको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मोरंग तोरी-२, प्रिति, उन्नति, प्रगति र विकास मध्ये उपलब्ध जातको बीउ ३७०-४५० ग्राम प्रति रोपनी वा २५०-३०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- उखुबालीको पातमा लाग्ने चुसाहा कीरा (Pyrilla) को लागि तापक्रम तथा आर्द्रता अनुकूल रहने भएकोले यस कीराको अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औसालाई आकर्षित गरि मार्न (Attract and Kill method) भालेको लागि पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नुहोस्। झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेशन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नुहोस्।
- केराको फलमा कोत्रे कीराले कोत्रेर फलको गुणस्तर घटाउने हुनाले यसबाट प्रभावित बगैँचामा भएका बुझोलाई बोरा अथवा प्लाष्टिकले बेर्ने वा बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत १ भाग र ४ भाग पानी मिसाएर राखेको झोल वा कुनै नीम जन्य विषादी ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई फल लागेको ठाउँमा छर्कनुहोस्।

चित्र: केरामा कोत्रे कीराको क्षति

तरकारी बालीहरू

- तराईमा मकै र अगौटे धान लगाएको जग्गामा बाली भित्र्याई आलुखेतीको लागि जग्गा तयार गरेको भए आगामी हसा मौसम अनुकूल रहने भएकोले बीउ साइज (२५-५० ग्राम) को आलु रोप्नुहोस्।
- तराईमा आलु लगाउने जग्गामा कम्पोष्ट वा गोठेमल ६७० के.जी.; डि.ए.पि. ७.२ के.जी.; युरिया १.५ के.जी. र पोटास ३.३ के.जी. प्रति कट्टाको दरले प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २६, २६ असोज २०७५, अर्वाधे : २६ असोज २०७५ — ०१ कात्तिक २०७५

- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको आलुको गोडाइ गर्न मौसम अनुकूल रहने भएकोले गोडमेल र उकेरा लगाउँदा ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको आलुमा अगौटे डहुवा रोगको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारी जग्गामा लगाईएको आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिएमा सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा आवश्यकता अनुसार क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- खुमल चौडापात, खुमल रातोपात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरूको तयारी बिरुवाहरू साँझपख सार्नुहोस्।
- आगामी साता मध्यपहाडमा गोलभेंडामा धुले दुसी (Powdery mildew) रोगको लागि सापेक्षिक आर्द्रता अनुकुल रहने भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित उपायहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।
- अदुवा बालीमा गानो कुहिने रोग देखिएमा रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (Bavistin) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ पटकसम्म बोटको जरा भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गुहँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सबई वा एट्सो तेल १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- यो समयमा मानिसमा जापानीज इन्सेफलाईटिस रोग देखिन सक्ने हुँदा बंगुरफार्ममा लामखुट्टेको रोकथाममा विशेष ध्यान पुर्याउनुहोस्। साथै फार्म, गोठ वरिपरि पानी जम्ने साना-साना खाडल पुर्नुहोस्। र लामखुट्टे रोकथामको लागि कीटनाशक विषादी (Insecticides) नजिकैको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयबाट प्राप्त गर्नुहोस्।
- पशुको मासुबाट मानिसमा विभिन्न किसिमका जुनोटिक रोगहरू सर्न सक्ने भएकोले मासु प्रयोग गर्दा सफा, स्वच्छ र राम्रोसँग पकाएर खानुहोस्।

मौरी

- पानी पर्ने क्रम कम हुँदै गएकोले मौरी घरको नियमित निरीक्षण गरी आधार चाकाहरू साथै सुपर (तल्ला) थप्ने व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै घरको संख्या बढाउनु छ भने रानुको उपयुक्त व्यवस्था गरी मौरी गोला विभाजन गर्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- स्थानीय हावापानी सुहाउँदो पशुपालन गर्नुहोस् र स्थानीय पशुको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सिफारिस गरिएका पशुका उन्नत जातहरूसँग क्रस गराउनुहोस्।
- चाडपर्व नजिकै आउन लागेकोले छिमेकी देशहरूबाट खसी, बोका, भेडा, च्याङ्गा आदि आयात हुने हुँदा पिपिआर/खोरेत रोग भित्रिने संभावना बढी हुन्छ। त्यसकारण आफ्ना घरमा पालिएका खसी, बोका, बाखा र भेडा च्याङ्गाहरूमा पिपिआर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै नयाँ पशुवस्तु बथानमा मिसाउनु भन्दा पहिले कम्तीमा पनि सात दिनसम्म अलगगै राख्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्। भैंसीहरूले प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म ऋतुचक्रमा आउने गर्दछन् तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्। प्रायः सूक्ष्म ऋतुकाल (Silent heat) को लक्षण देखाउँछन्।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस देखिन सक्ने भएकोले खोरमा आवश्यक तापक्रम साथै भेन्टिलेसनको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- माछापोखरीमा एमोनियाको मात्रा बढी भएमा माछाको घनत्व कम गरि दानाको मात्रा पनि घटाउनुहोस्। पोखरीमा एमोनियाको मात्रा १ पि.पि.एम. छ भने पोखरीको २५% पानी विस्थापित गर्नुहोस्। यदि एमोनियाको मात्रा २.५ पि.पि.एम. भन्दा बढी छ भने माछालाई अर्को पोखरीमा सार्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा वाह्य परजीवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- माछापालनबाट राम्रो उत्पादन लिन माछापोखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउन शुरु गर्नुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट मल २०० के. जी, डी.ए.पी. ३.६ के. जी, युरिया २.१ के. जी, म्युरेट अफ पोटास १.३ के. जी प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनु उपयुक्त हुन्छ।
- जै घाँसको हकमा ४ के. जी बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के. जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के. जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि छर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक २७

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ९ कात्तिक २०७५

अवधि: ९ कात्तिक २०७५-१५ कात्तिक २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- तराईको जिल्लाहरूमा सामान्यतया सफा साताको १-२ दिन आंशिक बदलि हुने संभावना रहेको छ।
- साताको केहि दिन अपरान्हपछि आंशिक देखि सामान्य बदलि भई पहाडि जिल्लाहरूको एक-दुई स्थानहरूमा फाटफुट (Traces) वर्षाको र हिमाली जिल्लाहरूमा एक-दुई स्थानहरूमा हल्का क्षणिक खालको वर्षाको संभावना छ। उच्च हिमाली क्षेत्रको केहि भूभागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
- आगामी साताको केहि दिनहरूमा पानी पर्ने संभावना रहेकोले मौसमको अवस्था हेरेर मात्र पाकिसकेको धान काटनुहोस्।
- आगामी साता तराई तथा भित्रि मधेशका जिल्लाहरूमा मौसम सामान्यतया सफा रहने र मध्य तथा उच्च पहाडका जिल्लाहरूमा हल्का क्षणिक वर्षा हुने सम्भावना भएता पनि धानबालीलगाई खासै नोक्सानी नहुने भएकोले पाकिसकेको धान समयमा काट्ने एवम चुट्ने कार्य गर्नुहोस्।
- धान काटिसकेपछि ३-४ घाम सुकाइ-केलाइ गरेर भण्डारण गर्नुहोस्। बीउ भण्डारणको लागि सुपर ब्यागको प्रयोग गर्नुहोस्। सुपर ब्याग उपलब्ध नभएको अवस्थामा हावा नछिर्ने भाँडो (मेटल वीन, घ्याम्पो, भकारी, आदी) मा सेलफस २-३ चक्री प्रति टनको दरले राखी बीउ भण्डारण गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाउने समय भएकोले सिफारिस गरिएका बाणगंगा, तिलोत्तमा, विजय, आदित्य, गौतम; मध्य पहाडका लागि मुनाल, च्याखुरा, धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, स्वर्गद्वारी, डॉफि र उच्च पहाडका लागि धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, पासाङ्ग ल्हामु जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउको व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्थान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- स्याउमा लाही कीराको प्रकोप कम पार्न बगैचामा परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphilius mali) को संरक्षण/संवर्धन गर्नुहोस्।
- मौरी घरमा रानी पुरानो छ भने यो समयमा फेर्नुहोस्। रानी पालन गर्ने घर छुट्याई, भाले र रानी कोषहरू तयार गर्न थाल्नुहोस्।
- बाहिरी तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्।
- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदै घाँसहरू- वर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउनुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २७, ९ कात्तिक २०७५, अवधि: ९ कात्तिक २०७५ - १५ कात्तिक २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

२ कात्तिक २०७५ देखि ८ कात्तिक २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	३१.०-३२.५	१४.०-१९.०	८२-८८	६३-८०	-	-
मोरङ	७२	७.०	३०.०-३२.०	१६.५-२२.०	८०-८८	६०-७२	१.५-४.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	०.०	२४.७-२५.५	१३.०-१५.०	७०-९०	५२-६९	०.०-१.०	उत्तर
संखुवासभा	११७०	२.५	-	१४.०-१७.०	८८-९५	७१-८२	-	-
सुनसरी	२००	२०.७	३०.०-३२.२	१५.५-२१.५	८१-९६	६५-८४	-	-
सप्तरी	९१	२२.५	३१.०-३१.५	१६.५-२०.५	७९-९१	७५-८६	-	-
सिराहा	१३८	२२.५	३१.०-३१.५	१६.५-२०.५	७९-९१	७५-८६	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	२१.०-२३.६	११.०-१५.०	८७-९२	७५-८६	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	३०.०-३२.०	१७.५-२६.०	८६-९१	८२-८८	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२८.२-३०.०	८.५-१४.५	८६-९१	५७-८६	-	-
बारा	१३०	०.०	३०.०-३२.०	१४.०-२१.०	७१-९१	४५-६५	०.०-१.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	२५.०-२८.३	१३.०-१५.०	६४-८२	५५-७६	-	-
चितवन	२५६	०.०	३०.२-३१.१	१२.६-१८.७	८४-८९	७५-८५	-	-
कास्की	८२७	५०.०	२५.७-२७.५	१२.८-१६.८	८९-९८	४२-६३	१.०-३.०	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	२.८	१५.०-१७.५	(-३.५)-०.०	७५-८८	४४-७६	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२५.०-२७.०	११.०-१४.०	७५-९५	४९-८३	-	-
रूपन्देही	१०९	०.०	३१.७-३३.८	१५.६-२२.५	६८-८०	३०-५५	१.०-३.५	उत्तर
कपिलवस्तु	९४	०.०	३०.६-३२.१	१५.२-२०.४	७९-८७	७०-८१	-	-
रुकुम	९१०	०.०	२४.०-२७.०	८.५-१२.०	७५-८८	३५-५२	-	-
दाङ	६३४	०.०	२७.८-३०.५	११.८-१३.६	६६-७९	३१-५३	०.५-१.५	पश्चिम
बाँके	१६५	०.०	३१.७-३३.८	१३.५-१७.८	७८-९६	३६-५६	१.०-३.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	०.०	२७.८-३१.०	९.६-१३.२	६३-७४	३४-४५	१.५-४.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	०.०	१९.२-२१.६	(-०.७)-१.४	५५-६३	१८-२८	०.५-४.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	फाटफुट	२९.९-३२.८	१२.५-१६.०	७२-८५	३६-४८	०.०	०.०
डोटी	६५२	०.०	२८.५-३१.६	८.६-१२.०	८०-८४	२९-३५	०.५-२.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	२३.५-२५.५	९.४-१२.४	९०-९५	६०-७२	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २७, ९ कात्तिक २०७५, अर्वाधि : ९ कात्तिक २०७५ — १५ कात्तिक २०७५

आगामी साता (९ कात्तिक देखि १५ कात्तिक २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने			आगामी साताको मौसम सामान्यतया सफा रहने देखिन्छ। साताको एक-दुई दिन आंशिक बदलि हुन सक्ने संभावना छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने			आगामी साताको मौसम सामान्यतया सफा रहने देखिन्छ। साताको एक-दुई दिन आंशिक बदलि हुन सक्ने संभावना छ।
बाँके, कैलाली		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने			आगामी साताको मौसम सामान्यतया सफा रहने देखिन्छ। साताको एक-दुई दिन आंशिक बदलि हुन सक्ने संभावना छ।
धनकुटा	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको केहि दिन अपरान्हपछि आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानहरूमा हल्का फाटफुट खालको वर्षाको संभावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको केहि दिन अपरान्हपछि आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानहरूमा हल्का फाटफुट खालको वर्षाको संभावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको केहि दिन अपरान्हपछि आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानहरूमा हल्का फाटफुट खालको वर्षाको संभावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको केहि दिन अपरान्हपछि आंशिक देखि सामान्य बदलि भई केही स्थानहरूमा हल्का क्षणिक खालको वर्षाको संभावना छ।
संखुवासभा	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको केहि दिन अपरान्हपछि आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानहरूमा हल्का क्षणिक खालको वर्षाको संभावना छ। उच्च हिमाली क्षेत्रको केहि भू-भागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
मुस्ताङ	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको केहि दिन अपरान्हपछि आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानहरूमा हल्का क्षणिक खालको वर्षाको संभावना छ। उच्च हिमाली क्षेत्रको केहि भू-भागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको केहि दिन अपरान्हपछि आंशिक देखि सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का क्षणिक खालको वर्षाको संभावना छ। उच्च हिमाली क्षेत्रको केहि भू-भागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २७, ९ कात्तिक २०७५, अवधि : ९ कात्तिक २०७५ — १५ कात्तिक २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- आगामी साता तराई तथा भित्री मधेशका जिल्लाहरूमा मौसम सामान्यतया सफा रहने र मध्य तथा उच्च पहाडका जिल्लाहरूमा हल्का क्षणिक वर्षा हुने सम्भावना भएता पनि धानबालीलाई खासै नोक्सानी नहुने भएकोले पाकिसकेको धान समयमा काट्ने एवम चुट्ने कार्य गर्नुहोस्।
- धानको दानामा दुध पसिसकेपछिको अवस्था (Dough stage) पछि विषादी प्रयोग नगर्न उपयुक्त हुन्छ।
- धान काटिसकेपछि ३-४ घाम सुकाइ-केलाइ गरेर भण्डारण गर्नुहोस्। बीउ भण्डारणको लागि सुपर ब्यागको प्रयोग गर्नुहोस्। सुपर ब्याग उपलब्ध नभएको अवस्थामा हावा नछिर्ने भाँडो (मेटल बीन, घ्याम्पो, भकारी, आदी) मा सेलफस २-३ चक्री प्रति टनको दरले राखी बीउ भण्डारण गर्नुहोस्।
- हिउँदे मकै लगाउने समय भएकोले तराई तथा भित्री मधेशको लागि रामपुर कम्पोजिट, पोशिलो मकै-२, रामपुर हाइब्रिड-२, रामपुर हाइब्रिड-४, रामपुर हाइब्रिड-६, रामपुर हाइब्रिड-८, रामपुर हाइब्रिड-१० र मध्य पहाडको लागि मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोशिलो मकै-१, देउती, शितला मध्ये उपलब्ध जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट १ के.जी. प्रति कट्टा वा १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- गहुँ लगाउने समय भएकोले तराई र भित्री मधेशका लागि सिफारिस गरिएका बाणगंगा, तिलोत्तमा, विजय, आदित्य, गौतम; मध्य पहाडका लागि मुनाल, च्याखुरा, धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, स्वर्गद्वारी, डाँफे र उच्च पहाडका लागि धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, पासाङ्ग लहामु जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउ ४.०-४.५ के.जी. प्रति कट्टा वा ५.०-६.० के.जी. प्रति रोपनी का दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- तिलोत्तमा जातको गहुँ तराई र भित्री मधेश तथा डाँफे, मुनाल र च्याखुरा मध्य पहाडको सिंचित र असिंचित दुवै क्षेत्रमा लगाउन उपयुक्त हुन्छ।
- मध्य तथा सुदूर पश्चिम तराईका लागि सिफारिस गरिएको ड्युरम गहुँ (Durum wheat) का जातहरू- खजुरा ड्युरम-१ र खजुरा ड्युरम-२ वारे विस्तृत जानकारी एवं बीउको लागि क्षेत्रिय कृषि अनुसन्धान केन्द्र, खजुरा, बाँकेमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- गहुँ बालीमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट/गोठेमल २५० के.जी.; डि.ए.पि. ३.६२ के.जी. र पोटास २.७८ के.जी. प्रति कट्टा वा कम्पोष्ट/गोठेमल ३५० के.जी.; डि.ए.पि. ५.४४ के.जी. र पोटास ४.१७ के.जी. प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्। बोरोनको मात्रा कम भएका नेपालका पूर्वी तराईका भू-भागहरूमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा ४५० ग्राम बोरेक्स (Borax) प्रति कट्टा वा ६८० ग्राम प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- मुसुरो लगाउने समय भएकोले मध्य पहाडको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू महेश्वर भारती, शिशिर, शिखर, सिमल, सिम्निक, सिन्दुर तथा तराईको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू खजुरा मुसुरो-३, खजुरा मुसुरो-२, खजुरा मुसुरो-१, शितल र सिन्दुर मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५-२.० के.जी. प्रति रोपनी वा १.०-१.५ के.जी. प्रति कट्टाका दरले व्यवस्था गरि प्रयाप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- मुसुरो लगाउनु भन्दा अगाडी बीउलाई १२ घण्टा सम्म पानीमा भिजाई त्यसपछि २ घण्टा सम्म ओभाउन दिई ४० ग्राम प्रति रोपनी वा २६ ग्राम प्रति कट्टाका दरले १ लिटर पानीमा १०० ग्राम चिनी घुलाएर बनाएको घोलमा राइजोबियमले उपचार गरि लगाउनुहोस्।
- तोरी लगाउने समय भएकोले मध्य पहाडको लागि सिफारिस गरिएका जात लुम्ले तोरी-२ र प्रगति तथा तराईको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मोरंग तोरी-२, प्रिति, उन्नति, प्रगति र विकास मध्ये उपलब्ध जातको बीउ

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २७, ९ कात्तिक २०७५, अवधि : ९ कात्तिक २०७५ — १५ कात्तिक २०७५

३७०-४५० ग्राम प्रति रोपनी वा २५०-३०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।

- तोरी बालीमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट वा गोठमल ३५० के.जी.; डि.ए.पि. २.९ के.जी.; युरिया १.८ के.जी. र पोटास १.१ के.जी. प्रति कट्टा वा कम्पोष्ट वा गोठमल ५०० के.जी.; डि.ए.पि. ४.३५ के.जी.; युरिया २.६५ के.जी. र पोटास १.६७ के.जी. प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।

तोरी, सस्यु तथा रायोबालीमा लाग्ने अल्टरनेरिया डडुवा रोगको प्रकोप कम गर्नको लागि मेन्कोजेवयुक्त विषादी डाइथेन एम-४५ तीन ग्राम प्रति के.जी. बीउका दरले उपचार गरि बीउ छर्नुहोस्।

- उखुबालीको पातमा लाग्ने चुसाहा कीरा (Pyrilla) को लागि तापक्रम तथा आर्द्रता अनुकूल रहने भएकोले यस कीराको अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औंसालाई आकर्षित गरि मार्न (Attract and Kill method) भालेको लागि पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फ्लाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नुहोस्। झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नुहोस्।

- केराको फलमा कोत्रे कीराले कोत्रेर फलको गुणस्तर घटाउने हुनाले यसबाट प्रभावित बगैँचामा भएका बुङ्गोलाई बोरा अथवा प्लाष्टिकले बेने वा बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत १ भाग र ४ भाग पानी मिसाएर राखेको झोल वा कुनै नीम जन्य विषादी ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई फल लागेको ठाउँमा छर्नुहोस्।

चित्र: केरामा कोत्रे कीराको क्षति

- यस समयमा केरामा गवारो कीरा लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सर-सफाई गर्ने, घारि काटिसकेपछिका ठुटाहरूलाई नष्ट गर्ने वा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नुहोस्। गवारो कीरालाई पासोको प्रयोग गरेर पनि नष्ट गर्न सकिन्छ, यसको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- कागती/निबुवा बोटहरूको नयाँ पालुवाहरूमा पात खन्ने (Leaf Miner) कीरा, कल्ले कीरा, पतेरो, लाही, सुलसुले जस्ता चुसाहा कीराले नोक्सानी पुर्याउने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यिनीहरूको प्रकोप ज्यादा भएमा गाईको गहुँत वा निमको झोल १ भागमा ४ भाग पानी मिसाई ५-५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्। व्यवसायिक खेती गर्ने कृषकहरूले रोगर ३० ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७-७ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।

- स्याउमा लाही कीराको प्रकोप कम पार्न बगैचामा परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को संरक्षण/संवर्धन गर्नुहोस्।
- स्याउ टिपिसकेपछि पनि बोटमा कत्ले कीराको प्रकोप रहरिहने हुँदा यसको व्यवस्थापनको लागि खनिज तेल (सर्वो) १० देखि १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई कीरा लागेको स्थानमा भिजे गरी सात-सात दिनको अन्तरालमा तीनपटक छर्कनुहोस्।
- नेक्ट्रिया ट्विग ब्लाइट (Nectria twig blight) को नियमित संक्रमण भएका स्याउको बगैचामा यसको व्यवस्थापनको लागि शुरूको अवस्थाको संक्रमित हाँगाहरू काटेर जलाउनुहोस् र कपर अक्सक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटरका दरले वा १% बोर्डो मिश्रण बनाई पुरै बोटका पातहरू भिजे गरि छर्कनुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- तराईमा आलुखेतीको लागि तयार गरेको जग्गामा आगामी हसा मौसम अनुकूल रहने भएकोले बीउ साइज (२५-५० ग्राम) को आलु रोप्नुहोस्।
- तराईमा आलु लगाउने जग्गामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट वा गोठमल ६७० के.जी.; डि.ए.पि. ७.२ के.जी.; युरिया १.५ के.जी. र पोटास ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको आलुको गोडाइ गर्न मौसम अनुकूल रहने भएकोले गोडमेल र उकेरा लगाउँदा ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको बीउ आलुमा दोश्रो रगिंग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको आलुमा अगौटे डढुवा रोगको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारी जग्गामा लगाईएको आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिएमा सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा आवश्यकता अनुसार क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले जरा र वरिपरिको माटो भिजे गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (Tuta absoluta) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने पछौटे डढुवाको नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।
- अदुवा बालीमा गानो कुहिने रोग देखिएमा रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (Bavistin) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ पटकसम्म बोटको जरा भिजे गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी छर्कनुहोस्।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सबई वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्कनुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २७, ९ कात्तिक २०७५, अवधि : ९ कात्तिक २०७५ — १५ कात्तिक २०७५

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पशुको मासुबाट मानिसमा विभिन्न किसिमका जुनोटिक रोगहरू सर्न सक्ने भएकोले मासु प्रयोग गर्दा सफा, स्वच्छ र राम्रोसँग पकाएर खानुहोस्।

मौरी

- मौरी घरमा रानी पुरानो छ भने यो समयमा फेर्नुहोस्। रानी पालन गर्ने घर छुट्याई, भाले र रानी कोषहरू तयार गर्न थाल्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैसी, भेडा, बाख्रा

- जाडो शुरू भएसँगै बाहिरी तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, धासप्रधास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- चाडपर्वको समयमा छिमेकी देशहरूबाट पशुवस्तु आयात हुने हुँदा पिपिआर/खोरेत रोग भित्रिने संभावना बढी हुन्छ। त्यसकारण आफ्ना घरमा पालिएका खसी, बोका, बाख्रा र भेडा च्याङ्गाहरूमा पिपिआर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै नयाँ पशुवस्तु बथानमा मिसाउनुभन्दा पहिले कम्तीमा पनि सात दिनसम्म अलग्गै राख्नुहोस्।
- यो समयमा भैसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्। भैसीहरूले प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म ऋतुचक्रमा आउने गर्दछन् तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्। प्रायः सूक्ष्म ऋतुकाल (Silent heat) को लक्षण देखाउँछन्।
- गाई, भैसी, भेडा, बाख्रामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो समयमा बाख्रामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस देखिन सक्ने भएकोले खोरमा आवश्यक तापक्रम साथै भेन्टिलेसनको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- माछापोखरीमा एमोनियाको मात्रा बढी भएमा माछाको घनत्व कम गरि दानाको मात्रा पनि घटाउनुहोस्। पोखरीमा एमोनियाको मात्रा १ पि.पि.एम. छ भने पोखरीको २५% पानी विस्थापित गर्नुहोस्। यदि एमोनियाको मात्रा २.५ पि.पि.एम. भन्दा बढी छ भने माछालाई अर्को पोखरीमा सार्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २७, ९ कात्तिक २०७५, अवधि : ९ कात्तिक २०७५ — १५ कात्तिक २०७५

- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा वाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोसोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- माछापालनबाट राम्रो उत्पादन लिन माछापोखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा विहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउनुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डी.ए.पी. ३.६ के.जी., युरिया २.१ के.जी., म्युरेट अफ पोटास १.३ के.जी. प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनुहोस्।
- जै घाँसको हकमा ४ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के.जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि छर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक २८

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १६ कात्तिक २०७५

अवधि: १६ कात्तिक २०७५—२२ कात्तिक २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- हिमाली र पहाडी भूभागहरूमा साताको शुरू र मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ भने उच्च हिमाली भूभागका एक-दुई स्थानमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
- साताको अन्त्यमा देशको अधिकांश स्थानमा मौसम सफा रहने सम्भावना छ।
- आगामी साताका शुरुवाती दिनमा पश्चिम नेपालका अधिकांश जिल्लाहरूमा क्षणिक वर्षा हुने सम्भावना भएता पनि धानवालीलाई खासै नोक्सानी नहुने भएकोले पाकिसकेको धान समयमा काट्ने एवम चुट्ने कार्य गर्नुहोस्।
- बीउ छनोटको लागि स्वस्थ, समान उचाई र राम्ररी पाकेका बाला बल्याएर शुद्ध बीउ छानी ३-४ घाम सुकाई-केलाई गरेर सिङ बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरामा हावा नछिर्ने गरि भण्डारण गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाउने समय भएकोले सिफारिस गरिएका बाणगंगा, तिलोत्तमा, विजय, अदित्य, गौतम; मध्य पहाडका लागि मुनाल, च्याखुरा, धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, स्वर्गद्वारी, डीफे र उच्च पहाडका लागि धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, पासाङ्ग लहामु जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउको व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जगामा लगाउनुहोस्।
- स्याउमा लाही कीराको प्रकोप कम पार्न बगैचामा परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को संरक्षण/संवर्धन गर्नुहोस्।
- बिभिन्न तरकारी बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, भर्टिसिलियम लेकानी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा रासायनिक विषादी-एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।
- मौरी घरमा रानी पुरानो छ भने यो समयमा फेर्नुहोस्। रानी पालन गर्ने घर छुट्याई, भाले र रानी कोषहरू तयार गर्न थाल्नुहोस्।
- हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-वाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्।
- पंडगास माछाले चिसो मौसम सहन नसक्ने हुँदा बिक्रीयोग्य साईजको माछालाई बिक्री गर्नुहोस्।
- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदै घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउनुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २८, १६ कात्तिक २०७५, अवधि : १६ कात्तिक २०७५ — २२ कात्तिक २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

९ कात्तिक २०७५ देखि १५ कात्तिक २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण					
			तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	३२.०-३४.०	१४.०-१५.५	७२-८६	४७-७७	-	-
मोरङ	७२	०.०	३२.२-३३.०	१२.०-१६.५	५६-८८	४२-६५	१.०-२.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	०.०	२६.०-२७.२	१२.०-१३.५	५७-७२	४२-४९	०.०-०.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	०.०	-	१३.८-१५.०	६७-८४	६६-७२	-	-
सुनसरी	२००	०.०	३१.८-३४.५	१४.८-१७.०	७३-९१	६७-७७	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२९.७-३३.०	१८.०-२१.०	७६-८२	६८-७९	-	-
सिराहा	१३८	२७.५	३१.५-३३.०	१६.०-१९.०	७२-९१	६६-८३	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	२१.०-२४.५	९.०-११.०	८३-८९	६३-८०	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	३०.०-३३.५	१७.०-२०.७	८२-९२	७०-८९	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	३.०	२७.५-३१.०	८.०-१०.१	९०-९७	७१-८४	-	-
बारा	१३०	०.०	३१.५-३३.६	१४.०-१७.६	७०-८२	३०-५४	०.५-१.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	२६.५-२८.८	१३.०-१५.०	६३-८१	५२-७०	-	-
चितवन	२५६	०.०	३०.२-३२.०	११.८-१४.०	७६-८६	७२-८२	-	-
कास्की	८२७	०.०	२५.९-२७.९	११.८-१३.६	८९-९५	४६-५६	०.०-२.५	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	०.०	१४.५-२१.५	(-३.०)-३.०	५१-८१	३३-६४	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२५.५-२८.५	१०.५-१४.०	६९-८३	५९-७१	-	-
रुपन्देही	१०९	०.०	३३.०-३४.५	१४.९-१६.८	६८-७५	२०-४०	१.०-३.०	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	०.०	३०.८-३३.२	१४.०-१५.८	७८-८७	७०-८१	-	-
रुकुम	९१०	०.०	२५.५-२६.५	८.५-९.५	७५-८५	४०-६२	-	-
दाङ	६३४	०.०	२८.५-३१.२	११.५-१२.५	६९-८२	२९-५०	०.५-१.०	पश्चिम
बाँके	१६५	०.०	३१.८-३४.२	१३.६-२१.२	७०-८७	४४-५८	१.०-४.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	०.०	२८.५-३०.२	९.१-१०.७	६५-७२	३५-४७	१.०-५.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	०.०	१९.३-२२.८	(-०.५)-०.३	५४-६३	२३-२७	०.५-५.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.०	३०.६-३२.९	१२.२-१३.८	७६-८६	३७-४१	-	-
डोटी	६५२	०.०	२९.५-३०.८	८.५-१०.६	७७-८७	३२-३६	०.५-१.५	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	२३.०-२४.३	९.७-११.६	८९-९८	५३-६९	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २८, १६ कात्तिक २०७५, अर्वाधि : १६ कात्तिक २०७५ — २२ कात्तिक २०७५

आगामी साता (१६ कात्तिक देखि २२ कात्तिक २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरु	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको शुरूमा मौसम सफा रहने र मध्यमा आंशिक बदलि हुन सक्ने सम्भावना छ भने साताको अन्त्यमा मौसम सफा रहने सम्भावना छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको शुरूमा आंशिक बदलि हुन सक्ने सम्भावना छ भने साताको मध्य र अन्त्यमा मौसम सफा रहने सम्भावना छ।
बाँके, कैलाली	फाटफुट वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको शुरू र मध्यमा आंशिक बदलि हुन सक्ने साथै एक-दुई स्थानमा फाटफुट वर्षाको सम्भावना छ भने साताको अन्त्यमा मौसम सफा रहने सम्भावना छ।
धनकुटा	फाटफुट वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको शुरू र मध्यमा अपरान्हपछि आंशिक बदलि भई फाटफुट वर्षाको सम्भावना छ भने साताको अन्त्यमा मौसम सफा रहने सम्भावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	फाटफुट वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको शुरू र मध्यमा आंशिक बदलि भई एक-दुई स्थानमा फाटफुट वर्षाको सम्भावना छ भने साताको अन्त्यमा मौसम सफा रहने सम्भावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरू र मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ भने साताको अन्त्यमा मौसम सफा रहने सम्भावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरू र मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ भने साताको अन्त्यमा मौसम सफा रहने सम्भावना छ।
संखुवासभा	हल्का क्षणिक वर्षा/हिमपात	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरू र मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ भने उच्च हिमाली भूभागका एक-दुई स्थानमा हल्का हिमपातको संभावना छ। साताको अन्त्यमा आंशिक बदली रहने सम्भावना छ।
मुस्ताङ	हल्का क्षणिक वर्षा/हिमपात	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरू र मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ भने उच्च हिमाली भूभागका एक-दुई स्थानमा हल्का हिमपातको संभावना छ। साताको अन्त्यमा मौसम सफा रहने सम्भावना छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का क्षणिक वर्षा/हिमपात	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरू र मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ भने उच्च हिमाली भूभागका एक-दुई स्थानमा हल्का हिमपातको संभावना छ। साताको अन्त्यमा मौसम सफा रहने सम्भावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २८, १६ कात्तिक २०७५, अवधि : १६ कात्तिक २०७५ — २२ कात्तिक २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- आगामी साताका शुरुवाती दिनमा पश्चिम नेपालका अधिकांश जिल्लाहरूमा क्षणिक वर्षा हुने सम्भावना भएता पनि धानबालीलाई खासै नोक्सानी नहुने भएकोले पाकिसकेको धान समयमा काट्ने एवम चुट्ने कार्य गर्नुहोस्।
- धानको बीउ छनौटको लागि स्वस्थ, समान उचाई र राम्ररी पाकेका बाला बल्याएर शुद्ध बीउ छानी ३-४ घाम सुकाई-केलाई गरेर सिड बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरामा हावा नछिर्ने गरि भण्डारण गर्नुहोस्।
- हिउँदे मकै लगाउने समय भएकोले तराई तथा भित्री मधेशको लागि रामपुर कम्पोजिट, पोशिलो मकै-२, रामपुर हाइब्रिड-२, रामपुर हाइब्रिड-४, रामपुर हाइब्रिड-६, रामपुर हाइब्रिड-८, रामपुर हाइब्रिड-१० र मध्य पहाडको लागि मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोशिलो मकै-१, देउती, शितला मध्ये उपलब्ध जातको बीउ भरपर्दो स्रोतबाट १ के.जी. प्रति कट्टा वा १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- गहुँ लगाउने समय भएकोले तराई र भित्री मधेशका लागि सिफारिस गरिएका बाणगंगा, तिलोत्तमा, विजय, आदित्य, गौतम; मध्य पहाडका लागि मुनाल, च्याखुरा, धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, स्वर्गद्वारी, डाँफे र उच्च पहाडका लागि धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, पासाङ्ग ल्हामु जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउ ४.०-४.५ के.जी. प्रति कट्टा वा ५.०-६.० के.जी. प्रति रोपनी का दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- तिलोत्तमा जातको गहुँ तराई र भित्री मधेश तथा डाँफे, मुनाल र च्याखुरा मध्य पहाडको सिंचित र असिंचित दुवै क्षेत्रमा लगाउन उपयुक्त हुन्छ।
- मध्य तथा सुदूर पश्चिम तराईका लागि सिफारिस गरिएको ड्युरम गहुँ (Durum wheat) का जातहरू- खजुरा ड्युरम-१ र खजुरा ड्युरम-२ बारे विस्तृत जानकारी एवं बीउको लागि क्षेत्रिय कृषि अनुसन्धान केन्द्र, खजुरा, बाँकेमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- गहुँ बालीमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट/गोठमल २५० के.जी.; डि.ए.पि. ३.६२ के.जी. र पोटास २.७८ के.जी. प्रति कट्टा वा कम्पोष्ट/गोठमल ३५० के.जी.; डि.ए.पि. ५.४४ के.जी. र पोटास ४.१७ के.जी. प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्। बोरोनको मात्रा कम भएका नेपालका पूर्वी तराईका भू-भागहरूमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा ४५० ग्राम बोरेक्स (Borax) प्रति कट्टा वा ६८० ग्राम प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- मुसुरो लगाउने समय भएकोले मध्य पहाडको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू महेश्वर भारती, शिशिर, शिखर, सिमल, सिम्रिक, सिन्दुर तथा तराईको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू खजुरा मुसुरो-३, खजुरा मुसुरो-२, खजुरा मुसुरो-१, शितल र सिन्दुर मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५-२.० के.जी. प्रति रोपनी वा १.०-१.५ के.जी. प्रति कट्टाका दरले व्यवस्था गरि प्रयास चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- मुसुरो लगाउनु भन्दा अगाडी बीउलाई १२ घण्टा सम्म पानीमा भिजाई त्यसपछि २ घण्टा सम्म ओभाउन दिई ४० ग्राम प्रति रोपनी वा २६ ग्राम प्रति कट्टाका दरले १ लिटर पानीमा १०० ग्राम चिनी घुलाएर बनाएको घोलमा राइजोबियमले उपचार गरि लगाउनुहोस्।
- तोरी लगाउने समय भएकोले मध्य पहाडको लागि सिफारिस गरिएका जात लुम्ले तोरी-२ र प्रगति तथा तराईको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मोरंग तोरी-२, प्रिति, उन्नति, प्रगति र विकास मध्ये उपलब्ध जातको बीउ ३७०-४५० ग्राम प्रति रोपनी वा २५०-३०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २८, १६ कात्तिक २०७५, अवधि : १६ कात्तिक २०७५ — २२ कात्तिक २०७५

- तोरी बालीमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट/गोठेमल ३५० के.जी.; डि.ए.पि. २.९ के.जी.; युरिया १.८ के.जी.; पोटास १.१ के.जी. र जिङ्क सल्फेट ६७० ग्राम प्रति कट्टा वा कम्पोष्ट/गोठेमल ५०० के.जी.; डि.ए.पि. ४.३५ के.जी.; युरिया २.६५ के.जी.; पोटास १.६७ के.जी. र जिङ्क सल्फेट १ के.जी. प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- तोरी, सस्यु तथा रायोबालीमा लाग्ने अल्टरनेरिया डडुवा रोगको प्रकोप कम गर्नको लागि मेन्कोजेवयुक्त विषादी डाइथेन एम-४५ तीन ग्राम प्रति के.जी. बीउका दरले उपचार गरि बीउ छर्नुहोस्।
- उखुबालीको पातमा लाग्ने चुसाहा कीरा (Pyrrilla) को लागि तापक्रम तथा आर्द्रता अनुकूल रहने भएकोले यस कीराको अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसालाई आकर्षित गरि मार्न (Attract and Kill method) भालेको लागि पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नुहोस्। झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नुहोस्।
- केराको फलमा कोत्रे कीराले कोत्रेर फलको गुणस्तर घटाउने हुनाले यसबाट प्रभावित बगैँचामा भएका बुङ्गोलाई बोरा अथवा प्लाष्टिकले बेने वा बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत १ भाग र ४ भाग पानी मिसाएर राखेको झोल वा कुनै नीम जन्य विषादी ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई फल लागेको ठाउँमा छर्नुहोस्।
- यस समयमा केरामा गवारो कीरा लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सर-सफाई गर्ने, घारि काटिसकेपछिका टुटाहरूलाई नष्ट गर्ने वा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नुहोस्। गवारो कीरालाई पासोको प्रयोग गरेर पनि नष्ट गर्न सकिन्छ, यसको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो दुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- कागती/निबुवा बोटहरूको नयाँ पालुवाहरूमा पात खन्ने (Leaf Miner) कीरा, कत्ले कीरा, पतेरो, लाही, सुलसुले जस्ता चुसाहा कीराले नोक्सानी पुर्याउने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यिनीहरूको प्रकोप ज्यादा भएमा गाईको गहुँत वा निमको झोल १ भागमा ४ भाग पानी मिसाई ५-५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्। व्यवसायिक खेती गर्ने कृषकहरूले रोगर ३० ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७-७ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाही कीराको प्रकोप कम पार्न बगैँचामा परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को संरक्षण/संवर्धन गर्नुहोस्।

चित्र: केरामा कोत्रे कीराको क्षति

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २८, १६ कात्तिक २०७५, अवधि: १६ कात्तिक २०७५ — २२ कात्तिक २०७५

- स्याउ टिपिसकेपछि पनि बोटमा कल्ले कीराको प्रकोप रहिरहने हुँदा यसको व्यवस्थापनको लागि खनिज तेल (सर्वो) १० देखि १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई कीरा लागेको स्थानमा भिज्ने गरी सात-सात दिनको अन्तरालमा तीनपटक छर्कनुहोस्।
- नेक्ट्रिया ट्विग ब्लाइट (Nectria twig blight) को नियमित संक्रमण भएका स्याउको बगैँचामा यसको व्यवस्थापनको लागि शुरुको अवस्थाको संक्रमित हाँगाहरू काटेर जलाउनुहोस् र कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटरका दरले वा १% बोर्डो मिश्रण बनाई पुरै बोटका पातहरू भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- तराईमा आलुखेतीको लागि तयार गरेको जग्गामा आगामी हप्ता मौसम अनुकूल रहने भएकोले बीउ साइज (२५-५० ग्राम) को आलु रोप्ने काम जारी राख्नुहोस्।
- हिउँदमा आवश्यकता अनुसार सिँचाई गर्न नमिल्ने तराईका सुख्खा जग्गामा आलु रोपेपछि छापो राख्नुहोस्।
- तराईमा आलु लगाउने जग्गामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट वा गोठमल ६७० के.जी.; डि.ए.पि. ७.२ के.जी.; युरिया १.५ के.जी. र पोटास ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको आलुको गोडाइ गर्न मौसम अनुकूल रहने भएकोले गोडमेल र उकेरा लगाउँदा ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको बीउ आलुमा तेश्रो रगिंग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको आलुमा अगौटे डढुवा रोगको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडको बीउ आलुमा लाही कीराको प्रकोप देखिएमा व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारी जग्गामा लगाईएको आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिएमा सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा आवश्यकता अनुसार क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (Tuta absoluta) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने पछौटे डढुवाको नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।
- विभिन्न तरकारी बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, *भर्टिसिलियम लेकानी* २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा रासायनिक विषादी-*एसिटामाइप्रिड* २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस्।
- अदुवा बालीमा गानो कुहिने रोग देखिएमा रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (Bavistin) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ पटकसम्म बोटको जरा भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सबई वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २८, १६ कात्तिक २०७५, अवधि : १६ कात्तिक २०७५ — २२ कात्तिक २०७५

अन्य

- बाली काटने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पशुको मासुबाट मानिसमा विभिन्न किसिमका जुनोटिक रोगहरू सर्न सक्ने भएकोले मासु प्रयोग गर्दा सफा, स्वच्छ र राम्रोसँग पकाएर खानुहोस्।

मौरी

- मौरी घरमा रानी पुरानो छ भने यो समयमा फेर्नुहोस्। रानी पालन गर्ने घर छुट्याई, भाले र रानी कोषहरू तयार गर्न थाल्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैसी, भेडा, बाखा

- जाडो शुरू भएसँगै हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, धासप्रधास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म भैसीहरू ऋतुचक्रमा आउने हुँदा ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू अवलोकन गर्नुहोस्। तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्।
- बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस देखिन सक्ने भएकोले खोरमा आवश्यक तापक्रम साथै भेन्टिलेसनको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरूद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- माछापोखरीमा एमोनियाको मात्रा बढी भएमा माछाको घनत्व कम गरि दानाको मात्रा पनि घटाउनुहोस्। पोखरीमा एमोनियाको मात्रा १ पि.पि.एम. छ भने पोखरीको २५% पानी विस्थापित गर्नुहोस्। यदि एमोनियाको मात्रा २.५ पि.पि.एम. भन्दा बढी छ भने माछालाई अर्को पोखरीमा सार्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी.

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २८, १६ कात्तिक २०७५, अवधि: १६ कात्तिक २०७५ — २२ कात्तिक २०७५

माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।

- माछापालनबाट राम्रो उत्पादन लिन माछापोखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- पंङगास माछाले चिसो मौसम सहन नसक्ने हुँदा बिक्रीयोग्य साईजको माछालाई बिक्री गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउनुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डी.ए.पी. ३.६ के.जी., युरिया २.१ के.जी., म्युरेट अफ पोटास १.३ के.जी. प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनुहोस्।
- जै घाँसको हकमा ४ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के.जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि छर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक २९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ३० कात्तिक २०७५

अवधि: ३० कात्तिक २०७५—०६ मङ्सिर २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- हिमाली र पहाडी भूभागहरूमा साताका अधिकांश दिनहरूमा अपरान्ह पछि आंशिक बदलि हुने सम्भावना छ।
- साताको मध्य र अन्त्यमा सामान्य बदलि भई पहाडी भू-भागका एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा र हिमाली भू-भागका एक-दुई स्थानमा हल्का हिमपातको सम्भावना छ।
- बीउको लागि छनौट गरिएको धानलाई ३-४ घाम सुकाई-केलाई गरेर सिड बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरामा हावा नछिर्ने गरि भण्डारण गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाउने समय भएकोले सिफारिस गरिएका बाणगंगा, तिलोत्तमा, विजय, आदित्य, गौतम; मध्य पहाडका लागि मुनाल, च्याखुरा, धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, स्वर्गद्वारी, डॉफि र उच्च पहाडका लागि धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, पासाङ्ग ल्हामु जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउको व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हप्ताको एक पटक सौँझको समयमा छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाही कीराको प्रकोप कम पार्न बगैँचामा परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को संरक्षण/संवर्धन गर्नुहोस्।
- हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाटा-पाटीमा निमोनिया र छेँने समस्याका साथै क्विसडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्।
- पडगास माछाले चिसो मौसम सहन नसक्ने हुँदा बिक्रीयोग्य साईजको माछालाई बिक्री गर्नुहोस्।
- धेरै सुख्खा अथवा सिँचाई उपलब्ध नभएको जग्गामा जैँ घाँससँग केराउको सट्टा भेच घाँसको बीउ एकनासले मिसाएर (जैँ बीउ ६०% र दलहन / भेच ४०%) लगानुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २९, ३० कात्तिक २०७५, अवधि : ३० कात्तिक २०७५ — ०६ मङ्सिर २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

२३ कात्तिक २०७५ देखि २९ कात्तिक २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	३०.०-३२.०	१२.०-१४.०	८१-८५	५२-७४	-	-
मोरङ	७२	०.०	२९.०-३१.४	१४.५-१७.२	७५-८४	४३-६२	०.०-२.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	०.०	२३.५-२४.९	११.४-१३.०	६१-७७	३९-५३	०.०-१.०	पश्चिम
संखुवासभा	११७०	०.०	२१.०-२४.०	१३.०-१४.४	७९-८९	६४-७३	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२९.३-३१.५	१३.०-१६.०	७३-९३	६०-७७	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२८.५-३१.०	१६.४-१८.२	७९-१००	६४-७९	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२९.५-३१.५	१५.०-१६.५	७८-९३	७१-८३	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	२०.२-२२.०	८.०-८.५	८४-९१	७१-८१	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२८.०-३०.२	१६.०-१८.५	८१-९३	६६-८९	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२५.७-२८.०	८.०-१०.५	७५-९५	६३-८१	-	-
बारा	१३०	०.०	२८.८-३०.०	१२.५-१४.०	८१-८७	४४-६१	०.०-१.५	पश्चिम
धादिङ	१०८५	०.०	२४.०-२५.०	१३.४-१६.६	७१-७८	६०-७५	-	-
चितवन	२५६	०.०	२७.२-२९.०	११.३-१२.८	८१-९२	८०-८८	-	-
कास्की	८२७	२.०	२४.०-२५.०	११.०-१३.७	९३-९८	४३-५७	०.०-२.०	दक्षिण
मुस्ताङ	२५६६	६.३	१०.०-१६.०	(-१.०)-४.०	६५-९४	६४-८३	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२३.३-२४.७	१०.६-११.७	८१-८९	७२-८७	-	-
रूपन्देही	१०९	०.०	२८.४-३०.३	१४.२-१६.०	८०-९२	३५-५५	०.०-३.०	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	०.०	२८.०-२९.२	१३.३-१५.०	७८-८४	६०-७४	-	-
रुकुम	९१०	०.०	२२.०-२५.५	८.०-९.५	७३-९०	३७-७१	-	-
दाङ	६३४	०.०	२५.२-२६.८	११.०-११.८	८५-९१	४५-६३	०.०-१.५	उत्तर
बाँके	१६५	०.०	२९.०-३०.०	१३.०-१४.८	८६-१००	४५-६४	०.०-२.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	०.०	२४.६-२६.९	९.९-११.०	८०-९४	४७-५२	०.०-४.०	उत्तर
जुम्ला	२३००	०.०	१५.७-१८.४	(-१.६)-(-०.५)	५४-७४	२६-३८	०.०-३.५	पश्चिम
कैलाली	१८७	फाटफुट	२०.२-२९.१	११.८-१५.०	८०-९२	४७-५६	-	-
डोटी	६५२	०.०	२४.०-२७.५	१०.०-१०.५	९३-१००	४०-५२	०.०-१.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	१९.०-२३.०	९.७-११.३	९३-९६	४०-७७	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २९, ३० कात्तिक २०७५, अवधि : ३० कात्तिक २०७५ — ०६ मङ्सिर २०७५

आगामी साता (३० कात्तिक देखि ६ मङ्सिर २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरु	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहियो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी		घट्ने	घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ। साताको अन्त्यमा उच्च बादलहरू देखिने सम्भावना रहे तापनि मौसम मा परिवर्तन आउने सम्भावना देखिदैन।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु		घट्ने	घट्ने	सफा		साताको अधिकांश दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ।
बाँके, कैलाली		घट्ने	घट्ने	सफा		साताको अधिकांश दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ।
धनकुटा	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताका अधिकांश दिनहरूमा आंशिक बदलि भई साताको मध्य र अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको संभावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताका धेरै दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ तर अपरान्ह पछि आंशिक बदलि हुने सम्भावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताका अधिकांश दिनहरूमा अपरान्हपछि आंशिक बदलि हुन सक्ने सम्भावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताका धेरै दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ तर अपरान्हपछि आंशिक बदलि हुने सम्भावना छ।
संखुवासभा	हल्का क्षणिक वर्षा/हिमपात	घट्ने	घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि साताको मध्यमा एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ भने उच्च हिमाली भूभागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
मुस्ताङ	हल्का हिमपात	घट्ने	घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताका धेरै दिनहरूमा अपरान्ह पछि आंशिक बदलि भई साताको मध्यमा उच्च हिमाली भूभागका एक-दुई स्थानमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
जुम्ला, दार्चुला		घट्ने	घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताका धेरै दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ तर अपरान्हपछि आंशिक बदलि हुने सम्भावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २९, ३० कात्तिक २०७५, अवधि : ३० कात्तिक २०७५ — ०६ मङ्सिर २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- बीउको लागि छनौट गरिएको धानलाई ३-४ घाम सुकाई-केलाई गरेर सिड बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरोमा हावा नछिर्ने गरि भण्डारण गर्नुहोस्।
- हिउँदे मकैको बोट घुँडासम्म आएको बेला गोडमेल र सिँचाई गरिसकेपछि १.६२ के.जी. युरिया प्रति कट्टा वा २.५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाउने समय भएकोले तराई र भित्री मधेशका लागि सिफारिस गरिएका वि.एल. ४३४१ (तराईका २२ जिल्लाहरूको लागि मात्र), बाणगंगा, तिलोत्तमा, विजय, आदित्य, गौतम; मध्य पहाडका लागि मुनाल, च्याखुरा, धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, स्वर्गद्वारी, डाँफे र उच्च पहाडका लागि धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, पासाङ्ग ल्हामु जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउ ४.०-४.५ के.जी. प्रति कट्टा वा ५.०-६.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- तिलोत्तमा जातको गहुँ तराई र भित्री मधेश तथा डाँफे, मुनाल र च्याखुरा मध्य पहाडको सिंचित र असिंचित दुवै क्षेत्रमा लगाउन उपयुक्त हुन्छ।
- मध्य तथा सुदूर पश्चिम तराईका लागि सिफारिस गरिएको ड्युरम गहुँ (Durum wheat) का जातहरू- खजुरा ड्युरम-१ र खजुरा ड्युरम-२ वारे विस्तृत जानकारी एवं बीउको लागि क्षेत्रिय कृषि अनुसन्धान केन्द्र, खजुरा, बाँकेमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- गहुँ बालीमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट/गोठमल २५० के.जी.; डि.ए.पि. ३.६२ के.जी. र पोटास २.७८ के.जी. प्रति कट्टा वा कम्पोष्ट/गोठमल ३५० के.जी.; डि.ए.पि. ५.४४ के.जी. र पोटास ४.१७ के.जी. प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्। बोरोनको मात्रा कम भएका नेपालका पूर्वी तराईका भू-भागहरूमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा ४५० ग्राम बोरैक्स (Borax) प्रति कट्टा वा ६८० ग्राम प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- मध्य पहाडको लागि सिफारिस गरिएका मुसुरोका जातहरू महेश्वर भारती, शिशिर, शिखर, सिमल, सिम्रिक, सिन्दुर तथा तराईको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू खजुरा मुसुरो-३, खजुरा मुसुरो-२, खजुरा मुसुरो-१, शितल र सिन्दुर मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५-२.० के.जी. प्रति रोपनी वा १.०-१.५ के.जी. प्रति कट्टाका दरले व्यवस्था गरि प्रयास चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- मुसुरो लगाउनु भन्दा अगाडी बीउलाई १२ घण्टा सम्म पानीमा भिजाई त्यसपछि २ घण्टा सम्म ओभाउन दिई ४० ग्राम प्रति रोपनी वा २६ ग्राम प्रति कट्टाका दरले १ लिटर पानीमा १०० ग्राम चिनी घुलाएर बनाएको घोलमा राइजोबियमले उपचार गरि लगाउनुहोस्।
- तोरी फुलनुभन्दा अगाडी एक पटक हल्का सिँचाई गरि ३०० ग्राम प्रति कट्टा वा ४५० ग्राम प्रति रोपनीका दरले युरिया मल टपड्रेस गर्नुहोस्।
- तोरी बालीमा करौँती कीराले नोक्सानी पुर्याउने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हप्ताको एक पटक साँझको समयमा छर्कनुहोस्।
- तोरी, सस्यु तथा रायोबालीको पातमा लाग्ने अल्टरनेरिया डडुवा रोगको प्रकोप कम गर्नको लागि मेन्कोजेवयुक्त विषादी डाइथेन एम-४५ दुई ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २९, ३० कात्तिक २०७५, अर्वाधि : ३० कात्तिक २०७५ — ०६ मङ्सिर २०७५

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औंसालाई आकर्षित गरि मारन (Attract and Kill method) भालेको लागि पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फलाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मारन डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नुहोस्। झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मारन फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नुहोस्।
- कागती/निबुवा बोटहरूको नयाँ पालुवाहरूमा पात खन्ने (Leaf Miner) कीरा, कत्ले कीरा, पतेरो, लाही, सुलसुले जस्ता चुसाहा कीराले नोकसानी पुर्याउने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यिनीहरूको प्रकोप ज्यादा भएमा गाईको गहुँत वा निमको झोल १ भागमा ४ भाग पानी मिसाई ५-५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्। व्यवसायिक खेती गर्ने कृषकहरूले रोगर ३० ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७-७ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- कागती, सुन्तला आदिमा कालो ध्वाँसे दुसी (Sooty Mold) देखिएमा १५ एम.एल. सर्वो वा एट्सो तेल प्रति लिटर पानीमा घोली एक हप्ताको फरकमा दुसी लागेको भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- यस समयमा केरामा गवारो कीरा लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सर-सफाई गर्ने, घारि काटिसकेपछिका ठुटाहरूलाई नष्ट गर्ने वा बोटको कापमा वा गुवोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नुहोस्। गवारो कीरालाई पासोको प्रयोग गरेर पनि नष्ट गर्न सकिन्छ, यसको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाही कीराको प्रकोप कम पार्न बगैँचामा परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को संरक्षण/संवर्धन गर्नुहोस्।
- स्याउ टिपिसकेपछि पनि बोटमा कत्ले कीराको प्रकोप रहिरहने हुँदा यसको व्यवस्थापनको लागि खनिज तेल (सर्वो) १० देखि १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई कीरा लागेको स्थानमा भिज्ने गरी सात-सात दिनको अन्तरालमा तीनपटक छर्नुहोस्।
- नेक्ट्रिया ट्विग ब्लाइट (Nectria twig blight) को नियमित संक्रमण भएका स्याउको बगैँचामा यसको व्यवस्थापनको लागि शुरुको अवस्थाको संक्रमित हाँगारु काटेर जलाउनुहोस् र कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटरका दरले वा १% बोर्डो मिश्रण बनाई पुरै बोटका पातहरू भिज्ने गरि छर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- तराईमा आगामी हप्ता पानी पर्ने संभावना न्यून रहेकोले आलु रोप्ने काम जारी राख्नुहोस्। आलुको बीउ सिंगै दाना (२५-५० ग्राम) रोप्नुहोस्। यदि काटेर रोप्नुपर्ने भएमा काटेको टुक्रालाई २-३ प्रतिशतको मेन्कोजेव वा सेक्टिनको घोल बनाएर ५ मिनेटसम्म डुबाएर रोप्नुहोस्।
- तराईमा आलु लगाउने जग्गामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट वा गोठमल ६७० के.जी.; डि.ए.पि. ७.२ के.जी.; युरिया १.५ के.जी. र पोटास ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- बिँयाबाट बीउ वा खायन आलु उत्पादनको लागि टिपिएसका (एच.पि.एस.11/67, एच.पि.एस.7/67, एच.पि.एस.1/13) जातहरू लगाउनुहोस्।
- तराईमा आगामी हप्ता पानी नपर्ने, दिउँसोको सापेक्षिक आर्द्रता कम हुने र माटोको सुख्खापन बढ्दै जाने भएकोले माटोको ओस जोगाउन आलुबालीमा छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- तराईमा असोज- कात्तिक महिनामा लगाइएको आलुलाई गोडमेल र सिँचाई गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २९, ३० कात्तिक २०७५, अवधि : ३० कात्तिक २०७५ — ०६ मङ्सिर २०७५

- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको आलुको गोडाइ गर्न मौसम अनुकूल रहने भएकोले गोडमेल र उकेरा लगाउँदा ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौ महिनामा रोपेको आलु खन्न आगामी हप्ता मौसम अनुकूल छ।
- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको आलुमा अगौटे डढुवा रोगको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- आगामी हप्ता मौसम अनुकूल रहेकोले तराई तथा मध्यपहाडमा रेड क्रियोल जातको प्याजको बीउ नर्सरीमा राखी छापो राख्नुहोस्। आगामी हप्ता पानी नपर्ने, दिउँसोको सापेक्षिक आर्द्रता कम हुने र माटोको सुख्खापन बढ्दै जाने भएकोले बीउ राम्रोसँग उमार्नको लागि रोप्नुअघि १२ घण्टा जति पानीमा बीउ भिजाउनुहोस्।
- आगामी हप्ता मौसम अनुकूल रहेकोले साउन तथा भदौ महिनामा रोपिएको प्याज खन्नुहोस्।
- काउली समूहको तरकारीबालीहरूमा बन्दाको पुतली र इट्टा बृटे पुतली लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गरि उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (Tuta absoluta) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने पछ्यौटे डढुवाको नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गवारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।
- विभिन्न तरकारी बालीहरूमा सेतो झिंगाले आर्थिक नोक्सानी गर्नुको साथै भाइरस रोगहरू पनि सार्ने हुँदा जैविक विषादी, *भर्टिसिलियम लेकानी* २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा रासायनिक विषादी-*एसिटामाइप्रिड* २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पातको पछाडिको भाग भिजे गरि स्प्रे गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी छर्कनुहोस्।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सबई वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- पशुको मासुबाट मानिसमा विभिन्न किसिमका जुनोतिक रोगहरू सर्न सक्ने भएकोले मासु प्रयोग गर्दा सफा, स्वच्छ र राम्रोसँग पकाएर खानुहोस्।

मौरी

- मौरी घरमा रानी पुरानो छ भने यो समयमा फेर्नुहोस्। रानी पालन गर्ने घर छुट्याई, भाले र रानी कोषहरू तयार गर्न थाल्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २९, ३० कात्तिक २०७५, अर्वाधि : ३० कात्तिक २०७५ — ०६ मङ्सिर २०७५

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- यो समयमा दार्चुला जिल्लामा विशेष गरि दुधालु भैंसीमा खरी रोग देखा पर्ने भएकोले उचित ध्यान पुर्याउनुहोस्।
- बाँके जिल्लामा टुसी लागेको परालमा हुने माइकोटक्सिन (टुसी) को कारणले विशेष गरि गाई र भैंसीमा डेगनाला रोग देखा पर्न सक्ने भएकोले पराल खुवाउँदा राम्ररी सुकाएर ओभानो पारेर खुवाउनुहोस्।
- जाडो शुरू भएसँगै हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म भैंसीहरू ऋतुचक्रमा आउने हुँदा ऋतुचक्र (Estrous cycle) मा आएको लक्षणहरू अवलोकन गर्नुहोस्। तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्।
- बाखामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।
- पशुको गोबर नियमित परिक्षण गरि आन्तरिक परजिवी विरुद्ध औषधी उपचार गर्नुहोस्। अथवा हरेक ४-४ महिनामा नाम्ले/माटे रोग विरुद्ध औषधी खुवाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस देखिन सक्ने भएकोले खोरमा आवश्यक तापक्रम साथै भेन्टिलेसनको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- बंगुरमा खोरत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- माछापोखरीमा एमोनियाको मात्रा बढी भएमा माछाको घनत्व कम गरि दानाको मात्रा पनि घटाउनुहोस्। पोखरीमा एमोनियाको मात्रा १ पि.पि.एम. छ भने पोखरीको २.५% पानी विस्थापित गर्नुहोस्। यदि एमोनियाको मात्रा २.५ पि.पि.एम. भन्दा बढी छ भने माछालाई अर्को पोखरीमा सार्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- माछापालनबाट राम्रो उत्पादन लिन माछापोखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- पंडगास माछाले चिसो मौसम सहन नसक्ने हुँदा बिक्रीयोग्य साईजको माछालाई बिक्री गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक २९, ३० कात्तिक २०७५, अर्वाधि : ३० कात्तिक २०७५ — ०६ मङ्सिर २०७५

घाँसेबाली

- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउनुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डी.ए.पी. ३.६ के.जी., युरिया २.१ के.जी., म्युरेट अफ पोटास १.३ के.जी. प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनुहोस्।
- जै घाँसको हकमा ४ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के.जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि प्रयास सिंचाई उपलब्ध भएको जग्गामा मात्र लगाउनुहोस्।
- धेरै सुख्खा अथवा सिंचाई उपलब्ध नभएको जग्गामा जै घाँससँग केराउको सट्टा भेच घाँसको बीउ एकनासले मिसाएर (जै बीउ ६०% र दलहन / भेच ४०%) लगानुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/बर्सिम घाँसमा २.१ के. जी. प्रति कट्टाका दरले सिंचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कटाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- आगामी हप्ता तराई तथा मध्य पहाडमा पानी पर्ने संभावना न्यून भएकोले बीउ छर्नु २-३ दिन अगाडी माटो भिज्ने गरि सिंचाई गरे पश्चात उपयुक्त हिउदे घाँसको बीउ छर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक ३०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ७ मङ्सिर २०७५

अवधि: ७ मङ्सिर २०७५— १३ मङ्सिर २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- हिमाली र पहाडी भूभागहरूमा साताका अधिकांश दिनहरूमा अपरान्हपछि आंशिक बदलि हुने सम्भावना छ।
- साताको अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई पहाडी भू-भागका एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा र हिमाली भू-भागका एक-दुई स्थानमा हल्का हिमपातको सम्भावना छ।
- गहुँ लगाउने समय भएकोले उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउको व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिंगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा काँटछाँट गर्दा २-३ बटा हाँगा मात्र राखी बाँकि हाँगाहरू सानैमा चिमोटेर फाल्नुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हप्ताको एक पटक साँझको समयमा छर्कनुहोस्।
- हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-वाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा सापेक्षिक आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ बरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिंगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३०, ७ मङ्सिर २०७५, अवधि : ७ मङ्सिर २०७५ — १३ मङ्सिर २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

३० कात्तिक २०७५ देखि ६ मङ्सिर २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	२७.०-२८.५	१०.५-१३.०	७८-९३	६०-८८	-	-
मोरङ	७२	०.०	२७.०-२८.०	१२.२-१५.०	८४-९८	५०-७५	१.०-६.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	०.०	२०.८-२२.२	९.८-१२.०	७०-८४	५१-६०	०.५-१.०	पश्चिम
संखुवासभा	११७०	०.०	१९.०-२२.५	१२.०-१३.५	८७-१००	७३-८७	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२७.०-२८.२	११.८-१४.५	८२-९१	६८-८०	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२६.५-२७.६	१५.०-१७.६	८०-९१	७२-८२	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२७.०-२८.५	१२.०-१५.०	८४-९०	७६-८३	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	१८.५-२०.५	७.०-८.५	८३-९१	५४-८४	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२६.०-२८.५	१४.५-१८.४	९०-९५	७६-८७	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२३.५-२५.६	६.५-१०.४	८७-९६	८०-९१	-	-
बारा	१३०	०.०	२५.५-२९.७	९.५-१३.०	८३-९६	३६-६५	०.५-१.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	२०.५-२४.४	१३.५-१५.०	६६-८१	५२-७६	-	-
चितवन	२५६	०.०	२४.१-२७.०	१०.०-१३.७	८९-९८	८३-८६	-	-
कास्की	८२७	०.०	२२.०-२३.८	१०.६-१३.६	९३-९९	५५-६३	०.०-१.५	दक्षिण
मुस्ताङ	२५६६	०.०	१२.५-१८.०	०.५-४.०	७६-८९	५८-८४	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२१.०-२३.५	९.३-१०.६	८१-९४	७६-८६	-	-
रुपन्देही	१०९	०.०	२६.४-२८.६	१२.०-१३.६	७८-९४	३०-६५	१.०-४.०	पुर्व
कपिलवस्तु	९४	०.०	२६.३-२८.७	११.४-१३.४	८६-९५	६७-८५	-	-
रुकुम	९१०	०.०	२३.०-२४.५	६.५-१०.०	८२-८७	५९-७४	-	-
दाङ	६३४	०.०	२३.५-३२.२	९.९-११.६	७१-९८	४७-७१	०.५-१.५	पश्चिम
बाँके	१६५	०.०	२६.०-३०.५	११.३-१४.०	७२-९८	५०-७६	१.०-३.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	०.०	२३.४-२६.४	८.६-१०.४	७९-९९	४१-६०	१.५-७.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	०.०	१६.७-२२.३	(-२.०)-१.०	३८-६६	१६-२७	०.५-५.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.०	२५.५-२७.५	११.०-१३.०	९१-१००	४९-५५	०.०-१.५	उत्तर
डोटी	६५२	०.०	२५.२-२८.०	७.५-११.०	८८-९७	३७-५२	०.५-१.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	१७.५-२१.०	८.४-१०.३	७६-९५	६८-७६	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३०, ७ मङ्सिर २०७५, अर्वाधि : ७ मङ्सिर २०७५ — १३ मङ्सिर २०७५

आगामी साता (७ मङ्सिर देखि १३ मङ्सिर २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरु	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ। साताको अन्त्यमा उच्च बादलहरू देखिने सम्भावना रहेता पनि मौसममा परिवर्तन आउने सम्भावना देखिदैन।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ। साताको अन्त्यमा उच्च बादलहरू देखिने सम्भावना रहेता पनि मौसममा परिवर्तन आउने सम्भावना देखिदैन।
बाँके, कैलाली		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ। साताको अन्त्यमा उच्च बादलहरू देखिने सम्भावना रहेता पनि मौसममा परिवर्तन आउने सम्भावना देखिदैन।
धनकुटा	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा आंशिक बदलि र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा आंशिक बदलि र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा आंशिक बदलि र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताका धेरै दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ तर अपरान्हपछि आंशिक बदलि हुने सम्भावना छ। साताको अन्त्यमा उच्च बादलहरू देखिने सम्भावना रहेता पनि मौसममा परिवर्तन आउने सम्भावना देखिदैन।
संखुवासभा	हल्का क्षणिक वर्षा/हिमपात	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा आंशिक बदलि र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ भने उच्च हिमाली भूभागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
मुस्ताङ	हल्का क्षणिक वर्षा/हिमपात	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा आंशिक बदलि र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि रहि एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ भने उच्च हिमाली भूभागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
जुम्ला, दार्चुला		हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ। साताको अन्त्यमा उच्च बादलहरू देखिने सम्भावना रहेता पनि मौसममा परिवर्तन आउने सम्भावना देखिदैन।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३०, ७ मङ्सिर २०७५, अवधि : ७ मङ्सिर २०७५ — १३ मङ्सिर २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- बीउको लागि छनौट गरिएको धानलाई ३-४ घाम सुकाई-केलाई गरेर सिड बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरामा हावा नछिर्ने गरि भण्डारण गर्नुहोस्।
- हिउँदे मकैको बोट घुँडासम्म आएको बेला गोडमेल र सिँचाई गरिसकेपछि ३.६ के.जी. युरिया प्रति कट्टा वा ५.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाउने समय भएकोले तराई र भित्री मधेशका लागि सिफारिस गरिएका बि.एल. ४३४१ (तराईका २२ जिल्लाहरूको लागि मात्र), बाणगंगा, तिलोत्तमा, विजय, आदित्य, गौतम; मध्य पहाडका लागि मुनाल, च्याखुरा, धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, स्वर्गद्वारी, डाँफे र उच्च पहाडका लागि धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, पासाङ्ग लहामु जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउ ४.०-४.५ के.जी. प्रति कट्टा वा ५.०-६.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- तिलोत्तमा जातको गहुँ तराई र भित्री मधेश तथा डाँफे, मुनाल र च्याखुरा मध्य पहाडको सिंचित र असिंचित दुवै क्षेत्रमा लगाउन उपयुक्त हुन्छ।
- मध्य तथा सुदूर पश्चिम तराईका लागि सिफारिस गरिएको ड्युरम गहुँ (Durum wheat) का जातहरू- खजुरा ड्युरम-१ र खजुरा ड्युरम-२ वारे विस्तृत जानकारी एवं बीउको लागि क्षेत्रिय कृषि अनुसन्धान केन्द्र, खजुरा, बाँकेमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- गहुँ बालीमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट/गोठेमल २५० के.जी.; डि.ए.पि. ३.६२ के.जी. र पोटास २.७८ के.जी. प्रति कट्टा वा कम्पोष्ट/गोठेमल ३५० के.जी.; डि.ए.पि. ५.४४ के.जी. र पोटास ४.१७ के.जी. प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्। बोरोनको मात्रा कम भएका नेपालका पूर्वी तराईका भू-भागहरूमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा ४५० ग्राम बोरेक्स (Borax) प्रति कट्टा वा ६८० ग्राम प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- गहुँबालीमा झारपात व्यवस्थापन गर्न प्रति कट्टामा सल्फोसल्फरन ७५% डब्लु.जी. १ ग्राम र सेफेक्वथान्ट ४२ एम.एल. को दरले घोली उक्त घोललाई १०-१५ लिटर पानीमा मिसाई गहुँ छरेको ३०-४० दिनमा फ्लेट फेन नोजलद्वारा स्प्रे गर्नुहोस्।
- तोरी फुल्नुभन्दा अगाडी एक पटक हल्का सिँचाई गरि ३०० ग्राम प्रति कट्टा वा ४५० ग्राम प्रति रोपनीका दरले युरिया मल टपड्रेस गर्नुहोस्।
- तोरी बालीमा करौंती कीराले नोक्सानी पुर्याउने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्थ विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हप्ताको एक पटक साँझको समयमा छर्नुहोस्।
- तोरी, सस्यु तथा रायोबालीको पातमा लाग्ने अल्टरनेरिया डडुवा रोगको प्रकोप कम गर्नको लागि मेन्कोजेवयुक्त विषादी डाइथेन एम-४५ दुई ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म सम्पूर्ण पात भिजे गरि छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३०, ७ मडसिर २०७५, अवधि : ७ मडसिर २०७५ — १३ मडसिर २०७५

फलफूल बाली

- कागती, सुन्तला आदिमा कालो ध्वाँसे दुसी (Sooty Mold) देखिएमा १५ एम.एल. सर्वो वा एट्सो तेल प्रति लिटर पानीमा घोली एक हप्ताको फरकमा दुसी लागेको भाग भिज्नेगरि छर्कनुहोस्।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डबल रिङ्ग (डबल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नु होस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- कागतीको बगैँचामा रोग कीरा लागेका, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका, लामा-लामा काँडा भएका तथा सलक बढेका चोर हाँगाहरु, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरु र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरु काँटछाँट गरि हटाउनुहोस्।
- काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरु तथा विरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपेष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो, १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्।
- आगामी हप्ता पानी पर्ने सम्भावना कम भएकोले सुख्खाबाट विरुवाको बचाव गर्न केरा खेती गर्ने कृषकहरुले केराको घरी वरिपरि पात पतिङ्गर, केराको सुकेका पात आदिले छापो दिनुहोस्।
- केराको घरीमा काईयो बनिसेकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- यस समयमा केरामा गवारो कीरा लाग्न सक्ने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गवारो देखिएमा बगैँचाको सर-सफाई गर्ने, घरि काटिसकेपछिका टुटाहरुलाई नष्ट गर्ने वा बोटको कापमा वा गुबोमा कार्बोफ्युरान ५-७ ग्राम राख्नुहोस्। गवारो कीरालाई पासोको प्रयोग गरेर पनि नष्ट गर्न सकिन्छ, यसको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीनवटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो दुङ्गा (कंक्रीट) राखेर पासो तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरी पासोमा परेको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाही कीराको प्रकोप कम पार्न बगैँचामा परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को संरक्षण/संवर्धन गर्नुहोस्।
- स्याउ टिपिसकेपछि पनि बोटमा कत्ले कीराको प्रकोप रहिरहने हुँदा यसको व्यवस्थापनको लागि खनिज तेल (सर्वो) १० देखि १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई कीरा लागेको स्थानमा भिज्ने गरी सात-सात दिनको अन्तरालमा तीनपटक छर्कनुहोस्।
- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल (१ मिटर गहिरा तथा १ मिटर व्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नाले खाडलमा भएका किटाणुहरु तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।
- आँपको बोटमा विकृति (म्याङ्गो माल फर्मसन) देखा परेमा रोगी कलिला हाँगाहरु काटछाँट गरेर हटाई १ ग्राम एन ए ए (न्यापथालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्। सूर्यको किरणले हर्मोनको असरलाई कम गर्ने हुँदा एन ए ए घोल अँध्यारो ठाउँमा मात्र तयार गर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरु

- तराईमा आगामी हप्ता पानी नपर्ने, दिउँसोको सापेक्षिक आर्द्रता कम हुने र माटोको सुख्खापन बढ्दै जाने भएकोले माटोको ओस जोगाउन आलुबालीमा छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- तराईमा असोजदेखि कात्तिकको पहिलो हप्तासम्म लगाएको आलुको गोडाइ गर्न मौसम अनुकूल रहने भएकोले गोडमेल र उकेरा लगाई सिँचाई पश्चात् ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौ महिनामा रोपेको आलु खन्न आगामी हप्ता मौसम अनुकूल छ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस्। बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानो दिनको समयमा उघार्ने र रातिको समयमा छानो ओढाउनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३०, ७ मङ्सिर २०७५, अवधि : ७ मङ्सिर २०७५ — १३ मङ्सिर २०७५

- काउली तथा बन्दा लगाएको १५-२० दिनपछि पहिलो तथा ३०-३५ दिनपछि दोश्रो पटक ७-१० ग्राम युरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई टपड्रेस गरि माटोले पुर्नुहोस् र टपड्रेस गरिसकेपछि हल्का सिँचाइ गर्नुहोस्।
- होचो बोट हुने गोलभेंडामा काँटछाँट गर्दा भुँई छुने पातहरू मात्र हटाउनुहोस्। अग्लो बोट हुने जातको गोलभेंडा ६०x६० सेमी दूरीमा लगाएको छ भने ३ वटा हाँगा तथा ४०x४० वा ४०x६० से.मी. दूरीमा गोलभेंडा लगाएको छ भने दुईवटा हाँगा मात्र राखी बाँकि हाँगाहरू सानैमा चिमोटेर फाल्नुहोस्, जसले गर्दा रोग कीराको प्रकोप कम हुनुका साथै गुणस्तरीय फलको उत्पादन लिन सकिन्छ।
- आगामी हप्ता मौसम अनुकूल रहेकोले तराई तथा मध्यपहाडमा रेड क्रियोल जातको प्याजको बीउ नर्सरीमा राखी छापो राख्नुहोस्। आगामी हप्ता पानी नपर्ने, दिउँसोको सापेक्षिक आर्द्रता कम हुने र माटोको सुख्खापन बढ्दै जाने भएकोले बीउ राम्रोसँग उमार्नको लागि रोप्नुअघि १२ घण्टा जति पानीमा बीउ भिजाउनुहोस्।
- आगामी हप्ता मौसम अनुकूल रहेकोले साउन तथा भदौ महिनामा रोपिएको प्याज खन्नुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (Tuta absoluta) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- उच्च हिमाली खर्कवाट बैसी झारिएका र घुम्ती प्रणालीमा पालिएका चौरौं, भेडा तथा बाखामा खोरेत र पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै नाम्ले/माटे विरुद्धको औषधी खुवाउनुहोस्।
- यो समयमा दार्चुला जिल्लामा विशेष गरि दुधालु भैंसीमा खरी रोग देखा पर्ने भएकोले उचित ध्यान पुर्याउनुहोस्।
- बाँके जिल्लामा दुसी लागेको परालमा हुने माइकोटक्सिन (दुसी) को कारणले विशेष गरि गाई र भैंसीमा डेगनाला रोग देखा पर्न सक्ने भएकोले पराल खुवाउँदा राम्ररी सुकाएर ओभानो पारेर खुवाउनुहोस्।
- जाडो शुरू भएसँगै हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म भैंसीहरू ऋतुचक्रमा आउने हुँदा ऋतुचक्र (Estrous cycle) मा आएको लक्षणहरू अवलोकन गर्नुहोस्। तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्।
- पशुको गोबर नियमित परिक्षण गरि आन्तरिक परजिवी विरुद्ध औषधी उपचार गर्नुहोस्। अथवा हरेक ४-४ महिनामा नाम्ले/माटे रोग विरुद्ध औषधी खुवाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस देखिन सक्ने भएकोले खोरमा आवश्यक तापक्रम साथै भेन्टिलेसनको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- माछापोखरीमा एमोनियाको मात्रा बढी भएमा माछाको घनत्व कम गरि दानाको मात्रा पनि घटाउनुहोस्। पोखरीमा एमोनियाको मात्रा १ पि.पि.एम. छ भने पोखरीको २५% पानी विस्थापित गर्नुहोस्। यदि एमोनियाको मात्रा २.५ पि.पि.एम. भन्दा बढी छ भने माछालाई अर्को पोखरीमा सार्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- जीवित माछा ढुवानी गर्दा करिब २४-४८ घण्टा अघि पोखरीबाट झिकेर सफा र ताजा पानी सहितको ट्याङ्की वा हापामा दाना नदिई भोकै राखि पर्याप्त घुलित अक्सिजनको व्यवस्था गरि ढुवानी गर्नुहोस्।
- माछाको बीमा गराई व्यवसायिक जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्नुहोस्। यस सम्बन्धी थप जानकारीको लागि गाँउपालिका वा नगरपालिकाको कृषि इकाईमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- पंडगास माछाले चिसो मौसम सहन नसक्ने हुँदा बिक्रीयोग्य साईजको माछालाई बिक्री गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३०, ७ मडसिर २०७५, अवधि : ७ मडसिर २०७५ — १३ मडसिर २०७५

घाँसेबाली

- पानी कम पर्ने तथा हावामा सापेक्षिक आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ बरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउनुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डी.ए.पी. ३.६ के.जी., युरिया २.१ के.जी., म्युरेट अफ पोटास १.३ के.जी. प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनुहोस्।
- जै घाँसको हकमा ४ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के.जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि प्रयास सिंचाई उपलब्ध भएको जग्गामा मात्र लगाउनुहोस्।
- धेरै सुख्खा अथवा सिंचाई उपलब्ध नभएको जग्गामा जै घाँससँग केराउको सट्टा भेच घाँसको बीउ एकनासले मिसाएर (जै बीउ ६०% र दलहन / भेच ४०%) लगाउनुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/बर्सिम घाँसमा २.१ के.जी. प्रति कट्टाका दरले सिंचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कट्टाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- आगामी हप्ता तराई तथा मध्य पहाडमा पानी पर्ने संभावना न्यून भएकोले बीउ छर्नु २-३ दिन अगाडी माटो भिज्ने गरि सिंचाई गरे पश्चात उपयुक्त हिउदे घाँसको बीउ छर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक ३१

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १४ मङ्सिर २०७५

अवधि: १४ मङ्सिर २०७५— २० मङ्सिर २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- हिमाली र पहाडी भूभागहरूमा साताका सुरुवाती दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि हुने सम्भावना छ।
- साताको सुरुवाती दिनहरूमा पहाडी भू-भागका एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा र हिमाली भू-भागका एक-दुई स्थानमा हल्का हिमपातको सम्भावना छ।
- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा पानी पर्ने सम्भावना कम भएकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरि जग्गा तयारी पूर्व सिँचाई गरि जोताईपश्चात गर्नु छर्नुहोस्।
- सुख्खायाम शुरु भएकोले माटोमा ओस कायम राख्न फलफूलको बोट वरिपरि छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीवाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस्। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हप्ताको एक पटक साँझको समयमा छर्नुहोस्।
- तराई, बैशी र तल्लो पहाडी क्षेत्रका कुहिरो लाग्ने स्थानहरूमा आलुको डडुवा रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिजे गरि छर्नुहोस्।
- जाडोयाम शुरु भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुने गरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा सापेक्षिक आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३१, १४ मङ्सिर २०७५, अवधि : १४ मङ्सिर २०७५ — २० मङ्सिर २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

०७ मङ्सिर २०७५ देखि १३ मङ्सिर २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण					
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	३०.०-३१.५	११.५-१३.५	७७-९७	६२-९४	-	-
मोरङ	७२	०.०	२८.४-३०.१	१२.५-१३.५	८०-९२	४०-४७	१.०-३.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	०.०	२५.८-२८.५	१०.०-१२.२	९३-१००	४७-६१	०.०-१.०	उत्तर
संखुवासभा	११७०	०.०	१९.६-२५.५	११.५-१२.५	८५-८८	६५-७२	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२९.०-३०.५	१०.५-१२.५	७५-८७	६७-८४	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२७.५-२८.५	१५.०-१६.५	७६-८८	७२-८२	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२८.५-३०.०	१३.५-१४.५	७९-८८	६९-८४	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	२०.५-२५.०	७.०-८.५	८३-८६	६९-८३	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२७.४-२९.०	१४.५-२०.७	७९-८८	६६-८४	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२५.५-२७.२	७.५-१०.०	९६-१००	८०-९२	-	-
बारा	१३०	०.०	२८.५-२९.५	१३.४-१४.०	८१-९४	४६-५७	०.०-१.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	२२.६-२४.८	१२.०-१५.५	७२-८६	६५-७३	-	-
चितवन	२५६	०.०	२६.०-२७.३	१०.०-१३.६	९२-९८	८३-८८	-	-
कास्की	८२७	०.०	२३.५-२५.४	९.५-१२.२	९३-९८	५१-६०	०.०-१.५	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	०.०	१४.५-२३.०	०.०-४.०	४९-८१	१६-६२	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२३.४-२४.६	१०.०-१०.८	७७-८९	६८-८२	-	-
रुपन्देही	१०९	०.०	२८.२-२९.९	१३.०-१५.०	८०-९२	३०-५०	१.०-३.०	उत्तर
कपिलवस्तु	९४	०.०	२७.६-२८.५	१२.१-१३.४	८२-९५	७२-७८	-	-
रुकुम	९१०	०.०	२१.०-२५.०	७.०-१०.०	७७-९३	५६-८०	-	-
दाङ	६३४	०.०	२५.४-२९.९	१३.०-१५.०	८०-९२	३०-५०	१.०-३.०	पुर्व
बाँके	१६५	०.०	२८.२-३०.७	११.०-१४.०	९१-९८	६६-८६	१.०-३.५	उत्तर
सुर्खेत	७२०	०.०	२२.०-२६.३	८.५-९.७	८४-९९	४६-६६	१.५-३.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	०.०	१७.४-२३.६	(-३.०)-(-०.९)	३७-६२	१७-२७	०.५-४.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.०	२५.८-२८.५	१०.०-१२.२	९३-१००	४७-६१	-	-
डोटी	६५२	०.०	२३.६-२९.९	८.०-९.८	९३-९७	४०-५६	०.५-१.५	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	१७.६-१९.०	८.०-१०.६	७७-९४	७२-८१	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३१, १४ मङ्सिर २०७५, अवधि : १४ मङ्सिर २०७५ — २० मङ्सिर २०७५

आगामी साता (१४ मङ्सिर देखि २० मङ्सिर २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिनो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी		घट्ने	घट्ने	सफा		साताको अधिकांश दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु		घट्ने	घट्ने	सफा		साताको अधिकांश दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ।
बाँके, कैलाली		घट्ने	घट्ने	सफा		साताको अधिकांश दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ।
धनकुटा	हल्का वर्षा	घट्ने	घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका सुरुवाती दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ र बाँके दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का वर्षा	घट्ने	घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका सुरुवाती दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ र बाँके दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का वर्षा	घट्ने	घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका सुरुवाती दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ र बाँके दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी		घट्ने	घट्ने	सफा		साताका धेरै दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ।
संखुवासभा	हल्का क्षणिक वर्षा/हिमपात	घट्ने	घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका सुरुवाती दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ र बाँके दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ भने उच्च हिमाली भूभागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
मुस्ताङ	हल्का हिमपात	घट्ने	घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताका सुरुवाती दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ र बाँके दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ भने उच्च हिमाली भूभागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
जुम्ला, दार्चुला		घट्ने	घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताका सुरुवाती दिनहरूमा आंशिक बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना छ र बाँके दिनहरूमा मौसम सफा रहनेछ भने उच्च हिमाली भूभागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३१, १४ मङ्सिर २०७५, अवधि : १४ मङ्सिर २०७५ — २० मङ्सिर २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- बीउको लागि छनौट गरिएको धानलाई ३-४ घाम सुकाई-केलाई गरेर सिड बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरामा हावा नछिर्ने गरि भण्डारण गर्नुहोस्।
- हिउँदे मकैको बोट घुँडासम्म आएको बेला गोडमेल र सिँचाई गरिसकेपछि ३.६ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ५.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा पानी पर्ने सम्भावना कम भएकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरि जग्गा तयारी पूर्व सिँचाई गरि जोताईपश्चात गहुँ छर्नुहोस्।
- गहुँ लगाउने समय भएकोले तराई र भित्री मधेशका लागि सिफारिस गरिएका बि.एल. ४३४१ (तराईका २२ जिल्लाहरूको लागि मात्र), बाणगंगा, तिलोत्तमा, विजय, आदित्य, गौतम; मध्य पहाडका लागि मुनाल, च्याखुरा, धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, स्वर्गद्वारी, डाँफे र उच्च पहाडका लागि धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, पासाङ्ग ल्हामु जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउ ४.०-४.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा ५.०-६.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- तिलोत्तमा जातको गहुँ तराई र भित्री मधेश तथा डाँफे, मुनाल र च्याखुरा मध्य पहाडको सिंचित र असिंचित दुबै क्षेत्रमा लगाउन उपयुक्त हुन्छ।
- मध्य तथा सुदूर पश्चिम तराईका लागि सिफारिस गरिएको ड्युरम गहुँ (Durum wheat) का जातहरू- खजुरा ड्युरम-१ र खजुरा ड्युरम-२ वारे विस्तृत जानकारी एवं बीउको लागि क्षेत्रिय कृषि अनुसन्धान केन्द्र, खजुरा, बाँकेमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- गहुँ बालीमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट/गोठेमल २५० के.जी.; डि.ए.पि. ३.६२ के.जी. र पोटास २.७८ के.जी. प्रति कठ्ठा वा कम्पोष्ट/गोठेमल ३५० के.जी.; डि.ए.पि. ५.४४ के.जी. र पोटास ४.१७ के.जी. प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्। बोरानको मात्रा कम भएका नेपालका पूर्वी तराईका भू-भागहरूमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा ४५० ग्राम बोरेक्स (Borax) प्रति कठ्ठा वा ६८० ग्राम प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- गहुँबालीमा झारपात व्यवस्थापन गर्न प्रति कठ्ठामा सल्फोसल्फरन ७५% डब्लु.जी. १ ग्राम र सेफेक्व्यान्ट ४२ एम.एल. को दरले घोली उक्त घोललाई १०-१५ लिटर पानीमा मिसाई गहुँ छरेको ३०-४० दिनमा फ्लेट फेन नोजलद्वारा स्प्रे गर्नुहोस्।
- तोरी फुल्नुभन्दा अगाडी एक पटक हल्का सिँचाई गरि ३०० ग्राम प्रति कठ्ठा वा ४५० ग्राम प्रति रोपनीका दरले युरिया मल टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हसाको एक पटक साँझको समयमा छर्नुहोस्।
- तोरी, सस्यु तथा रायोबालीको पात/कोसामा लाग्ने अल्टरनेरिया डडुवा रोगको प्रकोप कम गर्नको लागि मेन्कोजेवयुक्त विषादी डाइथेन एम-४५ दुई ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म सम्पूर्ण पात भिजेन गरि छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३१, १४ मङ्सिर २०७५, अवधि : १४ मङ्सिर २०७५ — २० मङ्सिर २०७५

फलफूल बाली

- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डबबल रिङ्ग (डबबल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नु होस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- कागतीको बगैँचामा रोग कीरा लागेका, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका, लामा-लामा काँडा भएका तथा सलक बढेका चोर हाँगाहरू, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरू र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरू काँटछाँट गरि हटाउनुहोस्।
- काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरू तथा विरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपेष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो, १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्।
- केराको घरीमा काईयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल (१ मिटर गहिरो तथा १ मिटर व्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिंगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नले खाडलमा भएका किटाणुहरू तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।
- आँपको बोटमा विकृति (म्याङ्गो माल फर्मसन) देखा परेमा रोगी कलिला हाँगाहरू काटछाँट गरेर हटाई १ ग्राम एन ए ए (न्यापथालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिजेर गरि छर्नुहोस्। सूर्यको किरणले हर्मोनको असरलाई कम गर्ने हुँदा एन ए ए घोल अँध्यारो ठाउँमा मात्र तयार गर्नुहोस्।
- सुख्खायाम शुरु भएकोले माटोमा ओस कायम राख्न फलफूलको बोट वरिपरि छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- तराईमा असोजदेखि कात्तिकको पहिलो हप्तासम्म लगाएको आलुको गोडाइ गर्न मौसम अनुकूल रहने भएकोले गोडमेल र उकेरा लगाई सिँचाई पश्चात् ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौ महिनामा रोपेको आलु मौसमको अवस्था हेरि खन्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघमा गरिने आलु खेतीका लागि आवश्यक वीउ, मलखाद र अन्य सामग्रीहरूको उपलब्धता सुनिश्चित गर्नुहोस्।
- तराई, बैशी र तल्लो पहाडी क्षेत्रका कुहिरो लाग्ने स्थानहरूमा आलुको डढुवा रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिजेर गरि छर्नुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस्। बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानो दिनको समयमा उघार्ने र रातिको समयमा छानो ओढाउनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस्।
- काउली तथा बन्दा लगाएको १५-२० दिनपछि पहिलो तथा ३०-३५ दिनपछि दोश्रो पटक ७-१० ग्राम युरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई टपड्रेस गरि माटोले पुर्नुहोस् र टपड्रेस गरिसकेपछि हल्का सिँचाइ गर्नुहोस्।
- होचो बोट हुने गोलभेंडामा काँटछाँट गर्दा भुँई छुने पातहरू मात्र हटाउनुहोस्। अग्लो बोट हुने जातको गोलभेंडा ६०x६० सेमी दूरीमा लगाएको छ भने ३ वटा हाँगा तथा ४०x४० वा ४०x६० से.मी. दूरीमा गोलभेंडा लगाएको छ भने दुईवटा हाँगा मात्र राखी बाँकि हाँगाहरू सानैमा चिमोटेर फाल्नुहोस्, जसले गर्दा रोग कीराको प्रकोप कम हुनुका साथै गुणस्तरीय फलको उत्पादन लिन सकिन्छ।
- आगामी हप्ता तराई तथा मध्यपहाडमा रेड क्रियोल जातको प्याजको वीउ नर्सरीमा राखी छापो राख्नुहोस्। वीउ राम्रोसँग उमार्नको लागि रोप्नुअघि १२ घण्टा जति पानीमा वीउ भिजाउनुहोस्।

- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लागने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (*Chlorantraniliprole* १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (*Spinosad* ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।

पशुपालन

गाई, भैसी, भेडा, बाख्रा

- जाडो शुरु भएसँगै हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- पशुहरूमा नाम्ले/माटेको रोकथामको लागि शंखे किराको प्रकोप भएका पोखरी, ताल र सिमसार क्षेत्रमा चराउन नलैजानुहोस्।
- खोरेत रोग देखिरहने ठाउँमा रोकथामको लागि पशुहरूमा ६ महिनाको उमेर पुगेपछि पहिलो पटक र प्रत्येक वर्ष खोप दोहोर्याउनुहोस्। प्रकोप बढी देखिने ठाउँमा ६-६ महिनामा दोहोर्याउनुहोस्।
- उच्च हिमाली खर्कबाट बैसी झारिएका र घुम्ती प्रणालीमा पालिएका चौरै, भेंडा तथा बाख्रामा खोरेत र पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै नाम्ले/माटे विरुद्धको औषधी खुवाउनुहोस्।
- यो समयमा दार्चुला जिल्लामा विशेष गरि दुधालु भैसीमा खरी रोग देखा पर्ने भएकोले उचित ध्यान पुर्याउनुहोस्।
- प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म भैसीहरू ऋतुचक्रमा आउने हुँदा ऋतुचक्र (Estrous cycle) मा आएको लक्षणहरू अवलोकन गर्नुहोस्। तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्।
- पशुको गोबर नियमित परिक्षण गरि आन्तरिक परजिवी विरुद्ध औषधी उपचार गर्नुहोस्। अथवा हरेक ४-४ महिनामा नाम्ले/माटे रोग विरुद्ध औषधी खुवाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३१, १४ मङ्सिर २०७५, अवधि : १४ मङ्सिर २०७५ — २० मङ्सिर २०७५

- जाडोको समयमा बाखालाई प्रशस्त मनतातो पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै पशुहरूलाई १० देखि १५ प्रतिशत सम्म बढी मात्रामा शक्ति बर्धक आहारा (Energy feed) जस्तै घाँस, पराल वा शक्ति प्रदान गर्ने अन्न बालीका उप-उत्पादन (By-product) र दानाको मात्रा बढाउनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले चल्लाहरूमा ब्रुडिङ निमोनिया हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस देखिन सक्ने भएकोले खोरमा आवश्यक तापक्रम साथै भेन्टिलेसनको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- कार्प जातको माउ उत्पादनको लागि कम्तीमा ०.२ हेक्टर र बढीमा १.५ हेक्टर सम्मको क्षेत्रफल भएको पोखरीमा मंसीर महिनाभित्र सुकाउनुहोस्।
- माछापोखरीमा एमोनियाको मात्रा बढी भएमा माछाको घनत्व कम गरि दानाको मात्रा पनि घटाउनुहोस्। पोखरीमा एमोनियाको मात्रा १ पि.पि.एम. छ भने पोखरीको २५% पानी विस्थापित गर्नुहोस्। यदि एमोनियाको मात्रा २.५ पि.पि.एम. भन्दा बढी छ भने माछालाई अर्को पोखरीमा सार्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजीवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोसॉलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- जीवित माछा ढुवानी गर्दा करिब २४-४८ घण्टा अघि पोखरीबाट झिकेर सफा र ताजा पानी सहितको ट्याङ्की वा हापामा दाना नदिई भोकै राखि पर्याप्त घुलित अक्सिजनको व्यवस्था गरि ढुवानी गर्नुहोस्।
- माछाको बीमा गराई व्यवसायिक जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्नुहोस्। यस सम्बन्धी थप जानकारीको लागि गाँउपालिका वा नगरपालिकाको कृषि इकाईमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- पंडगास माछाले चिसो मौसम सहन नसक्ने हुँदा बिक्रीयोग्य साईजको माछालाई बिक्री गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- पानी कम पर्ने तथा हावामा सापेक्षिक आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ बरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउनुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डी.ए.पी. ३.६ के.जी., युरिया २.१ के.जी., म्युरेट अफ पोटास १.३ के.जी. प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनुहोस्।
- जै घाँसको हकमा ४ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के.जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि प्रयास सिंचाई उपलब्ध भएको जग्गामा मात्र लगाउनुहोस्।
- धेरै सुख्खा अथवा सिंचाई उपलब्ध नभएको जग्गामा जै घाँससँग केराउको सट्टा भेच घाँसको बीउ एकनासले मिसाएर (जै बीउ ६०% र दलहन / भेच ४०%) लगाउनुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/बर्सिम घाँसमा २.१ के.जी. प्रति कट्टाका दरले सिंचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कटाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- आगामी हप्ता तराई तथा मध्य पहाडमा पानी पर्ने संभावना न्यून भएकोले बीउ छर्नु २-३ दिन अगाडी माटो भिज्ने गरि सिंचाई गरे पश्चात उपयुक्त हिउदे घाँसको बीउ छर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक ३२

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २१ मङ्सिर २०७५

अवधि: २१ मङ्सिर २०७५— २७ मङ्सिर २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- हिमाली र उच्च पहाडी भुभागहरूमा साताका अन्तिम दिनहरूमा हल्का हिमपातको सम्भावना छ।
- साताको अन्तिम दिनहरूमा पश्चिमी भु-भागका केहि स्थानमा तथा मध्य र पुर्वी पहाडी भू-भागका एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा पानी पर्ने सम्भावना कम भएकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरि जग्गा तयारी पूर्व सिँचाई गरि जोताईपश्चात गर्हुँ छर्नुहोस्।
- धानबालीपछि लगाइएको गर्हुँमा (विशेष गरि जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको खेतमा) फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- सुख्खायाम शुरु भएकोले माटोमा ओस कायम राख्न फलफूलको बोट वरिपरि छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा असोजदेखि कात्तिकको दोश्रो हप्तासम्म लगाएको बीउ आलुमा रगिङ्ग गर्नुहोस्।
- जाडोयाम शुरु भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुने गरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा सापेक्षिक आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३२, २१ मङ्सिर २०७५, अवधि : २१ मङ्सिर २०७५ — २७ मङ्सिर २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

१४ मङ्सिर २०७५ देखि २० मङ्सिर २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	२६.०-२९.५	१०.०-१४.५	९६-१००	६८-९५	-	-
मोरङ	७२	०.०	२५.६-२८.६	१०.४-१४.५	८६-९८	४१-५३	१.०-४.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	०.०	१९.७-२२.६	९.२-११.६	६५-८५	३६-६५	०.५-१.०	दक्षिण
संखुवासभा	११७०	०.०	१७.८-२०.०	१०.५-१३.०	८८-१००	६५-८६	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२६.०-२८.५	९.२-१३.५	८०-९५	६८-८३	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२४.७-२७.०	१३.२-१७.५	८०-९४	७३-८१	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२६.०-२७.५	११.०-१५.५	८३-९१	८०-८९	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	१७.५-२०.०	७.०-९.५	८८-९७	७७-८५	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२५.५-२७.२	१०.५-१५.०	७९-९७	५६-८३	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२१.५-२५.०	७.९-१०.५	८४-९६	७७-८५	-	-
बारा	१३०	०.०	२३.५-२७.८	१०.०-१२.४	९०-९६	५०-६१	०.५-१.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	२०.०-२२.५	९.३-१५.०	७३-८४	६३-७९	-	-
चितवन	२५६	०.०	२३.१-२७.०	८.८-११.८	९२-९८	८४-९०	-	-
कास्की	८२७	०.०	२१.५-२२.९	९.९-१३.०	९३-९८	५४-७०	०.०-१.८	दक्षिण
मुस्ताङ	२५६६	०.०	८.०-१७.५	(-३.०)-२.५	७४-९३	४०-८३	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२०.६-२२.५	८.४-१०.३	८६-१००	६६-८०	-	-
रूपन्देही	१०९	०.०	२५.८-२७.४	१०.०-१२.४	९४-१००	४०-६०	१.०-३.०	उत्तर
कपिलवस्तु	९४	०.०	२५.३-२७.१	१०.१-१२.०	८४-९१	६९-८२	-	-
रुकुम	९१०	०.०	२१.०-२३.५	८.०-११.०	६९-९८	५७-७६	-	-
दाङ	६३४	०.०	२३.०-२४.६	८.६-१०.४	९०-९७	४७-६५	०.५-१.५	पश्चिम
बाँके	१६५	०.०	२६.५-२७.६	९.७-१२.५	९३-१००	४०-६८	१.५-२.०	पश्चिम
सुर्खेत	७२०	०.०	२३.०-२४.५	७.०-९.३	८८-९८	४७-५९	१.५-२.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	०.०	१४.२-१९.५	(-४.८)-(-२.६)	४४-७८	१६-४४	०.५-५.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.०	२४.२-२५.०	९.०-११.७	९४-९८	५३-६३	-	उत्तर
डोटी	६५२	०.०	२४.७-२५.८	८.०-१०.६	८८-१००	४३-५४	०.५-१.५	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	१७.०-१८.६	८.०-११.०	८५-९८	७३-८६	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३२, २१ मङ्सिर २०७५, अवधि : २१ मङ्सिर २०७५ — २७ मङ्सिर २०७५

आगामी साता (२१ मङ्सिर देखि २७ मङ्सिर २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरु	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी		घट्ने	घट्ने	सफा देखि आंशिक बदली		साताको सुरुमा मौसम सफा रहने, मध्य र अन्त्यमा आंशिक बदलि रहने संभावना छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु		घट्ने	घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको सुरुमा मौसम सफा रहने, मध्य र अन्त्यमा आंशिक बदलि रहने संभावना छ।
बाँके, कैलाली	हल्का वर्षा	घट्ने	घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका सुरुवाति दिनमा मौसम सफा रहनेछ भने साताको मध्य र अन्तिम दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा हुनेछ।
धनकुटा	हल्का वर्षा	घट्ने	घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका सुरुवाति दिनमा मौसम सफा रहनेछ भने साताको मध्य र अन्तिम दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा हुनेछ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का वर्षा	घट्ने	घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका सुरुवाति दिनमा मौसम सफा रहनेछ भने साताको मध्य र अन्तिम दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा हुनेछ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का वर्षा	घट्ने	घट्ने	सामान्य देखि पूर्ण बदली		साताका सुरुवाति दिनमा मौसम सफा रहनेछ भने साताको अन्तिम दिनहरूमा सामान्य देखि पुर्ण बदलि भई केहि स्थानमा हल्का वर्षा हुनेछ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का वर्षा	घट्ने	घट्ने	सामान्य देखि पूर्ण बदली		साताका सुरुवाति दिनमा मौसम सफा रहनेछ भने साताको अन्तिम दिनहरूमा सामान्य देखि पुर्ण बदलि भई केहि स्थानमा हल्का वर्षा हुनेछ।
संखुवासभा	हल्का क्षणिक वर्षा/हिमपात	घट्ने	घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताका सुरुवाति दिनमा मौसम सफा रहनेछ भने साताको अन्तिम दिनहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना रहनेछ भने उच्च हिमाली भूभागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
मुस्ताङ	हल्का हिमपात	घट्ने	घट्ने	सामान्य देखि पूर्ण बदली		साताका सुरुवाति दिनमा मौसम सफा रहनेछ भने साताको अन्तिम दिनहरूमा सामान्य देखि पुर्ण बदलि भई केहि स्थानमा हल्का वर्षा हुनेछ भने उच्च पहाडी र हिमाली भूभागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का क्षणिक वर्षा/हिमपात	घट्ने	घट्ने	सामान्य देखि पूर्ण बदली		साताका सुरुवाति दिनमा मौसम सफा रहनेछ भने साताको अन्तिम दिनहरूमा सामान्य देखि पुर्ण बदलि भई केहि स्थानमा हल्का वर्षा हुनेछ भने उच्च पहाडी र हिमाली भूभागमा हल्का हिमपातको संभावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३२, २१ मङ्सिर २०७५, अर्वाधि : २१ मङ्सिर २०७५ — २७ मङ्सिर २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- बीउको लागि छनौट गरिएको धानलाई ३-४ घाम सुकाई-केलाई गरेर सिड बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरामा हावा नछिर्ने गरि भण्डारण गर्नुहोस्।
- हिउँदे मकैको बोट घुँडासम्म आएको बेला गोडमेल र सिँचाई गरिसकेपछि ३.६ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ५.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा पानी पर्ने सम्भावना कम भएकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरि जग्गा तयारी पूर्व सिँचाई गरि जोताईपश्चात गहुँ छर्नुहोस्।
- गहुँ लगाउने समय भएकोले तराई र भित्री मधेशका लागि सिफारिस गरिएका बि.एल. ४३४१ (तराईका २२ जिल्लाहरूको लागि मात्र), बाणगंगा, तिलोत्तमा, विजय, आदित्य, गौतम; मध्य पहाडका लागि मुनाल, च्याखुरा, धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, स्वर्गद्वारी, डाँफे र उच्च पहाडका लागि धौलागिरि, गौरा, डब्लु. के. १२०४, पासाङ्ग ल्हामु जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउ ४.०-४.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा ५.०-६.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- तिलोत्तमा जातको गहुँ तराई र भित्री मधेश तथा डाँफे, मुनाल र च्याखुरा मध्य पहाडको सिंचित र असिंचित दुबै क्षेत्रमा लगाउन उपयुक्त हुन्छ।
- मध्य तथा सुदूर पश्चिम तराईका लागि सिफारिस गरिएको ड्युरम गहुँ (Durum wheat) का जातहरू- खजुरा ड्युरम-१ र खजुरा ड्युरम-२ वारे विस्तृत जानकारी एवं बीउको लागि क्षेत्रिय कृषि अनुसन्धान केन्द्र, खजुरा, बाँकेमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- गहुँ बालीमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट/गोठेमल २५० के.जी.; डि.ए.पि. ३.६२ के.जी. र पोटास २.७८ के.जी. प्रति कठ्ठा वा कम्पोष्ट/गोठेमल ३५० के.जी.; डि.ए.पि. ५.४४ के.जी. र पोटास ४.१७ के.जी. प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्। बोरानको मात्रा कम भएका नेपालका पूर्वी तराईका भू-भागहरूमा जमिनको अन्तिम तयारीको बेलामा ४५० ग्राम बोरेक्स (Borax) प्रति कठ्ठा वा ६८० ग्राम प्रति रोपनीका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाएको २१-२५ दिन भैसकेका स्थानहरूमा चिस्यानको अवस्था हेरि पहिलो सिँचाई गरि १.३ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा २ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- गहुँबालीमा झारपात व्यवस्थापन गर्न प्रति कठ्ठामा सल्फोसल्फरन ७५% डब्लु.जी. १ ग्राम र सेफेक्ट्यान्ट ४२ एम.एल. को दरले घोली उक्त घोललाई १०-१५ लिटर पानीमा मिसाई गहुँ छरेको ३०-४० दिनमा फ्लेट फेन नोजलद्वारा स्प्रे गर्नुहोस्।
- धानबालीपछि लगाइएको गहुँमा (विशेष गरि जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको खेतमा) फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३२, २१ मङ्सिर २०७५, अवधि : २१ मङ्सिर २०७५ — २७ मङ्सिर २०७५

- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हसाको एक पटक साँझको समयमा छर्कनुहोस्।
- तोरी, सस्यु तथा रायोबालीको पात/कोसामा लाग्ने अल्टरनेरिया डढुवा रोगको प्रकोप कम गर्नको लागि मेन्कोजेवयुक्त विषादी डाइथेन एम-४५ दुई ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।

फलफूल बाली

- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डबल रिङ्ग (डबल औंठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नु होस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- कागतीको बगैँचामा रोग कीरा लागेका, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका, लामा-लामा काँडा भएका तथा सलक बढेका चोर हाँगाहरू, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरू र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरू काँटछाँट गरि हटाउनुहोस्।
- काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरू तथा विरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपेष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो, १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्।
- केराको घरीमा काईयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल (१ मिटर गहिरो तथा १ मिटर व्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिंगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नाले खाडलमा भएका किटाणुहरू तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।
- आँपको बोटमा विकृति (म्याङ्गो माल फर्मसन) देखा परेमा रोगी कलिला हाँगाहरू काटछाँट गरेर हटाई १ ग्राम एन ए ए (न्यापथालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्। सूर्यको किरणले हर्मोनको असरलाई कम गर्ने हुँदा एन ए ए घोल अँध्यारो ठाउँमा मात्र तयार गर्नुहोस्।
- सुखखायाम शुरु भएकोले माटोमा ओस कायम राख्न फलफूलको बोट वरिपरि छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- तराईमा असोजदेखि कात्तिकको दोश्रो हसासम्म लगाएको आलुको गोडाइ गर्न मौसम अनुकूल रहने भएकोले गोडमेल र उकेरा लगाई सिँचाई पश्चात् ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा असोजदेखि कात्तिकको दोश्रो हसासम्म लगाएको बीउ आलुमा रगिङ्ग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौ महिनामा रोपेको आलु मौसमको अवस्था हेरि खन्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघमा गरिने आलु खेतीका लागि आवश्यक बीउ, मलखाद र अन्य सामग्रीहरूको उपलब्धता सुनिश्चित गर्नुहोस्।
- तराई, बैशी र तल्लो पहाडी क्षेत्रका कुहिरो लाग्ने स्थानहरूमा आलुको डढुवा रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- लहरे तरकारीको नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानो दिनको समयमा उघार्ने र रातिको समयमा छानो ओढाउनुहोस्।
- काउली तथा बन्दा लगाएको १५-२० दिनपछि पहिलो तथा ३०-३५ दिनपछि दोश्रो पटक ७-१० ग्राम युरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई टपड्रेस गरि माटोले पुर्नुहोस् र टपड्रेस गरिसकेपछि हल्का सिँचाई गर्नुहोस्।

- होचो बोट हुने गोलभेंडामा काँटछाँट गर्दा भुईँ लुने पातहरू मात्र हटाउनुहोस्। अग्लो बोट हुने जातको गोलभेंडा ६०x६० सेमी दूरीमा लगाएको छ भने ३ वटा हाँगा तथा ४०x४० वा ४०x६० से.मी. दूरीमा गोलभेंडा लगाएको छ भने दुईवटा हाँगा मात्र राखी बाँकि हाँगाहरू सानैमा चिमोटेर फाल्नुहोस्, जसले गर्दा रोग कीराको प्रकोप कम हुनुका साथै गुणस्तरीय फलको उत्पादन लिन सकिन्छ।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गबारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।

पशुपालन

गाई, बैसी, भेडा, बाख्रा

- हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- पशुहरूमा नाम्ले/माटेको रोकथामको लागि शंखे किराको प्रकोप भएका पोखरी, ताल र सिमसार क्षेत्रमा चराउन नलैजानुहोस्।
- खोरेत रोग देखिरहने ठाउँमा रोकथामको लागि पशुहरूमा ६ महिनाको उमेर पुगेपछि पहिलो पटक र प्रत्येक वर्ष खोप दोहोर्याउनुहोस्। प्रकोप बढी देखिने ठाउँमा ६-६ महिनामा दोहोर्याउनुहोस्।
- उच्च हिमाली खर्कबाट बैसी झारिएका र घुम्ती प्रणालीमा पालिएका चौरै, भेंडा तथा बाख्रामा खोरेत र पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै नाम्ले/माटे विरुद्धको औषधी खुवाउनुहोस्।
- दार्चुला जिल्लामा विशेष गरि दुधालु बैसीमा खरी रोग देखा पर्ने भएकोले उचित ध्यान पुर्याउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३२, २१ मङ्सिर २०७५, अवधि : २१ मङ्सिर २०७५ — २७ मङ्सिर २०७५

- प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म भैसीहरु ऋतुचक्रमा आउने हुँदा ऋतुचक्र (Estrous cycle) मा आएको लक्षणहरु अवलोकन गर्नुहोस्। तर यिनीहरुले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्।
- पशुको गोबर नियमित परिक्षण गरि आन्तरिक परजिवी विरुद्ध औषधी उपचार गर्नुहोस्। अथवा हरेक ४-४ महिनामा नाम्लो/माटे रोग विरुद्ध औषधी खुवाउनुहोस्।
- जाडोको समयमा बाखालाई प्रशस्त मनतातो पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै पशुहरुलाई १० देखि १५ प्रतिशत सम्म बढी मात्रामा शक्ति बर्धक आहारा (Energy feed) जस्तै घाँस, पराल वा शक्ति प्रदान गर्ने अन्न बालीका उप-उत्पादन (By-product) र दानाको मात्रा बढाउनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुकखा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले चल्लाहरुमा ब्रुडिङ निमोनिया हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस देखिन सक्ने भएकोले खोरमा आवश्यक तापक्रम साथै भेन्टिलेसनको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरुलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- बंगुरमा खोरत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरुलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- कार्प जातको माउ उत्पादनको लागि कम्तीमा ०.२ हेक्टर र बढीमा १.५ हेक्टर सम्मको क्षेत्रफल भएको पोखरीमा मंसीर महिनाभित्र सुकाउनुहोस्।
- माछापोखरीमा एमोनियाको मात्रा बढी भएमा माछाको घनत्व कम गरि दानाको मात्रा पनि घटाउनुहोस्। पोखरीमा एमोनियाको मात्रा १ पि.पि.एम. छ भने पोखरीको २५% पानी विस्थापित गर्नुहोस्। यदि एमोनियाको मात्रा २.५ पि.पि.एम. भन्दा बढी छ भने माछालाई अर्को पोखरीमा सार्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरु देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरुमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- जीवित माछा ढुवानी गर्दा करिब २४-४८ घण्टा अघि पोखरीबाट झिकेर सफा र ताजा पानी सहितको ट्याङ्की वा हापामा दाना नदिई भोकै राखि पर्याप्त घुलित अक्सिजनको व्यवस्था गरि ढुवानी गर्नुहोस्।
- माछाको बीमा गराई व्यवसायिक जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्नुहोस्। यस सम्बन्धी थप जानकारीको लागि गाँउपालिका वा नगरपालिकाको कृषि इकाईमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- पंडगास माछाले चिसो मौसम सहन नसक्ने हुँदा बिक्रीयोग्य साईजको माछालाई बिक्री गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- पानी कम पर्ने तथा हावामा सापेक्षिक आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिंगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउनुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डी.ए.पी. ३.६ के.जी., युरिया २.१ के.जी., म्युरेट अफ पोटास १.३ के.जी. प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनुहोस्।
- जै घाँसको हकमा ४ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के.जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि प्रयास सिंचाई उपलब्ध भएको जग्गामा मात्र लगाउनुहोस्।
- धेरै सुख्खा अथवा सिंचाई उपलब्ध नभएको जग्गामा जै घाँससँग केराउको सट्टा भेच घाँसको बीउ एकनासले मिसाएर (जै बीउ ६०% र दलहन / भेच ४०%) लगानुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/बर्सिम घाँसमा २.१ के.जी. प्रति कट्टाका दरले सिंचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कटाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- आगामी हप्ता तराई तथा मध्य पहाडमा पानी पर्ने संभावना न्यून भएकोले बीउ छर्नु २-३ दिन अगाडी माटो भिज्ने गरि सिंचाई गरे पश्चात उपयुक्त हिउदे घाँसको बीउ छर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक ३३

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २८ मङ्सिर २०७५

अवधि: २८ मङ्सिर २०७५— ५ पुस २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताको सुरुमा देशभरि नै मौसम सामान्यतया सफा रहनेछ। देशको पश्चिमी भु-भागमा साताको मध्यमा आंशिक देखि सामान्यतया बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा हुने संभावना छ। साथै देशको पूर्वि र मध्य भु-भागमा साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्यतया बदलि भई केहि स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ भने उच्च हिमाली भु-भागमा हल्का हिमपात हुने संभावना छ।
- मङ्सिर महिनापछि गहुँ लगाउँदा उत्पादन घट्ने हुन्छ। तर पुसको पहिलो हप्ता सम्ममा लगाउनै पर्ने भए माटोमा चिस्यानको अवस्था पर्याप्त भएको खण्डमा सिफारिस गरिएको मात्रामा १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा १.५-२.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले थप बीउ प्रयोग गर्नुहोस्।
- पतझड फलफुल बगैँचामा काँटछाँट सुरु गर्नुहोस्। काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरू तथा बिरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपिष्ट र बिरुवाको अन्य भागमा १ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रण तयार गरि छर्नुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- जाडोयाममा चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्।
- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३३, २८ मङ्सिर २०७५, अवधि : २८ मङ्सिर २०७५ — ५ पुस २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

२१ मङ्सिर २०७५ देखि २७ मङ्सिर २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	०.०	२७.५-२९.५	९.५-११.५	९५-१००	८०-९५			
मोरङ	७२	०.०	२६.५-२९.५	१०.०-११.०	७८-९६	४४-६५	१.०-३.०	उत्तर	
धनकुटा	१६८०	०.०	२०.६-२२.२	८.०-९.२	६०-८१	३७-५२	०.५-१.०	दक्षिण	
संखुवासभा	११७०	०.०	१८.०-१९.८	८.५-१०.५	८०-८६	६१-६८			
सुनसरी	२००	०.०	२७.२-२९.८	८.५-१०.०	७१-९१	४८-८७			
सप्तरी	९१	०.०	२५.०-२६.७	१०.५-१२.४	८१-९३	७०-७९	-	-	
सिराहा	१३८	०.०	२६.५-२८.५	१०.५-११.०	७६-८६	६४-८४	-	-	
दोलखा	१७५५	०.०	१७.०-१७.५	५.०-५.५	८१-८८	६२-८७	-	-	
महोत्तरी	१७२	०.०	२४.७-२७.७	९.५-१४.०	८४-९०	५१-७२	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२२.५-२४.२	२.६-६.५	८३-९१	८२-८७	-	-	
बारा	१३०	०.०	२४.५-२८.५	८.४-९.०	७२-९३	३५-५०	०.५-१.५	उत्तर	
धादिङ	१०८५	०.०	२०.०-२१.०	८.०-९.५	७२-८३	६०-८१	-	-	
चितवन	२५६	०.०	२३.३-२६.०	६.२-८.२	८५-९८	७३-८५	-	-	
कास्की	८२७	०.०	२०.७-२२.५	६.५-१०.२	९१-९८	४०-५६	१.५-२.५	पश्चिम	
मुस्ताङ	२५६६	०.०	१.५-१३.५	(-६.०)-(-१.५)	७२-९३	५६-७७	-	-	
पाल्पा	१०६७	०.०	१९.०-२१.०	७.०-८.५	६९-९४	६०-८५	-	-	
रूपन्देही	१०९	०.०	२४.२-२६.६	९.०-१२.५	८५-१००	२५-५०	१.०-४.०	उत्तर	
कपिलवस्तु	९४	०.०	२४.६-२६.१	८.२-१२.७	८४-९६	७६-८४			
रुकुम	९१०	०.०	१६.०-२२.०	४.४-७.०	७६-९५	५३-७२	-	-	
दाङ	६३४	०.०	२२.०-२३.५	६.३-९.३	८८-९५	४२-५४	०.५-१.५	दक्षिण	
बाँके	१६५	०.०	२३.६-२७.०	८.०-११.७	८०-९८	४१-५७	१.०-२.०	उत्तर	
सुर्खेत	७२०	फाटफुट	१७.४-२३.०	४.७-८.४	८८-९८	४१-६५	१.०-४.५	दक्षिण	
जुम्ला	२३००	०.०	९.०-१५.७	(-५.०)-(-०.८)	५६-८६	२१-५५	०.५-२.५	दक्षिण	
कैलाली	१८७	०.०	१९.५-२४.५	७.२-९.५	८८-९७	४५-७१	-	उत्तर	
डोटी	६५२	फाटफुट	१६.७-२४.६	४.५-६.५	९१-९७	३४-९४	०.५-१.५	उत्तर	
दार्चुला	१०९७	फाटफुट	१२.५-१७.६	५.५-८.३	९०-९५	६४-८०	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३३, २८ मङ्सिर २०७५, अर्वाधि : २८ मङ्सिर २०७५ — ५ पुस २०७५

आगामी साता (२८ मङ्सिर देखि ५ पुस २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरु	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिनो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्य बदलि		साताको सुरुमा सामान्यतया सफा साथै साताका मध्य र अन्ततिर सामान्य बदलि भई केहि स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखी सामान्य बदली		साताको सुरुमा सामान्यतया सफा साथै साताका मध्य र अन्ततिर आंशिक देखी सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
बाँके, कैलाली	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदलि		साताका सुरु र अन्त्यतिर सामान्यतया सफा तथा साताको मध्यमा आंशिक बदलि हुने देखिन्छ।
धनकुटा	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्य बदली		साताको सुरुमा सामान्यतया सफा साथै साताका मध्य र अन्ततिर सामान्य बदलि भई केहि स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखी सामान्य बदलि		साताको सुरुमा सामान्यतया सफा साथै साताका मध्य र अन्ततिर सामान्य बदलि भई केहि स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदलि		साताका सुरु र अन्त्यतिर सामान्यतया सफा तथा साताको मध्यमा आंशिक देखि सामान्यतया बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षा हुने देखिन्छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदलि		साताका सुरु र अन्त्यतिर सामान्यतया सफा तथा साताको मध्यमा आंशिक बदलि हुने देखिन्छ।
संखुवासभा	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्य बदलि		साताको सुरुमा सामान्यतया सफा साथै साताका मध्य र अन्ततिर सामान्य बदलि भई केहि स्थानमा हल्का वर्षा/हिमपात हुने देखिन्छ।
मुस्ताङ	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदलि		साताका सुरु र अन्त्यतिर सामान्यतया सफा तथा साताको मध्यमा आंशिक देखि सामान्यतया बदलि भई केहि स्थानमा हल्का हिमपात हुने देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखी सामान्य बदलि		साताका सुरु र अन्त्यतिर सामान्यतया सफा तथा साताको मध्यमा आंशिक देखि सामान्यतया बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का हिमपात हुने देखिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३३, २८ मङ्सिर २०७५, अवधि : २८ मङ्सिर २०७५ — ५ पुस २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- बीउको लागि छनौट गरिएको धानलाई ३-४ घाम सुकाई-केलाई गरेर सिड बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरामा हावा नछिर्ने गरि भण्डारण गर्नुहोस्।
- धानचमर निस्कने बेला भएको हिँउदे मकैमा गोडमेल र सिँचाई गरिसकेपछि ३.६ के.जी. युरिया प्रति कट्टा वा ५.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले दोश्रो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मडसिर महिनापछि गहुँ लगाउँदा उत्पादन घट्ने हुन्छ। तर पुसको पहिलो हप्ता सम्ममा लगाउनै पर्ने भए माटोमा चिस्यानको अवस्था पर्याप्त भएको खण्डमा सिफारिस गरिएको मात्रामा १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा १.५-२.० के.जी. प्रति रोपनीका दरले थप बीउ प्रयोग गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाएको २१-२५ दिन भैसकेका स्थानहरूमा चिस्यानको अवस्था हेरि पहिलो सिँचाई गरि २.९ के.जी. युरिया प्रति कट्टा वा ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- गहुँबालीमा झारपात व्यवस्थापन गर्न प्रति कट्टामा सल्फोसल्फरन ७५% डब्लु.जी. १ ग्राम र सेफेक्वथान्ट ४२ एम.एल. को दरले घोली उक्त घोललाई १०-१५ लिटर पानीमा मिसाई गहुँ छरेको ३०-४० दिनमा फ्लेट फेन नोजलद्वारा स्प्रे गर्नुहोस्।
- धानबालीपछि लगाइएको गहुँमा (विशेष गरि जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको खेतमा) फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हप्ताको एक पटक साँझको समयमा छर्कनुहोस्।
- तोरी, सस्यु तथा रायोबालीको पात/कोसामा लाग्ने अल्टरनेरिया डडुवा रोगको प्रकोप कम गर्नको लागि मेन्कोजेवयुक्त विषादी डाइथेन एम-४५ दुई ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म सम्पूर्ण पात भिजे गरि छर्कनुहोस्।

फलफूल बाली

- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई मलखाद राख्नुहोस्। मलखाद राखिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डबल रिङ्ग (डबल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल (१ मिटर गहिरो तथा १ मिटर ब्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिंगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नाले खाडलमा भएका किटाणुहरू तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।
- पतझड फलफूल बगैँचामा काँटछाँट सुरु गर्नुहोस्।
- कागतीको बगैँचामा रोग कीरा लागेका, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका, लामा-लामा काँडा भएका तथा सलक बढेका चोर हाँगाहरू, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरू र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरू काँटछाँट गरि हटाउनुहोस्।
- काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरू तथा विरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपेष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो, १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्। साथै १ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो, १० ग्राम चुना प्रति लिटर पानी) तयार गरि विरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- केराको घरीमा काईयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- आँपको बोटमा विकृति (म्याङ्गो माल फर्मेसन) देखा परिरहने बगैँचाहरूमा रोगी कलिला हाँगाहरू काटछाँट गरेर हटाई १ ग्राम एन ए ए (न्यापथालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्। सूर्यको किरणले हर्मोनको असरलाई कम गर्ने हुँदा एन ए ए घोल अँध्यारो ठाउँमा मात्र तयार गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस् कल्ते र भुवादार लाहि किरा व्यवस्थापनको लागि काँटछाँट गरिसकेपछि खनिज तेल वा सर्वो आयल १० देखी १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई विरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- तराईमा कात्तिकमा लगाएको आलुको गोडमेल र उकेरा लगाई सिँचाई पश्चात् ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा लगाएको बीउ आलुमा रगिङ्ग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघमा र उच्च पहाडमा फागुनमा गरिने आलु खेतीका लागि कोल्डस्टोरबाट बीउ झिकि खुल्ला ओभानो र हावा खेल्ने कोठामा २-३ तह फिँजाएर टुसाउन दिनुहोस्।
- पूर्वी तथा मध्य तराई, बैशी र तल्लो पहाडी क्षेत्रमा आगामी साताको मध्यबाट आंशिक देखि सामान्य बदली भई केही स्थानहरूमा हल्का वर्षा हुने संभावना भएकोले आलुमा डढुवा रोगको प्रकोप बढ्ने भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- लहरे तरकारीको नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानो दिनको समयमा उघार्ने र रातिको समयमा छानो ओढाउनुहोस्।
- काउली तथा बन्दा लगाएको १५-२० दिनपछि पहिलो तथा ३०-३५ दिनपछि दोश्रो पटक ७-१० ग्राम युरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई टपड्रेस गरि माटोले पुर्नुहोस् र टपड्रेस गरिसकेपछि हल्का सिँचाई गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३३, २८ मङ्सिर २०७५, अवधि : २८ मङ्सिर २०७५ — ५ पुस २०७५

- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लागने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- तापक्रम घट्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैसी, भेडा, बाख्रा

- हिउँदको समयमा पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैसी, भेडा बाख्राहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशु वस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- पशुहरूमा नाम्ले/माटेको रोकथामको लागि शंखे किराको प्रकोप भएका पोखरी, ताल र सिमसार क्षेत्रमा चराउन नलैजानुहोस्।
- पशुको गोबर नियमित परिक्षण गरि आन्तरिक परजिवी विरुद्ध औषधी उपचार गर्नुहोस्। अथवा हरेक ४-४ महिनामा नाम्ले/माटे रोग विरुद्ध औषधी खुवाउनुहोस्।
- खोरेत रोग देखिरहने ठाउँमा रोकथामको लागि पशुहरूमा ६ महिनाको उमेर पुगेपछि पहिलो पटक र प्रत्येक वर्ष खोप दोहोर्याउनुहोस्। प्रकोप बढी देखिने ठाउँमा ६-६ महिनामा दोहोर्याउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३३, २८ मङ्सिर २०७५, अर्वाधि : २८ मङ्सिर २०७५ — ५ पुस २०७५

- दार्चुला जिल्लामा विशेष गरि दुधालु भैंसीमा खरी रोग देखा पर्ने भएकोले उचित ध्यान पुर्याउनुहोस्।
- जाडोको समयमा बाखालाई प्रशस्त मनतातो पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै पशुहरूलाई १० देखि १५ प्रतिशत सम्म बढी मात्रामा शक्ति बर्धक आहारा (Energy feed) जस्तै घाँस, पराल वा शक्ति प्रदान गर्ने अन्न बालीका उप-उत्पादन (By-product) र दानाको मात्रा बढाउनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले चल्लाहरूमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- जाडोयाममा चल्ला हुर्काउँदा ब्रुडिङ व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान दिनुहोस्। चल्लाको उमेर अनुसार १ दिनमा (पेपर फिडिङ-पत्रिकामा राखेर खुवाउने), २ दिनमा पत्रिकामा + अतिरिक्त दाना दिने भाँडामा (जस्तै: नाङ्लो, नयाँ अण्डाको क्रेट), ३-५ दिनमा अतिरिक्त दाना दिने भाँडा (नाङ्लो/नयाँ अण्डाको क्रेट) + चिक फिडर, ५-१४ दिनमा चिक फिडर, १४-१८ दिनमा चिक फिडर + फिडर र १८ दिनभन्दा माथि फिडरमा दिनुपर्दछ। प्रति १०० चल्लाको लागि ३ वटा ट्रे र ३ वटा ड्रिकर उपलब्ध गराउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- बंगुरमा खोरत र स्वाइन फिभर विरूद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।
- जाडोयाममा चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरूलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

मत्स्यपालन

- माछापोखरीमा एमोनियाको मात्रा बढी भएमा माछाको घनत्व कम गरि दानाको मात्रा पनि घटाउनुहोस्। पोखरीमा एमोनियाको मात्रा १ पि.पि.एम. छ भने पोखरीको २५% पानी विस्थापित गर्नुहोस्। यदि एमोनियाको मात्रा २.५ पि.पि.एम. भन्दा बढी छ भने माछालाई अर्को पोखरीमा सार्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजीवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९.०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- जीवित माछा ढुवानी गर्दा करिब २४-४८ घण्टा अघि पोखरीबाट झिकेर सफा र ताजा पानी सहितको ट्याङ्की वा हापामा दाना नदिई भोकै राखि पर्याप्त घुलित अक्सिजनको व्यवस्था गरि ढुवानी गर्नुहोस्।
- माछाको बीमा गराई व्यवसायिक जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्नुहोस्। यस सम्बन्धी थप जानकारीको लागि गाँउपालिका वा नगरपालिकाको कृषि इकाईमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- पंडगास माछाले चिसो मौसम सहन नसक्ने हुँदा बिक्रीयोग्य साईजको माछालाई बिक्री गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३३, २८ मङ्सिर २०७५, अवधि: २८ मङ्सिर २०७५ — ५ पुस २०७५

घाँसेबाली

- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ बरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउनुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डी.ए.पी. ३.६ के.जी., युरिया २.१ के.जी., म्युरेट अफ पोटास १.३ के.जी. प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनुहोस्।
- जै घाँसको हकमा ४ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के.जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि प्रयास सिंचाई उपलब्ध भएको जग्गामा मात्र लगाउनुहोस्।
- धेरै सुख्खा अथवा सिंचाई उपलब्ध नभएको जग्गामा जै घाँससँग केराउको सट्टा भेच घाँसको बीउ एकनासले मिसाएर (जै बीउ ६०% र दलहन / भेच ४०%) लगानुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/बर्सिम घाँसमा २.१ के.जी. प्रति कट्टाका दरले सिंचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कटाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- आगामी हसा तराई तथा मध्य पहाडमा पानी पर्ने संभावना भएकोले बीउ छर्नु २-३ दिन अगाडी माटोको चिस्यानको अवस्था हेरि उपयुक्त हिउँदे घाँसको बीउ छर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक ३४

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ६ पुस २०७५

अवधि: ६ पुस २०७५— १२ पुस २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताभरिनै मौसम सामान्यतया सफा रहने देखिन्छ। तापक्रम मा(अधिकतम र न्यूनतम दुवै) हल्का गिरावट आउने देखिन्छ। तराई र पहाडी भेगका प्रायः स्थानमा विहानको शुरुवाति समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो देखिनेछ जुन घामसँगै बिस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।
- तराई र वैशी क्षेत्रहरूका केही स्थानहरूमा मध्याह्नसम्म बाक्लो हुस्सु/कुहिरो लाग्ने संभावना भएता पनि वर्षा हुने संभावना कम भएकोले आलुमा गोडमेल गरि १५-२० दिनको फरकमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- यसै वर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरूले कागतीको पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरूले टिस्यू कल्चर प्रविधिबाट तयार गरिएका केराको जि-९ (Grand Nain) वा विलियम हाइब्रिड जातहरू यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्। यसो गर्नाले अत्याधिक चिसोबाट केराको गुवो डढ्ने समस्या कम हुन्छ।
- हिउँदको समयमा पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- जाडोयाममा चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्।
- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्।
- पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३४, ६ पुस २०७५, अवधि : ६ पुस २०७५ — १२ पुस २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु
२८ मङ्सिर २०७५ देखि ५ पुस २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	१७.५-३१.०	९.०-१४.५	७८-१००	९१-९५	-	-
मोरङ	७२	४.०	१८.५-३०.७	११.६-१६.९	८०-१००	४०-७६	१.०-२.५	उत्तर
धनकुटा	१६८०	फाटफुट	१३.१-२३.३	६.८-११.०	५५-९०	३७-८०	०.५-१.०	दक्षिण
संखुवासभा	११७०	०.०	१४.५-१९.०	११.५-८.४	७३-९३	५४-७८	-	-
सुनसरी	२००	०.८	१७.८-३१.२	८.२-१४.५	५५-८८	६४-७६	-	-
सप्तरी	९१	१.०	२०.५-२७.६	१०.५-१२.०	७०-९८	६५-९२	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२०.०-३१.०	१०.०-१५.५	७६-९८	६७-९६	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	१३.५-१८.०	३.५-६.५	७८-९५	६४-८९	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२०.५-२८.०	१०.५-१७.५	८१-९५	५७-९१	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	-	-	-	-	-	-	-
बारा	१३०	०.०	२१.०-२८.०	७.०-१३.२	८१-१००	४०-७६	०.५-१.०	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	१७.०-२१.२	६.०-९.८	६७-८८	५५-८०	-	-
चितवन	२५६	०.०	२१.०-२६.३	५.४-११.०	८०-९८	७८-९४	-	-
कास्की	८२७	०.०	१९.३-२२.४	६.५-१०.०	८६-९६	४१-६२	१.५-२.५	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	०.०	८.५-२०.०	(-२.०)-(१.०)	५०-८०	३५-७०	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	१८.०-२१.८	६.२-८.५	७३-९१	५७-८४	-	-
रुपन्देही	१०९	०.०	२३.४-२६.९	७.०-१२.७	८३-९८	३०-६५	१.०-४.०	उत्तर
कपिलवस्तु	९४	०.०	२४.६-२६.१	८.२-१२.७	८४-९६	७६-८४	-	-
रुकुम	९१०	०.०	१६.०-२२.०	४.४-७.०	७६-९५	५३-७२	-	-
दाङ	६३४	०.०	२२.०-२३.५	६.३-९.३	८८-९५	४२-५४	०.५-१.५	दक्षिण
बाँके	१६५	०.०	२३.६-२७.०	८.०-११.७	८०-९८	४१-५७	१.०-२.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	फाटफुट	१७.४-२३.०	४.७-८.४	८८-९८	४१-६५	१.०-४.५	दक्षिण
जुम्ला	२३००	०.०	९.०-१५.७	(-५.०)-(०.८)	५६-८६	२१-५५	०.५-२.५	दक्षिण
कैलाली	१८७	०.०	१९.५-२४.५	७.२-९.५	८८-९७	४५-७१	-	उत्तर
डोटी	६५२	फाटफुट	१६.७-२४.६	४.५-६.५	९१-९७	३४-९४	०.५-१.५	उत्तर
दार्चुला	१०९७	फाटफुट	१२.५-१७.६	५.५-८.३	९०-९५	६४-८०	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३४, ६ पुस २०७५, अवधि : ६ पुस २०७५ — १२ पुस २०७५

आगामी साता (६ पुस देखि १२ पुस २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	
बाँके, कैलाली	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	
धनकुटा	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	
कास्की, पाल्पा, रुकुम	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	
दाङ, सुर्खेत, डोटी	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	
संखुवासभा	हल्का वर्षाको संभावना छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा तथापि साताको सुरुवातिमा आंशिक बदलि र छिटफुट वर्षाको संभावना	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	
मुस्ताङ	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	
जुम्ला, दार्चुला	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३४, ६ पुस २०७५, अवधि : ६ पुस २०७५ — १२ पुस २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- धानचमर निस्कने बेला भएको हिँउदे मकैमा गोडमेल र सिँचाई गरिसकेपछि ३.६ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ५.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले दोश्रो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाएको २१-२५ दिन भैसकेका स्थानहरूमा चिस्यानको अवस्था हेरि पहिलो सिँचाई गरि २.९ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- गहुँबालीमा झारपात व्यवस्थापन गर्न प्रति कठ्ठामा सल्फोसल्फरन ७५% डब्लु.जी. १ ग्राम र सर्फेक्टयान्ट ४२ एम.एल. को दरले घोली उक्त घोललाई १०-१५ लिटर पानीमा मिसाई गहुँ छरेको ३०-४० दिनमा फ्लेट फेन नोजलद्वारा स्प्रे गर्नुहोस्।
- धानबालीपछि लगाइएको गहुँमा (विशेष गरि जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको खेतमा) फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हप्ताको एक पटक साँझको समयमा छर्कनुहोस्।
- तोरी, सस्यु तथा रायोबालीको पात/कोसामा लाग्ने अल्टरनेरिया डडुवा रोगको प्रकोप कम गर्नको लागि मेन्कोजेवयुक्त विषादी डाइथेन एम-४५ दुई ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म सम्पूर्ण पात भिजे गरि छर्कनुहोस्।

फलफूल बाली

- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई मलखाद राख्नुहोस्। मलखाद राखिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डबल रिङ्ग (डबल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल (१ मिटर गहिरो तथा १ मिटर व्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिंगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नाले खाडलमा भएका किटाणुहरू तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।
- पतझड फलफूल बगैँचामा काँटछाँट सुरु गर्नुहोस्। काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरू तथा विरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपेष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो, १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्। साथै

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३४, ६ पुस २०७५, अवधि : ६ पुस २०७५ — १२ पुस २०७५

१ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम निलोतुथो, १० ग्राम चुना प्रति लिटर पानी) तयार गरि बिरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

- कागतीको बगैचामा रोग कीरा लागेका, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका, लामा-लामा काँडा भएका तथा सलक बढेका चोर हाँगाहरु, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरु र बिरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरु काँटछाँट गरि हटाउनुहोस्।
- यसै वर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरुले कागतीको पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- केराको घरीमा काईयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरुमा गत वर्ष जस्तै यस वर्ष पनि केराको गुवो मर्ने/डढ्ने/कुहिने र पसाउन लागेको बुझ्ने बाहिर निस्कन नसक्ने समस्या देखिन सक्छ। यस्तो समस्या ठण्डी/कुहिरो/अति चिसोको कारणले हुन सक्ने भएकोले घरीलाई सेतो प्लाष्टिकले बेरिदिनुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरुले टिस्यू कल्चर प्रविधिबाट तयार गरिएका केराको जि-९ (Grand Nain) वा विलियम हाइब्रिड जातहरु यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्। यसो गर्नाले अत्याधिक चिसोबाट केराको गुवो डढ्ने समस्या कम हुन्छ।
- तराईका जिल्लाहरुमा चिसो बढ्दै जाँदा केराको गुवो मर्ने/डढ्ने/कुहिने र पसाउन लागेको बुझ्ने बाहिर निस्कन नसक्ने समस्या देखिन सक्छ। यस्तो समस्या ठण्डी/कुहिरो/अति चिसोको कारणले हुन सक्ने भएकोले बुझ्नेलाई सेतो प्लाष्टिकले बेरिदिनुहोस्।
- केरामा कोत्रेरोग (Anthracnose) को व्यवस्थापनको लागि घरीमा १% बोर्डेक्स मिश्रण (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुना, १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएको झोल) अथवा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- आँपको बोटमा विकृति (Mango malformation) देखा परिरहने बगैचाहरुमा रोगी कलिला हाँगाहरु काटछाँट गरेर हटाई १ ग्राम एन ए ए (न्यापथालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्। सूर्यको किरणले हर्मोनको असरलाई कम गर्ने हुँदा एन ए ए घोल अँध्यारो ठाउँमा मात्र तयार गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस् कल्ले र भुवादार लाहि किरा व्यवस्थापनको लागि काँटछाँट गरिसकेपछि खनिज तेल वा सर्वो आयल १० देखी १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बिरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरु

- तराई र वैशी क्षेत्रहरुका केही स्थानहरुमा मध्यान्हसम्म बाक्लो हुस्सु/कुहिरो लाग्ने संभावना भएता पनि वर्षा हुने संभावना कम भएकोले आलुमा गोडमेल गरि १५-२० दिनको फरकमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- तराईमा कात्तिकमा लगाएको आलुमा सिँचाई पश्चात् ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा वैशीमा लगाएको बीउ आलुमा रगिङ्ग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघमा र उच्च पहाडमा फागुनमा गरिने आलु खेतीका लागि कोल्डस्टोरबाट बीउ झिकि खुल्ला ओभानो र हावा खेल्ने कोठामा २-३ तह फिँजाएर टुसाउन दिनुहोस्।
- पूर्वी तथा मध्य तराई, वैशी र तल्लो पहाडी क्षेत्रमा आलुमा डढुवा रोगको प्रकोप बढ्ने भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- लहरे तरकारीको नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानो दिनको समयमा उघार्ने र रातिको समयमा छानो ओढाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३४, ६ पुस २०७५, अवधि : ६ पुस २०७५ — १२ पुस २०७५

- काउली तथा बन्दा लगाएको १५-२० दिनपछि पहिलो तथा ३०-३५ दिनपछि दोश्रो पटक ७-१० ग्राम युरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको बरिपरि घेरा बनाई टपड्रेस गरि माटोले पुर्नुहोस् र टपड्रेस गरिसकेपछि हल्का सिँचाइ गर्नुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- तापक्रम घट्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- हिउँदको समयमा पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उगाउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाख्राहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशु वस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोरारु टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- पशुको गोबर नियमित परिक्षण गरि आन्तरिक परजिवी विरुद्ध औषधी उपचार गर्नुहोस्। अथवा हरेक ४-४ महिनामा नाम्ले/माटे रोग विरुद्ध औषधी खुवाउनुहोस्।
- खोरेत रोग देखिरहने ठाउँमा रोकथामको लागि पशुहरूमा ६ महिनाको उमेर पुगेपछि पहिलो पटक र प्रत्येक वर्ष खोप दोहोर्याउनुहोस्। प्रकोप बढी देखिने ठाउँमा ६-६ महिनामा दोहोर्याउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३४, ६ पुस २०७५, अवधि : ६ पुस २०७५ — १२ पुस २०७५

- दार्चुला जिल्लामा विशेष गरि दुधालु भैंसीमा खरी रोग देखा पर्ने भएकोले उचित ध्यान पुर्याउनुहोस्।
- जाडोको समयमा बाखालाई प्रशस्त मनतातो पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै पशुहरूलाई १० देखि १५ प्रतिशत सम्म बढी मात्रामा शक्ति बर्धक आहारा (Energy feed) जस्तै घाँस, पराल वा शक्ति प्रदान गर्ने अन्न बालीका उप-उत्पादन (By-product) र दानाको मात्रा बढाउनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले चल्लाहरूमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- जाडोयाममा चल्ला हुर्काउँदा ब्रुडिङ व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान दिनुहोस्। चल्लाको उमेर अनुसार १ दिनमा (पेपर फिडिङ-पत्रिकामा राखेर खुवाउने), २ दिनमा पत्रिकामा + अतिरिक्त दाना दिने भाँडामा (जस्तै: नाङ्लो, नयाँ अण्डाको क्रेट), ३-५ दिनमा अतिरिक्त दाना दिने भाँडा (नाङ्लो/नयाँ अण्डाको क्रेट) + चिक फिडर, ५-१४ दिनमा चिक फिडर, १४-१८ दिनमा चिक फिडर + फिडर र १८ दिनभन्दा माथि फिडरमा दिनुपर्दछ। प्रति १०० चल्लाको लागि ३ वटा ट्रे र ३ वटा ड्रिकर उपलब्ध गराउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- बंगुरमा खोरत र स्वाइन फिभर विरूद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।
- जाडोयाममा चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरूलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

मत्स्यपालन

- जाडो मौसममा पानीको तापक्रम १५° सेल्सियस भन्दा कम भएपछि कार्प जातका माछाले दाना कम खाने हुदाँ दानाको मात्रा कम गर्नुहोस्।
- पंडगास जातको माछाले चिसो मौसम सहन नसक्ने हुँदा बिक्री योग्य साईजको माछालाई बिक्री गर्दै बाँकि रहेको माछालाई करिब २.५-३.० मिटर गहिरो पोखरीमा स्टकिंग गर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९००एम.एल.प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- जीवित माछा ढुवानी गर्दा करिब २४-४८ घण्टा अघि पोखरीबाट झिकेर सफा र ताजा पानी सहितको ट्याङ्की वा हापामा दाना नदिई भोकै राखि पर्याप्त घुलित अक्सिजनको व्यवस्था गरि ढुवानी गर्नुहोस्।
- माछाको बीमा गराई व्यवसायिक जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्नुहोस्। यस सम्बन्धी थप जानकारीको लागि गाँउपालिका वा नगरपालिकाको कृषि इकाईमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३४, ६ पुस २०७५, अवधि : ६ पुस २०७५ — १२ पुस २०७५

घाँसेबाली

- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्। पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिंगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउनुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डी.ए.पी. ३.६ के.जी., युरिया २.१ के.जी., म्युरेट अफ पोटास १.३ के.जी. प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनुहोस्।
- जै घाँसको हकमा ४ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के.जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि प्रयाप्त सिंचाई उपलब्ध भएको जग्गामा मात्र लगाउनुहोस्।
- धेरै सुख्खा अथवा सिंचाई उपलब्ध नभएको जग्गामा जै घाँससँग केराउको सट्टा भेच घाँसको बीउ एकनासले मिसाएर (जै बीउ ६०% र दलहन / भेच ४०%) लगानुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/बर्सिम घाँसमा २.१ के.जी. प्रति कट्टाका दरले सिंचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कटाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक ३५

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १३ पुस २०७५

अवधि: १३ पुस २०७५— १९ पुस २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताको सुरुवाती दिनमा विशेषतः पहाडी/हिमाली भेगमा आंशिक बदलि रहने र साताको अन्त्यमा पश्चिम नेपाल लगायत मध्य र पूर्वी पहाडी/हिमाली भेगमा आंशिक देखि सामान्य बदलि रहने देखिन्छ।
- साताको सुरुवात र अन्त्यतिर (मूलतः पहाडी र हिमाली भूभागका केहि स्थानहरू) हल्का वर्षा/हिमपात हुने सम्भावना देखिन्छ।
- तापक्रम (अधिकतम र न्यूनतम दुवै) मा हल्का गिरावट आउने देखिन्छ। तराई र पहाडी भेगका प्रायः स्थानमा विहानको शुरुवाति समयमा हल्का हुस्सु /कुहिरो देखिनेछ जुन घामसँगै बिस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।
- तापक्रम घट्ने क्रम रहरहेकोले बढी अम्लिय माटो भएका स्थानहरूमा हिउँदे मकैमा वैजनी रंगका बोट वा पात देखिएको अवस्थामा डि.ए.पि. ३.३ के.जी. र युरिया ४.२ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले टपट्रेस गरि गोडमेल र सिँचाई गर्नुहोस्।
- कुहिरो लामो समयसम्म लाग्ने अवस्थामा मुसुरो बालीमा डडुवा रोगको प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भण्डारणमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीबाट हुने क्षति कम गर्न आलुको दाना जमीन बाहिर निस्कन नपाउने गरी बोटमा उकेरा दिनुहोस्।
- यसै वर्ष रोपिएको कागतीको बोटलाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरूले टिस्यू कल्चर प्रविधिबाट तयार गरिएका केराको जि-९ (Grand Nain) वा विलियम हाइब्रिड जातहरू यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- जाडोयाममा चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्।
- जाडो मौसममा पानीको तापक्रम १५° सेल्सियस भन्दा कम भएपछि कार्प जातका माछाले दाना कम खाने हुदाँ दाना दिन बन्द गर्नुहोस्।
- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३५, १३ पुस २०७५, अवधि : १३ पुस २०७५ — १९ पुस २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु
६ पुस २०७५ देखि १२ पुस २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	२५.०-२९.०	८.०-१०.५	७९-९८	७१-८९	-	-
मोरङ	७२	०.०	२३.४-२८.३	८.५-११.०	९२-९८	४२-५२	१.०-६.०	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	०.०	१९.६-२२.०	७.५-९.२	६८-७९	३९-५३	०.५-१.५	पश्चिम
संखुवासभा	११७०	०.०	१७.५-१९.०	८.८-११.०	८०-९०	६०-७०	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२४.८-२८.१	७.०-९.५	६०-९०	५२-७७	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२२.२-२६.०	८.५-११.५	९०-९३	७२-९७	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२२.५-२६.०	८.०-११.०	८३-९०	८१-८५	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	१५.०-१८.२	२.५-५.५	८३-८६	७१-८०	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२२.७-२५.५	७.५-११.५	७४-९७	८३-८९	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	-	-	-	-	-	-
बारा	१३०	-	२४.०-२६.५	५.०-९.०	८४-९८	३८-९८	०.५-१.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	१८.०-२०.५	६.०-११.५	७७-९०	५४-७९	-	-
चितवन	२५६	०.०	२१.०-२४.४	६.२-७.७	९६-९७	८१-९०	-	-
कास्की	८२७	०.०	६.४-११.४	१८.०-२०.०	९२-९८	४२-५५	०.५-२.५	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	०.०	११.५-१५.५	(-५.५)-(-१.५)	६७-९२	६१-६७	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	१७.५-२०.२	५.५-७.५	८०-८९	६५-८५	-	-
रुपन्देही	१०९	०.०	२२.४-२५.९	७.०-९.९	९२-१००	३५-६५	१.०-३.५	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	०.०	२२.०-२५.१	५.०-९.६	९१-९८	६४-७६	-	-
रुकुम	९१०	०.०	१९.५-२०.५	३.०-५.५	६९-९७	६२-७५	-	-
दाङ	६३४	०.०	१९.८-२२.८	४.७-८.३	८३-१००	३३-५५	०.५-१.०	उत्तर
बाँके	१६५	०.०	२३.४-२५.६	३.८-७.५	९५-९७	३९-५९	१.०-३.५	उत्तर
सुर्खेत	७२०	०.०	२०.४-२१.३	२.८-४.७	९३-९९	४४-५६	१.०-४.०	उत्तर
जुम्ला	२३००	०.०	१४.८-१७.३	(-८.०)-(-६.०)	५७-७७	१३-५६	०.५-२.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.०	२१.७-२४.५	४.५-६.८	९४-९७	४१-५३	०.०-१.०	उत्तर
डोटी	६५२	०.०	२०.९-२४.१	१.८-३.८	९०-९७	३३-४५	०.५-३.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	१३.५-१४.५	२.५-४.६	८४-९७	६४-७०	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३५, १३ पुस २०७५, अवधि : १३ पुस २०७५ — १९ पुस २०७५

आगामी साता (१३ पुस देखि १९ पुस २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

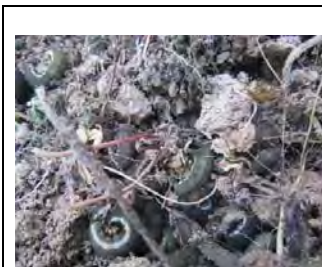
जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	
बाँके, कैलाली	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	साताको अन्त्यतिर आंशिक बदलि हुने सम्भावना
धनकुटा	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	वर्षाको संभावना देखिँदैन	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा देखि आंशिक बदली	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	साताको अन्त्यतिर सामान्य बदलि हुने (विशेषतः रुकुममा)। एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	साताको अन्त्यतिर सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का क्षणिक वर्षाको सम्भावना।
संखुवासभा	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	सामान्यतया सफा तथापि साताको सुरुवात र अन्त्यतिर आंशिक बदलि	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	एक-दुई स्थानमा छिटपुट वर्षाको सम्भावना।
मुस्ताङ	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	साताको सुरुवात र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	क्षणिक वर्षा/हिमपातको सम्भावना।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	साताको सुरुवात र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि	विहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	एक-दुई स्थानमा क्षणिक वर्षाको सम्भावना।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३५, १३ पुस २०७५, अर्वाधि : १३ पुस २०७५ — १९ पुस २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- धानचमर निस्कने बेला भएको हिँउदे मकैमा गोडमेल र सिँचाई गरिसकेपछि ३.६ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ५.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले दोश्रो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- तापक्रम घट्ने क्रम रहिरहेकोले बढी अम्लिय माटो भएका स्थानहरूमा हिउँदे मकैमा वैजनी रंगका बोट वा पात देखिएको अवस्थामा डि.ए.पि. ३.३ के.जी. र युरिया ४.२ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गरि गोडमेल र सिँचाई गर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको ब्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३ जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ३ जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाएको २१-२५ दिन भैसकेका स्थानहरूमा चिस्यानको अवस्था हेरि पहिलो सिँचाई गरि २.९ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- गहुँबालीमा झारपात व्यवस्थापन गर्न प्रति कठ्ठामा सल्फोसल्फरन ७५% डब्लु.जी. १ ग्राम र सर्फेक्टयान्ट ४२ एम.एल. को दरले घोली उक्त घोललाई १०-१५ लिटर पानीमा मिसाई गहुँ छरेको ३०-४० दिनमा फ्लेट फेन नोजलद्वारा स्प्रे गर्नुहोस्।
- धानबालीपछि लगाइएको गहुँमा (विशेष गरि जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको खेतमा) फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हप्ताको एक पटक साँझको समयमा छर्कनुहोस्।
- तोरी, सस्यु तथा रायोबालीको पात/कोसामा लाग्ने अल्टरनेरिया डडुवा रोगको प्रकोप कम गर्नको लागि मेन्कोजेवयुक्त विषादी डाइथेन एम-४५ दुई ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म सम्पूर्ण पात भिजे गरि छर्कनुहोस्।
- कुहिरो लामो समयसम्म लाग्ने अवस्थामा मुसुरो बालीमा डडुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिजे गरि छर्कनुहोस्।
- अरहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीराले प्रत्येक वर्ष आर्थिक क्षती पुर्याउने भएकोले यो कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बालीहरु

- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई मलखाद राख्नुहोस्। मलखाद राखिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डबल रिङ्ग (डबल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल (१ मिटर गहिरो तथा १ मिटर व्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नाले खाडलमा भएका किटाणुहरु तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।
- पतझड फलफूल बगैँचामा काँटछाँट सुरु गर्नुहोस्। काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरु तथा बिरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपिष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो, १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्। साथै १ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो, १० ग्राम चुना प्रति लिटर पानी) तयार गरि बिरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- कागतीको बगैँचामा रोग कीरा लागेका, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका, लामा-लामा काँडा भएका तथा सलक बढेका चोर हाँगाहरु, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरु र बिरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरु काँटछाँट गरि हटाउनुहोस्।
- यसै वर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरुले कागतीको पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos ४% GR) ३० ग्राम गाँजको बरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्। साथै कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न सकिन्छ त्यसको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन (monitoring) गरी ड्र्याप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- केराको घरीमा काँडेयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरुमा चिसो बढ्दै जाँदा केराको गुवो मर्ने/डड्ने/कुहिने र पसाउन लागेको बुझ्ने बाहिर निस्कन नसक्ने समस्या देखिन सक्छ। यस्तो समस्या ठण्डी/कुहिरो/अति चिसोको कारणले हुन सक्ने भएकोले बुझ्नेलाई सेतो प्लाष्टिकले बेरिदिनुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरुले टिस्यू कल्चर प्रविधिबाट तयार गरिएका केराको जि-९ (Grand Nain) वा विलियम हाइब्रिड जातहरु यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्। यसो गर्नाले अत्याधिक चिसोबाट केराको गुवो डड्ने समस्या कम हुन्छ।
- केरामा कोत्रेरोग (Anthracnose) को व्यवस्थापनको लागि घरीमा १% बोर्डेक्स मिश्रण (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन, १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएको झोल) अथवा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- आँपको बोटमा विकृति (Mango malformation) देखा परिरहने बगैँचाहरुमा रोगी कलिला हाँगाहरु काटछाँट गरेर हटाई १ ग्राम एन ए ए (न्यापथालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्। सूर्यको किरणले हर्मोनको असरलाई कम गर्ने हुँदा एन ए ए घोल अँध्यारो ठाउँमा मात्र तयार गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस् कल्ले र भुवादार लाहि किरा व्यवस्थापनको लागि काँटछाँट गरिसकेपछि खनिज तेल वा सर्वो आयल १० देखि १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बिरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३५, १३ पुस २०७५, अवधि : १३ पुस २०७५ — १९ पुस २०७५

तरकारी बालीहरु

- सुख्खायाम भएकोले मध्यपहाडमा आलु लगाएको जग्गामा माटो सुख्खा भई धाँजा फाटेमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीको प्रकोप बढि हुने र त्यसले पछि भण्डारणमा क्षति पुर्याउने हुँदा आलु खन्नु अघिसम्म जमीन बाहिर दाना निस्कन नपाउने गरी (कम्तीमा २ इञ्च) माटो चढाइ राख्नुहोस्। आलुका दाना बाहिर देखिएमा आलु हरियो भई विषाक्त हुने भएकोले त्यस्ता दाना खानयोग्य हुँदैनन्।
- तराई र बैँशी क्षेत्रहरुका केही स्थानहरुमा मध्यान्हसम्म बाक्लो हुस्सु/कुहिरो लाग्ने संभावना भएता पनि वर्षा हुने संभावना कम भएकोले आलुमा गोडमेल गरि १५-२० दिनको फरकमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बैँशीमा लगाएको बीउ आलुमा रगिङ्ग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघमा र उच्च पहाडमा फागुनमा गरिने आलु खेतीका लागि कोल्डस्टोरबाट बीउ झिकि खुल्ला ओभानो र हावा खेल्ने कोठामा २-३ तह फिँजाएर टुसाउन दिनुहोस्।
- पूर्वी तथा मध्य तराई, बैँशी र तल्लो पहाडी क्षेत्रमा आलुमा डढुवा रोगको प्रकोप बढ्ने भएकोले नियमित अनुगमन गरि प्रकोप ज्यादा भएमा सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिजेगरि छर्नुहोस्।
- लहरे तरकारीको नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानो दिनको समयमा उघार्ने र रातिको समयमा छानो ओढाउनुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरु अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेलीएन.पि.भी) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरु संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफ्रीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरुले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरु जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- तापक्रम घट्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चारुनी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- हिउँदको समयमा पशुको आहारामा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारामा मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाख्राहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउने दिनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाउँहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। भर्खर जन्मेका र साना बाच्छा-बाच्छी/पाठा-पाठीमा निमोनिया र छेर्ने समस्याका साथै कक्सिडियोसिसको समस्या देखिने हुँदा विशेष ध्यान दिनुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- पशुको गोबर नियमित परिक्षण गरि आन्तरिक परजिवी विरुद्ध औषधी उपचार गर्नुहोस्। अथवा हरेक ४-४ महिनामा नाम्लो/माटे रोग विरुद्ध औषधी खुवाउनुहोस्।
- खोरेत रोग देखिरहने ठाउँमा रोकथामको लागि पशुहरूमा ६ महिनाको उमेर पुगेपछि पहिलो पटक र प्रत्येक वर्ष खोप दोहोर्याउनुहोस्। प्रकोप बढी देखिने ठाउँमा ६-६ महिनामा दोहोर्याउनुहोस्।
- जाडोको समयमा बाख्रालाई प्रशस्त मनतातो पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै पशुहरूलाई १० देखि १५ प्रतिशत सम्म बढी मात्रामा शक्ति बर्धक आहारा (Energy feed) जस्तै घाँस, पराल वा शक्ति प्रदान गर्ने अन्न बालीका उप-उत्पादन (By-product) र दानाको मात्रा बढाउनुहोस्।
- बाख्रामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाख्रालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले चल्लाहरूमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- जाडोयाममा चल्ला हुर्काउँदा ब्रुडिङ व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान दिनुहोस्। चल्लाको उमेर अनुसार १ दिनमा (पेपर फिडिङ-पत्रिकामा राखेर खुवाउने), २ दिनमा पत्रिकामा + अतिरिक्त दाना दिने भाँडामा (जस्तै: नाड्लो, नयाँ अण्डाको क्रेट), ३-५ दिनमा अतिरिक्त दाना दिने भाँडा (नाड्लो/नयाँ अण्डाको क्रेट) + चिक फिडर, ५-१४ दिनमा चिक फिडर, १४-१८ दिनमा चिक फिडर + फिडर र १८ दिनभन्दा माथि फिडरमा दिनुपर्दछ। प्रति १०० चल्लाको लागि ३ वटा ट्रे र ३ वटा ड्रिजर उपलब्ध गराउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३५, १३ पुस २०७५, अवधि : १३ पुस २०७५ — १९ पुस २०७५

- जाडोयाममा चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरूलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

मत्स्यपालन

- जाडो मौसममा पानीको तापक्रम १५° सेल्सियस भन्दा कम भएपछि कार्प जातका माछाले दाना कम खाने हुदाँ दाना दिन बन्द गर्नुहोस्।
- पंडगास जातको माछाले चिसो मौसम सहन नसक्ने हुँदा बिक्री योग्य साईजको माछालाई बिक्री गर्दै बाँकि रहेको माछालाई करिब २.५-३.० मिटर गहिरो पोखरीमा स्टकिंग गर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९.००एम.एल.प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- जीवित माछा ढुवानी गर्दा करिब २४-४८ घण्टा अघि पोखरीबाट झिकेर सफा र ताजा पानी सहितको ट्याङ्की वा हापामा दाना नदिई भोकै राखि पर्याप्त घुलित अक्सिजनको व्यवस्था गरि ढुवानी गर्नुहोस्।
- माछाको बीमा गराई व्यवसायिक जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्नुहोस्। यस सम्बन्धी थप जानकारीको लागि गाँउपालिका वा नगरपालिकाको कृषि इकाईमा सम्पर्क गर्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्। पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/वर्सिम घाँसमा २.१ के.जी. प्रति कट्टाका दरले सिंचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कटाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक ३६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २० पुस २०७५

अवधि: २० पुस २०७५— २६ पुस २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताभरि नै देशभर आंशिक देखि सामान्य वदली रहने संभावना छ। विशेषतः साताको मध्यतिर पश्चिम नेपाल लगायत मध्य र पूर्वी पहाडी भूभागका धेरै स्थानहरूमा सामान्य देखि पूर्ण वदली रही हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना र उक्त क्षेत्रका उच्च भूभागहरूमा भने हल्का देखि मध्यम हिमपात हुन सक्ने संभावना छ। साथै मध्य र पूर्वी तराईका केहि स्थानहरूमा पनि हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
- साताको सुरुवात र अन्त्यतिर विशेषतः पहाडी/उच्च हिमाली क्षेत्रका केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षा/हिमपात हुन सक्ने संभावना छ।
- तापक्रम (अधिकतम र न्यूनतम दुवै) मा हल्का गिरावट आउने देखिन्छ। साताको शुरु र अन्त्यतिर तराई र पहाडी भेगका केहि स्थानहरूमा विहानको शुरुवाति समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो देखिनेछ जुन घामसँगै विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।
- पश्चिमी तराई र पहाडी भेगहरूमा साताको शुरु र मध्यतिर हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरि गर्नुमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भण्डारणमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीबाट हुने क्षति कम गर्न आलुको दाना जमीन बाहिर निस्कन नपाउने गरी बोटमा उकेरा दिनुहोस्।
- यसै वर्ष रोपिएको कागतीको बोटलाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरूले टिस्यू कल्चर प्रविधिबाट तयार गरिएका केराको जि-९ (Grand Nain) वा विलियम हाइब्रिड जातहरू यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- भैंसीमा कोल्ड स्ट्रोक बढी हुने भएकोले चिसोबाट बचाउन शरीरमा जुटको बोरा ओढाउनुका साथै मनतातो आहारा खुवाउनुहोस्।
- माछा प्रजनन शुरु हुनुभन्दा २-३ महिना पहिलेदेखि माउपोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३६, २० पुस २०७५, अवधि : २० पुस २०७५ — २६ पुस २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु
१३ पुस २०७५ देखि १९ पुस २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	२२.५-२७.५	६.०-११.५	८८-९५	४६-९२	-	-
मोरङ	७२	०.०	२३.२-२६.५	५.३-९.८	८६-९८	३४-५१	१.०-२.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	१२.४	१७.३-२०.३	४.०-६.६	४७-८८	३३-५३	०.०-१.५	दक्षिण
संखुवासभा	११७०	०.०	१५.२-१७.५	५.६-१०.०	६०-८७	४३-७३	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२१.२-२६.८	४.५-८.८	७३-९१	२९-८१	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२१.७-२४.५	६.५-७.५	७८-९१	६३-७७	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२१.५-२५.५	५.०-८.०	७८-८८	७४-८४	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	१२.०-१७.५	१.०-४.०	७६-१००	५८-८२	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२१.०-२४.०	५.०-७.०	६४-९९	४४-८६	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	१९.५-२२.०	०.५-२.५	८५-९१	७०-८०	-	-
बारा	१३०	०.०	२१.५-२५.३	२.५-५.४	८३-९७	३८-५२	०.५-१.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	१६.५-१९.५	५.५-७.४	६३-८६	६०-७७	-	-
चितवन	२५६	०.०	२१.०-२३.३	२.३-५.१	९५-९८	७६-८७	-	-
कास्की	८२७	०.०	१८.७-२०.८	४.०-६.१	८९-९६	४०-५०	१.०-३.०	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	०.०	८.०-१२.५	(-५.५)-(१.५)	५४-९३	४०-७५	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	१९.०-२१.०	५.४-८.४	७७-९०	६७-८३	-	-
रुपन्देही	१०९	०.०	२१.०-२३.५	४.२-६.२	९२-१००	४०-५५	१.०-३.५	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	०.०	२१.४-२३.३	३.५-५.९	७९-९३	६६-७९	-	-
रुकुम	९१०	०.०	१७.०-२०.५	१.०-३.०	८६-९३	५२-७३	-	-
दाङ	६३४	०.०	१९.६-२२.९	३.०-५.४	८२-९१	३३-५०	०.५-१.०	उत्तर
बाँके	१६५	०.०	२१.६-२४.५	१.५-६.२	९६-९७	३४-५४	१.०-२.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	०.०	१९.६-२२.०	१.५-४.३	८४-९४	३५-५४	१.०-६.५	उत्तर
जुम्ला	२३००	०.०	८.८-१६.५	(-७.७)-(४.५)	५५-७१	१६-४३	०.५-३.५	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.०	२०.४-२३.२	२.५-६.२	९०-९४	३६-५३	०.०-१.०	उत्तर
डोटी	६५२	फाटफुट	२०.७-२३.६	०.२-४.५	८६-९७	३०-५४	०.५-१.५	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	१२.०-१६.०	१.६-६.४	८३-९१	६१-७८	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३६, २० पुस २०७५, अवधि : २० पुस २०७५ — २६ पुस २०७५

आगामी साता (२० पुस देखि २६ पुस २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताको शुरू र अन्त्यतिर विहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही हल्का वर्षाको सम्भावना
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताको शुरू र अन्त्यतिर विहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही हल्का वर्षाको सम्भावना
बाँके, कैलाली	हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताको शुरू र अन्त्यतिर विहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही मध्यम वर्षाको सम्भावना
धनकुटा	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना (उच्च भूभागहरूमा भने हल्का देखि मध्यम हिमपात)
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
संखुवासभा	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही मध्यम वर्षाको सम्भावना (उच्च भूभागहरूमा भने हल्का देखि मध्यम हिमपात)
मुस्ताङ	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही मध्यम वर्षाको सम्भावना (उच्च भूभागहरूमा भने हल्का देखि मध्यम हिमपात)
जुम्ला, दार्चुला	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही मध्यम वर्षाको सम्भावना (उच्च भूभागहरूमा भने हल्का देखि मध्यम हिमपात)

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३६, २० पुस २०७५, अवधि : २० पुस २०७५ — २६ पुस २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- धानचमर निस्कने बेला भएको हिँउदे मकैमा गोडमेल र सिँचाई गरिसकेपछि ३.६ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ५.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले दोश्रो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- तापक्रम घट्ने क्रम रहिरहेकोले बढी अम्लिय माटो भएका स्थानहरूमा हिउँदे मकैमा वैजनी रंगका बोट वा पात देखिएको अवस्थामा डि.ए.पि. ३.३ के.जी. र युरिया ४.२ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गरि गोडमेल र सिँचाई गर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको ब्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३ जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ३ जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्हतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी विषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाएको २१-२५ दिनपछि चिस्यानको अवस्था हेरि पहिलो सिँचाई गरि २.९ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- पश्चिमी तराई र पहाडी भेगहरूमा साताको शुरु र मध्यतिर हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरि गहुँमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- गहुँबालीमा झारपात व्यवस्थापन गर्न प्रति कठ्ठामा सल्फोसल्फरन ७५% डब्लु.जी. १ ग्राम र सेफेक्वथान्ट ४२ एम.एल. को दरले घोली उक्त घोललाई १०-१५ लिटर पानीमा मिसाई गहुँ छरेको ३०-४० दिनमा फ्लेट फेन नोजलद्वारा स्प्रे गर्नुहोस्।
- धानबालीपछि लगाइएको गहुँमा (विशेष गरि जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको खेतमा) फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म विषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य विषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हप्ताको एक पटक साँझको समयमा छर्कनुहोस्।
- कुहिरो लामो समयसम्म लाग्ने अवस्थामा मुसुरो बालीमा डडुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- अरहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीराले प्रत्येक वर्ष आर्थिक क्षती पुर्याउने भएकोले यो कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बालीहरु

- जाडोयाममा फलफूलका विरुवाहरु सुपुस अवस्थामा पुगेको हुनाले कटिङ्गद्वारा विरुवा प्रशारण गर्न सकिने अनार, अंगुर जस्ता फलफूलमा तीन आँखला भएको लामो शिसाकलम साइजको (१५-२० से.मी.) १ वर्ष पुरानो हाँगा छानी बालुवा, माटो र कम्पोष्ट मलखाद १:१:१ को अनुपातमा बनाइएको ब्याडमा कटिङ्ग राख्नुहोस्।
- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई मलखाद राख्नुहोस्। मलखाद राखिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- सिँचाई सुविधा भएका सुन्तलाजात फलफूल बगैँचामा डबल रिङ्ग (डबल आँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल (१ मिटर गहिरो तथा १ मिटर ब्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिंगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नले खाडलमा भएका किटाणुहरु तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।
- पतझड फलफूल बगैँचामा काँटछाँट सुरु गर्नुहोस्। काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरु तथा विरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपिष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो, १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्। साथै १ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो, १० ग्राम चुना प्रति लिटर पानी) तयार गरि विरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बगैँचामा रोग कीरा लागेका, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका, लामा-लामा काँडा भएका तथा सलक बढेका चोर हाँगाहरु, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरु र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरु काँटछाँट गरि हटाउनुहोस्।
- यसै वर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरुले कागतीको पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोकसानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos ४% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्। साथै कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न सकिन्छ त्यसको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो टुङ्गा (कंक्रीट) राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन (monitoring) गरी ट्रयाप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- केराको घरीमा काइयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरुमा चिसो बढ्दै जाँदा केराको गुवो मर्ने/डड्ने/कुहिने र पसाउन लागेको बुझ्ने बाहिर निस्कन नसक्ने समस्या देखिन सक्छ। यस्तो समस्या ठण्डी/कुहिरो/अति चिसोको कारणले हुन सक्ने भएकोले बुझ्नेलाई सेतो प्लाष्टिकले बेरिदिनुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरुले टिस्यू कल्चर प्रविधिबाट तयार गरिएका केराको जि-९ (Grand Nain) वा विलियम हाइब्रिड जातहरु यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्। यसो गर्नले अत्याधिक चिसोबाट केराको गुवो डड्ने समस्या कम हुन्छ।
- केरामा कोत्रेरोग (Anthracnose) को व्यवस्थापनको लागि घरीमा १% बोर्डेक्स मिश्रण (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन, १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएको झोल) अथवा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- आँपको बोटमा विकृति (Mango malformation) देखा परिरहने बगैँचाहरुमा रोगी कलिला हाँगाहरु काटछाँट गरेर हटाई १ ग्राम एन ए ए (न्यापथालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्। सूर्यको किरणले हर्मोनको असरलाई कम गर्ने हुँदा एन ए ए घोल अँध्यारो ठाउँमा मात्र तयार गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस् कत्ले र भुवादार लाहि किरा व्यवस्थापनको लागि काँटछाँट गरिसकेपछि खनिज तेल वा सर्वो आयल १० देखि १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई विरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३६, २० पुस २०७५, अवधि : २० पुस २०७५ — २६ पुस २०७५

तरकारी बालीहरू

- सुख्खायाम भएकोले मध्यपहाडमा आलु लगाएको जग्गामा माटो सुख्खा भई धाँजा फाटेमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीको प्रकोप बढि हुने र त्यसले पछि भण्डारणमा क्षति पुर्याउने हुँदा आलु खन्नु अघिसम्म जमीन बाहिर दाना निस्कन नपाउने गरी (कम्तीमा २ इञ्च) माटो चढाइ राख्नुहोस्। आलुका दाना बाहिर देखिएमा आलु हरियो भई विषाक्त हुने भएकोले त्यस्ता दाना खानयोग्य हुदैनन्।
- पश्चिमी तराई र वैशी क्षेत्रहरूका केही स्थानहरूमा साताको शुरु र मध्यतिर हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले गोडमेल गरि माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरेर मात्र सिँचाई गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा वैशीमा लगाएको बीउ आलुमा रगिङ्ग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघमा र उच्च पहाडमा फागुनमा गरिने आलु खेतीका लागि कोल्डस्टोरबाट बीउ झिकि खुल्ला ओभानो र हावा खेल्ने कोठामा २-३ तह फिँजाएर टुसाउन दिनुहोस्।
- पश्चिमी तराई र पहाडी भेगका केही स्थानहरूमा साताको शुरु र मध्यतिर हल्कादेखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना भएकोले आलुबालीमा डडुवा रोगको प्रकोप बढ्न सक्छ। रोगको व्यवस्थापनको लागि सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिजेगरि छर्नुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानोलाई दिनमा उघार्ने र राति तथा पानी परेको बेला ढाक्नुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेलीएन.पि.भी) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफ्रीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजे गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- तापक्रम घट्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चारुनी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- हिउँदको समयमा पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- साउन-भदौमा बनाइएको साइलेज हिउँदभरि पशुहरूलाई खुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाखाहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा बृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले बृद्धि हुनसक्छ।
- भैंसीमा कोल्ड स्ट्रोक बढी हुने भएकोले चिसोबाट बचाउन शरीरमा जुटको बोरा ओढाउनुका साथै मनतातो आहारा खुवाउनुहोस्।
- भर्खर जन्मिएका र साना बाच्छा-बाच्छीलाई यो समयमा छेर्ने समस्या देखिने भएकोले साना बाच्छा-बाच्छीलाई न्यानो सोत्तर बिछ्याउनुका साथै माउको बिगौती दुध शारीरिक तौलको ८% का दरले खुवाउनुहोस्। ३-७ महिनाका बाच्छा-बाच्छीलाई छेर्ने रोग देखिएमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि उपचार गराउनुहोस्।
- हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरी जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- पशुको गोबर नियमित परिक्षण गरि आन्तरिक परजिवी विरुद्ध औषधी उपचार गर्नुहोस्। अथवा हरेक ४-४ महिनामा नाम्लो/माटे रोग विरुद्ध औषधी खुवाउनुहोस्।
- खोरेत रोग देखिरहने ठाउँमा रोकथामको लागि पशुहरूमा ६ महिनाको उमेर पुगेपछि पहिलो पटक र प्रत्येक वर्ष खोप दोहोर्‍याउनुहोस्। प्रकोप बढी देखिने ठाउँमा ६-६ महिनामा दोहोर्‍याउनुहोस्।
- जाडोको समयमा बाखालाई प्रशस्त मनतातो पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै पशुहरूलाई १० देखि १५ प्रतिशत सम्म बढी मात्रामा शक्ति बर्धक आहारा (Energy feed) जस्तै घाँस, पराल वा शक्ति प्रदान गर्ने अन्न बालीका उप-उत्पादन (By-product) र दानाको मात्रा बढाउनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले चल्लाहरूमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- जाडोयाममा चल्ला हुर्काउँदा ब्रुडिङ व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान दिनुहोस्। चल्लाको उमेर अनुसार १ दिनमा (पेपर फिडिङ-पत्रिकामा राखेर खुवाउने), २ दिनमा पत्रिकामा + अतिरिक्त दाना दिने भाँडामा (जस्तै: नाङ्लो, नयाँ अण्डाको क्रेट), ३-५ दिनमा अतिरिक्त दाना दिने भाँडा (नाङ्लो/नयाँ अण्डाको क्रेट) + चिक फिडर, ५-१४ दिनमा चिक फिडर, १४-१८ दिनमा चिक फिडर + फिडर र १८ दिनभन्दा माथि फिडरमा दिनुपर्दछ। प्रति १०० चल्लाको लागि ३ वटा ट्रे र ३ वटा ड्रिङ्कर उपलब्ध गराउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३६, २० पुस २०७५, अवधि : २० पुस २०७५ — २६ पुस २०७५

- जाडोयाममा चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा १०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरूलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

मत्स्यपालन

- माछा प्रजनन शुरू हुनुभन्दा २-३ महिना पहिलेदेखि माउपोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- माछामा लाग्ने लर्निया र आर्युलस (माछाको जुम्मा) को उपचारको लागि ड्युरोक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. को दरले दानामा राखेर लागतार ३ दिनसम्म र त्यसपछि १ दिन विराई पुनः २ दिनसम्म खुवाउनुका साथै माछाको घनत्व (stocking density) कम गर्ने, पोखरीभित्र ठाँउ-ठाँउमा बाँस गाड्ने र उक्त बाँसलाई ३-४ दिनको अन्तरमा झिकेर सफा गर्ने र सुकाउने, पोखरी सफा राख्ने र माछा पोखरीको फोहोर पानी हटाई सफा पानी राख्नुहोस्।
- जाडो मौसममा पानीको तापक्रम १५° सेल्सियस भन्दा कम भएपछि कार्प जातका माछाले दाना कम खाने हुदाँ दाना दिन बन्द गर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजीवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) १.००एम.एल.प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- जीवित माछा ढुवानी गर्दा करिब २४-४८ घण्टा अघि पोखरीबाट झिकेर सफा र ताजा पानी सहितको ट्याङ्की वा हापामा दाना नदिई भोकै राखि पर्याप्त घुलित अक्सिजनको व्यवस्था गरि ढुवानी गर्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्। पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/वर्सिम घाँसमा २.१ के.जी. प्रति कट्टाका दरले सिँचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कटाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक ३७

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २७ पुस २०७५

अवधि: २७ पुस २०७५— ३ माघ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- देशभर साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदली रहने संभावना छ।
- विशेषतः साताको सुरुवात र अन्त्यतिर पश्चिम नेपाल लगायत मध्य र पूर्वी पहाडी भूभागका स्थानहरूमा सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि पश्चिम नेपालका केहि स्थानहरूमा र मध्य र पूर्वी पहाडी भूभागका एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना र उक्त क्षेत्रका उच्च भूभागहरूमा भने हल्का देखि मध्यम हिमपात हुन सक्ने संभावना छ।
- तापक्रम (अधिकतम र न्यूनतम दुवै) मा महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने देखिन्छ। साताको मध्यतिर तराई र पहाडी भेगका केहि स्थानहरूमा विहानको शुरुवाति समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो देखिनेछ जुन घामसँगै विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।
- पश्चिम नेपालका पहाडी भेगहरूमा साताको शुरु र अन्त्यतिर केही स्थानहरूमा हल्का खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरि गर्नुमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भण्डारणमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीबाट हुने क्षति कम गर्न आलुको दाना जमीन बाहिर निस्कन नपाउने गरी बोटमा उकेरा दिनुहोस्।
- मध्य तथा उच्च पहाडमा आलु लगाउने समय आउन लागेकोले ती क्षेत्रका लागि सिफारिस गरिएका जातहरू- जनकदेव, खुमल उज्वल, खुमल उपहार, कुफ्री ज्योति, खुमल विकास जस्ता जातहरूको बीउ व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यसै वर्ष रोपिएको कागतीको बोटलाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- भैंसीमा कोल्ड स्ट्रोक बढी हुने भएकोले चिसोबाट बचाउन शरीरमा जुटको बोरा ओढाउनुका साथै मनतातो आहारा खुवाउनुहोस्।
- माछाको प्रजनन शुरु हुनुभन्दा २-३ महिना अगाडी माउ पोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३७, २७ पुस २०७५, अवधि : २७ पुस २०७५ — ३ माघ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु
२० पुस २०७५ देखि २६ पुस २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	२५.०-२९.०	६.५-१०.०	६५-१००	४०-८४	-	-
मोरङ	७२	०.०	२४.०-२८.४	६.०-९.६	६३-९९	४१-५३	१.०-७.५	उत्तर
धनकुटा	१६८०	०.०	१९.४-२१.६	५.३-८.३	५६-७२	३६-५३	०.५-१.५	उत्तर
संखुवासभा	११७०	०.०	१५.५-१९.५	७.५-९.६	६६-८२	४७-६९	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२३.८-२८.५	४.५-७.२	६७-९१	५६-८१	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२३.१-२५.०	७.५-१०.१	८३-९१	६७-८०	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२३.५-२७.०	६.५-१०.०	७०-९१	६७-८३	-	-
दोलखा	१७५५	फाटफुट	१४.०-१७.५	१.५-५.५	७२-८५	४७-६८	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२२.४-२५.२	६.५-११.०	७८-९७	६९-८२	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२०.०-२२.७	०.५-४.३	७०-८९	६३-७६	-	-
बारा	१३०	फाटफुट	२३.४-२८.४	५.५-११.५	७७-९८	३१-६४	१.०-२.०	उत्तर
धादिङ	१०८५	०.०	१८.०-२१.०	५.०-९.५	६१-७६	५४-७२	-	-
चितवन	२५६	०.०	२२.४-२५.४	३.०-११.२	७५-९८	६९-८५	-	-
कास्की	८२७	०.०	२२.०-२३.८	१०.६-१३.६	९३-९७	५५-६३	-	-
मुस्ताङ	२५६६	०.६	५.०-१३.०	(-५.०)-(-१.०)	७३-९३	६३-८२	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	१७.५-२०.५	५.०-७.५	६९-९५	६८-८०	-	-
रूपन्देही	१०९	फाटफुट	२३.१-२५.४	६.४-१३.०	६६-१००	४०-७०	१.०-६.०	पुर्व
कपिलवस्तु	९४	०.०	२१.४-२४.०	५.८-११.०	७७-९४	६९-८९	-	-
रुकुम	९१०	२४.७	१५.०-२०.५	१.५-६.२	७७-९७	५७-७७	-	-
दाङ	६३४	५.५	१८.३-२२.६	४.२-९.०	८४-९४	३१-६४	१.०-४.०	उत्तर
बाँके	१६५	६.९	२१.५-२५.५	५.२-१०.८	८१-९७	३५-६५	१.०-२.५	उत्तर
सुर्खेत	७२०	१.७	१७.४-२२.३	२.०-७.६	८२-९८	४१-६५	१.५-६.५	दक्षिण
जुम्ला	२३००	५.८	६.८-१४.०	(-७.०)-(-०.१)	५९-९३	३०-५४	०.५-३.५	पश्चिम
कैलाली	१८७	फाटफुट	२०.७-२४.५	५.२-८.८	८८-९७	३७-६६	१.०-४.५	उत्तर
डोटी	६५२	फाटफुट	२२.०-२४.७	२.०-५.८	८८-९७	२९-५४	०.१-१.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	१४.५-१९.०	३.६-७.५	८६-९८	६०-८५	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३७, २७ पुस २०७५, अर्वाधि : २७ पुस २०७५ — ३ माघ २०७५

आगामी साता (२७ पुस देखि ३ माघ २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी		महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताको मध्यतिर विहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु		महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताको मध्यतिर विहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	
बाँके, कैलाली	हल्का वर्षाको संभावना	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताको मध्यतिर विहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्टै जाने देखिन्छ।	विशेषतः साताको सुरुवात र अन्त्यतिर सामान्य बदली रही एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना
धनकुटा		महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको सुरुवात र अन्त्यतिर सामान्य बदली रही एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ		महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको सुरुवात र अन्त्यतिर सामान्य बदली रही एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना (उच्च भूभागहरूमा भने हल्का देखि मध्यम हिमपात)
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का वर्षाको संभावना	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको सुरुवात र अन्त्यतिर सामान्य बदली रही एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का वर्षाको संभावना	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको सुरुवात र अन्त्यतिर सामान्य बदली रही एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना
संखुवासभा	हल्का वर्षाको संभावना	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको सुरुवात र अन्त्यतिर सामान्य बदली रही एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना (उच्च भूभागहरूमा भने हल्का देखि मध्यम हिमपात)
मुस्ताङ	हल्का वर्षाको संभावना	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको सुरुवात र अन्त्यतिर सामान्य बदली रही एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना (उच्च भूभागहरूमा भने हल्का देखि मध्यम हिमपात)
जुम्ला, दार्चुला	हल्का वर्षाको संभावना	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		विशेषतः साताको मध्यतिर सामान्य बदली रही मध्यम वर्षाको सम्भावना (उच्च भूभागहरूमा भने हल्का देखि मध्यम हिमपात)

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३७, २७ पुस २०७५, अवधि : २७ पुस २०७५ — ३ माघ २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- हिउँदे मकैमा गोडमेल र सिँचाई गरिसकेपछि ३.६ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ५.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले दोश्रो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- हिउँदे मकैमा वैजनी रंगका बोट वा पात देखिएको अवस्थामा डि.ए.पि. ३.३ के.जी. र युरिया ४.२ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गरि गोडमेल र सिँचाई गर्नुहोस्।
- मकैमा गवारोको प्रकोप बढी भएमा यसको व्यवस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३ जी., ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ३ जी. २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई अपरान्धतिर हावा नचलेको समयमा बोटको गुवोमा राख्नुहोस्। यसरी बिषादी राख्दा कार्बोफ्युरन ६५० ग्राम र फिप्रोनिल ५०० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले प्रयोग गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाएको ४५-५० दिनपछि चिस्यानको अवस्था हेरि सिँचाई गरि २.९ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले दोश्रो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- पश्चिम नेपालका पहाडी भेगहरूमा साताको शुरु र अन्त्यतिर केही स्थानहरूमा हल्का खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरि गहुँमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको गहुँ खेतमा फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।
- मौरीपालन गरिएको तोरीबाली भएको क्षेत्रमा सकेसम्म बिषादीको प्रयोग गर्नुहुँदैन। यदि लाहि तथा अन्य कीरा लागेमा नीम जन्य बिषादी जस्तै-नीम तेल ५ एम.एल. प्रति लिटरका दरले हप्ताको एक पटक साँझको समयमा छर्कनुहोस्।
- कुहिरो लामो समयसम्म लाग्ने अवस्थामा मुसुरो बालीमा डढुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- अरहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीराले प्रत्येक वर्ष आर्थिक क्षती पुर्याउने भएकोले यो कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बालीहरु

- जाडोयाममा फलफूलका विरुवाहरु सुषुप्त अवस्थामा पुगेको हुनाले कटिङ्गद्वारा विरुवा प्रसारण गर्न सकिने अनार, अंगुर जस्ता फलफूलमा दुई-तीन आँखला भएको लामो शिसाकलम साइजको (१५-२० से.मी.) १ वर्ष पुरानो हाँगा छानी बालुवा, माटो र कम्पोष्ट मलखाद १:१:१ को अनुपातमा बनाइएको ब्याडमा कटिङ्ग राख्नुहोस्।
- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई मलखाद राख्नुहोस्। मलखाद राखिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- सिँचाई सुविधा भएका सुन्तलाजात फलफूल बगैँचामा डबल रिङ्ग (डबल औंठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।
- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल (१ मिटर गहिरो तथा १ मिटर व्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिंगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नाले खाडलमा भएका किटाणुहरु तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।
- पतझड फलफूल बगैँचामा काँटछाँट सुरु गर्नुहोस्। काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरु तथा विरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपिष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो, १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्। साथै १ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो, १० ग्राम चुना प्रति लिटर पानी) तयार गरि विरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरी छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बगैँचामा रोग कीरा लागेका, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका, लामा-लामा काँडा भएका तथा सलक बढेका चोर हाँगाहरु, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरु र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरु काँटछाँट गरि हटाउनुहोस्।
- यसै वर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरुले कागतीको पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोकसानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos ४% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्। साथै कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न सकिन्छ त्यसको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन (monitoring) गरी ट्र्याप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- केराको घरीमा काईयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरुमा चिसोको कारण केराको गुवो मर्ने/डह्ने/कुहिने र पसाउन लागेको बुझ्ने बाहिर निस्कन नसक्ने समस्या देखिन सक्छ। यस्तो समस्या ठण्डी/कुहिरो/अति चिसोको कारणले हुन सक्ने भएकोले बुझ्नेलाई सेतो प्लाष्टिकले बेरिदिनुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरुले टिस्यू कल्चर प्रविधिबाट तयार गरिएका केराको जि-९ (Grand Nain) वा विलियम हाइब्रिड जातहरु यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्। यसो गर्नाले अत्याधिक चिसोबाट केराको गुवो डह्ने समस्या कम हुन्छ।
- केरामा कोत्रेरोग (Anthracnose) को व्यवस्थापनको लागि घरीमा १% बोर्डेक्स मिश्रण (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन, १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएको झोल) अथवा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- आँपको बोटमा विकृति (Mango malformation) देखा परिरहने बगैँचाहरुमा रोगी कलिला हाँगाहरु काटछाँट गरेर हटाई १ ग्राम एन ए ए (न्यापथालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्ने गरि छर्नुहोस्। सूर्यको किरणले हर्मोनको असरलाई कम गर्ने हुँदा एन ए ए घोल अँध्यारो ठाउँमा मात्र तयार गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस् कत्ले र भुवादार लाहि किरा व्यवस्थापनको लागि काँटछाँट गरिसकेपछि खनिज तेल वा सर्वो आयल १० देखि १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई विरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरी छर्नु होस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३७, २७ पुस २०७५, अवधि : २७ पुस २०७५ — ३ माघ २०७५

तरकारी बालीहरू

- मध्य तथा उच्च पहाडमा आलु लगाउने समय आउन लागेकोले ती क्षेत्रका लागि सिफारिस गरिएका जातहरू- जनकदेव, खुमल उज्वल, खुमल उपहार, कुफ्री ज्योति, खुमल विकास जस्ता जातहरूको बीउ व्यवस्था गर्नुहोस्।
- सुखवायाम भएकोले मध्यपहाडमा आलु लगाएको जग्गामा माटो सुख्खा भई धाँजा फाटेमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीको प्रकोप बढि हुने र त्यसले पछि भण्डारणमा क्षति पुर्याउने हुँदा आलु खन्नु अघिसम्म जमीन बाहिर दाना निस्कन नपाउने गरी (कम्तीमा २ इञ्च) माटो चढाइ राख्नुहोस्। आलुका दाना बाहिर देखिएमा आलु हरियो भई विषाक्त हुने भएकोले त्यस्ता दाना खानयोग्य हुदैनन्।
- पश्चिम नेपालका पहाडी भेगहरूमा साताको शुरु र अन्त्यतिर केही स्थानहरूमा हल्का खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरि आलुबालीमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा लगाएको बीउ आलुमा अन्तिम रगिङ्ग गर्नुहोस्।
- पश्चिम नेपालका पहाडी भेगहरूमा साताको शुरु र अन्त्यतिर केही स्थानहरूमा हल्का खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले आलुबालीमा डढुवा रोगको प्रकोप बढ्न सक्छ। रोगको व्यवस्थापनको लागि सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- तराईमा लगाइएको आलुबालीमा लाही कीराको प्रकोप बढ्ने र भाइरस रोग लाग्ने संभावना रहेकोले उक्त कीराका व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धमिरा र रातो कमीलाको प्रकोप देखिने जिल्लाहरूमा आवश्यकता अनुसार सिँचाई दिई जग्गा सुख्खा हुन नदिनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानोलाई दिनमा उघार्ने र राति तथा पानी परेको बेला ढाक्नुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको मूला र रायो बालीमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३७, २७ पुस २०७५, अवधि : २७ पुस २०७५ — ३ माघ २०७५

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- तापक्रम घट्दो रहेकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैसी, भेडा, बाख्रा

- हिउँदको समयमा पशुको आहारामा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारामा मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- साउन-भदौमा बनाइएको साइलेज हिउँदभरि पशुहरूलाई खुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैसी, भेडा बाख्राहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाउँहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- भैसीमा कोल्ड स्ट्रोक बढी हुने भएकोले चिसोबाट बचाउन शरीरमा जुटको बोरा ओढाउनुका साथै मनतातो आहारा खुवाउनुहोस्।
- भर्खर जन्मिएका र साना बाच्छा-बाच्छीलाई यो समयमा छेर्ने समस्या देखिने भएकोले साना बाच्छा-बाच्छीलाई न्यानो सोत्तर बिछ्याउनुका साथै माउको बिगौती दुध शारीरिक तौलको ८% का दरले खुवाउनुहोस्। ३-७ महिनाका बाच्छा-बाच्छीलाई छेर्ने रोग देखिएमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि उपचार गराउनुहोस्।
- हावाको तापक्रम घट्दै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराले टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- पशुको गोबर नियमित परिक्षण गरि आन्तरिक परजिवी विरुद्ध औषधी उपचार गर्नुहोस्। अथवा हरेक ४-४ महिनामा नाम्ले/माटे रोग विरुद्ध औषधी खुवाउनुहोस्।
- खौरत रोग देखिरहने ठाउँमा रोकथामको लागि पशुहरूमा ६ महिनाको उमेर पुगेपछि पहिलो पटक र प्रत्येक वर्ष खोप दोहोर्याउनुहोस्। प्रकोप बढी देखिने ठाउँमा ६-६ महिनामा दोहोर्याउनुहोस्।
- जाडोको समयमा बाख्रालाई प्रशस्त मनतातो पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै पशुहरूलाई १० देखि १५ प्रतिशत सम्म बढी मात्रामा शक्ति बर्धक आहारा (Energy feed) जस्तै घाँस, पराल वा शक्ति प्रदान गर्ने अन्न बालीका उप-उत्पादन (By-product) र दानाको मात्रा बढाउनुहोस्।
- बाख्रामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाख्रालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३७, २७ पुस २०७५, अवधि : २७ पुस २०७५ — ३ माघ २०७५

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले चल्लाहरुमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्। साना चल्लालाई चिसो लाग्नबाट बचाउन खोरमा ग्याँस ब्रुडर, भकारी र बत्तिको प्रयोग गर्नुहोस्।
- जाडोयाममा चल्ला हुर्काउँदा ब्रुडिङ व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान दिनुहोस्। चल्लाको उमेर अनुसार १ दिनमा (पेपर फिडिङ-पत्रिकामा राखेर खुवाउने), २ दिनमा पत्रिकामा + अतिरिक्त दाना दिने भाँडामा (जस्तै: नाड्लो, नयाँ अण्डाको क्रेट), ३-५ दिनमा अतिरिक्त दाना दिने भाँडा (नाड्लो/नयाँ अण्डाको क्रेट) + चिक फिडर, ५-१४ दिनमा चिक फिडर, १४-१८ दिनमा चिक फिडर + फिडर र १८ दिनभन्दा माथि फिडरमा दिनुपर्दछ। प्रति १०० चल्लाको लागि ३ वटा ट्रे र ३ वटा ड्रिजर उपलब्ध गराउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरुलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा १५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- जाडोयाममा चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा १०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरुलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

मत्स्यपालन

- माछाको प्रजनन शुरू हुनुभन्दा २-३ महिना अगाडी माउ पोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- माछामा लाग्ने लर्निया र आर्युलस (माछाको जुम्रा) को उपचारको लागि ड्युरोक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. को दरले दानामा राखेर लागतार ३ दिनसम्म र त्यसपछि १ दिन बिराई पुनः २ दिनसम्म खुवाउनुका साथै माछाको घनत्व (stocking density) कम गर्ने, पोखरीभित्र ठाँउ-ठाँउमा बाँस गाड्ने र उक्त बाँसलाई ३-४ दिनको अन्तरमा झिकेर सफा गर्ने र सुकाउने, पोखरी सफा राख्ने र माछा पोखरीको फोहोर पानी हटाई सफा पानी राख्नुहोस्।
- जाडो मौसममा पानीको तापक्रम १५° सेल्सियस भन्दा कम भएपछि कार्प जातका माछाले दाना कम खाने हुदाँ दाना दिन बन्द गर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरु देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरुमा वाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) १००एम.एल.प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- जीवित माछा ढुवानी गर्दा करिब २४-४८ घण्टा अघि पोखरीबाट झिकेर सफा र ताजा पानी सहितको ट्याङ्की वा हापामा दाना नदिई भोकै राखि पर्याप्त घुलित अक्सिजनको व्यवस्था गरि ढुवानी गर्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३७, २७ पुस २०७५, अवधि : २७ पुस २०७५ — ३ माघ २०७५

घाँसेबाली

- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्। पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/वर्सिम घाँसमा २.१ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले सिंचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कटाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिंगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक ३८

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ४ माघ २०७५

अवधि: ४ माघ २०७५— १० माघ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताको सुरुवातमा पश्चिम नेपालमा आंशिक बदली हुने, साताको मध्य र अन्त्यतिर देशभरि सामान्य देखि पुर्ण बदली रहने संभावना छ।
- साताको मध्य र अन्त्यमा देशको पहाडी भुभागमा हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना र तराई भुभागमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
- उच्च हिमाली र उच्च पहाडी भुभागमा साताको सुरुवातमा हल्का वर्षा वा हिमपातको सम्भावना, साताको मध्य र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षा वा हिमपातको सम्भावना छ।
- साताको सुरुवात र मध्यतिर बिहानको समयमा तराई भुभागमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने सम्भावना छ।
- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बैसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा लगाएको आलुबाली परिपक्व भैसकेको भए अब सिँचाई नगर्नुहोस्।
- यसै वर्ष रोपिएको कागतीको बोटलाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टै-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३८, ४ माघ २०७५, अवधि : ४ माघ २०७५ — १० माघ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

२७ पुस २०७५ देखि ३ माघ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	०.०	२३.५-२८.५	७.५-१०.०	७१-९८	५५-९४	-	-	
मोरङ	७२	०.०	२२.६-२७.२	७.६-९.८	९७-९८	३६-४७	१.०-५.०	पश्चिम	
धनकुटा	१६८०	०.०	१८.६-२१.५	६.९-७.७	५९-८०	४१-५१	०.५-१.०	पश्चिम	
संखुवासभा	११७०	०.०	१७.०-१९.७	८.०-९.५	७५-८७	५८-६६	-	-	
सुनसरी	२००	०.०	२२.०-२७.३	७.०-८.८	६६-१००	२६-७६	-	-	
सप्तरी	९१	०.०	२३.०-२३.७	८.५-१०.०	७९-९४	६१-७९	-	-	
सिराहा	१३८	०.०	२२.०-२६.५	७.५-१०.०	८१-९४	७६-८४	-	-	
दोलखा	१७५५	०.०	१५.५-१७.०	३.०-७.५	८२-८६	७०-८३	-	-	
महोत्तरी	१७२	०.०	२१.५-२४.७	७.०-९.०	७८-१००	५२-७६	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२१.५-२२.५	३.४-४.७	९०-९६	५३-७७	-	-	
बारा	१३०	०.०	२२.७-२५.४	४.०-८.०	७७-९८	३९-५३	१.०-१.५	उत्तर	
धादिङ	१०८५	०.०	१७.५-२१.०	६.५-१०.०	७०-८७	५३-७१	-	-	
चितवन	२५६	०.०	२२.३-२४.२	४.६-८.२	९७-९८	६९-९१	-	-	
कास्की	८२७	०.०	१९.५-२१.०	६.४-८.०	९२-९७	४२-५३	१.०-२.५	उत्तर	
मुस्ताङ	२५६६	०.०	७.५-१५.०	(-४.५)-(१.०)	४८-१००	४०-७६	-	-	
पाल्पा	१०६७	०.०	१७.०-२०.५	६.०-७.८	७९-८९	६६-७९	-	-	
रुपन्देही	१०९	०.०	२०.५-२५.६	६.०-९.५	८६-१००	४५-६५	१.०-३.०	उत्तर	
कपिलवस्तु	९४	०.०	२०.३-२४.५	४.८-७.९	८९-९९	६२-८६	-	-	
रुकुम	९१०	-	-	-	-	-	-	-	
दाङ	६३४	०.०	२०.२-२४.०	६.०-७.०	८२-९७	३९-५४	०.५-१.५	उत्तर	
बाँके	१६५	०.०	२१.७-२५.५	६.०-९.५	९३-१००	४७-५७	१.५-२.५	उत्तर	
सुर्खेत	७२०	०.०	१९.६-२१.५	३.७-७.७	९०-९८	४३-५५	१.०-६.०	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	०.०	१०.१-१६.४	(-६.०)(-०.६)	५१-७८	१८-४६	०.५-२.५	पश्चिम	
कैलाली	१८७	०.०	२०.५-२३.५	४.६-७.०	९०-९७	४२-५८	०.०-१.०	उत्तर	
डोटी	६५२	फाटफुट	१८.६-२३.८	२.२-६.५	९१-९७	३५-५७	०.५-१.०	उत्तर	
दार्चुला	१०९७	फाटफुट	१३.२-२०.५	३.०-९.५	६७-९७	५७-६६	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३८, ४ माघ २०७५, अवधि : ४ माघ २०७५ - १० माघ २०७५

आगामी साता (४ माघ देखि १० माघ २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ्ग, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का बढ्ने र साताको मध्यदेखि महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली	साताको सुरुवात र मध्यतिर विहानको समयमा हल्का हुस्सु/ कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	साताको मध्यतिर आंशिकदेखि सामान्य बदली र साताको अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको अन्त्यतिर हल्का वर्षाको सम्भावना
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का वर्षाको संभावना	हल्का बढ्ने र साताको मध्यदेखि महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	हल्का बढ्ने र साताको मध्यदेखि महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	सामान्य देखि पूर्ण बदली	साताको सुरुवाततिर विहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	साताको मध्य र अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको मध्य र अन्त्यतिर हल्का वर्षाको सम्भावना
बाँके, कैलाली	हल्का वर्षाको संभावना	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि पूर्ण बदली	साताको सुरुवात र मध्यतिर विहानको समयमा हल्का हुस्सु/ कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने देखिन्छ।	साताको सुरुवातमा आंशिक बदली, साताको मध्य र अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको मध्य र अन्त्यमा हल्का वर्षाको सम्भावना
धनकुटा	हल्का वर्षाको संभावना	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	हल्का बढ्ने र साताको मध्यदेखि महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवातमा आंशिक बदली, साताको मध्यमा सामान्य बदली र अन्त्यतिर पूर्ण बदली रही साताको मध्य र अन्त्यमा हल्का वर्षाको सम्भावना
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना	हल्का बढ्ने र साताको मध्यदेखि महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	हल्का बढ्ने र साताको मध्यदेखि महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवातमा आंशिक बदली, साताको मध्य र अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रही साताको मध्यमा हल्का वर्षा र साताको अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना	हल्का बढ्ने र साताको मध्यदेखि महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	हल्का बढ्ने र साताको अन्त्यतिर हल्का घट्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवातमा आंशिक बदली, साताको मध्य र अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रही साताको मध्यमा हल्का वर्षा र साताको अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	साताको सुरुवातमा महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने र मध्यदेखि हल्का घट्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवातमा आंशिक बदली, साताको मध्य र अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रही साताको मध्य र अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
संखुवासभा	हल्का देखि मध्यम वर्षा/ हिमपातको संभावना	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने तर साताको अन्त्यतिर घट्ने सक्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवात र मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली, साताको अन्त्यतिर पूर्ण बदली रही साताको सुरुवात र मध्यतिर हल्का वर्षा र अन्त्यतिर मध्यम वर्षा वा हिमपातको सम्भावना
मुस्ताङ	हल्का देखि मध्यम खालको हिमपातको संभावना	साताको सुरुवातमा हल्का बढ्ने र मध्यदेखि हल्का घट्ने	साताको सुरुवातमा हल्का बढ्ने र मध्यदेखि हल्का घट्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवातमा आंशिक बदली, साताको मध्य र अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रही साताको मध्य र अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम हिमपातको सम्भावना
जुम्ला, दार्चुला	हल्का देखि मध्यम वर्षा/ हिमपातको संभावना	साताको सुरुवातमा हल्का बढ्ने र मध्यदेखि हल्का घट्ने	साताको सुरुवातमा हल्का बढ्ने र मध्यदेखि हल्का घट्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवातमा आंशिक बदली, साताको मध्य र अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रही साताको सुरुवातमा हल्का वर्षा वा हिमपात, साताको मध्य र अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम वर्षा वा हिमपातको सम्भावना

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३८, ४ माघ २०७५, अवधि : ४ माघ २०७५ — १० माघ २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बैसीहरु (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरु मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाएको ४५-५० दिनपछि चिस्यानको अवस्था हेरि सिँचाई गरि २.९ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले दोश्रो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- आगामी साता हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरि गहुँमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको गहुँ खेतमा फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरु एकीकृत रुपमा अपनाउनुहोस्।

- ३०-४०% कोसाहरु पहेंलो रंगको भएपछि तोरी बालीको कटानी गरि खलिहान/खलोमा जम्मा गरि ८-१० दिनसम्म सुकाई, चुटि, केलाई सफा गर्नुहोस्। त्यसपछि दानामा ८-१०% सम्म चिस्यानको मात्रा भएपछि सुख्खा ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- कुहिरो लामो समयसम्म लाग्ने अवस्थामा मुसुरो बालीमा डुदुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- अरहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीराले प्रत्येक वर्ष आर्थिक क्षती पुर्याउने भएकोले यो कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बालीहरु

- जाडोयाममा फलफूलका विरुवाहरु सुषुप्त अवस्थामा पुगेको हुनाले कटिङ्गद्वारा विरुवा प्रशारण गर्न सकिने अनार, अंगुर जस्ता फलफूलमा दुई-तीन आँखला भएको लामो शिसाकलम साइजको (१५-२० से.मी.) १ वर्ष पुरानो हाँगा छानी वालुवा, माटो र कम्पोष्ट मलखाद १:१:१ को अनुपातमा बनाइएको ब्याडमा कटिङ्ग राख्नुहोस्।
- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई मलखाद राख्नुहोस्। मलखाद राखिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- सिँचाई सुविधा भएका सुन्तलाजात फलफूल बगैँचामा डबल रिङ्ग (डबल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घाँसपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३८, ४ माघ २०७५, अवधि : ४ माघ २०७५ — १० माघ २०७५

- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल (१ मिटर गहिरो तथा १ मिटर ब्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिंगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नाले खाडलमा भएका किटाणुहरू तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।
- पतझड तथा सुन्तलाजात फलफूल बगैँचामा काँटछाँट गर्नुहोस्। रोग कीरा लागेका, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका, लामा-लामा काँडा भएका तथा सलक बढेका चोर हाँगाहरू, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरू र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरू काँटछाँट गरि हटाउनुहोस्। काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरू तथा विरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपेष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो, १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्। साथै १ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो, १० ग्राम चुना प्रति लिटर पानी) तयार गरि विरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- यसै वर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरूले कागतीको पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos ४% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्। साथै कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न सकिन्छ त्यसको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन (monitoring) गरी ट्र्याप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- केराको घरीमा काईयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- तराईका जिल्लाहरूमा चिसोको कारण केराको गुवो मर्ने/डढ्ने/कुहिने र पसाउन लागेको बुझ्ने बाहिर निस्कन नसक्ने समस्या देखिन सक्छ। यस्तो समस्या ठण्डी/कुहिरो/अति चिसोको कारणले हुन सक्ने भएकोले बुझ्नेलाई सेतो प्लाष्टिकले बेरिदिनुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरूले टिस्यू कल्चर प्रविधिबाट तयार गरिएका केराको जि-९ (Grand Nain) वा विलियम हाइब्रिड जातहरू यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्। यसो गर्नाले अत्याधिक चिसोबाट केराको गुवो डढ्ने समस्या कम हुन्छ।
- केरामा कोत्रेरोग (Anthracnose) को व्यवस्थापनको लागि घरीमा १% बोर्डेक्स मिश्रण (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन, १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएको झोल) अथवा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस् कत्ले र भुवादार लाहि किरा व्यवस्थापनको लागि काँटछाँट गरिसकेपछि खनिज तेल वा सर्वो आयल १० देखि १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई विरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- आगामी साताको मध्य र अन्त्यमा मध्य तथा उच्च पहाडमा हल्का वर्षा हुने संभावना रहेको तर ती क्षेत्रमा आलु लगाउने समय पनि भएकोले मौसमको अवस्था हेरि सिफारिस गरिएका जातहरू- जनकदेव, खुमल उज्वल, खुमल उपहार, कुफ्री ज्योति, खुमल विकास जस्ता जातहरू रोप्नुहोस्।
- सुखायाम भएकोले मध्यपहाडमा आलु लगाएको जग्गामा माटो सुख्खा भई धाँजा फाटेमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीको प्रकोप बढि हुने र त्यसले पछि भण्डारणमा क्षति पुर्याउने हुँदा आलु खन्नु अघिसम्म जमीन बाहिर दाना निस्कन नपाउने गरी (कम्तीमा २ इञ्च) माटो चढाइ राख्नुहोस्। आलुका दाना बाहिर देखिएमा आलु हरियो भई विषाक्त हुने भएकोले त्यस्ता दाना खानयोग्य हुदैनन्।
- पश्चिम नेपालका पहाडी भेगहरूमा साताको मध्य र अन्त्यतिर केही स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले माटोमा चिस्यानको अवस्था हेरेर मात्र आलुबालीमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा लगाएको आलुबाली परिपक्व भैसकेको भए अब सिँचाई नगर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा लगाएको बीउ आलुमा हाल्मपुलिड (बोट काट्ने, दाना जमीनमै छोडी बोट उखेल्ने) गर्नुहोस्।
- आगामी साताको मध्य र अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम खालको वर्षा हुने संभावना रहेकोले आलुबालीमा डढुवा रोगको प्रकोप बढ्न सक्छ। रोगको व्यवस्थापनको लागि सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- तराईमा लगाइएको आलुबालीमा लाही कीराको प्रकोप बढ्ने र भाइरस रोग लाग्ने संभावना रहेकोले उक्त कीराका व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- धमिरा र रातो कमीलाको प्रकोप देखिने जिल्लाहरूमा आवश्यकता अनुसार सिँचाई दिई जग्गा सुख्खा हुन नदिनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानोलाई दिनमा उघार्ने र राति तथा पानी परेको बेला ढाक्नुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोकसानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको मूला र रायो बालीमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- यस साता आंशिक देखि पूर्ण बदली हुने संभावना रहेकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- हिउँदको समयमा पशुको आहारामा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारामा मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- साउन-भदौमा बनाइएको साइलेज हिउँदभरि पशुहरूलाई खुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाख्राहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- भर्खर जन्मिएका र साना बाच्छा-बाच्छीलाई यो समयमा छेर्ने समस्या देखिने भएकोले साना बाच्छा-बाच्छीलाई न्यानो सोत्तर बिछ्याउनुका साथै माउको बिगौती दुध शारीरिक तौलको ८% का दरले खुवाउनुहोस्। ३-७ महिनाका बाच्छा-बाच्छीलाई छेर्ने रोग देखिएमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि उपचार गराउनुहोस्।
- खोरेत रोग देखिरहने ठाउँमा रोकथामको लागि पशुहरूमा ६ महिनाको उमेर पुगेपछि पहिलो पटक र प्रत्येक वर्ष खोप दोहोर्याउनुहोस्। प्रकोप बढी देखिने ठाउँमा ६-६ महिनामा दोहोर्याउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३८, ४ माघ २०७५, अवधि : ४ माघ २०७५ — १० माघ २०७५

- हावाको तापक्रम घट्टै गइरहेको हुँदा पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- जाडोको समयमा बाखालाई प्रशस्त मनतातो पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै पशुहरूलाई १० देखि १५ प्रतिशत सम्म बढी मात्रामा शक्ति बर्धक आहारा (Energy feed) जस्तै घाँस, पराल वा शक्ति प्रदान गर्ने अन्न बालीका उप-उत्पादन (By-product) र दानाको मात्रा बढाउनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले चल्लाहरूमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्। साना चल्लालाई चिसो लाग्नबाट बचाउन खोरमा ग्याँस ब्रुडर, भकारी र बत्तिको प्रयोग गर्नुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- जाडोयाममा चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरूलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पर्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

मत्स्यपालन

- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कार्पजातका माछाका लागि पोखरीमा स्टक गरिएको माउ माछाको कूल तौलको ३-४ प्रतिशतका दरले ३०-३५ प्रतिशत प्रोटीन रहेको दाना दिनहुँ नियमित समयमा दिनुहोस्।
- माछाको प्रजनन शुरु हुनुभन्दा २-३ महिना अगाडी माउ पोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- माछामा लाग्ने लर्निया र आर्ग्युलस (माछाको जुम्मा) को उपचारको लागि ड्युरोक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. को दरले दानामा राखेर लागतार ३ दिनसम्म र त्यसपछि १ दिन बिराई पुनः २ दिनसम्म खुवाउनुका साथै माछाको घनत्व (stocking density) कम गर्ने, पोखरीभित्र ठाँउ-ठाँउमा बाँस गाड्ने र उक्त बाँसलाई ३-४ दिनको अन्तरमा झिकेर सफा गर्ने र सुकाउने, पोखरी सफा राख्ने र माछा पोखरीको फोहोर पानी हटाई सफा पानी राख्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३८, ४ माघ २०७५, अवधि : ४ माघ २०७५ — १० माघ २०७५

- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजीवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।

घाँसेबाली

- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै- कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिङट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्। पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/वर्सिम घाँसमा २.१ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले सिंचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कटाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक ३९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ११ माघ २०७५

अवधि: ११ माघ २०७५— १७ माघ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताको सुरुवातमा देशभरि सामान्य देखि पूर्ण बदली हुने, साताको मध्यमा मौसममा सुधार हुने तर साताको अन्त्यतिर पश्चिम र मध्य नेपालमा सामान्य देखि पूर्ण बदली रहने संभावना छ।
- साताको शुरु र अन्त्यमा देशको पहाडी भुभागमा हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना र साताको शुरुमा देशको तराई भुभागमा हल्का वर्षाको सम्भावना रहने छ।
- उच्च हिमाली र उच्च पहाडी भुभागमा साताको सुरुवातमा मध्यम देखि भारी हिमपातको सम्भावना, साताको मध्य र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम हिमपातको सम्भावना रहने छ।
- साताको मध्य र अन्त्यमा विहानको समयमा तराई भुभागमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने सम्भावना छ।
- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बेंसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गर्नुहोस्।
- गतहप्ता हिमपात भएको तथा यो साताको शुरुमा पनि हल्का वर्षा हुने संभावना रहेका उच्च पहाडी भेगहरूमा पतझड फलफूलमा काँटछाँटको काम यो हप्ता स्थगित गर्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट विरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ विरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- जुम्लाजस्ता जिल्लाहरूमा फागुनको अन्तिमदेखि चैत्र महिनासम्म लगाउने आलुको बीउ भण्डारणबाट झिक्नुहोस्।
- फागुन महिनामा गोब्रे च्याउ रोप्नको लागि आवश्यक पर्ने मल तयारी गर्न शुरु गर्नुहोस्।
- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३९, ११ माघ २०७५, अवधि : ११ माघ २०७५ — १७ माघ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

४ माघ २०७५ देखि १० माघ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण					
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	फाटफुट	२६.५-२८.५	९.०-११.०	६४-९८	३५-९७	-	-
मोरङ	७२	०.२	२५.६-२८.१	८.२-१२.०	७८-९७	४३-५२	१.०-६.०	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	४.४	१६.०-२२.०	७.२-१०.०	६७-९५	४६-६६	०.५-२.०	पश्चिम
संखुवासभा	११७०	४.८	१९.५-२०.५	७.५-११.०	७८-९५	५७-७६	-	-
सुनसरी	२००	फाटफुट	२३.८-२७.०	७.५-१०.०	७४-८२	३६-७२	-	-
सप्तरी	९१	०.५	२३.५-२५.२	९.०-१३.०	८५-९८	७०-८६	-	-
सिराहा	१३८	०.५	२१.०-२६.५	८.५-१२.५	७७-९२	७६-८२	-	-
दोलखा	१७५५	८.२	९.०-१९.०	४.०-७.०	८६-९८	६६-९३	-	-
महोत्तरी	१७२	१.३	१९.५-२५.२	८.५-९.८	८६-१००	७३-८३	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	१०.५	१४.०-२३.५	३.५-१०.६	८९-९८	६७-८९	-	-
बारा	१३०	३.५	१९.७-२७.०	६.०-१४.८	८८-९८	३४-७४	०.५-१.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	१५.४	१३.२-२३.०	६.०-१०.४	६९-९१	५१-८०	-	-
चितवन	२५६	४.४	१९.२-२६.०	५.७-१३.७	८५-९६	७५-९०	-	-
कास्की	८२७	५.१	१८.०-२०.१	५.८-१०.२	८४-९७	४१-७०	०.०-३.५	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	६.१	५.०-१३.०	(-४.०)-(२.०)	६८-१००	४७-८०	-	-
पाल्पा	१०६७	८.५	१३.७-२१.६	५.६-८.०	५४-९५	५४-९१	-	-
रुपन्देही	१०९	५.८	२१.३-२६.०	६.८-१४.७	८५-९९	४०-६८	१.०-५.०	पुर्व
कपिलवस्तु	९४	६.१	२१.१-२४.३	६.१-१२.५	८८-९५	७४-९०	-	-
रुकुम	९१०	२०.०	१८.०-२२.५	४.०-७.५	८५-९५	६०-७३	-	-
दाङ	६३४	३.४	१८.६-२४.०	६.५-११.८	७०-९५	३७-५५	०.५-३.०	पुर्व
बाँके	१६५	४.५	६.०-१३.६	२२.०-२७.०	८३-९७	३८-६५	१.५-३.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	३५.४	१४.०-२४.१	४.९-१०.०	८९-९९	३५-८८	१.५-६.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	२७.४	२.६-१७.०	(-४.५)-१.०	५७-९६	२२-८६	०.५-२.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	४.५	२२.०-२७.०	६.०-१३.६	८३-९७	३८-६५	१.५-३.०	उत्तर
डोटी	६५२	४८.४	१२.६-२५.५	३.६-१०.०	८९-९७	३४-८६	०.५-१.०	पश्चिम
दार्चुला	१०९७	६७.८	१०.६-२२.४	३.२-९.०	८४-९५	९४-५७	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३९, ११ माघ २०७५, अवधि : ११ माघ २०७५ — १७ माघ २०७५

आगामी साता (११ माघ देखि १७ माघ २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरु	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली	साताका मध्य र अन्त्यमा बिहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने	साताको शुरूमा सामान्य देखि पूर्ण बदली र साताको मध्यबाट आंशिक बदली रहि साताको शुरूमा हल्का वर्षाको सम्भावना
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली	साताका अधिकांश दिनमा बिहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने	साताको शुरूमा सामान्य देखि पूर्ण बदली र साताको मध्यबाट आंशिक बदली रहि साताको शुरूमा हल्का वर्षाको सम्भावना
बाँके, कैलाली	हल्का देखि मध्यम वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	सामान्य देखि पूर्ण बदली	साताका अधिकांश दिनमा बिहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने	साताको शुरूमा सामान्य देखि पूर्ण बदली र साताको मध्यमा आंशिक बदली र साताको अन्त्यमा सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको शुरूमा र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
धनकुटा	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको सुरुवातमा आंशिक बदली, साताको मध्यमा सामान्य बदली र अन्त्यतिर पूर्ण बदली रही साताको शुरूमा हल्का वर्षाको सम्भावना
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताको शुरू र मध्यमा बिहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने	साताको सुरुवातमा सामान्य बदली, साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक बदली रही साताको शुरूमा हल्का वर्षाको सम्भावना
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का देखि मध्यम वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवातमा सामान्य बदली, साताको मध्यमा आंशिक र साताको अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदली रही साताको शुरूमा हल्का वर्षाको सम्भावना
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का देखि मध्यम वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली	साताको मध्यमा बिहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने	साताको सुरुवातमा सामान्य देखि पूर्ण बदली, साताको मध्यमा आंशिक बदली र साताको अन्त्यमा पूनः सामान्य देखि पूर्ण बदली रही साताको शुरू र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
संखुवासभा	हल्का देखि मध्यम वर्षा/हिमपात	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	सामान्य देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवातमा पूर्ण बदली रहि मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली र साताको अन्त्यतिर पूर्ण बदली रही साताको सुरुवातमा हल्का वर्षा र अन्त्यतिर मध्यम वर्षा/हिमपातको सम्भावना
मुस्ताङ	हल्का देखि मध्यम हिमपात	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवात र अन्त्यमा पूर्ण बदली रही साताको शुरू र अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम हिमपातको सम्भावना
जुम्ला, दार्चुला	हल्का देखि मध्यम वर्षा/हिमपात	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवातमा पूर्ण बदली, साताको मध्यमा आंशिक बदलि र साताको अन्त्यतिर पूनः सामान्य देखि पूर्ण बदली रही साताको सुरुवातमा हल्का वर्षा वा हिमपात, र साताको अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम वर्षा वा हिमपातको सम्भावना

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३९, ११ माघ २०७५, अवधि : ११ माघ २०७५ — १७ माघ २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बैसीहरु (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरु मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाएको ४५-५० दिनपछि चिस्यानको अवस्था हेरि सिँचाई गरि २.९ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले दोश्रो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको गहुँ खेतमा फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमोन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरु एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।

- ३०-४०% कोसाहरु पहेंलो रंगको भएपछि तोरी बालीको कटानी गरि खलिहान/खलोमा जम्मा गरि ८-१० दिनसम्म सुकाई, चुटि, केलाई सफा गर्नुहोस्। त्यसपछि दानामा ८-१०% सम्म चिस्यानको मात्रा भएपछि सुख्खा ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- मुसुरो बालीमा डडुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- अरहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीराले प्रत्येक वर्ष आर्थिक क्षती पुर्याउने भएकोले यो कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बालीहरु

- गतहप्ता हिमपात भएको तथा यो साताको शुरुमा पनि हल्का वर्षा हुने संभावना रहेका उच्च पहाडी भेगहरुमा पतझड फलफूलमा काँटछाँटको काम यो हप्ता स्थगित गर्नुहोस्।
- जाडोयाममा फलफूलका विरुवाहरु सुषुप्त अवस्थामा पुगेको हुनाले कटिङ्गद्वारा विरुवा प्रसारण गर्न सकिने अनार, अंगुर जस्ता फलफूलमा दुई-तीन आँखला भएको लामो शिसाकलम साइजको (१५-२० से.मी.) १ वर्ष पुरानो हाँगा छानी वालुवा, माटो र कम्पोष्ट मलखाद १:१:१ को अनुपातमा बनाइएको ब्याडमा कटिङ्ग राख्नुहोस्।
- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई मलखाद राख्नुहोस्। मलखाद राखिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- सिँचाई सुविधा भएका सुन्तलाजात फलफूल बगैँचामा डबल रिङ्ग (डबल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घाँसपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३९, ११ माघ २०७५, अवधि : ११ माघ २०७५ — १७ माघ २०७५

- पतझड फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल (१ मिटर गहिरो तथा १ मिटर ब्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पातपतिंगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नाले खाडलमा भएका किटाणुहरू तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।
- यसै वर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरूले कागतीको पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराइड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट विरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ विरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- केराको बोट/थाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राखेर र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस (Chlorpyrifos ४% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्। साथै कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न सकिन्छ त्यसको लागि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो टुङ्गा (कंक्रीट) राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन (monitoring) गरी ट्र्याप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- केराको घरीमा काँडेको बनिस्केर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरूले टिस्यू कल्चर प्राविधिबाट तयार गरिएका केराको जि-९ (Grand Nain) वा विलियम हाइब्रिड जातहरू यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (Λ) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्। यसो गर्नाले अत्याधिक चिसोबाट केराको गुवो डड्ने समस्या कम हुन्छ।
- केरामा कोत्रेरोग (Anthracnose) को व्यवस्थापनको लागि घरीमा १% बोर्डेक्स मिश्रण (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन, १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएको झोल) अथवा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने स्यानजोस् कल्ले र भुवादर लाहि किरा व्यवस्थापनको लागी काँटछाँट गरिसकेपछि खनिज तेल वा सर्वो आयल १० देखी १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई विरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- जुम्लाजस्ता जिल्लाहरूमा फागुनको अन्तिमदेखि चैत्र महिनासम्म लगाउने आलुको बीउ भण्डारणबाट झिक्नुहोस्।
- साताको शुरुमा मध्य तथा उच्च पहाडी क्षेत्रहरूमा हल्का वर्षा हुने संभावना रहेको तर ती क्षेत्रमा आलु लगाउने समय पनि भएकोले साताको मध्य र अन्त्यमा सिफारिस गरिएका जातहरू- जनकदेव, खुमल उज्वल, खुमल उपहार, कुफ्री ज्योति, खुमल विकास जस्ता जातहरू रोप्नुहोस्।
- सुखयायाम भएकोले मध्यपहाडमा आलु लगाएको जग्गामा माटो सुख्खा भई धाँजा फाटेमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीको प्रकोप बढि हुने र त्यसले पछि भण्डारणमा क्षति पुर्याउने हुँदा आलु खन्नु अघिसम्म जमीन

बाहिर दाना निस्कन नपाउने गरी (कम्तीमा २ इञ्च) माटो चढाइ राख्नुहोस्। आलुका दाना बाहिर देखिएमा आलु हरियो भई विषाक्त हुने भएकोले त्यस्ता दाना खानयोग्य हुदैनन्।

- तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा लगाएको आलुबाली परिपक्व भैसकेको भए अब सिँचाई नगर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा लगाएको बीउ आलुमा हाल्मपुलिड (बोट काट्ने, दाना जमीनमै छोडी बोट उखेल्ने) गर्नुहोस्।
- आगामी साताको शुरुमा हल्का वर्षा र अन्त्यमा आंशिक देखि पूर्ण बदली हुने संभावना रहेकोले तराई र बैशी क्षेत्रहरूमा लगाइएको आलुबालीमा डढुवा रोगको प्रकोप बढ्न सक्छ। रोगको व्यवस्थापनको लागि सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानोलाई दिनमा उघार्ने र राति तथा पानी परेको बेला ढाक्नुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको मूला र रायो बालीमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्याजको शीत दुसी रोग (Downy mildew) को व्यवस्थापनको लागि धेरै रोग ग्रस्त बिरुवा हटाउनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा डाईथेन एम - ४५ (म्यान्कोजेव) वा मेटाल्याक्सिल जस्ता विषादीहरू २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- ❖ गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउने काम गर्नुपर्दछ र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुपर्दछ।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनु नै राम्रो हुनेछ।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- फागुन महिनामा गोब्रे च्याउ रोपनको लागि आवश्यक पर्ने मल तयारी गर्न शुरु गर्नुहोस्। ५ के.जी. च्याउको बीउ लगाउन आवश्यक पर्ने मल तयार गर्न नयाँ वा एक वर्ष पुरानो पराल १००० के.जी.; युरिया ५ के.जी.; एमोनियम सल्फेट २० के.जी.; ट्रिपल सुपरफस्फेट ७ के.जी.; कृषि चून ३० के.जी. तथा फर्मालिन १ लिटर, मेटासिड-५० ई.सी. वा नुभान १०० एम.एल. र डाईथेन एम-४५/डेरोसाल/बेभिष्टिन १२५ ग्रामको दरले २८ दिनसम्म (पहिलो र दोश्रो पल्टाई हरेक ५ दिनको फरकमा त्यसपछिको तेश्रो देखि आठौँ पल्टाई हरेक ३ दिनको फरकमा) मल पल्टाउनुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- यस साताको शुरुमा हल्का वर्षा र अन्त्यमा आंशिक देखि पूर्ण बदली हुने संभावना रहेकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैसी, भेडा, बाखा

- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुको आहारामा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारामा मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- साउन-भदौमा बनाइएको साइलेज हिउँदभरि पशुहरूलाई खुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैसी, भेडा बाखाहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहाराको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ३९, ११ माघ २०७५, अवधि : ११ माघ २०७५ — १७ माघ २०७५

- भर्खर जन्मिएका र साना बाच्छा-बाच्छीलाई यो समयमा छेर्ने समस्या देखिने भएकोले साना बाच्छा-बाच्छीलाई न्यानो सोत्तर बिछ्याउनुका साथै माउको बिगौती दुध शारीरिक तौलको ८% का दरले खुवाउनुहोस्। ३-७ महिनाका बाच्छा-बाच्छीलाई छेर्ने रोग देखिएमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि उपचार गराउनुहोस्।
- खोरेत रोग देखिरहने ठाउँमा रोकथामको लागि पशुहरूमा ६ महिनाको उमेर पुगेपछि पहिलो पटक र प्रत्येक वर्ष खोप दोहोर्याउनुहोस्। प्रकोप बढी देखिने ठाउँमा ६-६ महिनामा दोहोर्याउनुहोस्।
- पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- जाडोको समयमा बाखालाई प्रशस्त मनतातो पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै पशुहरूलाई १० देखि १५ प्रतिशत सम्म बढी मात्रामा शक्ति बर्धक आहारा (Energy feed) जस्तै घाँस, पराल वा शक्ति प्रदान गर्ने अन्न बालीका उप-उत्पादन (By-product) र दानाको मात्रा बढाउनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले चल्लाहरूमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्। साना चल्लालाई चिसो लाग्नबाट बचाउन खोरमा ग्याँस ब्रुडर, भकारी र बत्तिको प्रयोग गर्नुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- जाडोयाममा चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरूलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

मत्स्यपालन

- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कार्पजातका माछाका लागि पोखरीमा स्टक गरिएको माउ माछाको कूल तौलको ३-४ प्रतिशतका दरले ३०-३५ प्रतिशत प्रोटीन रहेको दाना दिनहुँ नियमित समयमा दिनुहोस्।
- माछाको प्रजनन शुरु हुनुभन्दा २-३ महिना अगाडी माउ पोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- माछामा लाग्ने लर्निया र आर्ग्युलस (माछाको जुम्रा) को उपचारको लागि ड्युरोक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. को दरले दानामा राखेर लागतार ३ दिनसम्म र त्यसपछि १ दिन बिराई पुनः २ दिनसम्म खुवाउनुका साथै माछाको घनत्व (stocking density) कम गर्ने, पोखरीभित्र ठाँउ-ठाँउमा बाँस गाड्ने र

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ३९, ११ माघ २०७५, अवधि : ११ माघ २०७५ — १७ माघ २०७५

उक्त बाँसलाई ३-४ दिनको अन्तरमा झिकेर सफा गर्ने र सुकाउने, पोखरी सफा राख्ने र माछा पोखरीको फोहोर पानी हटाई सफा पानी राख्नुहोस्।

- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।

घाँसेबाली

- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै- कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्। पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- हरेक ३०-३५ दिनमा जै/वर्सिम घाँसमा २.१ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले सिंचाई गरि युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै प्रत्येक कटाई पश्चात पुनः युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिंगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक ४०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १८ माघ २०७५

अवधि: १८ माघ २०७५— २४ माघ २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताको सुरुमा देशभरि आंशिक देखि सामान्य बदली हुने, मध्यमा मौसममा सुधार हुने तर अन्त्यतिर देशभरि सामान्य देखि पूर्ण बदली रहने संभावना छ।
- साताको शुरुमा पश्चिमी भुभागमा हल्का वर्षा र साताको अन्त्यमा देशभरि हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना छ। साथै उच्च पहाडी भुभागमा साताको शुरु र अन्त्यमा मध्यम देखि भारी हिमपातको संभावना छ।
- साताको मध्यमा विहानको समयमा पहाडका बेसीहरूका एक-दुई स्थानमा र तराईका धेरैजसो स्थानहरूमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने र विस्तारै हट्दै जाने संभावना छ।
- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बेसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गर्नुहोस्।
- साताको शुरु तथा अन्त्यमा उच्च पहाडी भेगहरूमा हल्का वर्षा हुने संभावना भएको हुँदा लेकाली फलफूलका हाँगाविगाहरूमा लागेको झ्याउ जुटको बोर र चक्रुको सहायताले हटाउनुहोस्।
- कागती बगैँचामा क्यांकर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइ दिनुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बेशीमा लगाएको आलुबाली परिपक्व भैसकेको भए अब सिँचाई नगर्नुहोस्। सिँचाई रोकेपछि बीउ आलुमा हाल्मपुलिड गरि त्यसको १ हप्तापछि अगोटे आलु खन्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियाँ आदि तरकारीहरूका बीउ बिजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।
- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४०, १८ माघ २०७५, अवधि : १८ माघ २०७५ — २४ माघ २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

११ माघ २०७५ देखि १७ माघ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी विवरण							
	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	२५.०-२९.०	६.५-१२.५	६५-९८	६०-८९	-	-
मोरङ	७२	३.८	२३.०-२६.४	७.८-१४.८	८४-९६	४४-५७	१.०-७.०	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	फाटफुट	१८.५-२२.६	५.६-१०.८	६१-७५	३८-५८	०.५-२.०	दक्षिण
संखुवासभा	११७०	०.६	१६.३-२१.४	६.४-११.५	७२-८८	५०-७९	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२२.५-२७.५	५.५-१२.५	८२-९५	६६-८१	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२२.७-२५.५	९.०-१३.५	८६-९६	६९-८५	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२२.५-२७.५	८.०-१४.५	८०-९६	७५-९१	-	-
दोलखा	१७५५	३.२	१३.५-१९.०	२.४-६.०	७६-९५	६४-७९	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२२.०-२६.०	८.५-१५.५	८७-९६	७६-८७	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	४.५	१८.५-२३.०	२.०-८.५	८८-९५	५२-८७	-	-
बारा	१३०	४.०	२२.०-२७.२	५.०-१४.६	८७-१००	४१-६७	०.५-२.५	पश्चिम
धादिङ	१०८५	१०.६	१४.०-२२.०	५.५-९.०	७७-९६	४८-८९	-	-
चितवन	२५६	७.२	२१.३-२६.०	५.६-११.३	९२-९८	७७-८५	-	-
कास्की	८२७	२९.७	१८.४-२१.५	४.७-८.७	८९-९५	४३-६२	०.०-३.०	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	७.३	३.०-१०.०	(-६.५)-(-१.०)	७४-१००	५१-८०	-	-
पाल्पा	१०६७	८१.०	१५.४-२०.६	३.०-७.०	७७-८८	५९-७५	-	-
रुपन्देही	१०९	२६.४	२१.५-२५.५	७.४-१२.३	७८-१००	५०-७०	१.०-५.०	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	३८.६	२०.६-२५.६	६.०-११.०	८५-९८	७६-९६	-	-
रुकुम	९१०	३०.०	१५.५-२०.०	३.०-६.२	७७-९७	५६-९१	-	-
दाङ	६३४	२९.७	२०.२-२३.०	५.१-१०.३	८१-९७	३९-६८	०.५-२.०	पश्चिम
बाँके	१६५	५७.०	२०.३-२४.५	५.५-११.२	९४-९८	४६-७६	१.०-४.५	उत्तर
सुर्खेत	७२०	२४.७	१३.३-२१.०	४.०-८.९	९४-१००	४२-८२	१.०-६.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	२२.४	५.०-११.७	(-४.७)-१.७	६२-९६	४०-७०	०.५-२.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	१६.३	२१.४-२२.९	४.५-९.२	९३-९७	४३-७६	०.०-१.०	दक्षिण
डोटी	६५२	४८.४	१२.६-२५.५	३.६-१०.०	८९-९७	३४-८६	०.५-१.०	पश्चिम
दार्चुला	१०९७	६७.८	१०.६-२२.४	३.२-९.०	८४-९५	९४-५७	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४०, १८ माघ २०७५, अवधी: १८ माघ २०७५ - २४ माघ २०७५

आगामी साता (१८ माघ देखि २४ माघ २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का वर्षा	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताका मध्य र अन्त्यमा बिहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने	साताको शुरुमा आंशिक देखि सामान्य बदली, साताको मध्यमा आंशिक बदली तथा साताको अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको अन्त्यमा हल्का वर्षाको सम्भावना
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का वर्षा	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताका अधिकांश दिनमा बिहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने	साताको शुरुमा आंशिक देखि सामान्य बदली, साताको मध्यमा आंशिक बदली तथा साताको अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको अन्त्यमा हल्का वर्षाको सम्भावना
बाँके, कैलाली	हल्का देखि मध्यम वर्षा	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताका अधिकांश दिनमा बिहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने	साताको शुरुमा सामान्य देखि पूर्ण बदली, साताको मध्यमा आंशिक बदली र साताको अन्त्यमा सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको शुरुमा र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
धनकुटा	हल्का वर्षा	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरुमा आंशिक देखि सामान्य बदली, साताको मध्यमा आंशिक बदली तथा साताको अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको अन्त्यमा हल्का वर्षाको सम्भावना
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का वर्षा	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताको मध्यमा बिहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने	साताको शुरुमा सामान्य देखि पूर्ण बदली, साताको मध्यमा आंशिक बदली र साताको अन्त्यमा सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको शुरुमा र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का देखि मध्यम वर्षा	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको शुरुमा सामान्य देखि पूर्ण बदली, साताको मध्यमा आंशिक बदली र साताको अन्त्यमा सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको शुरुमा र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का देखि मध्यम वर्षा	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	साताको मध्यमा बिहानको समयमा हल्का हुस्सु/कुहिरो लाग्ने	साताको शुरुमा सामान्य देखि पूर्ण बदली र साताको मध्यमा आंशिक बदली र साताको अन्त्यमा सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको शुरुमा र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना
संखुवासभा	हल्का देखि मध्यम वर्षा/हिमपात	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	सामान्य देखि पूर्ण बदली		साताको शुरुमा सामान्य देखि पूर्ण बदली, साताको मध्यमा आंशिक बदली र साताको अन्त्यमा सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको शुरुमा र अन्त्यमा हल्कादेखि मध्यम वर्षाको सम्भावना/हिमपातको सम्भावना
मुस्ताङ	हल्का देखि मध्यम हिमपात	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवात र अन्त्यमा पूर्ण बदली रही साताको शुरु र अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम हिमपातको सम्भावना तथा साताको मध्यमा आंशिक बदली रहने संभावना
जुम्ला, दार्चुला	हल्का देखि मध्यम वर्षा/हिमपात	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	महत्वपूर्ण परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि पूर्ण बदली		साताको सुरुवात र अन्त्यमा पूर्ण बदली रही साताको शुरु र अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम हिमपात/वर्षाको सम्भावना तथा साताको मध्यमा आंशिक बदली रहने

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४०, १८ माघ २०७५, अवधि : १८ माघ २०७५ — २४ माघ २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बेसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाएको ४५-५० दिनपछि चिस्यानको अवस्था हेरि सिँचाई गरि २.९ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठा वा ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले दोश्रो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- बसन्ते मकैका लागि उपयुक्त जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाईब्रिड-८ र रामपुर हाईब्रिड-१० मध्ये भरपर्दो श्रोतबाट उपलब्ध जातहरूको बीउ व्यवस्था गर्नुहोस्।
- जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको गहुँ खेतमा फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको, लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।
- ३०-४०% कोसाहरू पहेंलो रंगको भएपछि तोरी बालीको कटानी गरि खलिहान/खलोमा जम्मा गरि ८-१० दिनसम्म सुकाई, चुटि, केलाई सफा गर्नुहोस्। त्यसपछि दानामा ८-१०% सम्म चिस्यानको मात्रा भएपछि सुख्खा ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- मुसुरो बालीमा डढुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिजेर गरि छर्कनुहोस्।
- अरहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीराले प्रत्येक वर्ष आर्थिक क्षती पुर्याउने भएकोले यो कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बालीहरू

- साताको शुरु तथा अन्त्यमा उच्च पहाडी भेगहरूमा हल्का वर्षा हुने संभावना भएको हुँदा लेकाली फलफूलका हाँगाबिगाहरूमा लागेको झ्याउ जुटको बोरा र चक्रुको सहायताले हटाउनुहोस्।
- लेकाली फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि फलफूलहरूका विरुवा रोपी टेको दिनुहोस र विरुवाको वरिपरी छापो राख्नुहोस।
- लेकाली फलफूलहरूमा अब कलमी गर्न सुरु गर्नुहोस्।
- जाडोयाममा फलफूलका विरुवाहरू सुषुप्त अवस्थामा पुगेको हुनाले कटिङ्गद्वारा विरुवा प्रसारण गर्न सकिने अनार, अंगुर जस्ता फलफूलमा दुई-तीन आँखला भएको लामो शिसाकलम साइजको (१५-२० से.मी.) १ वर्ष पुरानो हाँगा छानी वालुवा, माटो र कम्पोष्ट मलखाद १:१:१ को अनुपातमा बनाइएको ब्याडमा कटिङ्ग राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४०, १८ माघ २०७५, अवधी : १८ माघ २०७५ — २४ माघ २०७५

- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई बोटको वरिपरी चक्का बनाई मलखाद राख्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट विरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ विरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- केराको घरीमा काईयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- केरामा कोत्रेरोग (Anthracnose) को व्यवस्थापनको लागि घरीमा १% बोर्डेक्स मिश्रण (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन, १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएको झोल) अथवा कपर अक्सिक्लोराईड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई १-१ महिनाको अन्तरमा मौसमको अवस्था हेरि छर्नुहोस्।
- कागती बगैँचामा क्यांकर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइ दिनुहोस्। बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम विषादी १० लि. पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

बोटको विभिन्न भागमा देखिने क्यांकरका लक्षणहरू

शुरुवाती अवस्था

डाँठमा

पातमा

फलमा

तरकारी बालीहरू

- जुम्लाजस्ता उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा फागुनको अन्तिमदेखि चैत्र महिनासम्म लगाउने आलुको बीउ भण्डारणबाट झिकि टुसाउन दिनुहोस्।
- साताको शुरुमा पश्चिमका र अन्त्यमा देशैभरिका उच्च पहाडी क्षेत्रहरूमा हल्का वर्षाको संभावना रहेकोले सिफारिस गरिएका जनकदेव, खुमल उज्वल, खुमल उपहार, कुफ्री ज्योति, खुमल विकास जातहरू साताको मध्यमा रोप्नुहोस्।
- सुख्खायाम भएकोले मध्यपहाडमा आलु लगाएको जग्गामा माटो सुख्खा भई धाँजा फाटेमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीको प्रकोप बढि हुने र त्यसले पछि भण्डारणमा क्षति पुर्याउने हुँदा आलु खन्नु अघिसम्म जमीन बाहिर दाना निस्कन नपाउने गरी (कम्तीमा २ इञ्च) माटो चढाइ राख्नुहोस्। आलुका दाना बाहिर देखिएमा आलु हरियो भई विषाक्त हुने भएकोले त्यस्ता दाना खानयोग्य हुदैनन्। तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा लगाएको आलुबाली परिपक्व भैसकेको भए अब सिँचाई नगर्नुहोस्। सिँचाई रोकेपछि बीउ आलुमा हाल्मपुलिड (बोट काट्ने अथवा दाना जमीनमै छोडी बोट उखेल्ने) गरि त्यसको १ हसापछि अगौटे आलु खन्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४०, १८ माघ २०७५, अवधी : १८ माघ २०७५ — २४ माघ २०७५

- तराई र बैशी क्षेत्रहरूमा लगाइएको आलुबालीमा डडुवा रोगको लागि मौसम अनुकूल रहेकोले प्रकोप बढ्न सक्छ। रोगको व्यवस्थापनको लागि सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियाँ आदि तरकारीहरूका बीउ बिजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानोलाई दिनमा उघार्ने र राति तथा पानी परेको बेला ढाक्नुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको मूला र रायो बालीमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्याजको शीत दुसी रोग (Downy mildew) को व्यवस्थापनको लागि धेरै रोग ग्रस्त बिरुवा हटाउनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा डाईथेन एम - ४५ (म्यान्कोजेव) वा मेटाल्याक्सिल जस्ता विषादीहरू २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोकसानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- ❖ गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउने काम गर्नुपर्दछ र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुपर्दछ।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनु नै राम्रो हुनेछ।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- फागुन महिनामा गोब्रे च्याउ रोपनको लागि आवश्यक पर्ने मल तयारी गर्न शुरु गर्नुहोस्। ५ के.जी. च्याउको बीउ लगाउन आवश्यक पर्ने मल तयार गर्न नयाँ वा एक वर्ष पुरानो पराल १००० के.जी.; युरिया ५ के.जी.; एमोनियम सल्फेट २० के.जी.; ट्रिपल सुपरफस्फेट ७ के.जी.; कृषि चून ३० के.जी. तथा फर्मालिन १ लिटर, मेटासिड-५० ई.सी. वा नुभान १०० एम.एल. र डाईथेन एम-४५/डेरोसाल/बेभिष्टिन १२५ ग्रामको दरले २८ दिनसम्म (पहिलो र दोश्रो पल्टाई हरेक ५ दिनको फरकमा त्यसपछिको तेश्रो देखि आठौँ पल्टाई हरेक ३ दिनको फरकमा) मल पल्टाउनुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- यस साताको शुरु र अन्त्यमा मा हल्का वर्षाको संभावना रहेकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- साउन-भदौमा बनाइएको साइलेज हिउँदभरि पशुहरूलाई खुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाख्राहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- हिउँदको समयमा वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- भर्खर जन्मिएका र साना बाच्छा-बाच्छीलाई यो समयमा छेर्ने समस्या देखिने भएकोले साना बाच्छा-बाच्छीलाई न्यानो सोत्तर बिछ्याउनुका साथै माउको बिगौती दुध शारीरिक तौलको ८% का दरले खुवाउनुहोस्। ३-७ महिनाका बाच्छा-बाच्छीलाई छेर्ने रोग देखिएमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि उपचार गराउनुहोस्।

- खोरेत रोग देखिरहने ठाउँमा रोकथामको लागि पशुहरूमा ६ महिनाको उमेर पुगेपछि पहिलो पटक र प्रत्येक वर्ष खोप दोहोर्याउनुहोस्। प्रकोप बढी देखिने ठाउँमा ६-६ महिनामा दोहोर्याउनुहोस्।
- पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरी जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- साताको सुरुमा पश्चिमका र अन्त्यतिर उच्च पहाडी क्षेत्रहरूमा हल्का वर्षा हुने सम्भावना रहेकोले चिसो बढ्न सक्ने भएकोले गोठ वरिपरी आगो फुक्ने, धुवाँ लगाउने काम नगर्नुहोस्। पराल, सोत्तर, पातपतिंगर जलाउनुको सट्टा सोत्तारको रूपमा बिछ्याउनुहोस् र मलमुत्र आदि समय समयमा सफा गर्ने र पानी निकासको व्यवस्था मिलाई भकारो ओभानो राख्नुहोस्।
- ताजा कोसे घाँसबालीहरू जस्तै- क्लोभर, बर्षिम, आदि खुवाउदा पेट फुल्न सक्ने भएकोले त्यस्ता घाँसहरू छहारीमा ओइलाएर/सुकाएर मात्र पशुहरूलाई खुवाउनुहोस्। पशुहरूलाई बिहानीको शीत ओभाईसकेपछि मात्र चराउन लैजानुहोस्।
- साताको सुरुमा पश्चिमका र अन्त्यतिर उच्च पहाडी क्षेत्रहरूमा हल्का वर्षा हुने सम्भावना रहेकोले चरनमा रहेका भेंडाहरू पानीले भिज्दा निमोनिया हुने संभावना भएकोले पानी परेको बेला भेंडालाई उचित छहारीको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- जाडोको समयमा बाख्रालाई प्रशस्त मनतातो पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै पशुहरूलाई १० देखि १५ प्रतिशत सम्म बढी मात्रामा शक्ति बर्धक आहारा (Energy feed) जस्तै घाँस, पराल वा शक्ति प्रदान गर्ने अन्न बालीका उप-उत्पादन (By-product) र दानाको मात्रा बढाउनुहोस्।
- बाख्रामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाख्रालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले फुल पार्ने कुखुराहरूमा अचानक अण्डा उत्पादनमा हास हुन सक्ने हुनाले कोठाको तापक्रम सन्तुलित राख्नुहोस्। फुल पार्ने समुहको कुखुरालाई २१-२४० सेल्सियस तापक्रम सबैभन्दा उत्तम हुन्छ।
- चिसोको कारणले चल्लाहरूमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्। साना चल्लालाई चिसो लाग्नबाट बचाउन खोरमा ग्याँस ब्रुडर, भकारी र बत्तिको प्रयोग गर्नुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरूलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४०, १८ माघ २०७५, अवधी : १८ माघ २०७५ — २४ माघ २०७५

मत्स्यपालन

- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कार्पजातका माछाका लागि पोखरीमा स्टक गरिएको माउ माछाको कूल तौलको ३-४ प्रतिशतका दरले ३०-३५ प्रतिशत प्रोटीन रहेको दाना दिनहुँ नियमित समयमा दिनुहोस्।
- माछाको प्रजनन शुरू हुनुभन्दा २-३ महिना अगाडी माउ पोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- माछामा लाग्ने लर्निया र आर्ग्युलस (माछाको जुम्रा) को उपचारको लागि ड्युरोक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. को दरले दानामा राखेर लागतार ३ दिनसम्म र त्यसपछि १ दिन बिराई पुनः २ दिनसम्म खुवाउनुका साथै माछाको घनत्व (stocking density) कम गर्ने, पोखरी भित्र ठाँउ-ठाँउमा बाँस गाड्ने र उक्त बाँसलाई ३-४ दिनको अन्तरमा झिकेर सफा गर्ने र सुकाउने, पोखरी सफा राख्ने र माछा पोखरीको फोहोर पानी हटाई सफा पानी राख्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।

घाँसेबाली

- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै- कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्। पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- बर्षिम, जै लगायतको घाँसको तेश्रो कटिंग लिनुहोस् तर बिउ उत्पादनको लागि राखिएको जै घाँसमा सिँचाई गरि युरिया र डि. ए. पी. (करिब १.३ र २.२ के. जी. प्रति कट्टा वा २ र ३.३ के. जी. प्रति रोपनी) राख्नुहोस्। पुर्वको जिल्लाहरूमा बर्षामा आधारित जै घाँस लगाएको ठाउँमा साताको अन्त्यतिर पानी पर्ने सम्भावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरि घाँस कटान गरि मलखाद राख्नुहोस्।
- टियोसेन्ट (मकैचरी), सामा लगायतका बर्षे घाँसहरू लगाउने समय नजिकिँदै गएकोले बीउको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- नर्सरीमा रहेका पुरानो तथा नयाँ डालेघाँसको बेर्नाहरूलाई तुसारोबाट जोगाउनुहोस्।

वर्ष ४ अंक ४१

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २५ माघ २०७५

अवधि: २५ माघ २०७५— २ फागुन २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताको सुरुवातमा देशभरि सामान्य देखि पूर्ण बदली हुने तथा साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली रहने सम्भावना छ।
- साताको शुरूमा हल्का देखि मध्यम वर्षा र मध्य र अन्त्यमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
- उच्च हिमाली र उच्च पहाडी भुभागमा मध्यम हिमपातको सम्भावना छ।
- पश्चिमका तराई र पहाडका जिल्लाहरूमा हल्का कुहिरो लाग्ने र दिउँसोतिर हट्दै जाने सम्भावना छ।
- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बेंसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्नुहोस्।
- साताको सुरुवातमा देशभरि हल्का देखि मध्यम वर्षा र साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई हल्का वर्षाको सम्भावना भएकोले पाकेको तोरीबाली मौसमको अवस्था हेरेर मात्र भित्र्याउनुहोस्।
- साताको सुरुवातमा देशभरि हल्का देखि मध्यम वर्षा र साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई हल्का वर्षाको संभावना भएको हुँदा लेकाली फलफूलका हाँगाबिगाहरूमा लागेको झ्याउ जुटको बोरा र चक्रुको सहायताले हटाउनुहोस्।
- कागती बगैँचामा क्यांकर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइ दिनुहोस्।
- तराई र बेंशी क्षेत्रहरूमा लगाइएको आलुबालीमा डडुवा रोगको लागि मौसम अनुकूल रहेकोले प्रकोप बढ्न सक्छ। रोगको व्यवस्थापनको लागि सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिजेगरि छर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियौं आदि तरकारीहरूका बीउ बिजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलार्ई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- रेन्बो ट्राउट माछा पालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट अब माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४१, २५ माघ २०७५, अवधि: २५ माघ २०७५ — २ फागुन २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

१८ माघ २०७५ देखि २४ माघ २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण					
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा		हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	२७.०-२९.०	९.०-१२.०	६८-९८	५३-८८	-	-
मोरङ	७२	०.०	२५.६-२७.६	८.८-११.६	७१-९३	३५-५०	१.०-६.०	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	०.०	२१.०-२२.४	८.५-१०.३	६५-७१	३७-५४	०.५-२.०	पश्चिम
संखुवासभा	११७०	०.०	१८.६-२२.०	९.८-१२.०	६३-८०	५७-७३	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२६.०-२८.०	७.५-११.४	८५-९४	६०-८१	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२३.२-२६.६	९.९-१३.४	७९-९०	६२-७२	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२३.५-२७.०	७.५-११.५	७४-९१	७१-७९	-	-
दोलखा	१७५५	१.०	१६.०-२०.०	७.०-२.५	६२-७४	५६-६९	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२३.७-२६.५	९.५-१३.५	७९-१००	६१-८३	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२०.०-२४.२	३.५-६.७	८७-१००	५१-८९	-	-
बारा	१३०	१.६	२४.७-२७.०	६.५-१२.५	८०-९४	३७-७५	१.०-१.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	४.०	१९.९-२२.६	८.०-११.२	६४-९२	४६-७०	-	-
चितवन	२५६	४.०	२२.३-२६.३	५.०-१२.८	८७-९८	७९-८४	-	-
कास्की	८२७	५.५	१३.८-२३.४	७.७-१२.५	९१-९७	४५-९४	१.०-३.०	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	२.९	८.०-१५.०	४.०-(-२.५)	५९-८७	५२-७४	-	-
पाल्पा	१०६७	६.०	१८.०-२२.०	७.४-९.०	७५-८४	४९-८०	-	-
रुपन्देही	१०९	५.६	२०.४-२५.५	७.७-१४.५	९२-१००	४५-७०	१.०-४.०	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	३.६	१९.१-२४.५	६.६-१०.६	८९-९९	७१-९२	-	-
रुकुम	९१०	५.०	१९.५-२४.०	१.०-७.२	८१-९८	४९-८१	-	-
दाङ	६३४	७.८	२०.८-२४.७	६.८-१२.५	७७-९०	२३-८९	०.५-२.५	पश्चिम
बाँके	१६५	७.१	१७.५-२६.६	६.४-१४.२	९४-१००	३६-९४	१.५-४.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	७.३	२१.४-२४.८	५.३-११.६	८२-९७	३७-८९	१.०-६.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	४.६	१०.४-१७.५	(-३.६)-१.१	५७-९४	१८-९७	०.५-४.०	पश्चिम
कैलाली	१८७	३.७	२१.०-२६.४	५.५-१३.०	९१-९७	३५-९२	१.०-२.०	उत्तर
डोटी	६५२	२.०	२०.६-२७.३	४.६-८.६	९६-९७	२९-९३	०.५-१.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	४.४-९.२	१७.७-२२.७	८१-९२	४८-७५	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४१, २५ माघ २०७५, अवधि : २५ माघ २०७५ — २ फागुन २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बैसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राखुहोस्।
- चैते धानको लागि ब्याड बनाउँदा १ मीटर चौडाई र जमीन हेरी लम्बाई कायम गर्न सकिने तथा दुई ब्याड बिचमा ४०-५० से.मी. (२ बिता) को नाली बनाउनुहोस्। ब्याड बनाउनु अघि राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट वा गोबर मल २-२.५ के.जी. प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्। ब्याडमा बीउ राखु अघि युरिया ४ ग्राम, डि.ए.पी ९ ग्राम तथा पोटास ५ ग्राम प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- वसन्ते मकैका लागि उपयुक्त जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाईब्रिड-८ र रामपुर हाईब्रिड-१० मध्ये भरपर्दो श्रोतबाट उपलब्ध जातहरूको बीउ व्यवस्था गर्नुहोस्।
- जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको गहुँ खेतमा फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमोन पासोको तथा लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।
- फौजी कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरपाइरिफस र साइपरमेथ्रिनको संमिश्रण भएको विषादी २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि साँझपख स्प्रे गर्ने अथवा इमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जि. ०.३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोपको समयमा आवश्यकता अनुसार १-२ पटक स्प्रे गर्नुहोस्। यस्ता विषादी प्रयोग गरेको २-३ दिनसम्म विहान खेतमा गई मरेका लार्भाहरू संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्, अन्यथा पशुपंक्षीले खाएमा हानिकारक हुनसक्छ।
- साताको सुरुवातमा देशैभरि हल्का देखि मध्यम वर्षा तथा साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई हल्का वर्षाको सम्भावना भएकोले पाकेको तोरीबाली मौसमको अवस्था हेरेर मात्र भित्र्याउनुहोस्।
- मुसुरो बालीमा डडुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- अरहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीराले प्रत्येक वर्ष आर्थिक क्षती पुर्याउने भएकोले यो कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बालीहरु

- साताको सुरुवातमा देशैभरि हल्का देखि मध्यम वर्षा तथा साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई हल्का वर्षाको सम्भावना भएकोले लेकाली फलफूलका हाँगाबिगाहरुमा लागेको झ्याउ जुटको बोरा र चक्रुको सहायताले हटाउनुहोस्।
- लेकाली फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि फलफूलहरुका विरुवा रोपी टेको दिनुहोस र विरुवाको वरिपरी छापो राख्नुहोस।
- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई बोटको वरिपरी चक्रा बनाई मलखाद राख्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि टुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट विरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ विरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- केराको घरीमा काईयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- केरामा कोत्रेरोग (Anthracnose) को व्यवस्थापनको लागि घरीमा १% बोर्डेक्स मिश्रण (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन, १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएको झोल) अथवा कपर अक्सिक्लोराईड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई १-१ महिनाको अन्तरमा मौसमको अवस्था हेरि छर्नुहोस्।
- कागती बगैँचामा क्यांकर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरु हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइ दिनुहोस्। बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम विषादी १० लि. पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

बोटको विभिन्न भागमा देखिने क्यांकरका लक्षणहरु

शुरुवाती अवस्था

डाँठमा

पातमा

फलमा

तरकारी बालीहरू

- जुम्लाजस्ता उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा फागुनको अन्तिमदेखि चैत्र महिनासम्म लगाउने आलुको बीउ भण्डारणबाट झिकि टुसाउन दिनुहोस्।
- साताको सुरुवातमा देशैभरि हल्का देखि मध्यम वर्षा तथा साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई हल्का वर्षाको सम्भावना भएकोले तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा लगाएको आलुबालीमा अब सिँचाई नगर्नुहोस्।
- तराई र बैशी क्षेत्रहरूमा लगाइएको आलुबालीमा डढुवा रोगको लागि मौसम अनुकूल रहेकोले प्रकोप बढ्न सक्छ। रोगको व्यवस्थापनको लागि सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिजेगरि छर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियाँ आदि तरकारीहरूका बीउ बिजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानोलाई दिनमा उघार्ने र राति तथा पानी परेको बेला ढाक्नुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको काउली, बन्दा समूहका बालीहरूमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्याजको शीत दुसी रोग (Downy mildew) को व्यवस्थापनको लागि धेरै रोग ग्रस्त बिरुवा हटाउनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा डाईथेन एम - ४५ (म्यान्कोजेव) वा मेटाल्याक्सिल जस्ता विषादीहरू २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- ❖ गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुहोस्। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४१, २५ माघ २०७५, अवधि : २५ माघ २०७५ — २ फागुन २०७५

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- फागुन महिनामा गोब्रे च्याउ रोपनको लागि आवश्यक पर्ने मल तयारी गर्न शुरु गर्नुहोस्। ५ के.जी. च्याउको बीउ लगाउन आवश्यक पर्ने मल तयार गर्न नयाँ वा एक वर्ष पुरानो पराल १००० के.जी.; युरिया ५ के.जी.; एमोनियम सल्फेट २० के.जी.; ट्रिपल सुपरफस्फेट ७ के.जी.; कृषि चून ३० के.जी. तथा फर्मालिन १ लिटर, मेटासिड-५० ई.सी. वा नुभान १०० एम.एल. र डाईथेन एम-४५/डेरोसाल/बेभिष्टिन १२५ ग्रामको दरले २८ दिनसम्म (पहिलो र दोश्रो पल्टाई हरेक ५ दिनको फरकमा त्यसपछिको तेश्रो देखि आठौँ पल्टाई हरेक ३ दिनको फरकमा) मल पल्टाउनुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ड मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- साताभरि नै हल्का वर्षाको सम्भावना तथा न्यूनतम तापक्रम पनि केहि घट्ने संभावना भएकोले मौरी घारलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घारको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैसी, भेडा, बाखा

- साताको शुरु र मध्यमा वर्षा हुने संभावना भएकोले उक्त समयमा पशुवस्तुलाई खोर/गोठ भित्र राख्नुहोस् र सरसफाईलाई विशेष ध्यान दिनुहोस्। त्यसैगरि हिमाली भेगमा हिमपात हुने संभावना हुँदा पशुवस्तुलाई चरनमा नलैजानुहोस् र खोर/गोठ न्यानो पारेर राख्नुहोस्। प्रशस्त मात्रामा “हे (hay)” र मनतातो पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्। वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उगाउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैसी, भेडा बाखाहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४१, २५ माघ २०७५, अवधि : २५ माघ २०७५ — २ फागुन २०७५

- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहाराको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- भर्खर जन्मिएका र साना बाच्छा-बाच्छीलाई यो समयमा छेर्ने समस्या देखिने भएकोले साना बाच्छा-बाच्छीलाई न्यानो सोत्तर बिछ्याउनुका साथै माउको बिगौती दुध शारीरिक तौलको ८% का दरले खुवाउनुहोस्। ३-७ महिनाका बाच्छा-बाच्छीलाई छेर्ने रोग देखिएमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि उपचार गराउनुहोस्।
- पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, धासप्रधास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- ताजा कोसे घाँसबालीहरू जस्तै- क्लोभर, बर्षिम, आदि खुवाउदा पेट फुलन सक्ने भएकोले त्यस्ता घाँसहरू छहारीमा ओइलाएर/सुकाएर मात्र पशुहरूलाई खुवाउनुहोस्। पशुहरूलाई बिहानीको शीत ओभाईसकेपछि मात्र चराउन लैजानुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले फुल पार्ने कुखुराहरूमा अचानक अण्डा उत्पादनमा हास हुन सक्ने हुनाले कोठाको तापक्रम सन्तुलित राख्नुहोस्। फुल पार्ने समुहको कुखुरालाई २१-२४°C सेल्सियस तापक्रम सबैभन्दा उत्तम हुन्छ।
- चिसोको कारणले चल्लाहरूमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्। साना चल्लालाई चिसो लाग्नबाट बचाउन खोरमा ग्याँस ब्रुडर, भकारी र बत्तिको प्रयोग गर्नुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरूलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

मत्स्यपालन

- रेन्बो ट्राउट माछा पालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट अब माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कार्पजातका माछाका लागि पोखरीमा स्टक गरिएको माउ माछाको कूल तौलको ३-४ प्रतिशतका दरले ३०-३५ प्रतिशत प्रोटीन रहेको दाना दिनहुँ नियमित समयमा दिनुहोस्।
- माछाको प्रजनन शुरु हुनुभन्दा २-३ महिना अगाडी माउ पोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- माछामा लाग्ने लर्निया र आर्ग्युलस (माछाको जुम्मा) को उपचारको लागि ड्युरोक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. को दरले दानामा राखेर लागतार ३ दिनसम्म र त्यसपछि १ दिन बिराई पुनः २ दिनसम्म खुवाउनुका साथै माछाको घनत्व (stocking density) कम गर्ने, पोखरीभित्र ठाँउ-ठाँउमा बाँस गाड्ने र उक्त बाँसलाई ३-४ दिनको अन्तरमा झिकेर सफा गर्ने र सुकाउने, पोखरी सफा राख्ने र माछा पोखरीको फोहोर पानी हटाई सफा पानी राख्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।

घाँसेबाली

- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै- कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्। पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- बर्षिम, जै लगायतको घाँसको तेश्रो कटिंग लिनुहोस् तर बिउ उत्पादनको लागि राखिएको जै घाँसमा सिंचाई गरि युरिया र डि. ए. पी. (करिब १.३ र २.२ के. जी. प्रति कठ्ठा वा २ र ३.३ के. जी. प्रति रोपनी) राख्नुहोस्। पुर्वको जिल्लाहरूमा वर्षामा आधारित जै घाँस लगाएको ठाउँमा साताको अन्त्यतिर पानी पर्ने सम्भावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरि घाँस कटान गरि मलखाद राख्नुहोस्।
- टियोसेन्टि (मकैचरी), सामा लगायतका बर्षे घाँसहरू लगाउने समय नजिकिँदै गएकोले बीउको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- नर्सरीमा रहेका पुरानो तथा नयाँ डालेघाँसको बेर्नाहरूलाई तुसारोबाट जोगाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४१, २५ माघ २०७५, अवधि : २५ माघ २०७५ — २ फागुन २०७५

वर्ष ४ अंक ४२

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ३ फागुन २०७५

अवधि: ३ फागुन २०७५— ९ फागुन २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- पश्चिमी भेगमा साताभरिनै सामान्य देखि पूर्णतया बदली तथा मध्य र पूर्वी भेगमा साताभरिनै आंशिक देखि सामान्य बदली रही अधिकांश स्थानहरूमा साताको शुरु तथा अन्त्यतिर हल्का वर्षाको सम्भावना देखिन्छ।
- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बेंसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्याड राख्नुहोस्।
- साताको सुरुवातमा देशभरि हल्का देखि मध्यम वर्षा र साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई हल्का वर्षाको सम्भावना भएकोले पाकेको तोरीबाली मौसमको अवस्था हेरेर मात्र भित्र्याउनुहोस्।
- साताको सुरुवातमा देशभरि हल्का देखि मध्यम वर्षा र साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई हल्का वर्षाको संभावना भएको हुँदा लेकाली फलफूलका हाँगाबिगाहरूमा लागेको झ्याउ जुटको बोरा र चक्कुको सहायताले हटाउनुहोस्।
- कागती बगैँचामा क्यांकर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइ दिनुहोस्।
- तराई र बेंशी क्षेत्रहरूमा लगाइएको आलुबालीमा डडुवा रोगको लागि मौसम अनुकूल रहेकोले प्रकोप बढ्न सक्छ। रोगको व्यवस्थापनको लागि सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिजेरि छर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियाँ आदि तरकारीहरूका बीउ विजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- रेन्बो ट्राउट माछा पालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट अब माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४२, ३ फागुन २०७५, अवधि : ३ फागुन २०७५ — ९ फागुन २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

२५ माघ २०७५ देखि २ फागुन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	११.१	१८.५-३१.०	९.५-१४.५	६१-९८	५३-९४	-	-
मोरङ	७२	१०.२	१९.१-२९.२	९.८-१४.८	८४-९८	४०-८२	१.०-३.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	२५.९	१६.०-२३.०	५.२-११.०	६६-९८	४३-८६	०.५-२.०	दक्षिण
संखुवासभा	११७०	३.७	१६.५-२३.४	६.५-११.५	७९-९६	५७-९३	-	-
सुनसरी	२००	१९.०	२४.२-२९.४	८.५-१०.५	९०-९८	६१-७७	-	-
सप्तरी	९१	१८.३	१८.७-२७.३	१२.०-१५.५	८२-९८	६९-८९	-	-
सिराहा	१३८	१८.५	२०.५-२८.५	१०.५-१६.५	७८-९६	७४-८९	-	-
दोलखा	१७५५	२४.०	१०.५-२०.५	१.०-८.०	८५-९९	७७-९३	-	-
महोत्तरी	१७२	१३.७	२४.०-२७.५	१०.६-१५.५	८५-९५	५६-८९	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	१९.२	१६.५-२३.५	४.०-९.५	८८-१००	५७-८५	-	-
बारा	१३०	४७.८	२३.०-२८.०	७.४-१८.०	८३-९३	४१-७१	०.५-१.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	५५.०	१२.०-२१.५	५.५-११.५	८०-९५	५५-७०	-	-
चितवन	२५६	२३.६	२४.०-२७.०	७.०-१२.०	९६-९८	७३-८५	-	-
कास्की	८२७	५८.५	१८.९-२३.५	५.०-११.९	९३-९९	४८-७३	१.०-५.०	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	६.०	६.०-१६.५	(-३.०)-४.५	७०-८८	३८-६८	-	-
पाल्पा	१०६७	७५.०	१५.२-२०.६	४.०-१०.०	८३-९५	७९-८३	-	-
रुपन्देही	१०९	७५.६	२२.२-२५.६	९.५-१३.७	८५-१००	४६-८९	१.०-५.०	पूर्व
कपिलवस्तु	९४	३२.०	२१.६-२५.०	९.०-१३.५	८४-९८	७४-७९	-	-
रुकुम	९१०	५८.७	१७.०-२३.०	५.०-१०.०	७७-८९	६६-८८	-	-
दाङ	६३४	३४.२	१९.०-२३.७	७.२-१२.२	६१-९८	४५-८१	०.५-१.५	दक्षिण
बाँके	१६५	१०.८	२२.६-२७.०	८.५-१३.५	९३-९८	४७-७५	१.५-४.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	३१.६	२०.१-२४.०	६.०-११.५	८९-९८	४६-७२	१.५-४.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	४८.३	६.६-१६.७	(-३.७)-२.२	६२-९६	२६-७५	०.५-२.०	दक्षिण
कैलाली	१८७	१२.२	२१.८-२५.०	८.०-१३.१	९१-९८	४८-६५	१.०-१.५	उत्तर
डोटी	६५२	३०.०	२०.६-२६.८	५.८-१०.६	९३-९८	३८-८१	०.५-४.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	२२.०	१५.४-२५.०	४.६-९.५	७१-९८	५१-७९	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४२, ३ फागुन २०७५, अवधि : ३ फागुन २०७५ — ९ फागुन २०७५

आगामी साता (३ फागुन देखि ९ फागुन २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृष्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अबस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का वर्षा	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरुमा सामान्य बदली र मध्य तथा अन्त्यतिर आंशिक बदलीको सम्भावना हुनुको साथै साताको अन्त्यमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का वर्षा	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरुमा सामान्य देखि पूर्णतया बदली र साताको मध्यमा आंशिक बदली तथा साताको अन्त्यतिर सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको शुरु तथा अन्त्यमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
बाँके, कैलाली	हल्का वर्षा	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	सामान्य देखि पूर्ण बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको अधिकांश दिनहरूमा सामान्य देखि पूर्णतया बदली रहनुको साथै हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
धनकुटा	हल्का वर्षा	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरुमा सामान्य बदली र साताको मध्यमा आंशिक बदली तथा साताको अन्त्यतिर सामान्य बदली रहि साताको शुरु तथा अन्त्यतिर हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का वर्षा	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरुमा सामान्य देखि पूर्ण बदली र साताको मध्यमा आंशिक बदली र साताको अन्त्यमा सामान्य देखि पूर्ण बदली रहि साताको शुरुमा र अन्त्यमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का वर्षा	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको अधिकांश दिनहरूमा सामान्य देखि पूर्णतया बदली रहनुको साथै हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का देखि मध्यम वर्षा	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको अधिकांश दिनहरूमा सामान्य देखि पूर्णतया बदली रहनुको साथै हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना छ।
संखुवासभा	हल्का देखि मध्यम वर्षा वा हिमपात	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	सामान्य देखि पूर्ण बदली		साताको शुरुमा सामान्य बदली र साताको मध्यमा आंशिक बदली तथा साताको अन्त्यतिर सामान्य बदली रहि साताको शुरु तथा अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम वर्षा वा हिमपातको सम्भावना छ।
मुस्ताङ	हल्का देखि मध्यम हिमपात	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	सामान्य देखि पूर्ण बदली		साताको अधिकांश दिनहरूमा सामान्य देखि पूर्णतया बदली रहनुको साथै हल्का देखि मध्यम हिमपात सम्भावना छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का देखि मध्यम वर्षा वा हिमपात	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनिय परिवर्तन नहुने	सामान्य देखि पूर्ण बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको अधिकांश दिनहरूमा सामान्य देखि पूर्णतया बदली रहनुको साथै हल्का देखि मध्यम वर्षा वा हिमपातको सम्भावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४२, ३ फागुन २०७५, अवधि : ३ फागुन २०७५ — ९ फागुन २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बेसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्नुहोस्।
- चैते धानको लागि ब्याड बनाउँदा १ मीटर चौडाई र जमीन हेरी लम्बाई कायम गर्न सकिने तथा दुई ब्याड बिचमा ४०-५० से.मी. (२ बिक्ता) को नाली बनाउनुहोस्। ब्याड बनाउनु अघि राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट वा गोबर मल २-२.५ के.जी. प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्। ब्याडमा बीउ राख्नु अघि युरिया ४ ग्राम, डि.ए.पी ९ ग्राम तथा पोटास ५ ग्राम प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- वसन्ते मकैका लागि उपयुक्त जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाईब्रिड-८ र रामपुर हाईब्रिड-१० मध्ये भरपर्दो श्रोतबाट उपलब्ध जातहरूको बीउ व्यवस्था गर्नुहोस्।
- जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको गर्हुँ खेतमा फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको तथा लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।
- फौजी कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरपाइरिफस र साइपरमेथ्रिनको संमिश्रण भएको विषादी २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि साँझपख स्प्रे गर्ने अथवा इमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जि. ०.३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोपको समयमा आवश्यकता अनुसार १-२ पटक स्प्रे गर्नुहोस्। यस्ता विषादी प्रयोग गरेको २-३ दिनसम्म बिहान खेतमा गई मरेका लार्भाहरू संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्, अन्यथा पशुपंक्षीले खाएमा हानिकारक हुनसक्छ।
- साताको सुरुवातमा देशैभरि हल्का देखि मध्यम वर्षा तथा साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई हल्का वर्षाको सम्भावना भएकोले पाकेको तोरीबाली मौसमको अवस्था हेरेर मात्र भित्र्याउनुहोस्।
- मुसुरो बालीमा डढुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- अरहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीराले प्रत्येक वर्ष आर्थिक क्षती पुर्याउने भएकोले यो कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बालीहरु

- साताको सुरुवातमा देशैभरि हल्का देखि मध्यम वर्षा तथा साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई हल्का वर्षाको सम्भावना भएकोले लेकाली फलफूलका हाँगाबिगाहरुमा लागेको झ्याउ जुटको बोरा र चक्रुको सहायताले हटाउनुहोस्।
- लेकाली फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि फलफूलहरुका बिरुवा रोपी टेको दिनुहोस र बिरुवाको वरिपरी छापो राखुहोस।
- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई बोटको वरिपरी चक्रा बनाई मलखाद राखुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट बिरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ बिरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- केराको घरीमा काईयो बनिसकेर कोसा लाग्न छोडेको छ भने बुझा काटेर हटाउनुहोस्।
- केरामा कोत्रेरोग (Anthracnose) को व्यवस्थापनको लागि घरीमा १% बोर्डेक्स मिश्रण (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन, १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएको झोल) अथवा कपर अक्सिक्लोराईड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई १-१ महिनाको अन्तरमा मौसमको अवस्था हेरि छर्नुहोस्।
- कागती बगैँचामा क्यांकर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरु हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइ दिनुहोस्। बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम विषादी १० लि. पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

बोटको विभिन्न भागमा देखिने क्यांकरका लक्षणहरु

शुरुवाती अवस्था

डाँठमा

पातमा

फलमा

तरकारी बालीहरू

- जुम्लाजस्ता उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा फागुनको अन्तिमदेखि चैत्र महिनासम्म लगाउने आलुको बीउ भण्डारणबाट झिकि टुसाउन दिनुहोस्।
- साताको सुरुवातमा देशैभरि हल्का देखि मध्यम वर्षा तथा साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई हल्का वर्षाको सम्भावना भएकोले तराई, भित्री मधेश तथा बैशीमा लगाएको आलुबालीमा अब सिँचाई नगर्नुहोस्।
- तराई र बैशी क्षेत्रहरूमा लगाइएको आलुबालीमा डढुवा रोगको लागि मौसम अनुकूल रहेकोले प्रकोप बढ्न सक्छ। रोगको व्यवस्थापनको लागि सेक्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियाँ आदि तरकारीहरूका बीउ बिजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानोलाई दिनमा उघार्ने र राति तथा पानी परेको बेला ढाक्नुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको काउली, बन्दा समूहका बालीहरूमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्याजको शीत दुसी रोग (Downy mildew) को व्यवस्थापनको लागि धेरै रोग ग्रस्त बिरुवा हटाउनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा डाईथेन एम - ४५ (म्यान्कोजेव) वा मेटाल्याक्सिल जस्ता विषादीहरू २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- ❖ गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुहोस्। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४२, ३ फागुन २०७५, अवधि : ३ फागुन २०७५ — ९ फागुन २०७५

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- फागुन महिनामा गोब्रे च्याउ रोप्नको लागि आवश्यक पर्ने मल तयारी गर्न शुरु गर्नुहोस्। ५ के.जी. च्याउको बीउ लगाउन आवश्यक पर्ने मल तयार गर्न नयाँ वा एक वर्ष पुरानो पराल १००० के.जी.; युरिया ५ के.जी.; एमोनियम सल्फेट २० के.जी.; ट्रिपल सुपरफस्फेट ७ के.जी.; कृषि चून ३० के.जी. तथा फर्मालिन १ लिटर, मेटासिड-५० ई.सी. वा नुभान १०० एम.एल. र डाईथेन एम-४५/डेरोसाला/बेभिष्टिन १२५ ग्रामको दरले २८ दिनसम्म (पहिलो र दोश्रो पल्टाई हरेक ५ दिनको फरकमा त्यसपछिको तेश्रो देखि आठौँ पल्टाई हरेक ३ दिनको फरकमा) मल पल्टाउनुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- साताभरि नै हल्का वर्षाको सम्भावना तथा न्यूनतम तापक्रम पनि केहि घट्ने संभावना भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैँसी, भेडा, बाख्रा

- साताको शुरु र मध्यमा वर्षा हुने संभावना भएकोले उक्त समयमा पशुवस्तुलाई खोर/गोठ भित्र राख्नुहोस् र सरसफाईलाई विशेष ध्यान दिनुहोस्। त्यसैगरी हिमाली भेगमा हिमपात हुने संभावना हुँदा पशुवस्तुलाई चरनमा नलैजानुहोस् र खोर/गोठ न्यानो पारेर राख्नुहोस्। प्रशस्त मात्रामा “हे (hay)” र मनतातो पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने भएकोले मिनरल मिक्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्। वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्।
- हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैँसी, भेडा बाख्राहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा बृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४२, ३ फागुन २०७५, अवधि : ३ फागुन २०७५ — ९ फागुन २०७५

- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहाराको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- भर्खर जन्मिएका र साना बाच्छा-बाच्छीलाई यो समयमा छेर्ने समस्या देखिने भएकोले साना बाच्छा-बाच्छीलाई न्यानो सोत्तर बिछ्याउनुका साथै माउको बिगौती दुध शारीरिक तौलको ८% का दरले खुवाउनुहोस्। ३-७ महिनाका बाच्छा-बाच्छीलाई छेर्ने रोग देखिएमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि उपचार गराउनुहोस्।
- पशुवस्तुहरूमा रुघाखोकी लाग्ने, ज्वरो आउने, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग लाग्ने संभावना भएकोले पशुवस्तुको खोर-गोठ न्यानो राख्नुहोस्। पशुवस्तुको खोर-गोठको झ्यालहरूमा हावाको आवत जावत हुनेगरि जुटको बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउनुहोस्।
- ताजा कोसे घाँसबालीहरू जस्तै- क्लोभर, बर्षिम, आदि खुवाउदा पेट फुल्न सक्ने भएकोले त्यस्ता घाँसहरू छहारीमा ओइलाएर/सुकाएर मात्र पशुहरूलाई खुवाउनुहोस्। पशुहरूलाई बिहानीको शीत ओभाईसकेपछि मात्र चराउन लैजानुहोस्।
- बाख्रामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाख्रालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- चिसोको कारणले फुल पार्ने कुखुराहरूमा अचानक अण्डा उत्पादनमा हास हुन सक्ने हुनाले कोठाको तापक्रम सन्तुलित राख्नुहोस्। फुल पार्ने समुहको कुखुरालाई २१-२४° सेल्सियस तापक्रम सबैभन्दा उत्तम हुन्छ।
- चिसोको कारणले चल्लाहरूमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्। साना चल्लालाई चिसो लाग्नबाट बचाउन खोरमा ग्याँस ब्रुडर, भकारी र बत्तिको प्रयोग गर्नुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- चिसोको कारण बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा ९०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरूलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

मत्स्यपालन

- रेन्बो ट्राउट माछा पालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट अब माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कार्पजातका माछाका लागि पोखरीमा स्टक गरिएको माउ माछाको कूल तौलको ३-४ प्रतिशतका दरले ३०-३५ प्रतिशत प्रोटीन रहेको दाना दिनहुँ नियमित समयमा दिनुहोस्।
- माछाको प्रजनन शुरु हुनुभन्दा २-३ महिना अगाडी माउ पोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- माछामा लाग्ने लर्निया र आयर्युलस (माछाको जुम्रा) को उपचारको लागि ड्युरोक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. को दरले दानामा राखेर लागतार ३ दिनसम्म र त्यसपछि १ दिन बिराई पुनः २ दिनसम्म खुवाउनुका साथै माछाको घनत्व (stocking density) कम गर्ने, पोखरीभित्र ठाँउ-ठाँउमा बाँस गाड्ने र उक्त बाँसलाई ३-४ दिनको अन्तरमा झिकेर सफा गर्ने र सुकाउने, पोखरी सफा राख्ने र माछा पोखरीको फोहोर पानी हटाई सफा पानी राख्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा वाह्य परजीवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोसोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।

घाँसेबाली

- हिउँद महिनामा विभिन्न डालेघाँसहरू जस्तै- कोइरालो, कुटमिरो, खन्यु, गिठी, चिउरी, चुलेत्रो, जिडट, निमारो, पाखुरी, बडहर, भिमल आदि खुवाउनुहोस्। पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३ मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिगर हटाई अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस्।
- बर्षिम, जै लगायतको घाँसको तेश्रो कटिंग लिनुहोस् तर बिउ उत्पादनको लागि राखिएको जै घाँसमा सिंचाई गरि युरिया र डि. ए. पी. (करिब १.३ र २.२ के. जी. प्रति कठ्ठा वा २ र ३.३ के. जी. प्रति रोपनी) राख्नुहोस्। पुर्वको जिल्लाहरूमा बर्षामा आधारित जै घाँस लगाएको ठाउँमा साताको अन्त्यतिर पानी पर्ने सम्भावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरि घाँस कटान गरि मलखाद राख्नुहोस्।
- टियोसेन्टि (मकैचरी), सामा लगायतका बर्षे घाँसहरू लगाउने समय नजिकिँदै गएकोले बीउको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- नर्सरीमा रहेका पुरानो तथा नयाँ डालेघाँसको बेर्नाहरूलाई तुसारोबाट जोगाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४२, ३ फागुन २०७५, अवधि : ३ फागुन २०७५ — ९ फागुन २०७५

वर्ष ४ अंक ४३

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १० फागुन २०७५

अवधि: १० फागुन २०७५— १६ फागुन २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताको सुरुमा देशभरि नै सामान्यतया सफा देखि आंशिक बदलि रहनेछ र साताको मध्य तथा अन्त्यमा देशभरि नै सामान्य देखि पूर्ण बदलि रहि अधिकांश स्थानहरूमा हल्का देखि मध्यम वर्षा वा हिमपातको संभावना देखिन्छ।
- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बैसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्नुहोस्।
- गहुँबालीमा प्रति वर्ग मिटर ७-१२ वटा सम्म फट्याङ्ग्रा पाइएमा आर्थिक क्षती गर्ने भएकोले त्यस्तो अवस्थामा मात्र मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले छर्नुहोस्।
- साताको मध्य र अन्त्यमा बदली भई हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना रहेकोले पाकेको तोरीबाली मौसमको अवस्था हेरेर मात्र भिन्याउनुहोस्।
- सिफारिस गरिएका उखुका उन्नत जातको २-३ वटा आँखला भएको १५००-२००० वटा सेट प्रति कट्टाको दरले लगाउनुहोस्।
- स्याउको विरुवा रोप्दा १५-२०% पोलिनाईजर जातहरू (जोनाथन, गोल्डेन डेलिसियस) बगैँचाको विभिन्न स्थानमा पर्ने गरि रोप्नुहोस्।
- प्याजमा प्याजी डडुवा (Purple blotch) रोग देखिएमा साफ वा क्लोरोथ्यालोनिल २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- रेन्बो ट्राउट माछा पालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट अब माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४३, १० फागुन २०७५, अवधि : १० फागुन २०७५ — १६ फागुन २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

३ फागुन २०७५ देखि ९ फागुन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	१.०	२०.५-२९.०	१२.०-१७.५	६८-९२	६१-६८	-	-
मोरङ	७२	०.०	२२.५-२७.२	१०.०-१५.४	७२-९४	५०-७३	१.०-६.०	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	५.४	१८.६-२२.२	७.४-१२.०	६८-९२	५२-६७	०.५-२.०	दक्षिण
संखुवासभा	११७०	१.८	१८.५-२७.३	८.०-१३.०	७७-८८	५९-८२	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२१.५-२८.०	१०.०-१६.०	७९-९८	५१-८२	-	-
सप्तरी	९१	२.१	२२.०-२७.०	१३.५-१७.०	८२-१००	७४-८५	-	-
सिराहा	१३८	३.५	२२.०-२७.५	१३.०-१७.०	७७-९४	६१-८१	-	-
दोलखा	१७५५	१.५	१७.०-२१.५	३.५-९.५	८५-८९	६५-८९	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२२.५-२८.०	१२.५-१५.५	९०-१००	५६-८८	-	-
काम्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२१.५-२३.५	५.५-१०.५	८५-९८	५७-८३	-	-
बारा	१३०	०.२	२१.६-२७.२	१०.६-१५.५	८०-९५	४९-६७	०.५-४.५	उत्तर
धादिङ	१०८५	९.६	१९.४-२२.०	६.६-१२.०	६५-९६	५९-७१	-	-
चितवन	२५६	०.६	२५.०-२७.३	९.०-१४.२	७४-९८.२	६४-८७	-	-
कास्की	८२७	३०.८	२०.९-२४.६	७.७-१२.५	९१-९९	४९-६१	१.०-५.५	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	२२.२	६.५-१०.५	(-२.५)-(०.५)	९३-१००	६०-९३	-	-
पाल्पा	१०६७	६.८	१९.०-२१.३	६.२-१०.०	८२-१००	६५-८१	-	-
रुपन्देही	१०९	६.७	२२.३-२६.०	११.५-१५.६	८५-१००	५०-७५	१.०-५.०	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	७.३	२०.७-२६.०	८.९-१५.४	९१-९५	७४-९३	-	-
रुकुम	९१०	१७.०	२०.०-२४.०	५.२-१०.०	७८-९३	५६-७७	-	-
दाङ	६३४	१५.४	२२.२-२३.७	९.२-१२.७	५९-८७	३०-६२	०.५-१.५	दक्षिण
बाँके	१६५	१३.७	१९.८-२८.२	१०.४-१४.५	८४-१००	४१-७९	१.०-६.०	उत्तर
सुर्खेत	७२०	४८.१	२०.८-२५.०	७.४-१२.८	८४-९८	३१-६९	१.५-७.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	५४.८	८.२-१४.९	(-१.६)-२.२	६९-९७	२७-९२	०.५-२.०	उत्तर
कैलाली	१८७	८.४	२२.२-२५.६	८.२-१३.६	८८-९८	४६-६२	०.०-१.०	उत्तर
डोटी	६५२	२०.२	१७.८-२५.५	७.४-१२.८	९३-९७	४२-६९	०.५-२.०	दक्षिण
दार्चुला	१०९७	७६.६	११.०-२२.०	५.०-१०.४	८६-९८	५५-८४	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४३, १० फागुन २०७५, अवधि : १० फागुन २०७५ — १६ फागुन २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बैसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्नुहोस्।
- चैते धानको लागि ब्याड बनाउँदा १ मीटर चौडाई र जमीन हेरी लम्बाई कायम गर्न सकिने तथा दुई ब्याड बिचमा ४०-५० से.मी. (२ बित्ता) को नाली बनाउनुहोस्। ब्याड बनाउनु अघि राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट वा गोबर मल २-२.५ के.जी. प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्। ब्याडमा बीउ राख्नु अघि युरिया ४ ग्राम, डि.ए.पी. ९ ग्राम तथा पोटोस ५ ग्राम प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- वसन्ते मकैका लागि उपयुक्त जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाईब्रिड-८ र रामपुर हाईब्रिड-१० मध्ये भरपर्दो श्रोतबाट उपलब्ध जातहरू रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकै लगाउन जग्गा तयारीको बेला ७५० के.जी कम्पोष्ट; ६.५ के.जी. युरिया; ५.६ के.जी. डि.ए.पी.; ३.३ के.जी. म्युरेट अफ पोटोस र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति रोपनीका दरले अथवा ५०० के.जी कम्पोष्ट; ४.३ के.जी. युरिया; ३.७ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटोस र ०.८ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- गहुँबालीमा प्रति वर्ग मिटर ७-१२ वटा सम्म फट्याङ्ग्रा पाइएमा आर्थिक क्षती गर्ने भएकोले त्यस्तो अवस्थामा मात्र मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले छर्नुहोस्।
- जिरो टिलेज प्रविधि अपनाइएको गहुँ खेतमा फौजी कीराको प्रकोप बढि हुने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको तथा लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गरेर अनुगमन गर्नुहोस्। विरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज देखिने वित्तिकै व्यवस्थापन विधिहरू एकीकृत रूपमा अपनाउनुहोस्।
- फौजी कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरपाइरिफस र साइपरमेथ्रिनको संमिश्रण भएको विषादी २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि साँझपख स्प्रे गर्ने अथवा इमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जि. ०.३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोपको समयमा आवश्यकता अनुसार १-२ पटक स्प्रे गर्नुहोस्। यस्ता विषादी प्रयोग गरेको २-३ दिनसम्म बिहान खेतमा गई मरेका लार्भाहरू संकलन गरि नष्ट गर्नुहोस्, अन्यथा पशुपंक्षीले खाएमा हानिकारक हुनसक्छ।
- साताको मध्य र अन्त्यमा बदली भई हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना रहेकोले पाकेको तोरीबाली मौसमको अवस्था हेरेर मात्र भित्र्याउनुहोस्।
- मुसुरो बालीमा डडुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४३, १० फागुन २०७५, अवधि : १० फागुन २०७५ — १६ फागुन २०७५

- अरहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीराले प्रत्येक वर्ष आर्थिक क्षती पुर्याउने भएकोले यो कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- सिफारिस गरिएका उखुका उन्नत जातको २-३ वटा आँखला भएको १५००-२००० वटा सेट प्रति कट्टाको दरले लगाउनुहोस्। उखु लगाउन जग्गा तयारीको बेला ३३३ के.जी कम्पोष्ट; ३.७ के.जी. युरिया; ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

फलफूल बालीहरु

- साताको मध्य र अन्त्यमा उच्च पहाडी जिल्लाहरुमा हल्का देखि मध्यम हिमपात हुने संभावना भएकोले परेको हिँउ संकलन गरि पोखरीमा जम्मा गर्नुहोस् र सुख्खा समयमा उक्त पानी फलफूल बगैँचाहरुमा प्रयोग गर्नुहोस्।
- लेकाली फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि फलफूलहरुका विरुवा रोपी टेको दिनुहोस र विरुवाको वरिपरी छापो राख्नुहोस। स्याउको विरुवा रोप्दा १५-२०% पोलिनाईजर जातहरु (जोनाथन, गोल्डेन डेलिसियस) बगैँचाको विभिन्न स्थानमा पर्ने गरि रोप्नुहोस्।
- फलफूल बालीमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई बोटको वरिपरी चक्का बनाई मलखाद राख्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा टुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि टुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट विरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ विरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- कागती बगैँचामा क्यांकर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरु हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइ दिनुहोस्। बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु बी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम विषादी १० लि. पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

बोटको विभिन्न भागमा देखिने क्यांकरका लक्षणहरु

शुरुवाती अवस्था

डौँठमा

पातमा

फलमा

तरकारी बालीहरू

- जुम्लाजस्ता उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा फागुनको अन्तिमदेखि चैत्र महिनासम्म लगाउने आलुको बीउ भण्डारणबाट झिकि टुसाउन दिनुहोस्।
- साताको मध्य र अन्त्यमा बदली भई हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना रहेकोले उक्त अवधिमा आलु खन्ने काम स्थगित गर्नुहोस्।
- बीउ आलुलाई साताको सुरुमा मौसमको अवस्था हेरी हामपुलिङ्ग (दाना माटोमा नै रहने गरि बोट उखेलनुहोस्) गर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियाँ आदि तरकारीहरूका बीउ बिजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानोलाई दिनमा उघार्ने र राति तथा पानी परेको बेला ढाक्नुहोस्।
- काउली समूहको तरकारी बालीमा बन्दाको पुतलीले पातको तल्लो भागमा समुहमा पहेलो रंगको फुल पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लार्भाहरूले एकै स्थानमा रहेर नोक्सानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लार्भाहरूलाई जम्मा पारी नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढी भएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान) वा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी साँझपख छर्कनुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको काउली, बन्दा समुहका बालीहरूमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्याजको शीत दुसी रोग (Downy mildew) को व्यवस्थापनको लागि धेरै रोग ग्रस्त बिरुवा हटाउनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा डाईथेन एम - ४५ (म्यान्कोजेव) वा मेटाल्याक्सिल जस्ता विषादीहरू २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- प्याजको थ्रिप्सले फूल र कलिला पातहरू चुसेर नोक्सानी पुर्याई बीउ उत्पादनमा नकारात्मक असर पार्दछ। यसको व्यवस्थापनको लागि बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत (१ भाग गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर बनाईएको झोल) वा कुनै निम जन्य विषादी (३-४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा) थ्रिप्स लागेको भागमा पात भिज्नेगरि छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- प्याजमा प्याजी डढुवा (Purple blotch complex) रोग देखिएमा साफ (Carbendazim + Mancozeb) वा फार्मथोर (Chlorothalonil) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४३, १० फागुन २०७५, अवधि : १० फागुन २०७५ — १६ फागुन २०७५

लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोकसानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- ❖ गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिंगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिंगाको नियन्त्रण गर्नुहोस्। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- फागुन महिनामा गोब्रे च्याउ रोपनको लागि आवश्यक पर्ने मल तयारी गर्न शुरु गर्नुहोस्। ५ के.जी. च्याउको बीउ लगाउन आवश्यक पर्ने मल तयार गर्न नयाँ वा एक वर्ष पुरानो पराल १००० के.जी.; युरिया ५ के.जी.; एमोनियम सल्फेट २० के.जी.; ट्रिपल सुपरफस्फेट ७ के.जी.; कृषि चून ३० के.जी. तथा फर्मालिन १ लिटर, मेटासिड-५० ई.सी. वा नुभान १०० एम.एल. र डाईथेन एम-४५/डेरोसाल/बेभिष्टिन १२५ ग्रामको दरले २८ दिनसम्म (पहिलो र दोश्रो पल्टाई हरेक ५ दिनको फरकमा त्यसपछिको तेश्रो देखि आठौँ पल्टाई हरेक ३ दिनको फरकमा) मल पल्टाउनुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- साता मध्य र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- साताको मध्य र अन्त्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने संभावना भएकोले उक्त समयमा पशुवस्तुलाई खोर/गोठ भित्र राख्नुहोस् र सरसफाईलाई विशेष ध्यान दिनुहोस्। त्यसैगरी हिमाली भेगमा हिमपात हुने संभावना हुँदा पशुवस्तुलाई चरनमा नलैजानुहोस् र खोर/गोठ न्यानो पारेर राख्नुहोस्। प्रशस्त मात्रामा “हे (hay)” र मनतातो पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- हरियो घाँसको अभाव हुने समय भएकोले पशुको आहारामा खनिज तत्वको कमी हुने हुदाँ मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्। उग्राउने पशुहरु जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाखाहरुलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरुमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- अण्डा उत्पादनमा हास आउन नदिन फुल पार्ने समुहको कुखुरालाई २१-२४° सेल्सियस तापक्रमको व्यवस्था मिलाईएको खोरमा राख्नुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरुलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा १५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- चल्लाहरुमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस्। साना चल्लालाई चिसो लाग्नबाट बचाउन खोरमा ग्याँस ब्रुडर, भकारी र बत्तिको प्रयोग गर्नुहोस्।
- कुखुरालाई कक्सिडियोसिस रोगबाट बचाउन उमेर अनुसार एमप्रोलियम २५ देखि ६५ एम.जी. प्रति के.जी. दानामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। साथै प्रशस्त मात्रामा सफा ताजा पानी दिनुहोस्।
- बंगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बंगुरको खोरमा १०-१००° फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस्। भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठापाठीहरुलाई ३×२×२ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बंगुरका पाठापाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस्। काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४३, १० फागुन २०७५, अवधि : १० फागुन २०७५ — १६ फागुन २०७५

मत्स्यपालन

- रेन्बो ट्राउट माछा पालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प जातका माछाले पोखरीमा प्राकृतिक रूपमा प्रजनन गर्ने हुँदा भाले र पोथीलाई छुट्टा-छुट्टै पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कार्पजातका माछाका लागि पोखरीमा स्टक गरिएको माउ माछाको कूल तौलको ३-४ प्रतिशतका दरले ३०-३५ प्रतिशत प्रोटीन रहेको दाना दिनहुँ नियमित समयमा दिनुहोस्।
- माछाको प्रजनन शुरु हुनुभन्दा २-३ महिना अगाडी माउ पोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- पोखरीमा भुरा राख्नु भन्दा पहिले पोखरी सुकाउने र झारपात हटाई ४५०-६०० के.जी. प्रति हेक्टरका दरले घर पोत्रे चुन प्रयोग गर्नुहोस्। पोखरीको पिधँको जमिन धाँजा फाटेपछि १००-११० से.मी. पानीको गहिराई हुनेगरि पोखरीमा पानी भर्नुहोस्।
- माछामा लाग्ने लर्निया र आर्ग्युलस (माछाको जुम्मा) को उपचारको लागि ड्युरोक्लिन ०.३ ग्राम प्रति के.जी. को दरले दानामा राखेर लागतार ३ दिनसम्म र त्यसपछि १ दिन बिराई पुनः २ दिनसम्म खुवाउनुका साथै माछाको घनत्व (stocking density) कम गर्ने, पोखरीभित्र ठाँउ-ठाँउमा बाँस गाड्ने र उक्त बाँसलाई ३-४ दिनको अन्तरमा झिकेर सफा गर्ने र सुकाउने, पोखरी सफा राख्ने र माछा पोखरीको फोहोर पानी हटाई सफा पानी राख्नुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा बिहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।

घाँसेबाली

- पात झर्ने समयमा काटिने डालेघाँसहरूमा झुसिलकीरा लगायत अन्य विषालु कीराहरू हुनसक्ने भएकोले खुवाउनु अघि राम्ररी हेर्नुहोस्।
- बर्शिमा, जै लगायतको घाँसको तेश्रो कटिग लिनुहोस् तर बिउ उत्पादनको लागि राखिएको जै घाँसमा सिंचाई गरि युरिया र डि. ए. पी. (करिब १.३ र २.२ के. जी. प्रति कठ्ठा वा २ र ३.३ के. जी. प्रति रोपनी) राख्नुहोस्। पुर्वको जिल्लाहरूमा बर्षामा आधारित जै घाँस लगाएको ठाउँमा साताको अन्त्यतिर पानी पर्ने सम्भावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरि घाँस कटान गरि मलखाद राख्नुहोस्।
- टियोसेन्ट (मकैचरी), सामा लगायतका बर्षे घाँसहरू लगाउने समय नजिकिँदै गएकोले बीउको व्यवस्था गर्नुहोस्।

वर्ष ४ अंक ४४

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १७ फागुन २०७५

अवधि: १७ फागुन २०७५— २३ फागुन २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताको सुरुमा देशभरि नै मौसममा सामान्यतया सफा देखि आंशिक बदलि रहनेछ र साताको मध्यमा देशका अधिकांश भू-भागहरूमा सामान्य देखि पूर्णतया बदलि रही मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षा र हिमाली भेगमा हल्का देखि मध्यम हिमपात हुने सम्भावना देखिन्छ। साताको अन्तमा देशको पहाडी तथा हिमाली भू भागमा आंशिक देखि सामान्य बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बैसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्नुहोस्।
- गहुँवालीमा प्रति वर्ग मिटर ७-१२ वटा सम्म फट्याङ्ग्रा पाइएमा आर्थिक क्षती गर्ने भएकोले त्यस्तो अवस्थामा मात्र मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले छर्नुहोस्।
- साताको मध्यमा बदली भई हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना रहेकोले पाकेको तोरीवाली मौसमको अवस्था हेरेर मात्र भित्र्याउनुहोस्।
- सिफारिस गरिएका उखुका उन्नत जातको २-३ वटा आँखला भएको १५००-२००० वटा सेट प्रति कठ्ठाको दरले लगाउनुहोस्।
- स्याउको विरुवा रोपदा १५-२०% पोलिनाईजर जातहरू (जोनाथन, गोल्डेन डेलिसियस) बगैँचाको विभिन्न स्थानमा पर्ने गरि रोप्नुहोस्।
- प्याजमा प्याजी डडुवा (Purple blotch) रोग देखिएमा साफ वा क्लोरोथ्यालोनिल २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- पाकेको मलमा गोब्रे च्याउको बीउ राख्न ६-८ इन्च गहिराईको ब्याड बनाइ २-३ इन्च गहिराईमा बीउ राखेर छोप्नुहोस्। त्यसपछि मललाई कागजले छोपि फर्मालिनको झोलले कागजलाई भिजाउनुहोस्।
- खोरेत र चरचरे विरुद्द खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- रेन्वो ट्राउट माछा पालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट अब माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माछाको सेट प्रजनन पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४४, १७ फागुन २०७५, अवधि : १७ फागुन २०७५ — २३ फागुन २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

१० फागुन २०७५ देखि १६ फागुन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	३.४	२५.०-३०.०	१३.०-१५.५	६८-७५	४९-६८	-	-
मोरङ	७२	३.०	२४.०-२८.८	१२.०-१५.८	७७-९०	४२-७१	१.०-६.०	पुर्व
धनकुटा	१६८०	५.८	१६.२-२३.०	८.७-११.८	६९-८७	४६-९१	०.५-४.०	दक्षिण
संखुवासभा	११७०	२.७	१८.८-२४.६	९.०-१३.५	७०-९३	६२-७८	-	-
सुनसरी	२००	६.२	२३.०-२८.४	११.०-१५.०	८२-९५	५६-९०	-	-
सप्तरी	९१	४.३	१८.२-२८.२	१४.९-१८.२	८४-९१	६४-७७	-	-
सिराहा	१३८	५.५	२४.०-२८.५	१३.०-१५.५	७४-८७	३१-७९	-	-
दोलखा	१७५५	१७.६	१६.०-२५.०	२.५-१०.०	८०-८३	४०-७२	-	-
महोत्तरी	१७२	६.५	२३.५-३०.०	१३.०-१७.०	८१-९१	४९-८३	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	२८.३	१८.५-२९.५	६.०-८.५	६२-९२	३६-७०	-	-
बारा	१३०	१७.५	२३.५-२९.३	९.५-१३.५	६७-९८	२७-६४	०.५-२.५	पश्चिम
धादिङ	१०८५	२४.६	२१.२-२६.६	५.०-१२.५	५२-९०	४१-६८	-	-
चितवन	२५६	१३.२	२४.१-३०.०	१०.६-१४.०	७८-९६	६५-९१	-	-
कास्की	८२७	१८.९	१५.०-२६.४	१०.०-१३.५	७९-९७	४९-७६	०.०-५.०	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	१२.२	१.५-१२.५	(-३.५)-४.०	९३-१००	४८-९३	-	-
पाल्पा	१०६७	१३.०	१०.०-२४.८	४.४-१२.०	६३-९५	४९-८२	-	-
रुपन्देही	१०९	२.१	२२.८-२७.९	११.२-१६.१	६७-९७	२५-६९	१.५-५.०	पुर्व
कपिलवस्तु	९४	५.०	२१.३-२७.४	१०.९-१४.७	७१-९६	६१-७६	-	-
रुकुम	९१०	५४.२	१०.०-२८.०	५.०-१०.०	८३-९६	३०-८४	-	-
दाङ	६३४	२२.०	१४.५-२७.८	९.०-१४.९	४३-९५	१८-६१	०.५-२.०	पश्चिम
बाँके	१६५	२०.३	१६.३-३०.५	८.४-१६.३	६२-१००	३९-८५	१.०-४.०	पश्चिम
सुर्खेत	७२०	३९.८	९.५-२६.५	५.८-१३.९	८१-९९	३७-८९	१.५-७.५	पश्चिम
जुम्ला	२३००	५६.६	१.२-१५.५	(-३.८)-(२.५)	७३-९८	३९-९०	०.५-२.०	उत्तर
कैलाली	१८७	११.१	२४.२-३०.५	६.५-१४.४	७८-९८	३३-५९	०.०-२.५	दक्षिण
डोटी	६५२	३४.५	१८.७-२७.३	६.६-१२.०	८९-९८	४२-६५	०.५-५.०	उत्तर
दार्चुला	१०९७	३०.६	१०.७-२६.०	४.५-९.५	९०-९६	४९-९५	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४४, १७ फागुन २०७५, अवधि : १७ फागुन २०७५ — २३ फागुन २०७५

आगामी साता (१७ फागुन देखि २३ फागुन २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली अबस्था हुने (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहियो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी		हल्का वृद्धि हुने	हल्का वृद्धि हुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरूमा मौसम सामान्यतया सफा, साताको मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि र साताको अन्त्यमा मौसम सामान्यतया सफा रहने सम्भावना छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु		हल्का वृद्धि हुने	हल्का वृद्धि हुने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरूमा मौसम सामान्यतया सफा, साताको मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदलि र साताको अन्त्यमा मौसम सामान्यतया सफा रहने सम्भावना छ।
बाँके, कैलाली	हल्का वर्षा	हल्का वृद्धि हुने	हल्का वृद्धि हुने	सामान्य देखि पूर्ण बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरूमा मौसम सामान्यतया सफा, साताको मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षा र अन्त्यमा सामान्यतया सफा रहने छ।
धनकुटा	हल्का वर्षा	हल्का वृद्धि हुने	हल्का वृद्धि हुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरूमा आंशिक बदली, साताको मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षा र अन्तमा आंशिक बदली रहने सम्भावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का वर्षा	हल्का वृद्धि हुने	हल्का वृद्धि हुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरूमा आंशिक बदली सहित हल्का वर्षा, साताको मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षा र अन्त्यमा आंशिक बदली रहने सम्भावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का वर्षा	हल्का वृद्धि हुने	हल्का वृद्धि हुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरूमा आंशिक बदली, साताको मध्यमा सामान्य बदली भई मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षा र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली रहने सम्भावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का देखि मध्यम वर्षा	हल्का वृद्धि हुने	हल्का वृद्धि हुने	सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरूमा आंशिक बदली, साताको मध्यमा सामान्य बदली भई मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षा र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली रहने सम्भावना छ।
संखुवासभा	हल्का देखि मध्यम हिमपात	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	सामान्य देखि पूर्ण बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरूमा आंशिक देखि सामान्य बदली, साताको मध्यमा सामान्य देखि पूर्णतया बदली भई हल्का देखि मध्यम हिमपात र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली रहने सम्भावना छ।
मुस्ताङ	हल्का देखि मध्यम हिमपात	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	सामान्य देखि पूर्ण बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरूमा आंशिक देखि सामान्य बदली, साताको मध्यमा सामान्य देखि पूर्णतया बदली भई हल्का देखि मध्यम हिमपात र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली रहने सम्भावना छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का देखि मध्यम हिमपात	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने	सामान्य देखि पूर्ण बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरूमा आंशिक देखि सामान्य बदली, साताको मध्यमा सामान्य देखि पूर्णतया बदली भई हल्का देखि मध्यम हिमपात र अन्त्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली रहने सम्भावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४४, १७ फागुन २०७५, अवधि : १७ फागुन २०७५ — २३ फागुन २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बेसीहरु (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरु मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्नुहोस्।
- चैते धानको लागि ब्याड बनाउँदा १ मीटर चौडाई र जमीन हेरी लम्बाई कायम गर्न सकिने तथा दुई ब्याड बिचमा ४०-५० से.मी. (२ बिक्ता) को नाली बनाउनुहोस्। ब्याड बनाउनु अघि राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट वा गोबर मल २-२.५ के.जी. प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्। ब्याडमा बीउ राख्नु अघि युरिया ४ ग्राम, डि.ए.पी. ९ ग्राम तथा पोटास ५ ग्राम प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- वसन्ते मकैका लागि उपयुक्त जातहरु अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाईब्रिड-८ र रामपुर हाईब्रिड-१० मध्ये भरपर्दो श्रोतबाट उपलब्ध जातहरु रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकै लगाउन जग्गा तयारीको बेला ७५० के.जी कम्पोष्ट; ६.५ के.जी. युरिया; ५.६ के.जी. डि.ए.पी.; ३.३ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति रोपनीका दरले अथवा ५०० के.जी कम्पोष्ट; ४.३ के.जी. युरिया; ३.७ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र ०.८ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- गहुँबालीमा प्रति वर्ग मिटर ७-१२ वटा सम्म फट्याङ्ग्रा पाइएमा आर्थिक क्षती गर्ने भएकोले त्यस्तो अवस्थामा मात्र मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले छर्नुहोस्।
- साताको मध्यमा हल्का वर्षाको संभावना रहेकोले पाकेको तोरीबाली मौसमको अवस्था हेरेर मात्र भित्र्याउनुहोस्।
- मुसुरो बालीमा डहुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्। त्यस्तै ओइलाउने तथा जरा कुहिने रोगको समस्या देखिएमा सोही विषादीको घोलले जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- अरहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) कीराले प्रत्येक वर्ष आर्थिक क्षती पुर्याउने भएकोले यो कीराको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- सिफारिस गरिएका उखुका उन्नत जातको २-३ वटा आँखला भएको १५००-२००० वटा सेट प्रति कठ्ठाको दरले लगाउनुहोस्। उखु लगाउन जग्गा तयारीको बेला ३३३ के.जी कम्पोष्ट; ३.७ के.जी. युरिया; ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

फलफूल बालीहरु

- साताको मध्यमा र अन्त्यमा उच्च पहाडी जिल्लाहरुमा हल्का देखि मध्यम हिमपात हुने संभावना भएकोले परेको हिँउ संकलन गरि पोखरीमा जम्मा गर्नुहोस् र सुख्खा समयमा उक्त पानी फलफूल बगैँचाहरुमा प्रयोग गर्नुहोस्।
- फलफूल बालीमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई बोटको वरिपरी चक्का बनाई मलखाद राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४४, १७ फागुन २०७५, अवधि : १७ फागुन २०७५ — २३ फागुन २०७५

- लेकाली फलफूलको बगैँचा स्थापनाको लागि फलफूलहरूका बिरुवा रोपी टेको दिनुहोस र बिरुवाको वरिपरी छापो राख्नुहोस। स्याउको बिरुवा रोप्दा १५-२०% पोलिनाईजर जातहरू (जोनाथन, गोल्डेन डेलिसियस) बगैँचाको विभिन्न स्थानमा पर्ने गरि रोप्नुहोस।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस। यदि दुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट बिरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ बिरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस।

तरकारी बालीहरू

- जुम्लाजस्ता उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा फागुनको अन्तिमदेखि चैत्र महिनासम्म लगाउने आलुको बीउ भण्डारणबाट झिकि टुसाउन दिनुहोस।
- गत हप्ता वर्षा भएको तथा आगामी साताको मध्यमा पनि पश्चिम तराई र बैँशी क्षेत्रहरूमा हल्का देखि मध्यम वर्षाको संभावना रहेकोले माटोमा चिस्यान तथा मौसमको अवस्था हेरि आलुबाली खन्नुहोस् र राम्ररी सुकाई दानाको माटो झर्न दिई भण्डारण गर्नुहोस्।
- मध्य तथा पूर्वी तराई र बैँशी क्षेत्रमा साताभरि नै वर्षाको संभावना न्यून रहेकोले माटोमा चिस्यान तथा मौसमको अवस्था हेरि आलुबाली खन्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियाँ आदि तरकारीहरूका बीउ बिजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानोलाई दिनमा उघार्ने र राति तथा पानी परेको बेला ढाक्नुहोस्।
- काउली समूहको तरकारी बालीमा बन्दाको पुतलीले पातको तल्लो भागमा समुहमा पहेलो रंगको फुल पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लार्भाहरूले एकै स्थानमा रहेर नोकसानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लार्भाहरूलाई जम्मा पारी नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढी भएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान) वा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिजे गरी साँझपख छर्कनुहोस्।
- प्रत्येक वर्ष गाँठ रोग लाग्ने जग्गामा काउली समूहका बालीलाई यस रोगबाट जोगाउन बाली लगाउने समयदेखि नै उचित व्यवस्थापनका विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको काउली, बन्दा समुहका बालीहरूमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्याजको शीत दुसी रोग (Downy mildew) को व्यवस्थापनको लागि धेरै रोग ग्रस्त बिरुवा हटाउनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा डाईथेन एम - ४५ (म्यान्कोजेव) वा मेटाल्याक्सिल जस्ता विषादीहरू २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- प्याजको थ्रिप्सले फूल र कलिला पातहरू चुसेर नोकसानी पुर्याई बीउ उत्पादनमा नकारात्मक असर पार्दछ। यसको व्यवस्थापनको लागि बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत (१ भाग गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर बनाईएको झोल) वा कुनै निम जन्य विषादी (३-४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा) थ्रिप्स लागेको भागमा

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४४, १७ फागुन २०७५, अवधि : १७ फागुन २०७५ — २३ फागुन २०७५

पात भिज्नेगरि छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।

- प्याजमा प्याजी डडुवा (Purple blotch complex) रोग देखिएमा साफ (Carbendazim + Mancozeb) वा फार्मथोर (Chlorothalonil) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोकसानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- ❖ गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिंगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिंगाको नियन्त्रण गर्नुहोस्। यसको लागि एसिटाटाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।

अन्य

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- पाकेको मलमा गोब्रे च्याउको बीउ राख्न ६-८ इन्च गहिराईको ब्याड बनाउनुहोस् र २-३ इन्च गहिराईमा बीउ राखेर छोप्नुहोस्। त्यसपछि मललाई कागजले छोपि फर्मालिनको झोलले कागजलाई भिजाउनुहोस्।
- शिताके च्याउ खेतीको लागि उत्तिस वा कटुसको मुढा (४-६ इन्च व्यास र ४ फीट लम्बाई) लाई छहारीमा राखि चिस्यानको मात्रा ४०-४५ प्रतिशत कायम राख्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- साताको मध्यमा बदलि हुने संभावना भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस्। साथै घरको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४४, १७ फागुन २०७५, अवधि : १७ फागुन २०७५ — २३ फागुन २०७५

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- साताको मध्यमा हल्का देखि मध्यम वर्षा हुने संभावना भएकोले उक्त समयमा पशुवस्तुलाई खोर/गोठ भित्र राख्नुहोस् र सरसफाईलाई विशेष ध्यान दिनुहोस्। त्यसैगरि हिमाली भेगमा हिमपात हुने संभावना हुँदा पशुवस्तुलाई चरनमा नलैजानुहोस् र खोर/गोठ न्यानो पारेर राख्नुहोस्। प्रशस्त मात्रामा “हे (hay)” र मनतातो पानीको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- हरियो घाँसको अभाव हुने समय भएकोले पशुको आहारामा खनिज तत्वको कमी हुने हुदाँ मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्। उग्राउने पशुहरु जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाखाहरुलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरुमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- फाल्गुण महिनामा अधिकांश बाखा ब्याउने भएकोले पाठा-पाठी अडिकने समस्या भएमा यथाशिघ्र स्थानीय प्राविधिकको सहयोग लिनुहोस्। भर्खर ब्याएका तथा १ महिना सम्मका पाठा-पाठी भएका माउहरुलाई सन्तुलित दाना तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- ब्रोइलर कुखुराहरुलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- कुखुरालाई कक्सिडियोसिस रोगबाट बचाउन उमेर अनुसार एमप्रोलियम २५ देखि ६५ एम.जी. प्रति के.जी. दानामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। साथै प्रशस्त मात्रामा सफा ताजा पानी दिनुहोस्।

मत्स्यपालन

- रेन्बो ट्राउट माछा पालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- माछाको प्रजनन शुरु हुनुभन्दा २-३ महिना अगाडी माउ पोखरीमा १५-२० दिनको अन्तरालमा सफा पानी आपूर्ति गर्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माउ छानी पोखरीमा करीव १-१.५ मिटर गहिराई सम्म पानी भरेर भाले र पोथी २:१ को अनुपातमा माछाको सेट राख्नुहोस्। माछाको अण्डाबाट निस्केको ह्याचलिडलाई पहिलो दानाको रूपमा २-३ दिनसम्म कुखुराको अण्डा र ४-७ दिनसम्म भटमासको पीठोलाई पानीमा घोली खुवाउनुहोस्।
- कार्पजातका माछाका लागि पोखरीमा स्टक गरिएको माउ माछाको कूल तौलको ३-४ प्रतिशतका दरले ३०-३५ प्रतिशत प्रोटीन रहेको दाना दिनहुँ नियमित समयमा दिनुहोस्।
- पोखरीमा भुरा राख्नु भन्दा पहिले पोखरी सुकाउने र झारपात हटाई ४५०-६०० के.जी. प्रति हेक्टरका दरले घर पोत्रे चुन प्रयोग गर्नुहोस्। पोखरीको पिधँको जमिन धाँजा फाटेपछि १००-११० से.मी. पानीको गहिराई हुनेगरि पोखरीमा पानी भर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।

घाँसेबाली

- बर्षिम, जै लगायतको घाँसको तेश्रो कटिंग लिनुहोस् तर बिउ उत्पादनको लागि राखिएको जै घाँसमा सिंचाई गरि युरिया र डि. ए. पी. (करिब १.३ र २.२ के. जी. प्रति कठ्ठा वा २ र ३.३ के. जी. प्रति रोपनी) राख्नुहोस्। पुर्वको जिल्लाहरूमा बर्षामा आधारित जै घाँस लगाएको ठाउँमा साताको अन्त्यतिर पानी पर्ने सम्भावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरि घाँस कटान गरि मलखाद राख्नुहोस्।
- वर्षे घाँस लगाउने समय भएकोले तालिकामा उल्लेख गरे बमोजिम घाँसेबालीहरू लगाउनुहोस्।

घाँसका नामहरू	सिफारिस क्षेत्र	घाँसको जातहरू	बीउको मात्रा (के.जी. प्रति हेक्टर)	मलको मात्रा (नाइट्रोजन: फस्फोरस: पोटास) प्रति हेक्टर	छर्ने तरिका
मकै	तराई तथा मध्य पहाड	मनकामना, देउती, अरुण	३०-३५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
जुनेलो	तराई तथा मध्य पहाड	एम पि चरी, स्थानीय, स्विस् सरगम	२५-३०	८०:६०:४०	मकै छरेजस्तै गरि छर्ने
टियोसेन्टी	तराई तथा मध्य पहाड	सिसाँ	३५-४०	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
सुडान	तराई तथा मध्य पहाड	पिपर स्वीट सुडान	१०-१५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
बाजरा	तराई तथा मध्य पहाड	जोइन्ट बाजरा	१०-१२	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४४, १७ फागुन २०७५, अवधि : १७ फागुन २०७५ — २३ फागुन २०७५

वर्ष ४ अंक ४५

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २६ फागुन २०७५

अवधि: २४ फागुन २०७५— ३० फागुन २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताभरि नै तापक्रम सामान्यतया बढ्ने देखिएता पनि केहि जिल्लाहरूमा (विशेषतः मध्य पश्चिम र सुदूर पश्चिमका पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू) घट्ने देखिन्छ। साताभरि विशेषतः आंशिक बदलि हुने देखिएता पनि पश्चिमी भेगमा साताको मध्य र अन्त्यतिर पश्चिमी वायुको प्रभावले गर्दा सामान्य देखि पूर्णतया बदली हुने र सोही वायुको प्रभावले मध्य र पूर्वी भेगमा सामान्य बदली हुने सम्भावना देखिन्छ। देशका पूर्वी र मध्य तराई बाहेकका बाँकी भू-भागहरूमा खासगरि साताको मध्य र अन्त्यतिर हल्का देखि मध्यम वर्षाको सम्भावना पनि देखिन्छ।
- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बेंसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्नुहोस्।
- उत्पादकत्व बढाउन तथा रोग कीराको प्रकोप कम गर्न फलफूल बगैँचामा खनजोत गरि मलखाद राखेर सिँचाई गर्नुहोस्।
- उखुवाली काटेपछि पात तथा डाँठहरू एकै ठाउँमा आगो नलगाई छापो (Mulching) को रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। काँको, फर्सी समुहको लहरे बालीलाई फल कुहाउने औँसाबाट जोगाउनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रयाप प्रती हेक्टर ८ वटाको दरले राख्नुहोस्।
- शिताके (मृगे) च्याउ खेतीको लागि ८-१० वर्ष उमेरको उत्तिस, कटुस, सौर वा बाजको १२-२६ इञ्च गोलाई र ३ फीट लम्बाई भएको मुढालाई छहारीमा राखि चिस्यानको मात्रा ४०-४५ प्रतिशत कायम राख्नुहोस्।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- रेन्वो ट्राउट माछा पालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट अब माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माछाको सेट प्रजनन पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४५, २४ फागुन २०७५, अवधि : २४ फागुन २०७५ — ३० फागुन २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

१७ फागुन २०७५ देखि २३ फागुन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	१६.२	२५.०-२९.३	९.५-१३.०	६८-७७	३६-६८	-	-
मोरङ	७२	०.०	२४.९-२७.९	९.६-१४.३	७२-९८	३८-५०	१.०-७.०	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	६.७	१८.०-२२.१	५.४-१०.५	५९-७९	४८-६२	०.५-२.५	पश्चिम
संखुवासभा	११७०	७.९	१६.५-२५.३	६.५-१२.२	७८-९६	५१-८४	-	-
सुनसरी	२००	७.०	२३.०-२७.५	८.०-१२.५	७३-९३	४४-७४	-	-
सप्तरी	९१	०.८	२४.२-२८.३	११.२-१५.५	७८-९६	४८-७२	-	-
सिराहा	१३८	३.०	२४.०-२८.५	९.५-१३.५	७४-९४	५२-६९	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	१७.०-२०.०	२.०-८.०	८१-९४	७१-८४	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२६.०-२८.५	११.५-१५.०	७९-९५	४३-८४	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२२.५-२५.७	३.५-८.८	८६-१००	५४-७७	-	-
बारा	१३०	०.७	२३.८-२७.५	८.५-१३.०	७५-९८	२९-५२	०.५-२.५	पश्चिम
धादिङ	१०८५	०.०	२०.२-२३.३	६.०-१०.०	६५-९५	५३-६४	-	-
चितवन	२५६	०.०	२२.४-२८.४	८.५-११.२	७९-९८	५३-८८	-	-
कास्की	८२७	८.०	२१.३-२४.५	६.०-११.९	८६-९८	४२-६२	०.५-४.०	दक्षिण
मुस्ताङ	२५६६	७.२	६.५-११.०	(-३.५)-०.०	६८-८८	६३-८५	-	-
पाल्पा	१०६७	२.०	१८.०-२१.७	४.५-८.९	७१-९४	७०-८५	-	-
रुपन्देही	१०९	४.७	२३.०-२७.३	८.८-१३.७	८२-९९	४०-६४	१.०-६.०	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	५.२	१३.४-२६.२	७.६-१३.१	८०-९६	५९-७८	-	-
रुकुम	९१०	३.५	२०.०-२४.०	४.०-९.०	८४-९५	५१-७१	-	-
दाङ	६३४	३.८	२०.८-२५.०	६.८-१२.६	७५-९१	३१-६४	०.५-२.०	पश्चिम
बाँके	१६५	५.०	१८.३-२७.८	७.२-१३.६	८०-९८	४१-९७	१.५-४.०	पश्चिम
सुर्खेत	७२०	१६.१	२०.९-२४.५	५.६-११.५	७२-९८	३७-५८	२.०-५.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	२.६	१०.९-१५.४	(-८.०)-१.८	५१-८७	२४-६२	०.५-२.०	उत्तर
कैलाली	१८७	३.६	२१.५-२७.२	६.५-१२.४	७९-९८	३६-५९	०.०-१.०	उत्तर
डोटी	६५२	३.१	२०.५-२६.४	५.६-११.२	९१-९७	३२-५४	०.५-२.५	दक्षिण
दार्चुला	१०९७	९.०	१६.४-२५.४	४.०-८.६	८२-९८	४६-७६	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४५, २४ फागुन २०७५, अवधि : २४ फागुन २०७५ — ३० फागुन २०७५

आगामी साता (२४ फागुन देखि ३० फागुन २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहियो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	वर्षा नहुने	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	सामान्यतया सफा		साताको अन्त्यतिर आंशिक बदली हुने।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	वर्षा नहुने	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	सामान्यतया सफा		साताको अन्त्यतिर आंशिक बदली हुने।
बाँके, कैलाली	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक बदली		साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदली रही केहि स्थानहरूमा क्षणिक देखि हल्का वर्षाको सम्भावना
धनकुटा	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको अन्त्यतिर सामान्य बदली रहने र अन्य समयमा आंशिक बदलि रहने
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	आंशिक बदली तर साताको अन्त्यतिर सामान्य बदली रहने
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	आंशिक बदली तर साताको मध्य र अन्त्यतिर सामान्य बदली रहने
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का देखि मध्यम वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	आंशिक बदली तर साताको मध्य र अन्त्यतिर सामान्य बदली रहने
संखुवासभा	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको अन्त्यतिर सामान्य बदली रहने र अन्य समयमा आंशिक बदलि रहने
मुस्ताङ	हल्का देखि मध्यम वर्षा/हिमपात	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सामान्य बदली		साताको सुरुमा आंशिक बदली, मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली र अन्त्यमा सामान्य देखि पूर्ण बदली
जुम्ला, दार्चुला	हल्का देखि मध्यम वर्षा/हिमपात	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सामान्य बदली		साताको सुरुमा आंशिक बदली, मध्यमा आंशिक देखि सामान्य बदली र अन्त्यमा सामान्य देखि पूर्ण बदली

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४५, २४ फागुन २०७५, अवधि : २४ फागुन २०७५ — ३० फागुन २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बैसीहरु (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरु मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्नुहोस्।
- चैते धानको लागि ब्याड बनाउँदा १ मीटर चौडाई र जमीन हेरी लम्बाई कायम गर्न सकिने तथा दुई ब्याड बिचमा ४०-५० से.मी. (२ बिक्ता) को नाली बनाउनुहोस्। ब्याड बनाउनु अघि राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट वा गोबर मल २-२.५ के.जी. प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्। ब्याडमा बीउ राख्नु अघि युरिया ४ ग्राम, डि.ए.पी. ९ ग्राम तथा पोटास ५ ग्राम प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- वसन्ते मकैका लागि उपयुक्त जातहरु अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाईब्रिड-८ र रामपुर हाईब्रिड-१० मध्ये भरपर्दो श्रोतबाट उपलब्ध जातहरु रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकै लगाउन जग्गा तयारीको बेला ७५० के.जी कम्पोष्ट; ६.५ के.जी. युरिया; ५.६ के.जी. डि.ए.पी.; ३.३ के.जी. म्यूरट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति रोपनीका दरले अथवा ५०० के.जी कम्पोष्ट; ४.३ के.जी. युरिया; ३.७ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्यूरट अफ पोटास र ०.८ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- गहुँबालीमा प्रति वर्ग मिटर ७-१२ वटा सम्म फट्याङ्ग्रा पाइएमा आर्थिक क्षती गर्ने भएकोले त्यस्तो अवस्थामा मात्र मालाथियन ५०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले छर्नुहोस्।
- मुसुरो बालीमा डढुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिजे गरि छर्नुहोस्। त्यस्तै ओइलाउने तथा जरा कुहिने रोगको समस्या देखिएमा सोही विषादीको घोलले जरा र वरिपरिको माटो भिजे गरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- रहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) को प्रकोप धेरै छ भने यसको व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर, वा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर, वा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि साँझको समयमा छर्नुहोस्।
- सिफारिस गरिएका उखुका उन्नत जातको २-३ वटा आँखला भएको १५००-२००० वटा सेट प्रति कट्टाको दरले लगाउनुहोस्। उखु लगाउन जग्गा तयारीको बेला ३३३ के.जी कम्पोष्ट; ३.७ के.जी. युरिया; ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्यूरट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- उखुको सेटलाई उपचार गर्न क्लोरपाईरीफस २०% ई.सी., २.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा ढुवाउने साथै उक्त सेटलाई २ ग्राम कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन वा डेरोसल) प्रति लिटर पानीको घोल बनाई उक्त घोलमा रोप्न तयार पारेको सेटलाई १५ मिनेट सम्म ढुवाएर रोप्नुहोस्।
- उखुबाली काटेपछि पात तथा डाँठहरु एकै ठाउँमा आगो नलगाई छापो (Mulching) को रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। पछि बीउ रोप्ने बेलामा पात तथा डाँठहरु सहित खनजोत गर्नुहोस् जसले गर्दा विभिन्न थरिका मित्रजीव कीराहरुलाई संरक्षण गर्न सहयोग पुग्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४५, २४ फागुन २०७५, अवधि : २४ फागुन २०७५ — ३० फागुन २०७५

फलफूल बालीहरु

- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट विरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ विरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाने क्रम भएकोले केरामा गवारो तथा घुन कीराले नोकसानी गर्न सक्छ, यसको प्रकोप कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस ४% जी.आर., ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको घुन (Rhizome Weevil) को व्यवस्थापनको लागि कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरि ट्र्याप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- उत्पादकत्व बढाउन तथा रोग कीराको प्रकोप कम गर्न फलफूल बगैँचामा खनजोत गरि अनुसूची-१,२ र ३ मा दिए बमोजिम मलखाद प्रयोग गरि सिँचाई गर्नुहोस्।
- यो समयमा फूल फुल्ने फलफूलहरु- आँप, लिची, कागती बालीहरुमा मौरी तथा अन्य कीराहरुले गुणस्तरीय फल उत्पादनको लागि पराग सेचन गर्ने भएकोले यिनीहरुको भ्रमणलाई प्रोत्साहन गर्न विषादी नछर्कनुहोस्। विषादीको प्रयोग गर्नेपने भएमा स्थानीय प्राविधिकको सल्लाह अनुसार गर्नुहोस्।
- आँपको बगैँचामा मधुवा कीरा (Mango hopper) लाग्ने समय भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यो कीराको अत्याधिक प्रकोप देखिएमा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल.; १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख छर्नुहोस्।
- आँपको कोयामा लाग्ने घुनको प्रकोप हुने बगैँचाहरुमा एसीफेट ७५% एस.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर बोटको हाँगाहरु र हाँगाको कापमा १५ दिनको फरकमा ३ पटक (फूल फुल्नु पहिला, फुल झरी सके पछि र फल केराउ/लप्सी दाना जत्रो भएको अवस्थामा) बेलुकीपख छर्नुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाँदा सुन्तलाजात फलफूलको डाँठमा प्वाल पार्ने गवारो, पात खन्ने कीरा, कत्ले कीरा र पुतलीको लार्भा (lemon butterfly) को प्रकोप बढ्न सक्ने भएकोले बगैँचा निरीक्षण गरी नियन्त्रणका उपाय अपनाउनुहोस्।

चित्र: सुन्तलाजात फलफूलको कत्ले कीरा

चित्र: सुन्तलाजात फलफूलको पुतली (Lemon butterfly)

चित्र: सुन्तलाको पात खन्ने कीरा

तरकारी बालीहरू

- उच्चपहाड (जुम्ला जस्ता ठाउँ) मा चैत्र महिनामा लगाइने आलुबालीको लागि जग्गा तयारी गर्नुहोस्।
- उच्च पहाडको तल्लो भेग र मध्यपहाडमा माघ महिनामा लगाइएको आलुलाई गोडमेल, उकेरा र सिँचाइ गरि ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडको तल्लो भेग र बेंसी क्षेत्रमा आलु खन्ने काम जारी राख्नुहोस्।
- तराइमा आलु खन्ने काम सकेको भए भण्डारणका उचित विधि अपनाउनुहोस्।
- बोक्रा बाक्लो, राम्रोसँग ओभाएको, चोट नलागेको, नकुहिएको र रोग नलागेको आलुमात्र बीउको लागि छनौट गर्नहोस्। आलु खन्दा सानो (२० ग्रामभन्दा कम), वीउ साइजको (२०-५० ग्राम) र ठूलो (५० ग्राम भन्दा माथि) मा वर्गीकरण गर्नुहोस्। यी मध्ये वीउ साइजको आलु मात्र आगामी सिजनको लागि वीउको रूपमा कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्। कोल्डस्टोरमा वीउ राख्न जुटको पातलो बोरा प्रयोग गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघमा रोपेको वीउ आलुलाई रिंग (बेजातका, भाइरस लागेका बोट उखेलेर नष्ट गर्ने) गर्नुहोस्।
- वीउ आलु खन्दा ठूलाठूला दाना राखी अर्को सिजनमा काटेर राप्नुभन्दा खन्नेबेलामा नै २० देखि ५० ग्राम तौलका दानालाई छुट्याएर वीउको लागि राख्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियाँ आदि तरकारीहरूका वीउ बिजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिसकेपछि सेतो प्लास्टिकको छानोलाई दिनमा उघार्ने र राति तथा पानी परेको बेला ढाक्नुहोस्।
- तरकारी बालीहरूमा बेर्ना सारिसकेपछि फेद काट्ने कीरा र जरा कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी., १ एम.एल. प्रति लिटर र कार्बेन्डाजिम (बेभिस्टिन) ५०% डब्लु.पी., १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली बिरुवाको फेदमा जरा भिजेगरि छर्नुहोस्।

- विभिन्न तरकारी बालीहरूमा लाग्ने सेतो झिँगाको व्यवस्थापन गर्न जैविक विषादी- भर्टिसिलियम लेकानी, २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि., (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बेलुकीपख स्प्रे गर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीलाई फल कुहाउने औँसावाट जोगाउनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल टूपाप प्रती हेक्टर ८ बटाको दरले राख्नुहोस्। साथै प्रत्येक २ हसामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल फेर्नुहोस्। मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडी देखी १५-१५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।
- काउली समूहको तरकारी बालीमा बन्दाको पुतलीले पातको तल्लो भागमा समुहमा पहेलो रंगको फुल पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लार्भाहरूले एकै स्थानमा रहेर नोक्सानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लार्भाहरूलाई जम्मा पारी नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढी भएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान) वा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी साँझपख छर्कनुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको काउली, बन्दा समुहका बालीहरूमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्याजको शीत दुसी रोग (Downy mildew) को व्यवस्थापनको लागि धेरै रोग ग्रस्त बिरुवा हटाउनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा डाईथेन एम - ४५ (म्यान्कोजेव) वा मेटाल्याक्सिल जस्ता विषादीहरू २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्।
- प्याजको थ्रिप्सले फूल र कलिला पातहरू चुसेर नोक्सानी पुर्याई बीउ उत्पादनमा नकारात्मक असर पार्दछ। यसको व्यवस्थापनको लागि बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत (१ भाग गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर बनाईएको झोल) वा कुनै निम जन्य विषादी (३-४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा) थ्रिप्स लागेको भागमा पात भिज्नेगरि छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा डाइमेथोएट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख पात भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।
- प्याजमा प्याजी डढुवा (Purple blotch complex) रोग देखिएमा साफ (Carbendazim + Mancozeb) वा फार्मथोर (Chlorothalonil) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- ❖ गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुहोस्। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।

अन्य

- मौरीघारमा नियमित निरीक्षण गरि आधार चाकाहरू साथै सुपर (तल्ला) थप्ने उपयुक्त समय हो। घरको संख्या बढाउँदा रानुको उपयुक्त व्यवस्था गरि मौरी गोला विभाजन गर्नुहोस्।
- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- पाकेको मलमा गोब्रे च्याउको बीउ राख्न ६-८ इन्च गहिराईको ब्याड बनाउनुहोस् र २-३ इन्च गहिराईमा बीउ राखेर छोप्नुहोस्। त्यसपछि मललाई कागजले छोपि फर्मािलिनको झोलले कागजलाई भिजाउनुहोस्।
- शिताके (मृगे) च्याउ खेतीको लागि ८-१० वर्ष उमेरको उत्तिस, कटुस, सौर वा बाजको १२-२६ इन्च गोलाई र ३ फीट लम्बाई भएको मुढालाई छहारीमा राखि चिस्यानको मात्रा ४०-४५ प्रतिशत कायम राख्नुहोस्। यस मुढामा ६-८ अंगुलको फरकमा एक अंगुल जति गोलाई र गहिराई हुने गरि ५०-६० वटा प्वाल पार्नुहोस्। १ के.जी. बीउको लागि करिब १५-१८ वटा मुढाको आवश्यक पर्दछ।
- मुढामा बीउ रोपिसकेपछि उक्त प्वालहरूमा राम्रोसँग (नब्बे प्रतिशत मैन र दश प्रतिशत सल्लाको खोटो) पकाई तात्तातै सिल गर्नुहोस्। बीउ रोपिसकेपछि मुढामा च्याउको दुसी फैलाउन निश्चित तापक्रम (करिब २०-२५° सेल्सियस) भएको ठाँउमा चित्रमा देखाएजस्तै गरि चाङ लगाउनुहोस्। सुख्खा भएमा दिनको १-२ पटक सम्म पानी छर्कनुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- हरियो घाँसको अभाव हुने समय भएकोले पशुको आहारामा खनिज तत्वको कमी हुने हुदाँ मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्। उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाखाहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहाराको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- फाल्गुण महिनामा अधिकांश बाखा ब्याउने भएकोले पाठा-पाठी अडिकने समस्या भएमा यथाशिघ्र स्थानीय प्राविधिकको सहयोग लिनुहोस्। भर्खर ब्याएका तथा १ महिना सम्मका पाठा-पाठी भएका माउहरूलाई सन्तुलित दाना तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।
- कोरेली बाच्छीहरूको बाली लाग्ने दरमा वृद्धि गर्न दैनिक २०- २५ ग्राम मिनरल मिक्स्चर खुवाउनुहोस्।
- पशुहरूलाई किर्नाबाट बचाउन ब्रुटक्स औषधि २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई किर्ना भएको ठाँउमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे रोगको संझा लागेमा नजिकैको पशु प्राविधिकलाई सम्पर्क गर्नुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लै जानुहोस्।
- कुखुरालाई कक्सिडियोसिस रोगबाट बचाउन उमेर अनुसार एमप्रोलियम २५ देखि ६५ एम.जी. प्रति के.जी. दानामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। साथै प्रशस्त मात्रामा सफा ताजा पानी दिनुहोस्।

मत्स्यपालन

- रेन्बो ट्राउट माछा पालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माउ छानी पोखरीमा करीव १-१.५ मिटर गहिराई सम्म पानी भरेर भाले र पोथी २:१ को अनुपातमा माछाको सेट राखि पोखरीको चारैतिर काकावन राख्नुहोस्।
- माछाको अण्डाबाट निस्केको ह्याचलिडलाई पहिलो दानाको रूपमा प्रति १ लाख ह्याचलिङ्ग लाई पहिलो हप्तासम्म ४ वटा कुखुराको अण्डा र भटमासको पीठो, गहुँको चोक्रर, फिसमिलको १०-२० ग्राम तयारी मिश्रणलाई दैनिक ३-४ पटकमा दिनुहोस्।
- प्रजनन गराइएका माउमाछाहरूलाई सफा र ताजा पानी राखि ह्याचरि वा माउ माछा राख्ने ट्याङ्कीमा पानीको हल्का फोहोरा दिएर २-३ दिनसम्म राखि तत्पश्चात माउ हुर्काउनको लागि तयार गरिएको पोखरीमा राखेर सन्तुलित दाना दिनुहोस्।
- पोखरीमा भुरा राख्नु भन्दा पहिले पोखरी सुकाउने र झारपात हटाई ४५०-६०० के.जी. प्रति हेक्टरका दरले घर पोत्रे चुन प्रयोग गर्नुहोस्। पोखरीको पिधँको जमिन धाँजा फाटेपछि १००-११० से.मी. पानीको गहिराई हुनेगरि पोखरीमा पानी भर्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस् साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।

घाँसेबाली

- बर्षिम, जै लगायतको घाँसको तेश्रो कटिग लिनुहोस् तर बिउ उत्पादनको लागि राखिएको जै घाँसमा सिंचाई गरि युरिया र डि. ए. पी. (करिब १.३ र २.२ के. जी. प्रति कठ्ठा वा २ र ३.३ के. जी. प्रति रोपनी) राख्नुहोस्। पुर्वको जिल्लाहरूमा बर्षामा आधारित जै घाँस लगाएको ठाउँमा साताको अन्त्यतिर पानी पर्ने सम्भावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरि घाँस कटान गरि मलखाद राख्नुहोस्।
- वर्षे घाँस लगाउने समय भएकोले तालिकामा उल्लेख गरे बमोजिम घाँसेबालीहरू लगाउनुहोस्।

घाँसका नामहरू	सिफारिस क्षेत्र	घाँसको जातहरू	बीउको मात्रा (के.जी. प्रति हेक्टर)	मलको मात्रा (नाइट्रोजन: फस्फोरस: पोटास) प्रति हेक्टर	छर्ने तरिका
मकै	तराई तथा मध्य पहाड	मनकामना, देउती, अरुण	३०-३५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
जुनेलो	तराई तथा मध्य पहाड	एम पि चरी, स्थानीय, स्विस् सरगम	२५-३०	८०:६०:४०	मकै छरेजस्तै गरि छर्ने
टियोसेन्टी	तराई तथा मध्य पहाड	सिसर्पा	३५-४०	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
सुडान	तराई तथा मध्य पहाड	पिपर स्वीट सुडान	१०-१५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
बाजरा	तराई तथा मध्य पहाड	जोइन्ट बाजरा	१०-१२	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४५, २४ फागुन २०७५, अवधि : २४ फागुन २०७५ — ३० फागुन २०७५

अनुसूची-१: उष्ण प्रदेशीय फलफूलहरुमा मलखादको प्रयोग

बोटको उमेर (वर्ष)	मलखादको मात्रा (प्रति बोट प्रति वर्ष)						
	कम्पोष्ट (के.जी.)	पिना (के.जी.)	नाइट्रोजन (ग्राम)	फस्फोरस (ग्राम)	पोटास (ग्राम)	जिक (ग्राम)	बोरन (ग्राम)
१	१०	१.०	५०	२५	२५	२५	
२	१५	१.५	१००	५०	५०	५०	
३	२०	२.०	१५०	१००	७५	७५	
४	२५	२.५	२००	१५०	१००	१००	
५	३०	३.०	२५०	२००	१२५	१२५	१२५
६	३५	३.५	३००	२५०	१५०	१५०	१५०
७	४०	४.०	३५०	३००	१७५	१७५	१७५
८	४५	४.५	४००	३५०	२००	२००	२००
९	५०	५.०	५००	४००	२५०	२५०	२२५
१० वर्ष पछि	६०	५.०	६००	६००	२५०	२५०	२५०

अनुसूची २: सुन्तलाजात फलफूलहरुमा मलखाद प्रयोग

बोटको उमेर (वर्ष)	मलखादको मात्रा (प्रति बोट प्रति वर्ष)			
	कम्पोष्ट (के.जी.)	नाइट्रोजन (ग्राम)	फस्फोरस (ग्राम)	पोटास (ग्राम)
१	१०	५०	२५	५०
२	२०	१००	५०	१००
३	३०	१५०	७५	१५०
४	४०	२००	१००	२००
५	५०	२५०	१२५	२५०
६	६०	३००	१५०	३००
७	७०	३५०	१७५	३५०
८	८०	४००	२००	४००
९	९०	४५०	२२५	४५०
१० वर्ष पछि	१००	५००	२५०	५००

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४५, २४ फागुन २०७५, अवधि : २४ फागुन २०७५ — ३० फागुन २०७५

अनुसूची ३: लेकाली फलफूलहरुमा मलखाद प्रयोग

मलखादको मात्रा (प्रति बोट प्रति वर्ष)

बोटको उमेर (वर्ष)	कम्पोष्ट (के.जी.)	युरिया (ग्राम)	डी.ए.पी. (ग्राम)	म्युरेट अफ पोटास (ग्राम)
१	१०	१२३	७६	११७
२	२०	२४६	१५२	२३४
३	३०	३६९	२२८	३५१
४	४०	४९२	३०४	४६८
५	५०	५०५	३८०	५८५
६	६०	६२८	४५७	७०२
७	७०	८६१	५३३	८१९
८	८०	९८४	६०९	९३६
९	९०	११०७	६८५	१०५३
१० वर्ष पछि	१००	१२३०	७६१	११७०

वर्ष ४ अंक ४६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १ चैत २०७५

अवधि: १ चैत २०७५— ७ चैत २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताभरि नै तापक्रम सामान्यतया हल्का बढ्ने देखिएता पनि केहि जिल्लाहरूमा (विशेषतः मध्य, पश्चिम र सुदूर पश्चिमका पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू (साताको शुरुमा घट्ने देखिन्छ। साताभरि विशेषतपहाडी : भेगमा आंशिक बदलि हुने देखिएता पनि पश्चिमी र मध्य भेगमा साताको शुरु र मध्यतिर पश्चिमी वायुको प्रभावले गर्दा आंशिक देखि सामान्य बदली हुने र सोही वायुको प्रभावले पश्चिम र मध्य भेगको साथै पूर्वी पहाडी भेगका केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षाको सम्भावना पनि देखिन्छ।
- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बैसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्नुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरूले विलियम हाइब्रिड, झापाली मालभोग, हरिछाल, रोबष्टा आदि केराका उन्नत जातहरू रोप्न शुरु गर्नुहोस्।
- उच्चपहाड (जुम्ला जस्ता ठाउँ) मा आलुका सिफारिस जातहरू- खुमल उपहार, खुमल उज्वल, जनकदेव, डेजिरे, कुफ्रि ज्योति लगाउनुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराका लार्भाहरू जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नुहोस्।
- यो समयमा पन्छीहरूमा वर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माछाको सेट प्रजनन पोखरीमा राख्नुहोस्।
- बाँदरको बढी समस्या हुने ठाउँमा मोलासेस घाँस खेतबारीको चारैतिर लगाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलान्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि : १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

२४ फागुन २०७५ देखि ३० फागुन २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	२८.५-३२.५	१०.५-१९.०	६८-९४	५०-६८	-	-
मोरङ	७२	०.०	२८.२-३२.५	११.२-१४.६	६५-८५	३९-५२	१.०-६.०	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	०.०	२०.६-२५.७	९.०-१४.१	५५-७०	३९-५१	०.५-४.५	दक्षिण
संखुवासभा	११७०	फाटफुट	२२.६-२७.९	११.०-१४.८	७२-९२	५१-८४	-	-
सुनसरी	२००	०.०	२७.०-३१.२	९.०-१५.५	६९-८८	४७-६०	-	-
सप्तरी	९१	०.०	२७.८-३१.७	१३.२-१७.७	७७-९६	४८-७०	-	-
सिराहा	१३८	०.०	२७.५-३२.५	११.५-१५.५	५८-७१	४३-६१	-	-
दोलखा	१७५५	०.०	२०.०-२२.५	६.०-९.०	८४-९५	३६-७३	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	२८.०-३३.५	११.०-१६.७	७९-९५	४३-८४	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	०.०	२४.०-२६.५	६.०-१२.०	७७-८८	२७-५८	-	-
बारा	१३०	०.०	२७.१-३३.०	१०.०-१६.०	५६-७३	२७-४७	०.०-२.५	पश्चिम
धादिङ	१०८५	०.०	२२.७-२९.०	१०.०-१६.५	५१-९५	४८-६५	-	-
चितवन	२५६	०.०	२८.१-३४.२	९.२-१३.६	७४-८६	४५-७९	-	-
कास्की	८२७	८.९	२४.२-२९.६	१०.७-१६.५	७८-९७	३३-५३	१.०-३.५	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	१.९	१२.५-१७.०	(-१.०)-१०.५	७०-८८	२९-६३	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२१.५-२८.२	८.५-१४.०	७१-९४	७०-८४	-	-
रुपन्देही	१०९	०.०	२७.२-३२.७	११.७-१४.२	७२-८५	२५-५०	१.०-४.०	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	०.०	२६.७-३१.७	९.३-१२.६	७७-९७	४७-५९	-	-
रुकुम	९१०	०.०	२५.०-३०.०	७.०-१३.४	५८-९६	४०-७१	-	-
दाङ	६३४	०.०	२४.०-३०.७	९.५-१४.८	५२-८४	१६-३८	०.५-३.०	पश्चिम
बाँके	१६५	०.०	२८.६-३३.४	९.८-१३.०	८६-९८	२२-४८	१.०-५.०	पश्चिम
सुर्खेत	७२०	फाटफुट	२४.७-२९.४	८.२-१५.३	६१-८६	२६-४५	२.०-८.०	दक्षिण
जुम्ला	२३००	१.२	१५.५-१९.०	(-१.३)-४.५	५३-७१	२१-३१	०.५-२.५	उत्तर
कैलाली	१८७	०.०	२८.५-३२.४	९.५-१४.६	७३-८६	२३-४५	१.०-१.५	पश्चिम
डोटी	६५२	०.०	२३.३-२८.८	७.८-१२.५	८८-९३	१९-५६	०.५-१.५	दक्षिण
दार्चुला	१०९७	१.७	१९.६-२८.०	८.०-१२.०	८२-९५	४६-७६	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि: १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

आगामी साता (१ चैत देखि ७ चैत २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहियो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक बदली		साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक बदलि हुने
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक बदली		साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक बदलि हुने
बाँके, कैलाली	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक बदली		साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक बदलि हुने
धनकुटा	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक बदलि हुने
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि हुने
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि हुने
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि हुने
संखुवासभा	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि हुने
मुस्ताङ	हल्का देखि मध्यम वर्षा/हिमपात	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि हुने
जुम्ला, दार्चुला	हल्का देखि मध्यम वर्षा/हिमपात	हल्का घट्ने	हल्का घट्ने	सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि हुने

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि : १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- तराई, भित्री मधेश र पहाडका बैसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कठ्ठा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले ब्याड राख्नुहोस्।
- चैते धानको लागि ब्याड बनाउँदा १ मीटर चौडाई र जमीन हेरी लम्बाई कायम गर्न सकिने तथा दुई ब्याड बिचमा ४०-५० से.मी. (२ बिक्ता) को नाली बनाउनुहोस्। ब्याड बनाउनु अघि राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट वा गोबर मल २-२.५ के.जी. प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्। ब्याडमा बीउ राख्नु अघि युरिया ४ ग्राम, डि.ए.पी. ९ ग्राम तथा पोटास ५ ग्राम प्रति वर्ग मीटरको दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- चैते धान रोप्ने जग्गामा ५०० के.जी. प्रति रोपनी वा ३५० के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले राम्ररी पाकेको गोठेमल/कम्पोष्ट मल माटोमा मिलाई जग्गा तयारी गर्नुहोस्।
- वसन्ते मकैका लागि उपयुक्त जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाईब्रिड-८ र रामपुर हाईब्रिड-१० मध्ये भरपर्दो श्रोतबाट उपलब्ध जातहरू रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकै लगाउन जग्गा तयारीको बेला ७५० के.जी कम्पोष्ट; ६.५ के.जी. युरिया; ५.६ के.जी. डि.ए.पी.; ३.३ के.जी. म्यूरट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति रोपनीका दरले अथवा ५०० के.जी कम्पोष्ट; ४.३ के.जी. युरिया; ३.७ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्यूरट अफ पोटास र ०.८ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- मुसुरो बालीमा डढुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिजे गरि छर्कनुहोस्। त्यस्तै ओइलाउने तथा जरा कुहिने रोगको समस्या देखिएमा सोही विषादीको घोलले जरा र वरिपरिको माटो भिजे गरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- रहर बालीमा कोसामा लाग्ने गवारो (Pod borer) को प्रकोप धेरै छ भने यसको व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर, वा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर, वा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि साँझको समयमा छर्कनुहोस्।
- सिफारिस गरिएका उखुका उन्नत जातको २-३ वटा आँखला भएको १५००-२००० वटा सेट प्रति कठ्ठाको दरले लगाउनुहोस्। उखु लगाउन जग्गा तयारीको बेला ३३३ के.जी कम्पोष्ट; ३.७ के.जी. युरिया; ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्यूरट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- उखुको सेटलाई उपचार गर्न क्लोरपाईरीफस २०% ई.सी., २.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा ढुवाउने साथै उक्त सेटलाई २ ग्राम कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन वा डेरोसल) प्रति लिटर पानीको घोल बनाई उक्त घोलमा रोप्न तयार पारेको सेटलाई १५ मिनेट सम्म ढुवाएर रोप्नुहोस्।
- उखुबाली काटेपछि पात तथा डाँठहरू एकै ठाउँमा आगो नलगाई छापो (Mulching) को रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। पछि बीउ रोप्ने बेलामा पात तथा डाँठहरू सहित खनजोत गर्नुहोस् जसले गर्दा विभिन्न थरिका मित्रजीव कीराहरूलाई संरक्षण गर्न सहयोग पुग्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि: १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

फलफूल बालीहरु

- मध्यपहाडमा वसन्त ऋतुको आगमनसँगै तापक्रमको वृद्धि हुने हुँदा विभिन्न लेकाली फलफूल बालीहरुमा पलाउने नयाँ पालुवाहरुमा लाही कीरा, सुलसुले, कत्ले कीरा जस्ता चुसाहा कीराहरुको प्रकोप बढ्ने भएकोले यिनिहरुको प्रकोप कम गर्न सर्वो तेल वा एट्सो खनिज तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।
- सुख्खा मौसम भएकोले यसै हिउँदमा रोपिएका लेकाली फलफूलका विरुवाहरुमा चिस्यानको अवस्था हेरि आवश्यकता अनुसार सिँचाई गर्नुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरुले विलियम हाइब्रिड, झापाली मालभोग, हरिछाल, रोबष्टा आदि केराका उन्नत जातहरु रोपन शुरु गर्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट विरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ विरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाने क्रम भएकोले केरामा गवारो तथा घुन कीराले नोक्सानी गर्न सक्छ, यसको प्रकोप कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस ४% जी.आर., ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको घुन (Rhizome Weevil) को व्यवस्थापनको लागि कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरि ट्रयाप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- उत्पादकत्व बढाउन तथा रोग कीराको प्रकोप कम गर्न फलफूल बगैँचामा खनजोत गरि अनुसूची-२, ३ र ४ मा दिए बमोजिम मलखाद प्रयोग गरि सिँचाई गर्नुहोस्।
- यो समयमा फूल फुल्ने फलफूलहरु- आँप, लिची, कागती बालीहरुमा मौरी तथा अन्य कीराहरुले गुणस्तरीय फल उत्पादनको लागि पराग सेचन गर्ने भएकोले यिनीहरुको भ्रमणलाई प्रोत्साहन गर्न विषादी नछर्कनुहोस्। विषादीको प्रयोग गर्नेपने भएमा स्थानीय प्राविधिकको सल्लाह अनुसार गर्नुहोस्।
- आँपको बगैँचामा मधुवा कीरा (Mango hopper) लाग्ने समय भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यो कीराको अत्याधिक प्रकोप देखिएमा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल.; १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख छर्नुहोस्।
- आँपको कोयामा लाग्ने घुनको प्रकोप हुने बगैँचाहरुमा एसीफेट ७५% एस.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर बोटको हाँगाहरु र हाँगाको कापमा १५ दिनको फरकमा ३ पटक (फूल फुल्नु पहिला, फुल झरी सके पछि र फल केराउ/लप्सी दाना जत्रो भएको अवस्थामा) बेलुकीपख छर्नुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाँदा सुन्तलाजात फलफूलको डाँठमा प्वाल पार्ने गवारो, पात खन्ने कीरा, कत्ले कीरा र पुतलीको लार्भा (lemon butterfly) को प्रकोप बढ्न सक्ने भएकोले बगैँचा निरीक्षण गरी नियन्त्रणका उपाय अपनाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि : १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

चित्र: सुन्तलाजात फलफूलको कत्ले कीरा

चित्र: सुन्तलाजात फलफूलको पुतली (Lemon butterfly)

चित्र: सुन्तलाको पात खन्ने कीरा

- फलफूल (मेवा, आँप, आदि) बालीमा लाग्ने मिलीवग: बोटमा मिलीवगको प्रकोप हुने समय भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यसको समस्या समाधानको लागि बगैँचाको सरसफाईमा ध्यान दिनुको साथै सर्वो तेल १०-१५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्। बोटको मुल काण्डको १ फीट माथि चारैतिर लेसिलो पट्टि (रेजिन वा ग्रीजमा अडीर (कास्टर) को तेल मिसाएर) लगाएमा वा ४०० गेजको २५ से.मी. चौडा बाक्लो सेतो प्लाष्टिक बोटको फेदमा बाँधनाले कीराहरू उक्लेर जान सक्दैनन्। धूलो विषादी मालाथियन २० ग्राम प्रति बोट वरिपरि माटोमा मिसाउनाले बच्चा (nymph) मर्दछन्। फल/काण्ड/पातमा देखिएका मिलीवग व्यवस्थापन गर्न कार्बाराइल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।
- लिचीको सुलसुले: लिची बगैँचामा सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- पात खन्ने (Leaf Miner) कीरा: सुन्तला जातको फलफूल बालीहरूमा पात खन्ने (Leaf Miner) कीराको नोक्सानी कम गर्न ४ भाग पानीमा गाईको गहुँत वा निमको पातको झोल १ भाग मिसाई ५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्। साथै व्यवसायिक खेती गर्ने कृषकहरूले रोगर ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- उच्चपहाड (जुम्ला जस्ता ठाउँ) मा आलुका सिफारिस जातहरू- खुमल उपहार, खुमल उज्वल, जनकदेव, डेजिरे, कुफ्रि ज्योति आदि लगाउनुहोस्। बीउ आलुको साइजका दाना (२५ देखि ५० ग्राम) रोप्नुहोस्।
- राम्ररी टुसाइसकेका, हरिया मोटा र छोटो टुसा भएका बीउ आलु रोप्दा उत्पादन राम्रो हुन्छ।
- सकेसम्म बीउ आलुलाई नकाटी रोप्नुहोस्। ठूला दानालाई काट्नै परे कम्तिमा २ आँखा भएका स्वस्थ दाना मात्र काटेर रोप्नुहोस्।
- पर्याप्त चिस्थान नभएका जग्गामा आलु रोप्दा खर, पराल, छवाली या अन्य कुनै छापो राख्दा चिस्थान कायम राखी उत्पादन लिन सकिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि: १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

- उच्च पहाडको तल्लो भेग र मध्यपहाडमा माघ महिनामा लगाइएको आलुलाई गोडमेल, उकेरा र सिँचाइ गरि ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपट्रेस गर्नुहोस्। साथै लाही कीरा र डडुवा रोगको अवलोकन गर्दै प्रकोप देखिन थालेपछि व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघमा रोपेको बीउ आलुलाई रगिग (बेजातका, भाइरस लागेका बोट उखेलेर नष्ट गर्ने) गर्नुहोस्।
- तराइमा आलु भण्डारणका उचित विधि: बोक्रा बाक्लो, राम्रोसँग ओभाएको, चोट नलागेको, नकुहिएको र रोग नलागेको आलुमात्र बीउको लागि छनौट गर्नहोस्। आलु खन्दा सानो (२० ग्रामभन्दा कम), बीउ साइजको (२०-५० ग्राम) र ठूलो (५० ग्राम भन्दा माथि) मा वर्गीकरण गर्नुहोस्। यी मध्ये बीउ साइजको आलु मात्र आगामी सिजनको लागि बीउको रूपमा कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्। कोल्डस्टोरमा बीउ राख जुटको पातलो बोरा प्रयोग गर्नुहोस्।
- आगामी हप्ता पश्चिमी र मध्य भेगमा साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदली हुने र पश्चिम, मध्य र पूर्वी पहाडी भेगका केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षाको सम्भावना भएकोले तरकारीका नर्सरी ब्याडमा छापो राखि छाानाको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियाँ आदि तरकारीहरूका बीउ बिजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- तरकारी बालीहरूमा बेर्ना सारिसकेपछि फेद काट्ने कीरा र जरा कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी., १ एम.एल. प्रति लिटर र कार्बेन्डाजिम (बेभिस्टिन) ५०% डब्लु.पी., १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली बिरुवाको फेदमा जरा भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- विभिन्न तरकारी बालीहरूमा लाग्ने सेतो झिँगाको व्यवस्थापन गर्न जैविक विषादी- भर्तिसिलियम लेकानी, २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि., (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बेलुकीपख स्प्रे गर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीलाई फल कुहाउने औँसाबाट जोगाउनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रयाप प्रती हेक्टर ८ वटाको दरले राख्नुहोस्। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल फेर्नुहोस्। मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडी देखी १५-१५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराका लार्भाहरू जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। कीराले विहान र बेलुका नोक्सानी पुर्याउने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- काउली समूहको तरकारी बालीमा बन्दाको पुतलीले पातको तल्लो भागमा पहेलो रंगको फुल समुहमा पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लार्भाहरूले एकै स्थानमा रहेर नोक्सानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लार्भाहरूलाई जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढी भएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान) वा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी साँझपख छर्नुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको काउली, बन्दा समुहका बालीहरूमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

- प्याजको थ्रिप्सले फूल र कलिला पातहरू चुसेर नोक्सानी पुर्याई बीउ उत्पादनमा नकारात्मक असर पार्दछ। यसको व्यवस्थापनको लागि बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत (१ भाग गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर बनाईएको झोल) वा कुनै निम्न जन्य बिषादी (३-४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा) थ्रिप्स लागेको भागमा पात भिज्नेगरि छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा डाइमेटोथेट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख पात भिज्नेगरि छर्कनुहोस्।
- प्याजमा प्याजी डडुवा (Purple blotch complex) रोग देखिएमा साफ (Carbendazim + Mancozeb) वा फार्मथोर (Chlorothalonil) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- ❖ गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिंगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिंगाको नियन्त्रण गर्नुहोस्। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।

अन्य

- तापक्रमको वृद्धि संगै सामान्य भण्डार कोठामा भण्डारण गरिएका विभिन्न फलफूल तथा तरकारीबाट जलवाष्प (Moisture) उडेर जाने क्रम न्यूनीकरण गर्नको लागि भण्डार कोठा वरिपरि पानी छर्कनुहोस् साथै झ्याल, भेन्टिलेशन र ढोकामा भिजेको जुटको बोरा राखि आवश्यक ओसको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मौरीको सुलसुले: बसन्त ऋतुमा एपीस सेरेना (रैथाने मौरी) जातको मौरीमा स-साना सेतो वा खैरो रंगको सुलसुलेहरू शरीर भरि देखिन्छ। यी सुलसुलेहरूले फुलको पराग खान्छन् र मौरीहरूलाई बाहकको रूपमा एक फूल बाट अर्को फूलमा जानको लागि प्रयोग गर्छन्। यस्तो सुलसुलेहरूले मौरीलाई खासै नराम्रो असर पार्दैन तर यिनीहरूको संख्या ज्यादा नै भएमा मौरीको उडानमा असर पर्नसक्छ। यी सुलसुलेहरूको संख्या ज्यादा नै भएमा, मौरी घरमा कपुरको प्रयोग गरि समस्या समाधान गर्न सकिन्छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि: १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

- मौरीघारमा नियमित निरीक्षण गरि आधार चाकाहरू साथै सुपर (तल्ला) थप्ने उपयुक्त समय हो। घरको संख्या बढाउँदा रानुको उपयुक्त व्यवस्था गरि मौरी गोला विभाजन गर्नुहोस्।
- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- पाकेको मलमा गोब्रे च्याउको बीउ राख्न ६-८ इन्च गहिराईको ब्याड बनाउनुहोस् र २-३ इन्च गहिराईमा बीउ राखेर छोप्नुहोस्। त्यसपछि मललाई कागजले छोपि फर्मालिनको झोलले कागजलाई भिजाउनुहोस्।
- शिताके (मृगे) च्याउ खेतीको लागि ८-१० वर्ष उमेरको उत्तिस, कटुस, सौर वा बाजको १२-२६ इन्च गोलाई र ३ फीट लम्बाई भएको मुढालाई छहारीमा राखि चिस्यानको मात्रा ४०-४५ प्रतिशत कायम राख्नुहोस्। यस मुढामा ६-८ अंगुलको फरकमा एक अंगुल जति गोलाई र गहिराई हुने गरि ५०-६० वटा प्वाल पार्नुहोस्। १ के.जी. बीउको लागि करिब १५-१८ वटा मुढाको आवश्यक पर्दछ।
- मुढामा बीउ रोपिसकेपछि उक्त प्वालहरूमा राम्रोसँग (नब्बे प्रतिशत मैना र दश प्रतिशत सल्लाको खोटो) पकाई तात्तातै सिल गर्नुहोस्। बीउ रोपिसकेपछि मुढामा च्याउको दुसी फैलाउन निश्चित तापक्रम (करिब २०-२५° सेल्सियस) भएको ठाँउमा चित्रमा देखाएजस्तै गरि चाङ लगाउनुहोस्। सुख्खा भएमा दिनको १-२ पटक सम्म पानी छर्कनुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ङ मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- हरियो घाँसको अभाव हुने समय भएकोले पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने हुदाँ मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्। वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्। उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाखाहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहाराको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- फाल्गुण महिनामा अधिकांश बाखा ब्याउने भएकोले पाठा-पाठी अडिकने समस्या भएमा यथाशिघ्र स्थानीय प्राविधिकको सहयोग लिनुहोस्। भर्खर ब्याएका तथा १ महिना सम्मका पाठा-पाठी भएका माउहरूलाई सन्तुलित दाना तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।
- कोरेली बाच्छीहरूको बाली लाग्ने दरमा वृद्धि गर्न दैनिक २०- २५ ग्राम मिनरल मिक्स्चर खुवाउनुहोस्।
- पशुहरूलाई किर्नाबाट बचाउन बटक्स औषधि २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई किर्ना भएको ठाँउमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे रोगको संझा लागेमा नजिकैको पशु प्राविधिकलाई सम्पर्क गर्नुहोस्।
- प्रजननका लागि उपयुक्त पाठी तथा माउ बाखाहरूलाई खोरको छुट्टै कोठामा राख्ने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- अनियन्त्रित प्रजननबाट बचाउनका लागि ३ महिना उमेर पुगेका पाठा र पाठीलाई संगै मिसिन दिनुहुँदैन।
- बाखा ब्याएको ४५- ९० दिनभित्र बोका लगाउनुहोस् साथै बाखाले बोका खोजेको १२ देखि ३७ घण्टा भित्र बोका लगाउनुहोस्।
- जन्मेदेखि ४ महिनासम्म पाठापाठी लाई दिनमा कम्तिमा ३ पटक माउको दुध खान दिनुहोस् र त्यसपछि छुटाउनु होस्। दुध छुटाई सकेपछि पाठापाठी लाई जुकाको औषधि खान दिनुहोस्।
- माउ बाखा मरेमा वा दुध कम आएमा गाईभैंसीको दुध अथवा निम्न अनुसारको झोल बनाई पिलाउनुहोस्।

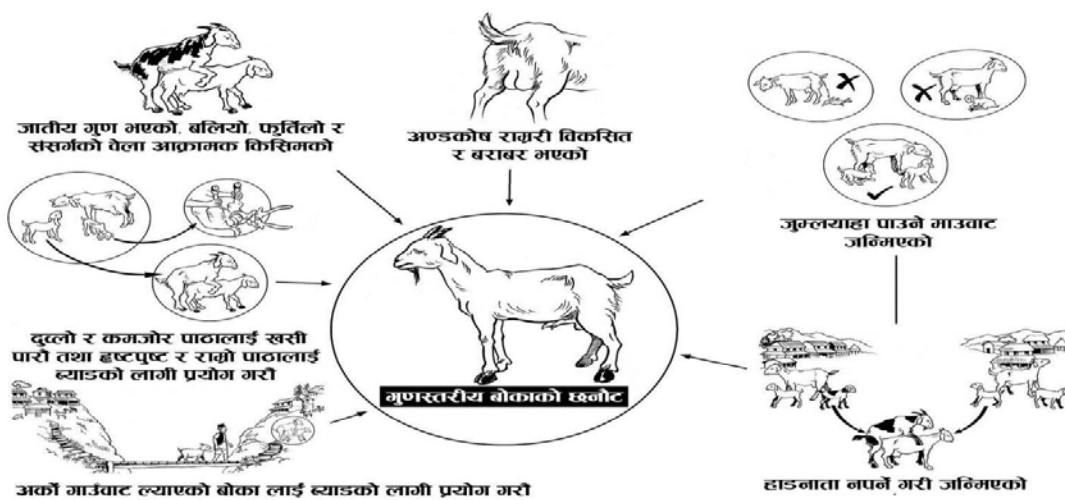
सामग्री	मात्रा
कुखुराको अन्डा	१ ओटा
मनतातो पानी	२०० एम.एल.
दुध	३०० एम.एल.
लिक्विड प्याराफिन	१० एम.एल.

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि : १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

- व्याएका बाख्राहरूलाई सन्तुलित दानाको समयमा विशेष व्यवस्था गर्नुहोस्। घरमा नै सन्तुलित दाना बनाउन निम्न अनुसार मिश्रणको नाप अनुसारको प्रयोग गर्नुहोस्।

कच्चा पदार्थ	भाग
मकै/धान/कोदो/गहुँ	७२
पिना/दाल/गेडागुडी	२५
नून	१
खनिज मिश्रण	२
जम्मा	१००

- पाठापाठी जन्मन आधा घण्टा भन्दा बढी समय लगाएमा र व्याएको १२ घण्टासम्म पनि साल नझारेमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्। बाख्राले साल खाएमा पाचनप्रणालीमा समस्या आउनुका साथै दुध उत्पादन घट्ने हुँदा खान नदिनुहोस्।
- पाठापाठी लाई दुध चुसाउनु भन्दा अगाडी मनतातो पानीले कल्चौडा, थुनहरू सफा गरि सुक्खा राख्नुहोस्। यसले बाख्रालाई थुनेलो रोगबाट बचाउँछ।
- प्रजनन सुधारको लागि चित्रमा देखाईएका विधिहरू राम्रोसँग प्रयोग गर्नुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- यो समयमा पन्छीहरूमा वर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्। फार्ममा एकै पटक धेरै कुखुरामा श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोगको लक्षण देखा परेमा, मृत्युदर बढी भएमा वा वर्डफ्लू रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा सम्पर्क राख्नुहोस् वा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकलाई जानकारी गराउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा १५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- कुखुरालाई कक्सिडियोसिस रोगबाट बचाउन उमेर अनुसार एमप्रोलियम २५ देखि ६५ एम.जी. प्रति के.जी. दानामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। साथै प्रशस्त मात्रामा सफा ताजा पानी दिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि : १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

मत्स्यपालन

- रेन्बो ट्राउट माछापालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माउ छानी पोखरीमा करिब १-१.५ मिटर गहिराई सम्म पानी भरेर भाले र पोथी २:१ को अनुपातमा माछाको सेट राखि पोखरीको चारैतिर काकावन राख्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाको अण्डाबाट निस्केको ह्याचलिडलाई अनुसूची-५ मा दिईए अनुसार दानाको प्रयोग गर्नुहोस्।
- प्रजनन गराइएका माउमाछाहरूलाई सफा र ताजा पानी राखि ह्याचरि वा माउ माछा राख्ने ट्याङ्कीमा पानीको हल्का फोहोरा दिएर २-३ दिनसम्म राखि तत्पश्चात माउ हुर्काउनको लागि तयार गरिएको पोखरीमा राखेर सन्तुलित दाना दिनुहोस्।
- पोखरीमा भुरा राख्नुभन्दा पहिले पोखरी सुकाई, चुना राखिसकेपछि पाकेको गोबर मल २-३ टन र यसको अतिरिक्त १२० के.जी. युरिया र ९० के.जी. डी.ए.पि. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीमा प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उक्त मललाई २ भाग गरि १५-१५ दिनको अन्तरालमा पोखरीमा हाल्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस् साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले कम्तिमा पानीको गहिराई १ मिटर कायम राखी हप्साको एक पटक करिब २-३ पटक पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
नोट:- उपचार अघि संक्रमित माछा भएको पोखरीको पानीको गुणस्तर विग्रने हुँदा ४०-५०% पानी निकासि गरी ताजा र सफा पानी लगाउनुहोस्।

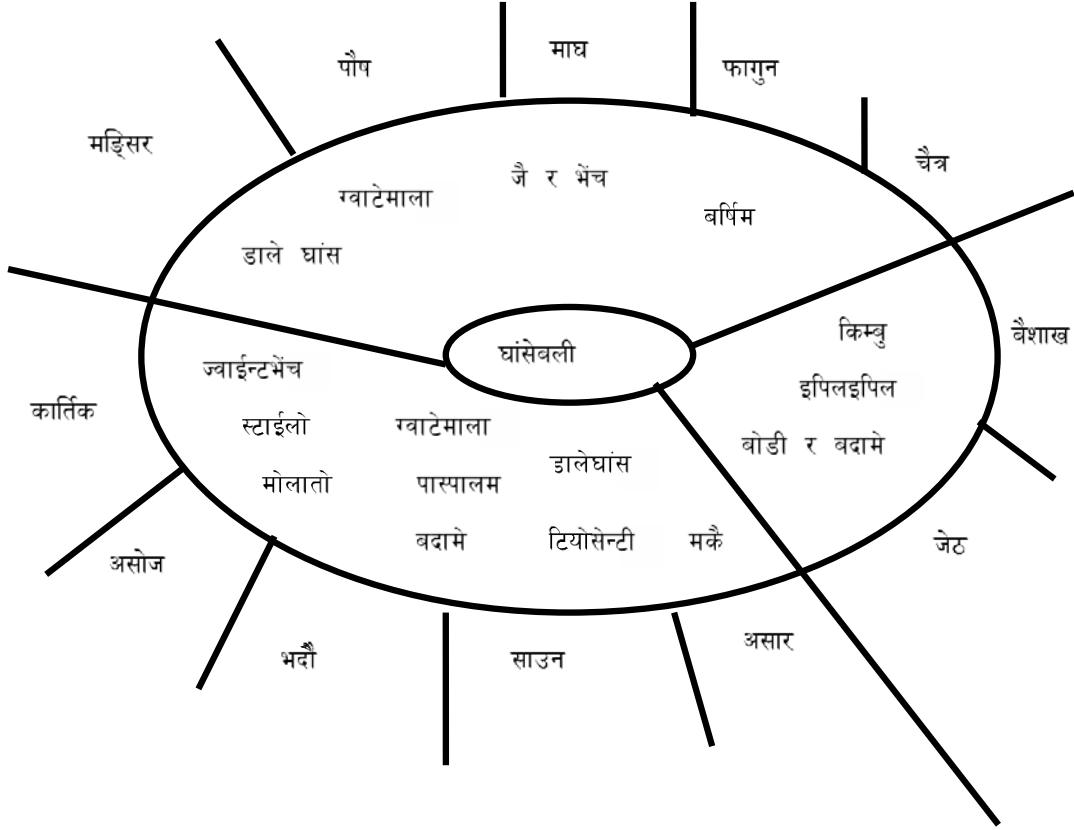
घाँसेबाली

- बर्शिम, जै लगायतको घाँसको तेश्रो कटिंग लिनुहोस् तर बिउ उत्पादनको लागि राखिएको जै घाँसमा सिंचाई गरि युरिया र डि. ए. पी. (करिब १.३ र २.२ के. जी. प्रति कठ्ठा वा २ र ३.३ के. जी. प्रति रोपनी) राख्नुहोस्। पुर्वको जिल्लाहरूमा बर्षामा आधारित जै घाँस लगाएको ठाउँमा साताको अन्त्यतिर पानी पर्ने सम्भावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरि घाँस कटान गरि मलखाद राख्नुहोस्।
- वर्षे घाँस लगाउने समय भएकोले तालिकामा उल्लेख गरे बमोजिम घाँसेबालीहरू लगाउनुहोस्।

घाँसका नामहरू	सिफारिस क्षेत्र	घाँसको जातहरू	बीजको मात्रा (के.जी. प्रति हेक्टर)	मलको मात्रा (नाइट्रोजन: फस्फोरस: पोटास) प्रति हेक्टर	छर्ने तरिका
मकै	तराई तथा मध्य पहाड	मनकामना, देउती, अरुण	३०-३५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
जुनेलो	तराई तथा मध्य पहाड	एम पि चरी, स्थानीय, स्विस् सरगम	२५-३०	८०:६०:४०	मकै छरेजस्तै गरि छर्ने
टियोसेन्टी	तराई तथा मध्य पहाड	सिसा	३५-४०	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
सुडान	तराई तथा मध्य पहाड	पिपर स्वीट सुडान	१०-१५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
बाजरा	तराई तथा मध्य पहाड	जोइन्ट बाजरा	१०-१२	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि: १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

- बाँदरको बढी समस्या हुने ठाउँमा मोलासेस घाँस खेतबारीको चारैतिर लगाउनुहोस्।
- सिंचाई सुविधा भएका ठाउँहरूमा बहुवर्षे घाँस लगाउन खनजोत गरि जग्गा तयारी गर्नुहोस्। बीउ छरेपछि माटोले नपुर्नुहोस्।
- वर्षभरि घाँस उत्पादनको लागि निम्न अनुसारको तालिकाको प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि: १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

अनुसूची १: माटोको सौर्य उपचार विधि

चैत्र देखि जेठ महिनामा नर्सरी राख्ने ठाउँमा माटोमुनि बसेर बाली बिरुवालाई नोक्सानी गर्ने झारपात, जीवाणु, किटाणुहरूको व्यवस्थापन गर्न पारदर्शी प्लाष्टिकले माटोलाई छोपी सूर्यको प्रकाशको मद्दतले माटोको उपचार गर्न यो विधि उपयुक्त मानिन्छ। यसका लागि ब्याड बनाउने ठाउँमा राम्रोसँग खनजोत गरी माटोको डल्ला फुटाई मसिनो पार्ने, झारपात तथा ढुंगालाई हटाउने, आवश्यक पर्ने गोठेमल माटोमा मिलाउने र पानीको निकासको लागि कुलेसो बनाउनुहोस्। जमिनको सतहबाट एक बित्ता उठाएर १ मिटर चौडाई र आवश्यकता अनुसार लम्बाई भएको, बिचको भाग केही उठेको र दायाँ बायाँ केही भिरालो भएको ब्याड राख्नुहोस्। माटो सुख्खा छ भने ६ इन्च गहिरो भिजे गरी सिचाई गर्नुहोस्। यसरी तयार भएको ब्याडलाई २५०-३०० गेजको प्लाष्टिकले करिब २५ से.मी. प्लाष्टिक ब्याड भन्दा बाहिर हुनेगरी माटो कालो नुहुन्जेल (करिब ३ हप्ता) छोप्नुहोस्। ब्याड राख्नुभन्दा अगाडी माटोलाई कुटोको सहायताले हल्का चलाउने र करिब ४-५ दिनसम्म चिसो हुन दिई बीउलाई पुरै ब्याडमा एकै दिन छर्नुहोस्। बीउ छरिसकेपछि नउम्रेसम्म छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्। यसरी उपचार गरेको माटो करिब ६ महिना सम्म ब्याडको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ।

अनुसूची-२: उष्ण प्रदेशीय फलफूलहरूमा मलखादको प्रयोग

बोटको उमेर (वर्ष)	मलखादको मात्रा (प्रति बोट प्रति वर्ष)						
	कम्पोष्ट (के.जी.)	पिना (के.जी.)	नाइट्रोजन (ग्राम)	फस्फोरस (ग्राम)	पोटास (ग्राम)	जिंक (ग्राम)	बोरन (ग्राम)
१	१०	१.०	५०	२५	२५	२५	
२	१५	१.५	१००	५०	५०	५०	
३	२०	२.०	१५०	१००	७५	७५	
४	२५	२.५	२००	१५०	१००	१००	
५	३०	३.०	२५०	२००	१२५	१२५	१२५
६	३५	३.५	३००	२५०	१५०	१५०	१५०
७	४०	४.०	३५०	३००	१७५	१७५	१७५
८	४५	४.५	४००	३५०	२००	२००	२००
९	५०	५.०	५००	४००	२५०	२५०	२२५
१० वर्ष पछि	६०	५.०	६००	६००	२५०	२५०	२५०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि : १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

अनुसूची ३: सुन्तलाजात फलफूलहरुमा मलखाद प्रयोग

बोटको उमेर (वर्ष)	मलखादको मात्रा (प्रति बोट प्रति वर्ष)			
	कम्पोष्ट (के.जी.)	नाइट्रोजन (ग्राम)	फस्फोरस (ग्राम)	पोटास (ग्राम)
१	१०	५०	२५	५०
२	२०	१००	५०	१००
३	३०	१५०	७५	१५०
४	४०	२००	१००	२००
५	५०	२५०	१२५	२५०
६	६०	३००	१५०	३००
७	७०	३५०	१७५	३५०
८	८०	४००	२००	४००
९	९०	४५०	२२५	४५०
१० वर्ष पछि	१००	५००	२५०	५००

अनुसूची ४: लेकाली फलफूलहरुमा मलखाद प्रयोग

मलखादको मात्रा (प्रति बोट प्रति वर्ष)				
बोटको उमेर (वर्ष)	कम्पोष्ट (के.जी.)	युरिया (ग्राम)	डी.ए.पी. (ग्राम)	म्युरेट अफ पोटास (ग्राम)
१	१०	१२३	७६	११७
२	२०	२४६	१५२	२३४
३	३०	३६९	२२८	३५१
४	४०	४९२	३०४	४६८
५	५०	६१५	३८०	५८५
६	६०	७३८	४५६	७०२
७	७०	८६१	५३२	८१९
८	८०	९८४	६०८	९३६
९	९०	११०७	६८४	१०५३
१० वर्ष पछि	१००	१२३०	७६१	११७०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि: १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

अनुसूची - ५: कमन कार्प माछाको ह्याचलिंगलाई दैनिक दाना/आहारा दिने तालिका

समय अवधि	दानाको प्रकार	दाना दिने दर	प्रति दिन
पहिलो हप्ता	सानो जु-प्लाङ्कटन, अन्डाको झोल, ३०-३५ % प्रोटीन युक्त पाउडर दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १५-२०% (प्रति एक लाख) हाचलिंगलाई प्रति दिन ४ वटा अन्डाको झोल, १०-१५ ग्राम तयारी दाना	३-४ पटक
दोश्रो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन, ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं.१ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १०-१५% (प्रति एक लाख) हाचलिंगलाई प्रति दिन २५०-२७५ ग्राम तयारी दाना	३ पटक
तेश्रो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं.२ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ८-१०% (प्रति एक लाख) हाचलिंगलाई प्रति दिन ४५०-५०० ग्राम तयारी दाना	३ पटक
चौथो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं.३ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ५-१०% (प्रति एक लाख) हाचलिंगलाई प्रति दिन ७००-७५० ग्राम तयारी दाना	२-३ पटक

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४६, १ चैत २०७५, अवधि: १ चैत २०७५ — ७ चैत २०७५

वर्ष ४ अंक ४७

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: ८ चैत २०७५

अवधि: ८ चैत २०७५— १४ चैत २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताभरि नै तापक्रम सामान्यतया हल्का बढ्ने देखिन्छ। पश्चिमी तथा स्थानीय वायुको प्रभावले गर्दा मध्य र पश्चिमी भू-भागमा साताको मध्य र अन्त्यतिर साथै पूर्वी भू-भागहरूमा साताको अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदली भई केहि स्थानहरूमा मेघ गर्जनका साथ हल्का वर्षाको सम्भावना रहेको छ।
- चैते धानको बेर्ना २१ दिन भईसकेको छ भने तयार पारिएको जग्गामा रोप्नुहोस्।
- मुंगको सिफारिस गरिएका उन्नत जातहरू १-१.५ के.जी. प्रति कट्टाका दरले छर्नुहोस्।
- उखुवालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि ट्राइकोग्रामा परजीवी कीरा प्रयोग गर्नुहोस्।
- हावाहुरी लाग्न सक्ने भएकोले यसबाट हुने क्षति नियन्त्रणका उपायहरू अपनाउनुहोस्।
- सुख्खा मौसम रहेकोले सबै किसिमका फलफूल बालीलाई फूल तथा फल झर्ने र पछि गएर फल फुट्ने समस्याबाट जोगाउन आवश्यकता अनुसार सुक्ष्म मलखाद र सिँचाई दिनुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराका लार्भाहरू जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्।
- यो समयमा पन्छीहरूमा वर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माछाको सेट प्रजनन पोखरीमा राख्नुहोस्।
- बाँदरको बढी समस्या हुने ठाउँमा मोलासेस घाँस खेतबारीको चारैतिर लगाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि: ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

१ चैत २०७५ देखि ७ चैत २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	०.०	३१.५-३४.०	१३.०-१७.०	५६-९९	७१-४२	-	-
मोरङ	७२	०.०	३१.५-३३.९	१२.५-१६.२	६२-७७	२८-५७	१.०-७.०	पश्चिम
धनकुटा	१६८०	१.०	२४.४-२७.०	९.३-१५.१	५२-६९	३१-५०	१.०-३.०	पश्चिम
संखुवासभा	११७०	०.०	३१.५-३३.५	१४.७-१८.०	७२-९५	३९-८४	-	-
सुनसरी	२००	०.०	३०.०-३१.०	१२.५-१६.५	६४-७६	३२-४९	-	-
सप्तरी	९१	०.०	३१.५-३३.४	१६.०-१९.४	६६-८८	३८-५९	-	-
सिराहा	१३८	०.०	३१.०-३३.०	१३.०-१६.०	५५-६५	४७-५७	-	-
दोलखा	१७५५	१०.८	२१.०-२७.५	७.०-११.०	७५-९०	३४-८५	-	-
महोत्तरी	१७२	०.०	३१.५-३३.५	१४.७-१८.०	७२-९५	३९-८४	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	२.०	२७.०-३०.५	७.५-१२.५	६५-९८	३२-६९	-	-
बारा	१३०	०.०	२९.५-३४.१	१०.५-१४.५	५७-६९	२०-३५	०.५-६.०	उत्तर
धादिङ	१०८५	४.२	२६.२-२९.५	११.५-१४.५	५३-८२	४६-७०	-	-
चितवन	२५६	०.०	३०.१-३३.४	१०.३-१३.२	९१-९७	८२-९०	-	-
कास्की	८२७	५.१	२६.२-२९.३	११.२-१४.३	७७-९४	३१-४५	१.५-६.०	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	४.१	१२.०-१६.५	(-१.०)-५.०	४८-८७	४६-७८	-	-
पाल्पा	१०६७	फाटफुट	२४.०-२६.५	१०.२-१२.३	७२-९३	५९-८५	-	-
रुपन्देही	१०९	०.५	२९.६-३१.५	१३.४-१६.७	६५-७८	२०-४०	१.०-६.०	पश्चिम
कपिलवस्तु	९४	फाटफुट	२८.९-३१.५	१२.२-१४.५	६१-९१	२९-३२	-	-
रुकुम	९१०	०.०	२७.०-३०.५	८.०-१५.०	७३-९३	४४-८०	-	-
दाङ	६३४	४.२	२७.६-३१.५	१२.०-१६.३	५१-८५	२४-३२	०.५-२.५	पश्चिम
बाँके	१६५	०.८	२९.०-३५.०	१२.४-१४.५	६५-९८	३०-३५	१.५-३.०	पश्चिम
सुर्खेत	७२०	फाटफुट	२७.६-३०.३	१०.०-१३.६	५५-८१	२९-४४	१.५-१.०	दक्षिण
जुम्ला	२३००	४.६	१४.४-१९.२	१.४-३.५	५५-७१	१९-३८	०.५-२.५	उत्तर
कैलाली	१८७	१.६	३०.६-३३.४	११.२-१६.०	७५-८३	२१-३४	०.०-१.०	उत्तर
डोटी	६५२	३.०	२८.६-३०.५	९.०-१३.५	७१-८८	२४-४६	०.५-१.५	दक्षिण
दार्चुला	१०९७	२१.७	२३.६-२८.०	१.०-१२.०	५९-९६	३७-७८	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ - १४ चैत २०७५

आगामी साता (८ चैत देखि १४ चैत २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृष्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अबस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरा)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ्ग, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
बाँके, कैलाली	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
धनकुटा	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
संखुवासभा	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
मुस्ताङ	हल्का वर्षा/हिमपात	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
जुम्ला, दार्चुला	हल्का वर्षा/हिमपात	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- उच्च पहाडी क्षेत्र (जुम्ला) मा वर्षे धानको ब्याड राख्ने समय आउन लागेकोले सिफारिस गरिएका उन्नत जातहरू: लेकाली धान-१, लेकाली धान-३, चन्दननाथ-१ र चन्दननाथ-३ मध्ये उपलब्ध जातको बीउ २.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गर्नुहोस्।
- चैते धान रोप्ने जग्गामा ५०० के.जी कम्पोष्ट; २.७ के.जी. युरिया; ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति रोपनीका दरले अथवा ३३५ के.जी कम्पोष्ट; १.८ के.जी. युरिया; २.९ के.जी. डि.ए.पी.; १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र ०.८ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- चैते धानको बेर्ना २१ दिन भईसकेको छ भने तयार पारिएको जग्गामा रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकैका लागि उपयुक्त जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाईब्रिड-८ र रामपुर हाईब्रिड-१० मध्ये भरपर्दो श्रोतबाट उपलब्ध जातहरू रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकै लगाउन जग्गा तयारीको बेला ७५० के.जी कम्पोष्ट; ६.५ के.जी. युरिया; ५.६ के.जी. डि.ए.पी.; ३.३ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति रोपनीका दरले अथवा ५०० के.जी कम्पोष्ट; ४.३ के.जी. युरिया; ३.७ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र ०.८ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- मुसुरो बालीमा डढुवा रोग (Stemphylium Blight) को प्रकोप देखिन सक्ने हुँदा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। प्रकोप बढि देखिएमा रोकथामको लागि २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस्। त्यस्तै ओइलाउने तथा जरा कुहिने रोगको समस्या देखिएमा सोही विषादीको घोलले जरा र बरिपरिको माटो भिज्ने गरि प्रयोग गर्नुहोस्।
- मुंग लगाउनु हुने कृषकहरूले सिफारिस गरिएका उन्नत जातहरू- प्रतिज्ञा, हम-१६, कल्याण र प्रतिक्षा मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १-१.५ के.जी. प्रति कट्टाका दरले छर्नुहोस्।
- उखु बालीको नयाँ गुबोमा एक भन्दा बढी स-साना प्वालहरू देखिएमा टुसा पसाउने गवारो (Early shoot borer) को प्रकोप हुने सम्भावना हुन्छ। यसको प्रकोप कम गर्न उखु रोपेको ४५ र ६० दिनमा ३ ईन्च जति माटो चढाएर हल्का सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस्। उखुको जात अनुसार ढिलो पाक्ने जातमा मृत गुबो १५ देखि २३% र छिटो पाक्ने जातमा मृत गुबो १७% भन्दा बढी देखिएमा आर्थिक क्षती हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा थायोडीकार्प (Thiodicarp 75% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी एक हेक्टर बालीमा साँझपख छर्नुहोस्।
- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको १ महिना पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma) परजीवी कीरा १,००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँचवटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ४-५ पटक छोड्नुहोस् (ट्राइको कार्डको लागि नजिकको चिनी मिल वा कृषि सम्बन्धि कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोस्)।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

फलफूल बालीहरु

- यो समयमा फूल फुल्ने फलफूलहरु जस्तै- कागती, लिची, स्याउ, नासपाती, आरु, आँप, आदि बालीहरुमा मौरी तथा अन्य कीराहरुले पराग सेचन प्रक्रिया गर्ने भएकोले गुणस्तरीय फल उत्पादनको लागि यिनीहरुको भ्रमण लाई प्रोत्साहन गर्न विषादी नछर्कनुहोस्। विषादीको प्रयोग गर्नेपने भएमा स्थानीय प्राविधिकको सल्लाह अनुसार गर्नुहोस्।
- सुख्खा मौसम रहेकोले सबै किसिमका फलफूल बालीलार्ई फूल तथा फल झर्ने र पछि गएर फल फुट्ने समस्याबाट जोगाउन आवश्यकता अनुसार सुक्ष्म मलखाद र सिँचाई दिनुहोस्।
- सुख्खा मौसमको (तापक्रम बढ्दै जाने तथा सापेक्षित आर्द्रता घट्दै जाने भएकोले) असरबाट जोगाउन यसै वर्ष सार्नु भएको केरा, कागती, आँप, लिची, स्याउ आदिमा ७-७ दिनको फरकमा र बढिसकेको लिची, आँप, कागतीमा १०-१० दिनको फरकमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- हावाहुरी लाग्न सक्ने भएकोले यसबाट हुने क्षति नियन्त्रण गर्न पसाएका केराको बोटहरुलाई टेको दिनुहोस्।
- रूख कटहरको फल कुहिने समस्या देखिएरहेमा तामा युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्। साथै फलको आकारको वृद्धि असमान देखिएमा सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त घोल जस्तै: मिराक्लोन वा मल्टिप्लेक्स पातमा छर्नुहोस्।
- कागती, आँप, लिची खेती गर्नु भएका कृषकले केराउगेडे फल भएपछि प्लान्टोप्लेक्स नामक हर्मोन सिफारीस मात्रामा छरेमा फल झर्ने समस्या कम हुन्छ।
- मध्यपहाडमा वसन्त ऋतुको आगमनसँगै तापक्रमको वृद्धि हुने हुँदा विभिन्न लेकाली फलफूल बालीहरुमा पलाउने नयाँ पालुवाहरुमा लाही कीरा, सुलसुले, कत्ले कीरा जस्ता चुसाहा कीराहरुको प्रकोप बढ्ने भएकोले यिनीहरुको प्रकोप कम गर्न सर्वो तेल वा एट्सो खनिज तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।
- सुख्खा मौसम भएकोले यसै हिउँदमा रोपिएका लेकाली फलफूलका विरुवाहरुमा चिस्यानको अवस्था हेरि आवश्यकता अनुसार सिँचाई गर्नुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरुले विलियम हाइब्रिड, झापाली मालभोग, हरिछाल, रोबष्टा आदि केराका उन्नत जातहरु रोप्न शुरु गर्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट विरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ विरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाने क्रम भएकोले केरामा गवारो तथा घुन कीराले नोक्सानी गर्न सक्छ, यसको प्रकोप कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस ४% जी.आर., ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।
- केराको घुन (Rhizome Weevil) को व्यवस्थापनको लागि कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट)

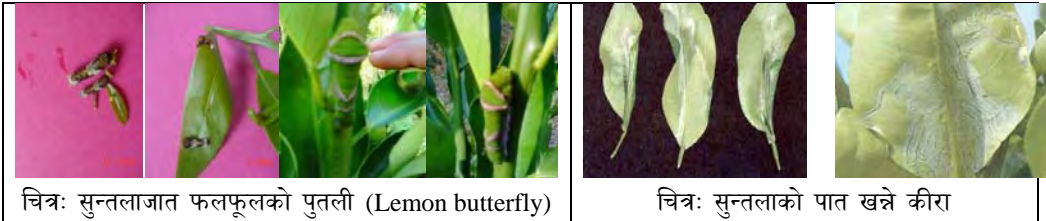
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरि ड्र्याप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।

- उत्पादकत्व बढाउन तथा रोग कीराको प्रकोप कम गर्न फलफूल बगैँचामा खनजोत गरि अनुसूची-२, ३ र ४ मा दिए बमोजिम मलखाद प्रयोग गरि सिँचाई गर्नुहोस्।
- आँपको बगैँचामा मधुवा कीरा (Mango hopper) लाग्ने समय भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यो कीराको अत्याधिक प्रकोप देखिएमा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल.; १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख छर्नुहोस्।
- आँपको कोयामा लाग्ने घुनको प्रकोप हुने बगैँचाहरुमा एसीफेट ७५% एस.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर बोटको हाँगाहरु र हाँगाको कापमा १५ दिनको फरकमा ३ पटक (फूल फुल्नु पहिला, फुल झरी सके पछि र फल केराउ/लप्सी दाना जत्रो भएको अवस्थामा) बेलुकीपख छर्नुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाँदा सुन्तलाजात फलफूलको डाँठमा प्वाल पार्ने गवारो, पात खन्ने कीरा, कत्ले कीरा र पुतलीको लार्भा (lemon butterfly) को प्रकोप बढ्न सक्ने भएकोले बगैँचा निरीक्षण गरी नियन्त्रणका उपाय अपनाउनुहोस्।

चित्र: सुन्तलाजात फलफूलको कत्ले कीरा

चित्र: सुन्तलाजात फलफूलको पुतली (Lemon butterfly)

चित्र: सुन्तलाको पात खन्ने कीरा

- **पात खन्ने (Leaf Miner) कीरा:** सुन्तला जातको फलफूल बालीहरुमा पात खन्ने (Leaf Miner) कीराको नोक्सानी कम गर्न ४ भाग पानीमा गाईको गहुँत वा निमको पातको झोल १ भाग मिसाई ५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्। साथै व्यवसायिक खेती गर्ने कृषकहरुले रोगर ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- **फलफूल (मेवा, आँप, आदि) बालीमा लाग्ने मिलीवग:** बोटमा मिलीवगको प्रकोप हुने समय भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यसको समस्या समाधानको लागि बगैँचाको सरसफाईमा ध्यान दिनुको साथै सर्वो तेल १०-१५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्। बोटको मुल काण्डको १ फीट माथि चारैतिर लेसिलो पट्टि (रेजिन वा ग्रीजमा अडीर (कास्टर) को तेल मिसाएर) लगाएमा वा ४०० गोजको २५ से.मी. चौडा बाक्लो सेतो प्लाष्टिक बोटको फेदमा बाँधनाले कीराहरु उक्लेर जान सक्दैनन्। धूलो विषादी मालाथियन २० ग्राम प्रति बोट वरिपरि माटोमा मिसाउनाले बच्चा (nymph) मर्दछन्। फल/काण्ड/पातमा देखिएका मिलीवग व्यवस्थापन गर्न कार्बाराइल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

- **लिचीको सुलसुले:** लिची बगैचामा सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुका साथै क्षतिग्रस्त हाँगा हटाएर जलाएर नष्ट गर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- **लिची रेड रष्टको व्यवस्थापन:** सुख्खा मौसममा लिची रष्टको प्रकोप हुने भएकोले १०-१५ दिनको फरकमा सिँचाइको व्यवस्था गर्नुहोस्। कपरअक्सिक्लोराइड ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पात भिज्नेगरि १५ दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- उच्चपहाड (जुम्ला जस्ता ठाउँ) मा आलुका सिफारिस जातहरू- खुमल उपहार, खुमल उज्वल, जनकदेव, डेजिरे, कुफ्रि ज्योति आदि लगाउनुहोस्। बीउ आलुको साइजका दाना (२५ देखि ५० ग्राम) रोप्नुहोस्।
- राम्ररी टुसाइसकेका, हरिया मोटा र छोटो टुसा भएका बीउ आलु रोप्दा उत्पादन राम्रो हुन्छ।
- सकेसम्म बीउ आलुलाई नकाटी रोप्नुहोस्। ठूला दानालाई काट्नै परे कस्तिमा २ आँखा भएका स्वस्थ दाना मात्र काटेर रोप्नुहोस्।
- पर्याप्त चिस्यान नभएका जग्गामा आलु रोप्दा खर, पराल, छवाली या अन्य कुनै छापो राख्दा चिस्यान कायम राखी उत्पादन लिन सकिन्छ।
- उच्च पहाडको तल्लो भेग र मध्यपहाडमा माघ महिनामा लगाइएको आलुलाई गोडमेल, उकेरा र सिँचाइ गरि ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै लाही कीरा र डडुवा रोगको अवलोकन गर्दै प्रकोप देखिन थालेपछि व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघमा रोपेको बीउ आलुलाई रगिंग (बेजातका, भाइरस लागेका बोट उखेलेर नष्ट गर्ने) गर्नुहोस्।
- तराइमा आलु भण्डारणका उचित विधि: बोक्रा बाक्लो, राम्रोसँग ओभाएको, चोट नलागेको, नकुहिएको र रोग नलागेको आलुमात्र बीउको लागि छनौट गर्नहोस्। आलु खन्दा सानो (२० ग्रामभन्दा कम), बीउ साइजको (२०-५० ग्राम) र ठूलो (५० ग्राम भन्दा माथि) मा वर्गीकरण गर्नुहोस्। यी मध्ये बीउ साइजको आलु मात्र आगामी सिजनको लागि बीउको रूपमा कोल्डस्टोरमा राख्नुहोस्। कोल्डस्टोरमा बीउ राख जुटको पातलो बोरा प्रयोग गर्नुहोस्।
- आगामी हप्ता आशिक बदली भइ केही स्थानहरूमा हल्का वर्षाको सम्भावना भएकोले तरकारीका नर्सरी ब्याडमा छापो राखि छानाको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा काउली, बन्दा, गोलभेंडा, खुर्सानी, प्याज, गाजर, धनियाँ आदि तरकारीहरूका बीउ बिजन नर्सरीमा रोप्नुहोस् र टनेल/गुमोज बनाउनुहोस्।
- तरकारी बालीहरूमा बेर्ना सारिसकेपछि फेद काट्ने कीरा र जरा कुहिने रोग लाग्न सक्ने भएकोले क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी., १ एम.एल. प्रति लिटर र कार्बेन्डाजिम (वेभिस्टिन) ५०% डब्लु.पी., १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली विरुवाको फेदमा जरा भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- विभिन्न तरकारी बालीहरूमा लाग्ने सेतो झिँगाको व्यवस्थापन गर्न जैविक विषादी- भर्तिसिलियम लेकानी, २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि., (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बेलुकीपख स्प्रे गर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीलाई फल कुहाउने औँसाबाट जोगाउनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रायाप प्रती हेक्टर ८ वटाको दरले राख्नुहोस्। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल फेर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडी देखी १५-१५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराका लार्वाहरू जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। कीराले विहान र बेलुका नोक्सानी पुर्याउने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- काउली समूहको तरकारी बालीमा बन्दाको पुतलीले पातको तल्लो भागमा पहेलो रंगको फुल समुहमा पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लार्वाहरूले एकै स्थानमा रहेर नोक्सानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लार्वाहरूलाई जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढी भएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान) वा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी साँझपख छर्नुहोस्।
- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको काउली, बन्दा समुहका बालीहरूमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- काउली-बन्दा समूहको तरकारी बालीमा इट्टा बुट्टे पुतलीको प्रकोप देखिएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान), २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा बोट भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस्। यसको प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्याजको थ्रिप्सले फूल र कलिला पातहरू चुसेर नोक्सानी पुर्याई बीउ उत्पादनमा नकारात्मक असर पार्दछ। यसको व्यवस्थापनको लागि बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत (१ भाग गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर बनाईएको झोल) वा कुनै निम जन्य विषादी (३-४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा) थ्रिप्स लागेको भागमा पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा डाइमथोपेट ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- प्याजमा प्याजी डडुवा (Purple blotch complex) रोग देखिएमा साफ (Carbendazim + Mancozeb) वा फार्मथोर (Chlorothalonil) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- ❖ गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुहोस्। यसको लागि एसिटाइमाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

- ❖ यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।

अन्य

- तापक्रमको वृद्धि संगै सामान्य भण्डार कोठामा भण्डारण गरिएका विभिन्न फलफूल तथा तरकारीबाट जलवाष्प (Moisture) उडेर जाने क्रम न्यूनीकरण गर्नको लागि भण्डार कोठा वरिपरि पानी छर्कनुहोस् साथै झ्याल, भेन्टिलेशन र ढोकामा भिजेको जुटको बोरा राखि आवश्यक ओसको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मौरीको सुलसुले: बसन्त ऋतुमा एपीस सेरेना (रैथाने मौरी) जातको मौरीमा स-साना सेतो वा खैरो रंगको सुलसुलेहरू शरीर भरि देखिन्छ। यी सुलसुलेहरूले फुलको पराग खान्छन् र मौरीहरूलाई बाहकको रूपमा एक फूल बाट अर्को फूलमा जानको लागि प्रयोग गर्छन्। यस्तो सुलसुलेहरूले मौरीलाई खासै नराम्रो असर पार्दैन तर यिनीहरूको संख्या ज्यादाै नै भएमा मौरीको उडानमा असर पर्नसक्छ। यी सुलसुलेहरूको संख्या ज्यादाै नै भएमा, मौरी घरमा कपुरको प्रयोग गरि समस्या समाधान गर्न सकिन्छ।
- मौरीघारमा नियमित निरीक्षण गरि आधार चाकाहरू साथै सुपर (तल्ला) थप्ने उपयुक्त समय हो। घरको संख्या बढाउँदा रानुको उपयुक्त व्यवस्था गरि मौरी गोला विभाजन गर्नुहोस्।
- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- शिताके (मृगे) च्याउ खेतीको लागि ८-१० वर्ष उमेरको उत्तिस, कटुस, सौर वा बाजको १२-२६ इञ्च गोलाई र ३ फीट लम्बाई भएको मुढालाई छहारीमा राखि चिस्यानको मात्रा ४०-४५ प्रतिशत कायम राख्नुहोस्। यस मुढामा ६-८ अंगुलको फरकमा एक अंगुल जति गोलाई र गहिराई हुने गरि ५०-६० वटा प्वाल पार्नुहोस्। १ के.जी. वीउको लागि करिब १५-१८ वटा मुढाको आवश्यक पर्दछ।
- मुढामा वीउ रोपिसकेपछि उक्त प्वालहरूमा राम्रोसँग (नब्बे प्रतिशत मैन र दश प्रतिशत सल्लाको खोटो) पकाई तात्तातै सिल गर्नुहोस्। वीउ रोपिसकेपछि मुढामा च्याउको दुसी फैलाउन निश्चित तापक्रम (करिब २०-२५° सेल्सियस) भएको ठाँउमा चित्रमा देखाएजस्तै गरि चाङ्ग लगाउनुहोस्। सुख्खा भएमा दिनको १-२ पटक सम्म पानी छर्कनुहोस्।

- खेतवारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- गोठमल वा कम्पोष्टमललाई खेतमा लगेपछि घाममा सुक्न दिने हो भने १२ घण्टा सुक्दा ६%, ३६ घण्टा सुक्दा २३% र ७ दिनसम्म सुक्दा ३६% नाइट्रोजन नोक्सान हुने भएकोले खेतवारीमा मल थुप्रो पारेर वा छिरलेर सुकाउनु हुँदैन त्यसकारण जमीन जोतेर माटोमा मिलाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैसी, भेडा, बाखा

- हरियो घाँसको अभाव हुने समय भएकोले पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने हुदाँ मिनरल मिक्सचर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्। वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्। उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैसी, भेडा बाखाहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।
- कोरेली बाच्छीहरूको बाली लाग्ने दरमा वृद्धि गर्न दैनिक २०- २५ ग्राम मिनरल मिक्सचर खुवाउनुहोस्।
- पशुहरूलाई किर्नाबाट बचाउन बटक्स औषधि २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई किर्ना भएको ठाँउमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे रोगको संझा लागेमा नजिकैको पशु प्राविधिकलाई सम्पर्क गर्नुहोस्।
- प्रजननका लागि उपयुक्त पाठी तथा माउ बाखाहरूलाई खोरको छुट्टै कोठामा राख्ने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- अनियन्त्रित प्रजननबाट बचाउनका लागि ३ महिना उमेर पुगेका पाठा र पाठीलाई संगै मिसिन दिनुहुँदैन।
- बाखा ब्याएको ४५- ९० दिनभित्र बोका लगाउनुहोस् साथै बाखाले बोका खोजेको १२ देखि ३७ घण्टा भित्र बोका लगाउनुहोस्।
- जन्मेदेखि ४ महिनासम्म पाठापाठी लाई दिनमा कम्तिमा ३ पटक माउको दुध खान दिनुहोस् र त्यसपछि छुटाउनु होस्। दुध छुटाई सकेपछि पाठापाठी लाई जुकाको औषधि खान दिनुहोस्।
- माउ बाखा मरेमा वा दुध कम आएमा गाईभैसीको दुध अथवा निम्न अनुसारको झोल बनाई पिलाउनुहोस्।

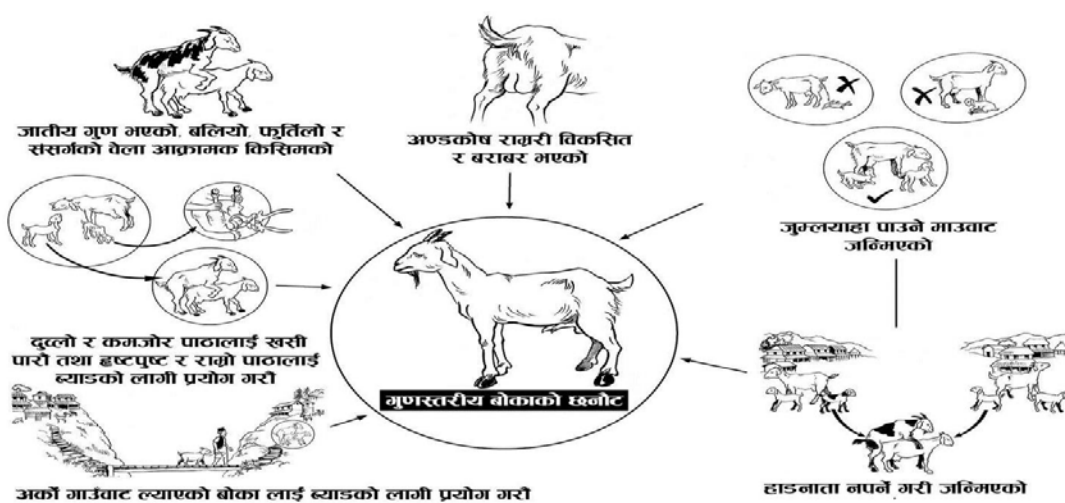
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

सामग्री	मात्रा
कुखुराको अन्डा	१ ओटा
मनतातो पानी	२०० एम.एल.
दुध	३०० एम.एल.
लिक्विड प्याराफिन	१० एम.एल.

- ब्याएका बाख्राहरुलाई सन्तुलित दानाको समयमा विशेष व्यवस्था गर्नुहोस्। घरमा नै सन्तुलित दाना बनाउन निम्न अनुसार मिश्रणको नाप अनुसारको प्रयोग गर्नुहोस्।

कच्चा पदार्थ	भाग
मकै/धान/कोदो/गहुँ	७२
पिना/दाल/गोडागुडी	२५
नून	१
खनिज मिश्रण	२
जम्मा	१००

- पाठापाठी जन्मन आधा घण्टा भन्दा बढी समय लगाएमा र ब्याएको १२ घण्टासम्म पनि साल नझारेमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्। बाख्राले साल खाएमा पाचनप्रणालीमा समस्या आउनुका साथै दुध उत्पादन घट्ने हुँदा खान नदिनुहोस्।
- पाठापाठी लाई दुध चुसाउनु भन्दा अगाडी मनतातो पानीले कल्चौडा , थुनहरु सफा गरि सुक्खा राख्नुहोस्। यसले बाख्रालाई थुनेलो रोगबाट बचाउँछ।
- प्रजनन् सुधारको लागि चित्रमा देखाईएका विधिहरू राम्रोसँग प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ – १४ चैत २०७५

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- यो समयमा पन्छीहरूमा वर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्। फार्ममा एकै पटक धेरै कुखुरामा श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोगको लक्षण देखा परेमा, मृत्युदर बढी भएमा वा वर्डफ्लू रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा सम्पर्क राख्नुहोस् वा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकलाई जानकारी गराउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- कुखुरालाई कक्सिडियोसिस रोगबाट बचाउन उमेर अनुसार एमप्रोलियम २५ देखि ६५ एम.जी. प्रति के.जी. दानामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। साथै प्रशस्त मात्रामा सफा ताजा पानी दिनुहोस्।

मत्स्यपालन

- रेन्बो ट्राउट माछापालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माउ छानी पोखरीमा करिब १-१.५ मिटर गहिराई सम्म पानी भरेर भाले र पोथी २:१ को अनुपातमा माछाको सेट राखि पोखरीको चारैतिर काकावन राख्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाको अण्डाबाट निस्केको ह्याचलिडलाई अनुसूची-५ मा दिईए अनुसार दानाको प्रयोग गर्नुहोस्।
- प्रजनन गराइएका माउमाछाहरूलाई सफा र ताजा पानी राखि ह्याचरि वा माउ माछा राख्ने ट्याङ्कीमा पानीको हल्का फोहोरा दिएर २-३ दिनसम्म राखि तत्पश्चात माउ हुर्काउनको लागि तयार गरिएको पोखरीमा राखेर सन्तुलित दाना दिनुहोस्।
- पोखरीमा भुरा राख्नुभन्दा पहिले पोखरी सुकाई, चुना राखिसकेपछि पाकेको गोबर मल २-३ टन र यसको अतिरिक्त १२० के.जी. युरिया र ९० के.जी. डी.ए.पि. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीमा प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उक्त मललाई २ भाग गरि १५-१५ दिनको अन्तरालमा पोखरीमा हाल्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिबी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनु होस् साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले कम्तिमा पानीको गहिराई १ मिटर कायम राखी हप्ताको एक पटक करिब २-३ पटक पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
नोट:- उपचार अघि संक्रमित माछा भएको पोखरीको पानीको गुणस्तर बिग्रने हुँदा ४०-५०% पानी निकासि गरी ताजा र सफा पानी लगाउनुहोस्।

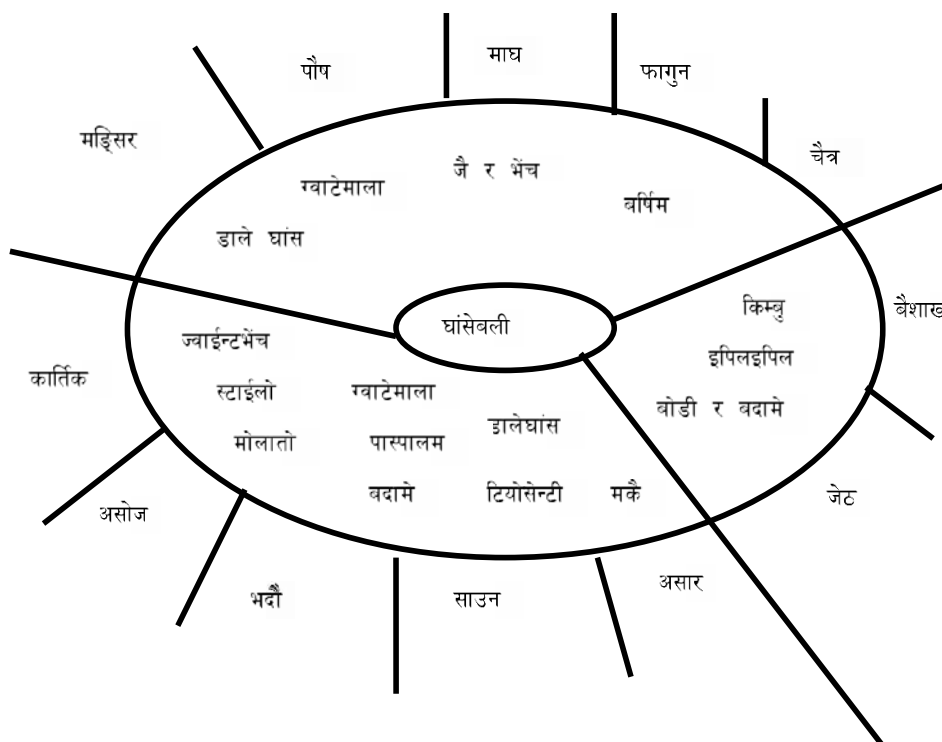
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

घाँसेबाली

- यस समयमा विभिन्न विषालु घाँसपातहरू पाउलीने भएकोले चरणमा रहेका पशुहरूलाई विषालु घाँस पातहरू खानबाट जोगाउनुहोस्।
- वर्षे घाँस लगाउने समय भएकोले तालिकामा उल्लेख गरे बमोजिम घाँसेबालीहरू लगाउनुहोस्।

घाँसका नामहरू	सिफारिस क्षेत्र	घाँसको जातहरू	बीउको मात्रा (के.जी. प्रति हेक्टर)	मलको मात्रा (नाइट्रोजन: फस्फोरस: पोटास) प्रति हेक्टर	छर्ने तरिका
मकै	तराई तथा मध्य पहाड	मनकामना, देउती, अरुण	३०-३५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
जुनेलो	तराई तथा मध्य पहाड	एम पि चरी, स्थानीय, स्विस् सरगम	२५-३०	८०:६०:४०	मकै छरेजस्तै गरि छर्ने
टियोसेन्टी	तराई तथा मध्य पहाड	सिसाँ	३५-४०	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
सुडान	तराई तथा मध्य पहाड	पिपर स्वीट सुडान	१०-१५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
बाजरा	तराई तथा मध्य पहाड	जोइन्ट बाजरा	१०-१२	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी

- बाँदरको बढी समस्या हुने ठाउँमा मोलासेस घाँस खेतबारीको चारैतिर लगाउनुहोस्।
- सिंचाई सुविधा भएका ठाउँहरूमा बहुवर्षे घाँस लगाउन खनजोत गरि जग्गा तयारी गर्नुहोस्। बीउ छरेपछि माटोले नपुर्नुहोस्।
- वर्षभरि घाँस उत्पादनको लागि निम्न अनुसारको तालिकाको प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

अनुसूची १: माटोको सौर्य उपचार विधि

चैत्र देखि जेठ महिनामा नर्सरी राख्ने ठाउँमा माटोमुनि बसेर बाली बिरुवालाई नोकसानी गर्ने झारपात, जीवाणु, किटाणुहरूको व्यवस्थापन गर्न पारदर्शी प्लाष्टिकले माटोलाई छोपी सुर्यको प्रकाशको मद्दतले माटोको उपचार गर्न यो विधि उपयुक्त मानिन्छ। यसका लागि ब्याड बनाउने ठाउँमा राम्रोसँग खनजोत गरी माटोको डल्ला फुटाई मसिनो पार्ने, झारपात तथा ढुंगालाई हटाउने, आवश्यक पर्ने गोठेमल माटोमा मिलाउने र पानीको निकासको लागि कुलेसो बनाउनुहोस्। जमिनको सतहबाट एक बित्ता उठाएर १ मिटर चौडाई र आवश्यकता अनुसार लम्बाई भएको, बिचको भाग केही उठेको र दायाँ बायाँ केही भिरालो भएको ब्याड राख्नुहोस्। माटो सुख्खा छ भने ६ इन्च गहिरो भिज्ने गरी सिचाई गर्नुहोस्। यसरी तयार भएको ब्याडलाई २५०-३०० गेजको प्लाष्टिकले करिब २५ से.मी. प्लाष्टिक ब्याड भन्दा बाहिर हुनेगरी माटो कालो नुहुन्जेल (करिब ३ हप्ता) छोप्नुहोस्। ब्याड राख्नुभन्दा अगाडी माटोलाई कुटोको सहायताले हल्का चलाउने र करिब ४-५ दिनसम्म चिसो हुन दिई बीउलाई पुरै ब्याडमा एकै दिन छर्नुहोस्। बीउ छरिसकेपछि नउम्रेसम्म छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्। यसरी उपचार गरेको माटो करिब ६ महिना सम्म ब्याडको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ।

अनुसूची-२: उष्ण प्रदेशीय फलफूलहरूमा मलखादको प्रयोग

बोटको उमेर (वर्ष)	मलखादको मात्रा (प्रति बोट प्रति वर्ष)						
	कम्पोष्ट (के.जी.)	पिना (के.जी.)	नाइट्रोजन (ग्राम)	फस्फोरस (ग्राम)	पोटास (ग्राम)	जिंक (ग्राम)	बोरन (ग्राम)
१	१०	१.०	५०	२५	२५	२५	
२	१५	१.५	१००	५०	५०	५०	
३	२०	२.०	१५०	१००	७५	७५	
४	२५	२.५	२००	१५०	१००	१००	
५	३०	३.०	२५०	२००	१२५	१२५	१२५
६	३५	३.५	३००	२५०	१५०	१५०	१५०
७	४०	४.०	३५०	३००	१७५	१७५	१७५
८	४५	४.५	४००	३५०	२००	२००	२००
९	५०	५.०	५००	४००	२५०	२५०	२२५
१० वर्ष पछि	६०	५.०	६००	६००	२५०	२५०	२५०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

अनुसूची ३: सुन्तलाजात फलफूलहरुमा मलखाद प्रयोग

बोटको उमेर (वर्ष)	मलखादको मात्रा (प्रति बोट प्रति वर्ष)			
	कम्पोष्ट (के.जी.)	नाइट्रोजन (ग्राम)	फस्फोरस (ग्राम)	पोटास (ग्राम)
१	१०	५०	२५	५०
२	२०	१००	५०	१००
३	३०	१५०	७५	१५०
४	४०	२००	१००	२००
५	५०	२५०	१२५	२५०
६	६०	३००	१५०	३००
७	७०	३५०	१७५	३५०
८	८०	४००	२००	४००
९	९०	४५०	२२५	४५०
१० वर्ष पछि	१००	५००	२५०	५००

अनुसूची ४: लेकाली फलफूलहरुमा मलखाद प्रयोग

मलखादको मात्रा (प्रति बोट प्रति वर्ष)				
बोटको उमेर (वर्ष)	कम्पोष्ट (के.जी.)	युरिया (ग्राम)	डी.ए.पी. (ग्राम)	म्युरेट अफ पोटास (ग्राम)
१	१०	१२३	७६	११७
२	२०	२४६	१५२	२३४
३	३०	३६९	२२८	३५१
४	४०	४९२	३०४	४६८
५	५०	६०५	३८०	५८५
६	६०	६२८	४५७	७०२
७	७०	८६१	५३३	८१९
८	८०	९८४	६०९	९३६
९	९०	११०७	६८५	१०५३
१० वर्ष पछि	१००	१२३०	७६१	११७०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ - १४ चैत २०७५

अनुसूची - ५: कमन कार्प माछाको ह्याचलिंगलाई दैनिक दाना/आहारा दिने तालिका

समय अवधि	दानाको प्रकार	दाना दिने दर	प्रति दिन
पहिलो हप्ता	सानो जु-प्लाङ्कटन, अन्डाको झोल, ३०-३५ % प्रोटीन युक्त पाउडर दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १५-२०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ४ वटा अन्डाको झोल, १०-१५ ग्राम तयारी दाना	३-४ पटक
दोश्रो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन, ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. १ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १०-१५% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन २५०-२७५ ग्राम तयारी दाना	३ पटक
तेश्रो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. २ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ८-१०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ४५०-५०० ग्राम तयारी दाना	३ पटक
चौथो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. ३ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ५-१०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ७००-७५० ग्राम तयारी दाना	२-३ पटक

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४७, ८ चैत २०७५, अवधि : ८ चैत २०७५ — १४ चैत २०७५

वर्ष ४ अंक ४८

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: १५ चैत २०७५

अवधि: १५ चैत २०७५— २९ चैत २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताभरि नै तापक्रम सामान्यतया हल्का बढ्ने देखिन्छ। साताको शुरु र मध्यतिर देशको पश्चिम र मध्य भु-भागमा पश्चिमी वायु तथा स्थानीय वायुको प्रभावले गर्दा आंशिक देखि सामान्य बदली हुने र सोही वायुको प्रभावले केहि स्थानहरूमा मेघ गर्जनका साथ हल्का वर्षाको सम्भावना पनि देखिन्छ। पश्चिम बंगाल र बिहार आसपास न्युनचापिय क्षेत्रको प्रभावले साताको मध्य र अन्त्यतिर देशको मध्य र पुर्वी भु-भागमा अपरान्ह पश्चात केहि स्थानहरूमा मेघ गर्जनका साथ हल्का वर्षाको सम्भावना पनि देखिन्छ।
- चैते धानको बेर्ना २९ दिन भईसकेको छ भने तयार पारिएको जगामा रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकैमा गवारोको नोक्सानी कम गर्न क्लोरपाईरीफस (५० ई.सी.) र साईपरमेथ्रिन (५ ई.सी.) को मिश्रण भएको विषादी २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि ७ दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- उखुवालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि ट्राइकोग्रामा परजीवी कीरा प्रयोग गर्नुहोस्।
- कफीको सेतो गवारोको व्यवस्थापनको लागि १०% चूनको झोल फूल पार्नु अगावै छर्नुहोस्। साथै निर्मलीकरण गरेको रातोमाटो, गाईको गोबर र गहुँत मिसाएर काण्डमा लेप लगाउनुहोस्।
- सुख्खा मौसम रहेकोले सबै किसिमका फलफूल बालीलाई फूल तथा फल झर्ने र पछि गएर फल फुट्ने समस्याबाट जोगाउन आवश्यकता अनुसार सुक्ष्म मलखाद र सिँचाई दिनुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराका लार्भाहरू जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्।
- यो समयमा पन्छीहरूमा वर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- बाँदरको बढी समस्या हुने ठाउँमा मोलासेस घाँस खेतबारीको चारैतिर लगाउनुहोस्।
- माछाका भुरा तथा फिगरलिंगको लागि सन्तुलित र २५ प्रतिशत प्रोटिन भएको दाना शारीरिक तौलको ४-५ प्रतिशतका दरले दैनिक दिनुहोस्।
- हावाहुरी लाग्न सक्ने भएकोले यसबाट हुने क्षति नियन्त्रणका उपायहरू अपनाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-९९३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २९ चैत २०७५

मौसमी तथ्यांकहरू

८ चैत २०७५ देखि १४ चैत २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	११.६	२६.५-३३.५	१५.०-१९.०	६८-९८	४९-६८	-	-
मोरङ	७२	३.८	२६.९-३३.७	१४.२-१७.८	५९-८८	२१-६१	१.०-४.०	पुर्व
धनकुटा	१६८०	८.३	२१.२-२७.१	१२.२-१५.८	५७-९६	४३-५६	०.५-३.०	पश्चिम
संखुवासभा	११७०	३.०	२२.५-२९.२	१२.५-१७.४	६६-९६	५४-७८	-	-
सुनसरी	२००	२३.२	२५.२-३१.८	१४.५-१७.०	७०-९८	४५-६९	-	-
सप्तरी	९१	३.५	३१.५-३४.०	१७.०-१९.७	६१-९७	४२-८४	-	-
सिराहा	१३८	३.४	२८.०-३४.०	१४.०-१९.०	५३-८२	४६-७०	-	-
दोलखा	१७५५	९.४	२१.५-२८.०	७.०-१०.०	८३-९४	६२-७२	-	-
महोत्तरी	१७२	४.५	३२.०-३४.५	१७.०-२०.०	५८-८८	४६-६९	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	३.३	२४.०-३१.०	८.०-११.५	६५-९१	२९-७९	-	-
बारा	१३०	७.०	२९.४-३३.८	११.२-१८.०	८५-९६	२१-४३	१.०-२.५	पुर्व
धादिङ	१०८५	२८.४	२५.०-२९.०	९.०-१५.०	५०-७८	२९-७३	-	-
चितवन	२५६	१७.८	२९.०-३३.०	१२.३-१६.०	९१-९९	७१-९०	-	-
कास्की	८२७	१५.२	२४.०-२९.३	१०.५-१६.०	८४-९७	२९-५१	०.०-४.०	उत्तर
मुस्ताङ	२५६६	१.७	११.५-२१.०	०.०-४.५	५१-९५	३५-९५	-	-
पाल्पा	१०६७	४.०	२३.०-२७.८	११.५-१६.५	५६-१००	४०-८०	-	-
रुपन्देही	१०९	०.८	३०.२-३४.८	१४.५-१९.०	६०-८४	२५-६०	१.०-५.०	पुर्व
कपिलवस्तु	९४	०.०	३०.०-३३.४	१२.१-१७.७	६६-८३	२९-७३	-	-
रुकुम	९१०	०.०	२७.०-३१.०	८.५-१२.०	६०-९०	३५-५८	-	-
दाङ	६३४	फाटफुट	२८.४-३१.३	१२.५-१६.५	४८-७१	१७-५९	०.५-५.०	पुर्व
बाँके	१६५	फाटफुट	३२.४-३४.२	११.६-१७.६	६२-८३	२२-४७	२.०-४.०	पश्चिम
सुर्खेत	७२०	२.५	२७.३-३१.७	१०.२-१४.७	५०-८२	२४-४९	१.५-५.०	पश्चिम
जुम्ला	२३००	१.२	१६.७-२३.३	०.४-३.८	५२-९०	१७-४९	०.५-१.५	उत्तर
कैलाली	१८७	फाटफुट	३२.०-३४.५	१२.५-१६.६	६३-९०	२९-३८	०.१-३.०	उत्तर
डोटी	६५२	१.४	२८.२-३३.३	८.८-१३.८	७८-८४	१८-५०	०.५-१.५	पुर्व
दार्चुला	१०९७	१२.८	२२.०-३१.५	९.७-१३.५	७२-८८	३७-७८	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ - २१ चैत २०७५

आगामी साता (१५ चैत देखि २१ चैत २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली अबस्था हुने (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघ गर्जन, असिना, कुहिरा)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरुमा आंशिक बदली रहने, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई थोरै स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरुमा आंशिक बदली रहने, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई थोरै स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
बाँके, कैलाली	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र अन्त्यमा आंशिक बदली रहने, मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
धनकुटा	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताको शुरु र मध्यमा एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
संखुवासभा	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
मुस्ताङ	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदली भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ, साताको अन्त्यमा आंशिक बदलीको सम्भावना छ।
जुम्ला, दार्चुला	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदली भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ, साताको अन्त्यमा आंशिक बदलीको सम्भावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- उच्च पहाडी क्षेत्र (जुम्ला) मा वर्षे धानको ब्याड राख्ने समय आउन लागेकोले सिफारिस गरिएका उन्नत जातहरू: लेकाली धान-१, लेकाली धान-३, चन्दननाथ-१ र चन्दननाथ-३ मध्ये उपलब्ध जातको बीउ २.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गर्नुहोस्।
- चैते धान रोप्ने जग्गामा ५०० के.जी कम्पोष्ट; २.७ के.जी. युरिया; ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति रोपनीका दरले अथवा ३३५ के.जी कम्पोष्ट; १.८ के.जी. युरिया; २.९ के.जी. डि.ए.पी.; १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र ०.८ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- चैते धानको बेर्ना २१ दिन भईसकेको छ भने तयार पारिएको जग्गामा रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकैका लागि उपयुक्त जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाईब्रिड-८ र रामपुर हाईब्रिड-१० मध्ये भरपर्दो श्रोतबाट उपलब्ध जातहरू रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकै लगाउन जग्गा तयारीको बेला ७५० के.जी कम्पोष्ट; ६.५ के.जी. युरिया; ५.६ के.जी. डि.ए.पी.; ३.३ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति रोपनीका दरले अथवा ५०० के.जी कम्पोष्ट; ४.३ के.जी. युरिया; ३.७ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र ०.८ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- वसन्ते मकैमा गवारोको नोक्सानी कम गर्न क्लोरपाईरीफस (५० ई.सी.) र साईपरमेथ्रिन (५ ई.सी.) को मिश्रण भएको विषादी २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि ७ दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- मुंग लगाउनु हुने कृषकहरूले सिफारिस गरिएका उन्नत जातहरू- प्रतिज्ञा, हम-१६, कल्याण र प्रतिक्षा मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १-१.५ के.जी. प्रति कट्टाका दरले छर्नुहोस्।
- उखु बालीको नयाँ गुबोमा एक भन्दा बढी स-साना प्वालहरू देखिएमा टुसा पसाउने गवारो (Early shoot borer) को प्रकोप हुने सम्भावना हुन्छ। यसको प्रकोप कम गर्न उखु रोपेको ४५ र ६० दिनमा ३ ईन्च जति माटो चढाएर हल्का सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस्। उखुको जात अनुसार ढिलो पाक्ने जातमा मृत गुबो १५ देखि २३% र छिटो पाक्ने जातमा मृत गुबो १७% भन्दा बढी देखिएमा आर्थिक क्षती हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा थायोडीकार्प (Thiodicarp 75% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी एक हेक्टर बालीमा साँझपख छर्नुहोस्।
- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको १ महिना पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma) परजीवी कीरा १,००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँचवटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ४-५ पटक छोड्नुहोस् (ट्राइको कार्डको लागि नजिकको चिनी मिल वा कृषि सम्बन्धि कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोस्)।
- उखु काटिसकेपछि खेतमा रहेको सुकेका पातहरू हटाइसकेपछि उखुको ठुटोलाई धारिलो कोदालोले जमिनको सतह भन्दा करिब १ से.मी. तलसम्म जाने गरि ताछनाले उखुको गाँज राम्रोसँग आउँछ।
- खुट्टि उखुबालीबाट बढी उत्पादन लिन जग्गा तयारीको बेला ३३३ के.जी कम्पोष्ट; ३.७ के.जी. युरिया; ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

फलफूल बालीहरु

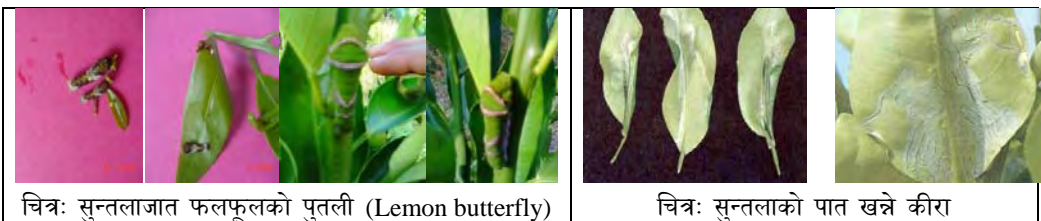
- यो समयमा फूल फुल्ने फलफूलहरु जस्तै- कागती, लिची, स्याउ, नासपाती, आरु, आँप, आदि बालीहरुमा मौरी तथा अन्य कीराहरुले पराग सेचन प्रक्रिया गर्ने भएकोले गुणस्तरीय फल उत्पादनको लागि यिनीहरुको भ्रमण लाई प्रोत्साहन गर्न विषादी नछर्कनुहोस्। विषादीको प्रयोग गर्नुपर्ने भएमा स्थानीय प्राविधिकको सल्लाह अनुसार गर्नुहोस्।
- सुख्खा मौसम रहेकोले सबै किसिमका फलफूल बालीलाई फूल तथा फल झर्ने र पछि गएर फल फुट्ने समस्याबाट जोगाउन आवश्यकता अनुसार सुक्ष्म मलखाद र सिँचाई दिनुहोस्।
- सुख्खा मौसमको (तापक्रम बढ्दै जाने तथा सापेक्षित आर्द्रता घट्दै जाने भएकोले) असरबाट जोगाउन यसै वर्ष सार्नु भएको केरा, कागती, आँप, लिची, स्याउ आदिमा ७-७ दिनको फरकमा र बढिसकेको लिची, आँप, कागतीमा १०-१० दिनको फरकमा सिँचाई गर्नुहोस्।
- हावाहुरी लाग्न सक्ने भएकोले यसबाट हुने क्षति नियन्त्रण गर्न पसाएका केराको बोटहरुलाई टेको दिनुहोस्।
- रूख कटहरको फल कुहिने समस्या देखिइरहेमा तामायुक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्। साथै फलको आकारको वृद्धि असमान देखिएमा सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त घोल जस्तै: मिराक्लोन वा मल्टिप्लेक्स पातमा छर्नुहोस्।
- कागती, आँप, लिची खेती गर्नु भएका कृषकले केराउगोडे फल भएपछि प्लान्टोप्लेक्स नामक हर्मोन सिफारीस मात्रामा छरेमा फल झर्ने समस्या कम हुन्छ।
- मध्यपहाडमा यो साता तापक्रममा हल्का वृद्धि हुने हुँदा विभिन्न लेकाली फलफूल बालीहरुमा पलाउने नयाँ पालुवाहरुमा लाही कीरा, सुलसुले, कत्ले कीरा जस्ता चुसाहा कीराहरुको प्रकोप बढ्ने भएकोले यिनीहरुको प्रकोप कम गर्न सर्वो तेल वा एट्सो खनिज तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।
- अनारको पुतली व्यवस्थापन गर्नको लागि नीमजन्य विषादी ०.३ ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १५-१५ दिनको फरकमा ३-४ पटकसम्म छर्नुहोस्। कीराको प्रकोप अधिक देखिने बगैँचाहरुमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी. ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली १५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरुले विलियम हाइब्रिड, झापाली मालभोग, हरिछाल, रोबष्टा आदि केराका उन्नत जातहरु रोप्न शुरु गर्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट विरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ विरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाने क्रम भएकोले केरामा गवारो तथा घुन कीराले नोक्सानी गर्न सक्छ, यसको प्रकोप कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस ४% जी.आर., ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

- केराको घुन (Rhizome Weevil) को व्यवस्थापनको लागि कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरि ड्र्याप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आँपको बगैँचामा मधुवा कीरा (Mango hopper) लाग्ने समय भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यो कीराको अत्याधिक प्रकोप देखिएमा इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस.एल.; १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बेलुकीपख छर्नुहोस्।
- आँपको कोयामा लाग्ने घुनको प्रकोप हुने बगैँचाहरुमा एसीफेट ७५% एस.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर बोटको हाँगाहरु र हाँगाको कापमा १५ दिनको फरकमा ३ पटक (फूल फुल्नु पहिला, फुल झरी सके पछि र फल केराउ/लप्सी दाना जत्रो भएको अवस्थामा) बेलुकीपख छर्नुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाँदा सुन्तलाजात फलफूलको डाँठमा प्वाल पार्ने गवारो, पात खन्ने कीरा, कत्ले कीरा र पुतलीको लार्वा (lemon butterfly) को प्रकोप बढ्न सक्ने भएकोले बगैँचा निरीक्षण गरी नियन्त्रणका उपाय अपनाउनुहोस्।

चित्र: सुन्तलाजात फलफूलको कत्ले कीरा

चित्र: सुन्तलाजात फलफूलको पुतली (Lemon butterfly)

चित्र: सुन्तलाको पात खन्ने कीरा

- **पात खन्ने (Leaf Miner) कीरा:** सुन्तला जातको फलफूल बालीहरुमा पात खन्ने (Leaf Miner) कीराको नोक्सानी कम गर्न ४ भाग पानीमा गाईको गहुँत वा निमको पातको झोल १ भाग मिसाई ५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्। साथै व्यवसायिक खेती गर्ने कृषकहरुले रोगर ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- **फलफूल (मेवा, आँप, आदि) बालीमा लाग्ने मिलीबग:** बोटमा मिलीबगको प्रकोप हुने समय भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यसको समस्या समाधानको लागि बगैँचाको सरसफाईमा ध्यान दिनुको साथै सर्वो तेल १०-१५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्। बोटको मुल काण्डको १ फीट माथि चारैतिर लेसिलो पट्टि (रेजिन वा ग्रीजमा अडीर (कास्टर) को तेल मिसाएर) लगाएमा वा ४०० गेजको २५ से.मी. चौडा बाक्लो सेतो प्लाष्टिक बोटको फेदमा बाँधनाले कीराहरु उक्लेर जान सक्दैनन्। धूलो विषादी मालाथियन २० ग्राम प्रति बोट वरिपरि माटोमा मिसाउनाले बच्चा (nymph) मर्दछन्। फल/काण्ड/पातमा देखिएका मिलीबग व्यवस्थापन गर्न कार्बाराइल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

- **लिचीको सुलसुले:** लिची बगैचामा सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुका साथै क्षतिग्रस्त हाँगा हटाएर जलाएर नष्ट गर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- **लिची रेड रष्टको व्यवस्थापन:** सुख्खा मौसममा लिची रष्टको प्रकोप हुने भएकोले १०-१५ दिनको फरकमा सिँचाइको व्यवस्था गर्नुहोस्। कपरअक्सिक्लोराइड ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पात भिज्नेगरि १५ दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- पर्याप्त चिस्यान नभएका जग्गामा आलु रोप्दा खर, पराल, छवाली या अन्य कुनै छापो राख्दा चिस्यान कायम राखी उत्पादन लिन सकिन्छ।
- उच्च पहाडको तल्लो भेग र मध्यपहाडमा माघ महिनामा लगाइएको आलुलाई गोडमेल, उकेरा र सिँचाइ गरि ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै लाही कीरा र डढुवा रोगको अवलोकन गर्दै प्रकोप देखिन थालेपछि व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघ-फागुनमा रोपेको बीउ आलुलाई रगिंग (बेजातका, रोगी बोट उखेलेर नष्ट गर्ने) गर्नुहोस्।
- विभिन्न तरकारी बालीहरूमा लाग्ने सेतो झिँगाको व्यवस्थापन गर्न जैविक विषादी- भर्टिसिलियम लेकानी, २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि., (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बेलुकीपख स्प्रे गर्नुहोस्।
- भिण्डीमा फड्के कीरा (Jassid) को समस्या देखिने हुनाले फल टिप्ने अवस्था भन्दा पहिले यसको प्रकोप देखिएमा ५ ग्राम फिप्रोनील (८० डब्लु.पी.) १६ लिटर पानीमा वा इमिडाक्लोप्रिड (१७.८ एस्.एल्) १ एम.एल. एक लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस्। फल टिप्ने अवस्थामा छ भने मालाथियन (५० इ.सी.) वा डाइक्लोरोभस (७६ इ.सी.) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस्। मालाथियन छर्केको ७ दिनसम्म र डाइक्लोरोभस छर्केको ५ दिनसम्म फल टिप्न हुदैन।
- भिँडीमा फल तथा डाँठमा लाग्ने गवारोको प्रकोप हुने हुँदा नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। गवारो लागेको मुना र फलहरू जम्मा गरि नस्ट गर्नुहोस्। साथै, कीराको अचल (pupa) अवस्थाहरू बिरुवाको बाहिरी भागहरूमा हुने हुँदा जम्मा गरि नस्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलीप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५% SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ मी.ली. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीलाई फल कुहाउने औँसावाट जोगाउनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल टूपाप प्रती हेक्टर ८ वटाको दरले राख्नुहोस्। साथै प्रत्येक २ हसामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल फेर्नुहोस्। मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडी देखी १५-१५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराका लार्भाहरू जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। कीराले विहान र बेलुका नोक्सानी पुर्याउने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- काउली समुहको तरकारी बालीमा बन्दाको पुतलीले पातको तल्लो भागमा पहेलो रंगको फुल समुहमा पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लार्भाहरूले एकै स्थानमा रहेर नोक्सानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लार्भाहरूलाई

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढी भएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान) वा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी साँझपख छर्कनुहोस्।

- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको काउली, बन्दा समूहका बालीहरूमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- काउली-बन्दा समूहको तरकारी बालीमा इट्टा बुट्टे पुतलीको प्रकोप देखिएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान), २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा बोट भिज्नेगरी साँझपख छर्कनुहोस्। यसको प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरी छर्कनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्याजमा प्याजी डडुवा (Purple blotch complex) रोग देखिएमा साफ (Carbendazim + Mancozeb) वा फार्मथोर (Chlorothalonil) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- प्याजको शीते दुसी (Downy mildew) रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगग्रस्त पातहरू हटाइ हल्का सतही सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा मेन्कोजेव वा मेटाल्याक्जिल विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले सबै पातहरू राम्ररी भिज्नेगरी ७ दिनको फरकमा २-३ पटक सम्म छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा लाग्ने गवारो (Fruit borer) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन.पि.भी.) २५० LE को १.५ मि.लि. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी.) Bt (डाईपेल, बायोलेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुहोस्, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरी स्प्रे गर्नुहोस्। साथै कीराले नोक्सानी गरेका फलहरू संकलन गरी खाडलमा पुर्नुहोस्।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- ❖ गोलभेंडामा लाग्ने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगांले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुहोस्। यसको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का वा माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस्।
- ❖ यदि मोजाइक भाइरस धेरै क्षेत्रफलमा लागेको छ भने सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनुहोस्। प्रकोप ज्यादा देखिएमा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरि छर्कनुहोस्।

अन्य

- कफीमा फूल फुल्ने समय भएकोले सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस्। सिँचाई छैन भने बोटको वरिपरि छापो राख्नुहोस्। कफी बगैँचामा जमिन ढाक्ने बालीहरू जस्तै कोसेबाली (भट्टमास, बोडी, घ्यू सिमी आदि) र बगैँचा ४ वर्ष पुगेको छैन भने अदुवा, वेसार (हलेदो), बदाम, ढैंचा लगाउनुहोस्।
- कफीको सेतो गवारोको वयस्क पोथी खपटेले मूल तथा छिप्पिएका शाखा हाँगाहरूको खस्रो बोक्राको अन्तरमा फुल पार्ने उपयुक्त मौसम भएकोले जुटको बोराले वा ब्रसले काण्ड चिल्लो हुने गरी रगडेर भुँईमा झार्ने र फुल भएको शंका लागेमा खाडल खनी नष्ट गर्नुहोस्। साथै १०% चूनको झोल फूल पार्नु अगावै छर्नाले कीराको प्रकोप कम हुन्छ। यसको साथै निर्मलीकरण गरेको रातोमाटो, गाईको गोबर र गहुँत मिसाएर काण्डमा लेप लगाउनुहोस्।
- तापक्रमको वृद्धि संगै सामान्य भण्डार कोठामा भण्डारण गरिएका विभिन्न फलफूल तथा तरकारीबाट जलवाष्प (Moisture) उडेर जाने क्रम न्यूनीकरण गर्नको लागि भण्डार कोठा वरिपरि पानी छर्कनुहोस् साथै ड्र्याल, भेन्टिलेशन र ढोकामा भिजेको जुटको बोरा राखि आवश्यक ओसको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मौरीको सुलसुले: बसन्त ऋतुमा एपीस सेरेना (रैथाने मौरी) जातको मौरीमा स-साना सेतो वा खैरो रंगको सुलसुलेहरू शरीर भरि देखिन्छ। यी सुलसुलेहरूले फुलको पराग खान्छन् र मौरीहरूलाई बाहकको रूपमा एक फूल बाट अर्को फूलमा जानको लागि प्रयोग गर्छन्। यस्तो सुलसुलेहरूले मौरीलाई खासै नराम्रो असर पार्ने तर यिनीहरूको संख्या ज्यादै नै भएमा मौरीको उडानमा असर पर्नसक्छ। यी सुलसुलेहरूको संख्या ज्यादै नै भएमा, मौरी घरमा कपुरको प्रयोग गरि समस्या समाधान गर्न सकिन्छ।
- मौरीघारमा नियमित निरीक्षण गरि आधार चाकाहरू साथै सुपर (तल्ला) थप्ने उपयुक्त समय हो। घरको संख्या बढाउँदा रानुको उपयुक्त व्यवस्था गरि मौरी गोला विभाजन गर्नुहोस्।
- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- शिताके (मृगे) च्याउ खेतीको लागि ८-१० वर्ष उमेरको उत्तिस, कटुस, सौर वा बाजको १२-२६ इञ्च गोलाई र ३ फीट लम्बाई भएको मुढालाई छहारीमा राखि चिस्यानको मात्रा ४०-४५ प्रतिशत कायम राख्नुहोस्। यस मुढामा ६-८ अंगुलको फरकमा एक अंगुल जति गोलाई र गहिराई हुने गरि ५०-६० वटा प्वाल पार्नुहोस्। १ के.जी. वीउको लागि करिब १५-१८ वटा मुढाको आवश्यक पर्दछ।
- मुढामा वीउ रोपिसकेपछि उक्त प्वालहरूमा राम्रोसँग (नब्बे प्रतिशत मैन र दश प्रतिशत सल्लाको खोटो) पकाई तात्तातै सिल गर्नुहोस्। वीउ रोपिसकेपछि मुढामा च्याउको ढुसी फैलाउन निश्चित तापक्रम (करिब २०-२५° सेल्सियस) भएको ठाँउमा चित्रमा देखाएजस्तै गरि चाङ्ग लगाउनुहोस्। सुख्खा भएमा दिनको १-२ पटक सम्म पानी छर्कनुहोस्।
- खेतवारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- गोठेमल वा कम्पोष्टमललाई खेतमा लगेपछि घाममा सुक्न दिने हो भने १२ घण्टा सुक्दा ६%, ३६ घण्टा सुक्दा २३% र ७ दिनसम्म सुक्दा ३६% नाइट्रोजन नोक्सान हुने भएकोले खेतवारीमा मल थुप्रो पारेर वा छिरलेर सुकाउनु हुँदैन त्यसकारण जमीन जोतेर माटोमा मिलाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- हरियो घाँसको अभाव हुने समय भएकोले पशुको आहारमा खनिज तत्वको कमी हुने हुदाँ मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारमा मिसाएर खुवाउनुहोस्। वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्। उम्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाखाहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडोयाममा पशुवस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- बाखामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाखालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।
- कोरेली बाच्छीहरूको बाली लाग्ने दरमा वृद्धि गर्न दैनिक २०- २५ ग्राम मिनरल मिक्स्चर खुवाउनुहोस्।
- पशुहरूमा किर्नाको टोकाईबाट लहुमुते रोग (प्रायः कफी रंगको वा रातो रंगको पिसाव फेर्ने; उक्त पिसाव आधा घण्टा जति सफा टेस्टट्यूब/ शिसाको गिलासमा नहल्लाई राख्दा सतहमा रगत नजम्ने) सर्ने भएकोले यसबाट पशुहरूलाई बचाउन बुटक्स औषधि २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई किर्ना भएको ठाँउमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे रोगको संझा लागेमा नजिकैको पशु प्राविधिकलाई सम्पर्क गर्नुहोस्।
- प्रजननका लागि उपयुक्त पाठी तथा माउ बाखाहरूलाई खोरको छुट्टै कोठामा राख्ने व्यवस्था मिलाउनुहोस्। अनियन्त्रित प्रजननबाट बचाउनका लागि ३ महिना उमेर पुगेका पाठा र पाठीलाई संगै मिसिन दिनुहुँदैन।
- बाखा ब्याएको ४५- ९० दिनभित्र बोका लगाउनुहोस् साथै बाखाले बोका खोजेको १२ देखि ३७ घण्टा भित्र बोका लगाउनुहोस्।
- जन्मेदेखि ४ महिनासम्म पाठापाठी लाई दिनमा कम्तिमा ३ पटक माउको दुध खान दिनुहोस् र त्यसपछि छुटाउनुहोस्। दुध छुटाई सकेपछि पाठापाठी लाई जुकाको औषधि खान दिनुहोस्।
- माउ बाखा मरेमा वा दुध कम आएमा गाईभैंसीको दुध अथवा निम्न अनुसारको झोल बनाई पिलाउनुहोस्।

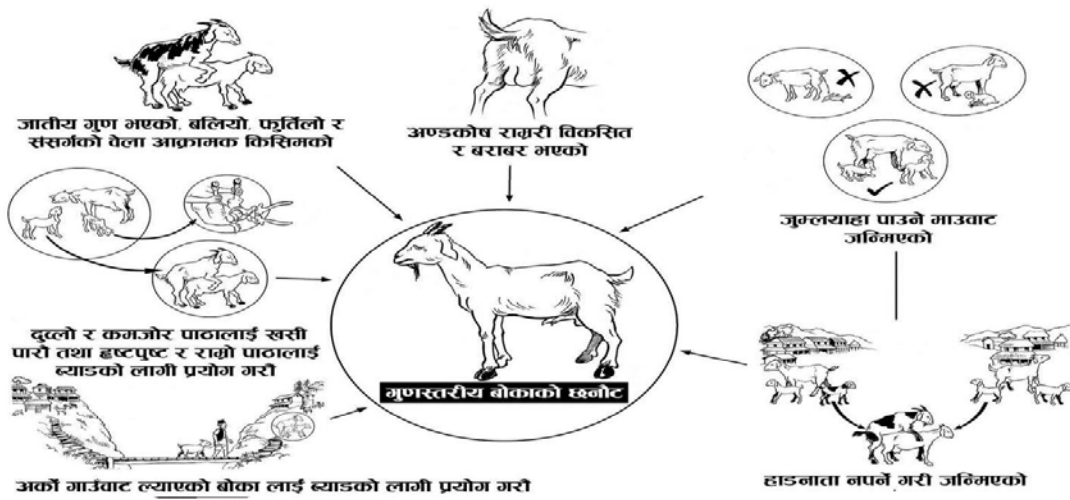
सामग्री	मात्रा
कुखुराको अन्डा	१ ओटा
मनतातो पानी	२०० एम.एल.
दुध	३०० एम.एल.
लिक्विड प्याराफिन	१० एम.एल.

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

- व्याएका बाख्राहरूलाई सन्तुलित दानाको समयमा विशेष व्यवस्था गर्नुहोस्। घरमा नै सन्तुलित दाना बनाउन निम्न अनुसार मिश्रणको नाप अनुसारको प्रयोग गर्नुहोस्।

कच्चा पदार्थ	भाग
मकै/धान/कोदो/गहुँ	७२
पिना/दाल/गेडागुडी	२५
नून	१
खनिज मिश्रण	२
जम्मा	१००

- पाठापाठी जन्मन आधा घण्टा भन्दा बढी समय लगाएमा र व्याएको १२ घण्टासम्म पनि साल नझारेमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्। बाख्राले साल खाएमा पाचनप्रणालीमा समस्या आउनुका साथै दुध उत्पादन घट्ने हुँदा खान नदिनुहोस्।
- पाठापाठी लाई दुध चुसाउनु भन्दा अगाडी मनतातो पानीले कल्चौडा , थुनहरू सफा गरि सुक्खा राख्नुहोस्। यसले बाख्रालाई थुनेलो रोगबाट बचाउँछ।
- प्रजनन सुधारको लागि चित्रमा देखाईएका विधिहरू राम्रोसँग प्रयोग गर्नुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- यो समयमा पन्छीहरूमा वर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्। फार्ममा एकै पटक धेरै कुखुरामा श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोगको लक्षण देखा परेमा, मृत्युदर बढी भएमा वा वर्डफ्लू रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा सम्पर्क राख्नुहोस् वा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकलाई जानकारी गराउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरूलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा १५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- कुखुरालाई कक्सिडियोसिस रोगबाट बचाउन उमेर अनुसार एमप्रोलियम २५ देखि ६५ एम.जी. प्रति के.जी. दानामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। साथै प्रशस्त मात्रामा सफा ताजा पानी दिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

मत्स्यपालन

- रेन्बो ट्राउट र कमन कार्प जातका माछापालन गर्ने कृषकहरूले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरूबाट माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माउ छानी पोखरीमा करीव १-१.५ मिटर गहिराई सम्म पानी भरेर भाले र पोथी २:१ को अनुपातमा माछाको सेट राखि पोखरीको चारैतिर काकावन राख्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाको अण्डाबाट निस्केको ह्याचलिडलाई अनुसूची-२ मा दिईए अनुसार दानाको प्रयोग गर्नुहोस्।
- प्रजनन् गराइएका माउमाछाहरूलाई सफा र ताजा पानी राखि ह्याचरि वा माउ माछा राखे ट्याङ्कीमा पानीको हल्का फोहोरा दिएर २-३ दिनसम्म राखि तत्पश्चात माउ हुर्काउनको लागि तयार गरिएको पोखरीमा राखेर सन्तुलित दाना दिनुहोस्।
- पोखरीमा भुरा राख्नुभन्दा पहिले पोखरी सुकाई, चुना राखिसकेपछि पाकेको गोबर मल २-३ टन र यसको अतिरिक्त १२० के.जी. युरिया र ९० के.जी. डी.ए.पि. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीमा प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उक्त मललाई २ भाग गरि १५-१५ दिनको अन्तरालमा पोखरीमा हाल्नुहोस्।
- ठुला भुरा तथा फिगरलिंगको लागि सन्तुलित र २५ प्रतिशत प्रोटिन भएको दाना शारीरिक तौलको ४५-प्रतिशतका दरले दैनिक दिनुहोस्। यसको लागि आवश्यक पर्ने दाना बनाउन चाहिने कच्चा पदार्थ र तिनीहरूको मिश्रण यसप्रकार छ।

कच्चा पदार्थ	मिश्रण प्रतिशतमा		
	नमुना दाना - १	नमुना दाना - २	नमुना दाना - ३
भुटेको भटमासको पिठो	२५०.	३७०.	
तोरीको वा बदामको पिना	२५०.	३५०.	
धानको ढुटो	३५०.	२६०.	६२०.
भिटामिन र मिनरल प्रीमिक्स	१०.	२०.	२०.
वनस्पति तेल	७०.		
माछाको धुलो	७०.		१९३.
रेशम कीराको प्युपाको धुलो			६७.
गहुँ वा चामलको पिठो			१००.

घाँसेबाली

- यो समयमा धेरै कलिला तथा विषालु घाँसपातहरू पशुहरूलाई नखुवाउनुहोस्।
 - जै, मकै, सुडान, स्वीटक्लोभर फूल फुल्नु अघि वा धेरै कलिलैमा खुवाउँदा नाईट्राईट विषको कारण र्याल काढ्ने, पेट दुख्ने, छटपटाउने, मांसपेशी कम्पन हुने, गर्भ तुहिने, पटकपटक थोरै पिसाव गर्ने, दुध उत्पादन घट्ने हुन्छ। यसको उपचारको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसंग सल्लाह लिनुहोस् साथै मिथाईलिन व्लु २ देखि ४ एम.एल. नशामा सुई दिनुहोस्।
- पहाडीक्षेत्र तथा उच्च पहाडी क्षेत्रमा पाईने केही विषालु घाँस (अंगेरी, उन्डु र अन्य जंगली विषालु घाँस खाएमा र्याल काढ्ने, पेट दुख्ने र छटपटाउने, मांसपेशी कम्पन हुने, गर्भ तुहिने, पटकपटक थोरै पिसाव

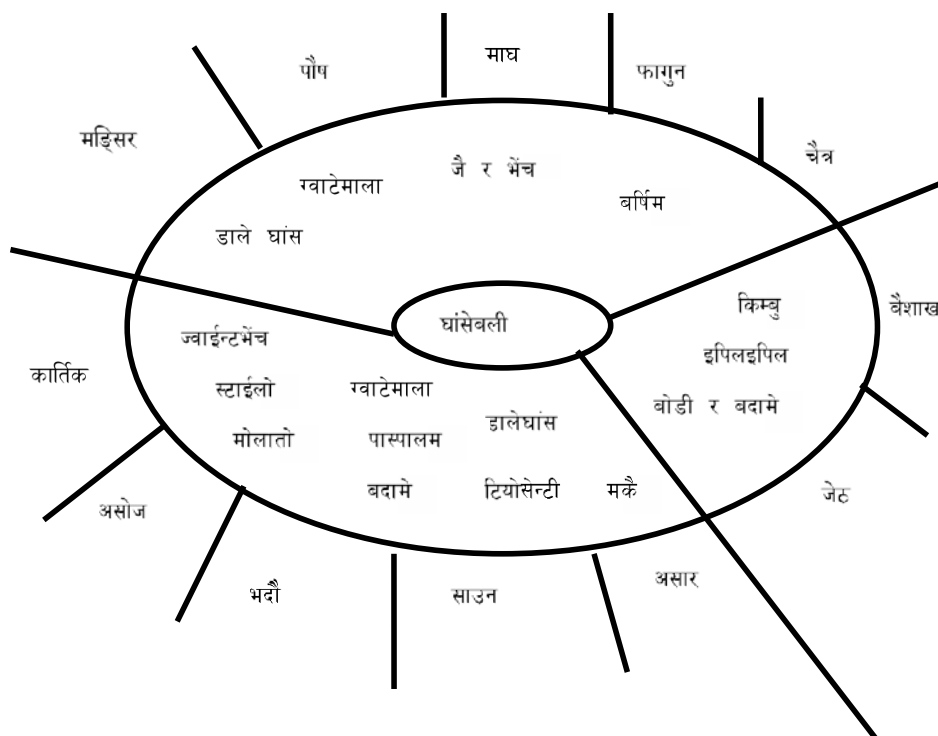
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

गर्ने, छेर्ने, पेट फुल्ने, मुखबाट फिज निकाल्ने हुन्छ। यसको उपचारको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसंग सल्लाह लिनुहोस् साथै सोडीयम थायोसल्फेट १० ग्राम १०० एम.एल. पानीमा घोली खान दिने, रुमेन बोलस, म्याग सल्फ आदि खुवाउनुहोस् तथा नशामा सलाईन दिनुहोस्।

- बाँदरको बढी समस्या हुने ठाउँमा मोलासेस घाँस खेतबारीको चारैतिर लगाउनुहोस्।
- वर्षे घाँस लगाउने समय भएकोले तालिकामा उल्लेख गरे बमोजिम घाँसेवालीहरु लगाउनुहोस्।

घाँसका नामहरु	सिफारिस क्षेत्र	घाँसको जातहरु	बीउको मात्रा (के.जी. प्रति हेक्टर)	मलको मात्रा (नाइट्रोजन: फस्फोरस: पोटास) प्रति हेक्टर	छर्ने तरिका
मकै	तराई तथा मध्य पहाड	मनकामना, देउती, अरुण	३०-३५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
जुनेलो	तराई तथा मध्य पहाड	एम पि चरी, स्थानीय, स्विस् सरगम	२५-३०	८०:६०:४०	मकै छरेजस्तै गरि छर्ने
टियोसेन्टी	तराई तथा मध्य पहाड	सिसा	३५-४०	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
सुडान	तराई तथा मध्य पहाड	पिपर स्वीट सुडान	१०-१५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
बाजरा	तराई तथा मध्य पहाड	जोइन्ट बाजरा	१०-१२	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी

- सिंचाई सुविधा भएका ठाउँहरुमा बहुवर्षे घाँस लगाउन खनजोत गरि जग्गा तयारी गर्नुहोस्। बीउ छरेपछि माटोले नपुर्नुहोस्।
- वर्षभरि घाँस उत्पादनको लागि निम्न अनुसारको तालिकाको प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

अनुसूची १: माटोको सौर्य उपचार विधि

चैत्र देखि जेठ महिनामा नर्सरी राख्ने ठाउँमा माटोमुनि बसेर बाली बिरुवालाई नोकसानी गर्ने झारपात, जीवाणु, किटाणुहरूको व्यवस्थापन गर्न पारदर्शी प्लाष्टिकले माटोलाई छोपी सुर्यको प्रकाशको मद्दतले माटोको उपचार गर्न यो विधि उपयुक्त मानिन्छ। यसका लागि ब्याड बनाउने ठाउँमा राम्रोसँग खनजोत गरी माटोको डल्ला फुटाई मसिनो पार्ने, झारपात तथा ढुंगालाई हटाउने, आवश्यक पर्ने गोठेमल माटोमा मिलाउने र पानीको निकासको लागि कुलेसो बनाउनुहोस्। जमिनको सतहबाट एक बित्ता उठाएर १ मिटर चौडाई र आवश्यकता अनुसार लम्बाई भएको, बिचको भाग केही उठेको र दायाँ बायाँ केही भिरालो भएको ब्याड राख्नुहोस्। माटो सुख्खा छ भने ६ इन्च गहिरो भिज्ने गरी सिचाई गर्नुहोस्। यसरी तयार भएको ब्याडलाई २५०-३०० गेजको प्लाष्टिकले करिब २५ से.मी. प्लाष्टिक ब्याड भन्दा बाहिर हुनेगरी माटो कालो नुहुन्जेल (करिब ३ हप्ता) छोप्नुहोस्। ब्याड राख्नुभन्दा अगाडी माटोलाई कुटोको सहायताले हल्का चलाउने र करिब ४-५ दिनसम्म चिसो हुन दिई बीउलाई पुरै ब्याडमा एकै दिन छर्नुहोस्। बीउ छरिसकेपछि नउम्रेसम्म छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्। यसरी उपचार गरेको माटो करिब ६ महिना सम्म ब्याडको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ।

अनुसूची - २: कमन कार्प माछाको ह्याचलिंगलाई दैनिक दाना/आहारा दिने तालिका

समय अबधि	दानाको प्रकार	दाना दिने दर	प्रति दिन
पहिलो हप्ता	सानो जु-प्लाङ्कटन, अन्डाको झोल, ३०-३५ % प्रोटीन युक्त पाउडर दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १५-२०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ४ वटा अन्डाको झोल, १०-१५ ग्राम तयारी दाना	३-४ पटक
दोश्रो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन, ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. १ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १०-१५% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन २५०-२७५ ग्राम तयारी दाना	३ पटक
तेस्रो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. २ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ८-१०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ४५०-५०० ग्राम तयारी दाना	३ पटक
चौथो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. ३ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ५-१०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ७००-७५० ग्राम तयारी दाना	२-३ पटक

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४८, १५ चैत २०७५, अवधि : १५ चैत २०७५ — २१ चैत २०७५

वर्ष ४ अंक ४९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २४ चैत २०७५

अवधि: २४ चैत २०७५— २८ चैत २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ्ग, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ्ग, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- पश्चिमी भु-भागको तापक्रम हल्का बढ्ने देखिन्छ। साताको शुरु र मध्यतिर देशको पश्चिम र मध्य भु-भागमा पश्चिमी वायुको प्रभावले गर्दा आंशिक देखि सामान्य बदली हुने र सोही वायुको प्रभावले केहि स्थानहरूमा मेघ गर्जनका साथ वर्षाको सम्भावना देखिन्छ। साताको शुरु र मध्यमा देशको मध्य र पुर्वी भु-भागमा पश्चिम बंगाल र बिहार आसपास न्यूनचापिय क्षेत्रको प्रभावले मेघ गर्जनका साथ वर्षाको सम्भावना देखिन्छ। बिहिवार बिहानीपख मौसममा केहि सुधार देखिए पनि अपरान्ह पछि पुनः देशका अधिकांश स्थानहरूमा बदली भई हल्का देखि सामान्य वर्षा हुन सक्छ।
- चैत धानको बेर्ना २१ दिन भईसकेको छ भने तयार पारिएको जग्गामा रोप्नुहोस्।
- आगामी हसा वर्षाको संभावना भएकोले पाकेको मुसुरो बाली मौसमको अवस्था हेरि उखेलनुहोस्।
- उखुवालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि ट्राइकोग्रामा परजीवी कीरा प्रयोग गर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल, आँप, लिचि, रुख कटहर जस्ता फलफूलबालीको फल झर्ने र पछि गएर फल फुट्ने समस्याबाट जोगाउन केराउगोडे फल भएपछि मौसमको अवस्था हेरी प्लानोफिक्स वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- अनारको वयस्क पुतलीहरू सक्रिय हुने उपयुक्त समय भएकोले यसको व्यवस्थापनको लागि फलफुलको एक महिना भित्र अनारको हरेक फललाई बटर पेपरले ब्यागिंग गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने भुवादार लाही कीराको व्यवस्थापनको लागि नियमित अनुगमन गरि एकिकृत व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- यो समयमा पन्छीहरूमा वर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- बाँदरको बढी समस्या हुने ठाउँमा मोलासेस घाँस खेतवारीको चारैतिर लगाउनुहोस्।
- माछाका भुरा तथा फिगरलिंगको लागि सन्तुलित र २५ प्रतिशत प्रोटीन भएको दाना शारीरिक तौलको ४-५ प्रतिशतका दरले दैनिक दिनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमवार दिउँसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अवधि : २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

१५ चैत २०७५ देखि २१ चैत २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा			
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम		
झापा	१४३	-	-	-	-	-	-	-
मोरङ	७२	१२.८	२८.६-३३.८	१७.८-२१.६	५८-८९	४५-५७	०.०-८.०	उत्तर
धनकुटा	१६८०	८.०	२४.१-२६.६	१३.१-१७.०	७२-९२	५३-६९	०.५-२.०	दक्षिण
संखुवासभा	११७०	१८.१	२४.५-२८.५	१४.०-१७.५	७०-९२	५५-९१	-	-
सुनसरी	२००	१२.२	२८.२-३२.०	१८.०-२०.०	६५-९६	५६-६८	-	-
सप्तरी	९१	०.०	३०.५-३३.५	१७.२-२३.५	७२-८६	५९-७९	-	-
सिराहा	१३८	७.२	३०.०-३३.५	१८.५-२२.०	६१-८९	५२-७४	-	-
दोलखा	१७५५							
महोत्तरी	१७२	०.०	३०.७-३४.३	१९.०-२१.०	६२-७७	४१-७०	-	-
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	१.६	२८.७-३२.०	१०.०-१७.५	६१-८७	२०-५९	-	-
बारा	१३०	७.८	३१.४-३४.०	११.४-२२.५	५६-७६	३७-४८	१.०-४.०	पुर्व
धादिङ	१०८५	१६.६	२४.६-२९.०	१४.३-१७.५	५९-९०	३१-७३	-	-
चितवन	२५६	२४.७	३१.०-३३.४	१६.३-२०.८	७२-९९	६९-८७	-	-
कास्की	८२७	५१.९	२५.२-२८.६	१२.५-१८.७	७२-९४	३८-७५	०.०-२.०	पश्चिम
मुस्ताङ	२५६६	१.७	१७.०-२१.०	२.०-४.५	५६-८०	३६-७६	-	-
पाल्पा	१०६७	०.०	२४.४-२७.८	१३.५-१६.०	६४-८५	५८-७१		
रुपन्देही	१०९	१.६	३२.५-३५.०	१५.७-२२.४	५५-६८	३०-४५	१.०-१०.०	पुर्व
कपिलवस्तु	९४	०.०	३१.४-३५.४	१६.७-२०.६	५९-८७	४२-५९		
रुकुम	९१०	६.२	२८.०-३४.०	१०.०-१६.५	५६-८३	३३-५९		-
दाङ	६३४	३.०	२९.८-३३.७	१५.३-१६.६	५६-७८	२४-४४	०.५-३.०	दक्षिण
बाँके	१६५	०.०	३३.८-३७.६	१३.७-२०.०	५६-६८	२७-४६	१.०-६.०	दक्षिण
सुर्खेत	७२०	११.९	३०.०-३४.०	१२.९-१७.०	४५-७४	२३-४६	१.५-६.५	दक्षिण
जुम्ला	२३००	४.५	२१.७-२३.४	३.२-९.९	४८-७१	२२-३४	१.०-२.५	पश्चिम
कैलाली	१८७	०.०	३३.५-३८.३	१४.८-१८.६	५२-७५	१७-३९	०.०-२.५	पश्चिम
डोटी	६५२	०.२	३१.५-३६.०	१०.५-१८.२	६५-८७	१४-४२	१.०-२.५	उत्तर
दार्चुला	१०९७	०.०	३०.४-३३.५	१०.०-१६.५	७४-९४	२०-५५	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अर्वाधि : २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

आगामी साता (२४ चैत देखि २८ चैत २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अबस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहियो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का देखि सामान्य वर्षा			आंशिक देखि पूर्ण बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यका दिनहरूमा आंशिक देखि पूर्ण बदलि भई केहि स्थानमा मेघ गर्जन सहित हल्का देखि सामान्य वर्षाको सम्भावना छ। साताको अन्त्यमा आंशिक बदलि रहनेछ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का देखि सामान्य वर्षा			आंशिक देखि पूर्ण बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यका दिनहरूमा आंशिक देखि पूर्ण बदलि भई केहि स्थानमा मेघ गर्जन सहित हल्का देखि सामान्य वर्षाको सम्भावना छ। साताको अन्त्यमा आंशिक बदलि रहनेछ।
बाँके, कैलाली	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली		साताको शुरु र अन्त्यमा आंशिक बदली रहि साताको मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि रहने र एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
धनकुटा	हल्का वर्षा			आंशिक देखि पूर्ण बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का देखि सामान्य वर्षा			आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का देखि सामान्य वर्षा			आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई साताको शुरु र मध्यमा एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
संखुवासभा	हल्का देखि सामान्य वर्षा			आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित हल्का देखि सामान्य वर्षाको सम्भावना छ।
मुस्ताङ	क्षणिक वर्षा			आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरुमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
जुम्ला, दार्चुला	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरुमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ। साताको मध्य र अन्त्यमा आंशिक बदलीको सम्भावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अवधि : २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- चैते धान रोप्ने जग्गामा ५०० के.जी कम्पोष्ट; २.७ के.जी. युरिया; ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; २.५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति रोपनीका दरले अथवा ३३५ के.जी कम्पोष्ट; १.८ के.जी. युरिया; २.९ के.जी. डि.ए.पी.; १.७ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र ०.८ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- चैते धानको बेर्ना २१ दिन भईसकेको छ भने तयार पारिएको जग्गामा रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकैका लागि उपयुक्त जातहरू अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाईब्रिड-८ र रामपुर हाईब्रिड-१० मध्ये भरपर्दो श्रोतबाट उपलब्ध जातहरू रोप्नुहोस्।
- वसन्ते मकै लगाउन जग्गा तयारीको बेला ७५० के.जी कम्पोष्ट; ६.५ के.जी. युरिया; ५.६ के.जी. डि.ए.पी.; ३.३ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति रोपनीका दरले अथवा ५०० के.जी कम्पोष्ट; ४.३ के.जी. युरिया; ३.७ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र ०.८ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- वसन्ते मकैमा गवारोको नोक्सानी कम गर्न क्लोरपाईरीफस (५० ई.सी.) र साईपरमेथ्रिन (५ ई.सी.) को मिश्रण भएको बिषादी २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि ७ दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- आगामी हप्ता हल्का देखि सामान्य वर्षाको संभावना भएकोले पाकेको मुसुरो बाली मौसमको अवस्था हेरि उखेलनुहोस्।
- उखुबालीको नयाँ गुबोमा एक भन्दा बढी स-साना प्वालहरू देखिएमा टुसा पसाउने गवारो (Early shoot borer) को प्रकोप हुने सम्भावना हुन्छ। यसको प्रकोप कम गर्न उखु रोपेको ४५ र ६० दिनमा ३ ईन्च जति माटो चढाएर हल्का सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस्। उखुको जात अनुसार ढिलो पाक्ने जातमा मृत गुबो १५ देखि २३% र छिटो पाक्ने जातमा मृत गुबो १७% भन्दा बढी देखिएमा आर्थिक क्षती हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा थायोडीकार्प (Thiodicarp 75% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी एक हेक्टर बालीमा साँझपख छर्नुहोस्।
- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको १ महिना पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma) परजीवी कीरा १,००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँचवटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ४-५ पटक छोड्नुहोस् (ट्राइको कार्डको लागि नजिकको चिनी मिल वा कृषि सम्बन्धि कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोस्)।
- उखु काटिसकेपछि खेतमा रहेको सुकेका पातहरू हटाइसकेपछि उखुको टुटोलाई धारिलो कोदालोले जमिनको सतह भन्दा करिब १ से.मी. तलसम्म जाने गरि ताछनाले उखुको गाँज राम्रोसँग आउँछ।
- खुट्टि उखुबालीबाट बढी उत्पादन लिन जग्गा तयारीको बेला ३३३ के.जी कम्पोष्ट; ३.७ के.जी. युरिया; ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

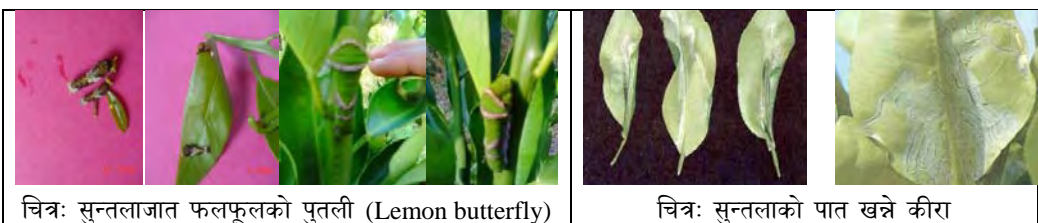
फलफूल बालीहरु

- सुन्तलाजात फलफूल, आँप, लिचि, रुख कटहर जस्ता फलफूलबालीको फल झर्ने र पछि गएर फल फुट्ने समस्याबाट जोगाउन केराउगेडे फल भएपछि मौसमको अवस्था हेरि प्लानोफिक्स वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बगैचामा सुक्ष्म खाद्यतत्वको व्यवस्थापनका लागि पालुवा आइरहेको बेला र दाना लागि सकेपछि २ पटक मल्टिप्लेक्स २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात लपक भिज्नेगरि छर्नुहोस्यो समयमा फूल फुल्ने फलफूलहरु जस्तै- कागती, लिची, स्याउ, नासपाती, आरु, आँप, आदि बालीहरुमा मौरी तथा अन्य कीराहरुले पराग सेचन प्रक्रिया गर्ने भएकोले गुणस्तरीय फल उत्पादनको लागि यिनीहरुको भ्रमण लाई प्रोत्साहन गर्न विषादी नछर्कनुहोस्। विषादीको प्रयोग गर्नेपने भएमा स्थानीय प्राविधिकको सल्लाह अनुसार गर्नुहोस्।
- हावाहुरी लाग्न सक्ने मौसम भएकोले पसाएका केराको बोटहरुलाई टेको दिनुहोस्।
- रुखकटहरको फल कुहिने समस्या देखिएहेमा तामायुक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्। साथै फलको आकारको वृद्धि असमान देखिएमा सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त घोल जस्तै: मिराक्लोन वा मल्टिप्लेक्स पातमा छर्नुहोस्।
- अनारको वयस्क पुतलीहरु सक्रिय हुने उपयुक्त समय भएकोले यसको व्यवस्थापनको लागि फलफूलको एक महिना भित्र अनारको हरेक फललाई बटर पेपरले ब्यागिंग गर्नुहोस्। साथै नीमजन्य विषादी ०.३ ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १५-१५ दिनको फरकमा ३-४ पटकसम्म छर्नुहोस्। कीराको प्रकोप अधिक देखिने बगैचाहरुमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी. ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली १५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-वी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने (पनामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट विरुवा उखेलेर हटाउनुका साथै नयाँ विरुवा सार्नको लागि रोग लागेको क्षेत्रबाट बेर्ना नल्याउनुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाने क्रम भएकोले केरामा गवारो तथा घुन कीराले नोक्सानी गर्न सक्छ, यसको प्रकोप कम पार्न बगैचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस ४% जी.आर., ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्। केराको घुन (Rhizome Weevil) को व्यवस्थापनको लागि कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा ससानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरि ट्र्याप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आँपको कोयामा लाग्ने घुनको प्रकोप हुने बगैचाहरुमा एसीफेट ७५% एस.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर बोटको हाँगाहरु र हाँगाको कापमा १५ दिनको फरकमा ३ पटक (फूल फुल्नु पहिला, फूल झरी सकेपछि र फल केराउ/लप्सी दाना जत्रो भएको अवस्थामा) बेलुकीपख छर्नुहोस्।

- तापक्रम बढ्दै जाँदा सुन्तलाजात फलफूलको डाँठमा प्वाल पार्ने गवारो, पात खन्ने कीरा, कत्ले कीरा र पुतलीको लार्भा (lemon butterfly) को प्रकोप बढ्न सक्ने भएकोले बगैँचा निरीक्षण गरी नियन्त्रणका उपाय अपनाउनुहोस्।

चित्र: सुन्तलाजात फलफूलको कत्ले कीरा

चित्र: सुन्तलाजात फलफूलको पुतली (Lemon butterfly)

चित्र: सुन्तलाको पात खन्ने कीरा

- **पात खन्ने (Leaf Miner) कीरा:** सुन्तला जातको फलफूल बालीहरुमा पात खन्ने (Leaf Miner) कीराको नोकसानी कम गर्न ४ भाग पानीमा गाईको गहुँत वा निमको पातको झोल १ भाग मिसाई ५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्। साथै व्यवसायिक खेती गर्ने कृषकहरुले रोगर ३०% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- **फलफूल (मेवा, आँप, आदि) बालीमा लाग्ने मिलीवग:** बोटमा मिलीवगको प्रकोप हुने समय भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यसको समस्या समाधानको लागि बगैँचाको सरसफाईमा ध्यान दिनुको साथै सर्वो तेल १०-१५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्। बोटको मुल काण्डको १ फीट माथि चारैतिर लेसिलो पट्टि (रेजिन वा ग्रीजमा अडीर (कास्टर) को तेल मिसाएर) लगाएमा वा ४०० गेजको २५ से.मी. चौडा बाक्लो सेतो प्लाष्टिक बोटको फेदमा बाँध्नाले कीराहरु उक्लेर जान सक्दैनन्। धूलो विषादी मालाथियन २० ग्राम प्रति बोट वरिपरि माटोमा मिसाउनाले बच्चा (nymph) मर्दछन्। फल/काण्ड/पातमा देखिएका मिलीवग व्यवस्थापन गर्न कार्बाराइल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।
- **लिचीको सुलसुले:** लिची बगैँचामा सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुका साथै क्षतिग्रस्त हाँगा हटाएर जलाएर नष्ट गर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- **लिची रेड रष्टको व्यवस्थापन:** सुख्खा मौसममा लिची रष्टको प्रकोप हुने भएकोले १०-१५ दिनको फरकमा सिँचाइको व्यवस्था गर्नुहोस्। कपरअक्सिक्लोराइड ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पात भिज्नेगरि १५ दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने भुवादार लाही कीराको व्यवस्थापनको लागि नियमित अनुगमन गरि एकिकृत व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित हाँगा, मुनाहरु नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे कीराहरुले यसलाई नोकसानी पुर्याउने भएकोले यसको संवर्धन गर्नुहोस्, परजीवी कीरा एफिलिनस माली (Aphelinus mali) को प्रयोग गर्नुहोस्। खनिज तेल (Mineral oil) १० एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई भुवादार लाही लागेको स्थानमा भिज्ने गरी सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अवधि : २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

तरकारी बालीहरू

- उच्च पहाडको तल्लो भेग र मध्यपहाडमा माघ महिनामा लगाइएको आलुलाई गोडमेल, उकेरा र सिँचाइ गरि ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपट्रेस गर्नुहोस्। साथै लाही कीरा र डडुवा रोगको अवलोकन गर्दै प्रकोप देखिन थालेपछि व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघ-फागुनमा रोपेको बीउ आलुलाई रिंगिंग (बेजातका, रोगी बोट उखेलेर नष्ट गर्ने) गर्नुहोस्।
- आगामी हप्ता बदली हुने संभावना भएकोले डडुवा रोगको संक्रमण देखिन सक्दछ। आलुको पातमा फिक्का हरियो रंगका विभिन्न आकारका थोप्लाहरू देखिन्छन्। रोग बढ्दै गएपछि पुरै पात सुकेर डढेजस्तो देखिन्छ। रोग अझै फैलँदै जाँदा आलुको काण्ड, पातको भेट्ना र मुनामै ढुसीले बनाएका ठूला दागहरू देखिन्छ।
- डडुवा रोगको व्यवस्थापन: यो रोगको व्यवस्थापनको लागि यो रोगको अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नुहोस्। प्रकोप बढ्दै गएमा डाइमेटोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक वा क्लिक्विसल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको अन्तरमा ४-५ पटक छर्नुहोस्।
- विभिन्न तरकारी बालीहरूमा लाग्ने सेतो झिँगाको व्यवस्थापन गर्न जैविक विषादी- भर्टिसिलियम लेकानी, २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि., (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बेलुकीपख स्प्रे गर्नुहोस्।
- भिण्डीमा फड्के कीरा (Jassid) को समस्या देखिने हुनाले फल टिप्ने अवस्था भन्दा पहिले यसको प्रकोप देखिएमा ५ ग्राम फिप्रोनील (८० डब्लु.पी.) १६ लिटर पानीमा वा इमिडाक्लोप्रिड (१७.८ एस.एल्) १ एम.एल. एक लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस्। फल टिप्ने अवस्थामा छ भने मालाथियन (५० इ.सी.) वा डाइक्लोरोभस (७६ इ.सी.) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस्। मालाथियन छर्केको ७ दिनसम्म र डाइक्लोरोभस छर्केको ५ दिनसम्म फल टिप्न हुदैन।
- भिण्डीमा फल तथा डाँठमा लाग्ने गवारोको प्रकोप हुने हुँदा नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। गवारो लागेको मुना र फलहरू जम्मा गरि नस्ट गर्नुहोस्। साथै, कीराको अचल (pupa) अवस्थाहरू बिरुवाको बाहिरी भागहरूमा हुने हुँदा जम्मा गरि नस्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलीप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५% SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ मी.ली. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीलाई फल कुहाउने औँसाबाट जोगाउनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रायाप प्रती हेक्टर ८ वटाको दरले राख्नुहोस्। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल फेरनुहोस्। मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडी देखी १५-१५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराका लार्वाहरू जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। कीराले विहान र बेलुका नोक्सानी पुर्याउने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- काउली समूहको तरकारी बालीमा बन्दाको पुतलीले पातको तल्लो भागमा पहिलो रंगको फुल समुहमा पार्दछ र सुरुको अवस्थाका लार्वाहरूले एकै स्थानमा रहेर नोक्सानी पुर्याउछ, यस्ता फुल र लार्वाहरूलाई

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अवधि : २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढी भएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान) वा मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा भिजे गरी साँझपख छर्कनुहोस्।

- बीउ उत्पादनको लागि रोपिएको काउली, बन्दा समूहका बालीहरूमा अल्टरनेरिया पात थोप्ले रोग लाग्ने संभावना भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- काउली-बन्दा समूहको तरकारी बालीमा इट्टा बुट्टे पुतलीको प्रकोप देखिएमा डाइक्लोरभस ७६ इ.सी. (नुभान), २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई कीरा लागेको ठाँउमा बोट भिजेगरि साँझपख छर्कनुहोस्। यसको प्रकोप ज्यादा भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि छर्कनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- प्याजमा प्याजी डडुवा (Purple blotch complex) रोग देखिएमा साफ (Carbendazim + Mancozeb) वा फार्मथोर (Chlorothalonil) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिजे गरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- प्याजको शीते दुसी (Downy mildew) रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगग्रस्त पातहरू हटाइ हल्का सतही सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा मेन्कोजेव वा मेटाल्याक्जिल विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले सबै पातहरू राम्ररी भिजेगरि ७ दिनको फरकमा २-३ पटक सम्म छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

अन्य

- कफीमा फूल फुल्ने समय भएकोले सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस्। सिँचाई छैन भने बोटको वरिपरि छापो राख्नुहोस्। कफी बगैँचामा जमिन ढाक्ने बालीहरू जस्तै कोसेबाली (भट्टमास, बोडी, घ्यू सिमी आदि) र बगैँचा ४ वर्ष पुगेको छैन भने अदुवा, वेसार (हलेदो), बदाम, ढैंचा लगाउनुहोस्।
- कफीको सेतो गवारोको वयस्क पोथी खपटेले मूल तथा छिप्पिएका शाखा हाँगाहरूको खस्रो बोक्राको अन्तरमा फुल पार्ने उपयुक्त मौसम भएकोले जुटको बोराले वा ब्रसले काण्ड चिल्लो हुने गरी रगडेर भुँईमा झार्ने र फुल भएको शंका लागेमा खाडल खनी नष्ट गर्नुहोस्। साथै १०% चूनको झोल फूल पार्नु अगावै छर्नाले कीराको प्रकोप कम हुन्छ। यसको साथै निर्मलीकरण गरेको रातोमाटो, गाईको गोबर र गहुँत मिसाएर काण्डमा लेप लगाउनुहोस्।
- तापक्रमको वृद्धि संगै सामान्य भण्डार कोठामा भण्डारण गरिएका विभिन्न फलफूल तथा तरकारीबाट जलवाष्प (Moisture) उडेर जाने क्रम न्यूनीकरण गर्नको लागि भण्डार कोठा वरिपरि पानी छर्कनुहोस् साथै झ्याल, भेन्टिलेशन र ढोकामा भिजेको जुटको बोरा राखि आवश्यक ओसको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मौरीको सुलसुले: बसन्त ऋतुमा एपीस सेरेना (रैथाने मौरी) जातको मौरीमा स-साना सेतो वा खैरो रंगको सुलसुलेहरू शरीर भरि देखिन्छ। यी सुलसुलेहरूले फुलको पराग खान्छन् र मौरीहरूलाई बाहकको रूपमा एक फूल बाट अर्को फूलमा जानको लागि प्रयोग गर्छन्। यस्तो सुलसुलेहरूले मौरीलाई खासै नराम्रो असर पार्ने तर यिनीहरूको संख्या ज्यादा नै भएमा मौरीको उडानमा असर पर्नसक्छ। यी सुलसुलेहरूको संख्या ज्यादा नै भएमा, मौरी घरमा कपुरको प्रयोग गरि समस्या समाधान गर्न सकिन्छ।
- मौरीघारमा नियमित निरीक्षण गरि आधार चाकाहरू साथै सुपर (तल्ला) थप्ने उपयुक्त समय हो। घरको संख्या बढाउँदा रानुको उपयुक्त व्यवस्था गरि मौरी गोला विभाजन गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अवधि : २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरूले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- शिताके (मृगे) च्याउ खेतीको लागि ८-१० वर्ष उमेरको उत्तिस, कटुस, सौर वा बाजको १२-२६ इञ्च गोलाई र ३ फीट लम्बाई भएको मुढालाई छहारीमा राखि चिस्यानको मात्रा ४०-४५ प्रतिशत कायम राख्नुहोस्। यस मुढामा ६-८ अंगुलको फरकमा एक अंगुल जति गोलाई र गहिराई हुने गरि ५०-६० वटा प्वाल पार्नुहोस्। १ के.जी. वीउको लागि करिब १५-१८ वटा मुढाको आवश्यक पर्दछ।
- मुढामा वीउ रोपिसकेपछि उक्त प्वालहरूमा राम्रोसँग (नब्बे प्रतिशत मैन र दश प्रतिशत सल्लाको खोटो) पकाई तात्तातै सिल गर्नुहोस्। वीउ रोपिसकेपछि मुढामा च्याउको ढुसी फैलाउन निश्चित तापक्रम (करिब २०-२५° सेल्सियस) भएको ठाँउमा चित्रमा देखाएजस्तै गरि चाङ्ग लगाउनुहोस्। सुख्खा भएमा दिनको १-२ पटक सम्म पानी छर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- गोठेमल वा कम्पोष्टमललाई खेतमा लगेपछि घाममा सुक्न दिने हो भने १२ घण्टा सुक्दा ६%, ३६ घण्टा सुक्दा २३% र ७ दिनसम्म सुक्दा ३६% नाइट्रोजन नोक्सान हुने भएकोले खेतबारीमा मल थुप्रो पारेर वा छिरलेर सुकाउनु हुँदैन त्यसकारण जमीन जोतेर माटोमा मिलाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

- हरियो घाँसको अभाव हुने समय भएकोले पशुको आहारामा खनिज तत्वको कमी हुने हुदाँ मिनरल मिक्सचर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्। उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाख्राहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई पशुवस्तुलाई आहाराको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- बाख्रामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुख्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस्। सरदर ५० के.जी. को बाख्रालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५० देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १० के.जी. हरियो घाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रूपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलोटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अवधि: २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।
- कोरेली बाच्छीहरूको बाली लाग्ने दरमा वृद्धि गर्न दैनिक २०- २५ ग्राम मिन्डरल मिक्स्चर खुवाउनुहोस्।
- पशुहरूमा किर्नाको टोकाईबाट लहुमुते रोग (प्रायः कफी रंगको वा रातो रंगको पिसाव फेर्ने; उक्त पिसाव आधा घण्टा जति सफा टेस्टट्यूब/ शिसाको गिलासमा नहल्लाई राख्दा सतहमा रगत नजम्ने) सर्ने भएकोले यसबाट पशुहरूलाई बचाउन बुटक्स औषधि २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई किर्ना भएको ठाँउमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे रोगको संझा लागेमा नजिकैको पशु प्राविधिकलाई सम्पर्क गर्नुहोस्।
- प्रजननका लागि उपयुक्त पाठी तथा माउ बाखाहरूलाई खोरको छुट्टै कोठामा राख्ने व्यवस्था मिलाउनुहोस्। अनियन्त्रित प्रजननबाट बचाउनका लागि ३ महिना उमेर पुगेका पाठा र पाठीलाई संगै मिसिन दिनुहुँदैन।
- बाखा ब्याएको ४५- ९० दिनभित्र बोका लगाउनुहोस् साथै बाखाले बोका खोजेको १२ देखि ३७ घण्टा भित्र बोका लगाउनुहोस्।
- जन्मेदेखि ४ महिनासम्म पाठापाठी लाई दिनमा कम्तिमा ३ पटक माउको दुध खान दिनुहोस् र त्यसपछि छुटाउनुहोस्। दुध छुटाई सकेपछि पाठापाठी लाई जुकाको औषधि खान दिनुहोस्।
- माउ बाखा मरेमा वा दुध कम आएमा गाईभैंसीको दुध अथवा निम्न अनुसारको झोल बनाई पिलाउनुहोस्।

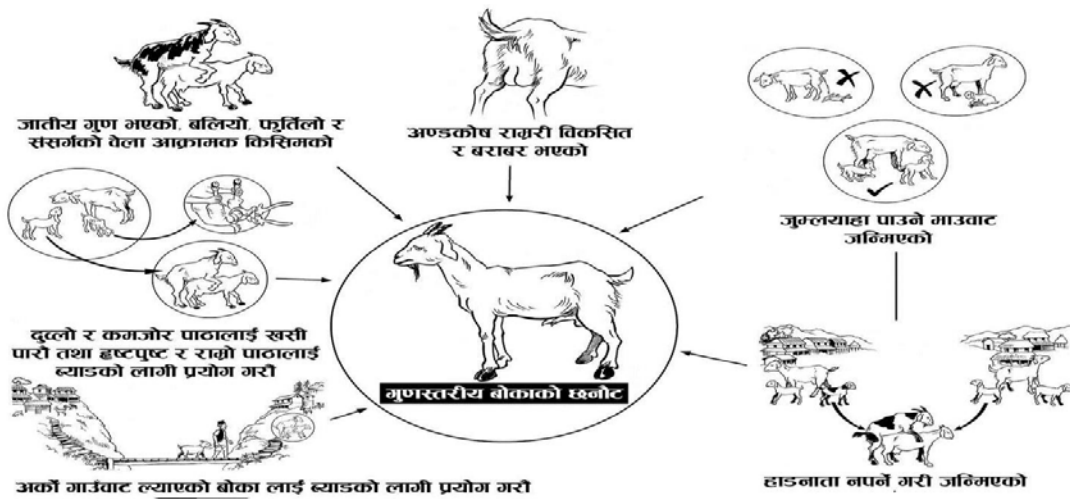
सामग्री	मात्रा
कुखुराको अन्डा	१ ओटा
मनतातो पानी	२०० एम.एल.
दुध	३०० एम.एल.
लिक्विड प्याराफिन	१० एम.एल.

- ब्याएका बाखाहरूलाई सन्तुलित दानाको समयमा विशेष व्यवस्था गर्नुहोस्। घरमा नै सन्तुलित दाना बनाउन निम्न अनुसार मिश्रणको नाप अनुसारको प्रयोग गर्नुहोस्।

कच्चा पदार्थ	भाग
मकै/धान/कोदो/गहुँ	७२
पिना/दाल/गोडागुडी	२५
नून	१
खनिज मिश्रण	२
जम्मा	१००

- पाठापाठी जन्मन आधा घण्टा भन्दा बढी समय लगाएमा र ब्याएको १२ घण्टासम्म पनि साल नझारेमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्। बाखाले साल खाएमा पाचनप्रणालीमा समस्या आउनुका साथै दुध उत्पादन घट्ने हुँदा खान नदिनुहोस्।
- पाठापाठी लाई दुध चुसाउनु भन्दा अगाडी मनतातो पानीले कल्चौडा, थुनहरू सफा गरि सुक्खा राख्नुहोस्। यसले बाखालाई थुनेलो रोगबाट बचाउँछ।
- प्रजनन् सुधारको लागि चित्रमा देखाईएका विधिहरू राम्रोसँग प्रयोग गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अवधि : २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- यो समयमा पन्छीहरुमा वर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्। फार्ममा एकै पटक धेरै कुखुरामा श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोगको लक्षण देखा परेमा, मृत्युदर बढी भएमा वा वर्डफ्लू रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा सम्पर्क राख्नुहोस् वा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकलाई जानकारी गराउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरुलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- कुखुरालाई क्विसडियोसिस रोगबाट बचाउन उमेर अनुसार एमप्रोलियम २५ देखि ६५ एम.जी. प्रति के.जी. दानामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। साथै प्रशस्त मात्रामा सफा ताजा पानी दिनुहोस्।

मत्स्यपालन

- कमन कार्प जातका माछापालन गर्ने कृषकहरुले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरुबाट माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माउ छानी पोखरीमा करीव १-१.५ मिटर गहिराई सम्म पानी भरेर भाले र पोथी २:१ को अनुपातमा माछाको सेट राखि पोखरीको चारैतिर काकावन राख्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाको अण्डाबाट निस्केको ह्याचलिडलाई अनुसूची-२ मा दिईए अनुसार दानाको प्रयोग गर्नुहोस्।
- पोखरीमा भुरा राख्नुभन्दा पहिले पोखरी सुकाई, चुना राखिसकेपछि पाकेको गोबर मल २-३ टन र यसको अतिरिक्त १२० के.जी. युरिया र ९० के.जी. डी.ए.पि. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीमा प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उक्त मललाई २ भाग गरि १५-१५ दिनको अन्तरालमा पोखरीमा हाल्नुहोस्।
- ठुला भुरा तथा फिगरलिंगको लागि सन्तुलित र २५ प्रतिशत प्रोटीन भएको दाना शारीरिक तौलको ४५-प्रतिशतका दरले दैनिक दिनुहोस्। यसको लागि आवश्यक पर्ने दाना बनाउन चाहिने कच्चा पदार्थ र तिनीहरुको मिश्रण यसप्रकार छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अवधि : २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

कच्चा पदार्थ	मिश्रण प्रतिशतमा		
	नमुना दाना - १	नमुना दाना - २	नमुना दाना - ३
भुटेको भटमासको पिठो	२५	३७	
तोरीको वा बदामको पिना	२५	३५	
धानको ढुटो	३५	२६	६२
भिटाभिन र मिनरल प्रीमिक्स	१	२	२
वनस्पति तेल	७		
माछाको धुलो	७		१९.३
रेशम कीराको प्युपाको धुलो			६.७
गहुँ वा चामलको पिठो			१०

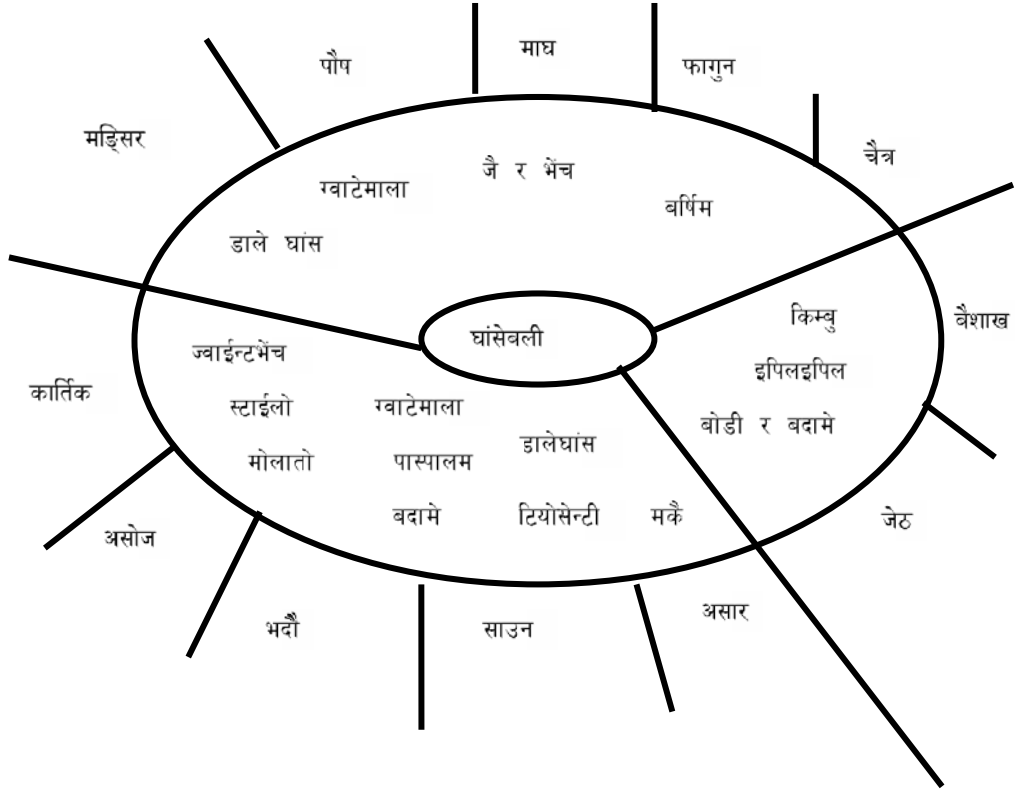
घाँसेबाली

- यो समयमा धेरै कलिला तथा बिपालु घाँसपातहरू पशुहरूलाई नखुवाउनुहोस्।
- जै, मकै, सुडान, स्वीटक्लोभर फूल फुल्नु अघि वा धेरै कलिलैमा खुवाउँदा नाईट्राईट विषको कारण र्याल काढ्ने, पेट दुख्ने, छटपटाउने, मांसपेशी कम्पन हुने, गर्भ तुहिने, पटकपटक थोरै पिसाव गर्ने, दुध उत्पादन घट्ने हुन्छ। यसको उपचारको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसंग सल्लाह लिनुहोस् साथै मिथाईलिन ब्लु २ देखि ४ एम.एल.नशामा सुई दिनुहोस्।
- पहाडीक्षेत्र तथा उच्च पहाडी क्षेत्रमा पाईने केही बिपालु घाँस (अंगेरी), उन्चु र अन्य जंगली बिपालु घाँस खाएमा र्याल काढ्ने, पेट दुख्ने र छटपटाउने, मांसपेशी कम्पन हुने, गर्भ तुहिने, पटकपटक थोरै पिसाव गर्ने, छेर्ने, पेट फुल्ने, मुखबाट फिज निकाल्ने हुन्छ। यसको उपचारको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसंग सल्लाह लिनुहोस् साथै सोडीयम थायोसल्फेट १० ग्राम १०० एम.एल. पानीमा घोली खान दिने, रुमेन बोलस, म्याग सल्फ आदि खुवाउनुहोस् तथा नशामा सलाईन दिनुहोस्।
- बाँदरको बढी समस्या हुने ठाउँमा मोलासेस घाँस खेतबारीको चारैतिर लगाउनुहोस्।
- वर्षे घाँस लगाउने समय भएकोले तालिकामा उल्लेख गरे बमोजिम घाँसेबालीहरू लगाउनुहोस्।

घाँसका नामहरू	सिफारिस क्षेत्र	घाँसको जातहरू	बीजको मात्रा (के.जी. प्रति हेक्टर)	मलको मात्रा (नाइट्रोजन: फस्फोरस: पोटास) प्रति हेक्टर	छर्ने तरिका
मकै	तराई तथा मध्य पहाड	मनकामना, देउती, अरुण	३०-३५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
जुनेलो	तराई तथा मध्य पहाड	एम पि चरी, स्थानीय, स्विस् सरगम	२५-३०	८०:६०:४०	मकै छरेजस्तै गरि छर्ने
टियोसेन्टी	तराई तथा मध्य पहाड	सिसा	३५-४०	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
सुडान	तराई तथा मध्य पहाड	पिपर स्वीट सुडान	१०-१५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
बाजरा	तराई तथा मध्य पहाड	जोइन्ट बाजरा	१०-१२	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अवधि : २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

- सिंचाई सुविधा भएका ठाउँहरूमा बहुवर्षे घाँस लगाउन खनजोत गरि जग्गा तयारी गर्नुहोस्। बीउ छरेपछि माटोले नपुर्नुहोस्।
- वर्षभरि घाँस उत्पादनको लागि निम्न अनुसारको तालिकाको प्रयोग गर्नुहोस्।

अनुसूची १: माटोको सौर्य उपचार विधि

चैत्र देखि जेठ महिनामा नर्सरी राख्ने ठाउँमा माटोमुनि बसेर बाली बिरुवालाई नोकसानी गर्ने झारपात, जीवाणु, किटाणुहरूको व्यवस्थापन गर्न पारदर्शी प्लाष्टिकले माटोलाई छोपी सूर्यको प्रकाशको मद्दतले माटोको उपचार गर्न यो विधि उपयुक्त मानिन्छ। यसका लागि ब्याड बनाउने ठाउँमा राम्रोसँग खनजोत गरी माटोको डल्ला फुटाई मसिनो पार्ने, झारपात तथा ढुंगालाई हटाउने, आवश्यक पर्ने गोठेमल माटोमा मिलाउने र पानीको निकासको लागि कुलेसो बनाउनुहोस्। जमिनको सतहबाट एक बित्ता उठाएर १ मिटर चौडाई र आवश्यकता अनुसार लम्बाई भएको, बिचको भाग केही उठेको र दायाँ बायाँ केही भिरालो भएको ब्याड राख्नुहोस्। माटो सुख्खा छ भने ६ इन्च गहिरो भिजे गरी सिचाई गर्नुहोस्। यसरी तयार भएको ब्याडलाई २५०-३०० गेजको प्लाष्टिकले करिब २५ से.मी. प्लाष्टिक ब्याड भन्दा बाहिर हुनेगरी माटो कालो नुहुन्जेल (करिब ३ हप्ता) छोप्नुहोस्। ब्याड राख्नुभन्दा अगाडी माटोलाई कुटोको सहायताले हल्का चलाउने र करिब ४-५ दिनसम्म चिसो हुन दिई बीउलाई पुरै ब्याडमा एकै दिन छर्नुहोस्। बीउ छरिसकेपछि नउम्रेसम्म छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्। यसरी उपचार गरेको माटो करिब ६ महिना सम्म ब्याडको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ।

अनुसूची - २: कमन कार्प माछाको ह्याचलिंगलाई दैनिक दाना/आहारा दिने तालिका

समय अबधि	दानाको प्रकार	दाना दिने दर	प्रति दिन
पहिलो हप्ता	सानो जु-प्लाङ्कटन, अन्डाको झोल, ३०-३५ % प्रोटीन युक्त पाउडर दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १५-२०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ४ वटा अन्डाको झोल, १०-१५ ग्राम तयारी दाना	३-४ पटक
दोश्रो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन, ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. १ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १०-१५% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन २५०-२७५ ग्राम तयारी दाना	३ पटक
तेस्रो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. २ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ८-१०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ४५०-५०० ग्राम तयारी दाना	३ पटक
चौथो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. ३ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ५-१०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ७००-७५० ग्राम तयारी दाना	२-३ पटक

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ४९, २४ चैत २०७५, अवधि : २४ चैत २०७५ — २८ चैत २०७५

वर्ष ४ अंक ५०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २९ चैत २०७५

अवधि: २९ चैत २०७५— ५ वैशाख २०७६

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- साताभरि नै तापक्रम सामान्यतया हल्का बढ्ने देखियता पनि साताको अन्त्यतिर पश्चिम भूभागहरूमा हल्का घट्ने देखिन्छ। साताको शुरु र मध्यतिर पश्चिमी पहाडी भू-भागहरूमा तथा देशको पूर्व र मध्य क्षेत्रहरूमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई केहि स्थानहरूमा मेघ गर्जनका साथ हल्का वर्षाको सम्भावना देखिन्छ।
- साताको अन्त्यतिर देशको पश्चिम र मध्य भू-भागमा आंशिक देखि सामान्य बदली भई केहि स्थानहरूमा मेघ गर्जनका साथ हल्का वर्षाको सम्भावना देखिन्छ र पश्चिमी उच्च हिमाली भेगहरूमा हिमपातको सम्भावना रहेको छ।
- आगामी हप्ता हल्का देखि सामान्य वर्षाको संभावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरेर मात्र पाकेको गहुँवाली काटनुहोस्।
- अनारको वयस्क पुतलीहरू सक्रिय हुने समय भएकोले यसको व्यवस्थापनको लागि फलफुलको एक महिना भित्र अनारको हरेक फललाई बटर पेपरले ब्यागिंग गर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने भुवादार लाही कीराको व्यवस्थापनको लागि नियमित अनुगमन गरि एकिकृत व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा चट्याङ परेर पशुपंक्षीमा हानी नोकसानीका साथै मृत्यु समेत हुन सक्ने भएकोले समयमै पशु बीमा गर्नुहोस्।
- छोटो समयमा धेरै कुखुरा/हाँस हरू झोक्राउने, श्वास-प्रश्वासमा समस्या (छ्यार-छ्यार गर्ने), मर्ने भएमा बर्ड फ्लु लागेको हुनसक्छ। यस्तो अवस्थामा नजिकको भेटेरिनर अस्पताल तथा पशुसेवा विज्ञ केन्द्र वा पशु सेवा सम्बन्धी कार्यालयहरूमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्। शंकास्पद/संक्रमित फार्मबाट कुखुरा, चल्ला, अण्डा, मासु ओसार पसार नगर्नुहोस्। साथै कुखुरा फार्महरूमा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्।
- माछाका भुरा तथा फिगरलिंगको लागि सन्तुलित र २५ प्रतिशत प्रोटीन भएको दाना शारीरिक तौलको ४-५ प्रतिशतका दरले दैनिक दिनुहोस्।
- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरू पलाउने र कलिला घाँसहरू पाउने हुँदा कतिपय घाँसहरू नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेने समस्या देखिने हुँदा पशुवस्तुलाई यस्ता घाँसहरू ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-९९३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५०, २९ चैत २०७५, अवधि : २९ चैत २०७५ — ५ वैशाख २०७६

मौसमी तथ्यांकहरु

२२ चैत २०७५ देखि २८ चैत २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	कुल वर्षा (मि.मी.)	मौसमी विवरण				हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा	कैफियत
			तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	३२.६	२९.५-३१.३	१८.०-२२.०	६८-८६	६२-६८	-	-	-
मोरङ	७२	२४.६	२७.०-३२.५	१८.०-२०.२	५६-८२	४९-५९	३.०-१२.०	पूर्व	हावाहुरी
धनकुटा	१६८०	३५.४	१८.५-२६.६	१३.४-१५.७	७५-९८	५४-९१	०.०-२.०	पश्चिम	-
संखुवासभा	११७०	६०.०	२१.०-२७.०	१४.०-१७.५	७८-९६	६०-९४	-	-	मेघगर्जन
सुनसरी	२००	२९.०	२६.२-३०.५	१७.५-२२.०	७४-९२	६१-७५	-	-	हावाहुरी
सप्तरी	९१	३९.३	२८.०-३२.२	१९.०-२४.५	६९-९२	६३-८६	-	-	हावाहुरी
सिराहा	१३८	१९.४	२७.०-३२.०	१९.५-२३.०	६३-८५	६०-७३	-	-	मेघगर्जन
दोलखा	१७५५	४६.४	१६.०-२३.५	९.५-१४.०	८७-९८	७०-८७	-	-	असिना
महोत्तरी	१७२	३७.२	२७.०-३२.५	१९.०-२०.७	६१-८९	४७-७७	-	-	मेघगर्जन
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	१७.०	१९.५-२९.५	१३.३-१६.२	७९-९८	५८-८७	-	-	-
बारा	१३०	५३.३	२४.५-३१.७	१६.५-२३.५	६१-१००	४२-७५	०.०-८.०	पूर्व	हावाहुरी
धादिङ	१०८५	६२.२	२४.३-२९.६	१४.५-१८.०	६४-१००	२८-७५	-	-	हावाहुरी
चितवन	२५६	६१.३	२५.२-३२.०	१७.५-२०.०	९८-९९	८६-९८	-	-	हावाहुरी
कास्की	८२७	१९.५	२२.२-२८.९	१४.०-१९.८	८७-९६	५२-८२	०.०-४.०	पश्चिम	हावाहुरी
मुस्ताङ	२५६६	१.७	१७.०-२१.०	२.०-४.५	५६-८०	३६-७६	-	-	-
पाल्पा	१०६७	२१.५	२३.२-२५.४	१२.०-१५.८	७६-९५	७१-९२	-	-	-
रूपन्देही	१०९	१.०	३०.७-३३.०	२०.३-२३.०	४५-७८	३५-५५	०.०-१६.०	पूर्व	हावाहुरी
कपिलवस्तु	९४	१.६	३१.५-३५.२	१९.१-२२.३	५२-६७	५२-६०	-	-	बदलि
रुकुम	९१०	८.६	२८.०-३२.०	१२.०-१६.०	६४-९४	४८-६९	-	-	-
दाङ	६३४	२४.०	२९.५-३१.८	१६.७-२०.०	६१-८०	३४-५५	०.०-७.०	पश्चिम	असिना
बाँके	१६५	१२.८	३३.३-३५.८	१८.०-२२.०	६१-८३	३१-४९	०.०-८.०	उत्तर	हावाहुरी
सुर्खेत	७२०	१७.७	२९.८-३१.३	१४.३-१८.२	६६-८५	३८-५६	०.०-१३.०	पश्चिम	असिना, हावाहुरी
जुम्ला	२३००	२१.९	२०.०-२३.७	३.९-९.६	५८-७३	३२-३९	०.०५.०	उत्तर	-
कैलाली	१८७	४.७	३३.७-३५.२	१६.५-२१.५	५५-७५	३२-४४	०.०-६.०	दक्षिण	हावाहुरी
डोटी	६५२	८.४	३०.५-३४.०	१४.८-१७.२	८०-९२	३२.५४	०.०-२.०	उत्तर	-
दार्चुला	१०९७	०.०	३०.४-३३.५	१०.०-१६.५	७४-९४	२०-५५	-	-	-

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५०, २९ चैत २०७५, अवधि : २९ चैत २०७५ — ५ वैशाख २०७६

आगामी साता (२९ चैत देखि ५ वैशाख २०७६ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहियो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ्ग, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई थोरै स्थानमा मेघगर्जन सहित क्षणिक, हल्का वर्षाको सम्भावना छ। साताको अन्त्यतिर आंशिक बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
वारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई थोरै स्थानमा मेघगर्जन सहित क्षणिक, हल्का वर्षाको सम्भावना छ। साताको अन्त्यतिर आंशिक बदलि भई एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
बाँके, कैलाली	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु र मध्यतिर आंशिक बदली रहने, अन्त्यतिर आंशिक बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
धनकुटा	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का देखि मध्यम वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन सहित हल्का/मध्यम वर्षाको सम्भावना छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु तथा मध्यमा आंशिक बदलि र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना छ।
संखुवासभा	क्षणिक हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु, मध्य र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षा/हिमपातको सम्भावना छ।
मुस्ताङ	क्षणिक हल्का वर्षा/हिमपात	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु तथा मध्यमा आंशिक बदलि र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन सहित क्षणिक हल्का वर्षा/हिमपातको सम्भावना छ।
जुम्ला, दार्चुला	क्षणिक हल्का वर्षा/हिमपात	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिक देखि सामान्य बदली	मेघ गर्जनको संभावना	साताको शुरु तथा मध्यमा आंशिक बदलि र अन्त्यतिर आंशिक देखि सामान्य बदलि भई एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन सहित क्षणिक/हल्का वर्षा हिमपातको सम्भावना छ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५०, २९ चैत २०७५, अवधि : २९ चैत २०७५ — ५ वैशाख २०७६

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- चैते धान रोपेको करीब २५-३० दिनपछि अथवा बिरुवाले गाँज हाल्न शुरु गरेको र फुल फुलनुअघि ३.३ के.जी. युरिया प्रति रोपनी वा २.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्। टपड्रेस गरिसकेपछि २४ घण्टासम्म खेतबाट पानी बगेर बाहिर जान नदिनुहोस्।
- वसन्ते मकैमा गवारोको नोक्सानी कम गर्न क्लोरपाईरीफस (५० ई.सी.) र साईपरमेशिन (५ ई.सी.) को मिश्रण भएको विषादी २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि ७ दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- आगामी हसा हल्का देखि सामान्य वर्षाको संभावना भएकोले मौसमको अवस्था हेरेर मात्र पाकेको गहुँबाली काट्नुहोस्।
- उखुबालीको नयाँ गुबोमा एक भन्दा बढी स-साना प्वालहरू देखिएमा टुसा पसाउने गवारो (Early shoot borer) को प्रकोप हुने सम्भावना हुन्छ। यसको प्रकोप कम गर्न उखु रोपेको ४५ र ६० दिनमा ३ ईन्च जति माटो चढाएर हल्का सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस्। उखुको जात अनुसार ढिलो पाक्ने जातमा मृत गुबो १५ देखि २३% र छिटो पाक्ने जातमा मृत गुबो १७% भन्दा बढी देखिएमा आर्थिक क्षती हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा थायोडीकार्प (Thiodicarp 75% WP) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८००-१००० लिटर घोल तयार गरी एक हेक्टर बालीमा साँझपख छर्नुहोस्।
- उखु बालीमा क्षती पुर्याउने विभिन्न गवारो कीराहरू व्यवस्थापनको लागि उखु रोपेको १ महिना पछि ट्राइकोग्रामा (Trichogramma) परजीवी कीरा १,००,००० (१० x ५ से.मी. को पाँचवटा ट्राइको कार्ड) प्रति हेक्टरका दरले १०/१० दिनको अन्तरालमा ४-५ पटक छोड्नुहोस् (ट्राइको कार्डको लागि नजिकको चिनी मिल वा कृषि सम्बन्धि कार्यालयहरूमा सम्पर्क गर्नुहोस्)।
- खुट्टि उखुबालीबाट बढी उत्पादन लिन जग्गा तयारीको बेला ३३३ के.जी कम्पोष्ट; ३.७ के.जी. युरिया; ४.४ के.जी. डि.ए.पी.; २.२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास र १.३ के.जी. जिङ्क सल्फेट प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।

फलफूल बालीहरू

- सुन्तलाजात फलफूल, आँप, लिचि, रुख कटहर जस्ता फलफूलबालीको फल झर्ने र पछि गएर फल फुट्ने समस्याबाट जोगाउन केराउगोडे फल भएपछि मौसमको अवस्था हेरि प्लानोफिक्स वा प्लान्टोप्लेक्स १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली पात र फल भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूल बगैचामा सुक्ष्म खाद्यतत्वको व्यवस्थापनका लागि पालुवा आइरहेको बेला र दाना लागिसकेपछि २ पटक मल्टिप्लेक्स २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात लपक भिज्नेगरि छर्नुहोस्। समयमा फूल फुल्ने फलफूलहरू जस्तै- कागती, लिची, स्याउ, नासपाती, आरु, आँप, आदि बालीहरूमा मौरी तथा अन्य कीराहरूले पराग सेचन प्रक्रिया गर्ने भएकोले गुणस्तरीय फल उत्पादनको लागि यिनीहरूको भ्रमण लाई प्रोत्साहन गर्न विषादी नछर्कनुहोस्। विषादीको प्रयोग गर्नुपर्ने भएमा स्थानीय प्राविधिकको सल्लाह अनुसार गर्नुहोस्।
- हावाहुरी लाग्न सक्ने मौसम भएकोले पसाएका केराको बोटहरूलाई टेको दिनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५०, २९ चैत २०७५, अर्वाधि : २९ चैत २०७५ — ५ वैशाख २०७६

- रूखकटहरको फल कुहिने समस्या देखिइरहेमा तामायुक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्। साथै फलको आकारको वृद्धि असमान देखिएमा सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त घोल जस्तै: मिराक्लोन वा मल्टिप्लेक्स पातमा छर्नुहोस्।
- अनारको वयस्क पुतलीहरू सक्रिय हुने समय भएकोले यसको व्यवस्थापनको लागि फलफुलको एक महिना भित्र अनारको हरेक फललाई बटर पेपरले ब्यागिंग गर्नुहोस्। साथै नीमजन्य विषादी ०.३ ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १५-१५ दिनको फरकमा ३-४ पटकसम्म छर्नुहोस्। कीराको प्रकोप अधिक देखिने बगैँचाहरूमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी. ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली १५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग लागेमा व्याक्टेरिया वा दुसी कुन बाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराई पत्ता लगाउनुहोस्। यदि दुसिबाट लागेको (पनामा रोग) हो भने कपरअक्सिक्लोराईड वा बेभिष्टिन २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि व्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासु-बी (कासुगामाईसिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिजाउनुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाने क्रम भएकोले केरामा गवारो तथा घुन कीराले नोक्सानी गर्न सक्छ, यसको प्रकोप कम पार्न बगैँचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस ४% जी.आर., ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिड आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाईदिनुहोस्। केराको घुन (Rhizome Weevil) को व्यवस्थापनको लागि कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्ट गर्न केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर तीन वटा टुक्रा-टुक्राको विचमा स-सानो ढुङ्गा (कंक्रीट) राखेर तयार पार्ने र ठाँउ-ठाँउमा राखेर प्रत्येक दिन यसको अवलोकन गरि ड्रयाप भएको कीरा नष्ट गर्नुहोस्।
- आँपको कोयामा लाग्ने घुनको प्रकोप हुने बगैँचाहरूमा एसीफेट ७५% एस.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर बोटको हाँगाहरू र हाँगाको कापमा १५ दिनको फरकमा ३ पटक (फूल फुल्नु पहिला, फुल झरी सकेपछि र फल केराउ/लप्सी दाना जत्रो भएको अवस्थामा) बेलुकीपख छर्नुहोस्।
- **फलफुल (मेवा, आँप, आदि) बालीमा लाग्ने मिलीबग:** बोटमा मिलीबगको प्रकोप हुने समय भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। यसको समस्या समाधानको लागि बगैँचाको सरसफाईमा ध्यान दिनुको साथै सर्वो तेल १०-१५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्। बोटको मुल काण्डको १ फीट माथि चारैतिर लेसिलो पट्टि (रेजिन वा ग्रीजमा अडीर (कास्टर) को तेल मिसाएर) लगाएमा वा ४०० गेजको २५ से.मी. चौडा बाक्लो सेतो प्लाष्टिक बोटको फेदमा बाँधनाले कीराहरू उक्लेर जान सक्दैनन्। धूलो विषादी मालाथियन २० ग्राम प्रति बोट वरिपरि माटोमा मिसाउनाले बच्चा (nymph) मर्दछन्। फल/काण्ड/पातमा देखिएका मिलीबग व्यवस्थापन गर्न कार्बाराइल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली १० दिनको फरकमा २ पटक छर्नुहोस्।
- **लिचीको सुलसुले:** लिची बगैँचामा सुलसुले (Mite) को प्रकोप हुने भएकोले यसको नियमित अनुगमन गर्नुका साथै क्षतिग्रस्त हाँगा हटाएर जलाएर नष्ट गर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा कार्बारिल ५०% डब्लु.पी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा डिकोफोल १८.५% ई.सी., ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।

- **लिची रेड रष्टको व्यवस्थापन:** सुख्खा मौसममा लिची रष्टको प्रकोप हुने भएकोले १०-१५ दिनको फरकमा सिँचाइको व्यवस्था गर्नुहोस्। कपरअक्सिक्लोराइड ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर पात भिज्नेगरि १५ दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।
- स्याउमा लाग्ने भुवादार लाही कीराको व्यवस्थापनको लागि नियमित अनुगमन गरि एकिकृत व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्। लाही कीराबाट संक्रमित हाँगा, मुनाहरू नष्ट गर्नुहोस्। लजालु स्वभावका परजीवी खपटे कीराहरूले यसलाई नोक्सानी पुर्याउने भएकोले यसको संवर्धन गर्नुहोस्, परजीवी कीरा एफिलिनस माली (*Aphelinus mali*) को प्रयोग गर्नुहोस्। खनिज तेल (*Mineral oil*) १० एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई भुवादार लाही लागेको स्थानमा भिज्नेगरि सात-सात दिनको अन्तरालमा तीन पटक छर्नुहोस्।

तरकारी बालीहरू

- उच्च पहाडको तल्लो भेग र मध्यपहाडमा माघ महिनामा लगाइएको आलुलाई गोडमेल, उकेरा र सिँचाइ गरि ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्। साथै लाही कीरा र डडुवा रोगको अवलोकन गर्दै प्रकोप देखिन थालेपछि व्यवस्थापन विधि अपनाउनुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघ-फागुनमा रोपेको वीउ आलुलाई रगिंग (बेजातका, रोगी बोट उखेलेर नष्ट गर्ने) गर्नुहोस्।
- विभिन्न तरकारी बालीहरूमा लाग्ने सेतो झिँगाको व्यवस्थापन गर्न जैविक विषादी- भर्टिसिलियम लेकानी, २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि., (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बेलुकीपख स्प्रे गर्नुहोस्।
- भिँडीमा फल तथा डाँठमा लाग्ने गवारोको प्रकोप हुने हुँदा नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। गवारो लागेको मुना र फलहरू जम्मा गरि नस्ट गर्नुहोस्। साथै, कीराको अचल (*pupa*) अवस्थाहरू बिरुवाको बाहिरी भागहरूमा हुने हुँदा जम्मा गरि नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरानट्रानिलीप्रोल (*Chlorantraniliprole* १८.५% SC) वा स्पिनोसाड (*Spinosad* ४५% SC) १ मी.ली. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरेर आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीलाई फल कुहाउने औँसाबाट जोगाउनको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रायाप प्रति हेक्टर ८ वटाको दरले राख्नुहोस्। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल फेर्नुहोस्। मालाथियन ५०% इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडी देखि १५-१५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराका लार्भाहरू जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। कीराले विहान र बेलुका नोक्सानी पुर्याउने भएकोले सम्भव भएसम्म हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप धेरै भएमा साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु.पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- प्याजमा प्याजी डडुवा (*Purple blotch complex*) रोग देखिएमा साफ (*Carbendazim + Mancozeb*) वा फार्मथोर (*Chlorothalonil*) २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण पात भिज्ने गरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- प्याजको शीते दुसी (*Downy mildew*) रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगग्रस्त पातहरू हटाइ हल्का सतही सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप ज्यादा भएमा मेन्कोजेव वा मेटाल्याक्जिल विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले सबै पातहरू राम्ररी भिज्नेगरि ७ दिनको फरकमा २-३ पटक सम्म छर्केर उपचार गर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५०, २९ चैत २०७५, अर्वाधि : २९ चैत २०७५ — ५ वैशाख २०७६

अन्य

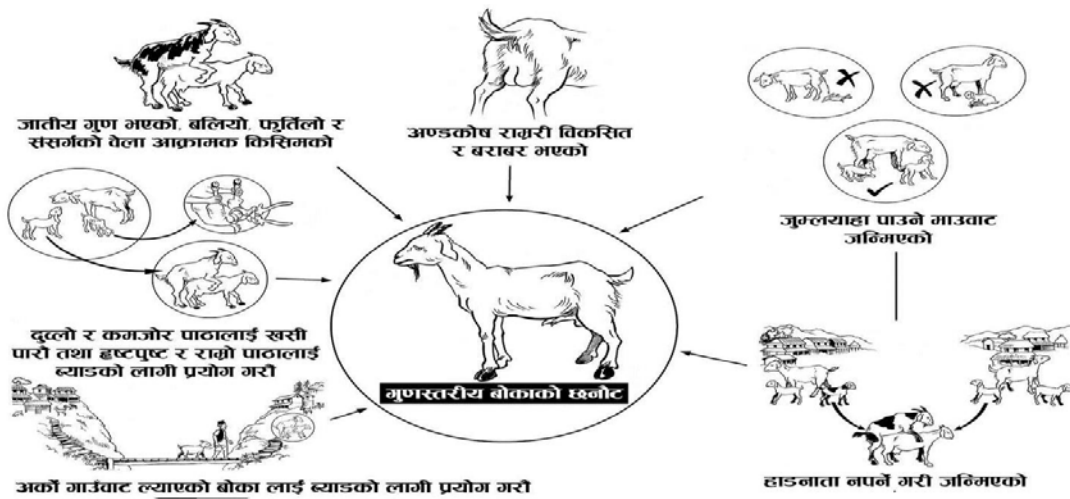
- कफीको सेतो गवारोको वयस्क पोथी खपटेले मूल तथा छिप्पिएका शाखा हाँगाहरुको खस्रो बोक्राको अन्तरमा फुल पार्ने उपयुक्त मौसम भएकोले जुटको बोराले वा ब्रसले काण्ड चिल्लो हुने गरी रगडेर भुँईमा झार्ने र फुल भएको शंका लागेमा खाडल खनी नष्ट गर्नुहोस्। साथै १०% चूनको झोल फूल पार्नु अगावै छर्नाले कीराको प्रकोप कम हुन्छ। यसको साथै निर्मलीकरण गरेको रातोमाटो, गाईको गोबर र गहुँत मिसाएर काण्डमा लेप लगाउनुहोस्।
- तापक्रमको वृद्धि संगै सामान्य भण्डार कोठामा भण्डारण गरिएका विभिन्न फलफूल तथा तरकारीबाट जलवाष्प (Moisture) उडेर जाने क्रम न्यूनीकरण गर्नको लागि भण्डार कोठा वरिपरि पानी छर्कनुहोस् साथै झ्याल, भेन्टिलेशन र ढोकामा भिजेको जुटको बोरा राखि आवश्यक ओसको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मौरीको सुलसुले: बसन्त ऋतुमा एपीस सेरेना (रैथाने मौरी) जातको मौरीमा स-साना सेतो वा खैरो रंगको सुलसुलेहरु शरीर भरि देखिन्छ। यी सुलसुलेहरुले फुलको पराग खान्छन् र मौरीहरुलाई बाहकको रूपमा एक फूल बाट अर्को फूलमा जानको लागि प्रयोग गर्छन्। यस्तो सुलसुलेहरुले मौरीलाई खासै नराम्रो असर पार्दैन तर यिनीहरुको संख्या ज्यादै नै भएमा मौरीको उडानमा असर पर्नसक्छ। यी सुलसुलेहरुको संख्या ज्यादै नै भएमा, मौरी घरमा कपुरको प्रयोग गरि समस्या समाधान गर्न सकिन्छ।
- मौरीघारमा नियमित निरीक्षण गरि आधार चाकाहरु साथै सुपर (तल्ला) थप्ने उपयुक्त समय हो। घरको संख्या बढाउँदा रानुको उपयुक्त व्यवस्था गरि मौरी गोला विभाजन गर्नुहोस्।
- कन्ये च्याउ उत्पादन गर्न चाहने किसानहरुले २०-३०° सेल्सियसको तापक्रम र ८०-९० प्रतिशतको सापेक्षिक आर्द्रता कायम गरि च्याउ खेती गर्नुहोस्।
- शिताके (मृगे) च्याउ खेतीको लागि ८-१० वर्ष उमेरको उत्तिस, कटुस, सौर वा बाजको १२-२६ इञ्च गोलाई र ३ फीट लम्बाई भएको मुढालाई छहारीमा राखि चिस्थानको मात्रा ४०-४५ प्रतिशत कायम राख्नुहोस्। यस मुढामा ६-८ अंगुलको फरकमा एक अंगुल जति गोलाई र गहिराई हुने गरि ५०-६० वटा प्वाल पार्नुहोस्। १ के.जी. वीउको लागि करिब १५-१८ वटा मुढाको आवश्यक पर्दछ।
- मुढामा वीउ रोपिसकेपछि उक्त प्वालहरुमा राम्रोसँग (नब्बे प्रतिशत मैन र दश प्रतिशत सल्लाको खोटो) पकाई तात्तातै सिल गर्नुहोस्। वीउ रोपिसकेपछि मुढामा च्याउको ढुसी फैलाउन निश्चित तापक्रम (करिब २०-२५° सेल्सियस) भएको ठाँउमा चित्रमा देखाएजस्तै गरि चाङ्ग लगाउनुहोस्। सुख्खा भएमा दिनको १-२ पटक सम्म पानी छर्कनुहोस्।
- खेतवारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरु जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- गोठेमल वा कम्पोष्टमललाई खेतमा लगेपछि घाममा सुक्न दिने हो भने १२ घण्टा सुक्दा ६%, ३६ घण्टा सुक्दा २३% र ७ दिनसम्म सुक्दा ३६% नाइट्रोजन नोक्सान हुने भएकोले खेतवारीमा मल थुप्रो पारेर वा छिरलेर सुकाउनु हुँदैन त्यसकारण जमीन जोतेर माटोमा मिलाउनुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- प्रि-मनसुनको समयमा चट्याड परेर पशुपंक्षीमा हानी नोक्सानीका साथै मृत्यु समेत हुन सक्ने भएकोले समयमै पशु बीमा गर्नुहोस्।
- हरियो घाँसको अभाव हुने समय भएकोले पशुको आहारामा खनिज तत्वको कमी हुने हुदाँ मिनरल मिक्स्चर तोकिएको मात्रा अनुसार पशुको आहारामा मिसाएर खुवाउनुहोस्। वयस्क पशुलाई युरिया मोलासिस मिनरल ब्लक ३०० ग्राम प्रति दिनका दरले चाट्न दिनुहोस् र प्रशस्त मात्रामा पानी पिउन दिनुहोस्। उग्राउने पशुहरू जस्तै-गाई, भैंसी, भेडा बाखाहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४% युरिया) वा युरिया मोलासिस ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ। तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका) लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस्।
- व्यवसायिक रूपमा उखु खेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई पशुवस्तुलाई आहारको रूपमा प्रयोग गर्नुहोस्। यसको प्रयोगले गाई भैंसीको दुध उत्पादनमा २०-२५% ले वृद्धि हुनसक्छ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्ध खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस्।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्।
- कोरेली बाच्छीहरूको बाली लाग्ने दरमा वृद्धि गर्न दैनिक २०- २५ ग्राम मिनरल मिक्स्चर खुवाउनुहोस्।
- पशुहरूमा किर्नाको टोकाईबाट लहुमुते रोग (प्रायः कफी रंगको वा रातो रंगको पिसाव फेर्ने; उक्त पिसाव आधा घण्टा जति सफा टेस्टट्यूब/ शिसाको गिलासमा नहल्लाई राख्दा सतहमा रगत नजम्ने) सर्ने भएकोले यसबाट पशुहरूलाई बचाउन बुटक्स औषधि २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई किर्ना भएको ठाँउमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- भेडाबाखामा छमासे रोगको संझा लागेमा नजिकैको पशु प्राविधिकलाई सम्पर्क गर्नुहोस्।
- प्रजननका लागि उपयुक्त पाठी तथा माउ बाखाहरूलाई खोरको छुट्टै कोठामा राख्ने व्यवस्था मिलाउनुहोस्। अनियन्त्रित प्रजननबाट बचाउनका लागि ३ महिना उमेर पुगेका पाठा र पाठीलाई सँगै मिसिन दिनुहुँदैन।
- बाखा ब्याएको ४५- ९० दिनभित्र बोका लगाउनुहोस् साथै बाखाले बोका खोजेको १२ देखि ३७ घण्टा भित्र बोका लगाउनुहोस्।
- जन्मेदेखि ४ महिनासम्म पाठापाठी लाई दिनमा कम्तिमा ३ पटक माउको दुध खान दिनुहोस् र त्यसपछि छुटाउनुहोस्। दुध छुटाई सकेपछि पाठापाठी लाई जुकाको औषधि खान दिनुहोस्।
- पाठापाठी जन्मन आधा घण्टा भन्दा बढी समय लगाएमा र ब्याएको १२ घण्टासम्म पनि साल नझारेमा नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्। बाखाले सालनाल खाएमा पाचनप्रणालीमा समस्या आउनुका साथै दुध उत्पादन घट्ने हुँदा सालनाल खान नदिनुहोस्।
- पाठापाठी लाई दुध चुसाउनु भन्दा अगाडी मनतातो पानीले कल्चौडा, थुनहरू सफा गरि सुख्खा राख्नुहोस्। यसले बाखालाई थुनेलो रोगबाट बचाउँछ।
- प्रजनन सुधारको लागि चित्रमा देखाईएका विधिहरू राम्रोसँग प्रयोग गर्नुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- यो समयमा पन्छीहरुमा वर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस्। फार्ममा एकै पटक धेरै कुखुरामा श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोगको लक्षण देखा परेमा, मृत्युदर बढी भएमा वा वर्डफ्लू रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा सम्पर्क राख्नुहोस् वा नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकलाई जानकारी गराउनुहोस्।
- ब्रोइलर कुखुराहरुलाई उमेर अनुसार फरक किसिमको तापक्रम आवश्यक हुन्छ। सुरुको अवस्थामा ९५° फरेनहाइट तापक्रम आवश्यक पर्छ र क्रमशः प्रत्येक हप्ता ५° फरेनहाइट तापक्रमको दरले ७५° फरेनहाइट तापक्रम नपुग्दा सम्म घटाउँदै लैजानुहोस्।
- क्लासिकल स्वाइन फिभर विषाणुबाट सुँगुर, बंगुर, बँदेलमा लाग्ने अति खतरनाक महामारी रोग भएकोले यो रोग लाग्नबाट बच्न पाठा-पाठी जन्मेको ४५ दिनमा पहिलोपटक यो रोग विरुद्ध खोप लगाउनुहोस् र आफूले पालेका बंगुरहरुलाई प्रत्येक वर्ष नियमित रूपमा खोप लगाउनुहोस्।
- नयाँ स्थानबाट सुँगुर, बंगुर, बँदेलका पाठा-पाठी तथा वयस्क ल्याउँदा स्वाइन फिभर विरुद्ध भ्याक्सीन लगाएको/नलगाएको राम्ररी बुझेर मात्र ल्याउनुहोस्। यदि खोप नलगाएको भए खोप लगाएर मात्र ल्याउनुहोस्। आफूले पालेका सुँगुर, बंगुर, बँदेललाई प्रत्येक वर्ष नियमित रूपमा खोप लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- ढुवानी गरिने माछाको भुरा २४ घण्टादेखि भोको हुनुपर्दछ र पोखरीमा छोडेपछि ३-४ घण्टासम्म दाना दिनुहुँदैन। केही बेर (१०-१५ मिनेट) भुराको प्याकलाई पोखरीको पानीमा राखेर वातावरणसँग घुलमिल भएपछि र तापक्रमको फरक १-२ डिग्रि सेल्सियस भएपछि मात्र पोखरीमा भुरा छाड्नुहोस्।
- कमन कार्प जातका माछापालन गर्ने कृषकहरुले पायक पर्ने सरकारी अथवा निजी माछा फार्महरुबाट माछा भुराको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाले प्रजनन गर्ने उपयुक्त समय भएकोले माउ माछा स्टक गरेको पोखरीबाट परिपक्व भएका माउ छानी पोखरीमा करीव १-१.५ मिटर गहिराई सम्म पानी भरेर भाले र पोथी २:१ को अनुपातमा माछाको सेट राखि पोखरीको चारैतिर काकावन राख्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५०, २९ चैत २०७५, अवधि : २९ चैत २०७५ — ५ वैशाख २०७६

- कमन कार्प माछाको अण्डाबाट निस्केको ह्याचलिडलाई अनुसूची-१ मा दिईए अनुसार दानाको प्रयोग गर्नुहोस्।
- पोखरीमा भुरा राख्नुभन्दा पहिले पोखरी सुकाई, चुना राखिसकेपछि पाकेको गोबर मल २-३ टन र यसको अतिरिक्त १२० के.जी. युरिया र ९० के.जी. डी.ए.पि. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीमा प्रयोग गर्नुहोस्। साथै उक्त मललाई २ भाग गरि १५-१५ दिनको अन्तरालमा पोखरीमा हाल्नुहोस्।
- ठुला भुरा तथा फिगरलिंगको लागि सन्तुलित र २५ प्रतिशत प्रोटीन भएको दाना शारीरिक तौलको ४-५ प्रतिशतका दरले दैनिक दिनुहोस्। यसको लागि आवश्यक पर्ने दाना बनाउन चाहिने कच्चा पदार्थ र तिनीहरूको मिश्रण यसप्रकार छ।

कच्चा पदार्थ	मिश्रण प्रतिशतमा		
	नमुना दाना - १	नमुना दाना - २	नमुना दाना - ३
भुटेको भटमासको पिठो	२५	३७	
तोरीको वा बदामको पिना	२५	३५	
धानको ढुटो	३५	२६	६२
भिटाभिन र मिनरल प्रीमिक्स	१	२	२
वनस्पति तेल	७		
माछाको धुलो	७		१९.३
रेशम कीराको प्युपाको धुलो			६.७
गहुँ वा चामलको पिठो			१०

घाँसेबाली

- यो मौसममा नयाँ घाँसका पालुवाहरू पलाउने र कलिला घाँसहरू पाउने हुँदा कतिपय घाँसहरू नओइलाई खुवाउँदा पेट फुल्ने, छेर्ने समस्या देखिने हुँदा पशुवस्तुलाई यस्ता घाँसहरू ओइलाएर मात्र खुवाउनुहोस्।
- जै, मकै, सुडान घाँस, स्वीटक्लोभर फूल फुल्नु अघि वा धेरै कलिलैमा खुवाउँदा नाईट्राइट विषको कारण र्याल काढ्ने, पेट दुख्ने, छटपटाउने, मांसपेशी कम्पन हुने, गर्भ तुहिने, पटकपटक थोरै पिसाव गर्ने, दुध उत्पादन घट्ने जस्ता लक्षणहरू देखिन्छ। यसको उपचारको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सल्लाह लिनुहोस् साथै मिथाईलिन व्लु २ देखि ४ एम.एल. नशामा सुई दिनुहोस्।
- पहाडीक्षेत्र तथा उच्च पहाडी क्षेत्रमा पाईने केही बिषालु घाँस (अंगेरी, उन्चु र अन्य जंगली बिषालु घाँस खाएमा र्याल काढ्ने, पेट दुख्ने र छटपटाउने, मांसपेशी कम्पन हुने, गर्भ तुहिने, पटकपटक थोरै पिसाव गर्ने, छेर्ने, पेट फुल्ने, मुखबाट फिज निकाल्ने हुन्छ। यसको उपचारको लागि नजिकैको भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सल्लाह लिनुहोस् साथै सोडीयम थायोसल्फेट १० ग्राम १०० एम.एल. पानीमा घोली खान दिने, रुमेन बोलस, म्याग सल्फ आदि खुवाउनुहोस् तथा नशामा सलाईन दिनुहोस्।
- बाँदरको बढी समस्या हुने ठाउँमा मोलासेस घाँस खेतबारीको चारैतिर लगाउनुहोस्।
- वर्षे घाँस लगाउने समय भएकोले तालिकामा उल्लेख गरे बमोजिम घाँसेबालीहरू लगाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५०, २९ चैत २०७५, अवधि : २९ चैत २०७५ — ५ वैशाख २०७६

घाँसका नामहरू	सिफारिस क्षेत्र	घाँसको जातहरू	बीउको मात्रा (के.जी. प्रति हेक्टर)	मलको मात्रा (नाइट्रोजन: फस्फोरस: पोटास) प्रति हेक्टर	छर्ने तरिका
मकै	तराई तथा मध्य पहाड	मनकामना, देउती, अरुण	३०-३५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
जुनेलो	तराई तथा मध्य पहाड	एम पि चरी, स्थानीय, स्विस् सरगम	२५-३०	८०:६०:४०	मकै छुरेजस्तै गरि छर्ने
टियोसेन्टी	तराई तथा मध्य पहाड	सिसा	३५-४०	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
सुडान	तराई तथा मध्य पहाड	पिपर स्वीट सुडान	१०-१५	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी
बाजरा	तराई तथा मध्य पहाड	जोइन्ट बाजरा	१०-१२	८०:६०:४०	लाईनमा अथवा हलोको पछाडी

अनुसूची - १: कमन कार्प माछाको ह्याचलिंगलाई दैनिक दाना/आहारा दिने तालिका

समय अवधि	दानाको प्रकार	दाना दिने दर	प्रति दिन
पहिलो हप्ता	सानो जु-प्लाङ्कटन, अन्डाको झोल, ३०-३५ % प्रोटीन युक्त पाउडर दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १५-२०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ४ वटा अन्डाको झोल, १०-१५ ग्राम तयारी दाना	३-४ पटक
दोश्रो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन, ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. १ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १०-१५% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन २५०-२७५ ग्राम तयारी दाना	३ पटक
तेस्रो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. २ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ८-१०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ४५०-५०० ग्राम तयारी दाना	३ पटक
चौथो हप्ता	ठुलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटीन युक्त क्रम्बल नं. ३ दाना (भटमासको पिठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ५-१०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रति दिन ७००-७५० ग्राम तयारी दाना	२-३ पटक

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक ५०, २९ चैत २०७५, अवधि : २९ चैत २०७५ — ५ वैशाख २०७६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन तयारी गर्ने विशेषज्ञको नामावली

क्र.सं	नाम थर	कार्य क्षेत्र	कार्यालय	ई-मेल
१.	घनश्याम मल्ल	कृषि वातावरण	कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	ghanashyam_99@hotmail.com
२.	सञ्जय विष्ट	कीट विज्ञान	कीट विज्ञान महाशाखा, खुमलटार	sanjayabista@gmail.com
३.	दयामणी देवी गौतम	बाली विज्ञान	बाली विज्ञान महाशाखा, खुमलटार	dayamani.gautam@gmail.com
४.	मनोज कुमार ठाकुर	कृषि सञ्चार	सञ्चार, प्रकाशन तथा अभिलेख महाशाखा, खुमलटार	thakur27819@gmail.com
५.	सालिकराम गुप्ता	बाली प्रजनन	कृषि वनस्पति महाशाखा, खुमलटार, ललितपुर	gupta.salikram3@gmail.com
६.	डा. कालिकाप्रसाद उपाध्याय	आलुबाली	राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम, खुमलटार	kalikaupadhyay@yahoo.com
७.	बिष्णु प्रसाद पौडेल	माटो विज्ञान	कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	bishnu.env@gmail.com
८.	डा. अर्चना श्रेष्ठ	मौसम विज्ञान	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, नक्साल	shresthamet@gmail.com
९.	डा. गिरिधारी सुवेदी	वागवानी	वागवानी अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	subedigiridharinarc@gmail.com
१०.	डा. अमित प्रसाद तिमिल्सिना	बाली विज्ञान	कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	timilsinaamit87@gmail.com
११.	भोजन ढकाल	पशु विज्ञान	राष्ट्रिय पशु विज्ञान अनुसन्धान प्रतिष्ठान, खुमलटार	nickbhojan@gmail.com
१२.	नविन रावल	माटो विज्ञान	माटो विज्ञान महाशाखा, खुमलटार, ललितपुर	nabin_rawal@yahoo.com
१३.	डा. रुपा वास्तोला	पशु आहारा	पशु आहारा महाशाखा, खुमलटार	bastola_rupa@yahoo.com
१४.	चेतना मानन्धर	बाली रोग	बाली रोग विज्ञान महाशाखा, खुमलटार	chetana.manandhar@gmail.com
१५.	प्रकाश कुँवर	मत्स्य विज्ञान	मत्स्य अनुसन्धान महाशाखा, गोदावरी	prakash.kunwor66@gmail.com
१६.	प्रकाश पन्थ	कृषि प्रसार	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	prakaspantha@gmail.com
१७.	रामेश्वर रिमाल	कृषि मौसम	कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	rameshwarrimal@gmail.com
१८.	समि कुँवर	कृषि मौसम	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	samikunwar@gmail.com
१९.	राजुधर प्रधानाङ्ग	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	info@mfd.gov.np
२०.	सुजन सुवेदी	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	info@mfd.gov.np
२१.	विभूति पोखरेल	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	info@mfd.gov.np
२२.	शान्ति कँडेल	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	info@mfd.gov.np

क्र.सं	नाम थर	कार्य क्षेत्र	कार्यालय	ई-मेल
२३.	वरुण पौडेल	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	info@mfd.gov.np
२४.	मिन कुमार अर्याल	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	info@mfd.gov.np
२५.	लसकुस समीर श्रेष्ठ	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	info@mfd.gov.np
२६.	सुवास रिमाल	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	info@mfd.gov.np
२७.	मंजु वासी	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	info@mfd.gov.np
२८.	गंगा नगरकोटी	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	info@mfd.gov.np
२९.	डा. दीपक भण्डारी	बाली रोग बिज्ञान	कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	env@narc.gov.np
३०.	डा. अनन्त कोइराला	पशु चिकित्सक	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	koiralaananta24@gmail.com
३१.	प्रेम तिमलसिना	मत्स्य पालन	मत्स्य अनुसन्धान महाशाखा, गोदावरी	p.timalsina01@gmail.com
३२.	डा. टेक प्रसाद गोतामे	फलफूल बाली	वागवानी अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	gotame@gmail.com
३३.	सुशिल लामिछाने	माटो बिज्ञान	माटो बिज्ञान महाशाखा, खुमलटार, ललितपुर	sushil.longroof@gmail.com
३४.	नविन गोपाल प्रधान	तरकारी बाली	वागवानी अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	navin.pradhan@gmail.com

